

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

مجموعه آثار (۱۲)

مهندس مهدی بازرگان

سیر تحول قرآن

(۱)

سیر تحول لفظی قرآن

جداول توزیع و منحنی‌های مشخصه سوره‌ها

جداول و مدارک استنادی

بنیاد فرهنگی مهندس مهدی بازرگان

مجموعه آثار (۱۲)

مهندس مهدی بازرگان

سیر تحول قرآن (۱)

ناشر: شرکت سهامی انتشار

با همکاری بنیاد فرهنگی مهندس مهدی بازرگان

حروف چینی و صفحه آرایی: خدیجه امیدوند

چاپ اول - ۱۳۸۵

چاپخانه:

مراسم جشن عید فطر انجمن اسلامی دانشجویان دانشگاه تهران، در گلشهر کرج - سال ۱۳۳۷
(مرحوم آیت الله طالقانی، مرحوم مهندس بازرگان، شهید استاد مطهری)

فهرست مطالب

- پیش‌گفتار ۹
مقدمه ناشر (جلد اول سیر تحول قرآن، چاپ پنجم، سال ۱۳۷۷) ۲۱

سیر تحول قرآن

مقدمه

- آغاز مطلب ۲۷
تحول قرآن ۲۸
تنوع قرآن ۲۹
تاریخ قرآن ۳۲
تقسیمات این کتاب ۳۲
دو جلد بودن کتاب ۳۳

بخش اول

سیر تحول لفظی قرآن

- ۱- ترتیب تاریخی یا فهرست زمانی سوره‌ها ۳۵
۲- چه چیز را مینا بگیریم؟ ۳۷
۳- مقایسه سه سوره متعلق به سه دوران مختلف ۴۰
۴- منحنی نمایش تغییرات سالیانه، طول متوسط آیات بر حسب سنوات رسالت ۴۱
جدول ۱- اسماء سال‌های مکیه و مدینه و ترتیب نزول سوره‌ها ۴۳
جدول ۲- تعداد کلمات، تعداد آیات و طول متوسط آیات نازل در هر سال ۴۵
شکل ۱- طول متوسط آیات در هر سال ۴۶
۵- ناهماهنگی‌ها ۴۷
۶- جدول ترتیبی سوره‌ها بر حسب طول متوسط آیات ۴۹
جدول ۳- ردیف بندی سوره‌های قرآن بر حسب طول متوسط آیات ۴۹

- جدول ۴- دوران‌های متمایز و متوالی وحی، بر طبق تشخیص و طرح بلاشر ۵۱
- ۷- طرز توزیع آیات در داخل سوره‌ها ۵۲
- جدول ۵- توزیع آیات بر حسب تعداد کلمات در سوره هُمَزَه ۵۲
- جدول ۶- توزیع آیات بر حسب تعداد کلمات در سوره طه ۵۳
- جدول ۷- توزیع آیات بر حسب تعداد کلمات در سوره مائده ۵۴
- ۸- منحنی مشخصه هر سوره ۵۶
- شکل ۲- محورهای مختصات نمایش توزیع آیات ۵۶
- شکل ۳- منحنی های مشخصه سوره‌های هُمَزَه، طه و مائده ۵۷
- ۹- منحنی مشخصه معادل ۵۸
- جدول ۸- توزیع آیات بر حسب تعداد کلمات در سوره انبیاء ۵۸
- شکل ۴- منحنی مشخصه معادل سوره انبیاء ۵۹
- ۱۰- آیا این کیفیت اختصاص به قرآن دارد؟ ۵۹
- شکل ۵- منحنی مشخصه مقدمه شاهنامه ابومنصوری (۳۴۷ هجری) ۶۰
- شکل ۶- منحنی مشخصه کتاب «کلمه‌ها» از ژان پل سارتر ۶۰
- شکل ۷- نمونه نثر رمان نویسی اخیر در زبان فارسی ۶۱
- ۱۱- درجه اعتبار قاعده تطویل آیات ۶۲
- ۱۲- شاخص‌های چهارگانه سوره‌ها و طول متوسط تصحیح شده یا طول مبنا ۶۵
- شکل ۸- نمایش شاخص‌های چهارگانه سوره‌ها ۶۵
- جدول ۹- شاخص‌های مطلق و نسبی برای سه سوره نمونه هُمَزَه، طه و مائده ۶۷
- جدول ۱۰- شاخص‌های مطلق و نسبی و طول مبنای هشت سوره از قرآن ۷۰
- شکل ۹- منحنی‌های مشخصه چهارسوره لیل، صافات، ق و یوسف ۷۰
- ۱۳- پاشش آیات ۷۱
- ۱۴- سوره‌های مختلط ۷۳
- شکل ۱۰، الف- جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره مزمل (۷۳)، با احتساب آیه آخر ۷۴
- شکل ۱۰، ب- جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره مزمل (۷۳)، بدون آیه آخر ۷۵
- ۱۵- سوره‌های مرکب ۷۶
- سوره توبه (۹)، در حالت یکپارچه ۷۷
- شکل ۱۱- جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره توبه (۹)، در حالت یکپارچه ۷۸
- سوره توبه (۹)، گروه الف) اعلامیه به مشرکین مکه (آیات ۱ تا ۳۷) ۷۹
- سوره توبه (۹)، گروه ب) در باره منافقین (آیات ۳۸ تا ۷۱) ۷۹
- سوره توبه (۹)، گروه ج) مختلط، درباره مؤمنین و منافقین و کفار (آیات ۷۲ تا ۱۳۰) ۷۹
- شکل ۱۲- جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره توبه (۹)، گروه الف (آیات ۱ تا ۳۷) ۸۰
- شکل ۱۳- جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره توبه (۹)، گروه ب (آیات ۳۸ تا ۷۱) ۸۱
- شکل ۱۴- جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره توبه (۹)، گروه ج (آیات ۷۲ تا ۱۳۰) ۸۲

فهرست مطالب	۷
سوره قلم (۶۸)، در حالت یکپارچه	۸۳
شکل ۱۵- جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره قلم (۶۸)، در حالت یکپارچه	۸۳
سوره قلم (۶۸)، گروه الف) اعتراض و اعراض به مشرکین (آیات ۱ تا ۱۶)	۸۴
شکل ۱۶- جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره قلم (۶۸)، گروه الف) (آیات ۱ تا ۱۶)	۸۴
سوره قلم (۶۸)، گروه ب) تنبیه و تذییر توحیدی (آیات ۱۷ تا ۵۲)	۸۵
شکل ۱۷- جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره قلم (۶۸)، گروه ب) (آیات ۱۷ تا ۵۲)	۸۵
۱۶- تقطیع سوره‌ها	۸۵
سوره نمل (۲۷)، در حالت یکپارچه	۸۶
شکل ۱۸- جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره نمل (۲۷)، در حالت یکپارچه	۸۶
۱۷- سوره‌های با ترجیح‌بند	۸۸
شکل ۱۹- جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره مرسلات (۷۷)، با تکرار آیات ترجیح‌بند	۸۹
شکل ۲۰- جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره مرسلات (۷۷)، بدون تکرار آیات ترجیح‌بند	۹۰
۱۸- شاخص‌های آماری سوره‌های قرآن (خلاصه تجزیه و ترسیم سوره‌ها)	۹۲
جدول ۱۱- شاخص‌های آماری و گروه‌بندی سوره‌های قرآن	۹۳
۱۹- ترتیب زمانی نزول سوره‌ها و ردیف بندی گروهی آیات	۱۱۴
جدول ۱۲- ردیف بندی گروه‌های آیات و شماره نزول سوره‌ها	۱۱۶
۲۰- مقایسه با فهرست‌ها و شماره‌گذاری‌های دیگر	۱۲۷
جدول ۱۳- فهرست پیشنهادی نزول سوره‌های قرآن	۱۲۹
۲۱- طریقه ترسیمی برای تعیین سال نزول سوره‌ها	۱۴۵
شکل ۲۱- محورهای مختصات نمایش نقاط معرف نزول گروه آیات همزمان سوره‌ها	۱۴۷
جدول ۱۴- ترتیب نزول گروه آیات سوره‌ها و جمع آیات و کلمات نازل تا آن زمان	۱۴۸
۲۲- گذرگاه‌های اجباری یا احتمالی تنزیل	۱۶۰
۲۳- منحنی تنزیل (بر حسب کلمات)	۱۶۲
شکل ۲۲- منحنی تنزیل بر حسب کلمات	۱۶۳
شکل ۲۳- امتداد متوسط مستقیم گذرگاه‌های تنزیل بعد از هجرت	۱۶۶
۲۴- تعیین سال‌های نزول	۱۶۸
۲۵- منحنی تنزیل بر حسب آیات	۱۶۹
شکل ۲۴- منحنی تنزیل بر حسب آیات	۱۷۰
۲۶- منحنی تغییرات طول متوسط آیات (طول مبنا)	۱۷۰
شکل ۲۵- منحنی تغییرات طول مبنا	۱۷۱
۲۷- کشف السنوات یا جداول سال نزول آیات	۱۷۳
جدول ۱۵- تعیین سال نزول آیات (استخراج از جداول ۱۲ و ۱۴)	۱۷۴

مجموعه ضمیمه

(جلد دوم سیر تحول قرآن)

- فهرست جداول توزیع و منحنی‌های مشخصه سوره‌های قرآن ۱۹۳
فهرست جداول و مدارک استنادی ۱۹۴
مقدمه مؤلف (جلد دوم سیر تحول قرآن، چاپ اول، ۱۳۵۹/۱۰/۱۵) ۱۹۵
آغاز مطالب، جداول توزیع آیات و منحنی مشخصه سوره‌های قرآن با توضیحات تفصیلی ۱۹۹

جداول و مدارک استنادی

- جدول ۱۰۱- تبدیل دو نوع شماره‌گذاری قرآن‌ها ۵۵۱
جدول ۱۰۲- صورت ترتیبی سوره‌های قرآن (پیشنهادی در کتاب سیر تحول قرآن) ۵۵۳
جدول ۱۰۳- صورت ترتیبی و سال‌های نزول سوره‌های قرآن، قرآن اعتمادالسلطنه ۵۵۵
جدول ۱۰۴- ترتیب نزول سوره‌های قرآن، به قول ابراهیم بن عمر بقاعی ۵۵۷
جدول ۱۰۵- ترتیب نزول سوره‌های قرآن، به قول محمد بن نعمان بشیر ۵۵۹
جدول ۱۰۶- ترتیب سوره‌ها در مصحف عبدالله بن عباس ۵۶۱
جدول ۱۰۷- ترتیب سوره‌ها در مصحف حضرت امام صادق (ع) ۵۶۳
جدول ۱۰۸- جمع و مقایسه بین جداول ۱۰۴ تا ۱۰۷ ۵۶۵
مقایسه چهار صورت (بقاعی، بشیر، ابن عباس، حضرت صادق) ۵۶۷
جدول ۱۰۹- ردیف‌بندی اتخاذی بلاشر ۵۷۱
فهرست الفبایی سوره‌های قرآن ۵۷۳
فهرست ترتیبی سوره‌های قرآن ۵۷۵

نمایه

- نمایه فارسی ۵۷۳
نمایه عربی ۵۹۴
نمایه انگلیسی و فرانسه ۵۹۵

خلاصه

بخش اول سیر تحول قرآن به زبان فرانسه

- آغاز مطلب ۶۱۶

به نام خدا پیش‌گفتار

«سیر تحول قرآن»، چرا و چگونه تحقیق و تألیف شد

در سوم بهمن سال ۱۳۴۱، نهضت آزادی ایران تحت عنوان «ایران در آستانه یک انقلاب بزرگ و برگرداندن تاریخ ایران» اعلامیه‌ای صادر کرد و از توطئه «انقلاب سفید شاه» پرده برداشت و ملت ایران را از آنچه بیگانگان به دست شاه و رژیم فاسدش تحت عنوان «انقلاب سفید» برای ایران تدارک دیده بودند، آگاه ساخت. این اعلامیه استقبال وسیع مردم را به دنبال داشت و بیش از پیش اعتماد گروه‌ها و طبقات مختلف را در جهت مبارزات ضد استبدادی و ضد استعماری جلب نمود. متقابلاً رژیم، با دست‌آویز قرار دادن این اعلامیه، ابتدا در چهارم بهمن ۱۳۴۱ آیت‌الله طالقانی و سپس مهندس بازرگان و دکتر سبحانی استادان دانشگاه و بنیان‌گذاران نهضت آزادی ایران، و پس از آن به تدریج سایر سران و فعالین این جمعیت را بازداشت و روانه زندان کرد.

در ۱۳۴۲/۷/۳۰، دادستان نظامی در طی ادعای مرسوم، به اتهام «اقدام بر ضد امنیت کشور» و «مخالفت با اساس حکومت رژیم سلطنت مشروطه»، درخواست محکومیت سران و فعالان نهضت را نمود. دادگاه ویژه بدوی نظامی پس از ۳۱ جلسه، در ۱۳۴۲/۱۰/۱۶ رأی به محکومیت بنیان‌گذاران و سایر فعالان داد. مهندس بازرگان و آیت‌الله طالقانی هر یک به ده سال؛ دکتر یدالله سبحانی، دکتر عباس شیبانی و احمد علی بابایی، هر یک به ۶ سال و بقیه به ۴ سال زندان محکوم شدند.

اما زندگی در زندان، چگونه می‌گذشت؟

زنده یاد مهندس بازرگان در یادداشت‌های روزانه مورخ پنجشنبه ۱۳۴۲/۸/۱۶

می‌نویسند:

اوایل صبح طبق معمول گذشت، به خودمان تا دادگاه یکشنبه، سه روز خیال راحت و ملاقات خانوادگی جمعه را وعده می‌دادیم ولی کمی از ساعت ۹ گذشته بود که آقای ساقی [رئیس زندان قزل‌قلعه] وارد اطاق شده و با ناراحتی و صدای ملایم گفت: شما باید منتقل شوید... به زندان قصر... پس از پنج ماه و دو روز کم، اقامت در قزل‌قلعه، به زندان قصر و به همان بندی که چهار ماه و ۲۳ روز قبل به اتفاق رفقای جبهه [ملی] اقامت داشتیم برگشتیم. عمارت و ساختمان مثل سابق است ولی زندانی‌ها و مأمورین و وضع عمومی عوض شده است. از وجود اشخاص ناجور و دستجات قاچاقچی و هروئینی و قاتلین و همچنین از تنگی و فشار کم‌جائی فوق‌العاده در زحمت هستیم...

ما پانزده نفر در دو اطاق ۲×۳ هستیم و چهارده نفر پانزده خردادی را در یکی از سه اطاق بزرگ ۳×۵ جا داده‌اند و فوق‌العاده در فشار هستیم. ملاقات هم، باز از پشت میله است.

این دو دسته با هم انس و همکاری و برنامه‌ای دارند: ۷ صبح صبحانه، ۸ سرود ای ایران، ۸/۲۵ تا ۹/۳۰ قرائت و تفسیر قرآن، ۱۰ تنفس، ۱۰/۳۵ تا ۱۲ سکوت برای مطالعه، بعد از نماز و نهار، ۱۴ تا ۱۶ سکوت برای استراحت. پس از آن مطالعه یا سخنرانی، مغرب نماز جماعت، قبل از شام جلسه اداری امور زندان و... تفسیر قرآن با آیت‌الله طالقانی است و حاصل مکتوب آن تفسیر جزو سی‌ام قرآن است که در دو قسمت چاپ و منتشر می‌شود. آقای محبوب مدیرعامل شرکت انتشار در ملاقات ۱۳۴۲/۹/۳۰ به آقای مهندس بازرگان می‌گوید:

جلد اول تفسیر قرآن آقای طالقانی تمام شده است و طالب، زیاد دارد.^۱
حاصل سخنرانی‌ها و مطالعات مهندس بازرگان نیز رساله‌ها و کتاب‌هایی است که یکی پس از دیگری تدوین شده و آماده چاپ می‌شود اما به گفته آقای محبوب:
برای چاپ رساله «مسئله وحی» و سایر کتاب‌ها، چاپخانه‌ها راه دستشان نیست و از سازمان امنیت می‌ترسند.

با این حال، این کتاب‌ها هم به زیر چاپ می‌روند.

مهندس بازرگان در یادداشت مورخ ۱۳۴۲/۱۰/۱۸ می‌نویسد:

امروز دومین روز زندگی جدید، یعنی دوران بعد از محکومیت [در دادگاه بدوی] است با دیروز خیلی فرق دارد...
مشغولیتی که از دیروز دست گرفته‌ام تصحیح و تکمیل درس ماشین‌های حرارتی دانشکده [فنی] است که می‌خواهند پلی‌کپی کنند و بعد هم فکر می‌کردم به کتاب «جو زمین و شرایط هوا» پردازم. اگر فرصت و سلامتی و فایده‌ای باشد، می‌شود کتاب برای توربین بخار و غیره نوشت. و همچنین کتاب‌ها و جزوه‌های اسلامی اجتماعی و ...

زنده یاد مهندس بازرگان ۵۰ روز بعد در یادداشت مورخ ۱۳۴۲/۱۲/۸ می‌نویسد:
دیروز پیشخدمت شرکت انتشار هم آمده بود و اجازه تجدید چاپ کتاب‌های «انسان و خدا»، «خودجوشی»، «از خودپرستی تا خداپرستی» و «اسلام جوان» را می‌گرفت. فروش و رونق کتاب‌های آقای طالقانی و من در اثر محکومیت ما و جنبش عمومی مردم و علما بحمدالله خیلی خوب شده است. در تبریز، «مرز میان دین و سیاست» را دو سه بار تجدید چاپ کرده‌اند، «مذهب در اروپا» را هم برای بار دوم.

۱. این قسمت از تفسیر «پرتوی از قرآن» را آیت‌الله طالقانی، مقارن تأسیس شرکت سهامی انتشار (۱۳۳۹ ه. ش.) به سرمایه خود چاپ کرده بودند و با فعال شدن شرکت انتشار، توزیع و فروش آن را به این شرکت واگذار کردند.

دادگاه تجدیدنظر نظامی در ۱۳۴۲/۱۲/۱۴ تشکیل می‌شود و پس از ۷۶ جلسه در ۱۳۴۳/۴/۱۶ رأی دادگاه بدوی را با مختصر تغییر تأیید می‌کند و مهندس بازرگان و آیت‌الله طالقانی را به ده سال حبس محکوم می‌نماید.

تفسیر قرآن آیت‌الله طالقانی ادامه می‌یابد و مجلدات آن، که ایشان به‌جای عنوان «تفسیر»، نام «پرتوی از قرآن» بر آن نهاده بودند، به تدریج انتشار می‌یابد. نگرش بدیعی که در این اثر، در تفسیر آیات قرآن ارائه شده بود، تأثیری شگرف در جوامع دینی و محافل مذهبی، به‌خصوص در بین جوانان و دانشگاهیان ایجاد نمود.

فعالیت‌های تحقیقاتی مهندس بازرگان نیز با انجام سخنرانی‌ها و تألیف رساله‌ها و کتاب‌ها، تداوم می‌یابد و یکی بعد از دیگری تدوین شده و به‌چاپ سپرده می‌شود:

- «تبلیغ پیامبر»، تدوین و تفصیل سخنرانی مورخ جمعه ۱۳۴۲/۹/۲۲، به‌مناسبت جشن عید مبعث، زندان قصر.
- «کوبا»، خلاصه‌گیری شده از کتاب «جنگ شکر در کوبا»، تألیف ژان پل سارتر، روزنامه‌نگار و فیلسوف اگزیستانسیالیست معروف فرانسه، ترجمه جهانگیر افکاری؛ سال ۱۳۴۲، زندان قصر.
- «دعا»، تدوین و تفصیل سخنرانی به‌مناسبت عید سعید فطر در اجتماع زندانیان سیاسی، بهمن سال ۱۳۴۲، زندان قصر.
- «رمضان، ماه عبادت، تربیت و رحمت»، پیش‌نویس سخنرانی در جمع زندانیان سیاسی، مورخ ۱۳۴۲/۱۰/۱۲، زندان قصر.
- «سازگاری ایرانی»، حاصل تحقیق و تدوین یک نظریه جامعه‌شناسی، سال ۱۳۴۲ تا ۱۳۴۳، زندان قصر.
- «خلع‌پد»، سخنرانی در جمع زندانیان سیاسی، خرداد ۱۳۴۳، زندان قصر (متن و یا طرح سخنرانی در اختیار نیست).
- «آزادی هند»، تحقیق و تألیف کتابی در باره اینکه هندوستان چگونه آزادی گرفت، سال ۱۳۴۳، زندان قصر.
- «بعثت و ایدئولوژی»، تدوین و تفصیل سخنرانی جشن عید مبعث در جمع زندانیان، آذرماه سال ۱۳۴۳، زندان قصر.
- «راهنمای کتاب اول و کتاب دوم آموزش قرآن»، سال ۱۳۴۳، زندان قصر.
- «کتاب سوم آموزش قرآن»، سال ۱۳۴۳، زندان قصر.
- کتاب «باد و باران در قرآن»، تدوین و تفصیل سخنرانی مورخ ۱۳۴۳/۱۲/۲۷ در زندان قصر.
- «پدیده‌های جوی» کتاب آموزشی دانشگاه، پاکنویس نهایی در ۱۳۴۴/۵/۲۱، زندان قصر.

در ۱۳۴۴/۴/۲۲ ، شش نفر از محکومین قتل منصور (نخست وزیر وقت) که در بندهای مختلف زندان ۱ قصر میان چاقو کشان و قاتلین و امثال آن پخش شده بودند، نامه به دادستان فرستاده و نسبت به اینکه زندانیان سیاسی را در میان زندانیان عادی قرار داده‌اند، اعتراض کرده و سپس اعتصاب غذا می‌کنند. موضوع در ۱۳۴۴/۴/۲۶ بین آقای مهندس بازرگان و یارانشان مطرح می‌گردد ، یک نفر اعلام می‌کند که من تابع جمع هستم و چهارده نفر دیگر، خود را موافق اقدام و اعتراض تا سرحد اعتصاب نشان می‌دهند و متعاقب آن ، در ۱۳۴۴/۴/۲۷ یک نامه همدردی و اعتراض با امضاء ۱۲ نفر تسلیم رئیس زندان ۴ قصر می‌شود.

پس از یک هفته، اعتراض‌ها به نتیجه می‌رسد و درخواست‌ها تأمین و اعتصاب غذا شکسته می‌شود؛ اما در پنجم آبان ۱۳۴۴ آقایان مهندس بازرگان و دکتر سحابی و چند نفر دیگر از هم‌بندان ایشان، از زندان قصر به زندان برازجان که یکی از بدترین زندان‌ها و بد آب و هوای آن‌ها بود، تبعید می‌شوند و از برنامه تفسیر «پرتوی از قرآن» آیت‌الله طالقانی محروم می‌مانند. آقای مهندس بازرگان در مصاحبه مورخ ۱۳۵۹/۳/۶ با مجله زن روز، در این باره می‌گویند :

رفقای که در زندان قصر از تفسیر آقای طالقانی استفاده می‌کردند - چون آقای طالقانی در زندان قصر مانده بودند - از من خواهش کردند که همین تفسیر را به عنوان بحث، در دستور داشته باشیم. من هم سوره عنکبوت را عنوان کردم برای اینکه می‌خواستیم بحث نه از اول قرآن و نه از آخر قرآن باشد.

دو ثلث سوره عنکبوت راجع به هلاک شدن امت‌های گذشته است. اینجا این سؤال پیش آمد که هر جا قرآن راجع به «عاد» و «ثمود» صحبت کرده است، آیا بلاتی که به سرشان آمده یک جور بوده است یا نه؟ ما به دنبال این مسأله رفتیم و چون در موارد مختلف ، گاهی با آیاتی کوتاه و گاهی با آیاتی بلند ، از اقوام گذشته صحبت شده است ، برای فهم بهتر، بحث ردیف کردن این آیات پیش آمد و اینکه کدام در زمان، مقدم و کدام مؤخر است؟ خلاصه، آخرش به اینجا رسیدیم که اگر تاریخ نزول آیات را بدانیم ، تفسیر قرآن و تشخیص مطالب برای ما خیلی روشن می‌شود.

قرآنی که من داشتم، یکی از قرآن‌های چاپ کتاب فروشی علمیه بود. آن قرآن جدولی داشت که - بعدها من فهمیدم از کجا آمده است - سال نزول سوره‌ها را معین کرده بود . ما چون در زندان بودیم و فرصت این گونه مطالعات زیاد بود، از این به بعد در خصوص این مسأله کنجکاو شدیم.

چون یک مقوله متغیر در قرآن، طول سوره‌هاست. بالای هر سوره تعداد کلمات و تعداد آیات نوشته شده است. اگر این دو عدد را بر هم تقسیم کنیم، معلوم می‌شود که طول متوسط آیات سوره ، چقدر است. منحنی آن را رسم کردیم، دیدیم که این منحنی سیر صعودی دارد، ولی دو سه جا نامنظم است. همان‌طور که در مقدمه «سیر تحول قرآن» نوشته‌ام ، این نامنظمی‌ها غیر مترقبه بود، یعنی آدم دلش نمی‌آمد که در قرآن نامنظمی وجود داشته باشد. وقتی مجدداً دقت کردیم، دیدیم در آن جدول، حق نیست که آن سوره مربوط به سال مورد اشاره

باشد. نوع مطلب و عبارات آن سوره، به سال دیگری می خورد. این تصحیح را که کردیم، دیدیم آن منحنی منظم شد؛ یعنی خیلی به طرف منظم شدن رفت. منظم شدن، یعنی هم از نظر طول آیات و هم منحنی موضوعی، که در طول این سنوات ترتیب خاصی دارد.

فرض کنید راجع به قیامت، تعداد آیات در سال‌های اول بیشتر و در سال‌های آخر کمتر است. منحنی‌های دیگری هم با توجه به این جدول [منضم به قرآن چاپ کتاب فروشی علمیه]، رسم کردیم که آنها هم نامنظمی داشت ولی از اینکه می دیدیم اگر جای اشتباه سوره‌ها (مثلاً سوره نوح) را تصحیح کنیم، نامنظمی از بین می رود؛ این باعث تشویق شد و ما متوجه شدیم که آن جدول اعتبار ندارد.... چون [طراح جدول] فرض کرده بود که قرآن وارونه [ردیف شده] است و از آخر قرآن هر آنچه سوره‌های مکئیه بود ردیف کرده بود و بعد هم سوره‌های مدنی را ردیف کرده بود و این البته بعداً برای من مشخص شد، و چون آن جدول از اعتبار می افتاد به فکر افتادیم راه دیگری پیدا کنیم و من همین «طول متوسط» را گرفتیم. اما همان طور که در کتاب [سیر تحوّل قرآن] نوشته شده است، این یک اندیس (شاخص) خیلی مفید، اما خام بود که صرف طول متوسط را نمی شود گرفت؛ برای اینکه سوره‌ها - همان طور که در تاریخ قرآن هم هست و همه مفسرین هم قبول دارند - جای خودشان نیستند، یعنی تمام آیات یک سوره در یک زمان نازل نشده است؛ بنابراین باید آنها را گروه بندی کرد.

در برخی سوره‌ها، گروه بندی تاریخی وجود دارد. مثلاً در سوره توبه (۹) گفته شده است که ۳۷ آیه اول، همان است که حضرت امیر (ع) رفت و برای کفار خواند ولی آیات بعدش ادامه آن [موضوع] نیست؛ هم زمان نیست. همچنین سوره‌های دیگر؛ خلاصه، روی این یک موضوع، مطالعه و کار شد و هر قدر جلو رفتیم، دقت در خصوص آن بیشتر شد و به یک نتایج رسیدیم.

یک سری کتاب خواستم که از تهران فرستادند. یکی از آن کتاب‌ها، کتاب «مقدمه‌ای بر قرآن»، اثر بلاشر بود؛ یکی هم کتاب «تاریخ قرآن»، تألیف شیخ ابو عبدالله زنجانی، با ترجمه آقای ابوالقاسم سبحان. در آن کتاب‌ها، صحبت از فهرست‌هایی بود که مفسرین از قول ائمه نقل کرده‌اند و من با آنها مقایسه می کردم. البته آن فهرست‌ها قاطعیت نداشت و آن جدول که بلاشر داده است، خود او معترف است که یک چیز تقریبی است. حالا آن چیزی که ما از راه آمار تنظیم کردیم، بیشتر اعتبار دارد و مورد تأیید جداول دیگر است.

□ شما در مقدمه نوشته‌اید که از احتمالات ریاضی استفاده کرده‌اید. می خواهیم بگوییم کاربرد احتمالات یک مقدار ممکن است در علمی بودن تحقیق اثر بگذارد ...

خود آمار علم است؛ امروزه ثابت کرده‌اند که هیچ چیز خارج از علم آمار نیست و همه قضاوت‌ها متکی بر آمار است. پس هیچ کدام ۱۰۰ درصد قطعیت ندارد. منتهی عملاً وقتی ضریب احتمال یا اشتباه بالا رفت، آن وقت می توانند بگویند که دیگر قابل اتکا نیست. هیچ قضاوت بشری؛ سیاسی، اجتماعی و...، هیچ کدام قطعیت ریاضی ۱۰۰ درصد - آن گونه که سابق مدعی بودند - ندارند. در کتاب [سیر تحوّل قرآن] هم من مکرر گفته‌ام که صحت اینها و صحت آن جدولی که برای سال‌های نزول آیات داده شده است، ممکن است یکی دو سال

پس و پیش باشد...

بدین ترتیب، به دنبال طرح و پرسش تقدم و تأخر نزول برخی از آیات مورد بحث سوره عنکبوت، دو موضوع زندگی و سرگذشت پیامبران و امم گذشته، در جلسات تفسیر قرآن با زندانیان هم‌بند در زندان برازجان، ایده پروژه وسیع و موشکافانه «سیر تحول قرآن» گردید و ابتدا در زمینه جستجو و کشف ترتیب آیات قرآن و جدول زمانی نزول آنها شکل گرفت و با پی‌گیری ممتد و صرف وقت و حوصله شگفت‌آوری که در جهت شمارش کلمات و ثبت جداول و حجم عظیمی از عملیات ریاضی و رسم دستی نمودارها و مقایسه و دقت در نتایج و بررسی محتوایی آنها صورت پذیرفت، این پروژه به بار نشست و تألیف کتاب «سیر تحول قرآن» در اواخر سال ۱۳۴۴ به پایان رسید. تدوین و ترسیم منحنی‌ها و نمودارهای کتاب در طول چندین سال به وسیله مهندس عبدالعلی بازرگان (فرزند برومند ایشان) انجام شد و در سال ۱۳۵۱ برای چاپ و نشر به شرکت انتشار سپرده شد.

برای آنکه مطالب مندرج در این کتاب برای کسانی که به زبان فارسی آشنا نیستند قابل استفاده باشد، به تقاضای ناشر، فشرده‌ای از کتاب به زبان فرانسه توسط مؤلف فقید تهیه و در آخر کتاب چاپ شد و انتظار می‌رفت فرصتی فراهم شود تا تمام کتاب به زبان انگلیسی چاپ و منتشر گردد، اقداماتی هم در این زمینه به عمل آمد ولی به نتیجه‌ای منتهی نگردید. ان‌شاءالله در آینده این مهم جامه عمل بپوشد. خلاصه دیگری نیز توسط زنده‌یاد پروفیسور فلاطوری به زبان آلمانی تهیه شد که متأسفانه در جریان گرفتاری‌های شرکت سهامی انتشار مفقود شد و با همه کوششی که بعداً به عمل آمد، دسترسی به آن میسر نگردید.

چاپ چنین کتابی با جداول و نمودارهای گوناگون در شرایط فنی آن روزگار، با حروف چینی دستی، مسیری طولانی در پی داشت. چاپخانه‌ای مجهز با کارگرانی با تجربه که از عهده کار برآیند، در نظر گرفته شد و مأموریت تصحیح و نظارت در امر حروف چینی و چاپ کتاب به آقای سید محمد مهدی جعفری که خود از زندانیان شدگان بود و با محتویات آن آشنایی کامل داشت؛ سپرده شد.

مسیر طولانی چاپ کتاب چنان بود که تقریباً در هر ماه ۸ صفحه با قطع رحلی به چاپ می‌رسید و به ناچار تا سال ۱۳۵۵ کار چاپ و صحافی به درازا کشید.

برای اجازه ترخیص کتاب از چاپخانه، باید ۲ نسخه از کتاب چاپ شده، برای دریافت شماره ثبت در کتابخانه ملی به وزارت فرهنگ و هنر تحویل می‌شد؛ البته این ظاهر کار بود و منظور اصلی آنها، سانسور مطالب چاپ شده بود.

در این شرایط که شرکت انتشار بر اثر فشار سازمان اطلاعات و امنیت شاه (ساواک)، مؤسسه‌ای منحل و مهندس بازرگان نیز ممنوع‌القلم بود؛ برای دریافت مجوز

باید تمهیدی دیگر اندیشه می شد.

بعد از انحلال دستوری شرکت انتشار، برای ادامه نشر کتاب‌های مفید، انتشارات قلم به وسیله جمعی از علاقه‌مندان تأسیس شد. لذا نام ناشر کتاب، انتشارات قلم معرفی شد و به جای نام مؤلف نیز جمله «به اهتمام سید محمد مهدی جعفری» ذکر شد که واقع مطلب همین‌طور هم بود.

چاپ اول کتاب که در ۲۰۰۰ نسخه تهیه شده بود، به زودی نایاب گردید، لذا چاپ دوم در ۱۰۰۰۰ جلد در قطع وزیری و در سال ۱۳۵۶ توسط شرکت سهامی انتشار منتشر شد. چاپ سوم مجدداً در ۱۰۰۰۰ جلد در سال ۱۳۵۸ و چاپ چهارم در ۵۰۰۰ جلد در سال ۱۳۶۰، توسط شرکت سهامی انتشار، مجدداً به بازار عرضه شد.

زنده یاد مهندس بازرگان، با بازخوانی کتاب مبادرت به تهیه متممی برای آن کرد که با عنوان سیر تحول محتوایی آیات، همراه با اصلاح کامل جداول ۱۴ و ۱۵ که بیشتر جنبه محاسباتی داشت، در سال ۱۳۶۲ توسط شرکت سهامی انتشار در ۳۰۰۰ نسخه چاپ و منتشر گردید. چاپ پنجم کتاب شامل بخش متمم و آخرین اصلاحات مؤلف فقید، در ۲۰۰۰ نسخه، در سال ۱۳۷۷ توسط شرکت سهامی انتشار منتشر شد.

محقق و مؤلف فقید، زنده یاد مهندس مهدی بازرگان در مقدمه اولین چاپ کتاب «سیر تحول قرآن» اعلام داشته‌اند که:

خوانندگان را باید خاطر جمعی بدهم که فرمول‌های غامض و دور از درک به میان نخواهد آمد و از حدود شمارش و جدول‌بندی و رسم منحنی تجاوز نخواهد کرد. ضمناً برای آنکه همین عددنویسی‌ها و جدول‌ها و منحنی‌ها سبب ملالت و معطلی خواننده گرامی کتاب نشود، کار را در دو قسمت و کتاب را در دو جلد عرضه می‌نماید. جلد اصلی و متن کتاب، اختصاص به بیان موضوع و بحث و ارائه نتایج داشته به حداقل جداول و منحنی‌های ضروری اکتفا می‌شود، ولی برای کسانی که حوصله کافی دارند و خواهان موشکافی و رسیدگی به محاسبات هستند، جلد ضمیمه‌ای محتوی مجموعه جداول و منحنی‌ها تهیه می‌شود.

همان‌طور که در بالا به نظر خوانندگان ارجمند رسید، تألیف جلد اول کتاب در سال ۱۳۴۴ پایان یافت لیکن اولین چاپ آن در سال ۱۳۵۵، با نام اهتمام‌کننده منتشر گردید و چاپ و انتشار جلد دوم یا جلد ضمیمه نیز عملاً تا بعد از انقلاب اسلامی ایران به‌درازا کشید و در نهایت به‌اهتمام مهندس عبدالعلی بازرگان، در فروردین ۱۳۶۰ و در آغاز سومین سال تأسیس جمهوری اسلامی ایران، توسط شرکت سهامی انتشار، در قطع رحلی در اختیار علاقه‌مندان تحقیق و تتبع در مسائل قرآنی قرار گرفت.

* * *

در سال‌های اخیر با نایاب شدن کتاب و لزوم تجدید چاپ آن در قالب مجموعه آثار مؤلف، موضوع تجدید حروف چینی و بهبود کیفیت آن، رسم نمودارها با استفاده

از امکانات رایانه‌ای، بررسی و کنترل محاسبات و ارائه آراسته آن، مورد توجه بنیاد فرهنگی مهندس مهدی بازرگان قرار گرفت و آقای مهندس محمد توسلی مدیرعامل مهندسی مشاور گذرراه، انجام این پروژه را با توجه به پیچیدگی فنی آن تقبل نمودند. بدین ترتیب همکاران ایشان با استفاده از امکانات رایانه‌ای و نرم‌افزارهای موجود، کلیه جداول آماری و داده‌های مفصل مربوط به نمودارهای گروه آیات مندرج در جلد دوم (یا جلد ضمیمه) و نیز جداول ۱۱ و ۱۲ و ۱۴ از جلد اول را که قبلاً به صورت دستی تهیه و پردازش شده بودند، مجدداً در محیط صفحات گسترده (نرم‌افزار EXCEL) وارد کردند و پردازش‌های ماشینی، مشابه پردازش‌های دستی، در مورد آنها اعمال شد. طبیعی است، به هنگام انجام محاسبات دستی، چنانچه گسترده هم باشد، برخی خطاهای انسانی در بخش‌های شمارش، جمع کردن، محاسبه میانگین، طول مبنا، انتقال نتایج و نظائر آن، پیش می‌آید که رفع آن جز با شمارش مجدد، یا محاسبه و اندازه‌گیری‌های مکرر، امکان‌پذیر نمی‌باشد. با انجام محاسبات ماشینی، این مشکل رفع شده است و لاجرم برخی از محاسبات عددی و نتایجی که از این طریق به دست آمده‌اند، با محاسبات قبلی مندرج در جلد اول و جلد دوم «سیرتحوّل قرآن»، کم و بیش تفاوت‌هایی دارند. اما این تفاوت‌ها موجب تغییر روند عمومی محاسبات و ترتیب طول‌های مبنا و ترتیب نزول گروه‌های آیات نشده‌اند. لذا ترتیب گروه‌های آیات جداول ۱۲ و ۱۴ که در ویرایش جدید مرتب شده‌اند، منطبق با ترتیب متناظر گروه آیات در نسخه قبلی است.

جدول ۱۴ ترتیب نزول گروه‌های آیات سوره‌ها و جمع آیات و کلمات نازل تا آن زمان را نشان می‌دهد. در این جدول، جهت به دست آوردن زمان نزول آیات، تعداد آیات و تعداد کلمات هر گروه آیات همزمان هر سوره وارد گردیده و این مقادیر به صورت ستونی جمع شده است.

بدیهی است در جدول ۱۴، به علت ماهیت ستون تعداد آیات و تعداد کلمات تجمعی، هر خطائی که در نقل ارقام جداول قبل و یا جمع ارقام صورت گرفته باشد، تا انتهای جدول تأثیرگذار بوده است. اما در ویرایش جدید، مقادیر مستقیماً از بانک داده‌ها وارد شده و به صورت ستونی، جمع گردیده‌اند. بنابراین ارقام این دو ستون با ارقام مندرج در جدول ۱۴ نسخه قبلی، اندکی تفاوت دارد. این ارقام مبنای ترسیم نمودار منحنی تنزیل در شکل‌های ۲۱ و ۲۲ و محاسبه مرز گروه‌های آیات نازل در هر سال می‌باشد. ضمناً نام سر ستون دو ستون مذکور، از «تعداد جمع شده» به «جمع تجمعی» که واژه آماری آن در علم آمار می‌باشد، اصلاح گردیده است.

ویرایش جدید منحنی تنزیل، با استفاده از نتایج اصلاح شده انجام گرفته، و در محیط نرم‌افزار ACAD رسم شده است. بدین ترتیب، مرز گروه آیات نازل شده در

هر سال، نسبت به نسخه قبلی قدری جابه‌جا شده است. به عبارت دیگر، سال نزول بخشی از آیات که در مرز بین سال‌ها قرار داشته‌اند، از یک سال به سال قبل یا به سال بعد منتقل شده است، اما ترتیب نزول این آیات عیناً همان است که در نسخه قبلی کتاب ارائه شده است.

توضیح فنی :

باتوجه به مبانی محاسباتی و جداول متعدد و نمودارهای ترسیم شده که به صورت دستی ترسیم شده بود، برای تجدید حروفچینی، کار به دو بخش تبدیل گردید. در بخش اول کلیه نوشتارها و جداول کتاب در محیط MS Word حروفچینی شد. ابتدا در محیط Win 3.1 و Word 6 شروع گردید و سپس باتوجه به تغییرات و امکانات ارائه شده در نسخه‌های بعدی نرم‌افزار، نهایتاً کار در Win XP و Word 2003 نهایی گردید. این تغییرات در محیط نرم‌افزار، خود باعث تغییراتی در کارهای انجام شده به وجود آورد تا با محیط جدید سازگار گردد.

در بخش دوم، کلیه جداول که جنبه محاسباتی دارند و همچنین ترسیم نمودارها، در محیط Excel انجام گردید. در این قسمت، باتوجه به امکانات این نرم‌افزار، ارقام کلیه جداول و محاسبات مربوط که قبلاً به صورت دستی تهیه و پردازش شده بودند، وارد سیستم گردیده و پردازش شدند و نمودارها ترسیم و با سیستم دستی مقایسه شد. ورود حجم انبوه اطلاعات، خود بخش مهمی از کار را تشکیل می‌داد. جهت انجام محاسبات تکراری برای جداول، با استفاده از فرمول‌نویسی در محیط نرم‌افزار، کار دقیق‌تر و سریع‌تر انجام گردید. در چاپ قبلی این کتاب، نمودارها به صورت دستی ترسیم و با جداول مربوط، در یک صفحه صفحه‌بندی شده بودند لکن در این بخش ترکیب نمودارها و جداول بسیار پیچیده و زمان‌بر گردید. دلیل این پیچیدگی، ضرورت تبعیت نمودارها از جداولی بود که باید در بالای آنها قرار گیرند. باتوجه به تعداد زیاد این گونه جداول و نمودارها و همچنین تغییر سیستم از Win 3.1 به Win 98 و نهایتاً به Win XP، حجم بالایی از کار، صرف تهیه و تنظیم این نمودارها و جداول گردید. به علت وضع خاص ترسیم دستی تعداد اندکی از نمودارها، ترسیم آنها در محیط نرم‌افزار Excel مقدور نگردید و برای ترسیم این نمودارها از نرم‌افزار Auto Cad استفاده شد.

همچنین تنظیم و صفحه‌بندی جداول و نمودارهای طویل، یکی از مشکلات در تهیه این کتاب بود. نهایتاً کلیه جداول و نمودارها به صورتی تنظیم گردید که به محیط Word منتقل و به صورت یکجا با متن کتاب صفحه‌بندی شود.

اجرای این پروژه از سال ۱۳۷۶ آغاز و تا سال ۱۳۸۲ در مهندسین مشاور گذرراه

به طول انجامید و در این مدت بیش از ده هزار نفر - ساعت کار برای انجام آن صرف گردید. آقای مهندس محمد طاهری قزوینی مدیریت محتوایی پروژه و آقایان مهندس احمد توسلی و مهندس محمود توسلی مدیریت نرم افزاری و آقای مصطفی زکریا پور و سرکار خانم مریم صابری مسئولیت اجرایی پروژه را به عهده داشته‌اند. بنیاد از همه این عزیزان، مخصوصاً از مدیرعامل محترم مهندسین مشاور گذرراه، جناب آقای مهندس محمد توسلی که انجام این خدمت را تقبل کرده و با علاقه‌مندی و به‌طور مداوم پی‌گیر به‌انجام رسیدن آن بوده‌اند و نیز از جناب آقای مهندس محمد طاهری قزوینی همکار محترم آن مهندسین مشاور که با دقت و پشت کار فراوان کار را از نظر محتوایی کنترل کرده و تا این مرحله به نتیجه رسانیده‌اند، تشکر و قدردانی می‌نماید.

نحوه تدوین و صفحه‌آرایی

مطالب مندرج در جلد اول و جلد دوم سیر تحول قرآن، به علت بزرگ بودن اغلب جداول و بلند بودن بیشتر منحنی‌ها، از ابتدا برای چاپ در قطع رحلی (۲۹×۲۱ سانتیمتر) و برای کادر (۲۴×۱۶) سانتیمتر، طراحی، تنظیم و تدوین شده بود و چاپ اول آن نیز در همین قطع منتشر شد.^۱ اما این قطع، اندازه مطلوبی برای استفاده علاقه‌مندان و محققان نیست. بنابراین تصمیم گرفته شد که این مجموعه نیز به شیوه سایر مجموعه‌های آثار مهندس بازرگان و در قطع وزیری (حدود ۲۳×۱۶ سانتیمتر)، تقدیم گردد. اما قرار دادن جداول و منحنی‌ها در ابعاد قطع وزیری و در کادر (۲۰×۱۲) سانتیمتر، کاری بسیار شاق و از نظر فنی، پیچیده است. چرا که با تمام کوششی که به عمل آمده بود، اکثر جداول با عرض ۱۳ تا ۱۳/۵ سانتیمتر و ارقام در بسیاری از موارد، کوچک و غیر خوانا و اندازه جداول توزیع، بلندتر از طول کادر صفحات، تدوین شده بود. با کوشش مستمری که به عمل آمد، و با استفاده از نرم‌افزارهای مربوط و با استفاده از فایل‌های دریافتی و کسب مشورت‌های فنی، جداول و اشکال بارها ترسیم و با به‌کاربردن قلم‌های مختلف، تدوین شد تا بهترین حالت ممکن مشخص گردید و سپس از محیط Excel به محیط Word منتقل و در این محیط صفحه‌آرایی شد.

در طراحی و تدوین جدید کتاب، تغییرات زیر نسبت به چاپ قبلی انجام گرفته است:

- کلیه اصلاحاتی را که مؤلف فقید در سال ۱۳۶۱ در جلد اول سیر تحول قرآن و جلد دوم (مجموعه ضمیمه) به عمل آورده‌اند، در این مجموعه ملحوظ و اعمال شده است.

۱. البته چاپ‌های بعدی جلد اول به‌طریقه افست انجام شد، از صفحات کتاب با ابعاد مناسب در قطع وزیری فیلم تهیه شد و به قطع وزیری به چاپ رسید.

- مختصر ویرایشی در مطالب کتاب به عمل آمده ، بدون آنکه در بیان معنی و محتوای آن تغییری ایجاد شده باشد.
- هر جا که لازم بوده با ارجاع موضوع به زیرنویس، توضیحات لازم از طرف بنیاد ارائه و با علامت (ب.ف.ب) مشخص شده است.
- محقق فقید در بسیاری از موارد ، آمار و ارقام مورد نظر را که حالت مشابه و مقایسه‌ای داشته‌اند ، به صورتی غیر از جدول ، منظم کرده و به بحث و نتیجه‌گیری رسانده‌اند . در این مجموعه ، برای سهولت بیشتر هر جا که ممکن و مناسب بوده است ، این گونه آمار و اطلاعات در قالب جدول ارائه شده‌اند (در بخش اول و بخش ضمیمه جمعاً حدود ۲۰ جدول)، لیکن به آنها شماره جدول داده نشده است تا در ساختار شماره‌بندی کتاب تغییری حاصل نگردد.
- جدول ۵ برای سوره هُمَزَه و به عنوان جدول پایه ، برای طراحی جداول توزیع آیات سوره‌های دیگر مثال زده شده است. در کتاب، این جدول از راست به چپ تنظیم شده و عبارات تکمیلی و ارقام دیگری که از طریق محاسبه به دست آمده است، در سمت راست و چپ این جدول قرار دارد. به منظور آسان شدن و روانی کار، این جدول و جداول ۶ و ۷ و ۸ که به این گونه طراحی شده بودند ، به منظور رعایت استانداردهای آماری و به همان گونه که در تمام جداول توزیع آیات در جلد دوم رعایت شده است ، از چپ به راست تنظیم و اصلاح گردیدند و ارقام حاصل از محاسبه، به زیر جدول منتقل شد و عبارات مندرج در سمت راست جدول به صورت یک ستون استاندارد و ثابت، در سمت چپ جدول طراحی گردید.
- در بخش اول کتاب، اشکال ۱۰ الی ۲۰ هر یک شامل جدول توزیع آیات و منحنی مشخصه یکی از سوره‌های قرآن است . اکنون در سمت چپ جدول، ستونی طراحی شده است که سطر اول آن طول آیات را به کلمه، و سطرهای بعدی شماره آیات و در پایان در سه سطر ، تعداد آیات، تعداد کلمات و درصد آیات نوشته شده است و معرف همان ارقامی است که در داخل جدول قرار دارند.
- شماره و عنوان کامل اشکال، در بالای جدول و جمع تعداد آیات، تعداد کلمات و طول متوسط در زیر هر جدول تعیین و مشخص شده است.
- از اواخر بند ۱۲ کتاب و جدول ۱۰، مؤلف فقید برای آنکه شماره رسمی سوره‌ها با شماره‌ها و ارقام دیگر کتاب متفاوت باشد از علائم شمارشی یونانی (لاتین) استفاده کرده است. از آنجا که امروزه این علائم نامأنوس و کاربرد آن دور از ذهن می‌باشد ، حذف شد و به جای آن هر جا از سوره‌ای نام برده شده است، بلافاصله بعد از آن و در داخل پراکنش شماره رسمی سوره با قلم توخالی مشخص

- گردیده است (مثلاً به جای سوره تکویر با شماره LXXXI، تکویر (۸۱) نوشته شده است.) و این شیوه در تمام متن و جداول کتاب تداوم یافته است.
- جدول ۱۰، با طراحی جدید (و جابه‌جایی عناصر سطرها و ستون‌ها)، خلاصه و ساده‌تر شده است.
 - در جدول ۱۱، شماره رسمی سوره‌ها از: اول، دوم، سوم، ... به: ۱، ۲، ۳ ... تبدیل شده و صفحات جدول به گونه‌ای طراحی شده است که سطرهای مربوط به هر سوره، در دو صفحه قرار نگیرد و پشت سر هم، فقط در یک صفحه باشد و فواصل بین سوره‌ها با خط سیاه مشخص شده است.
 - علامت ← که در جدول ۱۱ و جداول دیگر و متن کتاب برای نشان دادن فاصله شروع گروه آیات از یک آیه به آیات بعدی سوره‌ها به کار رفته بود، حذف شد و به جای آن کلمه «تا» قرار گرفت (مثلاً «۱۴۸ ← ۱۵۲» به «۱۴۸ تا ۱۵۲» تبدیل شد).
 - در جدول ۱۲، عنوان ستون سوم از «شماره ردیف رسمی» به «شماره ترتیب رسمی سوره» اصلاح شد و در متن جدول در همین ستون، فقط شماره‌ها از لاتین به ارقام مربوط که با قلم توخالی نوشته شده است اصلاح گردید و علامت فرعی گروه سوره‌ها (مانند: الف، ب، ...) به علت عدم ضرورت حذف شد. در این جدول عنوان ستون آخر از «ملاحظات» به «شماره ترتیب نزول آیات اصلی سوره» اصلاح گردید.
 - در جدول ۱۳، ستون سوم با نام «عنوان»، حذف شد و در ستون پنجم نام سوره اضافه گردید و بدین طریق، جدول از ۱۲ ستون به ۱۱ ستون اصلاح شد و عنوان ستون چهارم از «موضوع و عنوان» به «عنوان و موضوع گروه» اصلاح گردید.
 - در جدول ۱۴، ستون «نام سوره» حذف و نام سوره در ستون «عنوان و موضوع گروه» ادغام شد و ستون آخر این جدول از عنوان «ملاحظات» به «سال نزول» اصلاح گردید.
 - ستون اول از جدول ۱۵ که شامل «شماره ترتیب نزول آیات اصلی سوره» و «شماره رسمی سوره» بود به دو ستون مستقل تجزیه و رقم‌های مربوط به هر سوره، در ستون مربوطه، به صورت مستقل درج شد و موارد دیگر، مشابه جداول قبل اصلاح گردید.
- انجام این تغییرات و اصلاحات مقدور نگردید مگر با حوصله زیاد و صرف وقت بسیار و دقتی که همکار گرامی خانم خدیجه امیدوند، با به کارگیری نرم‌افزارهای مربوط، به کار بستند تا نکات مورد نظر و دقت‌های خواسته شده تأمین گردید و این مجموعه با کیفیتی که ملاحظه می‌فرمائید، در اختیار مشتاقان تحقیقات قرآنی و علاقه‌مندان آثار زنده یاد مهندس مهدی بازرگان قرار گرفت. بنیاد، صمیمانه از ایشان تشکر و قدردانی می‌نماید.

مقدمه ناشر*

بسمه تعالی

بهتر آن باشد که سر دلبران
گفته آید در حدیث دیگران
کتاب سیر تحول قرآن، کار شگفت و بدیع مهندس بازرگان، از چنان عظمتی
برخوردار است که سخن گفتن در باره آن آسان نیست. چاپ های قبلی کتاب فاقد
مقدمه بود و ناشر بهتر دانست قسمتی از نامه زنده یاد دکتر علی شریعتی که در
حوالی سال ۱۳۴۷ به مهندس عبدالعلی بازرگان نگاشته شده، به جای مقدمه نقل شود
و سپس توضیحات لازم را عرضه نماید:

«... در اینجا می خواهم مطلبی را که چند ماه است مرا به شدتی که در بیان
نمی گنجد به خود مشغول داشته است و یک لحظه از آن غافل نیستم عنوان کنم
و آن تمام کردن آن شاهکار معجزنمای کار در باره قرآن است. من کشف
ایشان را در باره قرآن درست، بی مبالغه، شبیه کار گالیله در باره منظومه شمسی
و نیوتن در باره جاذبه و پاستور در باره بیماری... می دانم. آنها کلید علمی وحی
طبیعی را به دست آورده اند و ایشان کلید علمی وحی الهی را. من آن روز که
ایشان طرح این کار را بیان می کردند دچار یک گیجی و حیرت بی سابقه ای
شده بودم و آنچه بر حیرتم می افزود این بود که چطور؟ چرا آقای مهندس
[بازرگان] این حرف را با این سادگی و لحنی این چنین عادی بیان می کنند؟
چطور در ضمن چنین کاری به کار دیگری هم می توانند بیندیشند؟ چرا آن را
کاری در ردیف دیگر کارها می دانند؟

من به همان مقداری که آن روز توضیح فرمودند، آنچه دستگیرم شد چنان
خارق العاده بود که ناگهان احساس کردم که به قرآن یک ایمان علمی پیدا
کردم. ایمان علمی، همچنان که به منظومه شمسی یا ترکیب آب یا حرکت
بادها ایمان دارم. یعنی دیدم که «وحی» است! دیدم!

* مقدمه ناشر در چاپ پنجم جلد اول، در سال ۱۳۷۷.

من فکر می‌کنم که ایشان پس از رسیدن به این تر قاعدتاً قدرت اندیشیدن و اشتغال به هر امر دیگری را چه فکری و چه عملی و... هر چه از دست می‌دهند، و چنان در آن غرق می‌شوند که نمی‌توانند در ردیف آن، مسائل دیگری را هم در مغز و زندگی و روح و کار خود طرح کنند. زیرا من هیچ مسئله‌ای را نه تنها در باره قرآن بلکه دین و بلکه خدا و اثبات ماوراءالطبیعه و... همه چیز در ردیف آن نمی‌بینم. این حادثه‌ای است در علم مذهب، این تنها اثبات قرآن و وحی نمی‌کند اثبات وجود خدا و غیب را می‌کند. آن هم اثبات خدا نه با زبان عرفان و اخلاق و فلسفه و عقل؛ نه، با علم، آن هم علوم دقیق و آن هم دقیق‌ترینش ریاضی!

باز هم در شگفتم که چرا آن روز آقای مهندس [بازرگان] آن طور عادی از آن سخن می‌گفتند! آن کار بزرگ همه حرف‌ها و دلیل‌ها و منطق‌ها را بی‌ارزش و یا لاقول کم ارزش کرده است.

من با اطلاع و استعداد کمی که دارم چند بار در کلاس و مباحثه با دانشجویان با این شرط که «هر چه قدرت انکار و رد و حتی لج دارید برای نپذیرفتن این استدلال من در وحی بودن قرآن به کار برید» و همه جا با وجود همین شرط به آن متد که استدلال کرده‌ام موفقیت مطلق بی‌استثناء آمیخته با ایمان و شگفتی و اعجاب خارق‌العاده به دست آورده‌ام. نه تنها اقناع کننده است، اعجاب آور و ایمان آور است.

من به‌عنوان یک معلم دانشجویان این نسل و به‌عنوان یک شاگرد ایشان، از ایشان استدعا می‌کنم و التماس می‌کنم که هر چه زودتر این کار را تمام کنند، هر چه زودتر. هیچ کاری امروز در دنیا نیست که از این فوری‌تر و حیاتی‌تر باشد. شما هم وادار کنید و شرایط و مجال وصال را فراهم آورید. کاش این کار از همان اول به عربی یا فرانسه یا انگلیسی هم منتشر شود!

قربانتان - «علی شریعتی»

* * *

آخرین چاپ جلد اول کتاب سیر تحول قرآن در سال ۱۳۶۰ هجری شمسی منتشر شد. در سال ۱۳۶۲ متممی برای جلد اول تهیه شد که علاوه بر مطالبی که افزودنش ضروری بود اصطلاحات بعضی از مطالب کتاب و از جمله اصلاح کامل جداول ۱۴ و ۱۵ را در بر می‌گرفت.

اینک در چاپ جدید که شامل جلد اول و متمم مزبور می‌باشد اصلاحات و تغییراتی به شرح زیر به عمل آمده است:

۱- تمام اصلاحات مؤلف محترم که بعد از چاپ متمم در جای جای کتاب انجام شده، در این چاپ ملحوظ گردیده است.

۲- متن اصلاح شده جداول ۱۴ و ۱۵ که قبلاً در متمم چاپ شده بود و به جای جداول ۱۴ و ۱۵ قبلی در جای اصلی خود در جلد اول (صفحات ۱۴۲ تا ۱۵۳ و ۱۶۸ تا ۱۸۳) قرار داده شد، بنابراین چاپ جداول مزبور در قسمت متمم دیگر ضرورتی نداشت.

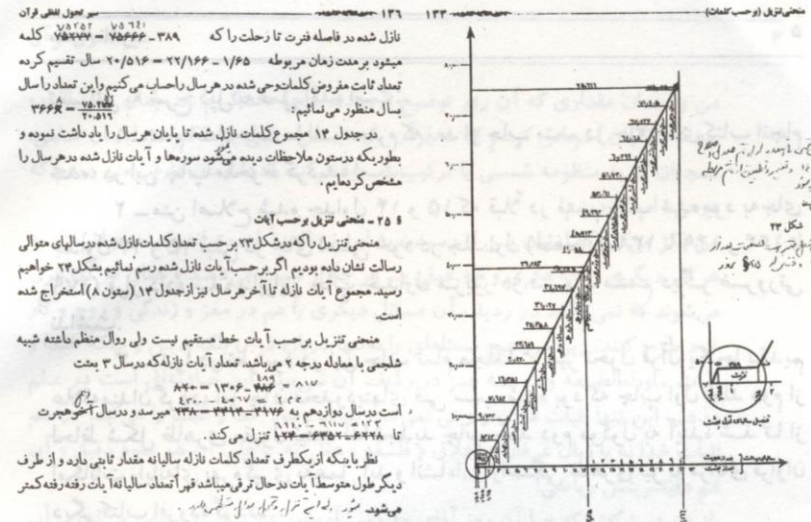
۳- بدواً در نظر بود در این چاپ تمام مجلدات سیر تحول قرآن یکجا تقدیم علاقه‌مندان گردد، اما چون محدودیت‌های فنی سبب شده بود که چاپ اول جلد دوم از لحاظ شکل ظاهری مقبول نیفتد لذا تجدید چاپ جلد دوم موکول به آینده شد تا از امکانات رایانه‌ای بهره‌گیری به عمل آید و ان شاء الله آراستگی ظاهری نیز به مزایای فراوان دیگر کتاب افزوده گردد.

در اینجا با یاد خیری از مؤلف بزرگوار تصویر بعضی از صفحات اصلاح شده به خط ایشان، زینت بخش کتاب می‌گردد تا نمونه‌ای از دقت عمل و اهتمام آن زنده‌یاد به یادگار بماند.

روانش شاد

شرکت سهامی انتشار

سوره یا گروه	حدود مختصه طولی یا فاصله زمانی	حدود مختصه عرضی یا فاصله کلماتی
طه - الف	۲/۷۵ - ۳/۷۵ از بعثت	۸۰۵۴۷ - ۸۰۶۶۲ ← ۸۱۲۷
ص - الف	۳/۷۵ - ۴/۷۵	۹۰۸۲۲ - ۹۰۹۳۷ ← ۹۱۴۶
مریم - الف	۴/۷۵ - ۵/۵	۱۰۱۸۵۷ - ۱۰۱۹۷۲ ← ۱۰۲۴۹۲
روم - الف	۵/۷۵ - ۶/۷۵	۱۱۰۷۴۱ - ۱۱۰۸۵۶ ← ۱۱۱۳۷۱
شوری - بقره - ب	هجرت	۳۹۰۲۸۳
انفال	۰/۵ - ۱/۵ از هجرت	۴۱۰۴۱۸ - ۴۱۰۵۳۳ ← ۴۱۰۶۴۸
آل عمران - الف	۲ - ۲/۷۵	۴۴۰۸۸۰ - ۴۴۰۹۹۵ ← ۴۴۱۱۱۰
آل عمران - ب	۲/۷۵ - ۳/۷۵	۴۸۰۲۳۸ - ۴۸۰۳۵۳ ← ۴۸۰۴۷۳
حشر	۳ - ۴	۵۰۰۵۵۱ - ۵۰۰۶۶۶ ← ۵۰۰۷۸۱
نور - الف	۳/۷۵ - ۴/۷۵	۵۳۰۸۳۹ - ۵۳۰۹۵۴ ← ۵۳۱۰۵۲
احزاب	۴/۷۵ - ۶	۵۶۰۵۴۴ - ۵۶۰۶۵۹ ← ۵۶۰۷۷۴
فتح	۵/۷۵ - ۶/۷۵	۶۲۰۴۷۷ - ۶۲۰۵۹۲ ← ۶۲۰۷۰۷
توبه - الف	۷/۵ - ۸/۵	۶۶۰۷۴۰ - ۶۶۰۸۵۵ ← ۶۶۰۹۷۰
مائده - ه	۹/۷۵ - ۱۰/۷۵	۷۵۰۳۹۹ - ۷۵۰۵۱۴ ← ۷۵۰۶۲۹

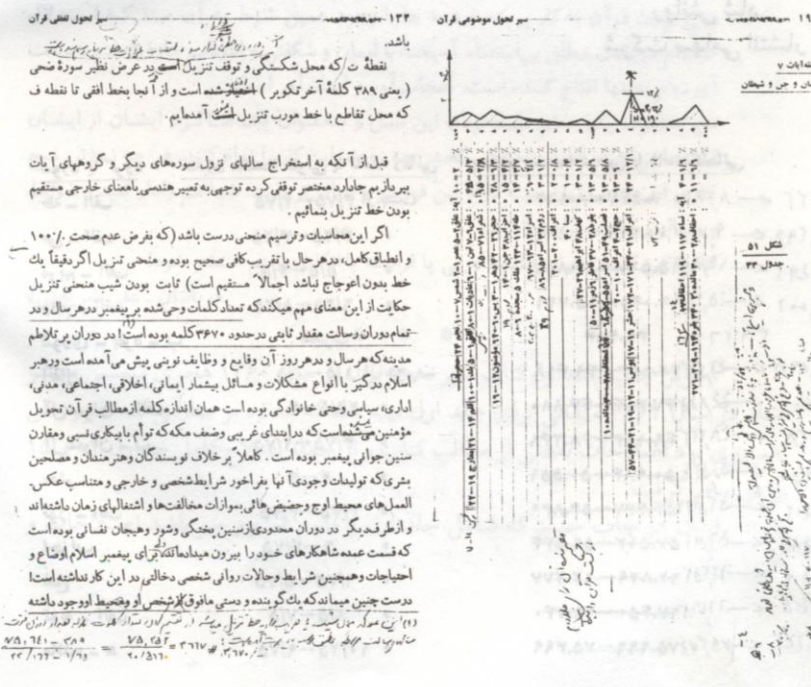
۱۳۶ - منحنی تنزیل (حسب کلمات) - منحنی تنزیل را که در شکل ۲۳ بر حسب تعداد کلمات نازل شده در سالهای معوالی رسالت نشان داده بودیم اگر بر حسب آیات نازل شده رسم نمائیم بشکل ۲۴ خواهیم رسید. مجموع آیات نازله تا آخر هر سال نیز از جدول ۱۳ (ستون ۸) استخراج شده است.

۲۵ - منحنی تنزیل بر حسب آیات خط مستقیم نیست ولی در حال منظم داشته شبهه شلجینی با معادله درجه ۲ می باشد. تعداد آیات نازله که در سال ۳ پست $817 = 1346 - 529$ است در سال دوازدهم به $1255 = 2417 - 1162$ میرسد و در سال آخر هجرت تا $6428 = 6354 - 84$ تنزیل می کند.

نظر باینکه از یکطرف تعداد کلمات نازله سالانه مقدار ثابتی دارد و از طرف دیگر طول متوسط آیات در حال ترقی می باشد قهراً تعداد سالانه آیات رفته رفته کمتر می شود. بنا بر این ترتیب، هر سال سالها کمتر می شود.

۲۶ - منحنی تغییرات طول متوسط آیات (طول میان) طول متوسط آیات که بجای آن طول میان را در نظر گرفتیم از ابتدای محاسبات، و بعنوان مآخذ کار و فرض اصلی صورتی از زمان گرفته شده بود. حال چنانچه

نقطه ب معیار مختصات که ابتدای وحی است فرضیم یک شکستگی در نقطه ف پیدا میکند. این شکستگی یا نقطه افقی ت ف که طول آن روی شکل ۲۳ اندکی کمتر از یک سال است می تواند همان تعطیل وحی یا دوران قنوت که در تورات رخ آمده است

۱۳۴ - سیر تحول نحوی قرآن - منحنی تنزیل را که در شکل ۲۳ بر حسب تعداد کلمات نازل شده در سالهای معوالی رسالت نشان داده بودیم اگر بر حسب آیات نازل شده رسم نمائیم بشکل ۲۴ خواهیم رسید. مجموع آیات نازله تا آخر هر سال نیز از جدول ۱۳ (ستون ۸) استخراج شده است.

۲۵ - منحنی تنزیل بر حسب آیات خط مستقیم نیست ولی در حال منظم داشته شبهه شلجینی با معادله درجه ۲ می باشد. تعداد آیات نازله که در سال ۳ پست $817 = 1346 - 529$ است در سال دوازدهم به $1255 = 2417 - 1162$ میرسد و در سال آخر هجرت تا $6428 = 6354 - 84$ تنزیل می کند.

نظر باینکه از یکطرف تعداد کلمات نازله سالانه مقدار ثابتی دارد و از طرف دیگر طول متوسط آیات در حال ترقی می باشد قهراً تعداد سالانه آیات رفته رفته کمتر می شود. بنا بر این ترتیب، هر سال سالها کمتر می شود.

۲۶ - منحنی تغییرات طول متوسط آیات (طول میان) طول متوسط آیات که بجای آن طول میان را در نظر گرفتیم از ابتدای محاسبات، و بعنوان مآخذ کار و فرض اصلی صورتی از زمان گرفته شده بود. حال چنانچه

نقطه ب معیار مختصات که ابتدای وحی است فرضیم یک شکستگی در نقطه ف پیدا میکند. این شکستگی یا نقطه افقی ت ف که طول آن روی شکل ۲۳ اندکی کمتر از یک سال است می تواند همان تعطیل وحی یا دوران قنوت که در تورات رخ آمده است

۱۳۴ - سیر تحول نحوی قرآن - منحنی تنزیل را که در شکل ۲۳ بر حسب تعداد کلمات نازل شده در سالهای معوالی رسالت نشان داده بودیم اگر بر حسب آیات نازل شده رسم نمائیم بشکل ۲۴ خواهیم رسید. مجموع آیات نازله تا آخر هر سال نیز از جدول ۱۳ (ستون ۸) استخراج شده است.

۲۵ - منحنی تنزیل بر حسب آیات خط مستقیم نیست ولی در حال منظم داشته شبهه شلجینی با معادله درجه ۲ می باشد. تعداد آیات نازله که در سال ۳ پست $817 = 1346 - 529$ است در سال دوازدهم به $1255 = 2417 - 1162$ میرسد و در سال آخر هجرت تا $6428 = 6354 - 84$ تنزیل می کند.

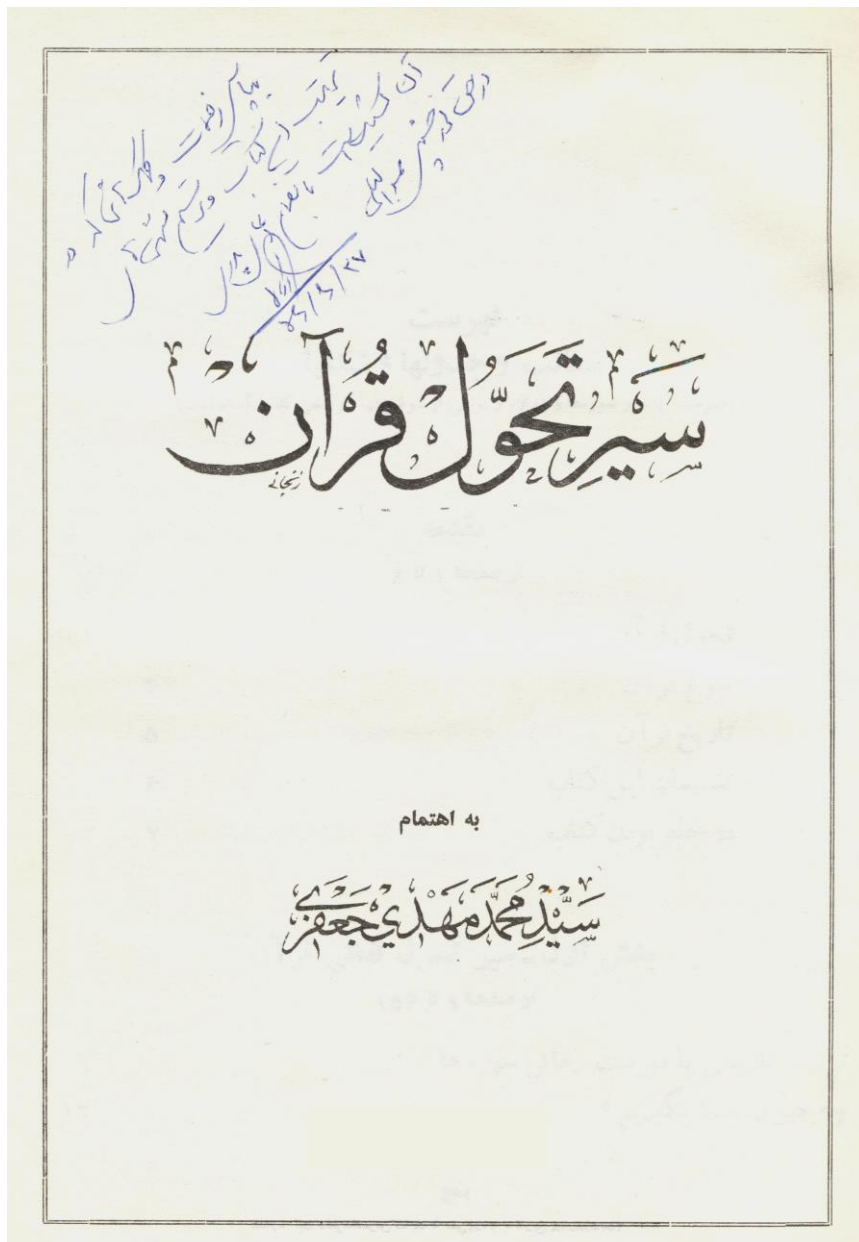
نظر باینکه از یکطرف تعداد کلمات نازله سالانه مقدار ثابتی دارد و از طرف دیگر طول متوسط آیات در حال ترقی می باشد قهراً تعداد سالانه آیات رفته رفته کمتر می شود. بنا بر این ترتیب، هر سال سالها کمتر می شود.

۲۶ - منحنی تغییرات طول متوسط آیات (طول میان) طول متوسط آیات که بجای آن طول میان را در نظر گرفتیم از ابتدای محاسبات، و بعنوان مآخذ کار و فرض اصلی صورتی از زمان گرفته شده بود. حال چنانچه

سیر تحول قرآن

تألیف و تحقیق

مهندس مهدی بازرگان

به پاس زحمات و کمک‌هایی که در ترتیب این کتاب و ترسیم نمودارهای آن
کشیده است با تقدیم دعای پدری در حق نورچشمی عبدالعلی
(امضاء مهدی بازرگان)

۵۶/۶/۲۷

مقدمه

« هُوَ الَّذِي بَعَثَ فِي الْأُمِّيِّينَ رَسُولًا مِنْهُمْ يَتْلُو عَلَيْهِمْ آيَاتِهِ
وَيُزَكِّيهِمْ وَيُعَلِّمُهُمُ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ
وَإِنْ كَانُوا مِنْ قَبْلُ لَفِي ضَلَالٍ مُبِينٍ »^۱

دوستانی که انس و ممارست به جشن‌های شب مبعث رسول اکرم یا سخنرانی‌های چاپ شده آن پیدا کرده‌اند، به خاطر دارند که سرآغاز عرایض، آیه شریفه فوق از سوره جمعه بوده است. هر سال قسمتی و گاهی کلمه‌ای از این آیه الهام‌بخش سخن و محور بحث قرار می‌گرفته است. اگر اجازه دهید، امسال راجع به کلمه «آیاته» که موضوع مأموریت و ارمغان اصلی رسالت است صحبت کنیم اما نه راجع به خود آیات و مجموعه و محتوی آنها که دریای بی‌پایانی است، بلکه راجع به «يَتْلُوا عَلَيْهِمْ»^۲ یا چگونگی تلاوت، و فقط از نظر ترتیب و تجمع آیات.

امید است این بررسی خالی از فایده نباشد و به قرآن‌خوانان، در فهم قرآن کمک کند و تاحدودی التیام و ارتباط مطالب را بنمایاند و برای اهل تحقیق در قرآن نیز دریچه‌ای به تاریخ تنزیل این کتاب باشد که سال به سال دنیا بیشتر توجه و تتبع در آن می‌نماید.

۱. جمعه (۶۲) / ۲: او کسی است که در میان توده بیسواد، پیغمبری از خودشان برانگیخت (تا) بر آنها آیات او را فراخواند، تزکیه و تربیتشان کند و کتاب و حکمت تعلیمشان دهد؛ اگرچه قبلاً در گمراهی آشکاری بوده باشند.

۲. بقره (۲) / ۱۲۹، یا آل عمران (۳) / ۱۶۴، یا قصص (۲۸) / ۵۹، یا جمعه (۶۲) / ۲: ... بر آنها تلاوت کند...

تحول قرآن

«وَقُرْآنًا فَرَقْنَاهُ لِتَقْرَأَهُ عَلَى النَّاسِ عَلَى مُكْثٍ وَنَزَّلْنَاهُ تَنزِيلًا»^۱

موضوع بحث و عنوان کتاب ممکن است دو عکس العمل مخالف در دو دسته از شنوندگان یا خوانندگان ایجاد کرده باشد.

تربیت شدگان مکاتب قدیم با منطق مخصوص خود ایراد خواهند گرفت که قرآن، کلام لایتغیر خدای لایزال است و نسبت تحول یا تکامل دادن به آن، نفی الهی بودن را می‌نماید. به نظر حضرات اصلاً برای قرآن سیر و تحول و نظم و قانون معین کردن، منتهی به محدود ساختن و مطیع و مجبور دانستن خدا می‌شود. بنابراین خطا و از مقوله کفر است.

اما در طرف مقابل محتمل است که منکرین حقیقت وحی، حسن استقبال کرده بگویند انتخاب چنین عنوان و اقراری که به متحول بودن قرآن شده است، نشانه بشری بودن کتاب است و بنابراین انشاء آن از مغز یک انسان می‌باشد که افکار او در معرض تغییر و تکمیل قرار گرفته است.

بدیهی است که به این زودی نمی‌توان جواب دو دسته فوق را داد. با اندکی حوصله شاید مطالب آینده رفع ایراد یک دسته و رد استنباط دسته دیگر را بنماید. همین قدر و از هم اکنون می‌توانیم آیه فوق را شاهد بیاوریم. قرآن خود، قطعه قطعه بودن و نزول تدریجی خاص را که با مکث و توقف و تأمل بر مردم خوانده شده است اعلام می‌نماید. هم تفرق با تغییر و تحول سازش دارد و هم «جمله واحدة»^۲ نبودن که در آیه ۳۲ سوره فرقان آمده است. نه تنها عنوان تحول قرآن، بلکه تکامل آن هم نباید شگفتی و انکار بیاورد. خود قرآن دومی را با آیه:

«الْيَوْمَ أَكْمَلْتُ لَكُمْ دِينَكُمْ وَأَتَمَمْتُ عَلَيْكُمْ نِعْمَتِي وَرَضِيتُ لَكُمُ

الْإِسْلَامَ دِينًا»^۳

صراحتاً تأیید می‌نماید. در میان احکام نیز بسیاری را سراغ داریم که همه قبول دارند

۱. اسراء (۱۷) / ۱۰۶: و قرآنی که آن را متفرق ساختیم تا با درنگ و تأمل بر مردم بخوانی و به صورت فروریختن و پایین آمدن مخصوصی نازل کردیم.

۲. فرقان (۲۵) / ۳۲: ... یکباره ...

۳. مائده (۵) / ۳: ... امروز به سود شما دینتان را کامل کردم و بر شما نعمتم را تمام نمودم و رضا دادم که اسلام آیین شما باشد.

تدریجی و تحولی بوده است (مانند احکام مربوط به شرب خمر، حجاب، جهاد، خود نماز و غیره). چه اشکال دارد که سوره‌های قرآن نیز در ترکیب فعلی تدوین تدریجی داشته باشد. همان‌طور که در پاره‌ای روایات و احادیث نقل می‌شود که فلان آیه یا قسمتی از آیه برحسب پیش آمد وقایع یا پرسش مؤمنین، بعداً نازل و به دستور حضرت پیغمبر (ص) در میان آیات دیگر جا داده شده است.

سیر تحول قرآن، به اعتباری می‌تواند سیر تحول و رشد پیغمبر تلقی شود و نشان‌دهنده سیر تربیتی و مراحل سریع توسعه عجیب استعداد خود حضرت است که گیرنده و نقل‌دهنده یا پذیرنده و پس‌دهنده وحی بوده است. به مصداق آیه:

«كَذَلِكَ لِنُثَبِّتَ بِهِ فُؤَادَكَ وَرَتَّلْنَاهُ تَرْتِيلًا»^۱

می‌بایستی تعلیمات الهی به تدریج در دل و ذهن شخص رسول اکرم (ص) جایگزین شده، اول او را تغییر و تربیت دهد تا نوبت به «لَتَقْرَأَهُ عَلَى النَّاسِ عَلَى مُكْثٍ»^۲ برسد.

تنوع قرآن

اگر راجع به سیر تحولی داشتن قرآن و صفت تکاملی آن^۳ بحث و ایراد باشد، مسلماً راجع به تنوع و شکل‌های متفاوت و گوناگون آیات، چه به لحاظ آهنگ و جمله‌بندی و چه به لحاظ مضمون و محتوی، مؤمن و منکر حرفی ندارند.

یک بار مرور در قرآن، به هر خواننده با تأمل ولو بیسواد، این خصوصیت را نشان داده است. مثلاً مقایسه کنید تنها از نظر لفظی و سمعی چقدر اختلاف است مابین این آیه:

«وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ لَجَعَلَكُمْ أُمَّةً وَاحِدَةً وَلَكِنْ لِيَبْلُوَكُمْ فِي مَا آتَاكُمْ فَاسْتَبِقُوا
الْخَيْرَاتِ إِلَى اللَّهِ مَرْجِعُكُمْ جَمِيعًا فَيُنَبِّئُكُمْ بِمَا كُنْتُمْ فِيهِ تَخْتَلِفُونَ»^۴

۱. فرقان (۲۵) / ۲۲: ... و چنین بود (جمله واحد نازل نشد) تا به وسیله آن، دل تو را ثابت بداریم و با یک

نوع تأنی خاص، به تدریج آن را نازل کردیم.

۲. اسراء (۱۷) / ۱۰۶: ... تا با درنگ و تأمل بر مردم بخوانی.

۳. Caractère évolutif

۴. مائده (۵) / ۴۸: ... و اگر خدا می‌خواست شما را امتی واحد [و موحد] قرار می‌داد ولی می‌خواهد در مورد موهبت اختیار که به شما داده است، شما را آزمایش کند، از این رو در نیکوئی‌ها [بر یکدیگر] سبقت گیرید که بازگشت همه شما به پیشگاه خداست و در موارد اختلافان [داوری، و] شما را آگاه می‌سازد.

که در سوره مائده آمده است با آیات ردیف زیر که از سوره تکویر گرفته شده است :

«وَإِذَا الصُّحُفُ نُشِرَتْ ،
وَإِذَا السَّمَاءُ كُشِطَتْ ،
وَإِذَا الْحَجِّيمُ سُعِّرَتْ ،
وَإِذَا الْجَنَّةُ أُنزِلَتْ ،
عَلِمْتَ نَفْسٌ مَا أَحْضَرَتْ»^۱

آیات سوره تکویر، کوتاه کوتاه، سه چهار کلمه‌ای، بریده، متراکم، موزون و مسجع‌اند؛ درحالی که آیات سوره مائده، خالی از قافیه و آهنگ بوده، طولانی است و حالت توضیحی و تربیتی دارد.

خارج از این دو حد، آیات کوتاه‌تر قافیه‌دار در برابر آیات بلندتر و کشیده‌تر (تا ۱۲۷ کلمه‌ای) نیز در قرآن هست. چنین اختلاف و تنوع در جمله‌بندی، به نظر نمی‌آید در هیچ کتاب دیگری در دنیا دیده شده باشد.

از جهت کثرت مطلب و مضمون نیز - بدون آنکه فعلاً در پی اثبات اعجاز یا الهی بودن قرآن باشیم - این کتاب در نوع خود بی‌نظیر است. کتب دیگر یا تاریخ است و ادبیات و فلسفه، یا علمی و فنی و امثال آن که هر کدام در زمینه معین و موضوع‌های خاص محدود نوشته شده است. شاهد مثال‌ها و داستان‌هایی که استناد می‌شود و استدلال‌ها و توضیحاتی که آورده می‌شود، مشابه و محدود در چهارچوب موضوع کتاب می‌باشد و طبیعی و منطقی است که چنین باشد. اما قرآن جُنْکِ عظیم و معجون عجیبی است که از همه چیز تقریباً در آن می‌بینید. تا آنجا که بعضی‌ها - البته به خطا و برخلاف مفهوم آیه و استنباط مفسرین معتبر - به استناد آیه:

«لَا رَطْبٌ وَلَا يَابِسٌ إِلَّا فِي كِتَابٍ مُّبِينٍ»^۲

۱. تکویر (۸۱) / ۱۰ الی ۱۴ : و آنگاه که کارنامه‌ها گشوده شود.

و [نظم] آسمان برکنده شود.

و دوزخ بر افروخته گردد.

و بهشت در دسترس [پرهیزکاران] قرار داده شود.

هر کس آنگاه می‌گردد که چه [توشه‌ای] فراهم کرده است.

۲. انعام (۶) / ۵۹ : ... و هیچ‌تر و خشکی نیست مگر اینکه در کتابی روشن [علم خدا] ثبت است.

گفته‌اند هر تر و خشک و هر مطلب و حکم که شما تصور بکنید یا بخواهید، در قرآن هست. اما می‌توان گفت که از هر موضوع و مسئله، نمونه و اشاره‌ای لااقل در قرآن آمده است. علاوه بر دین و خدا و آخرت که جایش در آنجا است و علاوه بر مباحث فلسفی و مواظب اخلاقی و احکام شرعی که قرن‌های متمادی در نظر متکلمین و عرفا و فقهای ما هر یک یگانه مبنا و مقصد قرآن تلقی می‌شده است، شما مکرر در مکرر و خیلی بیشتر از فلسفه و فقه، به آثار طبیعت برمی‌خورید، سرگذشت مردم را می‌بینید و به سیر در آفاق و انفس کشانده می‌شوید، مسائل و احکام اجتماعی به حد وفور در آن آمده است. هم صحبت از خضوع و اطاعت و محبت هست، هم جنگ و جهاد و شجاعت. دامنه‌اش در گذشته و آینده به دو لایتناهای ازلیت و ابدیت گسترده می‌شود. زنجیری است رنگارنگ از شعارهای حکمت و معرفت و از داستان‌ها و دستورها. روی گفتار به هیچ وجه به طرف معاصرین و عرب‌زبانان یا مسلمانان نیست، بلکه سر و کارش با «انسان» است و خود را «كَافَّةً لِلنَّاسِ»^۱ می‌داند. تازه به انسان نیز اکتفا نکرده، دم از درخت و حیوان یا جن و شیطان می‌زند و آنچه در زمین و آسمان است مورد اشارت و عنایت او است. ضمناً تعبیرها و استدلال‌هایی که برای هر دعوی آورده می‌شود از عامیانه ساده هست تا علمی دقیق، یا اگر اصرار دارید، فلسفی عمیق. برای هر ذوق و سلیقه، خوراکی حاضر و برای هر معنی و مقصد، بابی یا لااقل روزه‌ای باز کرده است ...

آیا شما کتابی را سراغ دارید که این چنین متنوع و سرشار باشد؟
تنوع و تفرّق اگر مخلوط درهمی بود، «كَيْفَ اتَّفَقَ»^۲ است ولی اگر نظام و روالی ظاهر شد می‌توان به سراغ تحول و سیر تحولی رفت.

آنچه موضوع رساله حاضر است و سؤالی که پیش می‌آید این است که ببینیم این تنوع و کثرت در صورت‌ها و در معانی، یک نوع تَفَنُّن و تصادف است یا ترتیب و تدریجی در کار است و بنابراین تحولی در آن حکمفرمایی می‌کند؟
و اگر برخورداریم به اینکه قرآن در طی ۲۳ سال رسالت پیغمبر، مشمول تحول و به عبارت دیگر تکامل بوده است، سؤال دومی مطرح می‌شود که این تحول (یا تکامل) بشری است یا الهی؟

۱. سیاء (۳۴) / ۲۸: ... برای تمامی مردم ...

۲. اصطلاح فقهی: هر طور پیش آید.

تاریخ قرآن

متأسفانه از قرآنی که در دسترس ما است - قرآن میراث عثمان یا منسوب به عثمان - نمی‌توان مستقیماً جواب پرسش‌های فوق را دریافت کرد. سوره‌ها و گاهی اوقات آیه‌ها، ملقمه درهم آمیخته‌ای از مکی و مدنی و جدید و قدیم است و اتفاقاً قرآن‌های رسمی، من حیث المجموع، در جهت عکس زمان نزول و خلاف سیر تحول آن، سوره‌بندی شده است.

البته در بعضی تفاسیر و در کتب متعدد تاریخ قرآن، روایات و ردیف‌بندی‌هایی راجع به ترتیب نزول سوره‌ها و محل آیات نقل شده است. اروپایی‌ها هم در این زمینه، از نظر تفحص علمی و تتبع تاریخی، خیلی کار کرده‌اند. ولی مابین روایات و نظریات ایراد شده، انطباق مطلب وجود ندارد و شخص به علم و اطمینان نمی‌رسد. در کتب متقدمین معمولاً به نقل روایات و ذکر سند اکتفا شده و غالب، آنها را معتبر دانسته‌اند، در حالی که تفاوت و تناقض‌های غیرقابل التیام به چشم می‌خورد، بدون آنکه مصنف کتاب، جرأت انتقاد و استدلال را کرده، مسئولیت استخراج یک صورت یا فهرست نهائی را به عهده گرفته باشد.

مستشرقین از این جهت، آزادی فکر و ابراز عقیده صریحتر نشان می‌دهند ولی دخالت عوامل گوناگون تاریخی و ادبی و اجتماعی و اعمال سلیقه و نظرهای شخصی، سبب تشتت آراء و ضعف اعتماد به استنباط‌های آنها می‌شود.

بنابراین راهی نمی‌ماند جز آنکه از خود قرآن کشف رمز بطلبیم. برسبیل «يُفَسِّرُ بَعْضُهَا بَعْضًا»^۱ در مشاهده تنوع و تفسیر آیات و سوره‌ها و با مطالعه مسیر تحول آیات، به ترتیب توالی سوره‌ها و سال نزول آنها برسیم. سپس همین ترتیب زمانی سوره‌ها را وسیله تعیین تقدم و تأخر مطالب و نظام تکاملی آیات قرار دهیم و بالاخره از چگونگی نظام و زمان نزول آیات، جواب سؤال دوم را بطلبیم.

تقسیمات این کتاب

قرآن، صورتی و لفظی دارد و در ورای آن معنی و مقصدی. طبیعی است که اساس و اهم هر کلام، مفهوم و مقصد است. قرآن برای هنرنمایی ادبی نیامده است و برای ورزش زبان و لرزش تارهای حنجره، در فن قرائت و تجوید - که این قدر روی آنها

۱. اصطلاح فقهی: بعضی‌ها، بعضی دیگر را تفسیر می‌کند.

اصرار و غالباً به همان‌ها اکتفا می‌شود - نازل نشده است. ولی بالاخره، صورت و کلام، راه ورود برای رسیدن به مقصد است (به شرط آنکه به همان‌جا توقف نشود).
نظریه اینکه هم ظواهر لفظی و جمله‌بندی سوره‌ها، مظه‌ری از تنوع و تحول قرآن می‌باشد و هم مطالب و مباحث آن، ولی اولی راحت‌تر در دسترس و درک ما می‌آید، از آنجا شروع کرده کتاب را در دو بخش زیر عرضه می‌کنیم:
بخش اول - سیر تحول لفظی (یا جمله‌بندی) قرآن،
بخش دوم - سیر تحول موضوعی (یا مطالب و احکام) قرآن.

دو جلد بودن کتاب

راهی که انتخاب شده است و به زودی بیان خواهد شد یک راه ریاضی با کمک رقم و حساب است. محاسبه و ریاضیات، خشک است و احياناً مشکل. ولی این مزیت یا لاقلاً این دعوی را دارد که دقت و یقین می‌آورد. تحقیق و قضاوت را آسان و خالص می‌کند، چون به عواطف و سلیقه‌ها و فلسفه‌بافی کمتر میدان دخالت می‌دهد.
از آنجا که اطلاعات ریاضی نگارنده بسیار پایین و ضعیف است، خوانندگان را باید خاطر جمع می‌بدهم که فورمول‌های غامض و دور از درک به میان نخواهد آمد و از حدود شمارش و جدول‌بندی و رسم منحنی تجاوز نخواهد کرد. ضمناً برای آنکه همین عددنویسی‌ها و جدول‌ها و منحنی‌ها سبب ملالت و معطلی خواننده نشود، کار را در دو قسمت و کتاب را در دو جلد عرضه می‌نماید. جلد اصلی و متن کتاب، اختصاص به بیان موضوع و بحث و ارائه نتایج داشته به حداقل جداول و منحنی‌های ضروری اکتفا می‌شود ولی برای کسانی که حوصله کافی دارند و خواهان موشکافی و رسیدگی به محاسبات هستند، بخش ضمیمه‌ای، محتوی مجموعه جداول و منحنی‌ها تهیه می‌شود.^۱

شاید خوانندگان محترم توجه داشته باشند که عدد و حساب و به‌طور کلی ریاضیات، به خودی خود کاشف حقیقت و خالق چیزی نمی‌شود. ریاضی روی یک

۱. بخش ضمیمه‌ای که مؤلف فقید به آن اشاره کرده است، به‌اهتمام مهندس عبدالعلی بازرگان تدوین یافته و در فروردین سال ۱۳۶۰، به سرمایه شرکت سهامی انتشار چاپ و منتشر شده است و اکنون در این مجموعه آثار و در ادامه «سیر تحول لفظی قرآن»، با نام «مجموعه ضمیمه»، شامل: جداول توزیع و منحنی‌های مشخصه سوره‌های قرآن و جداول و مدارک استنادی، یکجا تقدیم علاقه‌مندان می‌گردد (ب.ف.ب.).

سلسله فرضیات بنا می‌شود و با استنباط‌ها و استدلال‌هایی که بر وجودهای عینی یا تحقیقی خارج تکیه دارد استوار می‌گردد. عملی که انجام می‌دهد، استخراج نظام موجود و به چشم آوردن میزان و قرار حاکم است.

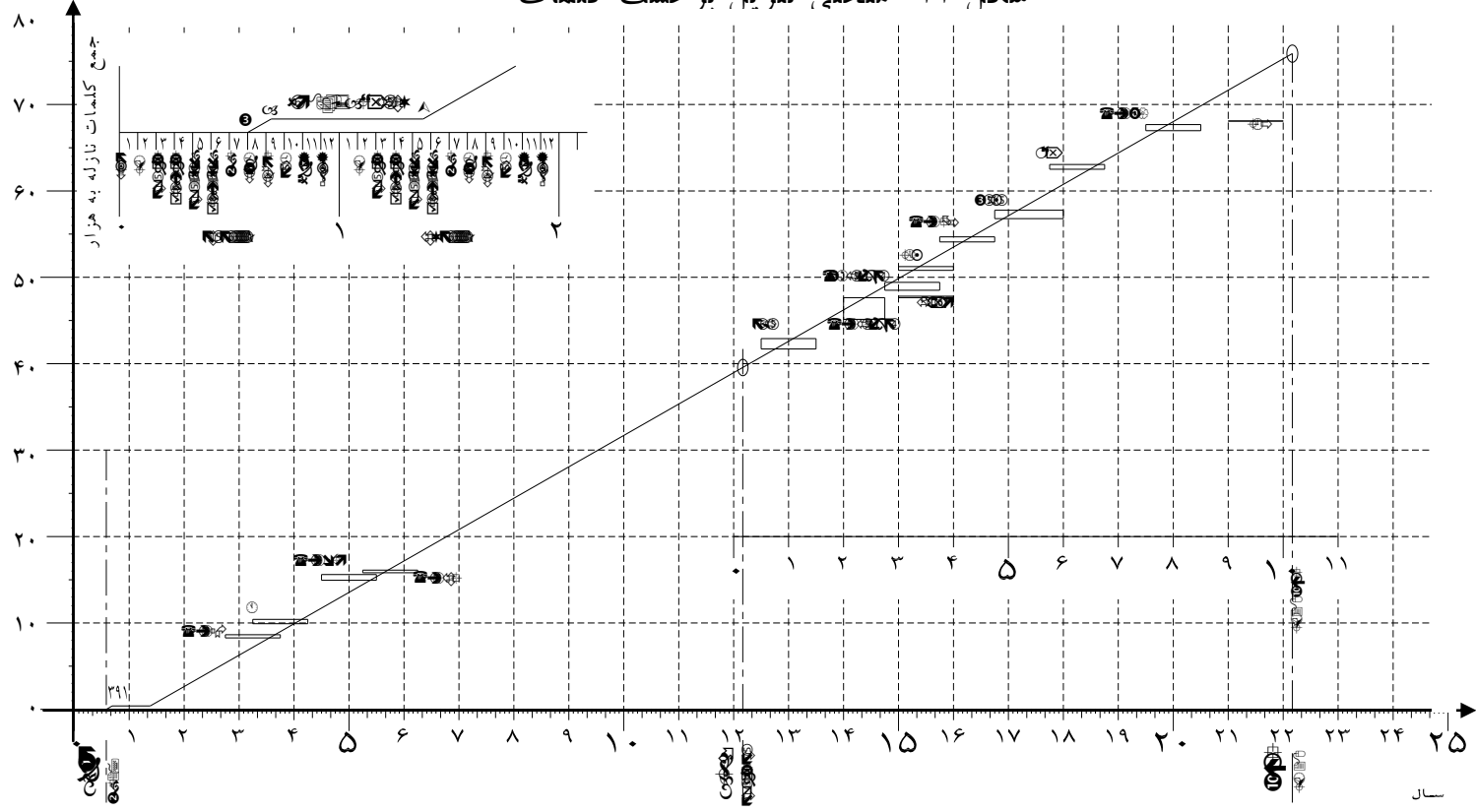
از طرف دیگر یک چشمه ریاضیات، حساب احتمالات است. در علم احتمالات، از توجه به یک عده افراد و عناصر و ثبت کردن مشهودات و وقایع، به دنبال رقم متوسط و محتمل می‌روند. متوسط و محتملی که تنها در صورت توسل به تعداد فوق‌العاده زیاد افراد و با تکرار بینهایت دفعات واقعه، می‌توان به یقین و نتیجه قطعی رسید. در غیر این صورت فقط یک قرینه و امکان به دست می‌دهد و تقریبی یا احتمالی بیش نیست.

مطالعات روی سیر تحول قرآن با مقایسه و محاسبه روی آیات سوره‌ها که البته تعدادشان بینهایت نیست، انجام می‌گیرد و بعد از روی قرائن و قیاس‌ها، به آنچه بیشتر به نظر محتمل می‌آید، حکم شده است.

بنابراین از هم‌اکنون باید بگوییم که نه نویسنده ادعای دقت و صحت قاطع در استنتاج‌های ارائه شده دارد و نه خوانندگان می‌توانند چنین انتظاری را داشته باشند.

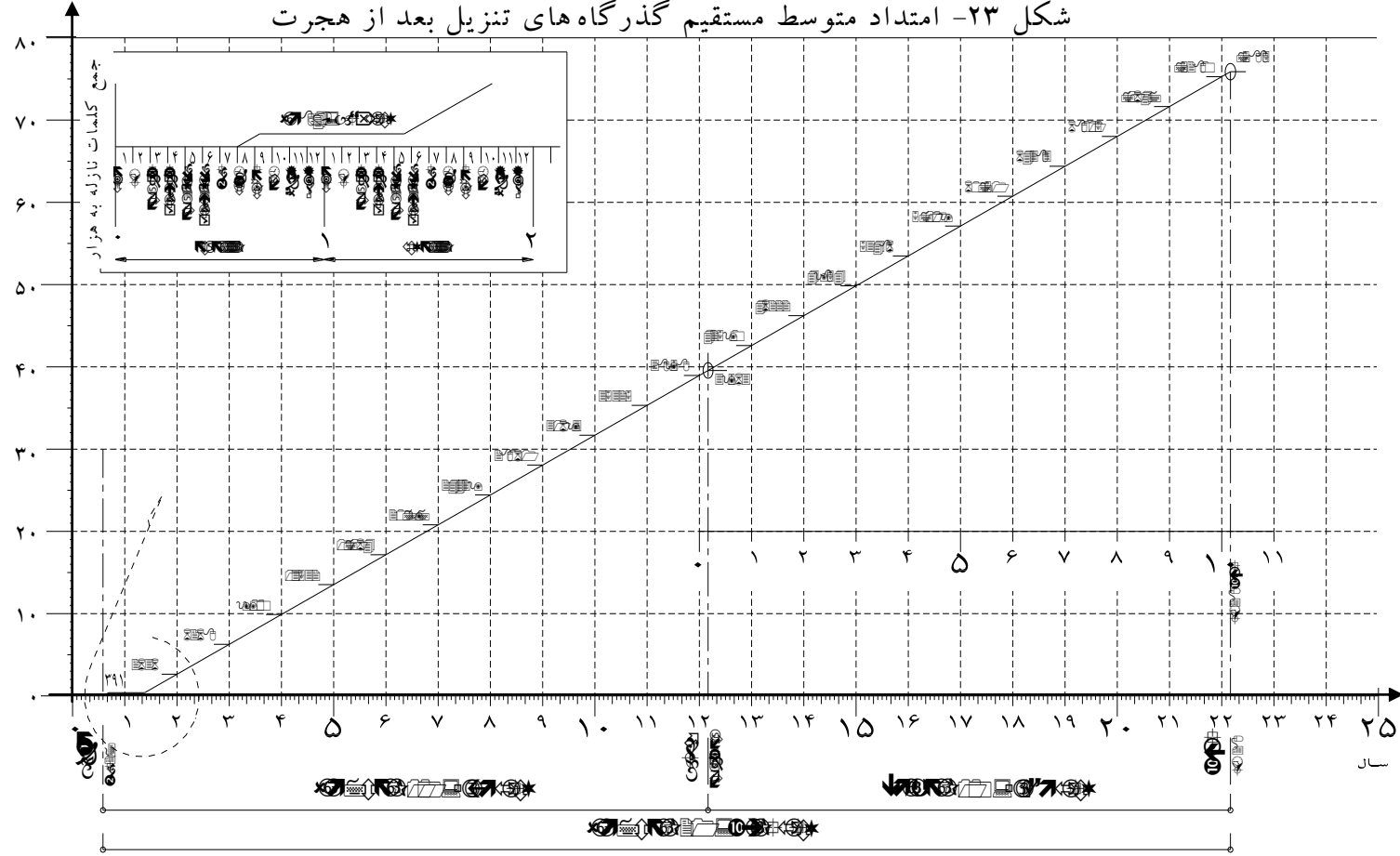
مهدی بازرگان

شکلا، ۲۲- منحنی، تنزیها، بر حسب کلمات

مجموعه آثار (۱۲) ، سیر تحول قرآن (۱) ۱۶۶

شکل ۲۳- امتداد متوسط مستقیم گذرگاه های تنزیل بعد از هجرت

سیر تحول قرآن

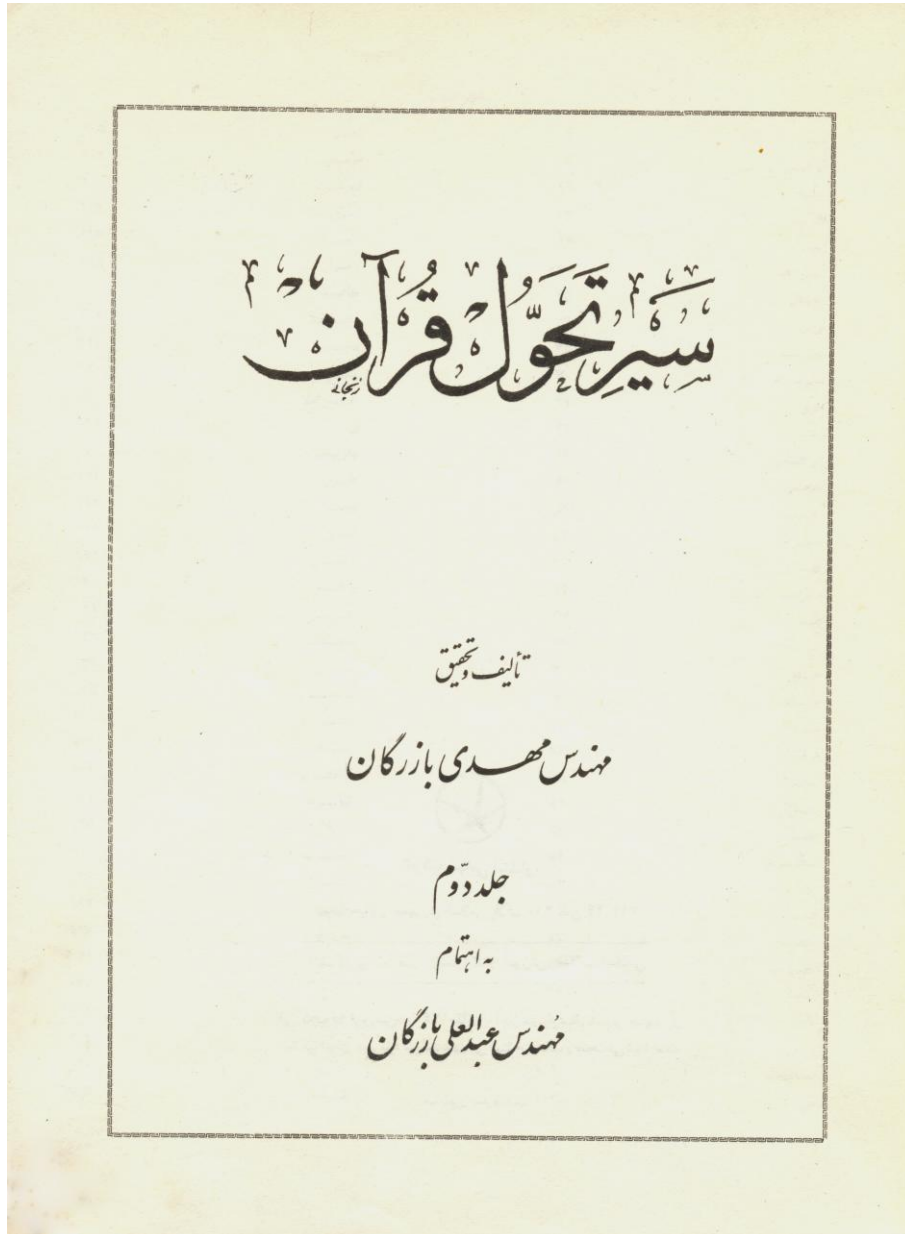
مجموعه ضمیمه

(جلد دوم)

جداول توزیع آیات و منحنی مشخصه سوره‌های قرآن
با توضیحات تفصیلی هر یک همراه با جداول و مدارک استنادی

تألیف و تحقیق

مهندس مهدی بازرگان

تصویر روی جلد اولین چاپ جلد دوم سیر تحول قرآن که در سال ۱۳۶۰ توسط شرکت سهامی انتشار چاپ و منتشر شد.

فهرست مندرجات مجموعه ضمیمه

مقدمه مؤلف ۱۹۵

فهرست جداول توزیع آیات و منحنی مشخصه سوره‌های قرآن

صفحه	سوره	صفحه	سوره	صفحه	سوره
	۴۹- حجرات		۲۵- فرقان		۱- فاتحه‌الکتاب
۳۹۷	۵۰- ق	۳۲۳	۲۶- شعراء	۱۹۹	(حمد)
۳۹۸	۵۱- ذاریات	۳۲۴	۲۷- نمل	۲۰۱	۲- بقره
۳۹۹	۵۲- طور	۳۲۸	۲۸- قصص	۲۱۱	۳- آل عمران
۴۰۳	۵۳- نجم	۳۳۰	۲۹- عنکبوت	۲۱۶	۴- نساء
۴۰۷	۵۴- قمر	۳۳۴	۳۰- روم	۲۲۵	۵- مائده
۴۱۱	۵۵- رحمن	۳۴۰	۳۱- لقمان	۲۳۶	۶- انعام
۴۱۳	۵۶- واقعه	۳۴۴	۳۲- سجده	۲۴۴	۷- اعراف
۴۱۸	۵۷- حدید	۳۴۸	۳۳- احزاب	۲۵۴	۸- انفال
۴۲۱	۵۸- مجادله	۳۴۹	۳۴- سبا	۲۵۵	۹- توبه
۴۲۲	۵۹- حشر	۳۵۳	۳۵- فاطر	۲۶۰	۱۰- یونس
۴۲۳	۶۰- ممتحنه	۳۵۶	۳۶- یس	۲۶۴	۱۱- هود
۴۲۶	۶۱- صف	۳۶۰	۳۷- صافات	۲۶۵	۱۲- یوسف
۴۲۷	۶۲- جمعه	۳۶۲	۳۸- ص	۲۶۷	۱۳- رعد
۴۲۸	۶۳- منافقون	۳۶۵	۳۹- زمر	۲۶۹	۱۴- ابراهیم
۴۲۹	۶۴- تغابن	۳۶۹	۴۰- غافر (مؤمن)	۲۷۶	۱۵- حجر
۴۳۰	۶۵- طلاق	۳۷۴	۴۱- فصلت (سجده)	۲۸۲	۱۶- نحل
۴۳۲	۶۶- تحریم	۳۷۸	۴۲- شوری	۲۸۸	۱۷- اسراء
۴۳۸	۶۷- ملک	۳۸۱	۴۳- زخرف	۲۹۳	(بنی اسرائیل)
۴۴۰	۶۸- قلم	۳۸۳	۴۴- دخان	۳۰۰	۱۸- کهف
۴۴۱	۶۹- حاقه	۳۸۶	۴۵- جاثیه	۳۰۵	۱۹- مریم
۴۴۴	۷۰- معارج	۳۸۹	۴۶- احقاف	۳۰۹	۲۰- طه
۴۵۰	۷۱- نوح	۳۹۱	۴۷- محمد	۳۱۰	۲۱- انبیاء
۴۵۴	۷۲- جن	۳۹۵	۴۸- فتح	۳۱۵	۲۲- حج
۴۵۷		۳۹۶		۳۱۸	۲۳- مؤمنون
					۲۴- نور

صفحه	سوره	صفحه	سوره	صفحه	سوره
۵۳۲	۱۰۱- قارعه	۴۹۷	۸۷- اعلی	۴۵۸	۷۳- مزمل
۵۳۳	۱۰۲- تکاثر	۵۰۰	۸۸- غاشیه	۴۶۱	۷۴- مدثر
۵۳۵	۱۰۳- عصر	۵۰۳	۸۹- فجر	۴۶۷	۷۵- قیامت
۵۳۷	۱۰۴- هَمَزَه	۵۰۶	۹۰- بلد	۴۷۱	۷۶- انسان (دهر)
۵۳۸	۱۰۵- فیل	۵۰۸	۹۱- شمس	۴۷۲	۷۷- مرسلات
۵۳۹	۱۰۶- قریش	۵۱۱	۹۲- لیل	۴۷۴	۷۸- نباء
۵۴۰	۱۰۷- ماعون	۵۱۲	۹۳- ضحی	۴۷۸	۷۹- نازعات
۵۴۲	۱۰۸- کوثر	۵۱۴	۹۴- انشراح	۴۸۱	۸۰- عبس
۵۴۲	۱۰۹- کافرون	۵۱۷	۹۵- تین	۴۸۳	۸۱- تکویر
۵۴۳	۱۱۰- نصر	۵۱۹	۹۶- علق	۴۸۴	۸۲- انفطار
۵۴۴	۱۱۱- مسد (تبت)	۵۲۴	۹۷- قدر	۴۸۷	۸۳- مطفین
۵۴۶	۱۱۲- اخلاص	۵۲۵	۹۸- بینه	۴۸۸	۸۴- انشقاق
۵۴۷	(توحید)	۵۲۹	۹۹- زلزال	۴۸۹	۸۵- بروج
۵۴۸	۱۱۳- فلق	۵۳۱	۱۰۰- عادیات	۴۹۲	۸۶- طارق
	۱۱۴- ناس				

فهرست جداول و مدارک استنادی

شماره صفحه	عنوان	شماره جدول
۵۵۱	تبدیل دو نوع شماره گذاری قرآن‌ها	۱۰۱
۵۵۳	صورت ترتیبی و سال‌های نزول سوره‌های قرآن (پیشنهادی کتاب سیر تحول قرآن)	۱۰۲
۵۵۵	صورت ترتیبی و سال‌های نزول سوره‌های قرآن (بر طبق قرآن اعتماد السلطنه به نقل از یک مأخذ اروپائی)	۱۰۳
۵۵۷	ترتیب نزول سوره‌های قرآن (به قول ابراهیم بن عمر بقاعی)	۱۰۴
۵۵۹	ترتیب نزول سوره‌های قرآن (به قول محمد بن نعمان بشیر)	۱۰۵
۵۶۱	ترتیب نزول سوره‌های قرآن (در مصحف عبدالله بن عباس)	۱۰۶
۵۶۳	ترتیب نزول سوره‌های قرآن (در مصحف حضرت امام صادق)	۱۰۷
۵۶۵	جمع مقایسه مابین جداول ۱۰۴ تا ۱۰۷	۱۰۸
۵۷۱	ردیف‌بندی اتخاذی بلاشر در ترجمه فرانسه قرآنی که به ترتیب نزول تنظیم شده است.	۱۰۹

بسم الله الرحمن الرحيم

«الرَّحْمَنُ. عَلَّمَ الْقُرْآنَ. خَلَقَ الْإِنْسَانَ. عَلَّمَهُ الْبَيَانَ.»^۱

حمد و سپاس بر خدای رحمن که پس از چهار سال و چند ماه ، جلد دوم سیر تحول قرآن یا جلد ضمیمه ، برطبق وعده‌ای که داده شده بود در اختیار علاقه‌مندان به قرآن و تحقیق‌کنندگان قرآن قرار می‌گیرد.

جلد اول برای ارائه کلی مطالب و رسیدن به مقصود یا جلوه‌ای از خصوصیات بارز کلام خدا و زمان‌بندی آیات و موضوعات، به ترتیبی که انتشار یافت کافی بود. اگر می‌خواستیم تمام جداول و منحنی‌ها و جستجوهای را که منتهی به منحنی تنزیل و جدول تعیین سال نزول آیات می‌شد در یک جلد بیاوریم ، علاوه بر تأخیر کار و شاید تعلیق به محال‌شدن چاپ کتاب، سبب سنگینی آن به لحاظ وزن و قیمت می‌گردید و سنگینی دیگری بر حوصله و ذهن خوانندگان وارد می‌آورد. به‌طوری که اساس و عصاره مطالب در لایبیرنت اوراق و ارقام گم می‌شد.

ولی ضروری بود که جلد دوم با همه مشکلات تنظیم و تنقیح آن (که بیشتر مدیون زحمات پسر عبد‌العلی بازرگان و تشویق پیگیر آقای محجوب مدیر عامل شرکت انتشار و همت و حسن‌نیت آقای عباس سلیمانی و خانم هما امامی در مؤسسه‌ی انتشارات و آموزش انقلاب اسلامی «مؤسسه‌ی انتشارات فرانکلین سابق» می‌باشد) عرضه گردد. نه تنها به خاطر ملاحظه اهل تحقیق در قرآن و جلب اطمینان استفاده‌کنندگان نسبت به محاسبات انجام یافته ، بلکه از جهت ارائه کامل مطالعات و جلب هر گونه انتقاد و

۱. الرحمن (۵۵) / ۱ تا ۴: خدای رحمان، قرآن را آموزش داد. انسان را آفرید، [و] سخن گفتنش آموخت.

اصلاح برای رسیدن به یقین و حقیقت.

خداوند علیم حکیم تکذیب آیات خود از ناحیه منکرین را گناه یا ظلمی در ردیف تحریف کلامش و افترائی که به وسیله مخالفین یا موافقین صورت گیرد دانسته اعلام می‌فرماید:

«فَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنْ كَذَبَ عَلَى اللَّهِ وَكَذَّبَ بِالصِّدْقِ إِذْ جَاءَهُ أَلَيْسَ فِي جَهَنَّمَ مَثْوًى لِّلْكَافِرِينَ.»^۱

روی این اصل از زمان تألیف کتاب در سال ۱۳۴۴، در نظر نبود حالت اعلام یک سلسله احکام و نتایج قطعی به آن داده شود بلکه خواننده را پایه‌پا در جریان تشکل و تحول فکر و تفحص اینکه آیا طول متوسط آیات می‌تواند منطبق و معرف سال نزول باشد، بگذارد.

انتشار جلد دوم و گردآوری جلد اول و منحنی‌های مربوطه به کلیه سوره‌ها و تقطیع بعضی از سوره‌ها نیز به دین منظور است که ایرادها و اشتباهات رخ داده، تشخیص داده شود و اگر استدلال‌ها و استنباط‌های صحیح‌تری به نظر برسد، تذکر دهند یا اصولاً در مقام تجدیدنظر و تکمیل کار برآیند تا چنانچه افتراء و تحریفی در کتاب خدا صورت گرفته باشد رفع گردد.

مثلاً پس از انتشار جلد اول ضمن استفاده از کتاب به این مطلب برخوردیم که اگر در جلد اول توزیع آیات علاوه بر تعیین درصدهای آیات، درصدهای کلمات آن سوره را که در آیات دارای طول‌های مختلف پخش شده‌اند نیز محاسبه نماییم و به صورت منحنی نمایش دهیم چهره دیگری از سوره ظاهر می‌شود و شاخص‌های تازه‌ای به دست می‌آید که می‌تواند در متوسط‌گیری شاخص‌ها، برای رسیدن به طول مبنای صحیح‌تر، مفید واقع شود و دقت و تقریب بیشتری را در منحنی تنزیل و در جدول سال‌های نزول باعث گردد.

به‌طور نمونه اگر به جدول سوره طه (جدول ۶، صفحه ۲۷، جلد اول، چاپ ۱۳۵۵ هـ ش)^۲ نگاه کنیم بیشترین تعداد آیات سوره در ستون ۵ کلمه‌ای قرار دارد

۱. زمر (۳۹) / ۳۲: و کسیت ستمکارتر از آنکه دروغ به‌خدا نسبت دهد و کلام حق را که به‌او رسیده است، دروغ شمارد؟ آیا در دوزخ جایگاهی برای انکارورزان نیست؟

۲. این جدول در جلد اول سیر تحول قرآن چاپ سال ۱۳۷۷، در صفحه ۴۵ قرار دارد و در این مجموعه آثار در صفحه ۵۳ است.

(۱۹ آیه محتوی ۹۵ کلمه) ولی بیشترین تعداد کلمات همان سوره در آیات ۹ کلمه‌ای به کار رفته است (۱۴ آیه و ۱۲۶ کلمه). بنابراین اگر طول غالب سوره طه به لحاظ آیات، ۵ باشد؛ به لحاظ کلمات، ۹ درمی آید. نظر به اینکه تعداد کلمات نازله در طی سال‌های رسالت ثابت مانده و کلمات است که محتوی و متناسب با مطالب می‌باشد، اتکاء به کلمات در محاسبات، اعتبار بیشتری می‌تواند داشته باشد تا اتکاء به آیات.

در سیر تحول موضوعی قرآن نیز چنانچه به عوض احتساب درصد آیاتی که در هر سال به موضوع مورد نظر اختصاص یافته است، تعداد کلمات به کار رفته را در نظر بگیریم و در محور عرض مختصات ببریم، ممکن است منحنی‌های حاصله در جهت تقریب بیشتری تغییر نمایند.

* * *

متأسفانه برای بنده فرصت و امکانی که روی این کتاب کار کرده محاسبات را از سر بگیرم و حتی غلط‌هایی را که علاوه بر غلطنامه، کشف شده و قابل کشف است استخراج و اصلاح نمایم دست نداده و نمی‌دهد. ولی چون خوشبختانه اشخاص متعددی علاقه‌مند به این مطالعات گردیده‌اند، امیدوارم به فضل و هدایت خدا و به لطف و همت علاقه‌مندان صاحب صلاحیت، کار تکمیل گردد.

* * *

جلد دوم سیر تحول قرآن که در واقع اولین قسمت کتاب و مبنای جلد قبلی است، در زمانی تقدیم مؤمنین و محققین می‌گردد که نظام حکومتی کشورمان از شاهنشاهی به جمهوری اسلامی انقلاب یافته و بیش از پیش احتیاج و اشتیاق به شناخت صحیح اسلام و بررسی قرآن احساس می‌کنند.

از خداوند رحمن که معلم قرآن و آفریننده انسان است می‌خواهم که فکر و بیان پژوهندگان را ارشاد و همه ما را در سیر به سوی خودش امداد نماید.

مهدی بازرگان

۱۳۵۹/۱۰/۱۵

چهره زنده یاد مهندس مهدی بازرگان در اوایل دهه ۱۳۶۰

سیر تحول قرآن

مجموعه ضمیمه

جدول توزیع آیات و منحنی مشخصه سوره‌های قرآن با توضیحات تفصیلی هر یک

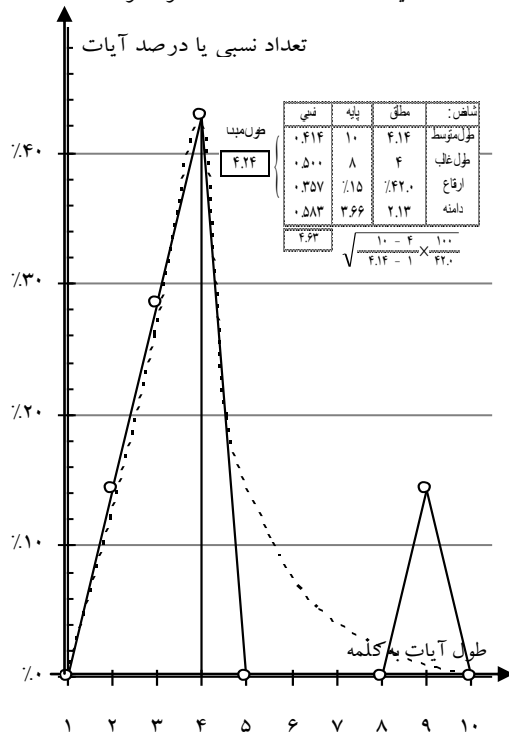
۱- فاتحه‌الکتاب (حمد)

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره فاتحه‌الکتاب
(۱)،

تمام آیات (۱ تا ۷)

طول آیات	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰
شماره آیات	۳	۴	۱	۵				۷	
تعداد آیات	۱	۲	۳	۰	۰	۰	۰	۱	۰
تعداد کلمات	۲	۶	۱۲	۰	۰	۰	۰	۹	۰
درصد آیات	۱۴.۳	۲۸.۶	۴۲.۹	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۱۴.۳	۰.۰

تعداد آیات ۷، تعداد کلمات ۲۹، طول متوسط $4/14 = 29 \div 7$

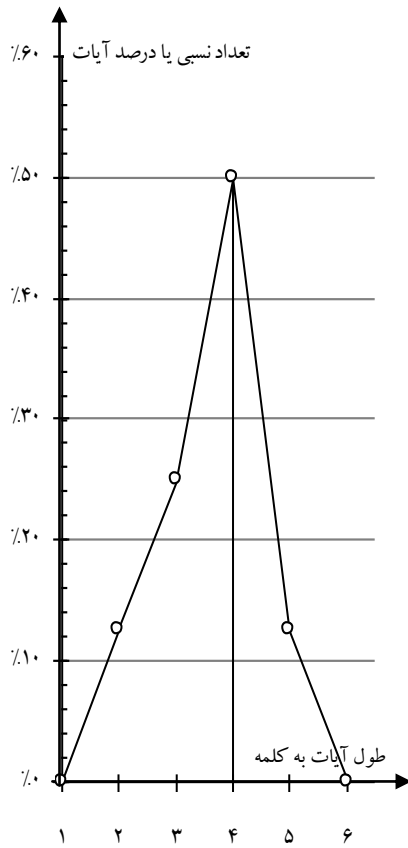
وضع منحنی با حفزه
وسیع مابین ۵ و ۸،
علی‌رغم ترقی منظم ۱ تا ۳،
غیر معمولی است. اگرچه
شاخص‌ها ناجور در
نیامده‌اند و در سوره‌های
کوتاه، بزرگ‌تر بودن طول
غالب از طول متوسط
فراوان دیده می‌شود. شاید
هم آیه ۹ کلمه‌ای ۷، سبب
جبران و تعدیل بی‌نظمی
شده باشد. دو فرض
می‌توانیم بکنیم: یکی
اینکه آیه بلند توضیحی
آخر را مدنی بگیریم،
دیگر اینکه آن‌را، دو آیه
بدانیم.

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره فاتحه‌الکتاب (۱)،

تمام آیات منهای ۷ (۱ تا ۶) تمام آیات هر گاه آیه ۷ به آیه ۲ تقسیم شود (۸ تا ۱)

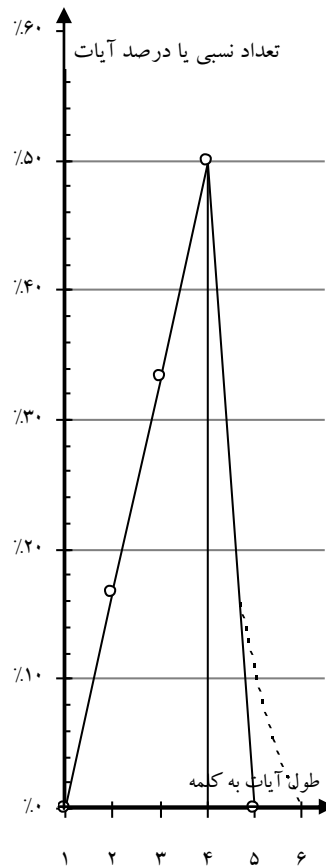
طول آیات	۱	۲	۳	۴	۵	۶
تعداد آیات	۰	۱	۲	۴	۱	۰
تعداد کلمات	۰	۲	۶	۱۶	۵	۰
درصد آیات	۰.۰	۱۲.۵	۲۵.۰	۵۰.۰	۱۲.۵	۰.۰

تعداد آیات ۸، تعداد کلمات ۲۹، طول متوسط $۳/۶۳ = ۲۹ \div ۸$

طول آیات	۱	۲	۳	۴	۵
تعداد آیات	۰	۱	۲	۳	۰
تعداد کلمات	۰	۲	۶	۱۲	۰
درصد آیات	۰.۰	۱۶.۷	۳۳.۳	۵۰.۰	۰.۰

تعداد آیات ۶، تعداد کلمات ۲۰، طول متوسط $۳/۳۳ = ۲۰ \div ۶$

با فرض دو آیه بودن آخری

شاخص:	نسبی	پایه	مطلق	طول متوسط
طول غالب	۰.۳۶۳	۱۰	۳.۶۳	
طول غالب	۰.۵۰۰	۸	۴	
ارقاع	۰.۳۰۰	%۱۵	%۵۰.۰	
دامنه	۰.۳۳۷	۳.۶۶	۱.۲۳	
طول مبدا	۳.۸۸			

$$\sqrt{\frac{۶-۴ \times ۱۰۰}{۳۶۳-۱} \times ۵۰.۰}$$

هماهنگ‌تر از همه

با فرض الحاقی بودن آیه آخر

شاخص:	نسبی	پایه	مطلق	طول متوسط
طول متوسط	۰.۳۳۳	۱۰	۳.۳۳	
طول غالب	۰.۵۰۰	۸	۴	
ارقاع	۰.۳۰۰	%۱۵	%۵۰.۰	
دامنه	۰.۲۵۳	۳.۶۶	۰.۹۳	
طول مبدا	۳.۷۸			

$$\sqrt{\frac{۵-۴ \times ۱۰۰}{۳۳۳-۱} \times ۵۰.۰}$$

تاهماتنگ‌تر از همه

۲- بقره؛ سراسری (تمام آیات)

منحنی نسبتاً منظم و طبیعی است (صفحه ۲۰۲)، می‌تواند معرف یک سوره یک پارچه همزمان باشد یا ترکیب چند دسته مجاور. ولی شاخص‌ها ناموزون‌اند. اختلاف مابین شاخص نسبی، طول غالب و دامنه زیاد است. از طرف دیگر چنین سوره بلندی نمی‌تواند یک پارچه و مربوط به یک زمان باشد و به طوری که می‌دانیم آیات چندی از آن در سال‌های متفاوت و دور از هم نازل شده است.

یک نگاه اجمالی به سوره، کاملاً اختلاف آشکاری را که مابین آیات کوتاه ابتدای سوره و آنچه راجع به مردم‌شناسی و جهاد و قبله می‌شود با آیات متوسط و بلند واسط و اواخر سوره که بحث از اهل کتاب و بیان احکام تشریحی را می‌نماید، یا جنبه معرفت و ایمانی را دارد، نشان می‌دهد. بنابراین بجا است که سوره را گروه بندی کنیم. بلاشر سوره بقره (۲) را به پنج گروه به شرح زیر تقسیم می‌نماید و هر گروه را سعی دارد به قرینه وقایع تاریخی مربوطه، نازل شده در سالی بداند:

(I) ۱ تا ۳۷ - آیات ابتدای سوره، به احتمال قوی مدنی است و از سال دوم هجرت به بعد، ولی از آیه ۱۹ به بعد و داستان آدم، متعلق به سال‌های مکی نزدیک هجرت است.

(II) ۳۸ تا ۱۱۵ - سیر تحول روابط پیغمبر با یهودیان که ابتدا دعوت انگیز و امیدبخش است و بعداً آثار یأس و قطع رابطه و دشمنی ظاهر می‌گردد.

(III) ۱۱۶ تا ۱۴۷ - دوران قطع روابط و ناامیدی از بنی اسرائیل و معرفی حضرت ابراهیم به عنوان مؤسس حنیفی و کعبه مرکز حقیقت است. تاریخ تغییر قبله، رجب سال دوم هجری.

(IV) ۱۴۸ تا ۲۴۳ - آیات تشکیلاتی مربوط به روزه، حج، نکاح، طلاق و غیره، مجموعه در سال‌های ورود به مدینه و دوم هجری است. ولی آیات مربوط به حج، محتملاً به سال‌های ششم و هفتم مربوط می‌شود، با اضافاتی در سال دهم هجرت.

(V) ۲۴۴ تا ۲۸۶ - آیات اولیه که اشاره به بنی اسرائیل و امیدواری به همکاری آنها در جنگ‌های با مشرکین دارد و به سال‌های اول و دوم می‌خورد. همچنین آیات جهاد.

شماره دسته	شماره آیات	موضوع	طول متوسط
۱	۱ تا ۱۹ الف	مردم‌شناسی (معرفی مؤمنین و کفار و منافقین)	۱۱/۵۰
۲	۱۹ تا ۲۷	آیات ایمانی توحید و اثبات نبوت	۲۳/۶۰
۳	۲۸ تا ۳۷	خلقت آدم و خطای او	۱۶/۵۰
۴	۳۸ تا ۹۷	توصیف بنی اسرائیل (امروزی، معاصر حضرت موسی و سلیمان و بعدی‌ها)	۱۸/۲۰
۵	۹۸ تا ۱۱۷	توجه دادن مؤمنین به دسائس اهل کتاب و دعاوی و معتقدات باطل آنها	۱۸/۷۰
۶	۱۱۸ تا ۱۳۵	معرفی حضرت ابراهیم، بنای ساختمان کعبه، وحدت انبیاء و دعوت همگی به توحید	۱۸/۳۰
۷	۱۳۶ تا ۱۴۷	تغییر قبله	۱۹/۸۰
۸	۱۴۸ تا ۱۵۲	شیپور بیدارباش جنگ (صبر و صلوٰه، مرگ ندانستن شهادت در راه خدا، پیش‌بینی خسارات و تلفات، مزده صلوات و رحمت و هدایت)	۱۰/۴۰
۹	۱۵۳	تشریحی	۲۴/۰۰
۱۰	۱۵۴ تا ۱۵۸	مردم‌شناسی و تنذیر عذاب	۱۲/۲۰
۱۱	۱۵۹ تا ۱۶۲	تخویف و تنذیر شریک‌گیرندگان برای خدا	۲۲/۰۰
۱۲	۱۶۳ تا ۱۸۵	تشریحی (خوراکی‌ها، اخلاق، قصاص، وصیت، روزه، مواقع ماه و حج)	۲۲/۰۰
۱۳	۱۸۶ تا ۱۹۱	تشریح قتال در چارچوب کامل آن	۱۵/۰۰ ۶/۸۰
۱۴	۱۹۲ تا ۱۹۹	تشریحی (حج)	۲۶/۱۲
۱۵	۲۰۰ تا ۲۰۵	مردم‌شناسی (وَمِنَ النَّاسِ مَنْ يُعْجِبُكَ قَوْلُهُ... وَمِنَ النَّاسِ مَنْ يَشْتَرِي نَفْسَهُ ابْتِغَاءَ مَرْضَاةِ اللَّهِ)	۱۳/۱۲
۱۶	۲۰۶ تا ۲۱۰	ایمانی و تربیتی، ضد اختلاف، ضرورت جنگ	۲۶/۶۰
۱۷	۲۱۱ تا ۲۱۵	تشریحی (انفاق، جهاد)	۲۳/۸۰
۱۸	۲۱۶ تا ۲۴۳	تشریحی (شراب و قمار، یتیم‌ها، نکاح، حیض، طلاق و احکام مربوط به زن‌ها)	۲۳/۰۰
۱۹	۲۴۴	اهل کتاب	۲۷/۰۰
۲۰	۲۴۵ تا ۲۴۶	جهاد	۱۲/۵۰
۲۱	۲۴۷ تا ۲۵۴	اهل کتاب (داستان جنگ داود و جالوت)	۳۵/۸۷
۲۲	۲۵۵	تشریحی (انفاق)	۲۱/۰۰
۲۳	۲۵۶ تا ۲۶۲	ایمانی (آیت‌الکرسی) (اگر آیات ۲۵۸ و ۲۵۹ برطبق شماره‌گذاری نوع ۲ یک آیه گرفته شود متوسط ۴۱/۳ در می‌آید).	۳۵/۴۲
۲۴	۲۶۳ تا ۲۸۳	تشریحی (انفاق، ربا، ثبت دین و معاملات)	۲۰/۸۰
۲۵	۲۸۴ تا ۲۸۶	ایمانی	۳۳/۰۰

نظر به این که منظور ما جستجوی ترتیب و سال نزول گروه‌ها از طریق تجزیه و ترسیم و تعیین طول متوسط مبنای آنها است، قبلاً آیات را بر حسب مطلب و منظورهای مربوطه دسته‌بندی می‌کنیم. چنانچه دسته‌هایی به لحاظ مطلب، با هم مشابهت یا تناسب داشتند و طول متوسطشان مساوی یا نزدیک به هم بود آنها را متحد یا لااقل معاصر دانسته وارد گروه واحد می‌کنیم. بدیهی است که لازمه پیوستگی اولیه دسته‌های آیات یا معاصر بودن آنها، اتصال یا مجاورت آنها در متن فعلی قرآن نیست.

از ابتدا تا انتهای سوره بقره (۲) به دسته آیاتی برمی‌خوریم (در صفحه ۲۰۳) که گاهی، به لحاظ مضمون و مطلب و نیز به لحاظ طول آیات، در آنها تمایز آشکار دیده می‌شود.

به طوری که دیده می‌شود موضوعات مختلف گاهی متصل و متوالی آمده‌اند و گاهی متفرق و متناوب به دنبال یا لابلای یکدیگر و میان آنها دو چیز کاملاً آشکار و برجسته است، یکی تغییر بارز طول متوسط (و به موازات آن طول غالب) وقتی مطلب عوض می‌شود و دیگر تساوی یا تقارب طول‌های متوسط در مطالب مشابه یا متناسب، اعم از آن که متصل و به دنبال باشند یا جدای از یکدیگر. مثلاً آیات تشریحی عموماً دارای طول متوسط ۳۲ (یا نزدیک ۳۲ هستند) در حالی که آیات مردم‌شناسی و تدارک جهاد در اطراف ۱۲ (از ۱۰/۴۰ تا ۱۳/۱۲) می‌گردد. در وسط این دو گروه، گروه اصلی سوره بقره (۲) یعنی توصیف بنی اسرائیل و سپس حضرت ابراهیم و ساختمان کعبه و تغییر قبله را داریم که متوسط آنها از ۱۸/۲۰ تا ۱۹/۸۰ تغییر می‌کند. در آخر سوره آیات بلند ایمانی و تأسیس بزرگ‌ترین دولت بنی اسرائیل را با طول‌های متوسط ۳۳ تا ۳۵/۸۷ داریم و در فاصله مابین گروه مردم‌شناسی و جهاد، گروه بنی اسرائیل دو دسته کوتاه آیات خلقت آدم و تشریح صریح جنگ می‌آید. بنابراین سوره بقره (۲) را با مجموعه‌ای از پنج گروه به شرح زیر می‌گیریم که بعضی از این گروه‌ها خود از گروه‌های فرعی تشکیل شده‌اند:

۱	تا	۱۹	} الف) مردم‌شناسی و جهاد
۱۴۸	تا	۱۵۲	
۱۵۴	تا	۱۵۸	
۲۰۰	تا	۲۰۵	
۲۴۵	تا	۲۴۶	

ب) } خلقت آدم ۲۸ تا ۳۷
حکم قتال ۱۸۶ تا ۱۹۱

ج) بنی اسرائیل - ابراهیم - قبله ۳۸ تا ۱۴۷ }
توصیف بنی اسرائیل در گذشته و حال ۳۸ تا ۹۷
توجه دادن مؤمنین به دسائس و دعاوی ۹۸ تا ۱۱۷
اهل کتاب
حضرت ابراهیم بانی کعبه و وحدت ادیان ۱۱۸ تا ۱۳۵
تغییر قبله ۱۳۶ تا ۱۴۷

د) } تنذیر و تبشیر ایمانی
تشریحی
۱۹ تا ۲۷
۱۶۰ تا ۱۶۲
۱۵۳
۱۶۳ تا ۱۸۵
۱۹۲ تا ۱۹۹
۲۰۶ تا ۲۴۳
۲۵۵
۲۶۳ تا ۲۸۳

ه) آیات بلند اهل کتاب و ایمانی
۱۵۹
۲۴۴
۲۴۷ تا ۲۵۴
۲۵۶ تا ۲۶۲
۲۸۴ تا ۲۸۶

اگر دسته هشتم (آیات ۱۴۸ تا ۱۵۲) با متوسط ۱۰/۴۰ را مستقل از دسته‌های ۱ و ۹ و ۱۵ و ۲۰ بگیریم، طول مبنای آن ۱۰/۳ می‌شود (متوسط ۱۰/۶، غالب ۱۰، ارتفاع ۲۰٪) و این گروه در جدول ۱۲ ردیف ۹۸ را اشغال نموده و در جدول ۱۴ به سال ششم خواهد خورد. در عوض، گروه الف دارای متوسط ۱۲/۱۹ می‌شود و طول مبنای آن با ثابت ماندن طول غالب و کم شدن ارتفاع، کمی بالاتر رفته، ۱۳/۲۵ می‌شود. ردیفش ۱۱۵ و سالش ۸ خواهد شد. جدول و منحنی مشخصه گروه الف از سوره بقره (۲) را در صفحه بعد ملاحظه فرمائید.

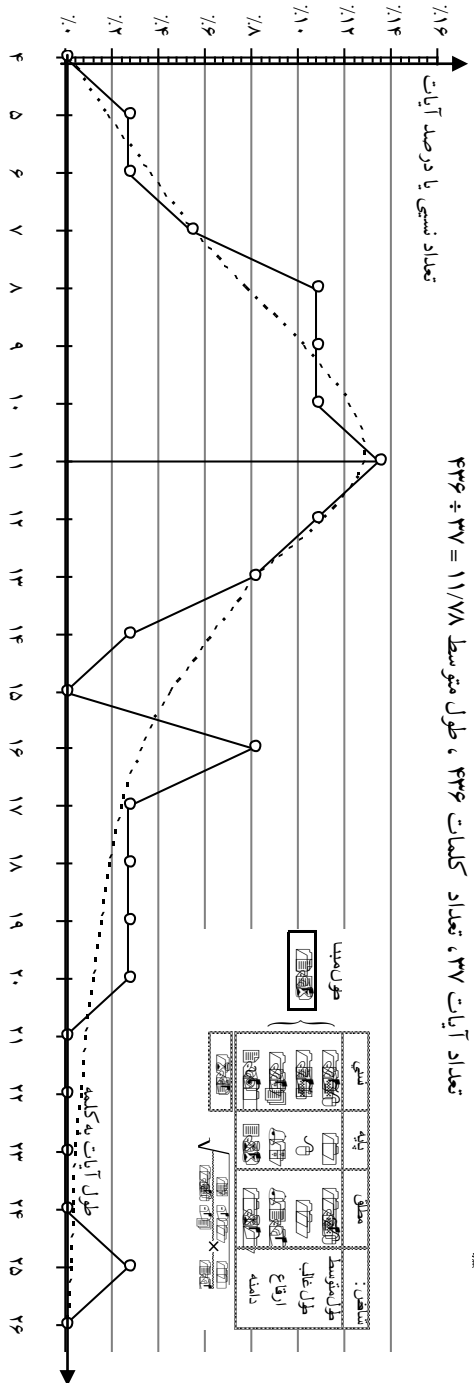
١ تا ١٩ الف
١٤٨ تا ١٥٢
١٥٤ تا ١٥٨
٢٠٠ تا ٢٠٥
٢٤٥ تا ٢٤٦

٢ - الف) مردم شناسی و جهاد

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره بقره (۲)، گروه الف: مردم‌شناسی و جهاد

طول آیات	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰	۲۱	۲۲	۲۳	۲۴	۲۵	۲۶
شماره آیات		۱۷	۱۱	۱	۲	۱۵	۵	۷	۳	۱۵۰	۲۰۴		۱۳	۲۰۰	۱۳	۱۵۴						۱۹	
تعداد آیات	۰	۱	۱	۲	۴	۴	۴	۵	۴	۳	۱	۰	۳	۱	۱	۱	۱	۰	۰	۰	۰	۱	۰
تعداد کلمات	۰	۵	۶	۱۴	۳۲	۳۶	۴۰	۵۵	۴۸	۳۹	۱۴	۰	۴۸	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰	۰	۰	۰	۲۵	۰	۰
درصد آیات	۰.۰	۲.۷	۲.۷	۵.۴	۱۰.۸	۱۰.۸	۱۰.۸	۱۳.۵	۱۰.۸	۸.۱	۲.۷	۰.۰	۸.۱	۲.۷	۲.۷	۲.۷	۲.۷	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۲.۷	۰.۰	۰.۰

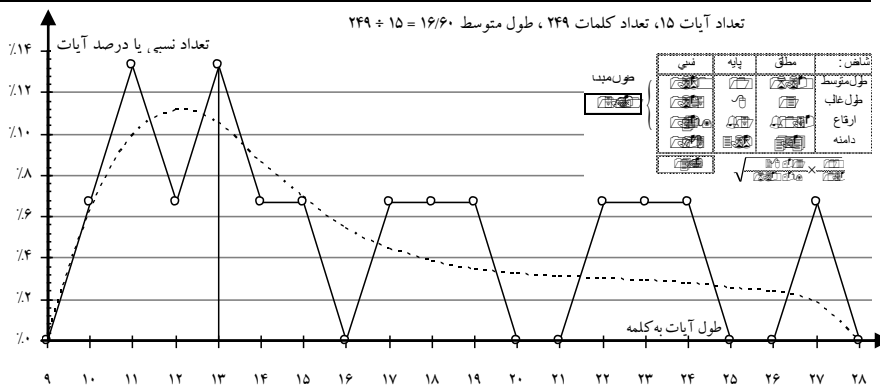
تعداد آیات ۳۷، تعداد کلمات ۴۳۶، طول متوسط $11/78 = 436 \div 37$

۲۸ تا ۳۷ } ۲ - ب) خلقت آدم و حکم قتال
 ۱۸۶ تا ۱۹۱ (منهای ۱۸۸ که کوتاه بوده ممکن است توضیح اضافی باشد)

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره بقره (۲)، گروه ب: خلقت آدم و حکم قتال

طول آیات	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰	۲۱	۲۲	۲۳	۲۴	۲۵	۲۶	۲۷	۲۸
شماره آیات		۳۷	۳۵	۳۰	۳۲	۱۸۹	۲۹		۳۶	۳۳	۳۴			۱۹۰	۳۱	۱۸۷				۲۸
تعداد آیات	۰	۱	۲	۱	۲	۱	۱	۰	۱	۱	۱	۰	۰	۱	۱	۱	۰	۰	۱	۰
تعداد کلمات	۰	۱۰	۲۲	۱۲	۲۶	۱۴	۱۵	۰	۱۷	۱۸	۱۹	۰	۰	۲۲	۲۳	۲۴	۰	۰	۲۷	۰
درصد آیات	۰.۰	۶.۷	۱۳.۳	۶.۷	۱۳.۳	۶.۷	۶.۷	۰.۰	۶.۷	۶.۷	۶.۷	۰.۰	۰.۰	۶.۷	۶.۷	۶.۷	۰.۰	۰.۰	۶.۷	۰.۰

۲ - ج) بنی اسرائیل - ابراهیم - قبله (۳۸ تا ۱۴۷)
 (اگر آیات ۱۳۶ و ۱۳۷ یکی گرفته شود احکام تغییر قبله منتقل به گروه تشریحی می شود)
 جدول توزیع و منحنی مشخصه گروه ج از سوره بقره (۲)، در صفحه ۲۰۸ قرار دارد.

۲۷ تا ۱۹ } ۲ - د) تنذیر و تبشیر ایمانی
 ۱۶۲ تا ۱۶۰ }
 و آیات تشریحی: ۱۵۳ و ۱۶۳ تا ۱۸۵ و ۱۹۲ تا ۱۹۹ و ۲۰۶ تا ۲۴۳ و ۲۵۵ و ۲۶۳ تا ۲۸۳
 جدول توزیع و منحنی مشخصه این گروه، در صفحه ۲۰۹ ارائه شده است.

۱۵۹ }
 ۲۴۴ }
 ۲۵۴ تا ۲۴۷ } ۲ - ه) آیات بلند ایمانی و اهل کتاب
 ۲۶۲ تا ۲۵۶ }
 ۲۸۶ تا ۲۸۴ }

(اگر آیات ۲۵۸ و ۲۵۹ را یکی نمی گرفتیم، ترسیم و تعدیل منحنی معادل منظم، در منطقه طول های ۹ تا ۱۵ به اشکال زیاد برمی خورد).

سیر تحول قرآن، مجموعه ضمیمه _____ ۲۰۹
جدول توزیع و منحنی مشخصه گروه ه از سوره بقره (۲) در صفحه ۲۱۰ ارائه شده
است.

۳- آل عمران؛ سراسری (تمام آیات)

جدول و منحنی مشخصه این سوره [برطبق شماره گذاری نوع ۲ که خیلی منطقی تر به نظر آمد و نتایج هم آهنگ تر می دهد (جز در مورد ۴۳ الف و ۴۳ ب و ۱۴۵ و ۱۴۶)]، در صفحه ۲۱۲ ارائه شده است.

شکل منحنی با دو قله هم ارتفاع و داشتن دامنه خیلی بلند، چندان موزون نیست. شاخص های اول و دوم هم آهنگ اند ولی شاخص های سوم و چهارم بی تناسب اند. مجموعه، حکایت از ترکیب دو یا چند گروه مجاور می نماید که طول های غالب در حوالی ۱۴ و ۱۱ دارند. آیه پرت افتاده ی ۷۳ کلمه ای ۱۴۸ نیز ممکن است طبق نظر بلاشر دارای ۲۷ کلمه الحاقی بعدی بوده، اصل آن ۴۶ کلمه ای باشد.

برای تحقیق وضع پاشش و تشخیص گروه های مشکله، لازم است آیات سوره را برحسب موضوع های مربوطه دسته بندی و متوسط گیری کنیم.

نظریه اینکه بلاشر سوره آل عمران (۳) را به پنج گروه تقسیم کرده است، همان ها را ملاک مقایسه قرار می دهیم و به واحدهای کوچک تر نیز می توانیم تقسیم کنیم:

I - ۱ تا ۲۹، این آیات شباهت به آیات قدیمی سوره بقره (۲) دارد ولی آیات ۱۱ و ۱۷ ممکن است متعاقب جنگ بدر و گسیختگی با یهود باشد.

{ ۱ تا ۹ معرفی کتاب است و مقابله مؤمن و کافر
۱۰ تا ۲۹ مردم شناسی (مجاهدین، مؤمنین، اختلاف اندازان اهل کتاب) }
طول متوسط ۱۷/۷۷ طول غالب ۱۴

II - ۳۰ تا ۵۶، این آیات داستان ولادت مریم و یحیی و مسیح و مقارن با بریدگی از یهود است و امکان اینکه آیات ۵۲ تا ۵۶ جدال بر سر مسیح، در سال ۹ هجرت نازل شده باشد (طول متوسط این دسته آیات اتفاقاً کمتر از بقیه است).

طول متوسط ۱۶/۵۳ طول غالب (مجازی) ۷

III - ۵۷ تا ۱۱۱، این آیات تا آیه ۹۰، مربوط به قبل از بریدگی با یهود است و از آن به بعد، مربوط به پس از بریدگی با یهود می باشد.

۸۶ تا ۱۱۱ ایراد و انتقاد به اهل کتاب و برحذر داشتن مؤمنین است.

طول متوسط ۱۶/۶۹ طول غالب ۱۱

IV- ۱۱۲ تا ۱۷۶ مربوط به بعد از جنگ احد است.

۱۱۲ تا ۱۲۴ آیات مربوط به جنگ احد.
 ۱۲۵ تا ۱۷۶ آیات تشریحی (ربا و انفاق) و تربیتی (اطاعت و توبه) و جهاد و ضد نفاق

طول متوسط ۱۶/۵۹ طول غالب ۱۳ (با حذف ۲۷ کلمه از آیه ۱۴۸)

V- ۱۷۷ تا ۲۰۰، برای این آیات، تعیین تاریخ مشکل است. بعضی از آنها مربوط به بعد از بریدگی با یهود است.

۱۷۷ تا ۱۸۶ درگیری با اهل کتاب
 ۱۸۷ تا ۱۹۵ ایمانی و دعای مجاهدین
 ۱۹۶ تا ۲۰۰ مردم شناسی

طول متوسط ۱۶/۵۹ طول غالب ۱۴

به طوری که دیده می شود پاشش یکنواخت، و گروه ها خیلی به هم نزدیک اند گروه های II تا IV که طول های متوسط شان در اطراف ۱۶/۶۰ است و طول های غالب ۱۱ و ۱۳ دارند و هیچ کدام به تنهایی شاخص های کامل هم آهنگ نمی دهند، می توانند معاصر تلقی شده، ترکیب واحدی را تشکیل دهند. کما آنکه گروه های I و V را نیز می توانیم با هم بگیریم. به این ترتیب دو گروه الف و ب به شرح زیر خواهیم داشت:

۳-الف (۳۰ تا ۱۷۶) {
 ۳-الف (۱-۳۰) ولادت مریم و یحیی و مسیح
 ۳-الف (۲-۵۷) تا ۱۱۱ اهل کتاب
 ۳-الف (۳-۱۲۴ تا ۱۱۲) جنگ احد و تشریحی و تربیتی
 ۳-الف (۳-۱۲۵ تا ۱۷۶)}

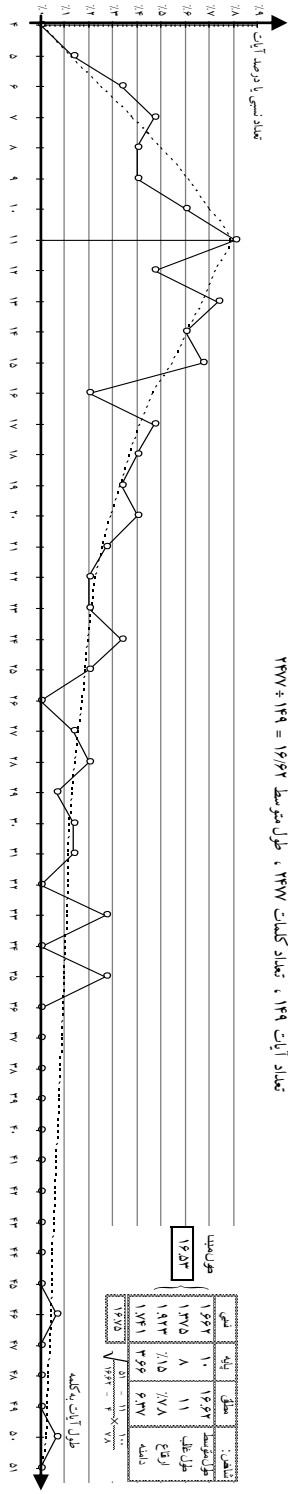
۳-ب (۱ تا ۱۷۷) {
 مردم شناسی {
 معرفتی کتاب، مقابله مؤمن و کافر با مجاهدین و
 اختلاف اندازان اهل کتاب، درگیری با اهل کتاب،
 دعای مجاهدین، مؤمن و منافق

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره آل عمران (۳)، گروه الف، در صفحه ۲۱۴ و گروه ب، در صفحه ۲۱۵ ارائه شده است.

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره آل عمران (۳)، گروه الف، آیات ۱ تا ۱۷۶

شماره آیات	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰	۲۱	۲۲	۲۳	۲۴	۲۵	۲۶	۲۷	۲۸	۲۹	۳۰	۳۱	۳۲	۳۳	۳۴	۳۵	۳۶	۳۷	۳۸	۳۹	۴۰	۴۱	۴۲	۴۳	۴۴	۴۵	۴۶	۴۷	۴۸	۴۹	۵۰			
تعداد آیات	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰	۲۱	۲۲	۲۳	۲۴	۲۵	۲۶	۲۷	۲۸	۲۹	۳۰	۳۱	۳۲	۳۳	۳۴	۳۵	۳۶	۳۷	۳۸	۳۹	۴۰	۴۱	۴۲	۴۳	۴۴	۴۵	۴۶	۴۷	۴۸	۴۹	۵۰
تعداد کلمات	۱	۱	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰	۲۱	۲۲	۲۳	۲۴	۲۵	۲۶	۲۷	۲۸	۲۹	۳۰	۳۱	۳۲	۳۳	۳۴	۳۵	۳۶	۳۷	۳۸	۳۹	۴۰	۴۱	۴۲	۴۳	۴۴	۴۵	۴۶	۴۷	۴۸	۴۹	۵۰
تعداد حروف	۱	۱	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰	۲۱	۲۲	۲۳	۲۴	۲۵	۲۶	۲۷	۲۸	۲۹	۳۰	۳۱	۳۲	۳۳	۳۴	۳۵	۳۶	۳۷	۳۸	۳۹	۴۰	۴۱	۴۲	۴۳	۴۴	۴۵	۴۶	۴۷	۴۸	۴۹	۵۰
تعداد کلمات در هر حرف	۱	۱	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰	۲۱	۲۲	۲۳	۲۴	۲۵	۲۶	۲۷	۲۸	۲۹	۳۰	۳۱	۳۲	۳۳	۳۴	۳۵	۳۶	۳۷	۳۸	۳۹	۴۰	۴۱	۴۲	۴۳	۴۴	۴۵	۴۶	۴۷	۴۸	۴۹	۵۰
تعداد حروف در هر کلمه	۱	۱	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰	۲۱	۲۲	۲۳	۲۴	۲۵	۲۶	۲۷	۲۸	۲۹	۳۰	۳۱	۳۲	۳۳	۳۴	۳۵	۳۶	۳۷	۳۸	۳۹	۴۰	۴۱	۴۲	۴۳	۴۴	۴۵	۴۶	۴۷	۴۸	۴۹	۵۰

تعداد آیات ۱۴۹ ، تعداد کلمات ۲۳۷ ، طول متوسط ۱۶۶۲ = ۲۳۷ ÷ ۱۴۹

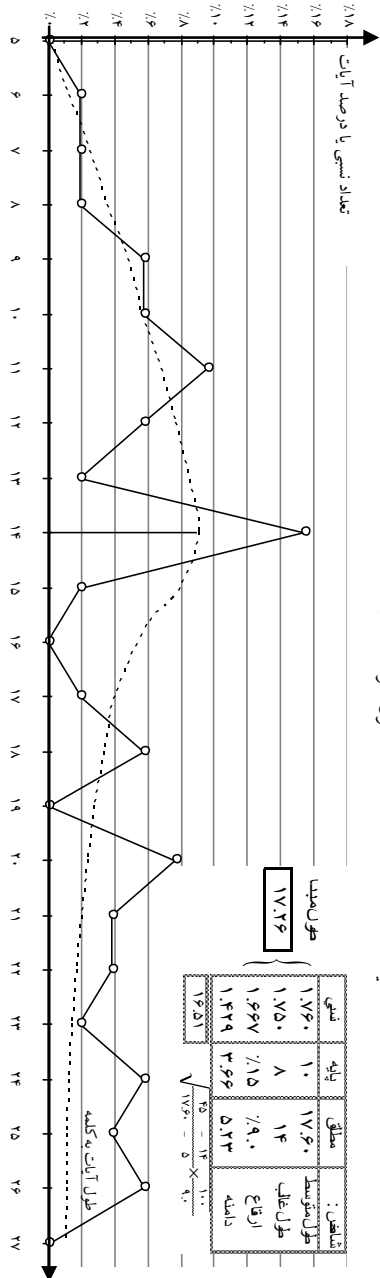

نوع	تعداد	طول متوسط	تعداد کلمات
حرف	۱۰	۱۶۶۲	۱۹۳۵
کلمه	۸	۱۹۳۵	۱۹۳۵
حرف	۱۱	۱۶۶۲	۱۹۳۵
کلمه	۸	۱۹۳۵	۱۹۳۵

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره آل عمران (۳)، گروه ب، آیات ۲۹ و ۱۷۷ تا ۲۰۰

شماره آیات	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰	۲۱	۲۲	۲۳	۲۴	۲۵	۲۶	۲۷	۲۸	۲۹	۳۰	۳۱	۳۲
طول آیات	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰	۲۱	۲۲	۲۳	۲۴	۲۵	۲۶	۲۷	۲۸	۲۹	۳۰	۳۱	۳۲
تعداد آیات		۱	۱	۱	۳	۳	۵	۷	۱	۶	۸	۳	۱	۳	۰	۴	۲	۲	۱	۳	۲	۳	۰	۳	۰	۲	۰	۲
تعداد کلمات		۶	۷	۸	۲۷	۲۹	۴۴	۴۸	۳۶	۴۳	۵۲	۶۱	۷۰	۸۰	۸۰	۹۷	۱۱۷	۱۳۳	۱۴۳	۱۶۳	۱۶۳	۱۹۸	۱۹۸	۲۱۳	۲۱۳	۲۱۳	۲۱۳	
درصد آیات	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	

تعداد آیات ۵۲ ، تعداد کلمات ۹۱۵ ، طول متوسط $915 \div 52 = 17.60$

شکل منحنی کمی غیر طبیعی بوده و قله بلند که طرفین آن خالی شده است را نشان می دهد. اگر بعضی از آیات ۱۴ کلمه ای، ۱۳ کلمه ای و یا ۱۶ کلمه ای می شدند، اشکال برطرف می گردید ولی شاخص های اصلی هم آهنگی کامل دارند (شاخص دامنه قدری کوتاه است).

۴ - نساء

جدول و منحنی مشخصه سوره نساء (۴) نیز (برطبق شماره گذاری نوع ۲ که منطقی تر به نظر آمد و یک اختلاف اضافی دیگر)، در صفحه ۲۱۷ ارائه شده است.

منحنی این سوره غیرطبیعی نیست، جز آنکه سه قله‌ای است. شاخص‌ها نیز ناهم‌آهنگ‌اند. نه طول غالب با طول متوسط می‌خواند (مگر آنکه آن را روی ۱۶ ببریم) و نه مخصوصاً ارتفاع آن مناسب است، دامنه نیز بلند است و برای چنین طول‌های متوسط، نباید شاخص نسبی آن مساوی و بیشتر از شاخص نسبی طول متوسط شده باشد. کوتاهی ارتفاع، ناشی از سه قله بودن منحنی و پخش شدن آیات اکثریت روی طول‌های متعدد است.

بلندی بی‌قاعده دامنه حکایت از تطویل غیرطبیعی و بعدی آیات طولانی ۸۹ و ۷۲ کلمه‌ای می‌نماید و می‌رساند که توضیح و تفصیل‌های شخصی به پاره‌ای آیات، بعداً الحاق شده است. تعدد قله‌ها و کوتاهی آنها نیز می‌تواند ناشی از ترکیب و روی هم افتادن چند گروه نزدیک باشد.

موارد اختلاف متعدد و بارز مابین دو نوع شماره گذاری قرآن‌ها، خود نشانه‌ای از وجود آیات غیرمتجانس و غیراصیل است که تشخیص و تفکیک آنها مواجه با اشکال و اختلاف شده است.

از طرف دیگر از خصوصیات ممتاز این سوره، وحدت قافیه‌ای است که در سراسر سوره دیده می‌شود و کلیه آیات به کلماتی مانند سیلاً، خیراً، رقیباً، ختم می‌شود. فقط چند آیه معدود هست که این نظم را بهم می‌زند. نه به شعاری ختم می‌شوند و نه وزن داخلی و قافیه نهائی مأنوس و معینی دارند. اتفاقاً همین آیات هستند که به لحاظ شماره گذاری مورد اختلاف قرار گرفته‌اند و با طول و تفصیلی که دارند کاملاً حالت توضیح بعدی و الحاقی تکمیلی را نشان می‌دهند و همین آیات‌اند که شکل منحنی و شاخص‌ها را از صورت طبیعی و هم‌آهنگی خارج کرده‌اند.

آیات غیرمتجانس که تصادفاً وارد سوره شده‌اند و یا استتاله‌های ظاهراً الحاقی که توضیح و تفصیل پیدا کرده‌اند، عبارتند از:

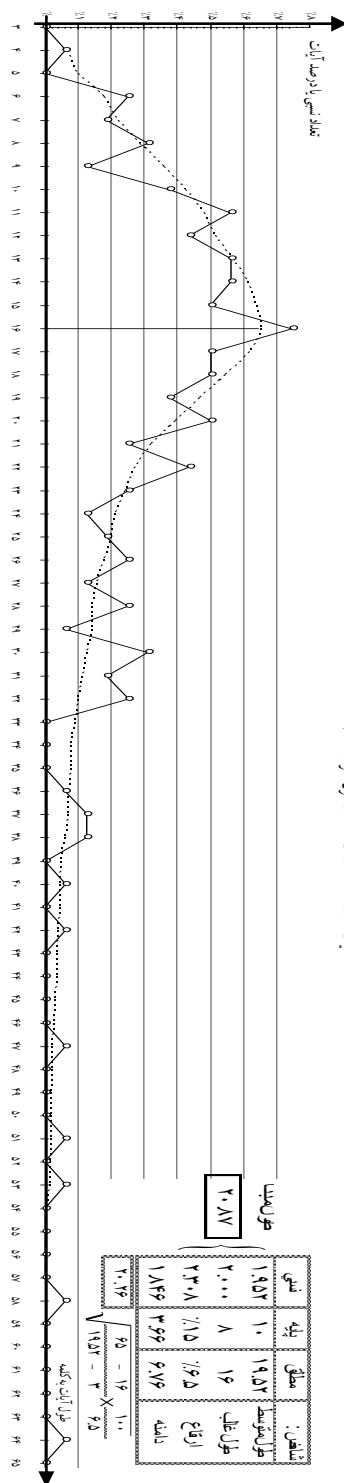
۱ - آیه ۳ که به، «ذَلِكَ أَذُنِي أَلَّا تَعُولُوا» ختم می‌شود، از «فَإِنْ حِفْتُمْ أَلَّا تَعْدِلُوا» تا «أَلَّا تَعُولُوا» توضیح تفصیلی بعدی است و مجموعه آیات ۳ و ۴ در اصل چنین

بوده است:

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره نساء (۴)، سراسری (تمام آیات)، دارای قطعات الحاقی و خارج از حساب

شماره آیات	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰	۲۱	۲۲	۲۳	۲۴	۲۵	۲۶	۲۷	۲۸	۲۹	۳۰	۳۱	۳۲	۳۳	۳۴	۳۵	۳۶	۳۷	۳۸	۳۹	۴۰	۴۱	۴۲	۴۳	۴۴	۴۵	۴۶	۴۷	۴۸	۴۹	۵۰	۵۱	۵۲	۵۳	۵۴	۵۵	۵۶	۵۷	۵۸	۵۹	۶۰	۶۱	۶۲	۶۳	۶۴	۶۵	۶۶	۶۷	۶۸	۶۹	۷۰	۷۱	۷۲	۷۳	۷۴	۷۵	۷۶	۷۷	۷۸	۷۹	۸۰	۸۱	۸۲	۸۳	۸۴	۸۵	۸۶	۸۷	۸۸	۸۹	۹۰	۹۱	۹۲	۹۳	۹۴	۹۵	۹۶	۹۷	۹۸	۹۹	۱۰۰
شماره آیات	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰	۲۱	۲۲	۲۳	۲۴	۲۵	۲۶	۲۷	۲۸	۲۹	۳۰	۳۱	۳۲	۳۳	۳۴	۳۵	۳۶	۳۷	۳۸	۳۹	۴۰	۴۱	۴۲	۴۳	۴۴	۴۵	۴۶	۴۷	۴۸	۴۹	۵۰	۵۱	۵۲	۵۳	۵۴	۵۵	۵۶	۵۷	۵۸	۵۹	۶۰	۶۱	۶۲	۶۳	۶۴	۶۵	۶۶	۶۷	۶۸	۶۹	۷۰	۷۱	۷۲	۷۳	۷۴	۷۵	۷۶	۷۷	۷۸	۷۹	۸۰	۸۱	۸۲	۸۳	۸۴	۸۵	۸۶	۸۷	۸۸	۸۹	۹۰	۹۱	۹۲	۹۳	۹۴	۹۵	۹۶	۹۷	۹۸	۹۹	۱۰۰
تعداد کلمات	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰	۲۱	۲۲	۲۳	۲۴	۲۵	۲۶	۲۷	۲۸	۲۹	۳۰	۳۱	۳۲	۳۳	۳۴	۳۵	۳۶	۳۷	۳۸	۳۹	۴۰	۴۱	۴۲	۴۳	۴۴	۴۵	۴۶	۴۷	۴۸	۴۹	۵۰	۵۱	۵۲	۵۳	۵۴	۵۵	۵۶	۵۷	۵۸	۵۹	۶۰	۶۱	۶۲	۶۳	۶۴	۶۵	۶۶	۶۷	۶۸	۶۹	۷۰	۷۱	۷۲	۷۳	۷۴	۷۵	۷۶	۷۷	۷۸	۷۹	۸۰	۸۱	۸۲	۸۳	۸۴	۸۵	۸۶	۸۷	۸۸	۸۹	۹۰	۹۱	۹۲	۹۳	۹۴	۹۵	۹۶	۹۷	۹۸	۹۹	۱۰۰
تعداد حروف	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰	۲۱	۲۲	۲۳	۲۴	۲۵	۲۶	۲۷	۲۸	۲۹	۳۰	۳۱	۳۲	۳۳	۳۴	۳۵	۳۶	۳۷	۳۸	۳۹	۴۰	۴۱	۴۲	۴۳	۴۴	۴۵	۴۶	۴۷	۴۸	۴۹	۵۰	۵۱	۵۲	۵۳	۵۴	۵۵	۵۶	۵۷	۵۸	۵۹	۶۰	۶۱	۶۲	۶۳	۶۴	۶۵	۶۶	۶۷	۶۸	۶۹	۷۰	۷۱	۷۲	۷۳	۷۴	۷۵	۷۶	۷۷	۷۸	۷۹	۸۰	۸۱	۸۲	۸۳	۸۴	۸۵	۸۶	۸۷	۸۸	۸۹	۹۰	۹۱	۹۲	۹۳	۹۴	۹۵	۹۶	۹۷	۹۸	۹۹	۱۰۰

تعداد آیات ۱۲۲، تعداد کلمات ۲۱۲۳، طول متوسط ۱۹۸۱ = ۲۱۲۳ ÷ ۱۲۲

«۳+۴» - وَإِنْ حِفْتُمْ أَلَّا تُقْسَطُوا فِي الْيَتَامَىٰ فَانكِحُوا مَا طَابَ لَكُمْ
مِنَ النِّسَاءِ مَثْنَىٰ وَثُلَاثَ وَرُبَاعَ ۚ وَأَتُوا النِّسَاءَ صِدْقَاتِهِنَّ نِحْلَةً فَإِنْ
طِبْنَ لَكُمْ عَنْ شَيْءٍ مِنْهُ نَفْسًا فَكُلُوهُ هَنِيئًا مَرِيئًا .

۲۹ کلمه به جای ۴۲

۲ - آیات ۶ الف و ۶ ب که به ترتیب به «إِسْرَافًا وَبِدَارًا» و به «فَلْيَأْكُلْ بِالْمَعْرُوفِ»
ختم می شوند، از «وَلَا تَأْكُلُوا إِسْرَافًا وَبِدَارًا» تا «فَإِذَا دَفَعْتُمْ إِلَيْهِمْ أَمْوَالَهُمْ» در
آیه ۷، اضافات تفصیلی و توضیحی دارد و مجموعه آیات «۶ الف + ۶ ب + ۷»
در اصل چنین بوده است:

«۶ تا ۷»: وَابْتَلُوا الْيَتَامَىٰ حَتَّىٰ إِذَا بَلَغُوا النِّكَاحَ فَإِنْ آنَسْتُمْ مِنْهُمْ
رُشْدًا فَادْفَعُوا إِلَيْهِمْ أَمْوَالَهُمْ... فَأَشْهَدُوا عَلَيْهِمْ وَكَفَىٰ بِاللَّهِ حَسِيبًا .
(۱۸ کلمه به جای ۳۸ کلمه).

۳ - آیه ۱۲ که به طور غیرعادی بلند و ناموزون شده است و در وسط آن یک بار
جمله «مَنْ بَعْدَ وَصِيَّةٍ يُوصِي بِهَا أَوْ دَيْنٍ» می آید (یعنی همان جمله ای که در
آیات ۱۳ تا ۱۶ قرآن های مصری سبب تقطیع شده است)، حکم کلی و اساس
آن در اصل چنین بوده است:

يُوصِيكُمُ اللَّهُ فِي أَوْلَادِكُمْ لِلذَّكَرِ مِثْلُ حَظِّ الْأُنثِيَيْنِ فَرِيضَةٌ مِنَ اللَّهِ إِنَّ
اللَّهَ كَانَ عَلِيمًا حَكِيمًا .

(۱۶ کلمه) و تمام ۵۶ کلمه «فَإِنْ كُنَّ نِسَاءً فَوْقَ اثْنَتَيْنِ... تا... لَا تَدْرُونَ أَيُّهُمُ
أَقْرَبُ لَكُمْ نَفْعًا»

تفصیل و توضیحات بعدی است.

۴ - چهار آیه ۱۳ تا ۱۶ قرآن های مصری که در قرآن های کوفی یک آیه بلند ۸۹
کلمه ای به حساب آمده است در اصل یک آیه کوتاه ۱۵ کلمه ای شامل حکم
کلی میراث متقابل زن و شوهر به شرح زیر بوده است:

وَلَكُمْ نِصْفُ مَا تَرَكَ أَزْوَاجُكُمْ وَلَهُنَّ الرُّبْعُ مِمَّا تَرَكَتُمْ وَصِيَّةً مِنْ
اللَّهِ وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَلِيمٌ .

تفصیل و توضیح های «إِنْ لَمْ يَكُنْ لَهُنَّ وَلَدٌ... تا... مِنْ بَعْدِ وَصِيَّةٍ يُوصِيَنَّ
بِهَا أَوْ دَيْنٍ وَ إِنْ لَمْ يَكُنْ لَكُمْ وَلَدٌ... تا... مِنْ بَعْدِ وَصِيَّةٍ يُوصَىٰ بِهَا أَوْ دَيْنٍ
غَيْرِ مُضَارٍّ»، تماماً الحاق بعدی است.

- ۵ - آیه ۱۷ که به «ذَلِكَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ» ختم می شود و مخصوصاً آیه ۱۸ که به قافیه غیرمشترک «وَلَهُ عَذَابٌ مُهِينٌ» بسته می شود، ممکن است تأکیدات الحاقی باشد.
- ۶ - آیه ۲۹ که به عبارات ناتمام و ناموزون «وَلَا تُتَّخَذَاتِ أَخْدَانٍ» ختم می شود، (در شماره گذاری کوفی به آیه ۳۰ چسبیده است) در اصل خلاصه تر و متصل به آیه ۳۰ و چنین بوده است:

وَمَنْ لَمْ يَسْتَطِعْ مِنْكُمْ طَوْلاً أَنْ يَنْكَحَ الْمُحْصَنَاتِ الْمُؤْمِنَاتِ فَمِنْ مَا
مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ مِنْ فَتَيَاتِكُمُ الْمُؤْمِنَاتِ وَأَنْ تَصْبِرُوا خَيْرٌ لَكُمْ وَاللَّهُ
غَفُورٌ رَحِيمٌ.

(۲۲ کلمه به جای ۵۷ کلمه). از « وَاللَّهُ أَعْلَمُ بِإِيمَانِكُمْ » ، تا «ذَلِكَ لِمَنْ خَشِيَ
الْعَنَتَ مِنْكُمْ» ، الحاقی است.

- ۷ - آیه ۳۱ که دارای قافیه نامتجانس علیم حکیم می باشد و مضمون آن با اختلاف مختصری در آیه ۳۲ الف تکرار می شود، تأکید الحاقی یا ورود اضافی بعدی است. اصولاً ممکن است کلیه آیات تلخیص شده ۱۳ تا ۱۶، ۱۷، ۱۸، ۲۹+۳۰ و ۳۱ که قافیه های حلیم، عظیم، مهین، رحیم و حکیم دارند، از جمع اولیه سوره خارج گرفته شوند.

- ۸ - آیه ۴۷ کلمه ای ۴۶ به لحاظ محتوی راجع به حرمت نماز در حال مستی و حکم تیمم است که بکلی از ردیف سایر آیات مربوط به نکاح و ارث خارج بوده در آخر آنها می آید و قافیه اش عفواً غفوراً مشابه با حدیثاً و سیلاً و امثالهم نیست، ممکن است خارج متن گرفته شوند.

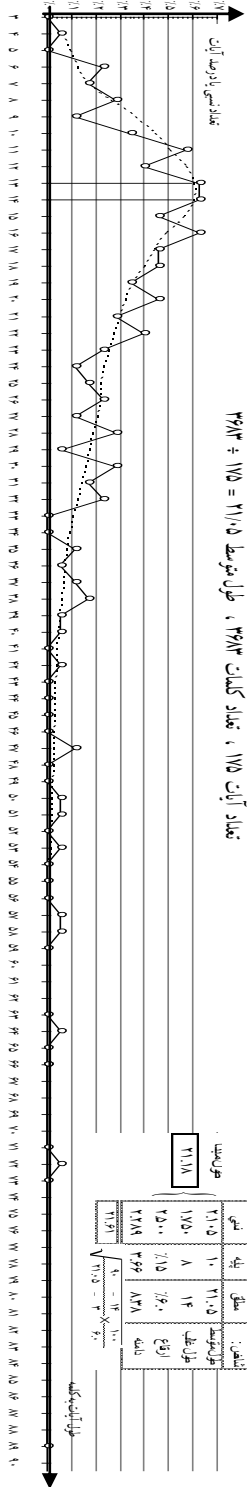
- ۹ - آیه آخری سوره یعنی ۱۷۵ که ۵۰ کلمه ای پرت افتاده، راجع به ارث کلالة است و با کلمه یستفتونک شروع شده، جواب سئوالی که به احتمال قوی بعداً عنوان شده است می باشد و جمع آوری کنندگان قرآن برای آن جای دیگری نیافته اند، می تواند خارج از ردیف اصلی گرفته شود.

به این ترتیب با تلخیص آیات «۳+۴»، «۶+۷» و ۱۲ و با خارج متن گرفتن آیات ۱۳ تا ۱۶، ۱۷، ۱۸، «۲۹+۳۰»، ۳۱ و ۴۶ که تماماً جزو گروه تشریحی ۱ تا ۴۶ است و اضافه نمودن آیه آخری ۱۷۵ به جدول توزیع تصحیح شده زیر، به منحنی جدیدی می رسیم که نسبت به صورت های خام قبلی طبیعی تر و هم آهنگ تر است:

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره نساء (۴) ، سراسری (تمام آیات) ، توزیع تصحیح شده

شماره آیات	شماره کلمات		شماره حروف	شماره حروف	
	کلمات	حروف		کلمات	حروف
۱	۱	۱	۱	۱	۱
۲	۱	۱	۱	۱	۱
۳	۱	۱	۱	۱	۱
۴	۱	۱	۱	۱	۱
۵	۱	۱	۱	۱	۱
۶	۱	۱	۱	۱	۱
۷	۱	۱	۱	۱	۱
۸	۱	۱	۱	۱	۱
۹	۱	۱	۱	۱	۱
۱۰	۱	۱	۱	۱	۱
۱۱	۱	۱	۱	۱	۱
۱۲	۱	۱	۱	۱	۱
۱۳	۱	۱	۱	۱	۱
۱۴	۱	۱	۱	۱	۱
۱۵	۱	۱	۱	۱	۱
۱۶	۱	۱	۱	۱	۱
۱۷	۱	۱	۱	۱	۱
۱۸	۱	۱	۱	۱	۱
۱۹	۱	۱	۱	۱	۱
۲۰	۱	۱	۱	۱	۱
۲۱	۱	۱	۱	۱	۱
۲۲	۱	۱	۱	۱	۱
۲۳	۱	۱	۱	۱	۱
۲۴	۱	۱	۱	۱	۱
۲۵	۱	۱	۱	۱	۱
۲۶	۱	۱	۱	۱	۱
۲۷	۱	۱	۱	۱	۱
۲۸	۱	۱	۱	۱	۱
۲۹	۱	۱	۱	۱	۱
۳۰	۱	۱	۱	۱	۱
۳۱	۱	۱	۱	۱	۱
۳۲	۱	۱	۱	۱	۱
۳۳	۱	۱	۱	۱	۱
۳۴	۱	۱	۱	۱	۱
۳۵	۱	۱	۱	۱	۱
۳۶	۱	۱	۱	۱	۱
۳۷	۱	۱	۱	۱	۱
۳۸	۱	۱	۱	۱	۱
۳۹	۱	۱	۱	۱	۱
۴۰	۱	۱	۱	۱	۱
۴۱	۱	۱	۱	۱	۱
۴۲	۱	۱	۱	۱	۱
۴۳	۱	۱	۱	۱	۱
۴۴	۱	۱	۱	۱	۱
۴۵	۱	۱	۱	۱	۱
۴۶	۱	۱	۱	۱	۱
۴۷	۱	۱	۱	۱	۱
۴۸	۱	۱	۱	۱	۱
۴۹	۱	۱	۱	۱	۱
۵۰	۱	۱	۱	۱	۱

تعداد آیات ۱۷۵ ، تعداد کلمات ۳۹۸۳ ، طول متوسط ۲۲.۲ = $3983 \div 175$

تعداد	مقدار	نسبت
۱	۱۱	۱۱.۰۵٪
۲	۱۲	۱۱.۰۵٪
۳	۸	۷.۵۰٪
۴	۸	۷.۵۰٪
۵	۱۲	۱۱.۰۵٪
۶	۱۲	۱۱.۰۵٪
۷	۱۲	۱۱.۰۵٪
۸	۸	۷.۵۰٪
۹	۸	۷.۵۰٪
۱۰	۸	۷.۵۰٪
۱۱	۸	۷.۵۰٪
۱۲	۸	۷.۵۰٪
۱۳	۸	۷.۵۰٪
۱۴	۸	۷.۵۰٪
۱۵	۸	۷.۵۰٪
۱۶	۸	۷.۵۰٪
۱۷	۸	۷.۵۰٪
۱۸	۸	۷.۵۰٪
۱۹	۸	۷.۵۰٪
۲۰	۸	۷.۵۰٪
۲۱	۸	۷.۵۰٪
۲۲	۸	۷.۵۰٪
۲۳	۸	۷.۵۰٪
۲۴	۸	۷.۵۰٪
۲۵	۸	۷.۵۰٪
۲۶	۸	۷.۵۰٪
۲۷	۸	۷.۵۰٪
۲۸	۸	۷.۵۰٪
۲۹	۸	۷.۵۰٪
۳۰	۸	۷.۵۰٪
۳۱	۸	۷.۵۰٪
۳۲	۸	۷.۵۰٪
۳۳	۸	۷.۵۰٪
۳۴	۸	۷.۵۰٪
۳۵	۸	۷.۵۰٪
۳۶	۸	۷.۵۰٪
۳۷	۸	۷.۵۰٪
۳۸	۸	۷.۵۰٪
۳۹	۸	۷.۵۰٪
۴۰	۸	۷.۵۰٪
۴۱	۸	۷.۵۰٪
۴۲	۸	۷.۵۰٪
۴۳	۸	۷.۵۰٪
۴۴	۸	۷.۵۰٪
۴۵	۸	۷.۵۰٪
۴۶	۸	۷.۵۰٪
۴۷	۸	۷.۵۰٪
۴۸	۸	۷.۵۰٪
۴۹	۸	۷.۵۰٪
۵۰	۸	۷.۵۰٪

منحنی طبیعی و دارای یک قله مشخص شده است و شاخص‌ها، هم‌آهنگی بهتری دارند، ولی ارتفاع کم است و باز می‌تواند حکایت از ترکیب و تلفیق چند گروه مجاور نماید.

بلاشر سوره را به سه گروه زیر تقسیم می‌نماید:

I	۱ تا ۴۶
II	۴۷ تا ۱۱۵ آیات ضدیهود و منافقین مربوط به سال ۶۲۵ میلادی (۳ هجری) است ولی آیات نماز جنگ و خون‌بها (۹۴ به بعد) بین سال‌های ۶۲۵ و ۶۲۷ میلادی (۳ تا ۵ هجری) نازل شده است.
III	۱۱۶ تا ۱۷۵ ابتدای گروه در سال‌های بلافاصله بعد از هجرت و مقارن جنگ احد نازل شده است. ولی آیات مربوط به حضرت مسیح، متعلق به سال ۶۳۱ میلادی (۹ هجری) است.

بنابراین گروه‌ها را در داخل خود معاصر نمی‌داند. علاوه بر آن به لحاظ مطلب نیز مختلط‌اند (گروه II: اهل کتاب، مردم شناسی، جهاد و گروه III: مردم شناسی، تشریحی زنان و ارث و اهل کتاب). بنابراین آیات را به لحاظ مطلب دسته بندی کرده طول‌های متوسط و غالب را می‌سنجیم:

شماره دسته	شماره آیات	موضوع	طول متوسط	طول غالب
۱	۱ تا ۴۶	تشریحی (یتیم‌ها، زنان و ارث) } تلخیص شده حالت خام	۲۰/۴۰	۱۶
			۲۵/۰۰	۱۳
۲	۴۷ تا ۶۰	اهل کتاب	۱۸/۱۵	۲۰
۳	۶۱ تا ۱۲۵	مردم شناسی و جهاد	۲۰/۴۹	۱۶
۴	۱۲۶ تا ۱۲۹	تشریحی (زنان)	۲۵/۰۰	۲۱
۵	۱۳۰ تا ۱۴۸	مردم شناسی	۱۸/۶۸	۱۴
۶	۱۴۹ تا ۱۷۴	اهل کتاب	۱۸/۳۰	۱۱ (مجازاً ۱۵)
۷	۱۷۵	تشریحی (ارث)	۵۰/۰۰	۵۰

از این سه دسته که غیر از ۱ و ۵ با هیچ یک نمی‌توان رأساً واحد کامل تشکیل داد، ممکن است با توجه به طول‌های متوسط، سه گروه مشخص و معاصر ساخت.

} الف
 دسته ۱، ۱ تا ۴۶ تشریحی
 دسته ۳، ۶۱ تا ۱۲۵ مردم شناسی و جهاد

۲۲۴ _____ مجموعه آثار (۱۲)، سیر تحول قرآن (۱)

به انضمام آیات اصلی (۹۵ کلمه ۶ آیه): ۱۳ تا ۱۶ و ۲۹ تا ۳۰ و آیات ساده: ۱۷، ۱۸، ۳۱، ۳۲ الف که آنها را وارد در تجزیه و ترسیم نمی نماییم.

دسته ۲، ۴۷ تا ۶۰ اهل کتاب
دسته ۵، ۱۳۰ تا ۱۴۸ مردم شناسی
دسته ۶، ۱۴۹ تا ۱۷۴ اهل کتاب } ب

ج: دسته ۴، ۱۲۶ تا ۱۲۹ تشریحی، به انضمام آیات ساده } ۴۶ تیمم
۱۷۵ ارث

و تفصیل های الحاقی بر (۲۹۵ کلمه ۷ آیه): ۳+۴، ۶+۷، ۱۲، ۱۳ تا ۱۶ و ۲۹+۳۰

۴ - الف) دو دسته تشریحی و مردم شناسی و جهاد } ۱ تا ۴۶
۶۱ تا ۱۲۵

۴ - ب) سه دسته اهل کتاب و مردم شناسی } ۴۷ تا ۶۰
۱۳۰ تا ۱۴۸
۱۴۹ تا ۱۷۴

دو آیه متوالی ۱۶۶ و ۱۶۷ را که بلاانقطاع بوده، آخر آیه اول علامت لا گذاشته شده است، ما یک آیه گرفتیم. در غیر این صورت طول غالب روی ۱۱ که کاملاً بی تناسب و ناهم آهنگ است می رفت.

۴ - ج) گروه تشریحی با آیات تشریحی الحاقی

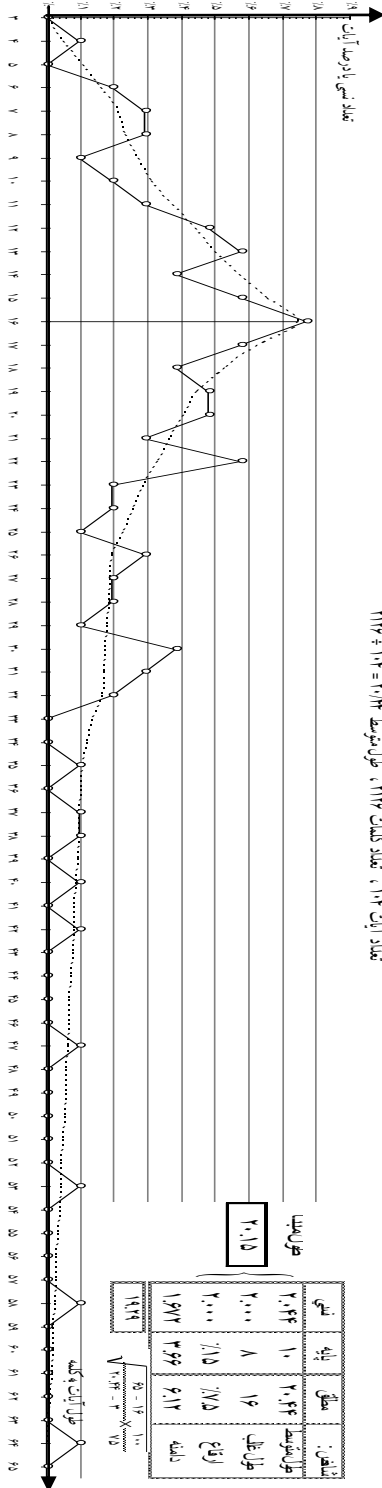
۳+۴ }
۶+۷ }
۱۲ }
۱۳ تا ۱۶ }
۲۹+۳۰ }
۴۶ } + تفصیل های الحاقی بر } + ۱۲۹ تا ۱۲۶
۱۷۵

۳۹	۲۹	۲۱	۱۱
۱۲۶	۱۲۷	۱۲۸	۱۲۹
۴	۱	۱	۱
۳۹ = ۱۰۰٪ ← ۲۵	۲۹	۲۱	۱۱

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره نساء (۴)، الف: دو دسته، تشریحی و مردم‌شناسی و جهاد (آیات ۱ تا ۴۶ و ۶۱ تا ۱۲۵)

شماره آیات	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰	۲۱	۲۲	۲۳	۲۴	۲۵	۲۶	۲۷	۲۸	۲۹	۳۰	۳۱	۳۲	۳۳	۳۴	۳۵	۳۶	۳۷	۳۸	۳۹	۴۰	۴۱	۴۲	۴۳	۴۴	۴۵	۴۶	۴۷	۴۸	۴۹	۵۰	۵۱	۵۲	۵۳	۵۴	۵۵	۵۶	۵۷	۵۸	۵۹	۶۰	۶۱	۶۲	۶۳	۶۴	۶۵	۶۶	۶۷	۶۸	۶۹	۷۰	۷۱	۷۲	۷۳	۷۴	۷۵	۷۶	۷۷	۷۸	۷۹	۸۰	۸۱	۸۲	۸۳	۸۴	۸۵	۸۶	۸۷	۸۸	۸۹	۹۰	۹۱	۹۲	۹۳	۹۴	۹۵	۹۶	۹۷	۹۸	۹۹	۱۰۰	۱۰۱	۱۰۲	۱۰۳	۱۰۴	۱۰۵	۱۰۶	۱۰۷	۱۰۸	۱۰۹	۱۱۰	۱۱۱	۱۱۲	۱۱۳	۱۱۴	۱۱۵	۱۱۶	۱۱۷	۱۱۸	۱۱۹	۱۲۰	۱۲۱	۱۲۲	۱۲۳	۱۲۴	۱۲۵
شماره آیات	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰	۲۱	۲۲	۲۳	۲۴	۲۵	۲۶	۲۷	۲۸	۲۹	۳۰	۳۱	۳۲	۳۳	۳۴	۳۵	۳۶	۳۷	۳۸	۳۹	۴۰	۴۱	۴۲	۴۳	۴۴	۴۵	۴۶	۴۷	۴۸	۴۹	۵۰	۵۱	۵۲	۵۳	۵۴	۵۵	۵۶	۵۷	۵۸	۵۹	۶۰	۶۱	۶۲	۶۳	۶۴	۶۵	۶۶	۶۷	۶۸	۶۹	۷۰	۷۱	۷۲	۷۳	۷۴	۷۵	۷۶	۷۷	۷۸	۷۹	۸۰	۸۱	۸۲	۸۳	۸۴	۸۵	۸۶	۸۷	۸۸	۸۹	۹۰	۹۱	۹۲	۹۳	۹۴	۹۵	۹۶	۹۷	۹۸	۹۹	۱۰۰	۱۰۱	۱۰۲	۱۰۳	۱۰۴	۱۰۵	۱۰۶	۱۰۷	۱۰۸	۱۰۹	۱۱۰	۱۱۱	۱۱۲	۱۱۳	۱۱۴	۱۱۵	۱۱۶	۱۱۷	۱۱۸	۱۱۹	۱۲۰	۱۲۱	۱۲۲	۱۲۳	۱۲۴	۱۲۵
شماره آیات	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰	۲۱	۲۲	۲۳	۲۴	۲۵	۲۶	۲۷	۲۸	۲۹	۳۰	۳۱	۳۲	۳۳	۳۴	۳۵	۳۶	۳۷	۳۸	۳۹	۴۰	۴۱	۴۲	۴۳	۴۴	۴۵	۴۶	۴۷	۴۸	۴۹	۵۰	۵۱	۵۲	۵۳	۵۴	۵۵	۵۶	۵۷	۵۸	۵۹	۶۰	۶۱	۶۲	۶۳	۶۴	۶۵	۶۶	۶۷	۶۸	۶۹	۷۰	۷۱	۷۲	۷۳	۷۴	۷۵	۷۶	۷۷	۷۸	۷۹	۸۰	۸۱	۸۲	۸۳	۸۴	۸۵	۸۶	۸۷	۸۸	۸۹	۹۰	۹۱	۹۲	۹۳	۹۴	۹۵	۹۶	۹۷	۹۸	۹۹	۱۰۰	۱۰۱	۱۰۲	۱۰۳	۱۰۴	۱۰۵	۱۰۶	۱۰۷	۱۰۸	۱۰۹	۱۱۰	۱۱۱	۱۱۲	۱۱۳	۱۱۴	۱۱۵	۱۱۶	۱۱۷	۱۱۸	۱۱۹	۱۲۰	۱۲۱	۱۲۲	۱۲۳	۱۲۴	۱۲۵

تعداد آیات ۱۴، تعداد کلمات ۱۱۶، طول متوسط ۲۰۴۴ ÷ ۱۴ = ۱۴۶

شماره	بازه	میانگین	توزیع
۱	۱۰	۲۰۴۴	۲۰۴۴
۲	۸	۲۰۰۰	۱۶۰۰
۳	۱۶	۲۰۰۰	۳۹۹
۴	۱۲	۲۰۰۰	۶۱۲
۵	۱۰	۲۰۰۰	۱۹۲۹

طول میانگین ۲۰۱۵

$$\sqrt{\frac{1929}{3}} = 25$$

۵ - مائده

(برطبق شماره گذاری کوفی که منطقی تر و طبیعی تر بنظر آمد و نتایج طبیعی تر می دهد) شکل منحنی در صفحه ۲۲۶) کمی غیرطبیعی است. زیرا دو منطقه مرتفع و پُر نشان می دهد (در اطراف ۱۳ تا ۱۵ و در اطراف ۱۹ تا ۲۵). شاخص دوم نیز بکلی ناهم آهنگ با اول و سوم است. حتی اگر ما کزیمم را روی ۱۵ ببریم. چنین به نظر می آید که سوره از ترکیب چند گروه نزدیک و دور تشکیل شده باشد. بلاشر سوره مائده (۵) را به پنج گروه تقسیم کرده است، بدون آنکه آیات داخل هر گروه را یک مجموعه معاصر بداند :

- I - ۱ تا ۷ بنا بر روایات تاریخی آیه ۵ و شاید آیات ۱ و ۲ در حجةالوداع (سال ۶۳۲ میلادی) نازل شده است. روایات دیگری نیز پاره ای از آیات این گروه را به سال ۶۲۸ میلادی، یا در عمره سال بعد سراغ می دهد.
- II - ۸ تا ۲۹ تا آیه مربوط به دورانی است که پیغمبر، دیگر از یهودی ها واهمه نداشته است. آیات مربوط به مسیحی ها مقارن ورود مسیحی های نجران به سال ۶۳۱ میلادی است ولی آیات به بعد قدیمی تر است.
- III - ۳۰ تا ۵۵ شرح داستان پسران آدم در اصل مستقل بوده است ولی تحریم قتل و احکام قصاص، در یک دوران بعدی به آن چسبیده است. آیات مربوط به یهودی ها و منافقین بعد از جنگ احد است.
- IV - ۵۶ تا ۸۹ الف آیات علیه یهودی ها و عیسوی ها متعلق به دوران های مختلف است : احد و خندق برای بعضی و بعد از خیبر برای بعضی دیگر. آیات خطاب به عیسوی ها نیز ناشی از دو سیاست و دو دوران است : آیه ۸۵ مقارن بریدگی از یهود است درحالی که آیات بعدی به دنبال جنگ موته و تبوک اند. یا ورودی عیسوی های نجران به سال ۶۳۱ میلادی.
- V - ۸۹ ب تا ۱۲۰ بعید نیست که این گروه در ابتدا مستقل بوده و بنا به شباهت های مضمونی، در آخر سوره قرار داده شده است بعضی از آنها در سال های اولیه هجرت اند و برخی دیگر مربوط به جدال با مسیحی های نجران.

اگر طول غالب را ۱۵ بگیریم

متوسط	۲۲/۹۰	۲/۲۹
غالب	۱۵	۱/۸۷
ارتفاع	۶٪	۲/۹۰
دامنه	۷	۲/۰۱
		۲۲/۷

سیر تحول قرآن، مجموعه ضمیمه _____ ۲۲۹

ما با استفاده و ارائه رویه اتخاذی توزیع و ترسیم آیات و برای آن که یکنواختی پاشش نیز معلوم شود، آیات را برحسب تشابه موضوع و اتصال مطالب مربوطه دسته‌بندی و طول متوسط گیری می‌نمائیم:

$$\frac{۶۱}{۴+۵} \quad \frac{۶۰}{۸+۹} \quad \frac{۴۹}{۲+۳} \quad \frac{۴۳}{۷} \quad \frac{۳۱}{۶} \quad \frac{۲۳}{۱} \quad \frac{۱۹}{۱۰}$$

دسته ۱: ۱ تا ۱۰ تشریحی (اکل و آیه وضو و غسل)

$$\text{متوسط} = \frac{۲۸۶}{۷} = ۴۰/۸۶$$

غالب ۳۱ (هـ)

$$\frac{۲۵}{۱۱} \quad \frac{۲۴}{۱۴} \quad \frac{۱۰}{۱۲} \quad \frac{۷}{۱۳}$$

دسته ۲: ۱۱ تا ۱۴ انضباطی و تربیتی

$$\text{طول متوسط} = \frac{۶۶}{۴} = ۱۶/۵$$

طول غالب ۱۰ (الف)

$$\frac{۴۵}{۱۵} \quad \frac{۴۲}{۱۹+۲۰} \quad \frac{۳۱}{۱۶} \quad \frac{۳۰}{۲۱} \quad \frac{۲۸}{۲۲} \quad \frac{۲۵}{۱۷} \quad \frac{۲۴}{۱۸} \quad \frac{۱۸}{۱۸}$$

دسته ۳: ۱۵ تا ۲۲ اهل کتاب

$$\text{طول متوسط} = \frac{۲۴۳}{۸} = ۳۰/۳۸$$

طول غالب ۲۴ (د)

$$\frac{۲۲}{۲۳} \quad \frac{۲۱}{۲۶} \quad \frac{۱۷}{۲۵} \quad \frac{۱۵}{۲۷} \quad \frac{۱۴}{۲۴} \quad \frac{۱۲}{۲۸}$$

دسته ۴: ۲۳ تا ۲۹ داستان موسی با بنی اسرائیل

$$\text{طول متوسط} = \frac{۱۱۵}{۷} = ۱۶/۴۲$$

طول غالب ۱۴ (الف)

$$\frac{۴۰}{۳۵+۳۶} \quad \frac{۲۵}{۳۴} \quad \frac{۲۳}{۳۰} \quad \frac{۱۶}{۳۱} \quad \frac{۱۳}{۳۲} \quad \frac{۹}{۳۳}$$

دسته ۵: ۳۰ تا ۳۶ فرزندان آدم و تشریح قصاص

$$\text{طول متوسط} = \frac{۱۲۶}{۶} = ۲۱$$

طول غالب ۱۶ (ج)

$$\frac{۳۴}{۳۷} \quad \frac{۲۳}{۴۰} \quad \frac{۱۹}{۴۴} \quad \frac{۱۴}{۴۳} \quad \frac{۱۳}{۳۸} \quad \frac{۱۲}{۴۱}$$

دسته ۶: ۳۷ تا ۴۴ تشریحی و ایمانی (محاربه با خدا - سرقت)

$$\text{طول متوسط} = \frac{۱۴۱}{۸} = ۱۷/۶۲$$

طول غالب ۱۳ (الف)

به طوری که دیده می شود دسته های یازده گانه فوق هر کدام وضع مشخصی دارند و بعضی از آنها می توانند واحد یک پارچه ای تشکیل دهند. به لحاظ زمان نزول، دسته های ۱ تا ۴ و ۱۱ نظریات بلاشر را تأیید می کند ولی گروه IV بلاشر (۵۶ تا ۸۹) متعلق به دوران های مختلف نیست و به جنگ های احد و خندق و خیبر نمی خورد. گروه ۷ (۸۹ تا ۱۲۰) نیز گروه واحدی نبوده، قسمت اخیر آن کاملاً می تواند مقارن ورود عیسوی های نجران باشد ولی قسمت اول آن خیلی بعد از سال های اولیه هجرت نازل شده است.

دسته های یازده گانه فوق که هر کدام به لحاظ طول متوسط و طول غالب هم آهنگی دارند تقارن های محسوس میان هم نشان داده و ما می توانیم از روی تساوی یا تقارب، طول های متوسط و غالب مربوط به آنها را در پنج گروه زیر ترکیب بندی نماییم:

گروه	شماره دسته	شماره آیات	موضوع	طول متوسط	طول غالب
الف	۲	۱۱ تا ۱۴	انضباطی و تربیتی	۱۶/۵	۱۰
	۴	۲۳ تا ۲۹	داستان موسی و بنی اسرائیل	۱۶/۴۲	۱۴
	۶	۳۷ تا ۴۴	ایمانی و تشریحی (سرقت)	۱۷/۶۲	۱۳
ب	۸	۵۶ تا ۶۳	احتراز از اهل کتاب	۱۹/۵۰	۱۵
	۹	۶۴ تا ۸۸	اهل کتاب	۱۹/۶۰	۱۵
ج	۵	۳۰ تا ۳۶	اولاد آدم	۲۱/۰۰	۱۶
	۱۰	۸۹ تا ۱۰۷	تشریحی	۲۱/۸۶	۲۳/۱۵
	۱۱	۱۰۸ تا ۱۲۰	مائده	۲۳/۵	۱۶
د	۳	۱۵ تا ۲۲	اهل کتاب	۳۰/۳۷	۲۴
	۷	۴۵ تا ۵۵	اهل کتاب	۳۰/۵۰	۲۶
هـ	۱	۱ تا ۱۰	تشریحی	۴۰	۳۱

اینک به تنظیم جداول توزیع مختلط و رسم منحنی های مشخصه پرداخته، چنانچه به نتایج نسبتاً طبیعی و هم آهنگ رسیدیم، طول های مبنای هر گروه را تعیین می کنیم.

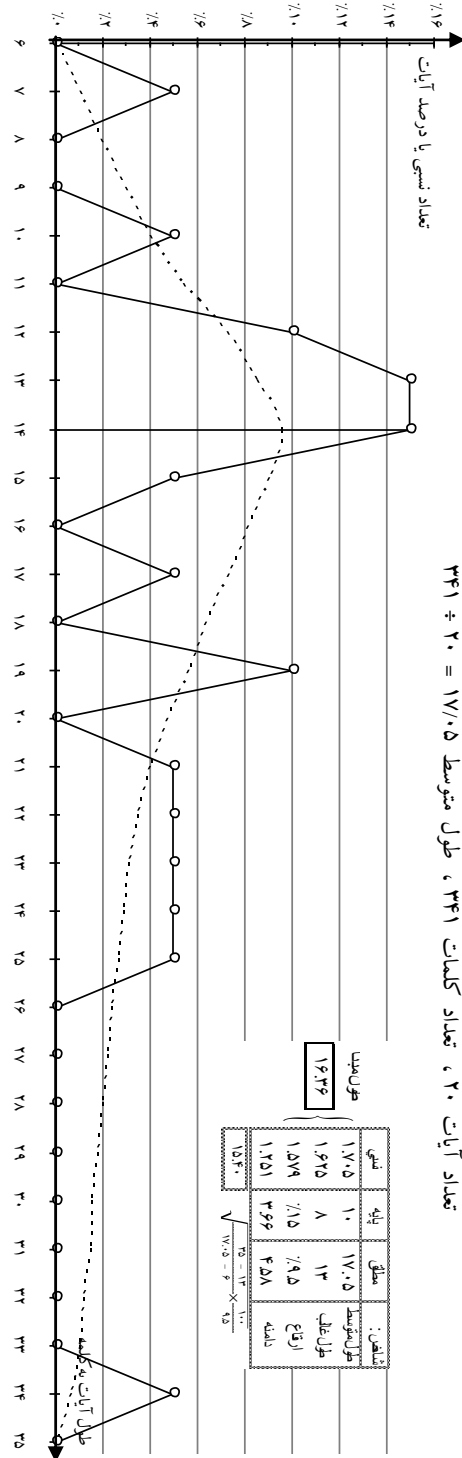
۵ الف -	۱۰ تا ۱۴	انضباطی و تربیتی
	۲۳ تا ۲۹	داستان موسی با بنی اسرائیل (امتناع آنها از جنگ)
	۳۷ تا ۴۴	ایمانی و تشریحی (سرقت)

جدول توزیع و منحنی مشخصه این گروه در صفحه بعد نشان می دهد که منحنی طبیعی است و شاخص ها غیراز دامنه، که در طول های بلند معمولاً نسبت به سایرین عقب می افتند، هم آهنگی کافی دارند.

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره مائده (۵)، گروه الف، آیات: (۱۰ تا ۱۴) و (۲۳ تا ۲۹) و (۳۷ تا ۴۴)

طول آیات	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰	۲۱	۲۲	۲۳	۲۴	۲۵	۲۶	۲۷	۲۸	۲۹	۳۰	۳۱	۳۲	۳۳	۳۴	۳۵
شماره آیات	۱۳				۱۲			۲۸	۲۸	۲۴	۲۷			۱۰		۲۶	۲۳	۴۷	۱۴	۱۱										
تعداد آیات	۰	۱	۰	۰	۱	۰	۲	۳	۳	۱	۰	۱	۰	۲	۰	۱	۱	۱	۱	۱	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۱	۰
تعداد کلمات	۰	۷	۰	۰	۱۰	۰	۲۴	۳۹	۴۲	۱۵	۰	۱۷	۰	۳۸	۰	۲۱	۲۳	۲۴	۲۵	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۳۴	۰	
درصد آیات	۰.۰	۵.۰	۰.۰	۰.۰	۵.۰	۰.۰	۱۰.۰	۱۵.۰	۱۵.۰	۵.۰	۰.۰	۵.۰	۰.۰	۱۰.۰	۰.۰	۵.۰	۵.۰	۵.۰	۵.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۵.۰	۰.۰	

تعداد آیات ۲۰، تعداد کلمات ۳۴۱، طول متوسط $17/05 = 341 \div 20$

$$۵-ب \left\{ \begin{array}{l} ۵۶ \text{ تا } ۶۳ \\ ۶۴ \text{ تا } ۸۸ \end{array} \right\} \text{ تا } ۵۶ \text{ تا } ۸۸ \text{ روابط با اهل کتاب و شناسایی آنها}$$

جدول و منحنی مشخصه گروه ب از سوره مائده (۵)، در صفحه ۲۳۲ ارائه شده است.

$$۵-ج \left\{ \begin{array}{l} ۳۰ \text{ تا } ۳۶ \text{ داستان فرزندان آدم و تشریح قصاص} \\ ۸۹ \text{ تا } ۱۰۷ \text{ تشریحی (اکل، شرب، حج، شهادت)} \\ ۱۲۰ \text{ تا } ۱۰۸ \text{ داستان نزول مائده حواریون} \end{array} \right\}$$

جدول و منحنی مشخصه این گروه در صفحه ۲۳۳ ارائه شده است.

گودالی که منحنی در فاصله ۱۷ تا ۲۰ دارد و عقب افتادن برجستگی ۲۱ تا ۲۷، آن را قدری از زیبایی طبیعی انداخته است ولی شاخص‌ها خوب است و اگر قله را به‌طور مجازی روی ۱۷ بگیریم، هم‌آهنگی سه شاخص اصلی کامل می‌شود.

$$۵-د \left\{ \begin{array}{l} ۱۵ \text{ تا } ۲۲ \text{ اهل کتاب} \\ ۴۵ \text{ تا } ۵۵ \text{ اهل کتاب} \end{array} \right\}$$

جدول و منحنی مشخصه این گروه (مائده (۵) - د)، در صفحه ۲۳۴ قرار دارد.

$$۵-هـ : ۱ \text{ تا } ۹ \text{ (آیات تشریحی صدر سوره)}$$

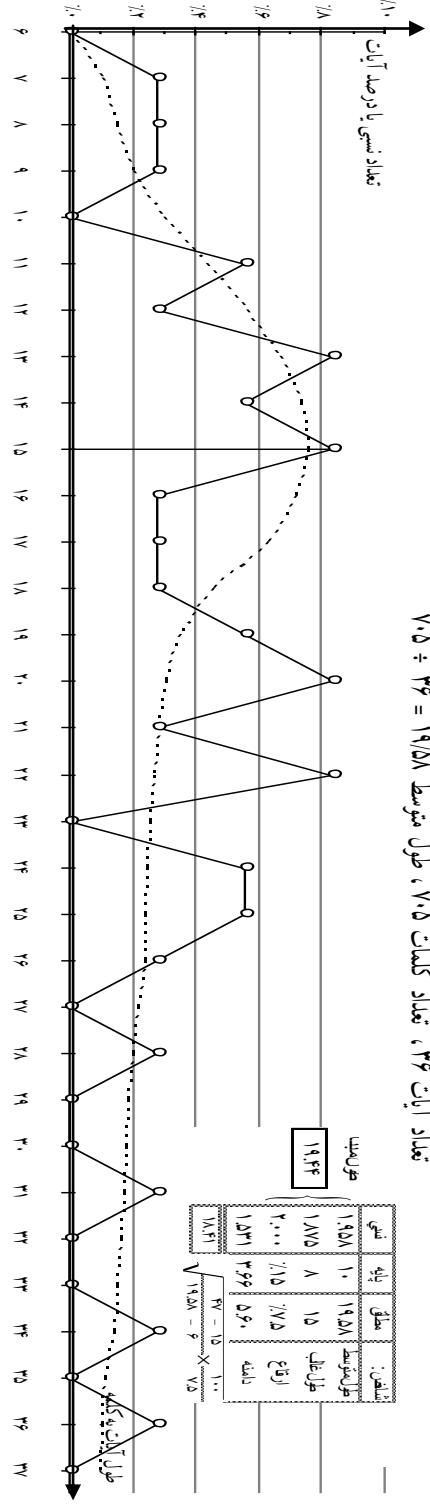
جدول و منحنی مشخصه گروه هـ از سوره مائده (۵) در صفحه ۲۳۵ قرار دارد. با ۶ آیه یا ۶ جزء سازنده، احتمال رسیدن به چنین منحنی و چنین شاخص‌ها فوق‌العاده است! (حداکثر اختلاف با طول مبنا ۷٪).

اگر آیه (۸+۹) را که راجع به وضو و تیمم است برطبق نظر بلاشر خارج از ردیف آیات تشریحی ماقبل می‌گرفتیم، هم‌آهنگی شاخص‌ها بهتر می‌شد (متوسط $\frac{۴۱}{۴۰}$ غالب $\frac{۳۱}{۳۸۹}$ ارتفاع $\frac{۳}{۴۳۰}$ ۳/۵٪ طول مبنا ۴۱/۱۰) و تجمع غیرطبیعی و غیرمحمتمل ۴ آیه در آخر نیز از بین می‌رفت. ولی باتوجه به این که در حال این ردیف آیات آخرین آیات نزول می‌باشد تأثیری در تعیین ترتیب ندارد.

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره مائده (۵)، گروه ب، آیات: (۵۶ تا ۹۳) و (۹۴ تا ۸۸)

طول آیت	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰	۲۱	۲۲	۲۳	۲۴	۲۵	۲۶	۲۷	۲۸	۲۹	۳۰	۳۱	۳۲	۳۳	۳۴	۳۵	۳۶	۳۷	۴۵	۴۶	۴۷	
شماره آیت	الف		الف		ب		ب		الف		الف		الف		الف		الف		الف		ب		ب		ب		ب		ب		ب		ب		ب	
تعداد آیات	۰	۱	۱	۱	۰	۲	۱	۳	۲	۳	۱	۱	۱	۲	۳	۱	۳	۰	۲	۲	۱	۰	۱	۰	۰	۱	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	
تعداد کلمات	۰	۷	۸	۹	۰	۲۲	۱۲	۳۹	۲۸	۴۵	۱۶	۱۷	۱۸	۲۸	۶۰	۲۱	۶۶	۰	۴۸	۵۰	۲۶	۰	۲۸	۰	۰	۳۱	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	
درصد آیات	۰.۰۰	۲.۸۱	۳.۶۴	۳.۶۴	۰.۰۰	۷.۲۷	۳.۶۴	۱۰.۹۰	۷.۲۷	۱۰.۹۰	۳.۶۴	۳.۶۴	۳.۶۴	۷.۲۷	۱۰.۹۰	۳.۶۴	۱۰.۹۰	۰.۰۰	۱۳.۶۴	۱۳.۶۴	۳.۶۴	۰.۰۰	۳.۶۴	۰.۰۰	۰.۰۰	۳.۶۴	۰.۰۰	۰.۰۰	۰.۰۰	۰.۰۰	۰.۰۰	۰.۰۰	۰.۰۰	۰.۰۰	۰.۰۰	

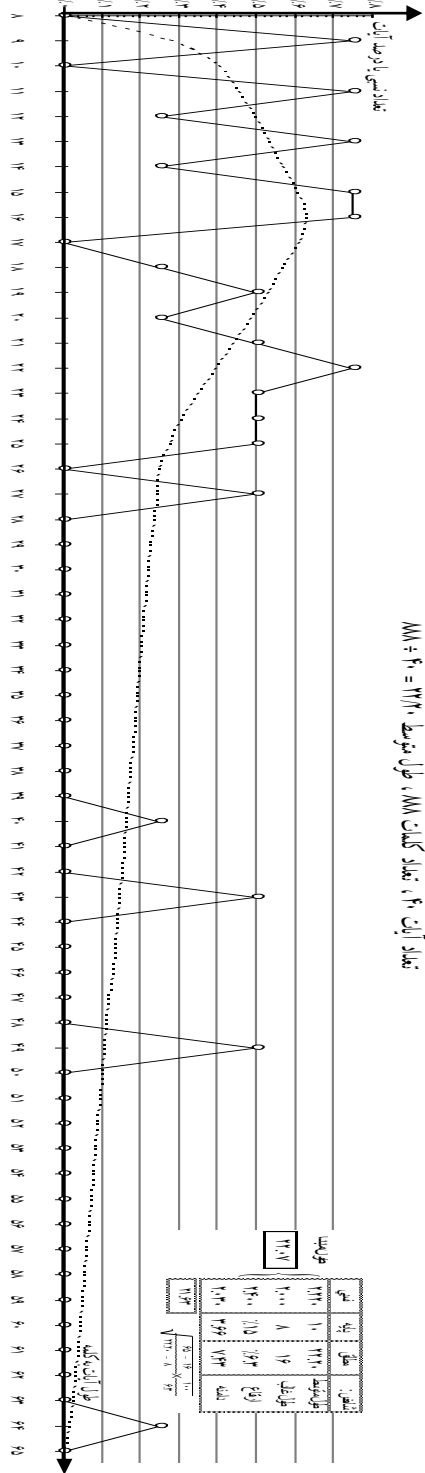
تعداد آیات ۳۶، تعداد کلمات ۷۰۵، طول متوسط ۱۹/۵۸ = ۷۰۵ ÷ ۳۶

جدول و توزیع و منحنی مشخصه سوره مائده (۵) ، گروه ج ، آیات: (۳۰ تا ۳۶) و (۸۹ تا ۱۲۰)

شماره آیات	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰	۲۱	۲۲	۲۳	۲۴	۲۵	۲۶	۲۷	۲۸	۲۹	۳۰	۳۱	۳۲	۳۳	۳۴	۳۵	۳۶	۳۷	۳۸	۳۹	۴۰	۴۱	۴۲	۴۳	۴۴	۴۵	۴۶	۴۷	۴۸	۴۹	۵۰	۵۱	۵۲	۵۳	۵۴	۵۵	۵۶	۵۷	۵۸	۵۹	۶۰	۶۱	۶۲	۶۳	۶۴	۶۵	۶۶	۶۷	۶۸	۶۹	۷۰	۷۱	۷۲	۷۳	۷۴	۷۵	۷۶	۷۷	۷۸	۷۹	۸۰	۸۱	۸۲	۸۳	۸۴	۸۵	۸۶	۸۷	۸۸	۸۹	۹۰	۹۱	۹۲	۹۳	۹۴	۹۵	۹۶	۹۷	۹۸	۹۹	۱۰۰	۱۰۱	۱۰۲	۱۰۳	۱۰۴	۱۰۵	۱۰۶	۱۰۷	۱۰۸	۱۰۹	۱۱۰	۱۱۱	۱۱۲	۱۱۳	۱۱۴	۱۱۵	۱۱۶	۱۱۷	۱۱۸	۱۱۹	۱۲۰																																															
تعداد کلمات	۳۰	۳۱	۳۲	۳۳	۳۴	۳۵	۳۶	۳۷	۳۸	۳۹	۴۰	۴۱	۴۲	۴۳	۴۴	۴۵	۴۶	۴۷	۴۸	۴۹	۵۰	۵۱	۵۲	۵۳	۵۴	۵۵	۵۶	۵۷	۵۸	۵۹	۶۰	۶۱	۶۲	۶۳	۶۴	۶۵	۶۶	۶۷	۶۸	۶۹	۷۰	۷۱	۷۲	۷۳	۷۴	۷۵	۷۶	۷۷	۷۸	۷۹	۸۰	۸۱	۸۲	۸۳	۸۴	۸۵	۸۶	۸۷	۸۸	۸۹	۹۰	۹۱	۹۲	۹۳	۹۴	۹۵	۹۶	۹۷	۹۸	۹۹	۱۰۰	۱۰۱	۱۰۲	۱۰۳	۱۰۴	۱۰۵	۱۰۶	۱۰۷	۱۰۸	۱۰۹	۱۱۰	۱۱۱	۱۱۲	۱۱۳	۱۱۴	۱۱۵	۱۱۶	۱۱۷	۱۱۸	۱۱۹	۱۲۰																																																																												
تعداد حروف	۱۷۰	۱۷۵	۱۸۰	۱۸۵	۱۹۰	۱۹۵	۲۰۰	۲۰۵	۲۱۰	۲۱۵	۲۲۰	۲۲۵	۲۳۰	۲۳۵	۲۴۰	۲۴۵	۲۵۰	۲۵۵	۲۶۰	۲۶۵	۲۷۰	۲۷۵	۲۸۰	۲۸۵	۲۹۰	۲۹۵	۳۰۰	۳۰۵	۳۱۰	۳۱۵	۳۲۰	۳۲۵	۳۳۰	۳۳۵	۳۴۰	۳۴۵	۳۵۰	۳۵۵	۳۶۰	۳۶۵	۳۷۰	۳۷۵	۳۸۰	۳۸۵	۳۹۰	۳۹۵	۴۰۰	۴۰۵	۴۱۰	۴۱۵	۴۲۰	۴۲۵	۴۳۰	۴۳۵	۴۴۰	۴۴۵	۴۵۰	۴۵۵	۴۶۰	۴۶۵	۴۷۰	۴۷۵	۴۸۰	۴۸۵	۴۹۰	۴۹۵	۵۰۰	۵۰۵	۵۱۰	۵۱۵	۵۲۰	۵۲۵	۵۳۰	۵۳۵	۵۴۰	۵۴۵	۵۵۰	۵۵۵	۵۶۰	۵۶۵	۵۷۰	۵۷۵	۵۸۰	۵۸۵	۵۹۰	۵۹۵	۶۰۰	۶۰۵	۶۱۰	۶۱۵	۶۲۰	۶۲۵	۶۳۰	۶۳۵	۶۴۰	۶۴۵	۶۵۰	۶۵۵	۶۶۰	۶۶۵	۶۷۰	۶۷۵	۶۸۰	۶۸۵	۶۹۰	۶۹۵	۷۰۰	۷۰۵	۷۱۰	۷۱۵	۷۲۰	۷۲۵	۷۳۰	۷۳۵	۷۴۰	۷۴۵	۷۵۰	۷۵۵	۷۶۰	۷۶۵	۷۷۰	۷۷۵	۷۸۰	۷۸۵	۷۹۰	۷۹۵	۸۰۰	۸۰۵	۸۱۰	۸۱۵	۸۲۰	۸۲۵	۸۳۰	۸۳۵	۸۴۰	۸۴۵	۸۵۰	۸۵۵	۸۶۰	۸۶۵	۸۷۰	۸۷۵	۸۸۰	۸۸۵	۸۹۰	۸۹۵	۹۰۰	۹۰۵	۹۱۰	۹۱۵	۹۲۰	۹۲۵	۹۳۰	۹۳۵	۹۴۰	۹۴۵	۹۵۰	۹۵۵	۹۶۰	۹۶۵	۹۷۰	۹۷۵	۹۸۰	۹۸۵	۹۹۰	۹۹۵	۱۰۰۰

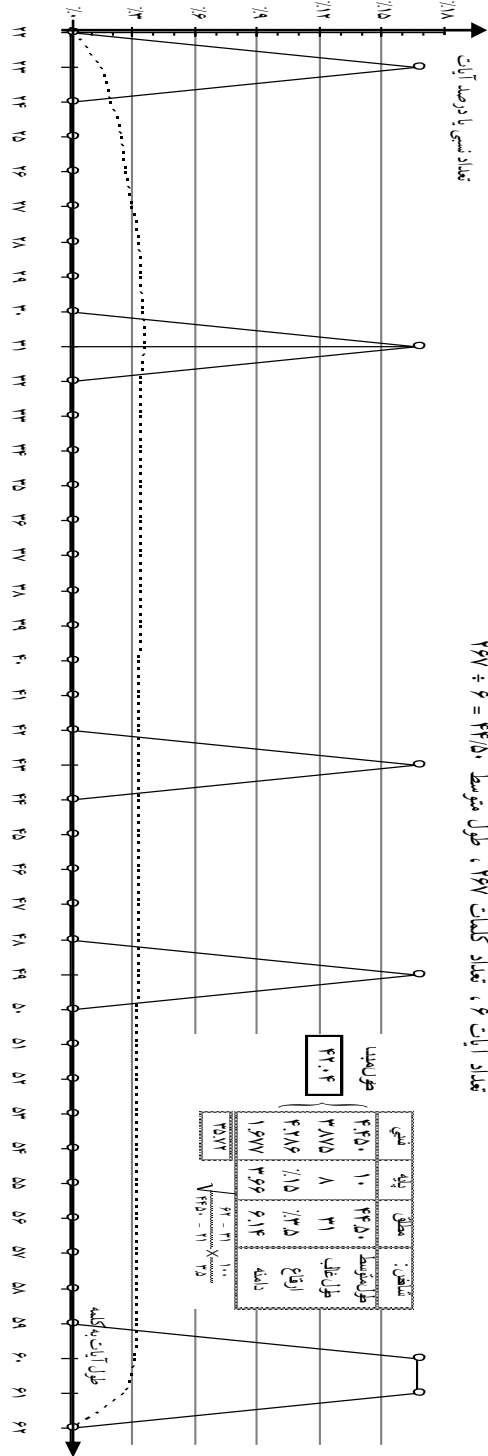
تعداد آیات ۴۰ ، تعداد کلمات ۸۸۸ ، طول متوسط ۲۲٫۲ = ۸۸۸ ÷ ۴۰

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره مائده (۵)، گروه ه، آیات: (۱ تا ۹)

طول آیات	۲۲	۲۳	۲۴	۲۵	۲۶	۲۷	۲۸	۲۹	۳۰	۳۱	۳۲	۳۳	۳۴	۳۵	۳۶	۳۷	۳۸	۳۹	۴۰	۴۱	۴۲	۴۳	۴۴	۴۵	۴۶	۴۷	۴۸	۴۹	۵۰	۵۱	۵۲	۵۳	۵۴	۵۵	۵۶	۵۷	۵۸	۵۹	۶۰	۶۱	۶۲										
شماره آیات	۱								۹																																										
تعداد آیات	۱	۱	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۱	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۱	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	
تعداد کلمات	۰	۳۳	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۳۱	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۴۳	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
دوره آیات	۰	۱۶۸۷	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۱۶۹۷	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۱۶۹۷	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰

تعداد آیات ۹، تعداد کلمات ۱۶۹۷، طول متوسط $1697 \div 9 = 188.5$

۶- انعام

جدول توزیع آیات و منحنی مشخصه سوره انعام (۶)، به لحاظ گسترش خوب است و اگر وجود دو قله در طول‌های ۹ و ۱۲ نبود صورت طبیعی‌تر پیدا می‌کرد. ولی شاخص‌های اصلی به هیچ‌وجه هم‌آهنگ نیستند. طول غالب بی‌تناسب و ارتفاع کم، حکایت از وجود چند گروه متمایز می‌نماید. پاشش آیات نیز یکنواخت نبوده، طول‌های بلند بیشتر به وسیله آیات ثلث وسط سوره و مخصوصاً ثلث آخر، اشغال شده است.

خصوصیت ممتاز و سراسری سوره و لحن جدالی آن (Polemique)، یعنی ایرادگیری و جواب‌گویی به معتقدات و دعاوی مشرکین و ارائه تعلیمات و نظرهای توصیفی است. شاید در هیچ سوره‌ای (در سوره یونس (۱۰) هم زیاد است) این اندازه کلمه «قل» (۲۶ بار در آیات: ۱۱، ۱۲، ۱۴، ۱۵، ۱۶، ۴۰، ۴۷، ۵۰، ۵۴، ۵۶، ۵۷، ۵۸، ۶۳، ۶۴، ۶۶، ۷۰، ۹۱) و «قالوا» و «سیقولون» و «جعلوا» (۹ بار در آیات: ۸، ۲۹، ۳۷، ۹۱، ۱۰۰، ۱۳۷، ۱۳۹، ۱۴۰، ۱۴۹) نیامده باشد. این جدل که متضمن رد استدلالی نظریات آنها و معرفی معتقدات و دستورهای اسلام است، در اطراف دو مسئله می‌باشد:

مسئله توحید و توصیف خدا و حقیقت وحی و نبوت پیغمبر از یک طرف و مسئله تحریم تحمیلی یک سلسله ماکولات.

مسئله اول که قسمت اعظم سوره را تشکیل می‌دهد، ارائه طریق مربوطه در ردیف آیات ۱۴، (۵۹ تا ۶۱)، ۷۹، (۹۵ تا ۹۹)، (۱۰۱ تا ۱۰۴) و ۱۶۴ و ۱۶۵ داده می‌شود و ارائه طریق و دستورالعمل مسئله دوم در آیات ۱۵۲ و ۱۵۴ می‌آید.

بلاشر سوره انعام (۶) را به سه گروه:

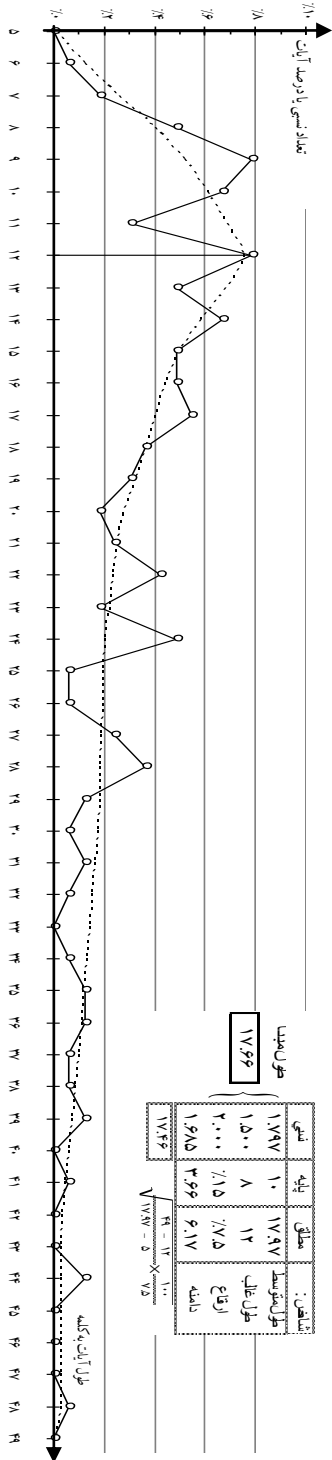
I - ۱ تا ۷۳	}
II - ۷۴ تا ۱۵۱	
III - ۱۵۲ تا ۱۶۵	

تقسیم می‌کند و می‌گوید گروه I به‌طور کامل مکی است، گروه II اکثر آیات آن بلافاصله بعد از هجرت نازل شده است و گروه III متشکل از یک سلسله آیات کم و بیش مستقل است که در سال‌های نزدیک به هجرت در مکه نازل و بعداً در مدینه تکمیل شده است. طریقه تجزیه و ترسیمی، اگر نظر بلاشر را در مورد گروه I تأیید نماید، در مورد گروه‌های II و III که شاخص‌های ناموزونی را نشان می‌دهند، تأیید نمی‌نماید.

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره انفال (۱) ، سراسری (تمام آیات)

طول آیت	شماره آیات	طول آیت	شماره آیات	طول آیت	شماره آیات	طول آیت	شماره آیات	طول آیت	شماره آیات	طول آیت	شماره آیات	طول آیت	شماره آیات
۵	۱۸	۶	۱۱	۷	۱۳	۸	۱۵	۹	۱۲	۱۰	۱۷	۱۱	۱۴
۶	۱۱	۷	۱۳	۸	۱۵	۹	۱۲	۱۰	۱۷	۱۱	۱۴	۱۲	۱۳
۷	۱۳	۸	۱۵	۹	۱۲	۱۰	۱۷	۱۱	۱۴	۱۲	۱۳	۱۴	۱۳
۸	۱۵	۹	۱۲	۱۰	۱۷	۱۱	۱۴	۱۲	۱۳	۱۴	۱۳	۱۴	۱۳
۹	۱۲	۱۰	۱۷	۱۱	۱۴	۱۲	۱۳	۱۴	۱۳	۱۴	۱۳	۱۴	۱۳
۱۰	۱۷	۱۱	۱۴	۱۲	۱۳	۱۴	۱۳	۱۴	۱۳	۱۴	۱۳	۱۴	۱۳
۱۱	۱۴	۱۲	۱۳	۱۴	۱۳	۱۴	۱۳	۱۴	۱۳	۱۴	۱۳	۱۴	۱۳
۱۲	۱۳	۱۴	۱۳	۱۴	۱۳	۱۴	۱۳	۱۴	۱۳	۱۴	۱۳	۱۴	۱۳
۱۳	۱۴	۱۳	۱۴	۱۳	۱۴	۱۳	۱۴	۱۳	۱۴	۱۳	۱۴	۱۳	۱۴
۱۴	۱۳	۱۴	۱۳	۱۴	۱۳	۱۴	۱۳	۱۴	۱۳	۱۴	۱۳	۱۴	۱۳
۱۵	۱۵	۱۶	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۳	۱۴	۱۳	۱۴	۱۳	۱۴	۱۳
۱۶	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۳	۱۴	۱۳	۱۴	۱۳	۱۴	۱۳	۱۴	۱۳
۱۷	۱۳	۱۴	۱۳	۱۴	۱۳	۱۴	۱۳	۱۴	۱۳	۱۴	۱۳	۱۴	۱۳
۱۸	۱۵	۱۶	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۳	۱۴	۱۳	۱۴	۱۳	۱۴	۱۳
۱۹	۱۳	۱۴	۱۳	۱۴	۱۳	۱۴	۱۳	۱۴	۱۳	۱۴	۱۳	۱۴	۱۳
۲۰	۱۷	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۳	۱۴	۱۳	۱۴	۱۳	۱۴	۱۳	۱۴
۲۱	۱۴	۱۲	۱۳	۱۴	۱۳	۱۴	۱۳	۱۴	۱۳	۱۴	۱۳	۱۴	۱۳
۲۲	۱۳	۱۴	۱۳	۱۴	۱۳	۱۴	۱۳	۱۴	۱۳	۱۴	۱۳	۱۴	۱۳
۲۳	۱۴	۱۳	۱۴	۱۳	۱۴	۱۳	۱۴	۱۳	۱۴	۱۳	۱۴	۱۳	۱۴
۲۴	۱۳	۱۴	۱۳	۱۴	۱۳	۱۴	۱۳	۱۴	۱۳	۱۴	۱۳	۱۴	۱۳
۲۵	۱۵	۱۶	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۳	۱۴	۱۳	۱۴	۱۳	۱۴	۱۳
۲۶	۱۳	۱۴	۱۳	۱۴	۱۳	۱۴	۱۳	۱۴	۱۳	۱۴	۱۳	۱۴	۱۳
۲۷	۱۳	۱۴	۱۳	۱۴	۱۳	۱۴	۱۳	۱۴	۱۳	۱۴	۱۳	۱۴	۱۳
۲۸	۱۳	۱۴	۱۳	۱۴	۱۳	۱۴	۱۳	۱۴	۱۳	۱۴	۱۳	۱۴	۱۳
۲۹	۱۳	۱۴	۱۳	۱۴	۱۳	۱۴	۱۳	۱۴	۱۳	۱۴	۱۳	۱۴	۱۳
۳۰	۱۷	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۳	۱۴	۱۳	۱۴	۱۳	۱۴	۱۳	۱۴
۳۱	۱۴	۱۲	۱۳	۱۴	۱۳	۱۴	۱۳	۱۴	۱۳	۱۴	۱۳	۱۴	۱۳
۳۲	۱۳	۱۴	۱۳	۱۴	۱۳	۱۴	۱۳	۱۴	۱۳	۱۴	۱۳	۱۴	۱۳
۳۳	۱۴	۱۳	۱۴	۱۳	۱۴	۱۳	۱۴	۱۳	۱۴	۱۳	۱۴	۱۳	۱۴
۳۴	۱۳	۱۴	۱۳	۱۴	۱۳	۱۴	۱۳	۱۴	۱۳	۱۴	۱۳	۱۴	۱۳
۳۵	۱۵	۱۶	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۳	۱۴	۱۳	۱۴	۱۳	۱۴	۱۳
۳۶	۱۳	۱۴	۱۳	۱۴	۱۳	۱۴	۱۳	۱۴	۱۳	۱۴	۱۳	۱۴	۱۳
۳۷	۱۳	۱۴	۱۳	۱۴	۱۳	۱۴	۱۳	۱۴	۱۳	۱۴	۱۳	۱۴	۱۳
۳۸	۱۳	۱۴	۱۳	۱۴	۱۳	۱۴	۱۳	۱۴	۱۳	۱۴	۱۳	۱۴	۱۳
۳۹	۱۳	۱۴	۱۳	۱۴	۱۳	۱۴	۱۳	۱۴	۱۳	۱۴	۱۳	۱۴	۱۳
۴۰	۱۷	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۳	۱۴	۱۳	۱۴	۱۳	۱۴	۱۳	۱۴
۴۱	۱۴	۱۲	۱۳	۱۴	۱۳	۱۴	۱۳	۱۴	۱۳	۱۴	۱۳	۱۴	۱۳
۴۲	۱۳	۱۴	۱۳	۱۴	۱۳	۱۴	۱۳	۱۴	۱۳	۱۴	۱۳	۱۴	۱۳
۴۳	۱۴	۱۳	۱۴	۱۳	۱۴	۱۳	۱۴	۱۳	۱۴	۱۳	۱۴	۱۳	۱۴
۴۴	۱۳	۱۴	۱۳	۱۴	۱۳	۱۴	۱۳	۱۴	۱۳	۱۴	۱۳	۱۴	۱۳
۴۵	۱۵	۱۶	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۳	۱۴	۱۳	۱۴	۱۳	۱۴	۱۳
۴۶	۱۳	۱۴	۱۳	۱۴	۱۳	۱۴	۱۳	۱۴	۱۳	۱۴	۱۳	۱۴	۱۳
۴۷	۱۳	۱۴	۱۳	۱۴	۱۳	۱۴	۱۳	۱۴	۱۳	۱۴	۱۳	۱۴	۱۳
۴۸	۱۳	۱۴	۱۳	۱۴	۱۳	۱۴	۱۳	۱۴	۱۳	۱۴	۱۳	۱۴	۱۳
۴۹	۱۳	۱۴	۱۳	۱۴	۱۳	۱۴	۱۳	۱۴	۱۳	۱۴	۱۳	۱۴	۱۳
۵۰	۱۷	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۳	۱۴	۱۳	۱۴	۱۳	۱۴	۱۳	۱۴

تعداد آیات کل = ۱۷۹۷ ، طول متوسط = ۱۷۹۷ ÷ ۱۲۵ = ۱۴.۳۸

طریقه معمولی ما این است که سوره را به لحاظ موضوعات و تباین‌های آشکاری که در قافیه آیات یا در سبک و محتوای آنها ظاهر می‌گردد، دسته بندی کرده برای هر دسته طول متوسط (و احیاناً شاخص‌های دیگر) را حساب نماییم تا هم وضع پاشش آیات معلوم شود و هم گروه‌های متمایز و مشابه را تشخیص دهیم. در سوره انعام (۶)؛ قافیه واحد ثابتی که مانند سوره نساء (۴) یا طه (۲۰) و نباء (۷۸) انحصاری باشد، وجود ندارد و مطالب و مضامین هم به‌طور خیلی ملایم و نامحسوس تغییر می‌کنند. مع ذلک شاید بتوان دسته‌بندی زیر را قابل قبول دانست:

شماره دسته	شماره آیات	موضوع	طول متوسط	طول غالب
۱	۱ تا ۱۸	تعلیم معرفت و جدال برسر توحید و نبوت توأم با تنذیر آخرت	۱۳/۸۳	۹ = ۸ × ۱/۱۲۵ الف
۲	۱۹ تا ۳۰	جدال برسر قرآن و نبوت پیغمبر توأم با تنذیر آخرت	۱۴/۸۳	۱۰ = ۸ × ۱/۲۵۰ الف
۳	۶۱ تا ۱۲۵	جدال برسر نبوت و توحید توأم با تنذیر آخرت	۱۷/۰۰	۱۴ = ۸ × ۱/۷۵۰ ب
۴	۱۲۶ تا ۱۲۹	استدلال توحیدی و نبوت توأم با تنذیر آخرت	۱۸/۴۳	۱۲ = ۸ × ۱/۵۰ ب
۵	۱۳۰ تا ۱۴۸	مکاشفات حضرت ابراهیم	۱۵/۳۳	۱۴ = ۸ × ۱/۷۵۰ الف
۶	۱۴۹ تا ۱۷۴	تعلیم معرفت و جدال برسر توحید و نبوت با مشرکین (واهل کتاب)	۱۹/۶۶	۱۵ = ۸ × ۱/۸۷۷ ب
۷	۱۷۵	معرفت و توصیف خالق	۱۷/۴۰	۱۶ = ۸ × ۲/۰۰۰ ب
۸	۱۰۵ تا ۱۱۷	جدال توحیدی با مشرکین	۱۵/۷۶	۱ = ۸ × ۱/۳۷۷ الف
۹	۱۱۸ تا ۱۲۱	تشریحی (اکل)	۱۷/۲۵	۱۲ = ۸ × ۱/۵۰۰ ب
۱۰	۱۲۲ تا ۱۳۴	جدال برسر نبوت توأم با تنذیر آخرت	۱۷/۴۲	۹ = ۸ × ۱/۱۲۵ ب
۱۱	۱۳۵ تا ۱۵۴	جدال تشریحی (قربانی‌ها و اکل)	۲۴/۸۴	۱۹ = ۸ × ۲/۳۷۷ ج
۱۲	۱۵۵ تا ۱۶۵	جدال و اعلام وحدت ادیان و ملت ابراهیم	۱۸/۵۰	۱۵ = ۸ × ۱/۸۷۷ ب

مابین بعضی از این دسته‌های متوالی، تغییر مطلب و تغییر طول متوسط نامحسوس و تدریجی است، به طوری که می‌توان آنها را متصل، مقارن یا لااقل متقارب در زمان دانست ولی انتقال آیات از بعضی دسته‌ها به دسته دیگر همراه با اختلاف آشکار و بریدگی محسوس است. مثلاً دسته ۵ (داستان مکاشفه حضرت ابراهیم) کاملاً نسبت به ردیف آیات ماقبل و مابعد متمایز است. همچنین دسته ۱۱ که مطلب روی حرمت اکل بعضی از اعضای حیوانات قربانی رفته است، چه به لحاظ مطلب و مضمون و چه به لحاظ طول متوسط و طول غالب آیات مربوطه، قابل اتصال با دسته‌های طرفین نیست.

سیر تحول قرآن، مجموعه ضمیمه _____ ۲۴۱

البته چون تعداد آیات داخل هر دسته به قدر کافی زیاد نیست، هم آهنگی صددرصد مابین طول‌های متوسط و غالب ظاهر نمی‌گردد و دسته‌ها شاید واحدهای مستقل کامل نباشند. با توجه به طول‌های متوسط می‌توان دسته‌های ۱۲ گانه فوق را در سه گروه متمایز زیر جمع آوری کرد:

سوره انعام (۶)، گروه الف

شماره دسته	شماره آیات	موضوع	طول متوسط	طول غالب
۱	۱ تا ۱۸	تعلیم و جدال توحیدی و نبوت توأم با تنذیر آخرت	۱۳/۸۳	۹
۲	۱۹ تا ۳۰	جدال توحیدی و نبوت توأم با تنذیر آخرت	۱۴/۸۳	۱۰
۵	۷۴ تا ۸۲	مکاشفه حضرت ابراهیم	۱۵/۳۳	۱۴
۸	۱۰۵ تا ۱۱۷	جدال توحیدی	۱۵/۷۶	۱۱

به احتمال ممکن، آیات گروه الف، تماماً قبل از هجرت و در فاصله سال‌های ۸ (نظیر طول متوسط ۱۳/۸۳) تا ۱۳ بعثت نازل شده است.

سوره انعام (۶)، گروه ب

شماره دسته	شماره آیات	موضوع	طول متوسط	طول غالب
۳	۳۱ تا ۵۸	جدال توحید و نبوت توأم با تنذیر آخرت	۱۷/۰۰	۱۴
۴	۷۳ تا ۵۹	استدلال توحیدی و نبوت با تنذیر آخرت	۱۸/۴۳	۱۲
۶	۸۳ تا ۹۴	تعلیم معرفت و جدال توحید و نبوت با مشرکین و اهل کتاب	۱۹/۶۶	۱۵
۷	۹۵ تا ۱۰۷	تعلیم معرفت و توصیف خالق	۱۷/۴۰	۱۶
۹	۱۱۸ تا ۱۲۱	تشریحی (اکل)	۱۷/۲۵	۱۲
۱۰	۱۲۲ تا ۱۳۴	جدال بر سر نبوت + تنذیر آخرت	۱۷/۴۲	۹
۱۲	۱۵۵ تا ۱۶۵	جدال و اعلام وحدت ادیان بر ملت ابراهیم	۱۸/۵۰	۱۵

به احتمال ممکن آیات گروه ب، تماماً بعد از هجرت و در فاصله سال‌های ۳ تا ۷ هجری نازل شده است.

گروه ج، شامل دسته ۱، آیات (۱۳۵ تا ۱۵۴)، جدال تشریحی راجع به حرمت مأكولات، با طول متوسط ۲۴/۸۴ و طول غالب ۱۹. این دسته یا گروه به سال‌های آخر هجرت می‌خورد.

با تجزیه و ترسیم گروه‌ها به موقعیت زمانی هر یک نزدیک تر خواهیم شد.

۶- الف: ۱ تا ۳۰ ، ۷۴ تا ۸۲ و ۱۰۵ تا ۱۱۷

منحنی آیات گروه الف از سوره انعام (۶) در صفحه ۲۴۱ نشان می‌دهد که قیافه غیر طبیعی ندارد (جز سکوی بلند روی طول‌های ۹ و ۱۰ که حکایت از گسترده بودن سال نزول آیات تا سال‌های جلوتر از هجرت می‌کند) و هم‌آهنگی شاخص‌ها خیلی خوب است. می‌توانیم آیات این گروه را با اختلاف $\pm 5\%$ مابین سال‌های نظیر طول مبنای ۱۴ تا ۱۵/۷۰ بگیریم.

۶- ب: ۳۱ تا ۷۳ ، ۸۳ تا ۱۰۴ ، ۱۱۸ تا ۱۳۴ و ۱۵۵ تا ۱۶۵

جدول توزیع و منحنی مشخصه آیات گروه ب از سوره انعام (۶) در صفحه ۲۴۲ قرار دارد. گسترده بودن قله روی سه طول دور از هم ۸ و ۱۴ و ۱۷، حکایت از گسترش زمانی نزول دسته آیات این گروه، مابین سال‌های نظیر طول مبنای ۱۷/۴۰ تا ۱۹/۲۰ می‌نماید و همین امر باعث تقلیل ارتفاع و بالا رفتن شاخص نسبی آن شده است. کوتاهی دامنه با توجه به اینکه در سوره‌های طویل‌الآیه، شاخص نسبی دامنه از سایرین عقب می‌افتد، اشکالی ندارد.

۶- ج: ۱۳۵ تا ۱۵۴

جدول توزیع و منحنی مشخصه این گروه در صفحه ۲۴۳ نشان می‌دهد که هم‌آهنگی سه شاخص اصلی به قدر کافی خوب است ولی دامنه زیاده از انتظار کوتاه است. وجود دو آیه در آخرین طول نیز کاملاً غیرعادی است و رسم منحنی معادل منظم را در آنجا مشکل ساخته ، یک دامنه مجازی را ایجاد می‌نماید. همچنین قله وسط روی طول ۲۸ قدری ناهماهنگ است. اتفاقاً آیه ۲۸ کلمه‌ای ۱۴۲، اتصال و ارتباط مطلب با آیات قبل و بعد و با گروه نداشته، ممکن است در آنجا جا داده شده باشد و اگر آیه ۱۴۴ را که با علامت وصل «لا» ختم می‌شود با آیه ۱۴۵ که دنباله همان مطلب و شمارش ۸ زوج چارپایان است در اصل متصل (و احياناً بدون شعار «بَبْنُوْنِي بَعْلِمِ اِنْ كُنْتُمْ صَادِقِيْنَ») بگیریم، ناهماهنگی طول آخر گروه و کوتاهی خارج از قاعده دامنه رفع می‌شود و شاخص‌ها چنین درمی‌آید :

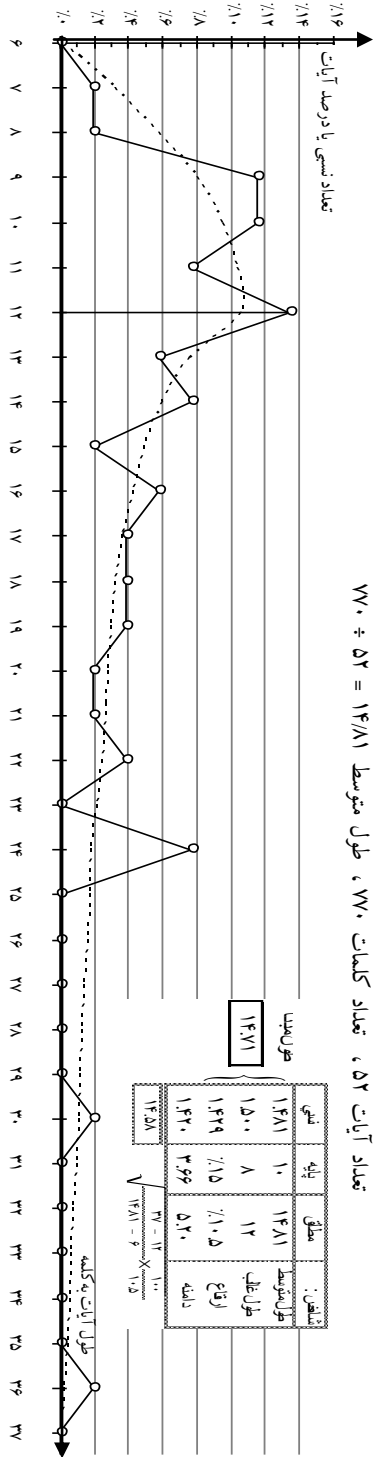
۲/۶۱۲	۲۶/۱۲	متوسط	$\sqrt{\frac{63-19}{36/12-8} \times \frac{100}{6}}$
۲/۳۸۰	۱۹/	غالب	
۲/۵۰۰	۶٪	ارتفاع	
۱/۸۴۰	۶/۷۵	دامنه	
۲۳/۶۰			

۲۵/-

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره انعام (۱)، گروه الف (آیات: ۱ تا ۷۴، ۸۲ تا ۱۰۵ و ۱۱۷)

شماره آیات	تعداد آیات	تعداد کلمات	درصد آیات
۶	۱۸	۰	۰.۰۰
۷	۱۰۵	۱	۰.۰۰
۸	۱۰۵	۱	۰.۰۰
۹	۱۳	۶	۰.۰۰
۱۰	۴	۶	۰.۰۰
۱۱	۱۱۷	۴	۰.۰۰
۱۲	۳	۷	۰.۰۰
۱۳	۵	۸۴	۰.۰۰
۱۴	۲۱	۳۹	۰.۰۰
۱۵	۲	۵۶	۰.۰۰
۱۶	۲	۱۵	۰.۰۰
۱۷	۷	۴۸	۰.۰۰
۱۸	۷۷	۳۴	۰.۰۰
۱۹	۷۸	۳۶	۰.۰۰
۲۰	۸۱	۲۰	۰.۰۰
۲۱	۱۱۱	۱	۰.۰۰
۲۲	۱۱۶	۲	۰.۰۰
۲۳	۱۱۲	۴۴	۰.۰۰
۲۴	۱۲	۰	۰.۰۰
۲۵	۱۰۸	۴۶	۰.۰۰
۲۶	۱۱۴	۰	۰.۰۰
۲۷	۰	۰	۰.۰۰
۲۸	۰	۰	۰.۰۰
۲۹	۰	۰	۰.۰۰
۳۰	۰	۰	۰.۰۰
۳۱	۰	۰	۰.۰۰
۳۲	۰	۰	۰.۰۰
۳۳	۰	۰	۰.۰۰
۳۴	۰	۰	۰.۰۰
۳۵	۰	۰	۰.۰۰
۳۶	۱	۳	۰.۰۰
۳۷	۰	۰	۰.۰۰

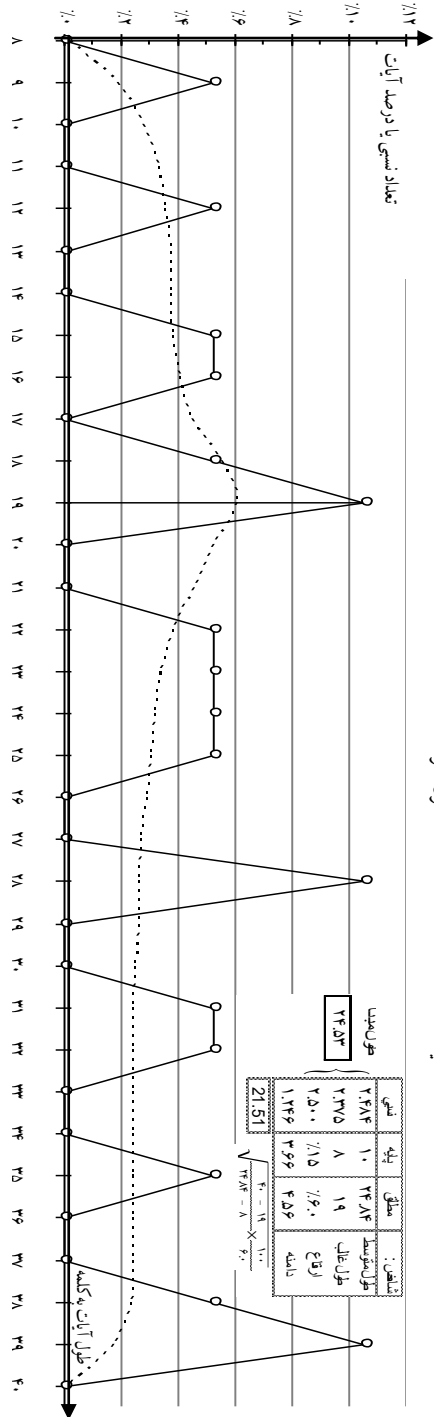
تعداد آیات ۵۲، تعداد کلمات ۷۷۰، طول متوسط $14/81 = 52 \div 770$

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره انعام (۶)، گروه ج (آیات: ۱۳۵ تا ۱۵۴)

طول آیات	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰	۲۱	۲۲	۲۳	۲۴	۲۵	۲۶	۲۷	۲۸	۲۹	۳۰	۳۱	۳۲	۳۳	۳۴	۳۵	۳۶	۳۷	۳۸	۳۹	۴۰
شماره آیات	۱۵۰			۱۶۸			۲۳۳	۱۵۴			۱۳۶+۱۳۵	۱۶۱		۱۴۰	۱۴۴	۱۳۳	۱۵۱			۱۴۲			۱۳۷	۱۵۳		۱۴۹		۱۴۹		۱۴۹		۱۴۹	
تعداد آیات	۰	۱	۰	۰	۱	۰	۰	۱	۱	۰	۱	۲	۰	۰	۱	۱	۱	۰	۰	۲	۰	۰	۱	۱	۰	۰	۱	۰	۰	۰	۱	۲	۰
تعداد کلمات	۰	۹	۰	۰	۱۲	۰	۰	۱۵	۱۶	۰	۱۸	۳۸	۰	۰	۲۲	۳۳	۲۴	۲۵	۰	۵۶	۰	۰	۳۱	۳۳	۰	۳۵	۰	۰	۰	۳۸	۷۸	۰	
درصد آیات	۰	۵۳	۰	۰	۵۳	۰	۰	۵۳	۵۳	۰	۵۳	۱۰۵	۰	۰	۵۳	۵۳	۵۳	۵۳	۰	۱۰۵	۰	۰	۵۳	۵۳	۰	۵۳	۰	۰	۰	۵۳	۱۰۵	۰	

تعداد آیات ۱۹، تعداد کلمات ۲۷۲، طول متوسط $24/8 = 14$ ، $272 \div 19 = 14$

شکل منحنی سوره اعراف (۷) طبیعی است و شاخص‌ها، هم‌آهنگ‌اند. فقط ارتفاع ضعیف است که دلالت بر کثرت تعداد آیات و احیاناً ورود آیات الحاقی می‌نماید. ولی تفرق آیات سوره در طول‌های مختلف طبیعی و یک روال نبوده طول‌های کوتاه را بیشتر آیات ۱۰۰ تا ۱۵۰ اشغال کرده‌اند و طول‌های بلند را آیات ۱۵۰ به بالا. نظام منظم ممکن است معلول یک ترکیب متعادل باشد ولی سوره یکپارچه نیست و طرز پاشش به یک روال نمی‌باشد.

بلاشر سوره اعراف (۷) را به چهار گروه: ۱ تا ۵۶، ۵۷ تا ۱۰۰، ۱۰۱ تا ۱۷۵ و ۱۷۶ تا ۲۰۵ تقسیم می‌کند و در سه گروه، یک نیمه گروه الحاقی جدید قائل می‌شود. اشکال مربوط به این گروه‌ها، در صفحات ۲۴۶ تا ۲۵۱ ارائه شده است. در میان این ۵ گروه که هیچ کدام شکل کامل و حالت واحد یکپارچه را ندارند، گروه‌های I و III - ب از یک طرف و گروه‌های II و III - الف و IV از طرف دیگر به هم نزدیک‌اند و قابل ترکیب و تلفیق. محتوای آیات مربوطه نیز به هم می‌خورند. مثلاً گروه III - الف که با ثم و آیه: «ثُمَّ بَعَثْنَا مِنْ بَعْدِهِمُ مُوسَىٰ بِآيَاتِنَا إِلَىٰ فِرْعَوْنَ وَمَلَئِهِ» شروع می‌شود و داستان برخورد و بحث حضرت موسی را با فرعون و ملأه ضمن آیات کوتاه بیان می‌کند، به‌طور طبیعی به دنبال داستان‌های قبل که برخورد و بحث نوح و هود و صالح و لوط و شعیب با امت‌های مربوطه است می‌آید. فقط در وسط آیات کلی، خلاصه‌گیری ۹۲ تا ۱۰۰ سلسله داستان‌ها را ظاهراً قطع می‌کند که کلمه ثم و من بعدهم پیوند مجدد می‌دهد.

همین‌طور گروه چهارم که با آیه: «سَاءَ مَثَلًا الْقَوْمُ الَّذِينَ كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا وَأَنْفُسُهُمْ كَآثُوا يُظْلَمُونَ» شروع می‌شود و به عذاب جهنم، توحید و شرک و قیامت کشیده می‌شود (آیات کوتاه و متوسط است)، می‌تواند نتیجه‌گیری گروه‌های قبلی باشد. ارتباط گروه‌های I و III - ب به لحاظ مطلب و موضوع، مانند گروه‌های بالا نیست ولی بدون آنکه منافات داشته باشند به لحاظ تناسب زمانی از هم دور نیستند (قیامت، آدم و بنی‌آدم، بهشت و جهنم، توحید و نعمات الهی، حسنه دنیا و آخرت، عکس‌العمل و انتظاری که از اهل کتاب می‌رود، وصف روحیه و رفتار قوم موسی که شبیه به آیات سوره بقره (۲) است).

بنابراین، به این ترتیب عمل می‌کنیم، ببینیم نتیجه چه می‌شود؟

۷- الف) آیات: ۵۷ تا ۱۰۰، ۱۰۱ تا ۱۵۴ و ۱۷۶ تا ۲۰۵

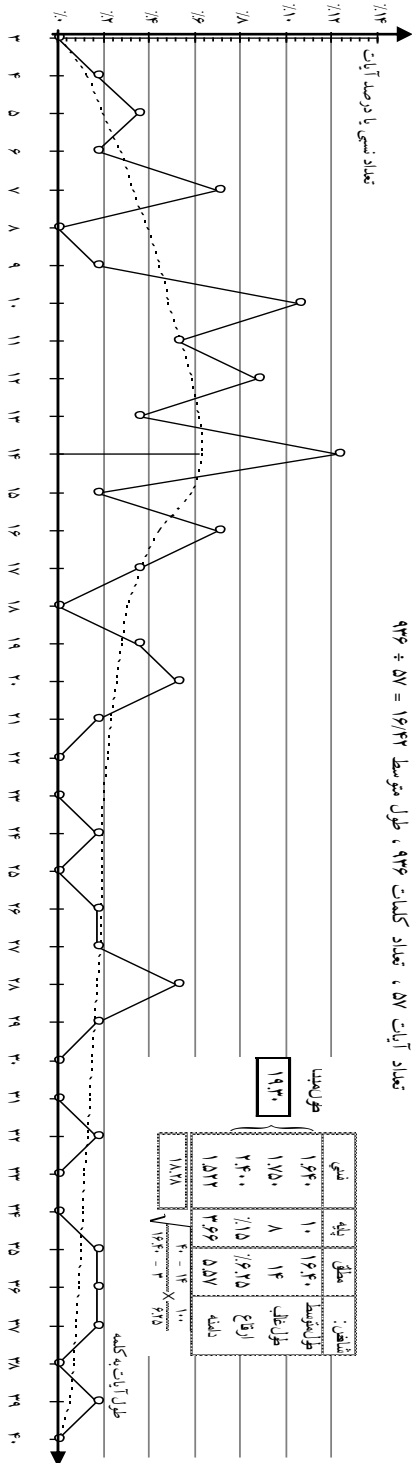
(گروه‌های II، III - الف و IV بلاشر)

۷- ب) آیات: ۱ تا ۵۶ و ۱۵۵ تا ۱۷۵ (گروه‌های I و III ب)

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره اعراف (۷)، گروه I بلاش، آیات ۱ تا ۵۶

طول آیات	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰	۲۱	۲۲	۲۳	۲۴	۲۵	۲۶	۲۷	۲۸	۲۹	۳۰	۳۱	۳۲	۳۳	۳۴	۳۵	۳۶	۳۷	۳۸	۳۹	۴۰		
تعداد آیات	۰	۱	۲	۱	۴	۰	۱	۶	۳	۵	۲	۷	۱	۴	۲	۰	۲	۳	۱	۰	۰	۰	۱	۰	۱	۳	۱	۰	۰	۱	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
تعداد کلمات	۰	۴	۱۰	۶	۲۸	۰	۹	۶۱	۳۳	۶۰	۲۶	۹۸	۱۵	۶۶	۳۴	۰	۳۸	۶۰	۲۱	۰	۰	۲۴	۰	۲۶	۲۷	۸۴	۲۹	۰	۳۳	۰	۰	۳۳	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	
درصد آیات	۰.۰	۱.۸	۳.۵	۱.۸	۷.۰	۰.۰	۱.۸	۱۰.۵	۵.۳	۸.۸	۳.۵	۱۲.۳	۱.۸	۷.۰	۳.۵	۰.۰	۳.۵	۵.۳	۱.۸	۰.۰	۰.۰	۱.۸	۰.۰	۱.۸	۵.۳	۱.۸	۰.۰	۱.۸	۰.۰	۱.۸	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	

تعداد آیات ۵۷ ، تعداد کلمات ۹۳۶ ، طول متوسط $16.44 = 936 \div 57$

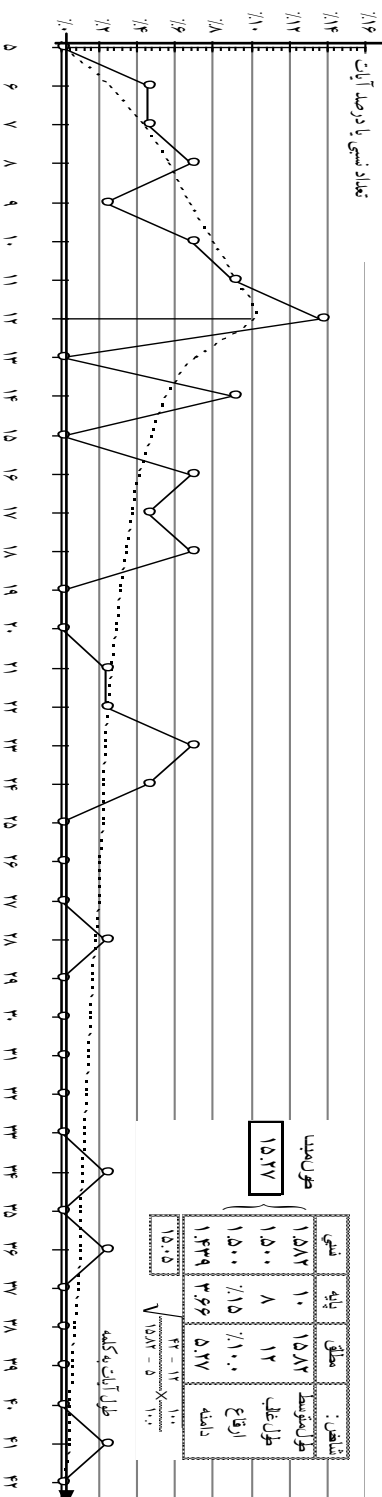
I ۱ تا ۵۶

نه منحنی طبیعی است و نه شاخص‌ها هم آهنگ‌اند. طول غالب جلورفته، ارتفاع ضعیف و دامنه کوتاه است. به نظر می‌آید مجموعه واحد کامل باشد.

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره اعراف (۷)، گروه II بلاشتر، آیات: ۵۷ تا ۱۰۰

طول آیت	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰	۲۱	۲۲	۲۳	۲۴	۲۵	۲۶	۲۷	۲۸	۲۹	۳۰	۳۱	۳۲	۳۳	۳۴	۳۵	۳۶	۳۷	۳۸	۳۹	۴۰	۴۱	۴۲		
تعداد آیات	۰	۲	۲	۳	۱	۳	۴	۶	۰	۴	۰	۳	۲	۳	۰	۰	۱	۱	۳	۳	۲	۰	۰	۱	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	
تعداد کلمات	۰	۱۷	۱۴	۲۴	۹	۳۰	۴۴	۷۲	۰	۵۶	۰	۶۸	۳۴	۵۴	۰	۰	۲۱	۲۲	۶۹	۶۸	۰	۰	۰	۷۸	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
درصد آیات	۰.۰	۴.۵	۴.۵	۶.۸	۲.۳	۶.۸	۹.۱	۱۳.۶	۰.۰	۹.۱	۰.۰	۶.۸	۴.۵	۶.۸	۰.۰	۰.۰	۲.۳	۲.۳	۶.۸	۴.۵	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۲.۳	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰

تعداد آیات ۴۴، تعداد کلمات ۶۹۶، طول متوسط $1582 = 44 \div 696$

II (۵۷ تا ۱۰۰)

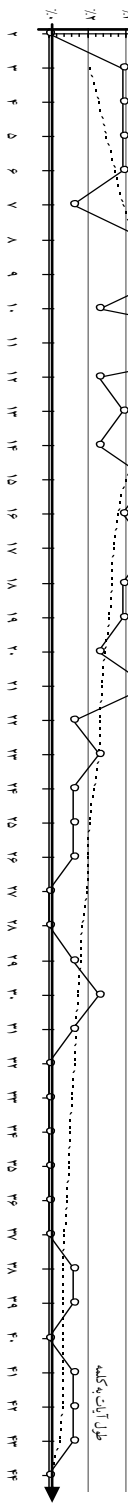
منحنی پر نورسان و حضرة دار است. یعنی تعداد آیات هنوز کافی نیست که خوب بر کند. ولی شاخص ها روی هم رفته هم آهنگ اند. گروه آیات می تواند معاصر باشند.

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره اعراف (۷)، گروه III بلاشیر، آیات: ۱۰۱ تا ۱۷۵

طول آیت	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰	۲۱	۲۲	۲۳	۲۴	۲۵	۲۶	۲۷	۲۸	۲۹	۳۰	۳۱	۳۲	۳۳	۳۴	۳۵	۳۶	۳۷	۳۸	۳۹	۴۰	۴۱	۴۲	۴۳	۴۴				
شماره آیات	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	
تعداد آیات	۰	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳
تعداد کلمات	۰	۹	۱۲	۱۵	۱۸	۲۱	۲۴	۲۷	۳۰	۳۳	۳۶	۳۹	۴۲	۴۵	۴۸	۵۱	۵۴	۵۷	۶۰	۶۳	۶۶	۶۹	۷۲	۷۵	۷۸	۸۱	۸۴	۸۷	۹۰	۹۳	۹۶	۹۹	۱۰۲	۱۰۵	۱۰۸	۱۱۱	۱۱۴	۱۱۷	۱۲۰	۱۲۳	۱۲۶	۱۲۹	۱۳۲	۱۳۵	۱۳۸	۱۴۱	
درصد آیات	۰.۰	۳.۸	۳.۸	۳.۸	۳.۸	۳.۸	۳.۸	۳.۸	۳.۸	۳.۸	۳.۸	۳.۸	۳.۸	۳.۸	۳.۸	۳.۸	۳.۸	۳.۸	۳.۸	۳.۸	۳.۸	۳.۸	۳.۸	۳.۸	۳.۸	۳.۸	۳.۸	۳.۸	۳.۸	۳.۸	۳.۸	۳.۸	۳.۸	۳.۸	۳.۸	۳.۸	۳.۸	۳.۸	۳.۸	۳.۸	۳.۸	۳.۸	۳.۸	۳.۸	۳.۸	۳.۸	۳.۸

تعداد آیات ۷۸ ، تعداد کلمات ۱۲۲۵ ، طول متوسط ۱۵۷۱ = ۱۲۲۵ ÷ ۷۸

میانگین	تعداد	طول	نسبت
طول متوسط	۱۵۷۱	۱۰	۱۳۳۵
طول عالی	۱۱	۸	۱۱۷۵
ارتفاع دامنه	۵۳۲	۳۹۶	۱۴۵۴
طول آیت به کلمه	۸۵	۱۱	۱۵۴۱

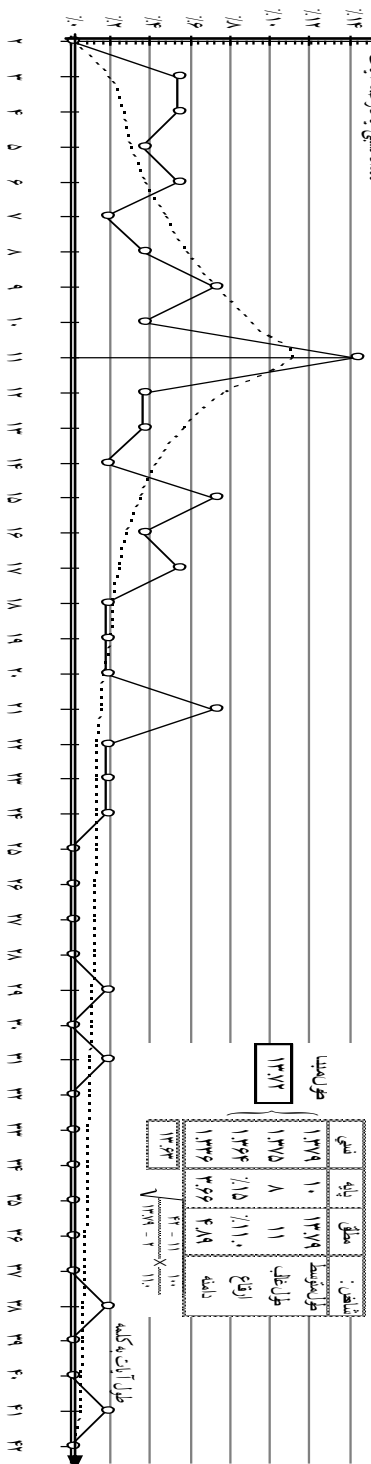
III (۱۰۱) تا ۱۷۵

ارتفاع باز ضعیف است و مخصوصاً طرز توزیع آیات، طبیعی و یکپارخت نبوده، حداکثر عدم تقارن و تفرق را دارد. خود بلاشیر آیات ۱۵۵ تا ۱۷۵ را به کلی متمایز و ملحق بعدی می شمرد. ما می توانیم دو نیم گروه قائل شده این دو ردیف آیات گروه III را از هم جدا کنیم.

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره اعراف (۷)، گروه III بلاشتر، نیم گروه الف، آیات: ۱۰۱ تا ۱۵۴

طول آیات	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰	۲۱	۲۲	۲۳	۲۴	۲۵	۲۶	۲۷	۲۸	۲۹	۳۰	۳۱	۳۲	۳۳	۳۴	۳۵	۳۶	۳۷	۳۸	۳۹	۴۰	۴۱	۴۲		
تعداد آیات	۰	۳	۳	۲	۳	۱	۲	۴	۲	۸	۲	۲	۱	۴	۲	۳	۱	۱	۴	۱	۲۲	۲۳	۲۴	۲۵	۲۶	۲۷	۲۸	۲۹	۳۰	۳۱	۳۲	۳۳	۳۴	۳۵	۳۶	۳۷	۳۸	۳۹	۴۰	۴۱	۴۲		
تعداد کلمات	۰	۹	۱۲	۱۰	۱۸	۷	۱۶	۳۶	۲۰	۸۸	۲۴	۲۶	۱۴	۶۰	۳۲	۵۱	۱۸	۱۹	۲۰	۸۴	۲۲	۳۳	۲۴	۰	۰	۰	۲۹	۰	۳۱	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
درصد آیات	۰.۰	۵.۴	۵.۴	۳.۶	۵.۴	۱.۸	۳.۶	۱۸	۷.۱	۳.۶	۱۲.۳	۳.۶	۱.۸	۷.۱	۳.۶	۵.۴	۱.۸	۱.۸	۱.۸	۷.۱	۱۸	۱۸	۱۸	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۱.۸	۰.۰	۱.۸	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰

تعداد آیات ۵۶ = طول متوسط ۱۳۲۹ ÷ ۷۲

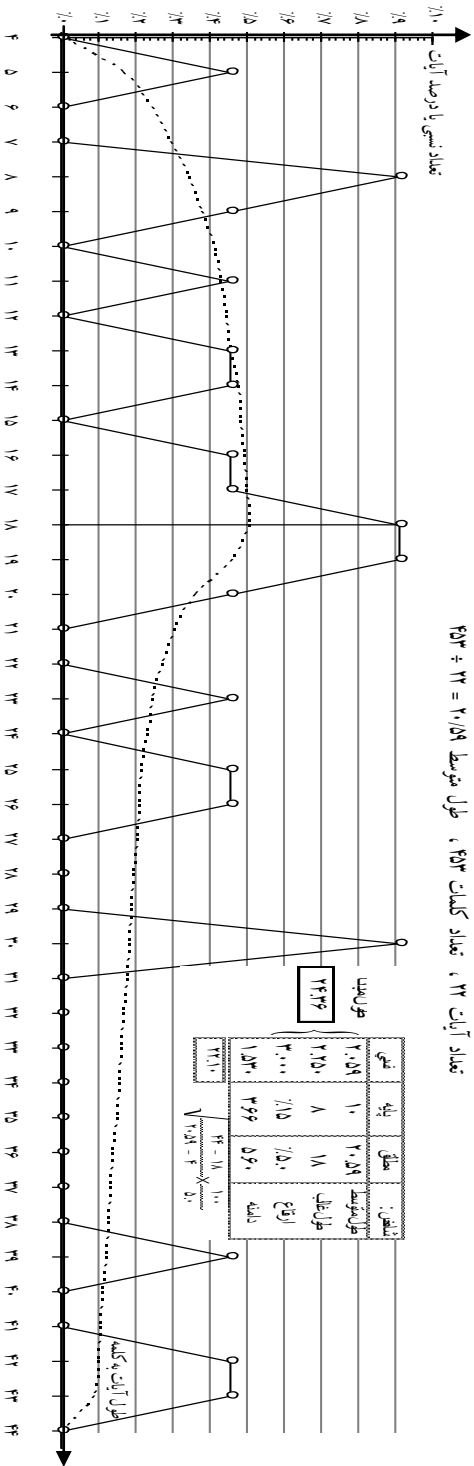

نیم گروه III - الف (۱۰۱ تا ۱۵۴)
 منحنی و شاخص ها کاملاً طبیعی و هم آهنگ اند و حکایت از یک مجموعه هم زمان می نمایند. نظر بلاشتر قابل تأیید است و مجموعه یک مجموعه نسبتاً قدیمی قبل از هجرت است.

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره اعراف (۷)، گروه III بلاش، نیم گروه ب، آیات: ۱۵۵ تا ۱۷۵

طول آیت	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰	۲۱	۲۲	۲۳	۲۴	۲۵	۲۶	۲۷	۲۸	۲۹	۳۰	۳۱	۳۲	۳۳	۳۴	۳۵	۳۶	۳۷	۳۸	۳۹	۴۰	۴۱	۴۲	۴۳	۴۴							
تعداد آیت	۰	۱	۰	۰	۲	۱	۰	۰	۱	۰	۱	۰	۱	۰	۲	۲	۱	۰	۰	۱	۰	۱	۱	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰		
تعداد کلمات	۰	۵	۰	۰	۱۶	۹	۰	۰	۱۱	۰	۱۳	۰	۱۶	۰	۳۶	۳۸	۲۰	۰	۰	۳۳	۰	۳۵	۲۶	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	
درصد آیت	۰.۰۰	۴.۵	۰.۰۰	۰.۰۰	۹.۱	۶.۵	۰.۰۰	۰.۰۰	۴.۵	۰.۰۰	۶.۵	۰.۰۰	۶.۵	۰.۰۰	۱۳.۶	۱۴.۱	۷.۰	۰.۰۰	۰.۰۰	۱۱.۰	۰.۰۰	۱۳.۶	۰.۰۰	۰.۰۰	۰.۰۰	۰.۰۰	۰.۰۰	۰.۰۰	۰.۰۰	۰.۰۰	۰.۰۰	۰.۰۰	۰.۰۰	۰.۰۰	۰.۰۰	۰.۰۰	۰.۰۰	۰.۰۰	۰.۰۰	۰.۰۰	۰.۰۰	۰.۰۰	۰.۰۰	۰.۰۰	۰.۰۰	۰.۰۰	۰.۰۰	۰.۰۰

تعداد آیت ۲۲ ، تعداد کلمات ۴۵۳ ، طول متوسط $20.59 = 453 \div 22$

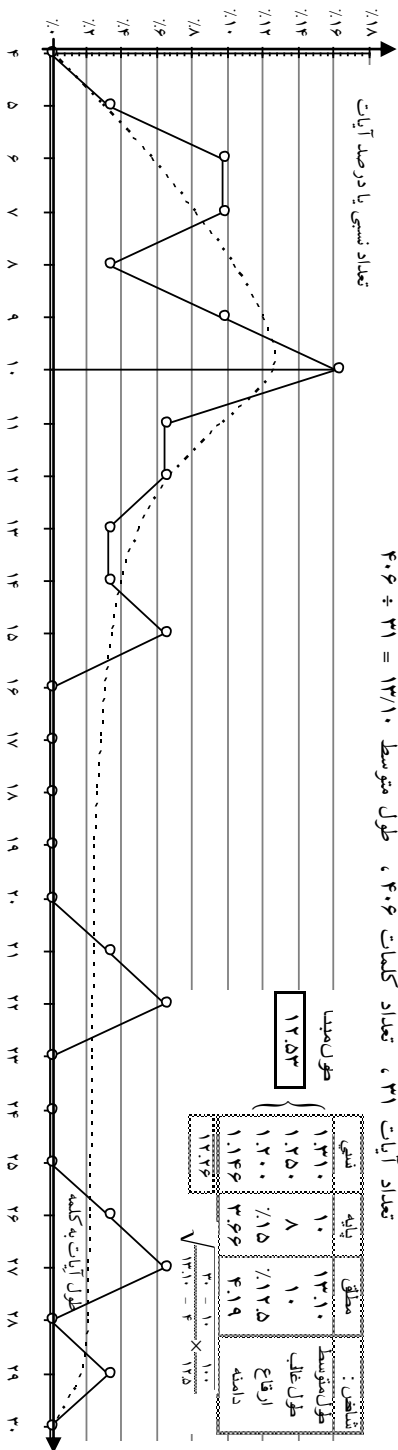

نیم گروه III - ب (۱۵۵ تا ۱۷۵)
 منحنی کچل است و سر و دم نرم رسته و غیر طبیعی آن، حاکی از ناقص بودن و کسری آیات است. شاخص ها خیلی متفرق و ناجوراند. چنین مجموعه‌ای نمی تواند واحد یکدست یکبار چه باشد.

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره اعراف (۷)، گروه IV بلاش، آیات ۱۷۶ تا ۲۰۵

شماره آیات	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰	۲۱	۲۲	۲۳	۲۴	۲۵	۲۶	۲۷	۲۸	۲۹	۳۰
تعداد آیات	۱۸۲	۱۹۱	۱۹۱	۱۸۱	۲۰۳	۱۷۶	۱۷۷	۱۸۳	۱۹۰	۱۸۷	۱۹۹	۱۹۳	۱۹۳	۱۹۳	۱۹۳	۱۹۳	۱۹۳	۱۹۳	۱۸۶	۱۸۴	۲۰۲			۱۸۸	۱۷۸	۱۸۹	
تعداد کلمات	۰	۵	۱۸	۲۱	۸	۲۷	۵۰	۲۲	۲۴	۱۳	۱۴	۳۰	۰	۰	۰	۰	۰	۲۱	۴۴	۰	۰	۰	۰	۲۶	۵۴	۰	۲۹
درصد آیات	۰.۰	۳.۲	۹.۷	۹.۷	۳.۲	۹.۷	۱۶.۱	۶.۵	۶.۵	۳.۲	۳.۲	۶.۵	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۳.۲	۶.۵	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۳.۲	۶.۵	۰.۰	۳.۲	۰.۰

تعداد آیات ۳۱، تعداد کلمات ۴۰۶، طول متوسط ۱۳/۱۰ = ۴۰۶ ÷ ۳۱

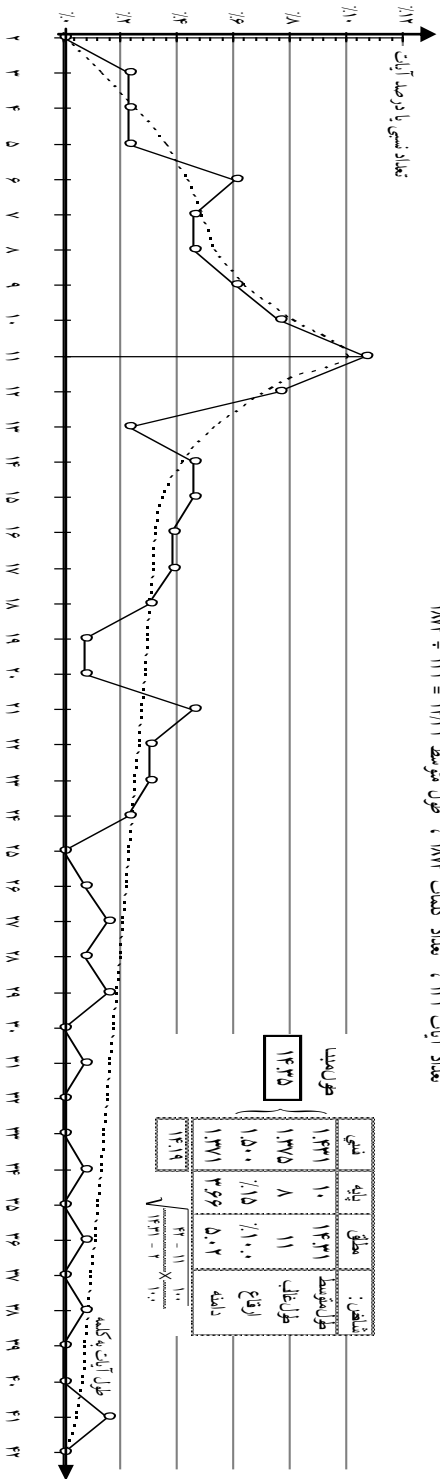
گروه IV تا ۱۷۶ تا ۲۰۵

مشخصات نسبتاً هم‌آهنگ و مجاورانند و شکل منحنی جز در ۴ منحنی که برآمدگی نامناسب و احتیاج به دامنه مجازی دارد، روی هم رفته خوب است و این گروه می‌تواند مجموعه تقریباً یکپارچه‌ای باشد.

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره اعراف (۷)، گروه الف (حاصل گروه‌های II، III، الف و IV - بلاش)

طول آیات	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰	۲۱	۲۲	۲۳	۲۴	۲۵	۲۶	۲۷	۲۸	۲۹	۳۰	۳۱	۳۲	۳۳	۳۴	۳۵	۳۶	۳۷	۳۸	۳۹	۴۰	۴۱	۴۲					
تعداد آیات	۰	۳	۳	۳	۸	۶	۶	۸	۱۰	۱۴	۱۰	۳	۶	۶	۵	۵	۴	۱	۶	۴	۴	۳	۰	۱	۲	۱	۲	۰	۱	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰		
تعداد کلمات	۰	۹	۱۲	۱۵	۴۸	۴۲	۴۸	۷۳	۱۰۰	۱۳۴	۱۲۰	۸۴	۹۰	۸۰	۵۵	۷۳	۱۹	۲۰	۱۲۶	۸۸	۹۲	۷۲	۰	۲۶	۵۴	۲۸	۵۸	۰	۳۱	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	
درصد آیات	۰.۰	۲.۳	۲.۳	۲.۳	۶.۱	۶.۰	۶.۰	۶.۱	۷.۶	۱۰.۷	۷.۶	۲.۳	۶.۰	۶.۰	۳.۸	۳.۸	۲.۱	۰.۸	۶.۰	۴.۱	۴.۱	۲.۳	۰.۰	۰.۸	۱.۵	۰.۸	۰.۰	۰.۸	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰

تعداد آیات ۱۳۱، تعداد کلمات ۱۸۷۴، طول متوسط $14.31 = 1874 \div 131$

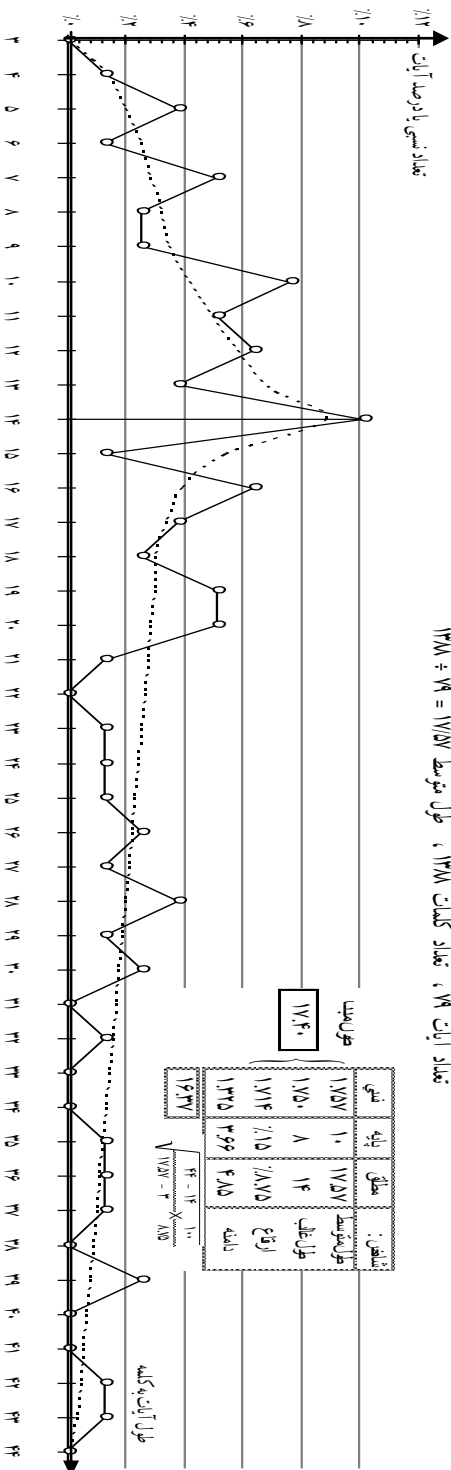

شکل منحنی، هم‌آهنگی شاخص‌ها و پایش آیات خوب است و از گروه‌های انفرادی گذشته بهتر می‌باشد. طول مبنای ۱۴/۵۲ جانیشین طول مبناهای ۱۲/۲۷، ۱۳/۶۵ و ۱۵/۰۴ شده است. (ارتفاع را ۱۰٪ هم می‌شود گرفت و در این صورت دامنه: $137 \times 1.37 = 187$ و $137 \times 2.74 = 374$ می‌شود که شاید مناسب‌تر باشد).

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره اعراف (۷)، گروه ب (حاصل گروه‌های III.1 - ب بلاش)

طول آیت	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰	۲۱	۲۲	۲۳	۲۴	۲۵	۲۶	۲۷	۲۸	۲۹	۳۰	۳۱	۳۲	۳۳	۳۴	۳۵	۳۶	۳۷	۳۸	۳۹	۴۰	۴۱	۴۲	۴۳	۴۴		
تعداد آیت	۰	۱	۳	۱	۴	۲	۲	۶	۴	۵	۳	۸	۱	۵	۳	۴	۴	۴	۱	۰	۱	۱	۱	۲	۱	۳	۱	۲	۰	۱	۰	۰	۰	۱	۱	۰	۰	۰	۰	۱	۱	۱	۱	۰
تعداد کلمات	۰	۴	۱۵	۶	۲۸	۱۶	۱۸	۶۰	۴۴	۶۰	۳۹	۱۱۲	۱۵	۸۰	۵۱	۳۶	۷۶	۸۰	۲۱	۰	۳۳	۴۴	۵۲	۳۷	۸۴	۲۹	۶۰	۰	۳۳	۰	۰	۰	۳۵	۳۶	۳۷	۰	۷۸	۰	۰	۴۲	۴۳	۰		
درصد آیت	۰.۰	۱.۳	۳.۸	۱.۳	۵.۱	۲.۵	۲.۵	۱۶.۶	۱۱.۱	۱۶.۳	۳.۸	۱۰.۱	۱.۳	۹.۳	۳.۸	۲.۵	۵.۱	۵.۱	۱.۳	۰.۰	۱.۳	۱.۳	۱.۳	۲.۵	۱.۳	۳.۸	۱.۳	۲.۵	۰.۰	۱.۳	۰.۰	۱.۳	۱.۳	۰.۰	۲.۵	۰.۰	۰.۰	۱.۳	۱.۳	۰.۰				

تعداد آیت ۷۹ ، تعداد کلمات ۱۳۸۸ ، طول متوسط $17.57 = 1388 \div 79$

اختلاف طول میان با طول متوسط فقط $3/3\%$ است. طول غالب کاملاً هم‌آهنگ است، ارتفاع خیلی ضعیف نیست. فقط دامنه با اختلاف $17/5\%$ نسبت به طول میان کوتاه در آمده است، کوتاهی که جبران ارتفاع را می‌نماید.

۹ - توبه

همان‌طور که در صفحه ۲۵۶ ملاحظه می‌شود، شکل منحنی کاملاً طبیعی و منظم است ولی ارتفاع زیاد از تناسب و دامنه نسبتاً کوتاه و پاشش اگر دقت و سخت‌گیری شود، خیلی یکنواخت نیست. ابتدای سوره روی طول‌های ۱۷ و ۲۳ تکیه دارد، وسط روی طول‌های ۱۵ و ۱۶ و آخر سوره روی ۱۶ می‌باشد. اگر منحنی منظم طبیعی درآمده و ارتفاع و تمرکز روی ۱۶ زیاد شده، به دلیل این است که سوره از سه گروه مجاور که طول‌های غالب آنها روی ۱۶ و در دو طرف ۱۶ است، تشکیل گردیده .

بلاشر سوره توبه (۹) را به دو گروه I: (۱ تا ۳۷) و II: (۳۸ تا ۱۳۰) تقسیم کرده، گروه اول را که اعلامیه علیه مشرکین می‌باشد مربوط به سال ۸ هجری بعد از فتح مکه می‌داند. درباره گروه دوم که توصیف و توییح منافقین است می‌گوید بنابه پاره‌ای روایات و طبری، هسته اول سوره را تشکیل می‌داده است ولی نشانه‌ها و روایاتی نیز وجود دارد که آیه ۱۲۱ و آیات دیگری مقارن جنگ تبوک نازل شده و آیه‌های ۱۲۹ و ۱۳۰ را بعداً و تصادفاً داخل این سوره قرار داده‌اند.

به نظر ما گروه اول البته مشخص است و همزمان با جنبه تاریخی مسلم بوده، از آیه ۳۸ مطلب عوض شده و متوجه منافقین می‌شود. اما به همین صورت یکدست نمی‌ماند. از آیه ۷۲ که خطاب و توصیف، قسمتی روی مؤمنین و قسمتی روی منافقین می‌رود، طول آیات تمرکز محسوس و مکرری روی ۱۶ پیدا می‌کند.

الف : ۱ تا ۳۷	}	بنابراین ما سوره را به سه گروه تقسیم می‌کنیم:
ب : ۳۸ تا ۷۱		
ج : ۷۲ تا ۱۳۰		

۹- الف : اعلامیه مشرکین مکه (۱ تا ۳۷)

۹- ب : آیات منافقین (۳۸ تا ۷۱)

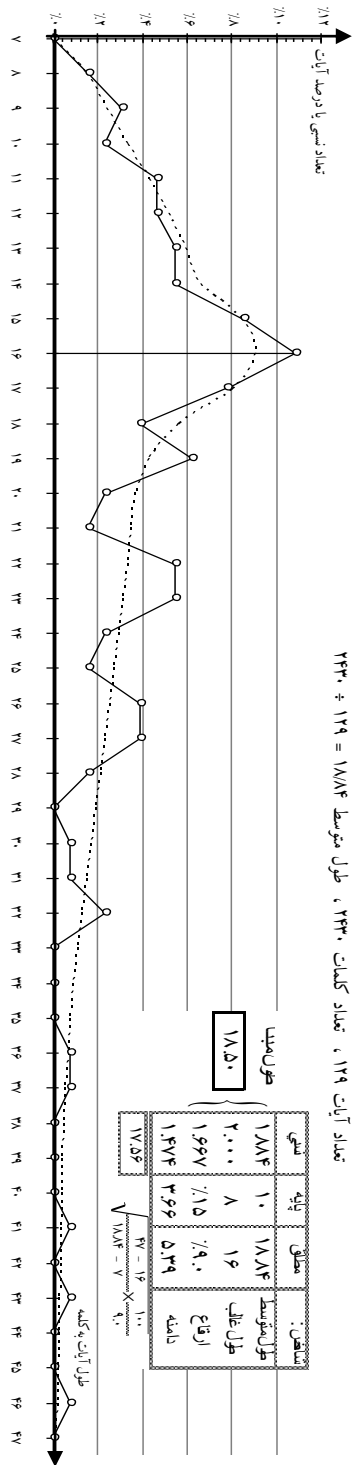
۹- ج : آیات مختلط مؤمنین و منافقین و کفار (۷۲ تا ۱۰۳)

که جدول توزیع و منحنی مشخصه آنها به ترتیب در صفحات ۲۵۷ تا ۲۵۹ ارائه شده است.

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره توبه (۹)، سراسری (آیات: ۱ تا ۱۳۰)

طول آیت	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰	۲۱	۲۲	۲۳	۲۴	۲۵	۲۶	۲۷	۲۸	۲۹	۳۰	۳۱	۳۲	۳۳	۳۴	۳۵	۳۶	۳۷	۳۸	۳۹	۴۰	۴۱	۴۲	۴۳	۴۴	۴۵	۴۶	۴۷									
شماره آیات																																																		
تعداد آیات	۰	۲	۴	۳	۶	۶	۷	۷	۱۱	۸	۲۰	۲	۱۲	۲۳	۳۳	۳۳	۳۳	۳۳	۳۳	۳۳	۳۳	۳۳	۳۳	۳۳	۳۳	۳۳	۳۳	۳۳	۳۳	۳۳	۳۳	۳۳	۳۳	۳۳	۳۳	۳۳	۳۳	۳۳	۳۳	۳۳	۳۳	۳۳	۳۳	۳۳	۳۳	۳۳	۳۳	۳۳	۳۳	
تعداد کلمات	۰	۱۶	۳۶	۳۰	۹۶	۱۲۷	۹۱	۹۸	۱۵۵	۱۵۵	۲۴۴	۱۷۰	۲۴۴	۳۴۴	۳۴۴	۳۴۴	۳۴۴	۳۴۴	۳۴۴	۳۴۴	۳۴۴	۳۴۴	۳۴۴	۳۴۴	۳۴۴	۳۴۴	۳۴۴	۳۴۴	۳۴۴	۳۴۴	۳۴۴	۳۴۴	۳۴۴	۳۴۴	۳۴۴	۳۴۴	۳۴۴	۳۴۴	۳۴۴	۳۴۴	۳۴۴	۳۴۴	۳۴۴	۳۴۴	۳۴۴	۳۴۴	۳۴۴	۳۴۴	۳۴۴	۳۴۴
تعداد آیت در صد آیت	۰	۱۶	۳۶	۳۰	۹۶	۱۲۷	۹۱	۹۸	۱۵۵	۱۵۵	۲۴۴	۱۷۰	۲۴۴	۳۴۴	۳۴۴	۳۴۴	۳۴۴	۳۴۴	۳۴۴	۳۴۴	۳۴۴	۳۴۴	۳۴۴	۳۴۴	۳۴۴	۳۴۴	۳۴۴	۳۴۴	۳۴۴	۳۴۴	۳۴۴	۳۴۴	۳۴۴	۳۴۴	۳۴۴	۳۴۴	۳۴۴	۳۴۴	۳۴۴	۳۴۴	۳۴۴	۳۴۴	۳۴۴	۳۴۴	۳۴۴	۳۴۴	۳۴۴	۳۴۴	۳۴۴	۳۴۴

تعداد آیات ۱۲۹، تعداد کلمات ۲۴۳۰، طول متوسط ۱۸۸۴ = ۲۴۳۰ ÷ ۱۲۹

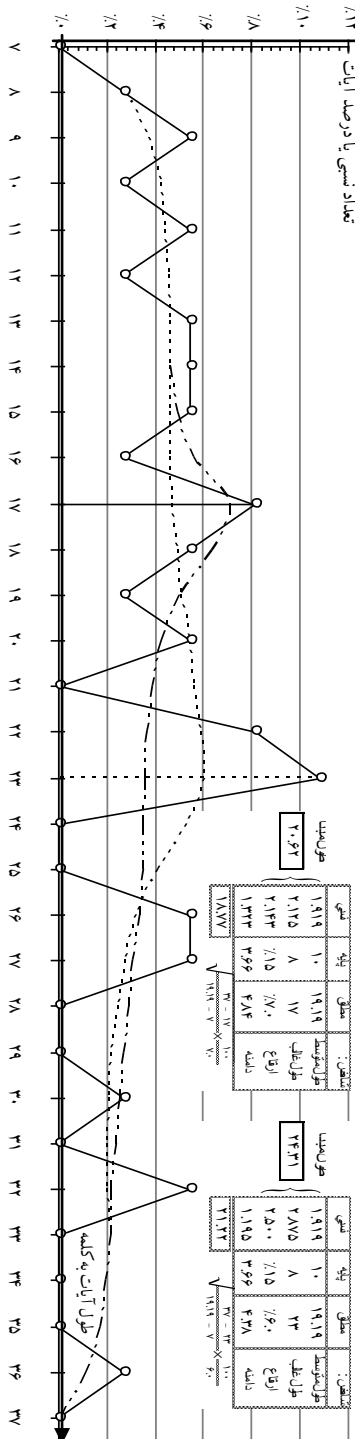

سابق:	طول متوسط	طول آیت	ارواح	دامنه
۱۸۸۴	۱۰	۱۶	۱۹۰	۵۳۹
سلف:	طول آیت	طول کلمه	تعداد کلمات	تعداد آیات
۱۸۸۴	۱۰	۱۶	۲۴۳۰	۱۲۹
سلف:	طول کلمه	تعداد کلمات	تعداد آیات	تعداد کلمات
۱۷۵۶	۱۶	۱۶	۲۴۳۰	۱۲۹

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره توبه (۹)، گروه الف : اعلامیه مشرکین مکه (آیات ۱ تا ۳۷)

شماره آیات	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰	۲۱	۲۲	۲۳	۲۴	۲۵	۲۶	۲۷	۲۸	۲۹	۳۰	۳۱	۳۲	۳۳	۳۴	۳۵	۳۶	۳۷
تعداد آیات	۲۲	۱	۲۱	۱۴	۱۵	۲۷	۹	۳	۸	۲۰	۶	۱۳	۲۵	۴	۱۸	۷	۲۳	۲۴	۵	۲۹	۲۸	۳۷	۳۷	۳	۳۳	۳۴	۳۵	۳۶	۳۷	۰	
تعداد کلمات	۸	۱۸	۱۰	۲۲	۱۲	۲۲	۲۶	۷۸	۳۰	۱۶	۵۱	۳۶	۱۹	۴۰	۰	۹۲	۰	۵۲	۵۴	۵۴	۰	۳۰	۶۴	۰	۰	۰	۰	۳۶	۰	۰	
درصد آیات	۰	۲۷	۵۴	۲۷	۵۴	۲۷	۵۴	۲۷	۵۴	۲۷	۸۱	۵۴	۲۷	۵۴	۰	۱۰۸	۰	۵۴	۵۴	۵۴	۰	۲۷	۵۴	۰	۰	۰	۰	۲۷	۰	۰	

تعداد آیات ۳۷ ، تعداد کلمات ۷۱۰ ، طول متوسط $19/19 = 37 \div 710$

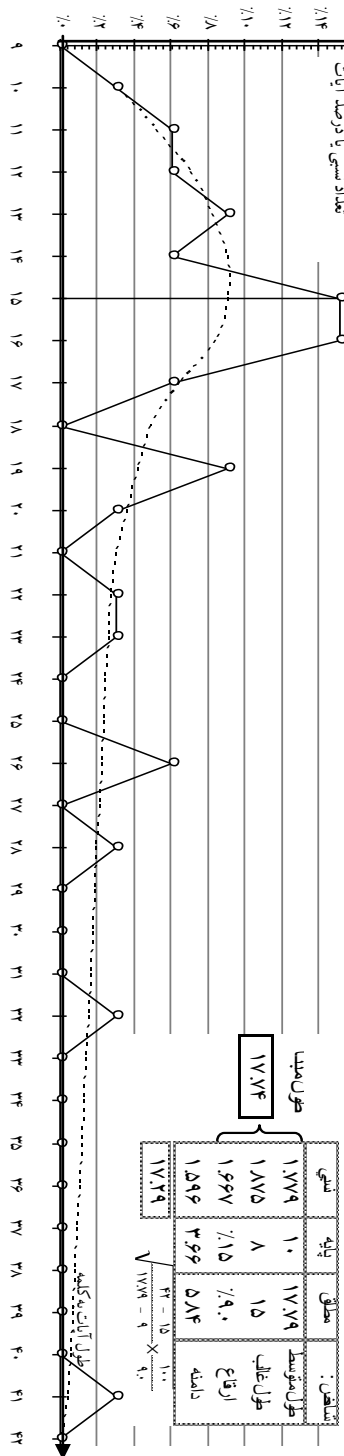
۹- الف : اعلامیه مشرکین مکه (۱ تا ۳۷)

با آنکه طول غالب واقعی ۲۳ است ولی شاخص‌ها بقدری از هم دوراند که ناچار باید آن را یک استثنای انحرافی تلقی کرده، ماکزیمم را روی ۱۷ که شاخص‌های هم‌آهنگ‌تری می‌دهد، بگیریم. خصوصاً که به دنبال ترقی متوالی و متصل رخ داده است، در صورتی که ماکزیمم ۲۳ طرفین آن خالی است.

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره توبه (۹)، گروه ب: آیات منافقین (آیات ۳۸ تا ۷۱)

شماره آیات	تعداد آیات	تعداد کلمات	درصد آیات
۱	۱	۰	۰
۲	۲	۰	۰
۳	۳	۰	۰
۴	۴	۰	۰
۵	۵	۰	۰
۶	۶	۰	۰
۷	۷	۰	۰
۸	۸	۰	۰
۹	۹	۰	۰
۱۰	۱۰	۰	۰
۱۱	۱۱	۰	۰
۱۲	۱۲	۰	۰
۱۳	۱۳	۰	۰
۱۴	۱۴	۰	۰
۱۵	۱۵	۰	۰
۱۶	۱۶	۰	۰
۱۷	۱۷	۰	۰
۱۸	۱۸	۰	۰
۱۹	۱۹	۰	۰
۲۰	۲۰	۰	۰
۲۱	۲۱	۰	۰
۲۲	۲۲	۰	۰
۲۳	۲۳	۰	۰
۲۴	۲۴	۰	۰
۲۵	۲۵	۰	۰
۲۶	۲۶	۰	۰
۲۷	۲۷	۰	۰
۲۸	۲۸	۰	۰
۲۹	۲۹	۰	۰
۳۰	۳۰	۰	۰
۳۱	۳۱	۰	۰
۳۲	۳۲	۰	۰
۳۳	۳۳	۰	۰
۳۴	۳۴	۰	۰
۳۵	۳۵	۰	۰
۳۶	۳۶	۰	۰
۳۷	۳۷	۰	۰
۳۸	۳۸	۰	۰
۳۹	۳۹	۰	۰
۴۰	۴۰	۰	۰
۴۱	۴۱	۰	۰
۴۲	۴۲	۰	۰

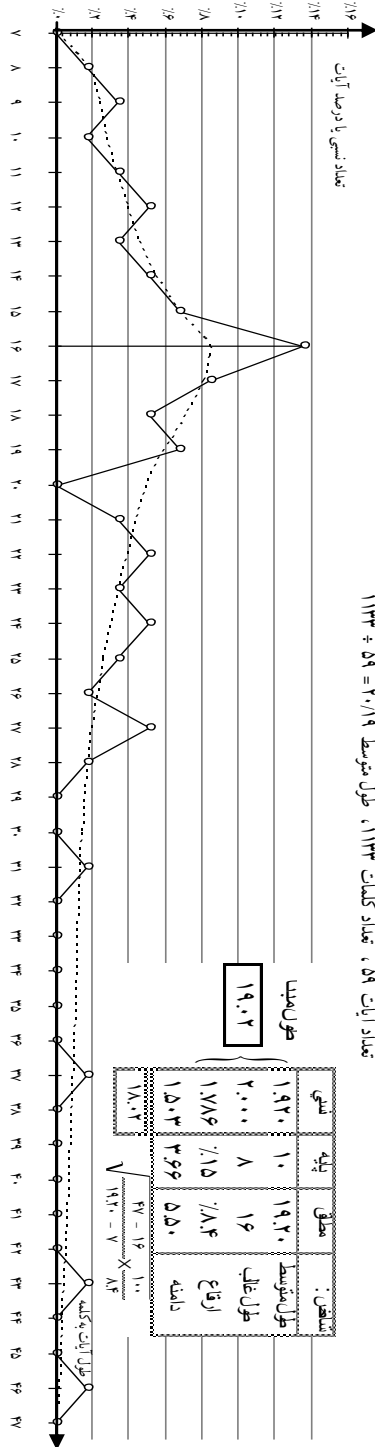
تعداد آیات ۳۳، تعداد کلمات ۵۸۷، طول متوسط $587 \div 33 = 17.79$

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره توبه (۹)، گروه ج: آیات مختلط مؤمنین و منافقین و کفار (آیات: ۷۲ تا ۱۳۰)

شماره آیات	تعداد آیات	تعداد کلمات	درصد آیات	تعداد کلمات	درصد کلمات
۷	۱	۱	۱۰۰	۱	۱۰۰
۸	۱	۱	۱۰۰	۱	۱۰۰
۹	۱	۱	۱۰۰	۱	۱۰۰
۱۰	۱	۱	۱۰۰	۱	۱۰۰
۱۱	۱	۱	۱۰۰	۱	۱۰۰
۱۲	۱	۱	۱۰۰	۱	۱۰۰
۱۳	۱	۱	۱۰۰	۱	۱۰۰
۱۴	۱	۱	۱۰۰	۱	۱۰۰
۱۵	۱	۱	۱۰۰	۱	۱۰۰
۱۶	۱	۱	۱۰۰	۱	۱۰۰
۱۷	۱	۱	۱۰۰	۱	۱۰۰
۱۸	۱	۱	۱۰۰	۱	۱۰۰
۱۹	۱	۱	۱۰۰	۱	۱۰۰
۲۰	۱	۱	۱۰۰	۱	۱۰۰
۲۱	۱	۱	۱۰۰	۱	۱۰۰
۲۲	۱	۱	۱۰۰	۱	۱۰۰
۲۳	۱	۱	۱۰۰	۱	۱۰۰
۲۴	۱	۱	۱۰۰	۱	۱۰۰
۲۵	۱	۱	۱۰۰	۱	۱۰۰
۲۶	۱	۱	۱۰۰	۱	۱۰۰
۲۷	۱	۱	۱۰۰	۱	۱۰۰
۲۸	۱	۱	۱۰۰	۱	۱۰۰
۲۹	۱	۱	۱۰۰	۱	۱۰۰
۳۰	۱	۱	۱۰۰	۱	۱۰۰
۳۱	۱	۱	۱۰۰	۱	۱۰۰
۳۲	۱	۱	۱۰۰	۱	۱۰۰
۳۳	۱	۱	۱۰۰	۱	۱۰۰
۳۴	۱	۱	۱۰۰	۱	۱۰۰
۳۵	۱	۱	۱۰۰	۱	۱۰۰
۳۶	۱	۱	۱۰۰	۱	۱۰۰
۳۷	۱	۱	۱۰۰	۱	۱۰۰
۳۸	۱	۱	۱۰۰	۱	۱۰۰
۳۹	۱	۱	۱۰۰	۱	۱۰۰
۴۰	۱	۱	۱۰۰	۱	۱۰۰
۴۱	۱	۱	۱۰۰	۱	۱۰۰
۴۲	۱	۱	۱۰۰	۱	۱۰۰
۴۳	۱	۱	۱۰۰	۱	۱۰۰
۴۴	۱	۱	۱۰۰	۱	۱۰۰
۴۵	۱	۱	۱۰۰	۱	۱۰۰
۴۶	۱	۱	۱۰۰	۱	۱۰۰
۴۷	۱	۱	۱۰۰	۱	۱۰۰
۴۸	۱	۱	۱۰۰	۱	۱۰۰
۴۹	۱	۱	۱۰۰	۱	۱۰۰
۵۰	۱	۱	۱۰۰	۱	۱۰۰
۵۱	۱	۱	۱۰۰	۱	۱۰۰
۵۲	۱	۱	۱۰۰	۱	۱۰۰
۵۳	۱	۱	۱۰۰	۱	۱۰۰
۵۴	۱	۱	۱۰۰	۱	۱۰۰
۵۵	۱	۱	۱۰۰	۱	۱۰۰
۵۶	۱	۱	۱۰۰	۱	۱۰۰
۵۷	۱	۱	۱۰۰	۱	۱۰۰
۵۸	۱	۱	۱۰۰	۱	۱۰۰
۵۹	۱	۱	۱۰۰	۱	۱۰۰
۶۰	۱	۱	۱۰۰	۱	۱۰۰
۶۱	۱	۱	۱۰۰	۱	۱۰۰
۶۲	۱	۱	۱۰۰	۱	۱۰۰
۶۳	۱	۱	۱۰۰	۱	۱۰۰
۶۴	۱	۱	۱۰۰	۱	۱۰۰
۶۵	۱	۱	۱۰۰	۱	۱۰۰
۶۶	۱	۱	۱۰۰	۱	۱۰۰
۶۷	۱	۱	۱۰۰	۱	۱۰۰

تعداد آیات ۵۹، تعداد کلمات ۱۱۳۳، طول متوسط $20,19 = 1133 \div 59$

۹ - ب: آیات منافقین (۳۸ تا ۷۱)

منحنی طبیعی و شاخص‌ها نسبتاً هم‌آهنگ بوده طول مبنا (ی سه گانه) تقریباً مساوی طول متوسط درآمده است.

۹ - ج: آیات مختلط مؤمنین و منافقین و کفار (۷۲ تا ۱۳۰)

منحنی باز هم طبیعی است و شاخص‌ها هم‌آهنگی خوبی دارند. اختلاف طول مبنا $0/24\%$ است.

اگر یک امتحان یا گروه‌بندی دو گانه طبق نظر بلاشر به عمل آید، خوب است. چون در تحول محتوایی آیات جهاد، گروه ب در جای خود نیست و نباید به سال ۴ هجری بیفتد. طول متوسط می‌شود: $\frac{17.8}{90} = \frac{575 + 1133}{32 + 58} = 18/98$ ارتفاع $9/5\%$ ، که طول مبنا در حدود $18/40$ و سال نزول به ۵ و ۶ هجری می‌رود.

۱۰ - یونس

همان‌طور که در شکل صفحه ۲۶۱ ملاحظه می‌شود، منحنی سوره یونس (۱۰) طبیعی است ولی شاخص‌ها هم‌آهنگی ندارند. خصوصاً شاخص‌های اصلی سوره، یکپارچه و معاصر نیستند.

بلاشر سه گروه تشخیص می‌دهد:

I: (۱ تا ۷۱)،

II: (۷۲ تا ۹۲) و

III: (۹۳ تا ۱۰۹).

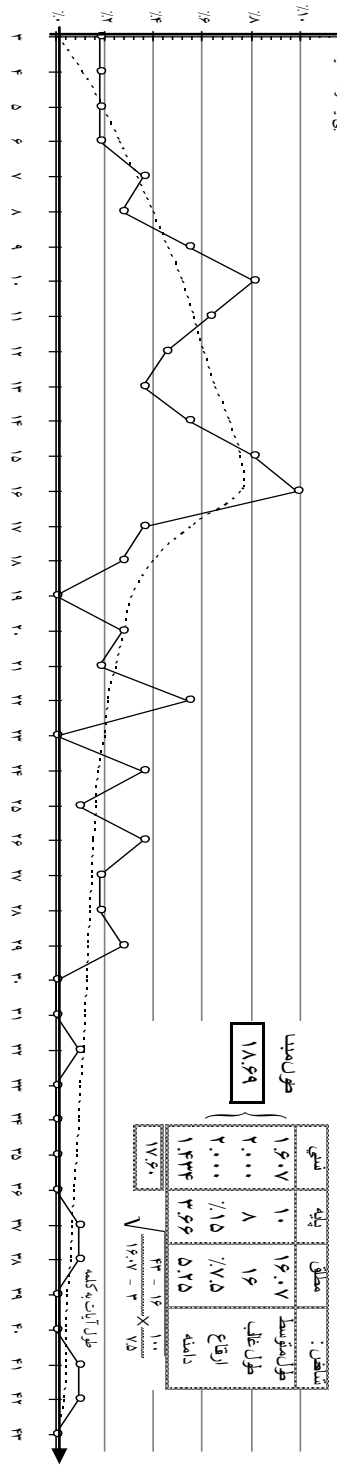
گروه اول را متعلق به سومین دوران مکه، و گروه‌های II و III را کمی مشحون از الحاق‌های مدنی می‌داند.

با طریقه تحلیلی، گروه‌های II و III مشابه باهم و به لحاظ زمان مقدم بر گروه I جلوه می‌نمایند و گروه I دارای شاخص‌های کاملاً مدنی است (به استثنای دامنه).

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره یونس (۱۰)، سراسری (آیات: ۱ تا ۱۰۹)

طول آیات	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰	۲۱	۲۲	۲۳	۲۴	۲۵	۲۶	۲۷	۲۸	۲۹	۳۰	۳۱	۳۲	۳۳	۳۴	۳۵	۳۶	۳۷	۳۸	۳۹	۴۰	۴۱	۴۲	۴۳																																																																																																																																										
شماره آیات	۱	۵	۸	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰	۲۱	۲۲	۲۳	۲۴	۲۵	۲۶	۲۷	۲۸	۲۹	۳۰	۳۱	۳۲	۳۳	۳۴	۳۵	۳۶	۳۷	۳۸	۳۹	۴۰	۴۱	۴۲	۴۳	۴۴	۴۵	۴۶	۴۷	۴۸	۴۹	۵۰	۵۱	۵۲	۵۳	۵۴	۵۵	۵۶	۵۷	۵۸	۵۹	۶۰	۶۱	۶۲	۶۳	۶۴	۶۵	۶۶	۶۷	۶۸	۶۹	۷۰	۷۱	۷۲	۷۳	۷۴	۷۵	۷۶	۷۷	۷۸	۷۹	۸۰	۸۱	۸۲	۸۳	۸۴	۸۵	۸۶	۸۷	۸۸	۸۹	۹۰	۹۱	۹۲	۹۳	۹۴	۹۵	۹۶	۹۷	۹۸	۹۹	۱۰۰	۱۰۱	۱۰۲	۱۰۳	۱۰۴	۱۰۵	۱۰۶	۱۰۷	۱۰۸	۱۰۹																																																																															
تعداد آیات	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰	۲۱	۲۲	۲۳	۲۴	۲۵	۲۶	۲۷	۲۸	۲۹	۳۰	۳۱	۳۲	۳۳	۳۴	۳۵	۳۶	۳۷	۳۸	۳۹	۴۰	۴۱	۴۲	۴۳	۴۴	۴۵	۴۶	۴۷	۴۸	۴۹	۵۰	۵۱	۵۲	۵۳	۵۴	۵۵	۵۶	۵۷	۵۸	۵۹	۶۰	۶۱	۶۲	۶۳	۶۴	۶۵	۶۶	۶۷	۶۸	۶۹	۷۰	۷۱	۷۲	۷۳	۷۴	۷۵	۷۶	۷۷	۷۸	۷۹	۸۰	۸۱	۸۲	۸۳	۸۴	۸۵	۸۶	۸۷	۸۸	۸۹	۹۰	۹۱	۹۲	۹۳	۹۴	۹۵	۹۶	۹۷	۹۸	۹۹	۱۰۰	۱۰۱	۱۰۲	۱۰۳	۱۰۴	۱۰۵	۱۰۶	۱۰۷	۱۰۸	۱۰۹																																																																								
تعداد کلمات	۶	۸	۱۰	۱۲	۱۸	۲۴	۲۷	۳۳	۳۴	۴۳	۴۴	۴۵	۴۶	۴۷	۴۸	۴۹	۵۰	۵۱	۵۲	۵۳	۵۴	۵۵	۵۶	۵۷	۵۸	۵۹	۶۰	۶۱	۶۲	۶۳	۶۴	۶۵	۶۶	۶۷	۶۸	۶۹	۷۰	۷۱	۷۲	۷۳	۷۴	۷۵	۷۶	۷۷	۷۸	۷۹	۸۰	۸۱	۸۲	۸۳	۸۴	۸۵	۸۶	۸۷	۸۸	۸۹	۹۰	۹۱	۹۲	۹۳	۹۴	۹۵	۹۶	۹۷	۹۸	۹۹	۱۰۰	۱۰۱	۱۰۲	۱۰۳	۱۰۴	۱۰۵	۱۰۶	۱۰۷	۱۰۸	۱۰۹																																																																																																									
تعداد حروف	۱۸	۲۳	۲۸	۳۳	۳۹	۴۵	۵۱	۵۷	۶۳	۶۹	۷۵	۸۱	۸۷	۹۳	۹۹	۱۰۵	۱۱۱	۱۱۷	۱۲۳	۱۲۹	۱۳۵	۱۴۱	۱۴۷	۱۵۳	۱۵۹	۱۶۵	۱۷۱	۱۷۷	۱۸۳	۱۸۹	۱۹۵	۲۰۱	۲۰۷	۲۱۳	۲۱۹	۲۲۵	۲۳۱	۲۳۷	۲۴۳	۲۴۹	۲۵۵	۲۶۱	۲۶۷	۲۷۳	۲۷۹	۲۸۵	۲۹۱	۲۹۷	۳۰۳	۳۰۹	۳۱۵	۳۲۱	۳۲۷	۳۳۳	۳۳۹	۳۴۵	۳۵۱	۳۵۷	۳۶۳	۳۶۹	۳۷۵	۳۸۱	۳۸۷	۳۹۳	۳۹۹	۴۰۵	۴۱۱	۴۱۷	۴۲۳	۴۲۹	۴۳۵	۴۴۱	۴۴۷	۴۵۳	۴۵۹	۴۶۵	۴۷۱	۴۷۷	۴۸۳	۴۸۹	۴۹۵	۵۰۱	۵۰۷	۵۱۳	۵۱۹	۵۲۵	۵۳۱	۵۳۷	۵۴۳	۵۴۹	۵۵۵	۵۶۱	۵۶۷	۵۷۳	۵۷۹	۵۸۵	۵۹۱	۵۹۷	۶۰۳	۶۰۹	۶۱۵	۶۲۱	۶۲۷	۶۳۳	۶۳۹	۶۴۵	۶۵۱	۶۵۷	۶۶۳	۶۶۹	۶۷۵	۶۸۱	۶۸۷	۶۹۳	۶۹۹	۷۰۵	۷۱۱	۷۱۷	۷۲۳	۷۲۹	۷۳۵	۷۴۱	۷۴۷	۷۵۳	۷۵۹	۷۶۵	۷۷۱	۷۷۷	۷۸۳	۷۸۹	۷۹۵	۸۰۱	۸۰۷	۸۱۳	۸۱۹	۸۲۵	۸۳۱	۸۳۷	۸۴۳	۸۴۹	۸۵۵	۸۶۱	۸۶۷	۸۷۳	۸۷۹	۸۸۵	۸۹۱	۸۹۷	۹۰۳	۹۰۹	۹۱۵	۹۲۱	۹۲۷	۹۳۳	۹۳۹	۹۴۵	۹۵۱	۹۵۷	۹۶۳	۹۶۹	۹۷۵	۹۸۱	۹۸۷	۹۹۳	۹۹۹	۱۰۰۵	۱۰۱۱	۱۰۱۷	۱۰۲۳	۱۰۲۹	۱۰۳۵	۱۰۴۱	۱۰۴۷	۱۰۵۳	۱۰۵۹	۱۰۶۵	۱۰۷۱	۱۰۷۷	۱۰۸۳	۱۰۸۹	۱۰۹۵

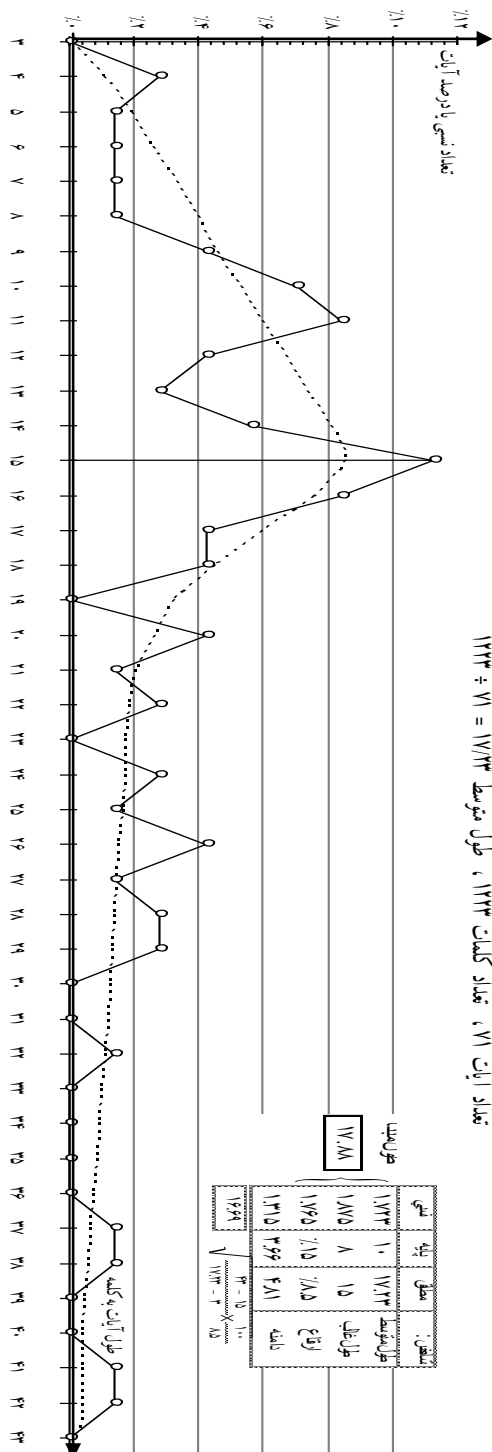
تعداد آیات ۱۰۹، تعداد کلمات ۱۷۷۸، طول متوسط ۱۶۳۱۱ ÷ ۱۷۷۸ =

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره یونس (۱۰)، گروه الف : آیات ۱ تا ۷۱ (گروه I بلاشر)

آیات	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰	۲۱	۲۲	۲۳	۲۴	۲۵	۲۶	۲۷	۲۸	۲۹	۳۰	۳۱	۳۲	۳۳	۳۴	۳۵	۳۶	۳۷	۳۸	۳۹	۴۰	۴۱	۴۲	۴۳	۴۴	۴۵	۴۶	۴۷	۴۸	۴۹	۵۰	۵۱	۵۲	۵۳	۵۴	۵۵	۵۶	۵۷	۵۸	۵۹	۶۰	۶۱	۶۲	۶۳	۶۴	۶۵	۶۶	۶۷	۶۸	۶۹	۷۰	۷۱
طول آیات	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰	۲۱	۲۲	۲۳	۲۴	۲۵	۲۶	۲۷	۲۸	۲۹	۳۰	۳۱	۳۲	۳۳	۳۴	۳۵	۳۶	۳۷	۳۸	۳۹	۴۰	۴۱	۴۲	۴۳	۴۴	۴۵	۴۶	۴۷	۴۸	۴۹	۵۰	۵۱	۵۲	۵۳	۵۴	۵۵	۵۶	۵۷	۵۸	۵۹	۶۰	۶۱	۶۲	۶۳	۶۴	۶۵	۶۶	۶۷	۶۸	۶۹	۷۰	۷۱	
تعداد کلمات	۰	۲	۱	۱	۱	۳	۵	۶	۳	۲	۴	۸	۶	۳	۳	۰	۳	۲	۲	۳۳	۲۴	۱۴	۱۵	۱۷	۲۷	۲۸	۲۹	۳۰	۳۱	۳۲	۳۳	۳۴	۳۵	۳۶	۳۷	۳۸	۳۹	۴۰	۴۱	۴۲	۴۳	۴۴	۴۵	۴۶	۴۷	۴۸	۴۹	۵۰	۵۱	۵۲	۵۳	۵۴	۵۵	۵۶	۵۷	۵۸	۵۹	۶۰	۶۱	۶۲	۶۳	۶۴	۶۵	۶۶	۶۷	۶۸	۶۹	۷۰	۷۱
درصد آیات	۰.۰	۲.۸	۱.۴	۱.۴	۱.۴	۴.۰	۷.۷	۸.۱	۴.۰	۳.۰	۵.۲	۱۱.۳	۸.۱	۴.۰	۴.۰	۰.۰	۴.۰	۳.۰	۳.۰	۴۳.۳	۳۱.۱	۱۸.۲	۲۰.۰	۲۳.۳	۳۰.۰	۳۱.۱	۳۲.۰	۳۳.۳	۳۴.۰	۳۵.۰	۳۶.۰	۳۷.۰	۳۸.۰	۳۹.۰	۴۰.۰	۴۱.۰	۴۲.۰	۴۳.۰	۴۴.۰	۴۵.۰	۴۶.۰	۴۷.۰	۴۸.۰	۴۹.۰	۵۰.۰	۵۱.۰	۵۲.۰	۵۳.۰	۵۴.۰	۵۵.۰	۵۶.۰	۵۷.۰	۵۸.۰	۵۹.۰	۶۰.۰	۶۱.۰	۶۲.۰	۶۳.۰	۶۴.۰	۶۵.۰	۶۶.۰	۶۷.۰	۶۸.۰	۶۹.۰	۷۰.۰	۷۱.۰			

$$\text{تعداد آیات ۷۱} \div \text{طول متوسط ۱۲۲۳} = ۱۷/۸۸$$

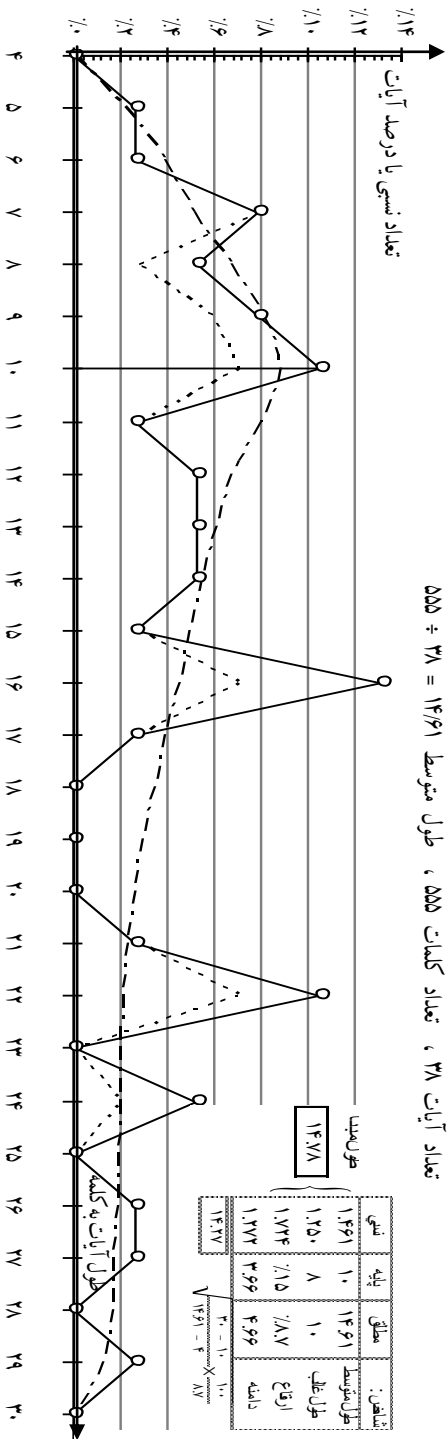

۱۰- الف (آیات ۱ تا ۷۱ گروه I بلاشر)
هم آهنگی روی هم رفته بهتر از ترکیب کلی سوره است.

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره یونس (۱۰)، گروه ب: آیات: ۷۲ تا ۱۰۹ (مجموعه گروه‌های II و III بلاش)

طول آیات	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰	۲۱	۲۲	۲۳	۲۴	۲۵	۲۶	۲۷	۲۸	۲۹	۳۰
تعداد آیات	۰	۱	۱	۳	۲	۳	۴	۱	۲	۲	۲	۱	۵	۱	۰	۰	۰	۱	۴	۰	۲	۰	۱	۱	۱	۱	۰
تعداد کلمات	۰	۵	۶	۲۱	۱۶	۲۷	۴۰	۱۱	۲۴	۲۶	۲۸	۱۵	۸۰	۱۷	۰	۰	۰	۲۱	۸۸	۰	۴۸	۰	۲۶	۲۷	۰	۲۹	۰
درصد آیات	۰.۰	۲.۶	۲.۶	۱۳.۶	۹.۱	۱۳.۶	۱۸.۲	۵.۰	۱۱.۸	۱۱.۸	۱۲.۷	۷.۰	۳۶.۴	۷.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۱۰.۰	۳۹.۰	۰.۰	۱۶.۴	۰.۰	۷.۰	۷.۰	۷.۰	۷.۰	۰.۰

تعداد آیات ۲۸ ، تعداد کلمات ۵۵۵ ، طول متوسط $14/91 = 52 \div 555$

۷۲ (II+III) تا ۱۰۹

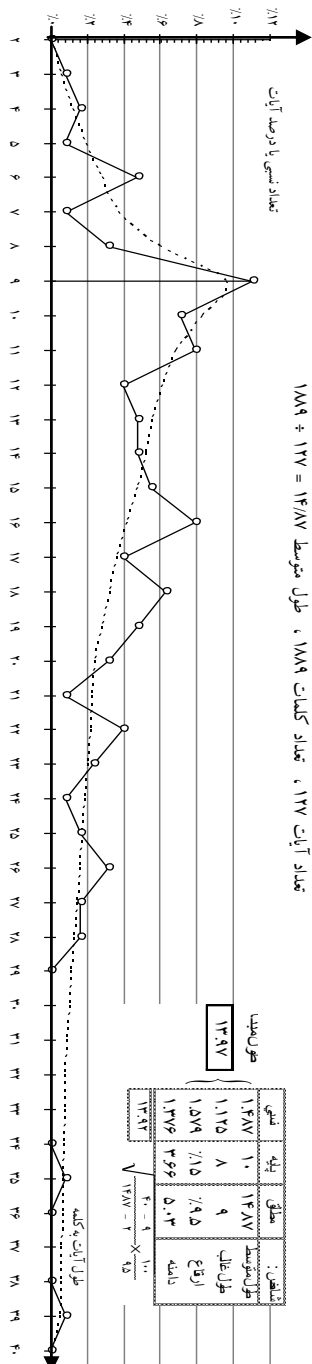
منحنی حفره دار است و وضع آن برحسب آنکه تمام آیات را مقارن بگیریم یا برطبق نظریه بلاش (که دلائل قاطعی ندارد) آیات ۸۷، ۹۴، ۹۵، ۹۹، ۱۰۰، ۱۰۳، ۱۰۵، ۱۰۶ و ۱۰۷ را مدنی یا بعدی بگیریم دو منحنی خط‌پر و خط‌چین را خواهیم داشت. منحنی خط‌چین به نتایج ناچیزتر می‌رسد.

۱۱- هود

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره هود (۱)، تمام آیات: ۱ تا ۱۲۳

طول آیات	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰	۲۱	۲۲	۲۳	۲۴	۲۵	۲۶	۲۷	۲۸	۲۹	۳۰	۳۱	۳۲	۳۳	۳۴	۳۵	۳۶	۳۷	۳۸	۳۹	۴۰	
شماره آیات	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰	۲۱	۲۲	۲۳	۲۴	۲۵	۲۶	۲۷	۲۸	۲۹	۳۰	۳۱	۳۲	۳۳	۳۴	۳۵	۳۶	۳۷	۳۸	۳۹	۴۰	
تعداد آیات	۰	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰	۲۱	۲۲	۲۳	۲۴	۲۵	۲۶	۲۷	۲۸	۲۹	۳۰	۳۱	۳۲	۳۳	۳۴	۳۵	۳۶	۳۷	۳۸	۳۹	۴۰
تعداد کلمات	۰	۳	۸	۱۶	۲۴	۳۲	۴۰	۴۸	۵۶	۶۴	۷۲	۸۰	۸۸	۹۶	۱۰۴	۱۱۲	۱۲۰	۱۲۸	۱۳۶	۱۴۴	۱۵۲	۱۶۰	۱۶۸	۱۷۶	۱۸۴	۱۹۲	۲۰۰	۲۰۸	۲۱۶	۲۲۴	۲۳۲	۲۴۰	۲۴۸	۲۵۶	۲۶۴	۲۷۲	۲۸۰	۲۸۸	۲۹۶	۳۰۴	
درصد آیات	۰.۰	۰.۸	۱.۶	۲.۴	۳.۲	۴.۰	۴.۸	۵.۶	۶.۴	۷.۲	۸.۰	۸.۸	۹.۶	۱۰.۴	۱۱.۲	۱۲.۰	۱۲.۸	۱۳.۶	۱۴.۴	۱۵.۲	۱۶.۰	۱۶.۸	۱۷.۶	۱۸.۴	۱۹.۲	۲۰.۰	۲۰.۸	۲۱.۶	۲۲.۴	۲۳.۲	۲۴.۰	۲۴.۸	۲۵.۶	۲۶.۴	۲۷.۲	۲۸.۰	۲۸.۸	۲۹.۶	۳۰.۴		

تعداد آیات ۱۲۷ = $127 \div 139 \times 127 = 114$

نوع	تعداد	درصد
کلمات	۱۳۹۷	۱۰۰٪
آیات	۱۲۷	۹.۱٪
حروف	۱۱۲۵	۸.۰٪
حروف متوسط	۱۵۸۹	۱۱.۴٪
حروف غلط	۱۳۷۶	۹.۹٪
حروف غلط	۳۹۹	۲.۹٪
حروف غلط	۱۱۰	۰.۸٪

جدول توزیع و منحنی مشخصه شائخص ها برای سوره هود (۱) طبیعی در آمده است.

۱۲- یوسف

این که محل سوره یوسف (۱۲) در مقایسه با ردیف‌بندی بلاشر و سایرین خیلی جلو آمده و نزدیک سال هجرت می‌شود تعجب ندارد. علاوه بر تطویل و تکثیر آیات بلند، این سوره در میان سوره‌های سرگذشت انبیاء حداکثر تفصیل را دارد. ۱۱۲ آیه (تقریباً) اختصاص به یک پیغمبر داده شده است و چون سیر تحول قرآن همیشه در جهت تفصیل است، (کِتَابٌ أُحْكِمَتْ آيَاتُهُ ثُمَّ فُصِّلَتْ مِنْ لَدُنْ حَكِيمٍ خَبِيرٍ)، قاعدتاً این سوره باید با فاصله زیادی بعد از سوره‌های مریم (۱۹) و انبیاء (۲۱) و طه (۲۰) و نمل (۲۷) و هود (۱۱) و یونس (۱۰) آمده باشد. کما آنکه سوره قصص (۲۸) هم که تقریباً اختصاص به موسی (ع) دارد و داستان او را از ولادت شروع کرده، روی دوران بلوغ و ازدواج و رسالتش تفصیل می‌دهد نزدیک به این سوره می‌آید.

اگر بر طبق نظر بلاشر آیه ۶۸ را با ۱۵ کلمه الحاق بعدی بگیریم، تنها تأثیرش این خواهد بود که طول متوسط ۱۵/۴۸ و طول مبنا ۱۵/۲۳ می‌شود.

تبصره:

اگر طول متوسط را با رعایت نظر بلاشر روی آیه ۶۸ مساوی ۱۵/۴۸ بگیریم و منحنی معادل را تا ارتفاع حداکثر ۹٪ ببریم، طول مبنا ۱۴/۴۸ درمی‌آید و شماره ترتیب سوره بجای ۸۵، ۸۱ می‌شود که فقط ۴ واحد اختلاف با بلاشر پیدا می‌کند. مضافاً به اینکه هم‌آهنگی شاخص‌ها بهتر می‌شود.

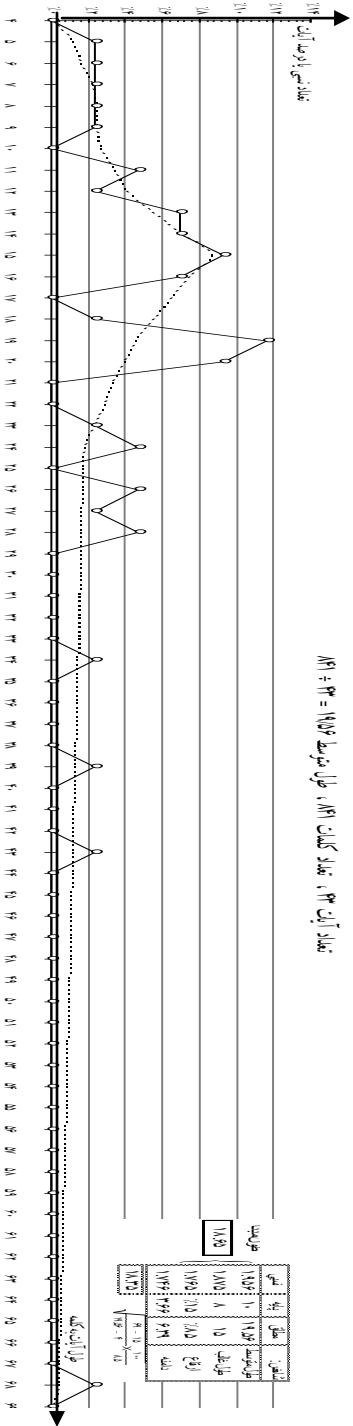
$$\left. \begin{array}{l} 1/548 \\ 1/130 \\ 1/666 \end{array} \right\} 14/48$$

۱۳- رعد

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره رعد (۳) ، بر اساس شماره گذاری نوع ۲ ، تمام آیات : ۱ تا ۴۳

شماره آیات	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰	۲۱	۲۲	۲۳	۲۴	۲۵	۲۶	۲۷	۲۸	۲۹	۳۰	۳۱	۳۲	۳۳	۳۴	۳۵	۳۶	۳۷	۳۸	۳۹	۴۰	۴۱	۴۲	۴۳
شماره آیات	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰	۲۱	۲۲	۲۳	۲۴	۲۵	۲۶	۲۷	۲۸	۲۹	۳۰	۳۱	۳۲	۳۳	۳۴	۳۵	۳۶	۳۷	۳۸	۳۹	۴۰	۴۱	۴۲	۴۳
شماره آیات	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰	۲۱	۲۲	۲۳	۲۴	۲۵	۲۶	۲۷	۲۸	۲۹	۳۰	۳۱	۳۲	۳۳	۳۴	۳۵	۳۶	۳۷	۳۸	۳۹	۴۰	۴۱	۴۲	۴۳
شماره آیات	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰	۲۱	۲۲	۲۳	۲۴	۲۵	۲۶	۲۷	۲۸	۲۹	۳۰	۳۱	۳۲	۳۳	۳۴	۳۵	۳۶	۳۷	۳۸	۳۹	۴۰	۴۱	۴۲	۴۳

تعداد آیات ۳۳ ، تعداد کلمات ۸۸۱ ، طول متوسط ۲۶.۷ = ۸۸۱ ÷ ۳۳

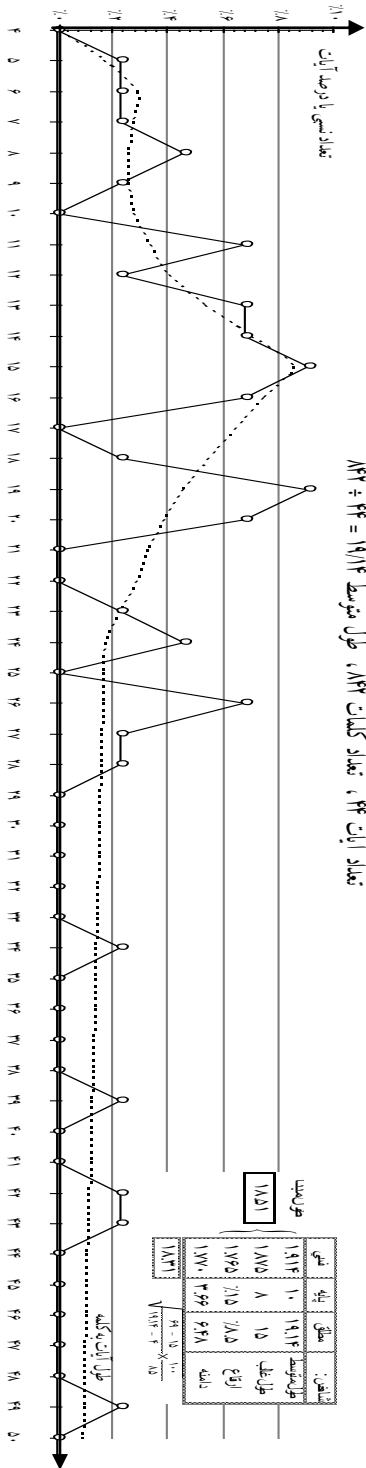

منحنی نسبتاً طبیعی است و شاخص ها هم آهنگ اند (به استثنای دامنه). اختلاف طول مینا با طول متوسط ۸/۸٪ است. اگر بر طبق شماره گذاری ۱ ، آیه ۶۸ کلماتی ۱۸ را یکبارچه می گرفتیم هم آهنگی کامل شده، دامنه ۶/۵ = ۱۸۸۰ × ۳/۶۶ و طول مینا ۱۸/۴۴ درمی آمد و سوره خیلی به سال های آخر نزدیک می شد.

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره رعد (۱۳)، بر اساس شماره گذاری نوع ۱، تمام آیات: ۴ تا ۴۴

شماره آیات	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰	۲۱	۲۲	۲۳	۲۴	۲۵	۲۶	۲۷	۲۸	۲۹	۳۰	۳۱	۳۲	۳۳	۳۴	۳۵	۳۶	۳۷	۳۸	۳۹	۴۰	۴۱	۴۲	۴۳	۴۴						
طول آیات	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰	۲۱	۲۲	۲۳	۲۴	۲۵	۲۶	۲۷	۲۸	۲۹	۳۰	۳۱	۳۲	۳۳	۳۴	۳۵	۳۶	۳۷	۳۸	۳۹	۴۰	۴۱	۴۲	۴۳	۴۴						
شماره آیات	۱۰	۲۰	۳۰	۴۰	۵۰	۶۰	۷۰	۸۰	۹۰	۱۰۰	۱۱۰	۱۲۰	۱۳۰	۱۴۰	۱۵۰	۱۶۰	۱۷۰	۱۸۰	۱۹۰	۲۰۰	۲۱۰	۲۲۰	۲۳۰	۲۴۰	۲۵۰	۲۶۰	۲۷۰	۲۸۰	۲۹۰	۳۰۰	۳۱۰	۳۲۰	۳۳۰	۳۴۰	۳۵۰	۳۶۰	۳۷۰	۳۸۰	۳۹۰	۴۰۰	۴۱۰	۴۲۰	۴۳۰	۴۴۰			
نوع آیات	۰	۱	۱	۱	۲	۱	۰	۳	۱	۳	۳	۴	۳	۳	۰	۱	۴	۳	۰	۱	۲	۰	۳	۱	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰		
نوع کلمات	۰	۵	۶	۷	۱۲	۹	۰	۳۳	۱۲	۳۹	۴۲	۶	۶۸	۰	۱۸	۷۲	۶	۰	۰	۲۳	۶۸	۰	۷۸	۳۷	۷۸	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	
درصد آیات	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰

نوع آیات ۴۴، تعداد کلمات ۸۴۲، طول متوسط ۱۹/۱۴ = ۸۴۲ ÷ ۴۴

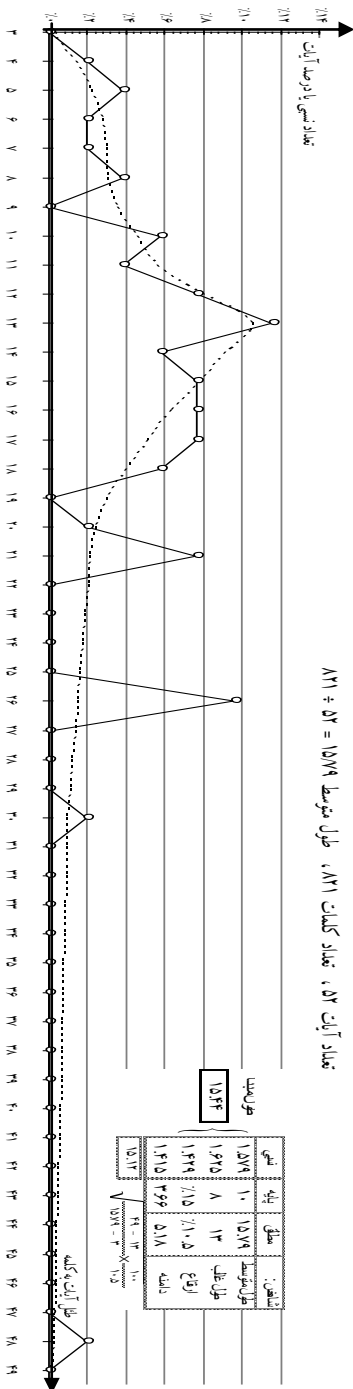
نوع	تعداد	طول متوسط
نوع ۱	۱۰	۱۹/۱۴
نوع ۲	۸	۱۸/۵
نوع ۳	۱۵	۱۲/۵
نوع ۴	۳۹	۱۷/۲۵
نوع ۵	۶۸	۲۶/۸
نوع ۶	۱۸	۱۲/۵
نوع ۷	۷۲	۱۷/۲۵
نوع ۸	۶	۱۲/۵
نوع ۹	۰	۰
نوع ۱۰	۰	۰
نوع ۱۱	۰	۰
نوع ۱۲	۰	۰
نوع ۱۳	۰	۰
نوع ۱۴	۰	۰
نوع ۱۵	۰	۰
نوع ۱۶	۰	۰
نوع ۱۷	۰	۰
نوع ۱۸	۰	۰
نوع ۱۹	۰	۰
نوع ۲۰	۰	۰
نوع ۲۱	۰	۰
نوع ۲۲	۰	۰
نوع ۲۳	۰	۰
نوع ۲۴	۰	۰
نوع ۲۵	۰	۰
نوع ۲۶	۰	۰
نوع ۲۷	۰	۰
نوع ۲۸	۰	۰
نوع ۲۹	۰	۰
نوع ۳۰	۰	۰
نوع ۳۱	۰	۰
نوع ۳۲	۰	۰
نوع ۳۳	۰	۰
نوع ۳۴	۰	۰
نوع ۳۵	۰	۰
نوع ۳۶	۰	۰
نوع ۳۷	۰	۰
نوع ۳۸	۰	۰
نوع ۳۹	۰	۰
نوع ۴۰	۰	۰
نوع ۴۱	۰	۰
نوع ۴۲	۰	۰
نوع ۴۳	۰	۰
نوع ۴۴	۰	۰

۱۴ - ابراهیم

این سوره در دو نوع قرآن‌ها، با آنکه دارای ۵۲ آیه است ولی شماره گذاری‌ها با هم اختلاف فاحشی دارند :

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره ابراهیم (۴) ، تجزیه و ترسیم با شماره گذاری قرآن‌های چاپ مصر (نوع ۱)

شماره آیات	نوع اول			نوع دوم			نوع سوم			نوع چهارم			نوع پنجم			نوع ششم		
۱	۳۳	۳۳	۳۳	۳۳	۳۳	۳۳	۳۳	۳۳	۳۳	۳۳	۳۳	۳۳	۳۳	۳۳	۳۳	۳۳	۳۳	۳۳

شکل منحنی غیر طبیعی نیست و هم آهنگی شاخص‌ها خوب (یا کافی) است. فقط می‌ماند یک نواختی پایش.

برای رسیدگی به وضع پاشش و تشخیص این که کدام یک از دو نوع شماره گذاری صحیح تر است، آیات را بر حسب موضوعات مربوطه دسته بندی و طول آنها را متوسط گیری می نمایم :

شماره دسته	شماره آیات	موضوع	شماره گذاری نوع (۱)		شماره گذاری نوع (۲)	
			طول متوسط	طول غالب	طول متوسط	طول غالب
۱	۱ تا ۴	مقدمه رسالت و توحید	$\frac{۶۳}{۴} = ۱۵/۷۵$	۱۵	$\frac{۶۳}{۴} = ۱۵/۷۵$	۱۵
۲	۵ تا ۸	قوم موسی	$\frac{۷۲}{۴} = ۱۸$	۱۳	$\frac{۷۲}{۴} = ۱۸$	۱۳
۳	۹ تا ۲۰	جدال انبیاء با اقوام سلف در زمینه توحید	$\frac{۱۶۹}{۱۲} = ۱۴/۰۱$	۱۰ یا ۱۶	$\frac{۱۶۹}{۹} = ۱۸/۸۰$	۱۵
۴	۲۱ تا ۲۸	کفر و هدایت + تنذیر آخرت	$\frac{۱۳۴}{۸} = ۱۶/۷۵$	۱۴	$\frac{۱۳۴}{۶} = ۲۲/۳۳$	۱۴ یا ۱۷
۵	۲۹ تا ۳۲	کلمه طیبه و خبیثه + نعمات الهی	$\frac{۵۸}{۴} = ۱۴/۵$	۱۳	$\frac{۵۸}{۴} = ۱۴/۵$	۱۳
۶	۳۳ تا ۳۷	معرفی توحید	$\frac{۹۷}{۵} = ۱۹/۴$	۱۲	$\frac{۹۷}{۷} = ۱۳/۸۵$	۱۲
۷	۳۸ تا ۴۲	دعای ابراهیم راجع به کعبه و ذریه	$\frac{۱۰۱}{۵} = ۲۰/۲۰$	۱۵	$\frac{۱۰۱}{۷} = ۱۴/۳۸$	۱۳
۸	۴۳ تا ۵۲	تنذیر ظالمین و توصیف آخرت	$\frac{۱۲۸}{۱۰} = ۱۲/۸$	۱۳	$\frac{۱۲۸}{۱۱} = ۱۱/۶$	۱۲

با شماره گذاری نوع ۱، دسته های ۲ و ۴، و مخصوصاً ۶ و ۷، دارای طول متوسط بلند و متعلق به سنوات ۶ تا ۸ هجری شده اند. در صورتی که سیاق عبارات و محتوی آن آیات چنین احتمالی را تأیید نمی کند.

در شماره گذاری نوع ۲، دسته های ۶ و ۷ به یکی دو سال قبل از هجرت برگشته اند و در عوض دسته های ۲ و ۳ و ۴، طول بلند پیدا کرده و مدنی متعلق به سال های ۶ تا ۹ هجری شده اند، بدون آنکه تناسبی با سبک و مطلب در کار باشد. بنابراین هر دو نوع شماره گذاری مشکوک و قابل تغییر است.

بلاش به طور کلی سوره ابراهیم (۴) را متعلق به دوران سوم مکه ولی با الحاق های مدنی می داند. از جمله دسته ۷ (آیات: ۳۸ تا ۴۲) که دعای حضرت ابراهیم است و می گوید اصلش مکی است ولی در مدینه دستکاری (Refonte) شده است و آیه ۳۶ که اصطلاحات «يُقِيمُوا الصَّلَاةَ وَيُنْفِقُوا» را بکار برده است، الحاقی مدنی می باشد.

اما آنچه روی هم رفته به نظر ما منطقی و محتمل می آید چنین است :

الف) بنا به شماره‌گذاری نوع ۱:

آیات ۹ و ۱۰، ۱۱، ۱۲، ۲۴ و ۲۵ و بالاخره ۲۶ و ۲۷ که در شماره‌گذاری کوفی به خاطر رعایت قافیه در هم ادغام کرده و آیات بلند نامتناسبی ساخته‌اند و بالنتیجه دسته‌های ۳ و ۴ بی‌جهت در ردیف سوره‌های اواخر مدینه قرار گرفته‌اند، در اصل آیات مجزائی بوده‌اند. خصوصاً که در این سوره وزن واحد و قافیه ثابتی وجود نداشته، دائماً در تغییر است. اتفاقاً ادغام این آیات به لحاظ سلامت بیان و فهم مطلب ضرورتی نداشته، در قرآن نظائر زیاد دارد و می‌توان روی آنها دقت کرد.

ب) بنا به شماره‌گذاری نوع ۲:

(۱) آیات ۱۳ و ۱۴ از یک طرف و ۴۵ و ۴۶ از طرف دیگر، از هم جدا نبوده در اصل آیه واحدی را تشکیل می‌داده‌اند. خاتمه آیات ۱۳ و ۴۵ طوری است که نه دارای قافیه مشابه آیات سوره است و نه مطلب و معنی تمام می‌شود، بلکه یک نوع اتصال طبیعی با آیات بعدی دارند.

(۲) آیات ۴۱ تا ۴۲ و ۴۷ و ۵۱ که قرآن‌های مصری نیز بعضی از آنها را قطعه قطعه کرده ولی شماره علیحده نگذاشته‌اند، اگر هر کدام دو آیه حساب شوند، مطالب مربوطه سکنه پیدا نمی‌کند، بلکه متین و مفهوم تر می‌شود.

(۳) آیه ۳۷، نه یک آیه بلند ۴۸ کلمه‌ای باشد و نه مانند شماره‌گذاری نوع ۲ به سه آیه تقسیم شود. بلکه کلیه افعال «سَخَّرَ لَكُمْ» - که سه بار تکرار می‌شود، در یک آیه بیاید و از «وَأَتَاكُمْ مِنْ كُلِّ مَا سَأَلْتُمُوهُ» آیه جداگانه محسوب شود. («۳۷ الف و ب» و «۳۷ ج»)

ج) بنا به نظر بلاشر:

آیه ۳۶ که از سنخ تعبیرات و دستورات مدنی است، الحاق بعدی گرفته شده و علاوه بر آن، آیات ۴ و ۶ را نیز که برخلاف آیات قبل و بعد، روی قافیه حکیم و عظیم رفته، از ردیف شدید و بعید و حمید خارج شده‌اند و آیه ۶ باعث شده است که دسته ۲ در هر دو نوع شماره‌گذاری دارای طول متوسط ۱۸ شده، الحاقی مدنی بدانیم. باتوجه به نکات فوق دسته بندی آیات به طول‌های متوسط زیر درمی‌آید:

شماره دسته	شماره آیات	موضوع	طول متوسط	طول غالب	حاصل دسته‌بندی جدید
۱	۱ تا ۴ (منهای ۴)	مقدمه رسالت و توحید	$\frac{۴۵}{۳} = ۱۵$	۱۴	یک واحد ۶ آیه‌ای، با طول متوسط ۱۵/۱۶، غالب ۱۳
۲	۴ تا ۸ (منهای ۶)	قوم موسی	$\frac{۶۴}{۴} = ۱۶$	۱۳	یک واحد ۱۱ آیه‌ای، با متوسط ۱۵/۳۵، طول ۱۰ یا ۱۶
۳	۹ تا ۲۰	جدال انبیاء با اقوام سلف در زمینه توحید	$\frac{۱۶۹}{۱۱} = ۱۵/۳۵$	۱۰ یا ۱۶	یک واحد ۱۷ آیه‌ای، طول متوسط ۱۴/۳۸، طول غالب ۱۷
۴	۲۱ تا ۲۸	کفر و هدایت + تنذیر آخرت	$\frac{۱۳۴}{۸} = ۱۶/۸$	۱۳	یک مجموعه ۱۷ آیه‌ای، طول متوسط ۱۵/۷۰، طول غالب ۱۴
۵	۲۹ تا ۳۲	کلمه طیبه و خبیثه + نعمات الهی	$\frac{۵۸}{۴} = ۱۴/۵$	۱۳	یک واحد ۷ آیه‌ای با طول متوسط ۱۴/۳۸، طول غالب ۱۷
۶	۳۳ تا ۳۷	معرفی توحیدی	$\frac{۷۶}{۵} = ۱۵/۲$	۱۲	یک واحد ۱۱ آیه‌ای، با طول متوسط ۱۱/۶، طول غالب ۱۰
۷	۳۸ تا ۴۲	دعای ابراهیم (کعبه و ذریه)	$\frac{۱۰۱}{۷} = ۱۴/۳۸$	۱۳	یک واحد ۱۱ آیه‌ای، با طول متوسط ۱۱/۶، طول غالب ۱۰
۸	۴۳ تا ۵۲	تنذیر و توصیف آخرت	$\frac{۱۲۱}{۱۱} = ۱۱/۶$	۱۰	

هشت دسته فوق که تشکیل ۵ مجموعه جدید می‌دهند، تماماً دارای طول‌های غالب و متوسط نزدیک مشابه بوده، ممکن است معاصر گرفته شوند. به استثنای دسته ۸ یا واحد پنجم که دارای طول متوسط و طول غالب کاملاً متمایز با سایرین است و اتفاقاً محتوای آن نیز که تنذیر آخرت توأم با توصیف می‌باشد، با مطالب سال‌های وسط مکه، سنخیت دارد. به این ترتیب با در نظر گرفتن سه آیه الحاقی معاصر یا غیر معاصر ۴ و ۶ و ۳۶، سوره ابراهیم (۱۴) احتمالاً از سه گروه مختلف الف و ب و ج، به شکل زیر تشکیل می‌شود:

۱۴- ابراهیم - الف (آیات ۱ تا ۴۲): بحث‌های رسالت و توحید و تنذیر+

دعای ابراهیم راجع به کعبه و ذریه

۱۴- ابراهیم - ب (آیات ۴۳ تا ۵۲): تنذیر و توصیف آخرت

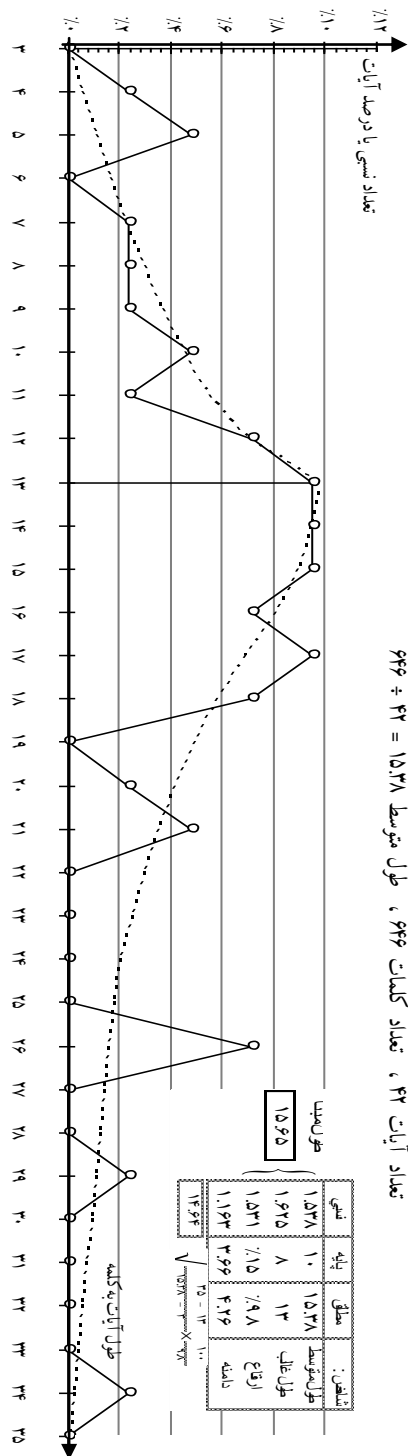
۱۴- ابراهیم - ج (آیات ۶ و ۳۶)

آیات الحاقی بعدی که قهراً مدنی می‌شود، دارای طول متوسط $\frac{۴۷}{۳} = ۱۵/۲۳$ و طول غالب ۲۱ است. البته ممکن است این آیات، در سنوات مختلف و مستقل نازل شده باشند ولی با توجه به تأثیر ضعیف و تعداد مختصر آیات و کلمات مربوطه، آنها را در یک جا در نظر می‌گیریم.

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره ابراهیم (۱۴) - الف (آیات: ۱ تا ۴۲)، بحث‌های رسالت و توحید و تنذیر + دعای ابراهیم راجع به کعبه و ذریه

طول آیات	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰	۲۱	۲۲	۲۳	۲۴	۲۵	۲۶	۲۷	۲۸	۲۹	۳۰	۳۱	۳۲	۳۳	۳۴	۳۵
شماره آیات	۳۴	۱۸	۲۳		۱۹	الف ۲۲	الف ۲۲	۱۷		۳۰	۳۳	۸	۲	۱	۳	۴	۱۱	۴	۲۴	۵				۱۰									
تعداد آیات	۰	۱	۲	۰	۱	۱	۱	۲	۱	۳	۴	۴	۴	۳	۴	۳	۴	۳	۱	۲	۰	۰	۰	۳	۰	۰	۱	۰	۰	۰	۰	۰	
تعداد کلمات	۰	۴	۱۰	۰	۷	۸	۹	۲۰	۱۱	۳۶	۵۲	۵۶	۶۰	۶۸	۶۸	۵۴	۰	۲۰	۴۲	۰	۰	۰	۷۸	۰	۰	۲۹	۰	۰	۰	۰	۰	۰	
درصد آیات	۰.۰	۲.۴	۴.۸	۰.۰	۲.۴	۲.۴	۲.۴	۴.۸	۲.۴	۷.۱	۹.۵	۹.۵	۹.۵	۷.۱	۹.۵	۷.۱	۰.۰	۲.۴	۴.۸	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۷.۱	۰.۰	۰.۰	۲.۴	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	

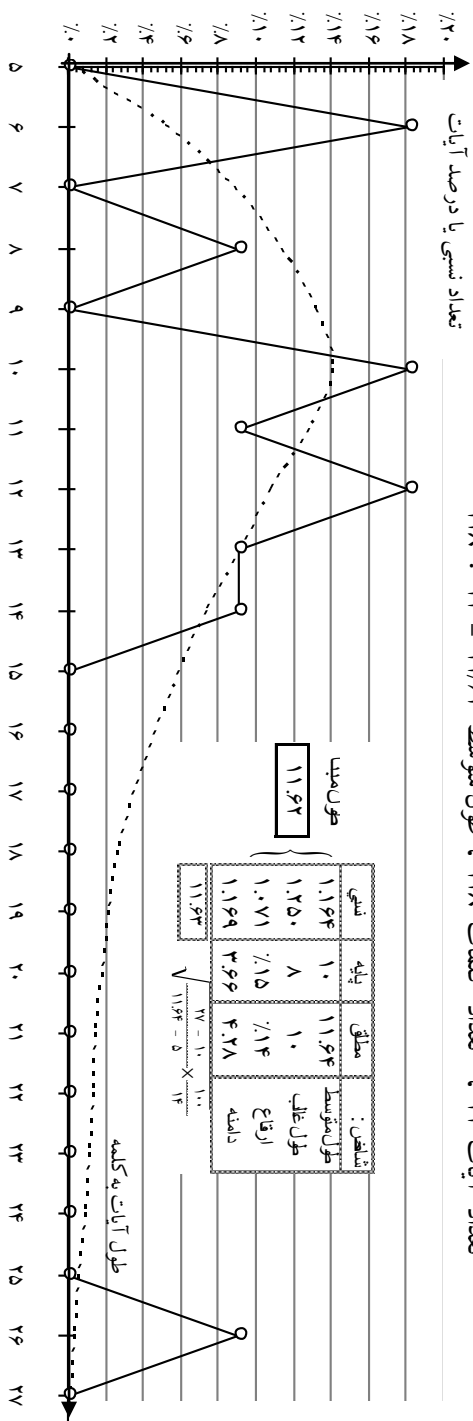
تعداد آیات ۴۲ ، تعداد کلمات ۶۶۶ ، طول متوسط ۱۵.۳۸ = $۶۶۶ \div ۴۲$

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره ابراهیم (۴) - ب (آیات: ۳۳ تا ۵۲)، تنذیر و توصیف آخرت

طول آیات	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰	۲۱	۲۲	۲۳	۲۴	۲۵	۲۶	۲۷	
شماره آیات	۵۰	۵۱		۴۴		۴۹	۴۸	۴۳	۵۲	۴۷	۴۷												۴۶-۴۵	
تعداد آیات	۰	۲	۰	۱	۰	۲	۱	۲	۱	۲	۱	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۱	۰
تعداد کلمات	۰	۱۲	۰	۸	۰	۲۰	۱۱	۲۴	۱۳	۱۴	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۲۶	۰	۰
درصد آیات	۰.۰	۱۸.۲	۰.۰	۹.۱	۰.۰	۱۸.۲	۹.۱	۱۸.۲	۹.۱	۹.۱	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۹.۱	۰.۰	۰.۰

تعداد آیات ۱۱ ، تعداد کلمات ۱۷۸ ، طول متوسط $178 \div 11 = 16.18$

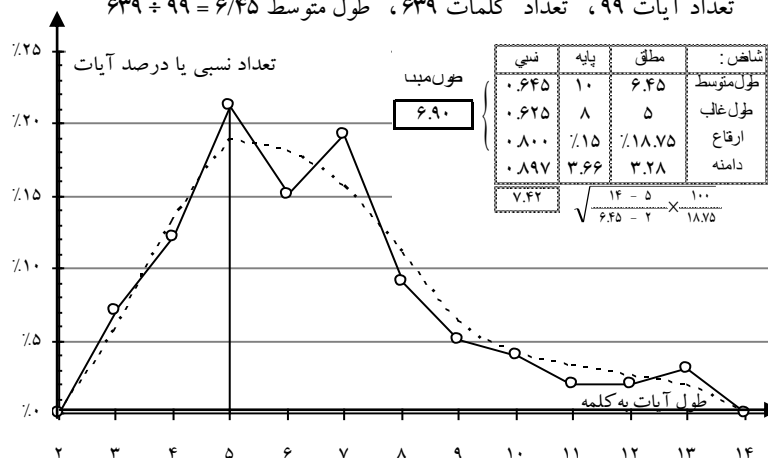

۱۵- حجر

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره حجر (۱۵)، سراسری (آیات: ۱ تا ۹۹)

طول آیات	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴
شماره آیات	۴۶	۳۰	۱	۱۳	۲	۶	۱۴	۲۱	۱۹	۲۲	۲۲	۶۵	
	۶۹	۳۷	۵	۲۳	۳	۱۵	۲۹	۳۳	۴۲	۲۸	۸۵		
	۷۳	۳۸	۱۲	۳۵	۴	۲۰	۳۲	۳۹			۸۸		
	۷۶	۴۰	۱۷	۳۶	۷	۲۶	۵۲	۴۷					
	۸۳	۴۳	۳۴	۴۹	۸	۴۴	۶۶						
	۹۳	۵۱	۴۱	۵۳	۹	۵۴							
	۹۵	۶۲	۴۵	۵۸	۱۰	۵۶							
		۶۴	۵۰	۵۹	۱۱	۷۴							
		۶۷	۵۷	۶۰	۱۶	۹۶							
		۹۰	۶۱	۶۸	۱۸								
			۹۱	۷۰	۷۱	۲۴							
			۹۲	۷۲	۸۲	۲۵							
				۷۵	۸۴	۲۷							
				۷۷	۹۴	۳۱							
			۷۸	۹۸	۴۸								
			۷۹		۵۵								
			۸۰		۶۳								
			۸۱		۸۷								
			۸۶		۹۷								
			۸۹										
			۹۹										
تعداد آیات	۰	۷	۱۲	۲۱	۱۵	۱۹	۹	۵	۴	۲	۲	۳	۰
تعداد کلمات	۰	۲۱	۴۸	۱۰۵	۹۰	۱۳۳	۷۲	۴۵	۴۰	۲۲	۲۴	۳۹	۰
درصد آیات	۰.۰	۷.۱	۱۲.۱	۲۱.۲	۱۵.۲	۱۹.۲	۹.۱	۵.۱	۴.۰	۲.۰	۲.۰	۳.۰	۰.۰

تعداد آیات ۹۹، تعداد کلمات ۶۳۹، طول متوسط $۶/۴۵ = ۶۳۹ \div ۹۹$

منحنی دو کوهانه است و طبیعی به نظر نمی آید. شاخص‌ها، هم‌آهنگی کامل ندارد (ارتفاع کم و دامنه بلند است) و مهم‌تر آنکه پاشش یکنواخت نیست؛ آیات نیمه اول روی طول ۷ تکیه دارند و برحول محور ۷ می‌باشند در صورتی که در نیمه دوم سوره طول غالب ۵ است.

بلاشر سوره حجر (۱۵) را به لحاظ مضمون، به سه گروه نسبتاً متمایز تقسیم کرده است:

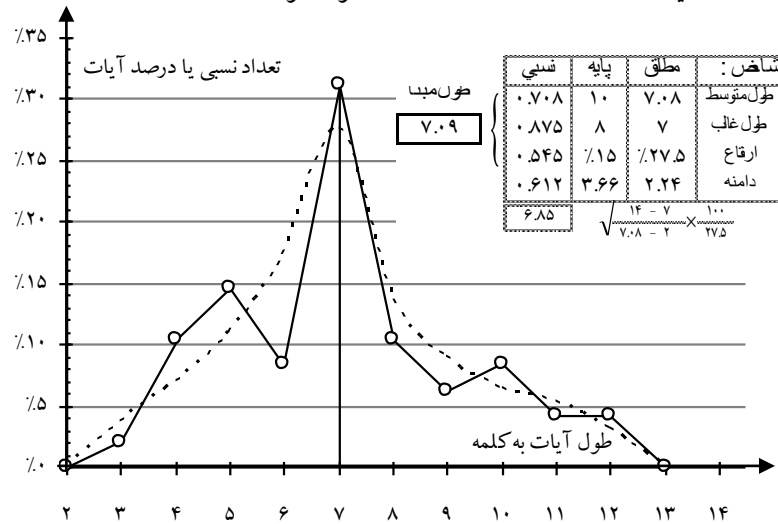
I	۱	تا	۴۸
II	۴۹	تا	۸۴
III	۸۵	تا	۹۹

جدول توزیع و منحنی مشخصه این سه گروه و نیز حالت ادغام شده (II + IV)، به شکل زیر است:

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره حجر (۱۵)، گروه I بلاشر (آیات: ۱ تا ۴۸)

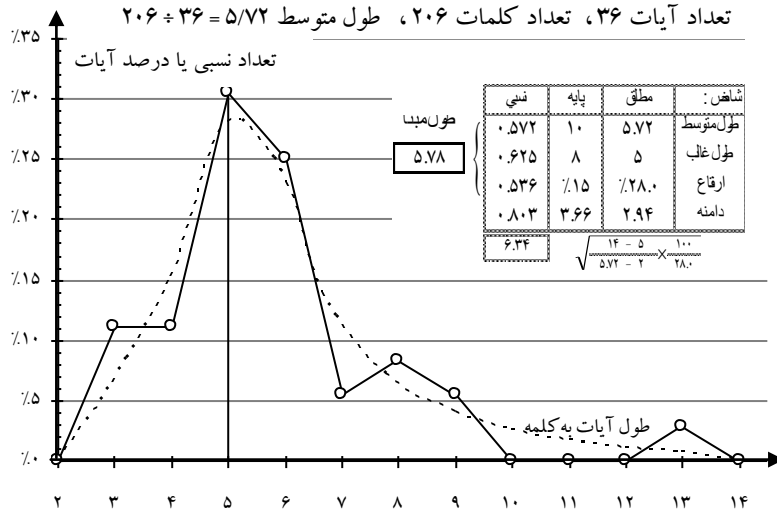
طول آیات	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳
تعداد آیات	۰	۱	۵	۷	۴	۱۵	۵	۳	۴	۲	۲	۰
تعداد کلمات	۰	۳	۲۰	۳۵	۲۴	۱۰۵	۴۰	۲۷	۴۰	۲۲	۲۴	۰
درصد آیات	۰.۰	۲.۱	۱۰.۴	۱۴.۶	۸.۳	۳۱.۳	۱۰.۴	۶.۳	۸.۳	۴.۲	۴.۲	۰.۰

تعداد آیات ۴۸، تعداد کلمات ۳۴۰، طول متوسط $7/08 = 340 \div 48$

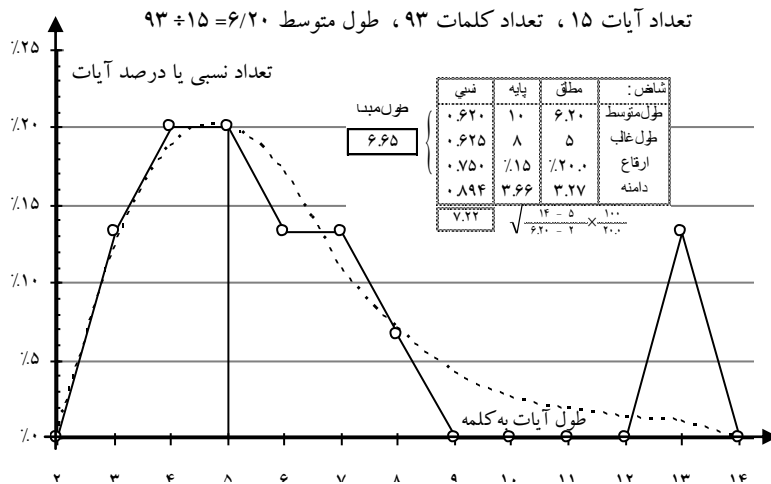
جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره حجر (۱۵)، گروه II بلاشر (آیات: ۴۹ تا ۸۴)

طول آیات	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴
تعداد آیات	۰	۴	۴	۱۱	۹	۲	۳	۲	۰	۰	۰	۱	۰
تعداد کلمات	۰	۱۲	۱۶	۵۵	۵۴	۱۴	۲۴	۱۸	۰	۰	۰	۱۳	۰
درصد آیات	۰.۰	۱۱.۱	۱۱.۱	۳۰.۶	۲۵.۰	۵.۶	۸.۳	۵.۶	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۲.۸	۰.۰

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره حجر (۱۵)، گروه III بلاشر (آیات: ۸۵ تا ۹۹)

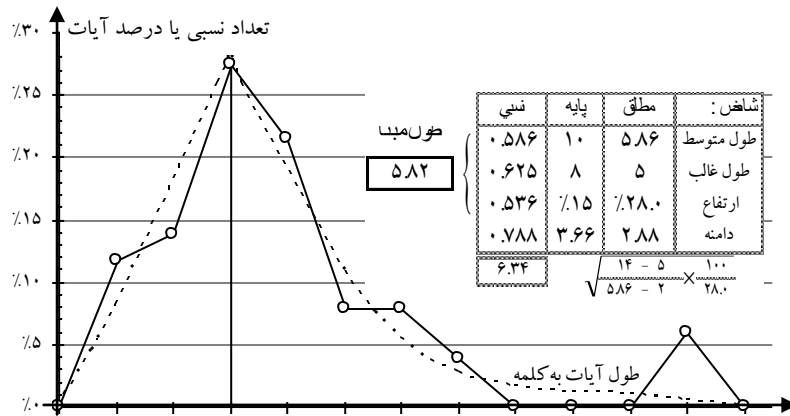
طول آیات	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴
تعداد آیات	۰	۲	۳	۳	۲	۲	۱	۰	۰	۰	۰	۲	۰
تعداد کلمات	۰	۶	۱۲	۱۵	۱۲	۱۴	۸	۰	۰	۰	۰	۲۶	۰
درصد آیات	۰.۰	۱۳.۳	۲۰.۰	۲۰.۰	۱۳.۳	۱۳.۳	۶.۷	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۱۳.۳	۰.۰

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره حجر (۱۵)، گروه (II + III) بلاشر (آیات: ۴۹ تا ۹۹)

طول آیات	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴
تعداد آیات	۰	۶	۷	۱۴	۱۱	۴	۴	۲	۰	۰	۰	۳	۰
تعداد کلمات	۰	۱۸	۲۸	۷۰	۶۶	۲۸	۳۲	۱۸	۰	۰	۰	۳۹	۰
درصد آیات	۰.۰	۱۱.۸	۱۳.۷	۲۷.۵	۲۱.۶	۷.۸	۷.۸	۳.۹	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۵.۹	۰.۰

تعداد آیات ۵۱، تعداد کلمات ۲۹۹، طول متوسط $۵/۸۶ = ۲۹۹ \div ۵۱$

برای تشخیص و تفکیک صحیح تر، سوره حجر (۱۵) را به واحدهای وحی تقطیع نموده، طول های متوسط هر واحد را می سنجیم.

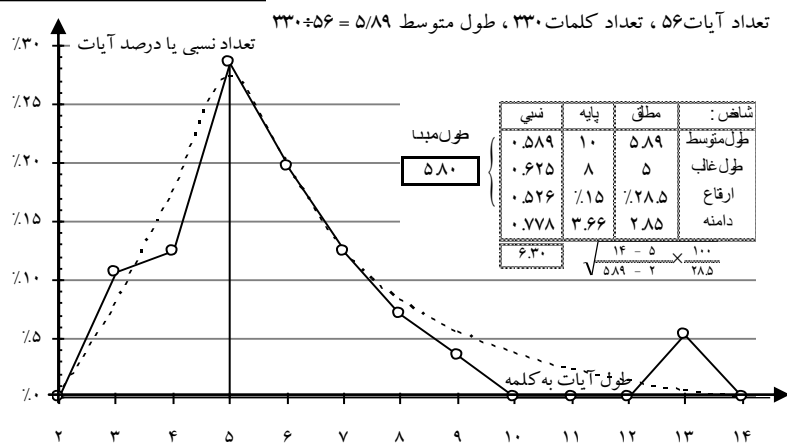
شماره دسته	شماره آیات	موضوع	طول متوسط	طول غالب
۱	۱ تا ۵	واگذاری کافرین به حال خود	$۶/۲۰ = ۳۱/۵$	۵ یا $(۲/۵)$ یا $(۳/۵)$
۲	۶ تا ۱۵	جدال مشرکین بر سر رسالت	$۷/۱۰ = ۷۱/۱۰$	۷ یا $(۵/۱۰)$
۳	۱۶ تا ۲۵	خلقت آسمان و زمین و ارسال بادهای و احیا و اماتة تا حشر	$۸/۱۰ = ۸۰/۱۰$	۷ یا $(۴/۱۰)$
۴	۲۶ تا ۴۸	خلقت انسان، سجده فرشتگان، اخراج شیطان، پرهیز گاران	$۶/۸۶ = ۱۵۸/۲۳$	$(۵/۲۳)$ و مجازاً $(۳/۲۳)$
۵	۴۹ تا ۶۰	مغفرت و عذاب خدا و خبر میهمانان ابراهیم	$۶/۳۳ = ۷۶/۱۲$	۶ یا $(۵/۱۲)$
۶	۶۱ تا ۷۵	فرستادگان نزد لوط و هلاکت قوم	$۵/۸۰ = ۸۷/۱۵$	۵ یا $(۴/۱۵)$
۷	۷۶ تا ۸۵	اصحاب ایکه و اصحاب حجر	$۵/۶۰ = ۵۶/۱۰$	۵ یا $(۵/۱۰)$
۸	۸۶ تا ۹۹	تقویت روحی پیغمبر و تأکید مأموریت	$۵/۷۰ = ۸۰/۱۴$	۵ یا $(۳/۱۴)$

دسته‌های ۲ تا ۴ (آیات ۶ تا ۴۸) دارای طول‌های متوسط اطراف ۷/۵ و طول‌های غالب ۷ می‌باشند و به لحاظ محتوای مطالب، استدلالی هستند در حالی که در دسته‌های ۱ و ۵ تا ۸ (آیات: «۱ تا ۵» و «۴۹ تا ۹۹»)، طول‌های متوسط و غالب، هر کدام در حدود ۲ واحد سقوط می‌کنند و مطلب روی داستان و اعراض از مشرکین و استقامت در مأموریت می‌رود. بنابراین احتمالاً سوره از دو گروه زیر تشکیل می‌شود:

- ۱۵ - الف) داستان‌های تنذیر و تقویت و تأکید پیغمبر }
 ۱ تا ۵
 ۴۹ تا ۹۹
- ۱۵ - ب) جدال‌ها و استدلال‌های ایمانی (۶ تا ۴۸)

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره حجر (۱۵) - الف (آیات: ۱ تا ۵ و ۴۹ تا ۹۹)

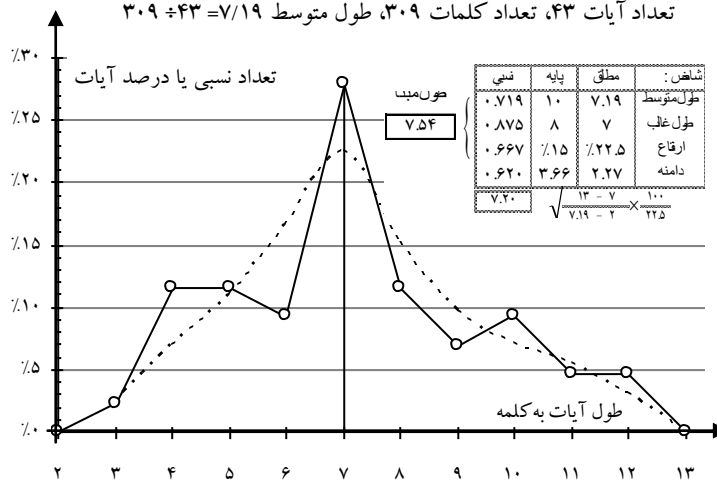
طول آیات	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴
شماره آیات		۶۹	۵۱	۱	۴۹	۲	۵۴	۵۲				۶۵	
		۷۳	۶۲	۵	۵۳	۳	۵۶	۶۶				۸۵	
		۷۶	۶۴	۵۰	۵۸	۴	۷۴					۸۸	
		۸۳	۶۷	۵۷	۵۹	۵۵	۹۶						
		۹۳	۹۰	۶۱	۶۰	۶۳							
		۹۵	۹۱	۷۰	۶۸	۸۷							
			۹۲	۷۲	۷۱	۹۷							
				۷۵	۸۲								
				۷۷	۸۴								
				۷۸	۹۴								
				۷۹	۹۸								
				۸۰									
				۸۱									
				۸۶									
			۸۹										
			۹۹										
تعداد آیات	۰	۶	۷	۱۶	۱۱	۷	۴	۲	۰	۰	۰	۳	۰
تعداد کلمات	۰	۱۸	۲۸	۸۰	۶۶	۴۹	۳۲	۱۸	۰	۰	۰	۳۹	۰
درصد آیات	۰.۰	۱۰.۷	۱۲.۵	۲۸.۶	۱۹.۶	۱۲.۵	۷.۱	۳.۶	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۵.۴	۰.۰

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره حجر (۱۵) - ب (آیات: ۶ تا ۴۸)

طول آیات	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳
شماره آیات		۴۶	۳۰	۱۲	۱۳	۷	۶	۱۴	۲۱	۱۹	۲۲	
			۳۷	۱۷	۲۳	۸	۱۵	۲۹	۳۳	۴۲	۲۸	
			۳۸	۳۴	۳۵	۹	۲۰	۳۲	۳۹			
			۴۰	۴۱	۳۶	۱۰	۲۶		۴۷			
			۴۳	۴۵		۱۱	۴۴					
						۱۶						
						۱۸						
						۲۴						
						۲۵						
						۲۷						
						۳۱						
						۴۸						
	تعداد آیات	۰	۱	۵	۵	۴	۱۲	۵	۳	۴	۲	۲
تعداد کلمات	۰	۳	۲۰	۲۵	۲۴	۸۴	۴۰	۲۷	۴۰	۲۲	۲۴	۰
درصد آیات	۰.۰	۲.۳	۱۱.۶	۱۱.۶	۹.۳	۲۷.۹	۱۱.۶	۷.۰	۹.۳	۴.۷	۴.۷	۰.۰

تعداد آیات ۴۳، تعداد کلمات ۳۰۹، طول متوسط $309 \div 43 = 7.19$

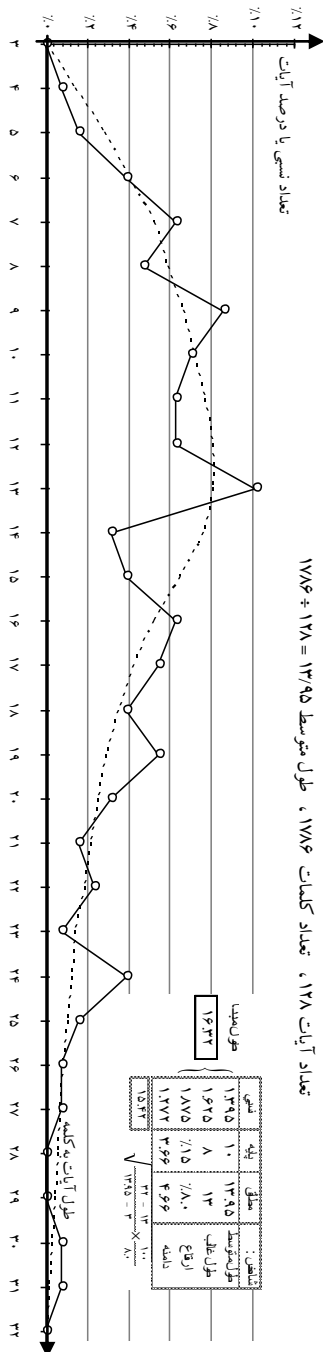

در هر دو مورد منحنی‌ها طبیعی‌تر و شاخص‌ها هم‌آهنگ‌تر از گروه بندی بلاشر و سوره سراسری است.

۱۶- نحل

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره نحل (۱۶)، تمام آیات (از تا ۱۲۹) (با شماره گذاری نوع ۲ که منطقی تر به نظر می آید)

طول آیات	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰	۲۱	۲۲	۲۳	۲۴	۲۵	۲۶	۲۷	۲۸	۲۹	۳۰	۳۱	۳۲
شماره آیات																														
تعداد آیات	۱۶	۴۴	۱۹	۳	۳	۵	۱	۳۳	۱۵	۳۴+۱۵	۷	۸۰	۱۳	۱۱	۵۰	۲	۶۱	۲۸	۱۴	۳۴	۳۳	۷۱	۸۳	۷۸	۳۸	۲۹	۳۰	۳۱	۳۲	
تعداد کلمات	۱۱۸	۲۱۱+۲۲	۸۴	۱۷	۱۷	۴۹	۱۸	۴۲	۴۱	۳۴	۱۰	۹۷	۲۷	۴۰	۶۵	۳	۳۲	۳۳	۲۹	۱۱۶	۱۲۶	۷۷	۸۳	۷۷	۳۸	۲۹	۳۰	۳۱	۳۲	
درصد آیات	۰	۱۰	۳۹	۵	۵	۱۰۰	۲	۸۹	۳۹	۵۴	۱۰	۹۸	۹۸	۹۶	۹۵	۱۱۲	۹۴	۹۳	۹۳	۹۳	۹۱	۹۱	۸۳	۷۷	۳۸	۲۹	۳۰	۳۱	۳۲	
تعداد کلمات	۰	۴	۳۹	۵	۵	۴۸	۹	۴۲	۸	۳۴	۱۰	۹۷	۲۷	۴۰	۶۵	۳	۳۲	۳۳	۲۹	۱۱۶	۱۲۶	۷۷	۸۳	۷۷	۳۸	۲۹	۳۰	۳۱	۳۲	
درصد کلمات	۰	۰.۸	۳.۹	۰.۳	۰.۳	۴.۷	۰.۷	۴.۲	۰.۸	۳.۴	۰.۷	۹.۷	۲.۷	۴.۰	۶.۵	۰.۳	۳.۲	۳.۳	۲.۹	۱۱.۶	۱۲.۶	۷.۷	۸.۳	۷.۷	۳.۸	۲.۹	۳.۰	۳.۱	۳.۲	

شکل منحنی با قله فرعی روی طول ۹ و دامنه بلند و سکوی سمت چپ، دور از حالت طبیعی و عادی است. شاخص‌ها نیز هم‌آهنگی نداشته، طول غالب و ارتفاع و طول میانگین محسوس با طول متوسط دارند و دامنه بسیار کوتاه است. این قرائن حکایت از وجود دو یا چند گروه متمایز فاصله‌دار می‌نماید که تمرکز آنها روی طول‌های ۱۳ و ۹ است.

بلاشر می نویسد مورخین اسلامی عموماً سوره نحل (۱۶) را تقریباً به تمامه، مکی دانسته‌اند ولی برخی مانند «ابن سلمه» فقط تا آیه ۲۹ را مکی می‌دانند در حالی که «رازی» به نقل قول از «قتاده»، آیات اولیه ۱ تا ۴۲ را مدنی شمرده است و «الاسام» تمام سوره را مدنی گرفته است. به عقیده ویل «Weil» و نولدکه و شواله، سوره متعلق به دوران آخر مکه است با اضافات مدنی متعدد و بل «Bell» آیات مدنی را بیشتر از آنها سراغ می‌دهد.

در هر حال، بلاشر سوره نحل (۱۶) را به چهار گروه زیر تقسیم می‌نماید:

I (۱) تا ۴۹ با آیات الحاقی بعدی و احتمالاً مدنی ۹ تا ۱۶.

II (۵۰) تا ۹۱ الف مانند گروه قبلی.

III (۹۱) تا ۹۹ } انطباق و اتصال دسته آیات مشابه ولی مستقل، با احتمال نزول در سال‌های مقارن یا مابعد هجرت.

IV (۱۰۰) تا ۱۳۸ } مربوط به دوران آخر مکه ولی مدنی بودن ۱۱۱. ویل «Weil» آیات ۱۰۰ تا ۱۰۷ را مدنی می‌داند.

ما برای رسیدن به گروه‌های هم‌آهنگ و تشخیص و تفکیک آیات غیر معاصر، به تقطیع سوره یعنی دسته بندی کردن آن برحسب موضوع و مقایسه طول‌های متوسط و غالب هر یک می‌پردازیم.

روی هم رفته سوره متضمن یازده دسته، کمابیش متمایز، به شرح جدول صفحه بعد است.

در این ردیف بندی دسته‌ها، تمایز برجسته دسته ۳ که با طول متوسط ۱۷/۱۲ میان دو دسته دیگر با طول‌های متوسط ۱۱/۳۷ و ۱۱/۲۸ قرار دارد، کاملاً مشخص است. بنابراین با دسته‌های ۱ و ۲ و ۴ یکی گرفته شده است. دسته‌های ۶ و ۹ و ۱۰ دارای طول‌های متوسط یا غالب نزدیک به دسته ۳ می‌باشند و می‌توانند به عنوان دسته‌های متصل یا لااقل معاصر و مقارن گرفته شوند. از طرف دیگر دسته ۷ که بلاشر آن را گروه مستقل گرفته است با طول متوسط ۱۸/۲۲ و طول غالب هم‌آهنگ ۱۵، حساب خود را کاملاً از سایر آیات این سوره جدا می‌کند. در مقابل دسته‌های ۱، ۲، ۴، ۵، ۸ و ۱۱ شباهت و قرابت‌های کافی در تجزیه و ترسیم نسبت به یکدیگر دارند.

شماره دسته	شماره آیات	موضوع	طول متوسط	طول غالب
۱	۱ تا ۱۸	شمارش خلقت‌ها و نعمت‌های الهی	$\frac{198}{18} = 10/94$	۸
۲	۱۹ تا ۳۴	استدلال و جدال توحیدی توأم با تنذیر آخرت	$\frac{182}{14} = 11/37$	۹
۳	۳۵ تا ۴۲	جدال توحیدی با مشرکین و استدلال آخرتی	$\frac{137}{8} = 17/12$	۱۰ (مجازی ۱۳)
۴	۴۳ تا ۴۹	تربیت و تقویت اخلاقی و عقیدتی مؤمنین و تهدید کفار در قبال مکر و دشمنی آنها	$\frac{79}{7} = 11/28$	۸
۵	۵۰ تا ۶۶	ذکر آثار خلقت و قدرت منتهی به ملامت شرک	$\frac{211}{17} = 12/41$	۱۱
۶	۶۷ تا ۹۱ الف*	شمارش خلقت‌ها و مخصوصاً نعمت‌های الهی منتهی به تنذیر آخرت برای منکرین و مشرکین	$\frac{409}{25} = 16/36$	۱۳
۷	۹۱ ب* تا ۹۹	آیات تربیتی و تشریحی منتهی به زندگی پاکیزه آخرت	$\frac{164}{9} = 18/22$	۱۵
۸	۱۰۰ تا ۱۰۷	بحث راجع به قرآن به لحاظ وحی و افتراء	$\frac{79}{7} = 11/28$	۱۰
۹	۱۰۸ تا ۱۱۴ مکرر	توجه و تقویت مؤمنین در برابر اغوا و ایذای مشرکین و نتایج کفران نعمت و هدایت. (در قرآن اسلامی دو بار آیه ۱۱۴ آمده است. در حالی که در ترجمه بلاشر، آیات ۱۱۰ و ۱۱۱ اسلامی را شماره مکرر زده است. در هر دو حال با شماره گذاری نوع ۱ تعداد آیات این دسته ۷ عدد می‌شود و چون در تجزیه و ترسیمی که بعداً می‌آید فرض توأم بودن آیات ۱۱۴ و ۱۱۴ مکرر نتایج طبیعی تر داده است، ما آن را قبول کردیم)	$\frac{118}{7} = 16/88$	۱۲
۱۰	۱۱۵ تا ۱۲۰	جدال تشریحی راجع به حرمت خوراکی‌ها	$\frac{90}{6} = 15/00$	۹۰ یا ۱۳٪ یا ۱۴٪
۱۱	۱۲۱ تا ۱۲۹	پیروی از ملت ابراهیم و وحدت دین خدا و جدال احسن	$\frac{108}{9} = 12/00$	۱۰۸ یا ۱۲٪ یا ۱۰٪ (مجازی)

* تقسیم آیه ۹۱ به دو آیه ۹۱ الف و ۹۱ ب برطبق نظر بلاشر است که می‌گوید کلیه مفسرین موافقت دارند که قسمت دوم این آیه از - وَتَرْكُنَا عَلَيْكَ الْكِتَابَ تَبَيَّنًا - به بعد با قسمت اول آن از نظر جمله سازی اتصال ندارد و مقدمه دسته آیات بعد است.

به‌طور خلاصه سوره را می‌توانیم به سه گروه زیر تقسیم نماییم:

تبلیغ و استدلال‌های توحید و رسالت مبتنی بر نمونه‌های خلقت و نعم الهی توأم با تربیت و تقویت مؤمنین و منتهی به وحدت ابراهیمی ادیان.	۱ تا ۳۴	}	۱ (۱) تا ۱۸	۱۶ الف -	
			۲ (۲) تا ۳۴		
	۴۳ تا ۶۶	}	۴ (۴) تا ۴۳	۱۶ الف -	
			۵ (۵) تا ۶۶		
				۸ (۸) تا ۱۰۰	۱۶ الف -
				۱۱ (۱۱) تا ۱۲۹	

جدال توحیدی و تشریحی استدلالی با
 مشرکین توأم با یادآوری نمونه‌هایی
 از خلقت و انواعی از نعمت‌های الهی
 با توجه به تقویت روحی مؤمنین.

۱۶- ب { (۳) ۳۵ تا ۴۲
 (۶) ۶۷ تا ۹۱ الف
 (۹) ۱۰۸ تا ۱۱۴ مکرر
 (۱۰) ۱۱۵ تا ۱۲۰ } ۱۰۸ تا ۱۲۰

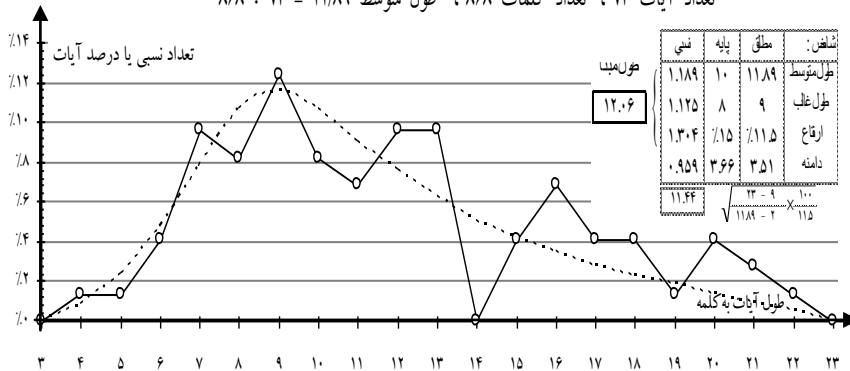
آیات تشریحی اجتماعی و اخلاقی،
 منتهی به مژده حیات پاکیزه ابدی.

۱۶- ج (۷) ۹۱ تا ۹۹

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره نحل (۱۶) - الف: توحیدی و تربیتی استدلالی و
 ملیت واحد الهی (آیات: ۱ تا ۳۴، ۴۳ تا ۶۶، ۱۰۰ تا ۱۰۷ و ۱۲۱ تا ۱۲۹)

طول آیات	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰	۲۱	۲۲	۲۳
تعداد آیات	۰	۱	۱	۳	۷	۶	۹	۶	۵	۷	۷	۰	۳	۵	۳	۳	۱	۳	۲	۱	۰
تعداد کلمات	۰	۴	۵	۱۸	۴۹	۴۸	۸۱	۶۰	۵۵	۸۴	۹۱	۰	۴۵	۸۰	۵۱	۵۴	۱۹	۶۰	۴۲	۲۲	۰
درصد آیات	۰.۰	۱.۴	۱.۴	۴.۱	۹.۶	۸.۲	۱۲.۳	۸.۲	۶.۸	۹.۶	۹.۶	۰.۰	۴.۱	۶.۸	۴.۱	۴.۱	۱.۴	۴.۱	۲.۷	۱.۴	۰.۰

تعداد آیات ۷۳، تعداد کلمات ۸۶۸، طول متوسط $۱۱/۸۹ = ۷۳ \div ۸۶۸$

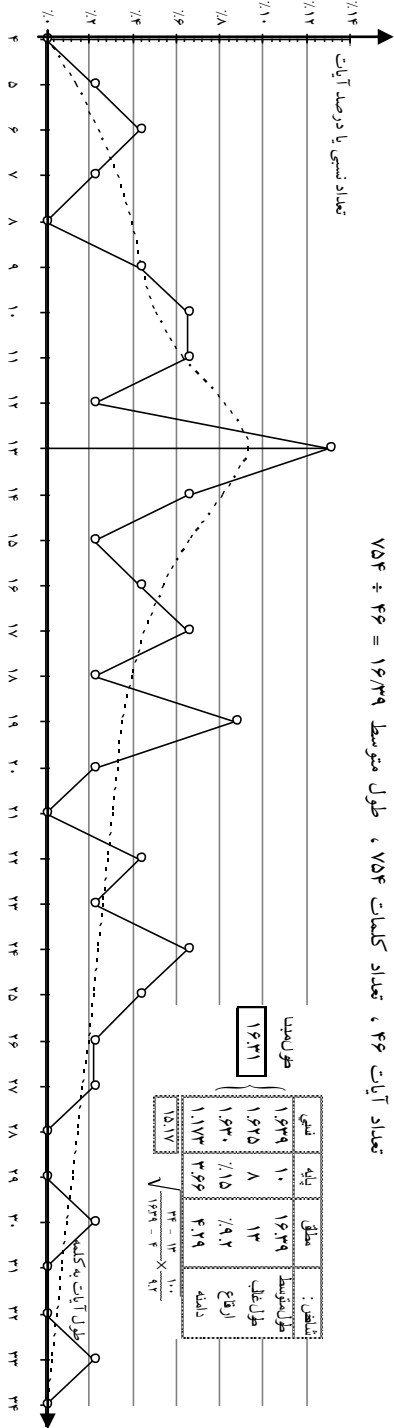

شاخص‌ها (خصوصاً اول و دوم) هم‌آهنگی کافی دارند، فقط شاخص دامنه کوتاه است.

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره نحل (۱) - ب: جلال توحیدی و تشریحی با ارائه نعم فراوان الهی مستهی به تقویت روحی (آیات: ۳۵ تا ۴۲، ۶۷ تا ۹۱ الف و ۱۰۸ تا ۱۲۰)

شماره آیات	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰	۲۱	۲۲	۲۳	۲۴	۲۵	۲۶	۲۷	۲۸	۲۹	۳۰	۳۱	۳۲	۳۳	
طول آیات	۱۱۸	۸۴	۱۱۱	۸۵	۷۶	۴۶	۴۱	۱۰۹	۳۹	۸۰	۶۹	۴۰	۶۸	۱۱۲	۷۲	۳۵	۷۴	۷۳	۷۱	۸۲	۷۸	۷۸	۳۷	۳۷	۳۷	۳۷	۳۷	۳۷	۳۷	۳۷	
شماره آیات	۱	۲	۱	۰	۲	۳	۳	۱	۶	۳	۱	۲	۳	۱	۴	۱	۲	۱	۳	۲	۳	۲	۱	۱	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
تعداد آیات	۰	۱	۲	۱	۰	۲	۳	۳	۱	۶	۳	۱	۲	۳	۱	۴	۱	۲	۱	۳	۲	۳	۲	۱	۱	۰	۰	۰	۰	۰	
تعداد کلمات	۰	۵	۱۲	۷	۰	۱۸	۳۰	۳۳	۱۲	۷۸	۴۲	۱۵	۳۲	۵۱	۱۸	۷۶	۲۰	۴۳	۲۳	۷۲	۵۰	۲۶	۲۶	۲۷	۰	۰	۰	۰	۰	۰	
درصد آیات	۰.۰	۲.۲	۴.۳	۲.۲	۰.۰	۴.۳	۶.۵	۶.۵	۲.۲	۱۳.۰	۶.۵	۲.۲	۴.۳	۶.۵	۲.۲	۸.۷	۲.۲	۴.۳	۲.۲	۶.۵	۴.۳	۶.۵	۲.۲	۲.۲	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	

تعداد آیات ۴۶ ، تعداد کلمات ۷۵۴ ، طول متوسط ۱۶/۳۹ = ۷۵۴ ÷ ۴۶

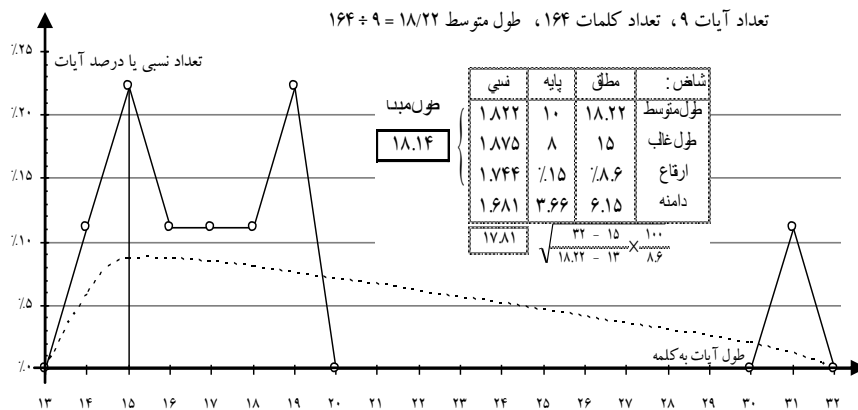
شکل منحنی نسبتاً طبیعی بوده، قله‌ها متدرجاً و منظم‌باین آمده‌اند. سه شاخص اصلی، هم‌آهنگی کامل دارند. فقط شاخص دامنه استثناً ۲۵٪ ضعیف است.

اگر آیه ۱۱۲ (ثُمَّ إِنَّ رَبَّكَ لِلَّذِينَ هَاجَرُوا...) را که بلاشر الحاق بعدی می‌داند، برداریم و ۱۱ کلمه از آیه ۱۰۸ (إِيمَانِهِ إِلَّا مَنْ أُكْرِهَ وَقَلْبُهُ مُطْمَئِنٌّ بِالْإِيمَانِ وَلَكِنْ مَنْ شَرَحَ بِالْكُفْرِ صَدْرًا) که به عقیده او و «Barth» توضیح بعدی است کم کنیم، قله منحنی به طور غیرطبیعی بالاتر می‌رود و شاخص سوم ناهم‌آهنگ می‌شود. بنابراین باید گفت که سر جای خود هستند.

اگر منظور بلاشر از الحاقی بودن ۱۱۲ به واسطه ذکر است که از هجرت و جهاد شده و راجع به مطالب مدینه است، اصلاً این گروه دارای طول‌های مبنای نظیر سال اول هجرت می‌باشد و تماماً مدنی است.

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره نحل (۱۶) ج :
تشریحی اجتماعی و اخلاقی (آیات : ۹۱ تا ۹۹)

طول آیات	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰	۲۱	۲۲	۲۳	۲۴	۲۵	۲۶	۲۷	۲۸	۲۹	۳۰	۳۱	۳۲	
شماره آیات		۹۷	۹۱ ۹۸	۹۲	۹۵	۹۶	۹۳ ۹۹													۹۴	
تعداد آیات	۰	۱	۲	۱	۱	۱	۲	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۱	۰	
تعداد کلمات	۰	۱۴	۳۰	۱۶	۱۷	۱۸	۳۸	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۳۱	۰	
درصد آیات	۰.۰	۱۱.۱	۲۲.۲	۱۱.۱	۱۱.۱	۱۱.۱	۲۲.۲	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۱۱.۱	۰.۰	

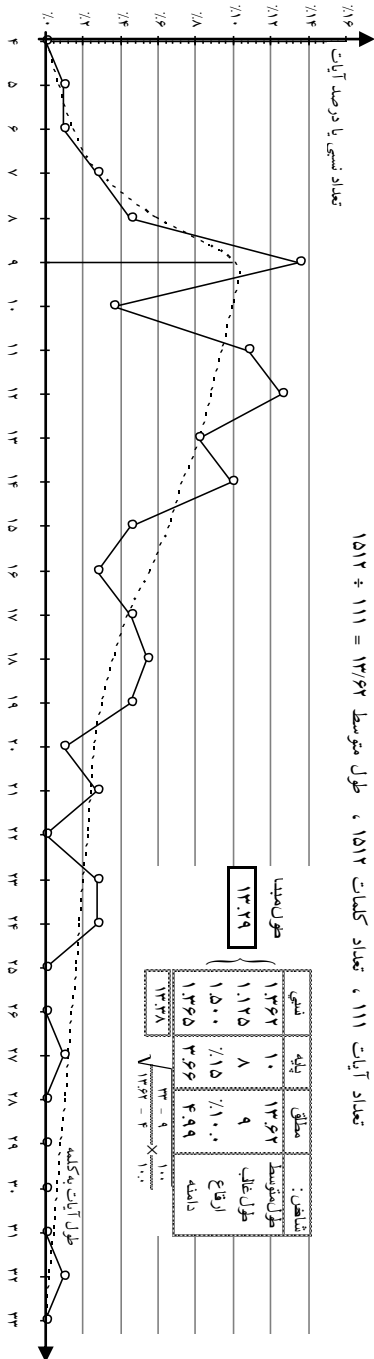
البته منحنی معادل منظم شباهت زیادی با منحنی واقعی ندارد و ممکن بود ارتفاع‌های دیگری برای آن اختیار می‌کردیم ولی با توجه به کمی تعداد آیات، انتظار شکل‌گیری بیشتری نمی‌توان داشت و همین قدر که شاخص‌های کاملاً هم‌آهنگ به دست آمده است قابل توجه می‌باشد.

۱۷- اسراء

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره اسراء (۱۷)، تمام آیات: ۱ تا ۱۱۱ (شماره گذاری نوع ۲ که منطقی تر به نظر آمده، انتخاب شد)

طول آیات	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰	۲۱	۲۲	۲۳	۲۴	۲۵	۲۶	۲۷	۲۸	۲۹	۳۰	۳۱	۳۲	۳۳	
شماره آیات	۱۰۹	۴۵	۱۵	۱۲	۲۸	۳۳	۳۴	۸	۲	۱۴	۱۷	۳۸	۹۰	۵	۱۹	۱۶	۶۶	۱	۷	۲۳	۲۴	۲۵	۲۶	۲۷	۲۸	۲۹	۳۰	۳۱	۳۲	۳۳	
تعداد آیات	۱	۱	۳	۵	۱۵	۴	۱۲	۱۴	۹	۱۱	۵	۳	۵	۳	۵	۶	۵	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	
تعداد کلمات	۰	۵	۶	۲۱	۴۰	۴۰	۱۳۳	۱۶۸	۱۱۷	۱۵۴	۷۵	۴۸	۸۵	۱۰۸	۹۵	۲۰	۶۳	۰	۶۹	۷۲	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	
درصد آیات	۰.۰	۰.۹	۰.۹	۲.۷	۴.۵	۳.۶	۱۰.۸	۱۲.۶	۸.۱	۹.۹	۴.۵	۲.۷	۳.۶	۵.۴	۴.۵	۰.۹	۲.۷	۰.۰	۲.۷	۲.۷	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰

تعداد آیات ۱۱۱ ، تعداد کلمات ۱۵۱۲ ، طول متوسط ۱۳.۶۲ = ۱۵۱۲ ÷ ۱۱۱

منحنی خیلی غیرطبیعی نیست و شاخص‌ها زیاد ناهم‌آهنگی ندارند ولی با دقت مختصری معلوم می‌شود که طول غالب ضعیف است و وجود ماکزیمم فرعی روی طول‌های ۱۲ و ۱۴ باعث شده است که ارتفاع کم شود و ممکن است پاشش یکنواخت نباشد.

بلاشر تاریخ نزول سوره اسراء (۱۷) را نامعین و مورد اختلاف مورخین اسلامی و محققین اروپایی می‌داند و اضافه می‌کند در روایات اسلامی به وجود آیات بعدی مدنی متعددی اشاره شده است (آیات ۲۸، ۳۴، ۳۸، ۵۹، ۷۵ تا ۸۲) و بالاخره به ترتیب ردیف فعلی آیات، بلاشر سوره را به پنج گروه زیر تقسیم می‌کند:

(I) ۱ تا ۲۳ ، (II) ۲۴ تا ۵۴ ، (III) ۵۵ تا ۷۲ ، (IV) ۷۳ تا ۸۹ ، (V) ۹۰ تا ۱۱۱ و احتمال می‌دهد الحاق و تکمیل‌های بعدی، در آیات: ۱، ۶، ۷ الف، ۸، ۶۳ تا ۶۷، ۸۰ تا ۸۵، ۱۰۲، ۱۱۱ می‌باشد.

باتوجه به اختلافات و احتمالات فوق و برای رسیدگی به یکنواختی پاشش آیات و دسته‌بندی آنها برحسب طول متوسط، چاره‌ای نداریم جز آنکه دسته‌های متصل و متوالی سوره اسراء (۱۷) را برحسب محتوا و مضمون تفکیک نموده طول‌های متوسط هر یک را حساب کنیم:

شماره دسته	شماره آیات	موضوع	طول متوسط	طول غالب
۱	۱	توحید و وحی یا نبوت	۲۱	۲۱
۲	۲ تا ۸	راجع به بنی اسرائیل بعد از موسی و خطاب به حاضرین	$13/71 = 96 \div 7$	۱۷
۳	۹ تا ۲۲	قرآن و آثار اعمال در هلاکت دنیا و نتایج آخرت	$13/30 = 173 \div 13$	۱۱
۴	۲۳ تا ۴۱	احکام توحیدی و تربیتی و اخلاقی شبیه به فرامین دهگانه	$12/50 = 225 \div 18$	۱۲
۵	۴۲ تا ۵۴	توحید و قرآن و آخرت	$12/92 = 168 \div 13$	۹
۶	۵۵ تا ۶۲	اخلاق، توحید، نبوت	$17 = 135 \div 8$	۱۳
۷	۶۳ تا ۶۷	خلقت آدم و شیطان و توصیه به عدم اطاعت از شیطان	$13 = 65 \div 5$	۱۰
۸	۶۸ تا ۷۲	توحید و معرفت	$17 = 85 \div 5$	۱۵
۹	۷۳ تا ۸۳	آخرت، نبوت، نماز، حق و باطل	$11/72 = 129 \div 11$	۱۴
۱۰	۸۴ تا ۱۰۲	قرآن، وحی، نبوت، توحید	$14/42 = 274 \div 19$	۱۲
۱۱	۱۰۳ تا ۱۰۶	موسی و فرعون	$13 = 65 \div 5$	۹
۱۲	۱۰۷ تا ۱۱۱	قرآن، توحید و معرفت	$12/66 = 76 \div 6$	۹

در این ۱۲ دسته آیات که با تغییر رنگ ملایم یا آشکار، تغییر مطلب و مضمون می‌دهند، بعضی‌ها دارای طول‌های متوسط و غالب خیلی نزدیک بوده، به احتمال قوی، معاصر و شاید متصل به هم هستند و بعضی دیگر کاملاً متمایز از دسته‌های ماقبل و مابعد بوده محتملاً متعلق به دوران‌های متفاوت هستند. به طور کلی می‌توانیم دسته‌های فوق را در سه گروه با پاشش یکنواخت به شرح زیر جمع کنیم:

۵۴ تا ۹	{	۲۲ تا ۹	(دسته ۳)	}	۱۷- الف
		۴۱ تا ۲۳	(دسته ۴)		
		۵۴ تا ۴۲	(دسته ۵)		
معرفت و تربیت و آخرت و مختصری از برخورد موسی با فرعون		۶۷ تا ۶۳	(دسته ۷)		
		۸۳ تا ۷۳	(دسته ۹)		
۱۰۳ تا ۱۱۱		۱۰۶ تا ۱۰۳	(دسته ۱۱)		
		۱۱۱ تا ۱۰۷	(دسته ۱۲)		

بنی اسرائیل + وحی و معرفت	{	۸ تا ۱	(دسته ۱)	}	۱۷- ب
		۱۰۲ تا ۸۴	(دسته ۲)		
			(دسته ۱۰)		

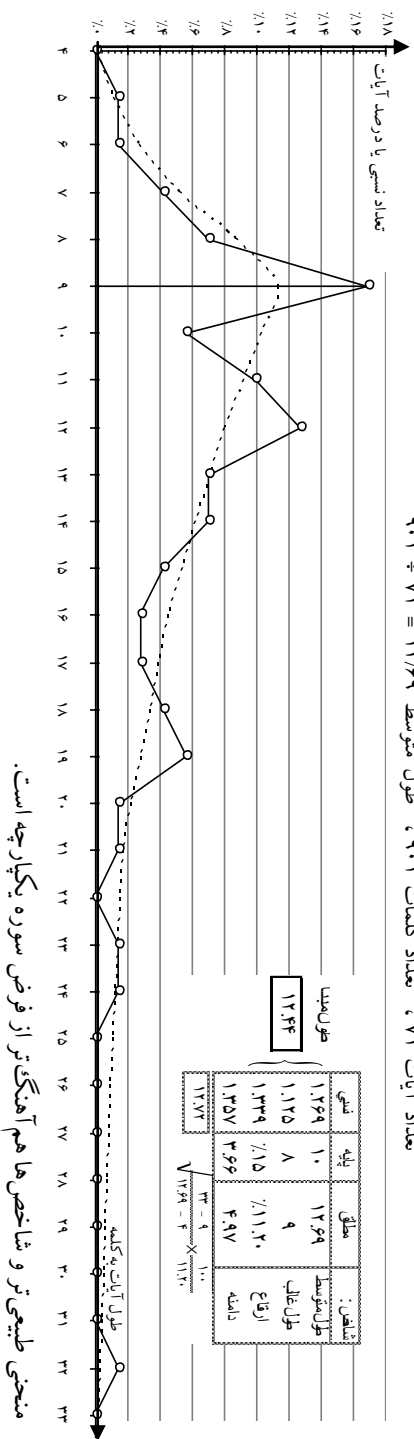
اخلاق و توحید و نبوت	{	۶۲ تا ۵۵	(دسته ۶)	}	۱۷- ج
		۷۲ تا ۶۸	(دسته ۸)		

* * *

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره اسراء (۱۷)
الف (آیات: ۹ تا ۵۴، ۵۷ تا ۷۳، ۸۳ تا ۱۰۳ و ۱۱۱ تا ۱۱۲)؛ آیات معرفتی و تربیتی و تذکر آخرت با مختصری از برخورد موسی و فرعون

طول آیات	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰	۲۱	۲۲	۲۳	۲۴	۲۵	۲۶	۲۷	۲۸	۲۹	۳۰	۳۱	۳۲	۳۳	
شماره آیات																															
تعداد آیات	۰	۱	۱	۳	۵	۱۲	۴	۷	۲۰	۲۱	۲۹	۲۱	۲۰	۲۵	۲۲	۲۱	۲۱	۲۱	۲۱	۲۱	۲۱	۲۱	۲۱	۲۱	۲۱	۲۱	۲۱	۲۱	۲۱	۲۱	
تعداد کلمات	۰	۵	۶	۲۱	۴۰	۱۲۸	۴۰	۷۷	۲۰۸	۲۱۸	۳۹۵	۲۱۸	۲۰۸	۲۵۸	۲۲۸	۲۱۸	۲۱۸	۲۱۸	۲۱۸	۲۱۸	۲۱۸	۲۱۸	۲۱۸	۲۱۸	۲۱۸	۲۱۸	۲۱۸	۲۱۸	۲۱۸	۲۱۸	۲۱۸
درصده آیات	۰.۰	۱.۴	۱.۴	۴.۲	۷.۰	۱۶.۹	۱۰.۰	۱۸.۷	۵۱.۰	۵۱.۰	۱۰۰.۰	۵۱.۰	۵۱.۰	۱۰۰.۰	۱۰۰.۰	۱۰۰.۰	۱۰۰.۰	۱۰۰.۰	۱۰۰.۰	۱۰۰.۰	۱۰۰.۰	۱۰۰.۰	۱۰۰.۰	۱۰۰.۰	۱۰۰.۰	۱۰۰.۰	۱۰۰.۰	۱۰۰.۰	۱۰۰.۰	۱۰۰.۰	۱۰۰.۰

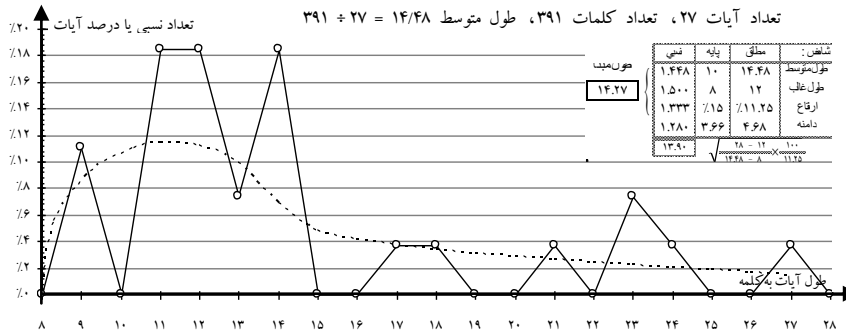
تعداد آیات ۷۱ = تعداد کلمات ۹۰۱ ÷ طول متوسط ۱۲/۶۹

منحنی طبیعی تر و شاخص‌ها هم آهنگ‌تر از فرض سوره یکپارچه است.

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره اسراء (۱۷)
ب (آیات: ۱ تا ۱۸ و ۸۴ تا ۱۰۲؛ بنی اسرائیل + وحی و نبوت)

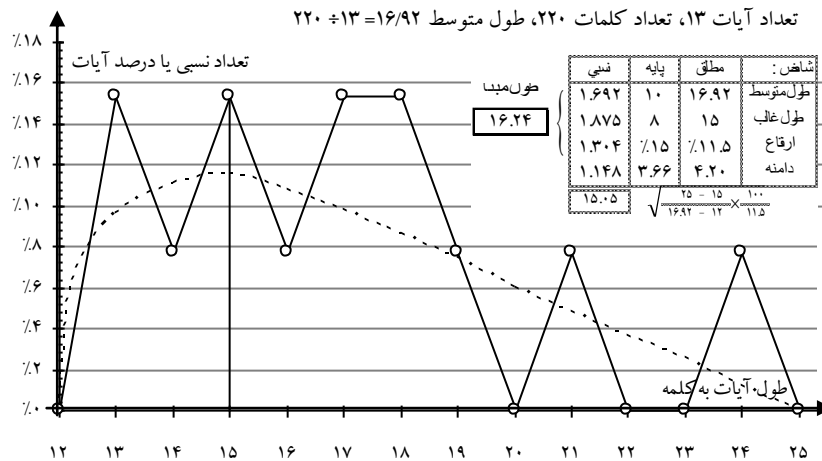
طول آیات	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰	۲۱	۲۲	۲۳	۲۴	۲۵	۲۶	۲۷	۲۸
شماره آیات		۳ ۸۹ ۹۲		۶ ۸ ۸۶ ۹۳ ۹۸	۲ ۸۴ ۸۵ ۸۸ ۹۴	۴ ۸۷ ۹۶ ۹۷ ۱۰۰ ۱۰۲				۵	۹۰			۱		۷ ۱۰۱					۹۹
تعداد آیات	۰	۳	۰	۵	۵	۲	۵	۰	۰	۱	۱	۰	۰	۱	۰	۲	۱	۰	۰	۱	۰
تعداد کلمات	۰	۲۷	۰	۵۵	۶۰	۲۶	۷۰	۰	۰	۱۷	۱۸	۰	۰	۲۱	۰	۴۶	۲۴	۰	۰	۲۷	۰
درصد آیات	۰.۰	۱۱.۱	۰.۰	۱۸.۵	۱۸.۵	۷.۴	۱۸.۵	۰.۰	۰.۰	۳.۷	۳.۷	۰.۰	۰.۰	۳.۷	۰.۰	۱۷.۴	۹.۵	۰.۰	۰.۰	۱۱.۱	۰.۰

ارتفاع قدری زیاد و شاخص نسبی آن ضعیف است اما با وجود تعداد قلیل آیات، از وضع سوره یکپارچه بهتر است.

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره اسراء (۱۷)
ج (آیات: ۵۵ تا ۶۲ و ۶۸ تا ۷۲؛ اخلاق، توحید و نبوت)

طول آیات	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰	۲۱	۲۲	۲۳	۲۴	۲۵
شماره آیات		۵۶ ۵۸	۶۸	۵۷ ۷۰	۵۵	۶۰ ۷۲	۵۹ ۶۹	۶۱		۷۱			۶۲	
تعداد آیات	۰	۲	۱	۲	۱	۲	۲	۱	۰	۱	۰	۰	۱	۰
تعداد کلمات	۰	۲۶	۱۴	۳۰	۱۶	۳۴	۳۶	۱۹	۰	۲۱	۰	۰	۲۴	۰
درصد آیات	۰.۰	۱۵.۴	۷.۷	۱۵.۴	۷.۷	۱۵.۴	۱۵.۴	۷.۷	۰.۰	۷.۷	۰.۰	۰.۰	۷.۷	۰.۰

شاخص نسبی ارتفاع، البته ضعیف و ناهم آهنگ با دو شاخص دیگر است ولی طول مبنا بیش از ۳/۵٪ با طول متوسط اختلاف ندارد، به طوری که ارتفاع، جبران طول غالب را کرده است. با توجه به قلت تعداد آیات مربوطه و اینکه دو دسته آیات تشکیل دهنده گروه متصل به یکدیگر نیستند، انتظار هم آهنگی بیشتر و دامنه بلندتر نمی رود.

۱۸- کُهِف

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره کُهِف (۱۸)، در صفحه ۲۹۴ ارائه شده است.

بلاشر سوره کُهِف (۱۸) را متشکل از ۴ گروه می داند:

(I) ۱ تا ۳۰ ، (II) ۳۱ تا ۵۸ ، (III) ۵۹ تا ۸۱ ، (IV) ۸۲ تا ۱۱۰

و آیات ۴۸ و ۵۸ را معترضه خارج از متن می گیرد. اومی گوید بنابه روایات اسلامی، سوره مکی است ولی متضمن اضافات مدنی می باشد (از جمله آیات ابتدای سوره که مقدمه داستان کُهِف است) و برخلاف نظر «نولدکه» و «شواله» که سوره را متعلق به دوران دوم مکه می دانند، فقط قسمتی از آن مربوط به این دوره است و اصولاً تشخیص و تفکیک قطعاتی که رابط مابین داستان‌های اصلی تشکیل دهنده این سوره شده‌اند، در وضع حاضر مشکل است.

اگر تقسیمات بلاشر را گروه‌های معاصر کامل بگیریم، نتیجه تجزیه و ترسیم

به صورت زیر درمی آید:

IV	III	II	I	
$\left\{ \begin{array}{l} 1/100 \quad 11 \\ 1/500 \quad 12/00 \\ 1/250 \quad 12\% \\ 0/950 \quad 3/47 \end{array} \right.$	$\left\{ \begin{array}{l} 1/356 \quad 13/56 \\ 1/500 \quad 12/00 \\ 1/155 \quad 13\% \\ 1/155 \quad 4/23 \end{array} \right.$	$\left\{ \begin{array}{l} 1/420 \quad 14/20 \\ 1/375 \quad 11/00 \\ 1/870 \quad 8\% \\ 1/345 \quad 4/93 \end{array} \right.$	$\left\{ \begin{array}{l} 1/618 \quad 16/18 \\ 1/375 \quad 11/00 \\ 1/670 \quad 9\% \\ 1/300 \quad 4/76 \end{array} \right.$	طول متوسط طول غالب ارتفاع دامنه

ملاحظه می شود که در هیچ یک از گروه‌ها، شاخص‌ها هم آهنگی مطلوب ندارند و گروه‌های I و II هم‌زمان درآمده‌اند. علاوه بر آن، بلاشر در گروه I آیات مدنی سراغ می دهد و گروه‌های تفکیک شده را متعلق به زمان واحد نمی داند.

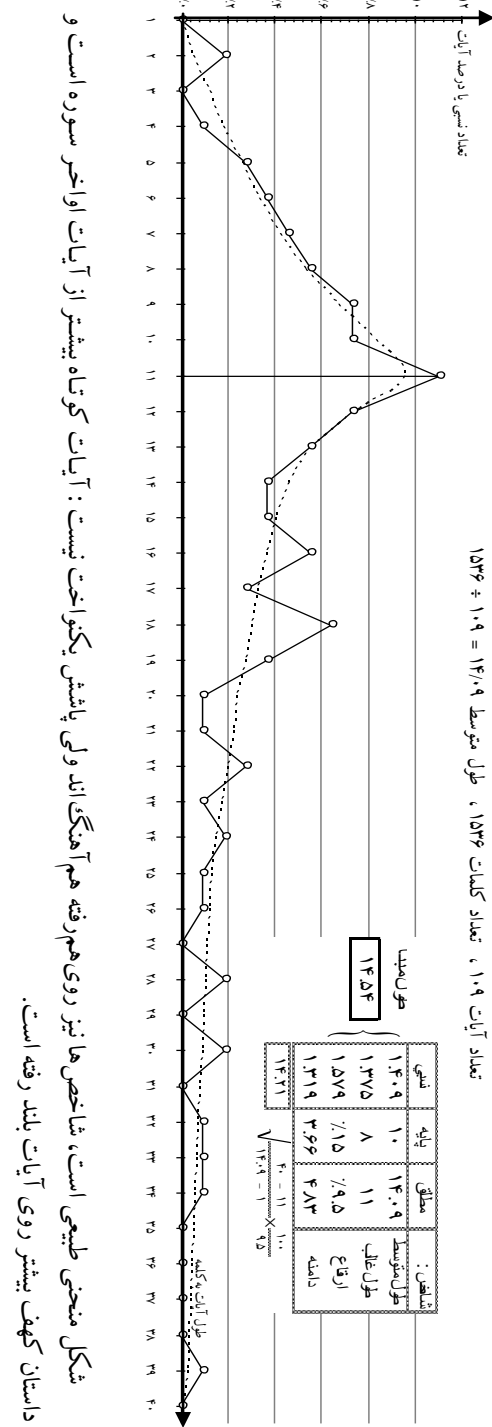
برای حل مسئله، سوره را تقطیع می کنیم. یعنی با توجه به محتوا و موضوعات مندرج در آیات، آنها را دسته‌بندی نموده، برای هر دسته طول متوسط و طول غالب را تعیین می کنیم:

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره کهف (۱۸)، سراسری (آیات: ۱ تا ۱۱۰)

طول آیت	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰	۲۱	۲۲	۲۳	۲۴	۲۵	۲۶	۲۷	۲۸	۲۹	۳۰	۳۱	۳۲	۳۳	۳۴	۳۵	۳۶	۳۷	۳۸	۳۹	۴۰
شماره آیات	۸۸	۹۱	۱۰۳	۹۶	۱۰۰	۲۲	۶۶	۳۹	۴۱	۵	۱۲	۵۹	۵۰	۵۲	۷۰	۴	۵۴	۱۳	۳۷	۶۱	۱۷	۳۳	۴۴	۴۷	۶۸	۳۰	۷۸	۲۰	۲۱	۲۲	۲۳	۳۳	۳۴	۳۵	۳۶	۳۷	۳۸	۳۹	۴۰	
تعداد آیات	۰	۲	۰	۱	۳	۴	۵	۶	۸	۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰	۲۱	۲۲	۲۳	۲۴	۲۵	۲۶	۲۷	۲۸	۲۹	۳۰	۳۱	۳۲	۳۳	۳۴	۳۵	۳۶	۳۷	۳۸	۳۹	۴۰	
تعداد کلمات	۰	۴	۰	۴	۱۵	۲۴	۳۵	۴۲	۵۸	۸	۴۲	۴۳	۴۶	۴۸	۵۸	۶۰	۵۱	۵۴	۶۱	۶۶	۶۸	۷۰	۷۳	۷۵	۷۶	۷۸	۷۹	۸۰	۸۱	۸۲	۸۳	۸۴	۸۵	۸۶	۸۷	۸۸	۸۹	۹۰		
درصد آیات	۰.۰	۱.۸	۰.۰	۰.۴	۲.۸	۳.۷	۴.۶	۵.۵	۷.۳	۰.۴	۵.۰	۵.۴	۵.۸	۶.۰	۶.۵	۷.۰	۷.۸	۷.۹	۸.۰	۸.۱	۸.۲	۸.۳	۸.۴	۸.۵	۸.۶	۸.۷	۸.۸	۸.۹	۹.۰	۹.۱	۹.۲	۹.۳	۹.۴	۹.۵	۹.۶	۹.۷	۹.۸	۹.۹	۱۰.۰	

تعداد آیات ۱۰۹ ، تعداد کلمات ۱۵۳۶ ، طول متوسط ۱۴/۹ = ۱۰۹ ÷ ۱۵۳۶

شاخص	مطلق	نسبی
طول متوسط	۱۴/۹	۱۰
طول عاقل	۷/۹۵	۸
ارواح دامنه	۴/۸۳	۳/۶۶
	۱۰۰	۱۰۰
	۱۰۰ - ۴۰ = ۶۰	۱۰۰ - ۱۳/۱۹ = ۸۶/۸۱
	۶۰ - ۱۱ = ۴۹	۸۶/۸۱ - ۱۳/۱۹ = ۷۳/۶۲

شکل منحنی طبیعی است، شاخص‌ها نیز روی هم رفته هم‌هنگ‌اند ولی پاشش یکواخت نیست: آیات کوتاه بیشتر از آیات اواخر سوره است و داستان کهف بیشتر روی آیات بلند رفته است.

شماره دسته	شماره آیات	موضوع	طول متوسط	طول غالب
۱	۱ تا ۷	مقدمه سوره (تنزیل، تذریر، تبشیر به عمل صالح، ابتلاء)	$\frac{77}{7} = 11/00$	۱۰
۲	۸ تا ۲۷	داستان کهف + ۱ یا ۲ آیه تذکر به پیغمبر	$\frac{372}{2} = 18/60$	۱۸، ۱۰ مجازی ۱۴
۳	۲۸ تا ۴۲	داستان دو صاحب باغ با ۳ آیه مقدمه (عمل صالح و احسن)	$\frac{229}{15} = 15/26$	۱۱
۴	۴۳ تا ۵۱ (منهای ۴۸)	مثل زندگی دنیا و قیامت مجرمین و مشرکین	$\frac{121}{8} = 15/10$	۱۱
۵	۵۲ تا ۵۸	قرآن، رسالت، هلاکت	$\frac{105}{7} = 15/00$	۱۸ و ۸ مجازی ۱۱
۶	۵۹ تا ۸۱	داستان موسی و بنده‌ای از خدا	$\frac{290}{23} = 12/60$	۱۲
۷	۸۲ تا ۹۸	داستان ذوالقرنین	$\frac{181}{16} = 11/30$	۱۲
۸	۹۹ تا ۱۱۰	نسخه صور و نتیجه اعمال و لقاء خدا	$\frac{136}{12} = 11/33$	۱۰

به طور وضوح به سه دسته متمایز برمی‌خوریم که هر سه دسته به لحاظ طول متوسط و طول غالب هم‌آهنگ می‌باشد و می‌توانیم سوره کهف (۱۸) را به سه گروه زیر تقسیم کنیم:

$$\left. \begin{array}{l} \text{دسته (۱) ۱ تا ۷ مقدمه سوره} \\ \text{دسته (۶) ۵۹ تا ۸۱ داستان موسی و بنده‌ای از خدا} \\ \text{دسته (۷) ۸۲ تا ۹۸ داستان ذوالقرنین} \\ \text{دسته (۸) ۹۹ تا ۱۱۰ نسخه صور و نتیجه اعمال و لقاء خدا} \end{array} \right\} \text{۱۸- الف}$$

طول متوسط ۱۱/۹۴ ۱ تا ۷ ۵۹ تا ۱۱۰

$$\left. \begin{array}{l} \text{دسته (۳) ۲۸ تا ۴۲ داستان دو صاحب باغ} \\ \text{دسته (۴) ۴۳ تا ۵۱ مثل زندگی دنیا و قیامت مجرمین و مشرکین} \\ \text{دسته (۵) ۵۲ تا ۵۸ قرآن، رسالت، هلاکت} \end{array} \right\} \text{۱۸- ب}$$

طول متوسط ۱۵/۱۶ ۲۸ تا ۵۸ (منهای ۴۸)

$$\left. \begin{array}{l} \text{دسته (۲) ۸ تا ۲۷ داستان کهف} \end{array} \right\} \text{۱۸- ج}$$

طول متوسط ۱۸/۶۰

به این ترتیب زمان نزول داستان کهف به سال‌های وسط مدینه می‌افتد. آیات ۲۶ تا ۳۰ را اگر متصل به یکدیگر و یک دسته مستقل می‌گرفتیم به طول متوسط ۲۲/۲ یعنی به سال‌های آخر مدینه می‌رسیدیم. در حالی که اولاً محتوا و مضمون آن آیات (خصوصاً آیات ۲۸ و ۳۰) که توصیف جهنم و بهشت است هیچ تناسبی با معمول و مطالب آن دوران ندارد و ثانیاً خود این ردیف آیات، دو تایی اول آن، ارتباط و امکان اتصال با داستان کهف و نتیجه‌گیری آن دارد و سه تایی بعد می‌تواند مستقل یا مقدمه‌ای برای دسته‌های بعد باشد. (اگر آیه ۲۷ را هم جزو گروه بعد بگیریم، اشکال ایجاد نمی‌کند).

۱۸- الف } ۱ تا ۷
 (داستان موسی و ذوالقرنین و لقاء پروردگار به وسیله عمل)
 ۵۹ تا ۱۰۰

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره کهف (۱۸)- الف، در صفحه ۲۹۷ ارائه می‌شود.

۱۸ - ۲۸ تا ۵۸ (منهای ۴۸) (داستان دو صاحب باغ و زندگی دنیا و قیامت تا قرآن و رسالت و هلاکت)
 (ب)

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره کهف (۱۸)- ب، در صفحه ۲۹۸ ارائه می‌شود.

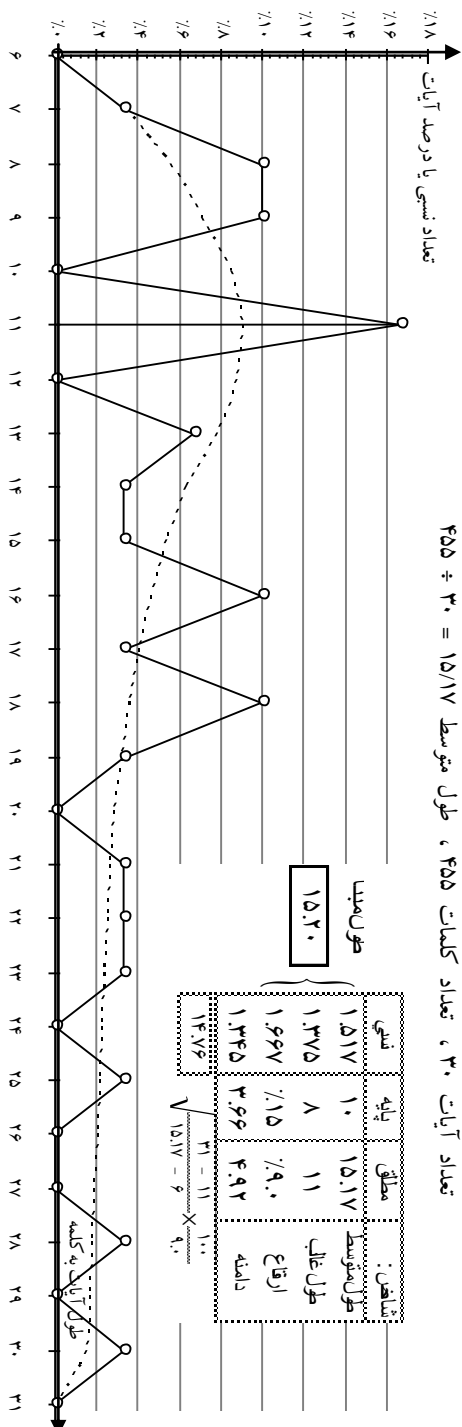
۱۸ - ج) ۸ تا ۲۷ (داستان اصحاب کهف)

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره کهف (۱۸)- ج، در صفحه ۲۹۹ ارائه می‌شود.

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره کهف (۸) - ب: داستان دو صاحب باغ و زندگی دنیا و قیامت، تا قرآن و رسالت و ملامت (آیات: ۷۸ تا ۵۸، منهای ۴۸)

طول آیات	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰	۲۱	۲۲	۲۳	۲۴	۲۵	۲۶	۲۷	۲۸	۲۹	۳۰	۳۱
شماره آیات		۳۶	۳۹	۴۱	۴۲	۴۳	۴۴	۵۰	۵۲	۳۸	۳۳	۵۴	۴۰	۳۷		۳۱	۵۵	۴۳	۲۴	۴۷			۳۰	۲۹	۲۸	۳۰
تعداد آیات	۰	۱	۳	۳	۰	۵	۰	۲	۱	۱	۳	۱	۳	۱	۰	۱	۱	۱	۰	۱	۰	۰	۱	۰	۱	۰
تعداد کلمات	۰	۷	۲۴	۲۷	۰	۵۵	۰	۲۶	۱۴	۱۵	۴۸	۱۷	۵۴	۱۹	۰	۲۱	۲۲	۲۳	۰	۲۵	۰	۰	۷۸	۰	۳۰	۰
درصد آیات	۰.۰	۳.۳	۱۰.۰	۱۰.۰	۰.۰	۱۶.۷	۰.۰	۶.۷	۳.۳	۳.۳	۱۰.۰	۳.۳	۱۰.۰	۳.۳	۰.۰	۳.۳	۳.۳	۳.۳	۰.۰	۳.۳	۰.۰	۰.۰	۳.۳	۰.۰	۳.۳	۰.۰

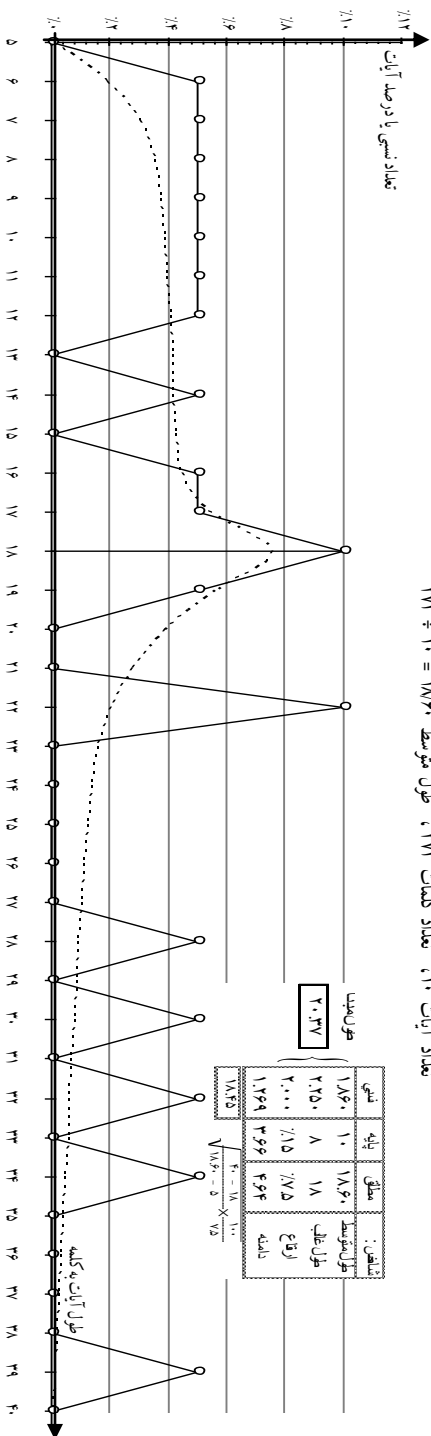
تعداد آیات ۳۰ ، تعداد کلمات ۴۵۵ ، طول متوسط $15/17 = 455 \div 30$

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره کهف (۸) - ح: داستان اصحاب کهف (آیات: ۸ تا ۲۷)

تعداد آیات	تعداد کلمات	تعداد آیات در صد آیات	تعداد کلمات در صد کلمات
۵	۶	۲۳	۰
۶	۷	۱۰	۱
۷	۸	۲۴	۱
۸	۹	۱۱	۱
۹	۱۰	۸	۱
۱۰	۱۱	۱۲	۱
۱۱	۱۲	۱۹	۱
۱۲	۱۳	۰	۰
۱۳	۱۴	۱۶	۱
۱۴	۱۵	۰	۰
۱۵	۱۶	۹	۱
۱۶	۱۷	۲۳	۱
۱۷	۱۸	۱۳	۴
۱۸	۱۹	۱۵	۱
۱۹	۲۰	۰	۰
۲۰	۲۱	۱۷	۳
۲۱	۲۲	۲۵	۰
۲۲	۲۳	۰	۰
۲۳	۲۴	۰	۰
۲۴	۲۵	۰	۰
۲۵	۲۶	۰	۰
۲۶	۲۷	۰	۰
۲۷	۲۸	۰	۱
۲۸	۲۹	۰	۰
۲۹	۳۰	۰	۰
۳۰	۳۱	۰	۰
۳۱	۳۲	۰	۰
۳۲	۳۳	۰	۰
۳۳	۳۴	۱۶	۱
۳۴	۳۵	۰	۰
۳۵	۳۶	۰	۰
۳۶	۳۷	۰	۰
۳۷	۳۸	۰	۰
۳۸	۳۹	۱۸	۱
۳۹	۴۰	۰	۰
۴۰	۴۱	۰	۰

تعداد آیات ۲۰، تعداد کلمات ۳۳۲، طول متوسط ۱۸/۶ = ۳۳۲ ÷ ۲۰

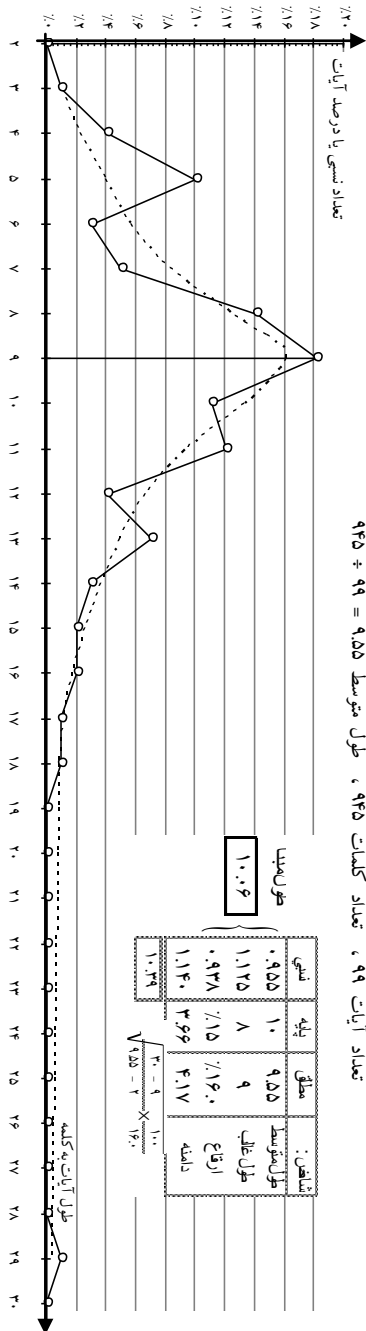

هم آهنگی شاخص‌های اصلی می‌تواند قابل قبول باشد ولی شکل منحنی چندان زیبا نیست و دامنه کوتاه در آمده است.

۱۹- مریم (شماره گذاری مختلط ولی بیشتر از نوع ۲)

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره مریم (۱۹)، تمام آیات (۹۸ تا ۹۸)

شماره آیات	تعداد آیات	تعداد کلمات	درصد آیات
۱	۱	۱	۱.۰۰
۲	۱	۱	۱.۰۰
۳	۱	۱	۱.۰۰
۴	۱	۱	۱.۰۰
۵	۱	۱	۱.۰۰
۶	۱	۱	۱.۰۰
۷	۱	۱	۱.۰۰
۸	۱	۱	۱.۰۰
۹	۱	۱	۱.۰۰
۱۰	۱	۱	۱.۰۰
۱۱	۱	۱	۱.۰۰
۱۲	۱	۱	۱.۰۰
۱۳	۱	۱	۱.۰۰
۱۴	۱	۱	۱.۰۰
۱۵	۱	۱	۱.۰۰
۱۶	۱	۱	۱.۰۰
۱۷	۱	۱	۱.۰۰
۱۸	۱	۱	۱.۰۰
۱۹	۱	۱	۱.۰۰
۲۰	۱	۱	۱.۰۰
۲۱	۱	۱	۱.۰۰
۲۲	۱	۱	۱.۰۰
۲۳	۱	۱	۱.۰۰
۲۴	۱	۱	۱.۰۰
۲۵	۱	۱	۱.۰۰
۲۶	۱	۱	۱.۰۰
۲۷	۱	۱	۱.۰۰
۲۸	۱	۱	۱.۰۰
۲۹	۱	۱	۱.۰۰
۳۰	۱	۱	۱.۰۰

تعداد آیات ۹۸ ، تعداد کلمات ۹۴۵ ، طول متوسط ۹۵۵ = ۹۴۵ ÷ ۹۸

منحنی سوره مریم (۱۹)، از نمونه‌های زیبا و نسبتاً موزون است. فقط بلندی دامنه (آیه ۲۹ کلمه‌ای ۵۹) کمی غیرمنتظره است.

بلاشر علاوه بر این که آیه ۵۹ را، در اصل ۱۳ کلمه‌ای و با ۱۶ کلمه الحاقی بعدی می‌گیرد (مِنَ النَّبِيِّينَ مِنْ ذُرِّيَةِ آدَمَ وَمِمَّنْ حَمَلْنَا مَعَ نُوحٍ وَمِنْ ذُرِّيَةِ إِبْرَاهِيمَ وَإِسْرَائِيلَ وَمِمَّنْ هَدَيْنَا وَاجْتَبَيْنَا)، ۷ آیه (۳۵ تا ۴۱) را که قافیه مغایر با سایر آیات سوره و جنبه معترضه‌ای دارد، اضافی بعدی (مدنی) می‌شمارد.

ملاحظات تجزیه و ترسیمی، این نظریه بلاشر یعنی الحاقی بودن ۱۶ کلمه آیه ۵۹ و آیات ۳۵ تا ۴۱ را تأیید می‌نماید اما سه گروه بودن سوره مریم (۱۹) طبق تقسیمات بلاشر (I) ۱ تا ۶۴، (II) ۶۵ تا ۷۵، (III) ۷۶ تا ۹۸) تأیید نمی‌شود، مگر اینکه سه گروه تقریباً معاصر باشند. زیرا هر سه آنها دارای طول غالب واحد (۹) و طول‌های متوسط نزدیک به هم هستند بدون آنکه منحنی و شاخص‌های خیلی طبیعی و منظم داشته باشند (طول‌های متوسط به ترتیب ۱۰/۰۰، ۱۰/۱۸ و ۷/۵ اند که با شماره‌گذاری نوع ۱، ۸/۵۰ می‌شود). حتی گروه مرکب از آیات مخصوص به زکریا و مریم نیز، تکیه روی طول غالب ۹ و متوسط در اطراف ۱۰ را دارد.

به طور خلاصه با جدا کردن هفت آیه الحاقی ۳۵ تا ۴۱ به انضمام ۱۶ کلمه از آیه ۵۹، یکی گرفتن گروه‌های I و II بلاشر و مستقل و قبلی دانستن گروه III که به لحاظ قافیه اختلاف مخصوصی دارد و به لحاظ مطلب، مجادله با شرک و اخطار قیامت است؛ به سه گروه الف و ب و ج می‌رسیم:

۱۹- الف) ولادت عیسی و ذکر انبیاء (آیات: ۱ تا ۷۵، منهای ۳۵ تا ۴۱)

۱۹- ب) تنذیر آخرت در برابر شرک (آیات: ۷۶ تا ۹۸)

۱۹- ج) آیات توضیحی راجع به حضرت عیسی (آیات: ۳۵ تا ۴۱ + ۱۶)

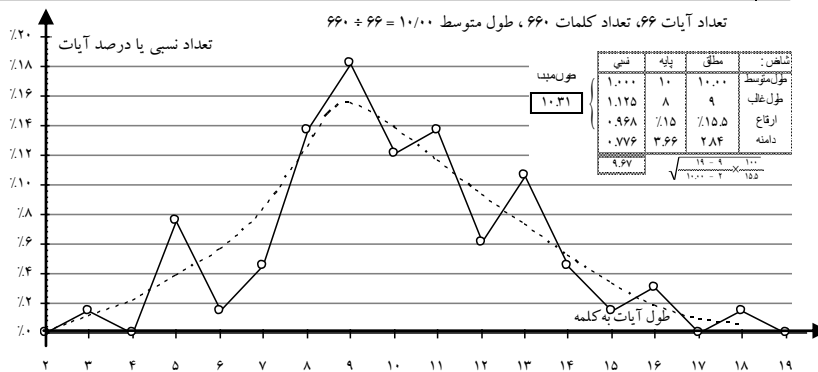
(کلمه وسط ۵۹)

۱۹ - الف) ولادت عیسی و ذکر انبیاء (۱ تا ۷۵ منهای ۳۵ تا ۴۱)

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره مریم (۱۹)

الف: ولادت عیسی و ذکر انبیاء (آیات: ۱ تا ۷۵، منهای ۳۵ تا ۴۱)

طول آیات	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	
شماره آیات		۵۸		۱ ۲ ۲۲ ۳۳	۱۱۴ الف	۵۳ ۵۴ ۶۷	۶ ۱۳ ۱۸ ۲۵ ۳۱ ۴۲ ۵۷ ۷۱ ۷۳	۱۵ ۱۹ ۲۰ ۲۴ ۳۰ ۳۴ ۴۵ ۵۱ ۵۲ ۶۰ ۶۱ ۶۲ ۶۶	۱۶ ۲۴ ۲۹ ۳۰ ۳۲ ۳۵ ۴۸ ۵۵	۱۲ ۱۷ ۲۸ ۳۰ ۳۲ ۳۵	۸+۷ ۴۳ ۴۶ ۴۷	۴+۳ ۵ ۱۰ ۱۱ ۲۳	۹ ۴۹ ۵۰	۲۱ ۶۵	۲۱ ۷۴			۲۷+۲۶	
تعداد آیات	۰	۱	۰	۵	۱	۳	۹	۱۲	۸	۹	۴	۷	۳	۱	۲	۰	۱	۰	
تعداد کلمات	۰	۳	۰	۲۵	۶	۲۱	۷۲	۱۰۸	۸۰	۹۹	۴۸	۹۱	۴۲	۱۵	۳۲	۰	۱۸	۰	
درصد آیات	۰.۰	۱.۵	۰.۰	۷.۶	۱.۵	۴.۵	۱۳.۶	۱۸.۲	۱۲.۱	۱۳.۶	۶.۱	۱۰.۶	۴.۵	۱.۵	۳.۰	۰.۰	۱.۵	۰.۰	

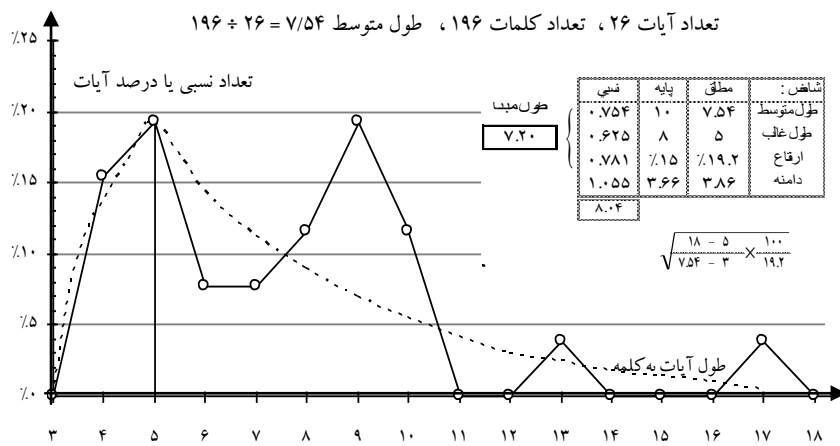

شکل منحنی طبیعی و منظم است. شاخص‌های اصلی نیز به قدر کافی هم‌آهنگ‌اند. فقط دامنه کوتاه شده است که اگر آیه ۵۹ را به وضع موجود یعنی ۲۹ کلمه‌ای برگردانیم دامنه نسبی ۱/۱۰۵ می‌شود.

۱۹ - ب) آیات تنذیر آخرت در برابر شرک (۷۶ تا ۹۸)

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره مریم (۱۹)
 ب: تنذیر آخرت در برابر شرک (آیات: ۷۶ تا ۹۸)

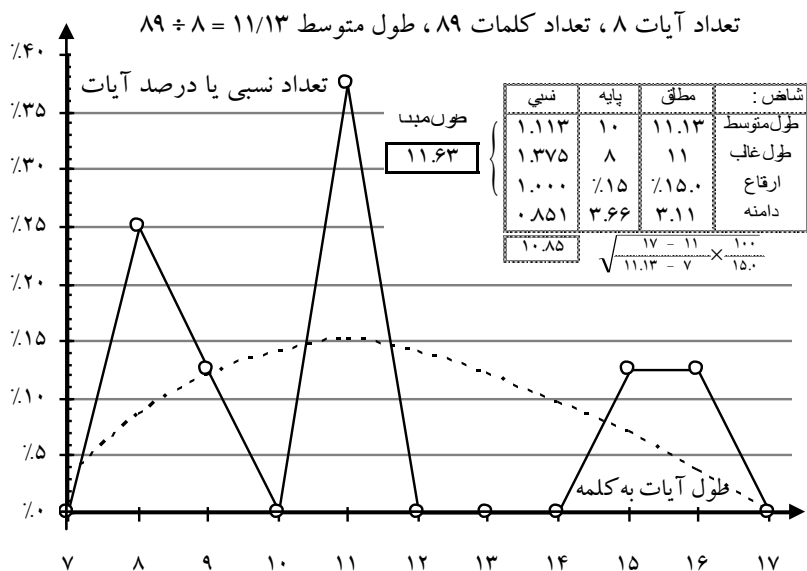
طول آیات	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸
شماره آیات		الف ۹۱ ب ۹۱	الف ۹۳ ب ۹۳	الف ۹۵ ب ۹۳ الف ۹۶	۷۸ ۸۵ ۸۸	۸۱ ۸۷	۷۹ ۸۴ ۹۰	۸۰ ۸۲ ۸۶ ۹۲ ۹۶	۷۶ ۹۴ ۹۷			۹۸				۷۷
تعداد آیات	۰	۴	۵	۲	۲	۳	۵	۳	۰	۰	۱	۰	۰	۰	۱	۰
تعداد کلمات	۰	۱۶	۲۵	۱۲	۱۴	۲۴	۴۵	۳۰	۰	۰	۱۳	۰	۰	۰	۱۷	۰
درصد آیات	۰.۰	۱۵.۴	۱۹.۲	۷.۷	۷.۷	۱۱.۵	۱۹.۲	۱۱.۵	۰.۰	۰.۰	۳.۸	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۳.۸	۰.۰

شکل منحنی چندان منظم و طبیعی نیست. شاخص‌ها هم هم‌آهنگی مطلوب ندارند. اگر قله را روی ۹ می‌بردیم، دامنه $0/88$ می‌شد و شاخص نسبی طول غالب $1/120$ درمی‌آمد. بنابراین ناچار طول مبنای $7/20$ را که فقط 4% با طول متوسط اختلاف دارد قبول می‌کنیم.

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره مریم (۱۹)
 ج: مربوط به حضرت عیسی (آیات: ۳۵ تا ۴۱ و ۱۶ کلمه از وسط ۵۹)

طول آیات	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷
شماره آیات		۳۷ ۴۱	۳۵		۳۸ ۳۹ ۴۰				۳۶	۱۵۹ الحاقی	
تعداد آیات	۰	۲	۱	۰	۳	۰	۰	۰	۱	۱	۰
تعداد کلمات	۰	۱۶	۹	۰	۳۳	۰	۰	۰	۱۵	۱۶	۰
درصد آیات	۰.۰	۲۵.۰	۱۲.۵	۰.۰	۳۷.۵	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۱۲.۵	۱۲.۵	۰.۰

با تعداد قلیل آیات، انتظار پر بودن و منظم درآمدن منحنی و هم آهنگی کامل شاخص‌ها امکان پذیر نیست و به همین وضع که اختلاف طول مبنا کمتر از ۴/۵٪ است، باید راضی بود.

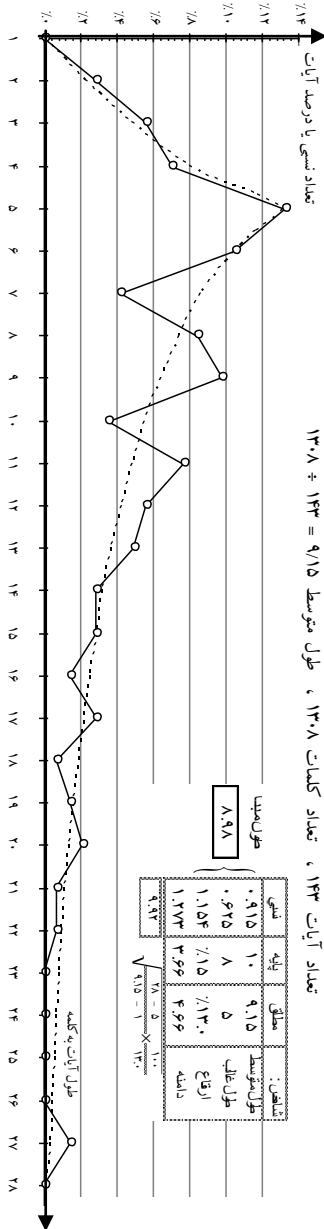
بر خلاف نظر بلاشر آیات ۳۵ تا ۴۱ اگر الحاق بعدی گرفته شوند، به هیچ وجه مدنی نمی‌توانند باشند و به سال‌های ۶ و ۷ بعثت می‌خورند.

چنانچه آیه ۵۹ را سر جای خود می‌گرفتیم و در این گروه حساب نمی‌کردیم شکل منحنی و شاخص‌ها ناهم آهنگ‌تر می‌شد و طول مبنا ۱۰/۸۴ در می‌آمد.

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره طه (۲۰)، تمام آیات (۱ تا ۱۳۵)

شماره آیات	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰	۲۱	۲۲	۲۳	۲۴	۲۵	۲۶	۲۷	۲۸
تعداد آیات	۰	۴	۸	۱۰	۱۲	۱۵	۶	۱۳	۱۴	۵	۱۱	۸	۷	۴	۴	۲	۴	۱	۲	۳	۱	۱	۰	۰	۰	۰	۲	۰
تعداد کلمات	۰	۸	۲۴	۴۰	۵۵	۹۰	۴۲	۹۶	۱۲۶	۱۳۹	۱۲۱	۹۶	۹۱	۵۶	۶۰	۳۳	۹۸	۱۸	۳۸	۶۰	۲۱	۲۲	۰	۰	۰	۵۴	۰	
درصد آیات	۰.۰۰	۷.۸	۱۹.۰	۲۳.۸	۲۹.۰	۴۲.۰	۳۱.۹	۷۰.۰	۷۷.۰	۳۵.۰	۲۷.۷	۲۰.۰	۱۷.۰	۱۰.۰	۱۱.۱	۱۴.۸	۱۰.۰	۱۸.۰	۱۳.۰	۱۰.۰	۱۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۱۴.۰	۰.۰		

تعداد آیات ۱۳۵ ، تعداد کلمات ۱۳۸ ، طول متوسط $138 \div 135 = 1.02$

منحنی سوره طه (۲۰) نسبتاً طبیعی و منظم است ولی شاخص‌ها کاملاً ناهم‌آهنگ‌اند (دامنه دو برابر ارتفاع و طول غالب بالنسبه به طول متوسط خیلی کوتاه، اختلاف طول مینا از طول متوسط ۱۰٪). علاوه بر آن پاشش، یکنواخت نیست

و دو گروه کاملاً متمایز را نشان می‌دهد: برای آیات ۱ تا ۵۴ تکیه آیات و طول غالب روی ۵ است در حالی که برای آیات بعد، لغزش محسوس به طرف ۸ و ۱۱ دیده می‌شود و به طول‌های بلند برمی‌خوریم. بنابراین با آن که محتوای آیات سوره طه (۲۰) تا آیه ۹۹ در اطراف موضوع واحد داستان حضرت موسی است و سپس تا آیه ۱۱۳ نتیجه‌گیری در زمینه توحید و آخرت است و به داستان آدم می‌پردازد و علاوه بر آن تمام سوره بر قافیه واحد «لتشقی» است (جز آیات ۸۷ تا ۹۶ که بر وزن «سامری» می‌شود و سپس «نسفاً» است)، مع ذلک اگر مشخصات آیه بندی و طول متوسط آیات را مبنای معرف زمان نزول بگیریم، مجبوریم دو گروه قائل شویم. البته آیه ۵۵ نیز که ابتدای گروه دوم است یک نوع حالت معترضه و توضیح دارد که در روال سابق، برش ایجاد می‌کند.

بلاش معتقد به سه گروه شده است:

(I) ۱ تا ۷۸ ، (II) ۷۹ تا ۱۱۱ ، (III) ۱۱۲ تا ۱۳۵

در گروه II، الحاق آیات مدنی را سراغ می‌دهد. اما با توجه به آیه بندی، تقسیم فوق منطقی به نظر نمی‌آید و به شاخص‌های هم‌آهنگ منتهی نمی‌شود، در صورتی که ترتیب قبلی به نتایج قابل قبول‌تر می‌رسد.

ما سوره طه (۲۰) را در دو گروه زیر مورد بررسی قرار می‌دهیم:

۲۰- الف) نبوت موسی و مواجهه با فرعون (آیات: ۱ تا ۵۴)

۲۰- ب) برخورد موسی با فرعون و داستان سحره، کوچ دادن بنی‌اسرائیل و

داستان سامری، داستان آدم، نتیجه‌گیری (آیات: ۵۵ تا ۱۳۵)

۲۰ - الف) آیات نبوت موسی و مواجهه با فرعون (آیات: ۱ تا ۵۴)

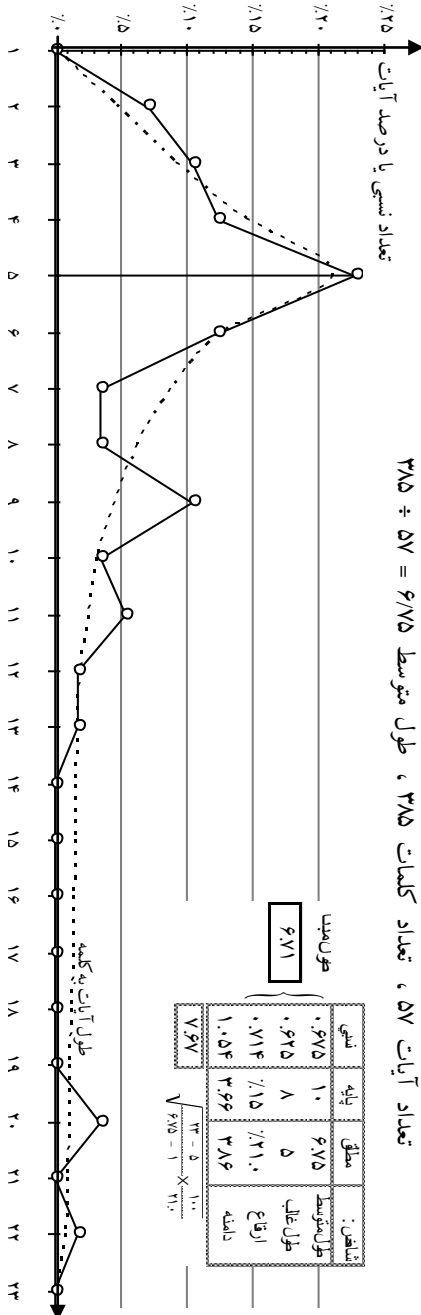
جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره طه (۲۰) - الف: نبوت موسی و مواجهه با فرعون (آیات: ۱ تا ۵۴)

طول آیات	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰	۲۱	۲۲	۲۳
تعداد آیات	۰	۴	۶	۷	۱۳	۷	۲	۲	۶	۲	۳	۱	۱	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۲	۰	۱	۰
تعداد کلمات	۰	۸	۱۸	۲۸	۶۵	۴۲	۱۴	۱۶	۵۴	۲۰	۳۳	۱۲	۱۳	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۴۰	۰	۲۲	۰
درصد آیات	۰.۰	۷.۰	۱۰.۵	۱۲.۳	۲۲.۸	۱۲.۳	۳.۵	۳.۵	۱۰.۵	۳.۵	۵.۳	۱.۸	۱.۸	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۳.۵	۰.۰	۱.۸	۰.۰	

تعداد آیات ۵۷ ، تعداد کلمات ۳۸۵ ، طول متوسط $6/75 = 385 \div 57$

شاغل:	مطلق	نسبی
طول متوسط	۶.۷۵	۱۰
طول عالی	۵	۸
ارتفاع دامنه	۳۸۶	۱۰.۷۱۴
	۳۶۶	۱۰.۵۴
	۷۶۷	

حول میبند (۶۷۱)

سه شاخص اول کاملاً هم‌آهنگ‌اند فقط دامنه بلند است و باعث شده است که طول مینا ۱۱/۳٪ بزرگ‌تر از طول متوسط درآید. ولی هم‌آهنگی بهتر از وضع سراسری سوره است.

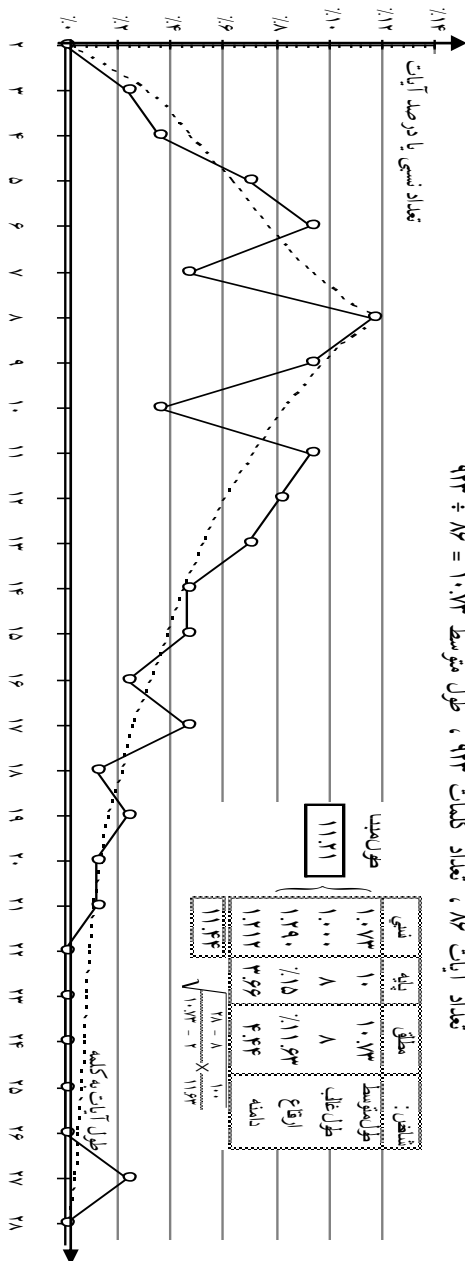
۲۰ - ب) برخورد موسی با فرعون و داستان سحره، کوچ دادن بنی اسرائیل و داستان سامری، داستان آدم، نتیجه گیری (آیات ۵۵ تا ۱۳۵)

طول آیت	تعداد آیات	تعداد کلمات	درصد آیات
۲	۲	۰	۰.۰
۳	۳	۰	۰.۰
۴	۴	۶	۳.۵
۵	۵	۱۲	۷.۰
۶	۶	۳۰	۱۷.۰
۷	۸	۶۸	۳۸.۰
۸	۴	۷۸	۴۲.۰
۹	۸	۸۰	۴۲.۰
۱۰	۳	۷۲	۳۸.۰
۱۱	۸	۸۸	۴۶.۰
۱۲	۷	۸۴	۴۴.۰
۱۳	۶	۷۸	۴۱.۰
۱۴	۴	۵۶	۲۹.۰
۱۵	۴	۶۰	۳۲.۰
۱۶	۲	۳۲	۱۷.۰
۱۷	۴	۶۸	۳۶.۰
۱۸	۱	۱۸	۹.۰
۱۹	۲	۳۸	۲۰.۰
۲۰	۱	۲۰	۱۱.۰
۲۱	۱	۲۱	۱۱.۰
۲۲	۰	۰	۰.۰
۲۳	۰	۰	۰.۰
۲۴	۰	۰	۰.۰
۲۵	۰	۰	۰.۰
۲۶	۰	۰	۰.۰
۲۷	۲	۵۴	۲۸.۰
۲۸	۰	۰	۰.۰

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره طه (۲۰) - ب: برخورد موسی با فرعون و ... (آیات ۵۵ تا ۱۳۵)

تعداد آیات ۸۶، تعداد کلمات ۹۲۳، طول متوسط $10.73 = 923 \div 86$

مثال:	مطلق	پایه	نسبی
طول متوسط	۱۰.۷۳	۱۰	۱.۰۷۳
طول علق	۸	۸	۱.۰۰۰
ارتفاع دامنه	۱۱.۶۳	۱۵	۱.۲۹۰
	۴.۶۴	۳.۶۶	۱.۲۱۲
	۱۱.۴۴		۱۰.۴۴

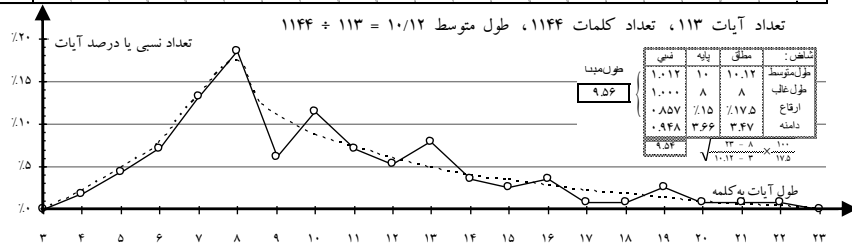

هم آهنگی شاخص ها قابل قبول است. پاشش خوب است و اختلاف طول مینا با طول متوسط بیش از ۷٪ نیست.

۲۱- انبیاء

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره انبیاء (۲۱)، تمام آیات (۱ تا ۱۱۲)

طول آیات	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰	۲۱	۲۲	۲۳
شماره آیات		۲۰	۲۳	۱۶	۱۲	۹	۴۶	۴	۱۹	۷۶	۲۲	۷۸	۵	۳	۳۷	۳۱	۴۵	۴۸	۲۴	۸۷	
تعداد آیات	۰	۲	۵	۸	۱۵	۲۱	۷	۱۳	۸	۶	۹	۴	۳	۴	۱	۱	۳	۱	۱	۱	۰
تعداد کلمات	۰	۸	۲۵	۴۸	۱۰۵	۱۶۸	۶۳	۱۳۰	۸۸	۷۲	۱۱۷	۵۶	۴۵	۶۴	۱۷	۱۸	۵۷	۲۰	۲۱	۲۲	۰
درصد آیات	۰.۰	۱.۷۷	۴.۴	۷.۱	۱۳.۳	۱۸.۶	۶.۲	۱۱.۵	۷.۱	۵.۳	۸.۰	۳.۵	۲.۷	۳.۵	۰.۹	۰.۹	۲.۷	۰.۹	۰.۹	۰.۹	۰.۰

به لحاظ یکنواختی پاشش و ارتباطی آیات، کمتر سوره‌ای به خوبی سوره انبیاء (۲۱) است. منحنی مشخصه منظم و طبیعی است. شاخص‌های نسبی هم‌آهنگ‌اند (سابقاً که این سوره به عنوان مبنای مقایسه گرفته شده بود، ارتفاع ۱۵٪ و دامنه ۳/۶۶) بود و همین ارقام وسیله محاسبه سایر شاخص‌های نسبی قرار گرفت ولی تجدید نظر در شمارش بعدی کلمات، تعداد آیات ۸ کلمه‌ای بیشتر و شاخص‌های نسبی قدری پس و پیش شد.

با گروه بندی بلاشر:

- (I) ۱ تا ۹۶ طول متوسط ۱۰/۱۳ طول غالب ۸
- (II) ۹۷ تا ۱۰۴ طول متوسط $۱۲/۳ = ۸۶ ÷ ۷$ طول غالب ۸
- (III) ۱۰۵ تا ۱۱۲ طول متوسط $۹/۰ = ۷۲ ÷ ۸$ طول غالب ۸

بنابراین گروه‌های II و III را که تعداد کمی آیه دارند، با طول غالب مساوی با گروه I و طول‌های متوسط نزدیک، می‌توان معاصر و سوره را یکپارچه گرفت.

غیر از دامنه که زیاده از قاعده معمول بلند است (وجود آیه ۶۹ کلمه‌ای ۵) شاخص‌ها و شکل منحنی می‌تواند روی هم‌رفته قابل قبول باشد. باید دید پاشش آیات چگونه است. بنابراین آیات سوره حج (۲۲) را دسته‌بندی می‌کنیم.

تقسیمات بلاشر	شماره دسته	شماره آیه	موضوع	طول متوسط	طول غالب
I	۱	۱ تا ۱۳	تندیر و توصیف و استدلال روی قیامت و ایمان	$\frac{222}{13} = 17/80$	۱۲
	۲	۱۴ تا ۱۷	منکرین نبوت و رفع اختلاف در قیامت	$\frac{69}{4} = 17/15$	۱۷
	۳	۱۸ تا ۲۴	سجده موجودات و عاقبت کفار و مؤمنین	$\frac{107}{7} = 15/28$	۱۲
II	۴	۲۵ تا ۲۶	منع کنندگان از مسجدالحرام	$\frac{82}{6} = 13/66$	۱۴
		۲۷ تا ۳۰	اعلام حج بر ابراهیم (و بر مردم به صیغه غایب)		
	۵	۳۱ تا ۳۸	توضیحات و تذکرات مناسک حج (بر مردم به صیغه مخاطب)	$\frac{146}{8} = 18/25$	۱۵
III	۶	۳۹ تا ۴۲	دفاع و قتال	$\frac{74}{4} = 18/50$	۱۲
	۷	۴۳ تا ۴۷	تندیر تکذیب کنندگان	$\frac{247}{17} = 14/52$	۸
		۴۸ تا ۵۹	اعلام منذر بودن پیغمبر و عکس العمل‌های مختلف مردم با حکم هجرت و معاقبه		
	۸	۶۰ تا ۶۸	توحید طبیعی و جدال و حکم درباره امم مختلف	$\frac{229}{9} = 14/33$	۱۵
	۹	۶۹ تا ۷۵	بحث و توبیخ توحیدی	$\frac{120}{7} = 17/14$	۱۱
۱۰	۷۵ تا ۷۷	دستور عبادت و خدمت و جهاد به ملت ابراهیم	$\frac{54}{3} = 18/00$	۲۱	

ملاحظه می‌شود که به لحاظ طول متوسط، مابین دستجات مختلف اختلاف آشکاری دیده می‌شود. اتفاقاً به لحاظ مطلب یا نوع بیان نیز به نظر بعید می‌آید که تماماً در یک زمان بوده باشد.

بلاشر که سوره را به سه گروه I و II و III تقسیم کرده است، بعضی از ردیف‌های آیات را مشابه و معاصر با مطالب سوره‌های دوران آخر می‌داند و بعضی دیگر را متعلق به اواسط دوران مدینه.

اتفاقاً در دسته‌بندی فوق طول‌های متوسطِ کوتاه، همان‌ها است که نوع مطالب مربوطه نیز مشابهت با سوره‌های مکی دارد و متضمن تنذیر و توصیف جهنم و بهشت یا توییح و خطاب مشرکین می‌باشد.

گروه‌بندی بلاشر علاوه بر آنکه بنابه اظهار خود او گروه‌هایی نیست که هر کدام مشتمل بر آیات معاصر باشد، در تجزیه و ترسیم نیز منتهی به نتایج طبیعی و قابل قبول نمی‌شود.

با ملاحظه و مقایسه طول‌های متوسط، دستجات فوق تقریباً به دو گروه متمایز تقسیم می‌شوند.

۳۰ تا ۱۸	{	۲۴ تا ۱۸	۳ دسته	}	الف) طول کوتاه
		۳۰ تا ۲۵	۴ دسته		
۶۸ تا ۴۳		۵۹ تا ۴۳	۷ دسته		
		۶۸ تا ۶۰	۸ دسته		
۱۷ تا ۱	{	۱۳ تا ۱	۱ دسته	}	ب) طول بلند
		۱۷ تا ۱۴	۲ دسته		
۴۲ تا ۳۱		۳۸ تا ۳۱	۵ دسته		
		۴۲ تا ۳۹	۶ دسته		
۷۷ تا ۶۹	{	۷۵ تا ۶۹	۹ دسته	}	
		۷۷ تا ۷۶	۱۰ دسته		

یا:

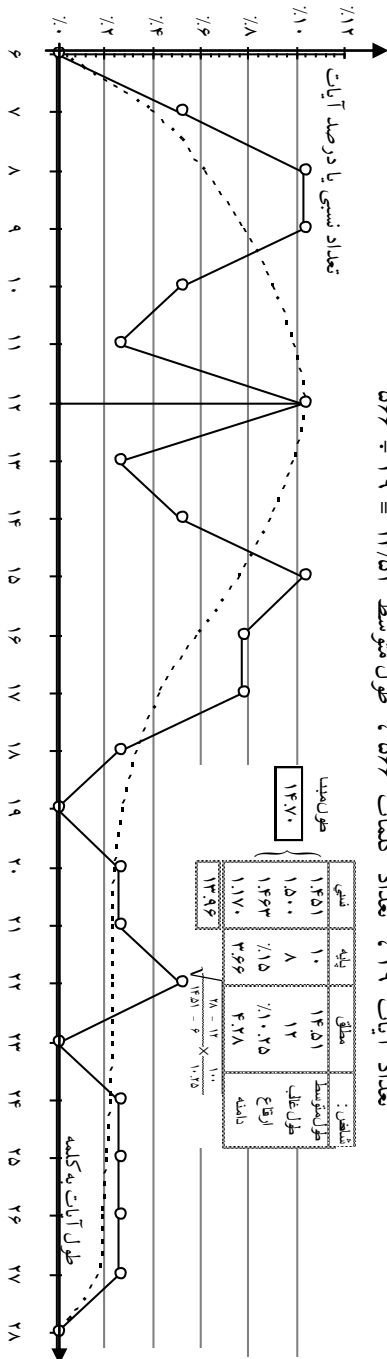
۲۲ - الف) توحید و تنذیر و جدال با مشرکین و اعلام حج بر ابراهیم } ۱۸ تا ۳۰
۶۸ تا ۴۳

۲۲ - ب) بحث‌های توحید و قیامت و دستورهای حج و عبادت و خدمت و جهاد } ۱ تا ۱۷
۴۲ تا ۳۱
۷۷ تا ۶۹

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره حج (۲۲) - الف: توحید و تنذیر و جدال با مشرکین و اعلام حج بر ابراهیم (آیات: ۱۸ تا ۳۰، ۳۳ تا ۴۸)

طول آیت	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰	۲۱	۲۲	۲۳	۲۴	۲۵	۲۶	۲۷	۲۸
شماره آیات		۵۸	۴۸	۲۴	۲۱	۴۷	۲۲	۴۶	۲۸	۲۷	۵۴	۵۲	۶۱		۲۹	۵۳	۲۳		۴۳	۱۸	۵۱	۶۴	
تعداد آیات	۰	۲	۴	۴	۲	۱	۴	۱	۲	۴	۳	۳	۱	۰	۱	۱	۲	۰	۱	۱	۱	۱	۰
تعداد کلمات	۰	۱۴	۳۲	۳۶	۲۰	۱۱	۴۸	۱۳	۲۸	۶۰	۴۸	۵۱	۱۸	۰	۲۰	۲۱	۴۴	۰	۲۴	۲۵	۲۶	۲۷	۰
درصد آیات	۰.۰	۵.۱	۱۰.۳	۱۰.۳	۵.۱	۲.۶	۱۰.۳	۲.۶	۵.۱	۱۰.۳	۷.۷	۷.۷	۲.۶	۰.۰	۲.۶	۵.۱	۰.۰	۲.۶	۲.۶	۲.۶	۲.۶	۲.۶	۰.۰

تعداد آیات ۳۹ ، تعداد کلمات ۵۶۶ ، طول متوسط $14/51 = 39 \div 566$

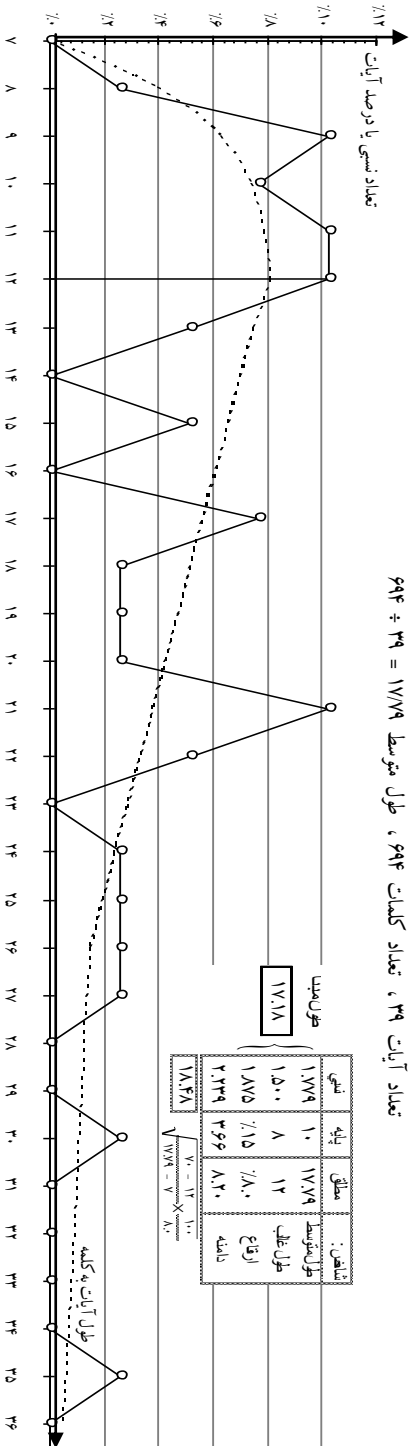

شاخص‌ها هم‌آهنگی خوب دارند. فقط دامنه کوتاه است.

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره حج (۲۲) - ب : بحث‌های توحید و قیامت و دستوره‌های حج و عبادت و خدمت و جهاد (آیات : ۱ تا ۱۷ ، ۳۱ تا ۴۲ و ۶۹ تا ۷۷)

طول آیات	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰	۲۱	۲۲	۲۳	۲۴	۲۵	۲۶	۲۷	۲۸	۲۹	۳۰	۳۱	۳۲	۳۳	۳۴	۳۵	۳۶	۶۹	۷۰
شماره آیات		۳۳	۱	۱۳	۴	۳	۶	۹	۳۶	۱۴	۴۲	۶۹	۳۸	۳۵	۲	۱۵	۳۳	۱۷	۳۱	۱۱	۲۲	۳۷	۱۸									
تعداد آیات	۰	۱	۴	۳	۴	۴	۲	۲	۲	۳	۳	۱	۱	۱	۴	۲	۰	۱	۱	۱	۱	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	
تعداد کلمات	۰	۸	۳۶	۲۰	۴۸	۶۸	۲۶	۰	۳۰	۵۱	۱۸	۱۹	۲۰	۲۰	۸۴	۴۴	۰	۲۴	۲۵	۲۶	۲۷	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۶۹	۰	
درصد آیات	۰،۰	۲،۶	۱۰،۳	۷،۷	۱۰،۳	۱۰،۳	۵،۱	۰،۰	۵،۱	۰،۰	۷،۷	۲،۶	۲،۶	۲،۶	۱۰،۳	۵،۱	۰،۰	۲،۶	۲،۶	۲،۶	۲،۶	۰،۰	۰،۰	۰،۰	۰،۰	۰،۰	۰،۰	۰،۰	۱۰۰	۰،۰	۰،۰	

$$\text{تعداد آیات } ۳۹ \div \text{تعداد کلمات } ۶۹۴ = ۱۷۷۹ \div ۳۹$$

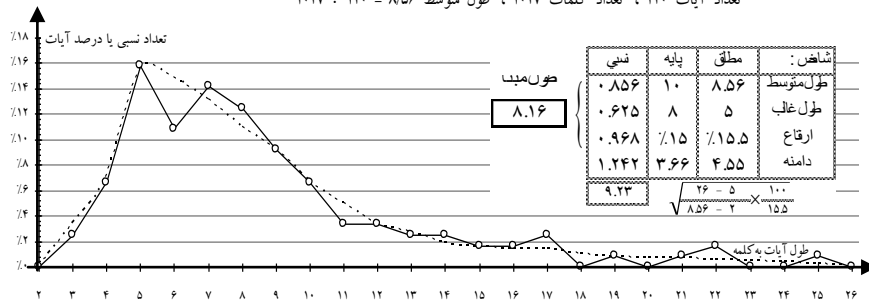
غیر طبیعی بودن دامنه (در منحنی و در شاخص‌ها) مانند حالت سراسری، مدیون آیه ۵ است. شاخص طول غالب نیز کوچک می‌باشد ولی طول مینا کمتر از ۴٪ با طول متوسط اختلاف دارد. اگر طول غالب را به طور مجازی روی ۱۴ بیریم، شاخص‌ها هم آهنگ می‌شوند و طول مینا ۱۷/۶۶ درمی‌آید.

۲۳- مؤمنون

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره مؤمنون (۲۳)، تمام آیات (۱ تا ۱۱۸)

طول آیت	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰	۲۱	۲۲	۲۳	۲۴	۲۵	۲۶	
شماره آیات		۱۰ ۳۵	۵ ۳۸	۳ ۹	۱۱ ۴۴	۷ ۳۱	۳۰ ۵۴	۱۷ ۲۰	۶ ۲۵	۵۲ ۳۹	۱۲ ۷۷	۱۸ ۹۰	۳۳ ۱۱۱	۶۵	۲۹	۷۳ ۱۰۲	۲۳ ۱۱۷				۱۴ ۹۳					
تعداد آیات	۰	۳	۸	۱۹	۱۳	۱۷	۱۵	۱۱	۸	۴	۴	۳	۳	۲	۲	۳	۰	۱	۰	۱	۲	۰	۰	۱	۰	
تعداد کلمات	۰	۹	۳۲	۹۵	۷۸	۱۱۹	۱۲۰	۹۹	۸۰	۴۴	۴۸	۳۹	۴۲	۳۰	۳۲	۵۱	۰	۱۹	۰	۲۱	۴۴	۰	۰	۲۵	۰	
درصد آیات	۰.۰	۲.۵	۶.۷	۱۵.۸	۱۰.۸	۱۴.۲	۱۲.۵	۹.۲	۶.۷	۳.۳	۳.۳	۲.۵	۲.۵	۱.۷	۱.۷	۲.۵	۰.۰	۰.۸	۰.۰	۰.۸	۱.۷	۰.۰	۰.۰	۰.۸	۰.۰	

تعداد آیات ۱۲۰، تعداد کلمات ۱۰۲۷، طول متوسط $8/56 = 120 \div 1027$

منحنی دو کوهانه است. شاخص‌ها خیلی هم آهنگ نیستند (دامنه نسبی دو برابر طول غالب است). پاشش نیز کاملاً یکنواخت نیست (برای ده آیه اول، تکیه روی طول ۵ است ولی برای بعدی‌ها و مخصوصاً در اواخر روی ۷ و ۸ می‌رود. سوره ترکیب و تلفیق چند گروه است.

بلاشر سوره مؤمنون (۲۳) را به چهار گروه تقسیم کرده است:

(I) ۱ تا ۱۱، (II) ۱۲ تا ۵۲، (III) ۵۳ تا ۱۰۰، (IV) ۱۰۱ تا ۱۱۸.

ولی به نظر، فقط گروه I است که متمایز از سایرین می‌تواند باشد. زیرا علاوه بر ارتباط و اتصال مطالب مابین گروه‌های II و III و IV، طول متوسط و طول‌های غالب آنها نیز به هم نزدیک‌اند:

شماره گروه	I	II	III	IV
طول متوسط	$۵۷ \div ۱۱ = ۵/۱۸$	$۴۰۱ \div ۴۱ = ۹/۷۸$	$۳۹۰ \div ۴۸ = ۸/۱۲$	$۱۷۹ \div ۲۰ = ۸/۹۵$
طول غالب	۵	۵	۷	۸

بنابراین ما دو گروه قائل می شویم:

الف) ۱ تا ۱۱ آیات بشارت و وصف مؤمنین

ب) ۱۲ تا ۱۱۸ } خلقت انسان و نعمت‌ها، فهرست داستان انبیاء و امام گذشته با نتیجه گیری توحیدی و تربیتی و آخرتی

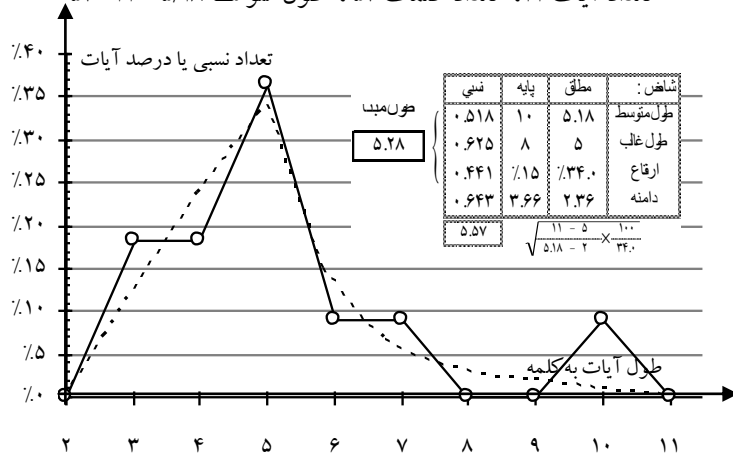
۲۳ - الف) آیات بشارت و توصیف مؤمنون (۱ تا ۱۱)

جدول توزیع و منحنی سوره مؤمنون (۲۳)

الف: بشارت و توصیف مؤمنون (آیات: ۱ تا ۱۱)

طول آیات	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱
شماره آیات		۱ ۱۰	۴ ۵	۲ ۳ ۸ ۹	۱۱	۷				۶
تعداد آیات	۰	۲	۲	۴	۱	۱	۰	۰	۱	۰
تعداد کلمات	۰	۶	۸	۲۰	۶	۷	۰	۰	۱۰	۰
درصد آیات	۰.۰	۱۸.۲	۱۸.۲	۳۶.۴	۹.۱	۹.۱	۰.۰	۰.۰	۹.۱	۰.۰

تعداد آیات ۱۱، تعداد کلمات ۵۷، طول متوسط $۵۷ \div ۱۱ = ۵/۱۸$

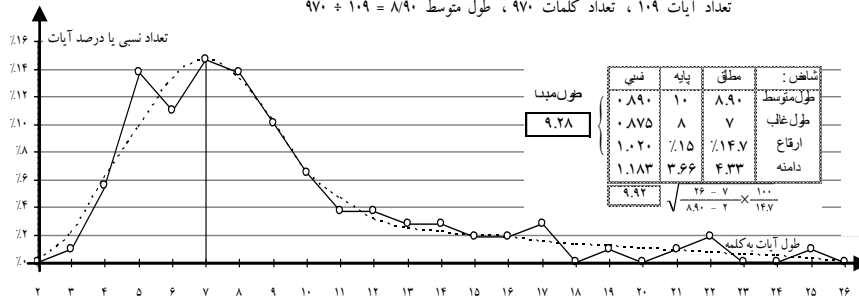
باتوجه به تعداد قلیل آیات (یا افراد محاسبه احتمالات)، شکل منحنی و شاخص‌ها طبیعی و هم‌آهنگ است. سال این گروه خیلی نزدیک سوره معارج (۷۰) می‌شود که در آنجا نیز نظیر این مضامین درباره بشارت مؤمنین و معرفی‌شان وجود دارد.

۲۳ - ب) آیات توحیدی، تذکر انبیاء و امم سلف، تربیتی و آخرتی (۱۲ تا ۱۱۸)

جدول توزیع و منحنی سوره مؤمنون (۲۳) - ب: آیات توحیدی،
تذکر انبیاء و امم سلف، تربیتی و آخرتی (آیات: ۱۲ تا ۱۱۸)

طول آیات	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰	۲۱	۲۲	۲۳	۲۴	۲۵	۲۶	
شماره آیات		۳۵	۲۲	۱۵	۱۳	۱۲	۳۱	۳۰	۱۷	۲۵	۵۳	۲۷	۱۸	۳۳	۲۱	۷۳	۲۳	۲۸		۲۴	۲۴					
		۳۸	۱۶	۳۲	۳۱	۳۲	۳۶	۳۷	۲۰	۳۹	۵۳	۴۰	۱۹	۶۵	۲۹	۱۰۲	۴۶			۹۳						
		۵۰	۲۶	۴۴	۴۴	۴۸	۴۷	۳۷	۶۲	۷۷	۷۹	۹۰	۱۱۱			۱۱۷										
		۶۱	۴۱	۵۱	۴۸	۴۹	۶۶	۶۸	۷۲	۸۵	۱۱۷															
		۶۹	۴۲	۵۸	۴۹	۴۹	۶۶	۶۸	۷۲	۸۵	۱۱۷															
			۱۱۰	۴۵	۷۱	۵۷	۸۴	۷۰	۸۲																	
			۵۶	۸۳	۵۹	۸۶	۷۴	۸۰	۱۰۵																	
			۶۰	۹۴	۶۳	۸۸	۸۰																			
			۶۷	۹۵	۷۶	۱۰۱	۹۸																			
			۷۵	۹۶	۷۸	۱۰۷	۱۰۳																			
			۸۷	۱۰۴	۸۱	۱۰۸	۱۱۶																			
			۸۹	۱۰۶	۹۷	۱۱۲																				
			۹۱		۹۹	۱۱۳																				
			۹۲		۱۰۹	۱۱۵																				
			۱۰۰		۱۱۴	۱۱۷																				
						۱۱۸																				
تعداد آیات	۰	۱	۶	۱۵	۱۲	۱۶	۱۵	۱۱	۷	۴	۴	۳	۳	۲	۲	۳	۰	۱	۰	۱	۲	۰	۰	۱	۰	
تعداد کلمات	۰	۳	۲۴	۷۵	۷۲	۱۱۲	۱۲۰	۹۹	۷۰	۴۴	۴۸	۳۹	۴۲	۳۰	۳۲	۵۱	۰	۱۹	۰	۲۱	۴۴	۰	۰	۲۵	۰	
درصد آیات	۰.۰	۰.۹	۵.۵	۱۳.۸	۱۱.۰	۱۴.۷	۱۳.۸	۱۰.۱	۶.۴	۳.۷	۳.۷	۲.۸	۲.۸	۱.۸	۱.۸	۲.۸	۰.۰	۰.۹	۰.۰	۰.۹	۱.۸	۰.۰	۰.۰	۰.۹	۰.۰	

تعداد آیات ۱۰۹ ، تعداد کلمات ۹۷۰ ، طول متوسط $۸/۹۰ = ۹۷۰ \div ۱۰۹$

پاش آیات و هم‌آهنگی، از ترکیب سراسری بهتر است.

شکل منحنی از جهت وجود دو ماکزیمم و دامنه منقطع خیلی بلند، غیرطبیعی می‌نماید و شاخص دوم بکلی ناهم‌آهنگ و ناجور است. مگر آنکه ارتفاع اکثر روی طول ۹ را استثنای انحرافی تلقی کرده، ماکزیمم را به طور مجازی و طبیعتاً و منطقی روی ۱۶ ببریم. در این صورت شاخص‌ها یکی از بهترین نمونه‌های هم‌آهنگی می‌شود. ولی پاشش آیات به هیچ‌وجه یکنواخت نیست:

آیات ثلث اول سوره نور (۲۴) که همان آیات افک است روی طول‌های ۹ و ۱۶ تکیه دارند در صورتی که آیات وسط، طول‌های بلند را اشغال کرده‌اند.

به لحاظ محتوا و مضمون آیات، به سه نوع مطلب برمی‌خوریم که تناسب چندان با یکدیگر ندارند. نوع اول آیات افک و تشریحی مربوط به زنان و حجاب و عفت است، نوع دوم آیات خداشناسی در سطح اعلی است و نوع سوم آیات مردم‌شناسی. ولی این دسته آیات هم‌نوع نیز در داخل خود به لحاظ تجزیه و ترسیم یکسان و مشابه نیستند. مثلاً آیات افک (۱ تا ۳۳) که در ابتدای سوره است از آیات تشریحی طویل آخر سوره کاملاً متمایزاند.

بلاشر سوره نور (۲۴) را به سه گروه:

I (۱ تا ۳۳ ، II ۳۴ تا ۵۵ ، III ۵۷ تا ۶۴

تقسیم کرده، تاریخ قاطع و واحدی برای گروه‌های II و III نمی‌تواند تعیین نماید.

به لحاظ تجزیه و ترسیم و پس از آزمایش‌های متعدد روی ترکیب‌های مختلف، قابل قبول‌ترین گروه بندی، با تقسیمات زیر به دست آمد:

الف) آیات افک که از نظر تاریخی معین است: ۱ تا ۳۳

ب) آیات ایمانی در سطح اعلی (آیه نور و دنبال آن) : ۳۴ تا ۴۴
به انضمام آیات تشریحی و انضباطی طولانی آخر سوره : ۵۷ تا ۶۴

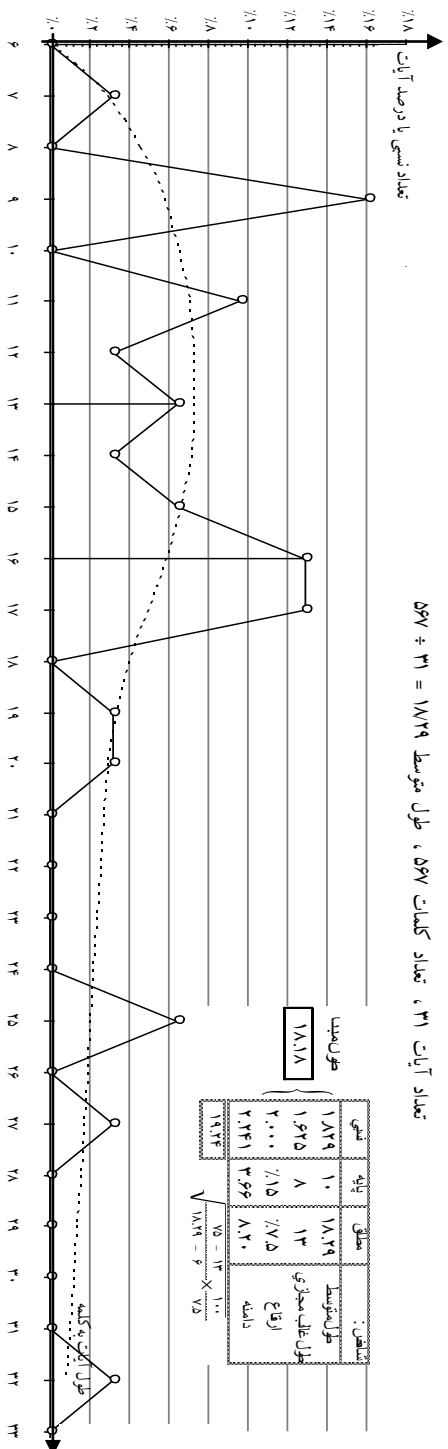
ج) آیات مردم‌شناسی مربوط به منافقین و بشارت
به مؤمنین که در ابتدای ثلث آخر آمده است : ۴۵ تا ۵۶

نسبت به گروه اول، ناجوری تجمع روی طول ۹، با توجه به اینکه مضمون « وَكُلُّوا فَبِئْسَ اللَّهُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَتُهُ » سه بار تکرار شده است و معمولاً ما آیات تکراری و ترجیع‌بند را در کلیه سوره‌ها از حساب تجزیه و ترسیم تحت تأثیر مصنوعی و تحریفی که روی قاعده احتمالات می‌نماید، خارج می‌سازیم، تا حدودی مرتفع می‌شود (آیات ۱۰ و ۲۰ را برمی‌داریم).

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره نور (۲۴) - الف : آیات افکی (آیات : ۱ تا ۳۳)

شماره آیات (ن)	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰	۲۱	۲۲	۲۳	۲۴	۲۵	۲۶	۲۷	۲۸	۲۹	۳۰	۳۱	۳۲	۳۳	۴۵	۴۶	۴۷	۴۸	۴۹	۵۰			
تعداد آیات	۰	۱	۰	۵	۰	۳	۱	۳	۱	۲	۴	۴	۰	۱	۰	۰	۰	۰	۲	۰	۱	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	
تعداد کلمات	۰	۷	۰	۴۵	۰	۳۳	۱۲	۱۶	۱۴	۳۰	۶۶	۶۸	۰	۱۹	۲۰	۰	۰	۵۰	۰	۱۷	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
درصد آیات	۰.۰	۳.۲	۰.۰	۱۶.۱	۰.۰	۹.۷	۳.۲	۶.۵	۳.۲	۱۰.۷	۱۲.۹	۱۲.۹	۰.۰	۳.۲	۳.۲	۰.۰	۰.۰	۱۸.۲	۰.۰	۳.۲	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰

تعداد آیات ۳۱ ، تعداد کلمات ۵۶۷ ، طول متوسط ۱۸۲۹ = ۵۶۷ ÷ ۳۱

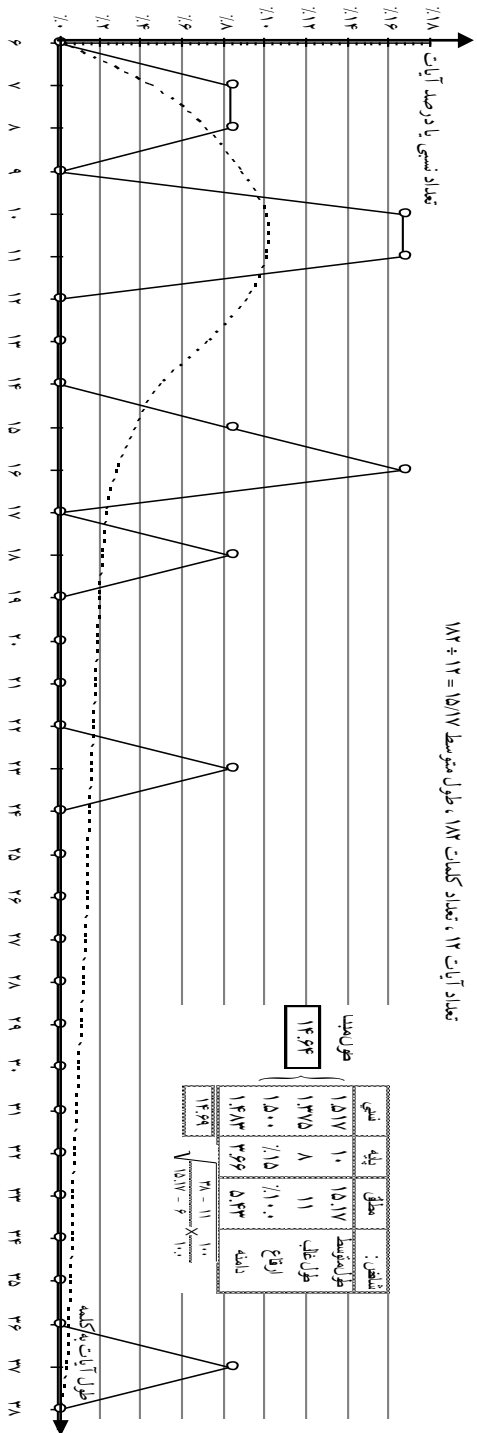
مجموعه آثار (۱۲)، سیر تحول قرآن (۱)

ماکریم مشهود ۹ است و از طرف دیگر یک ماکریم فرعی قدری کوتاهتر ولی سطح مضاعف روی طولهای ۱۶ و ۱۸ داریم که هیچ یک شاخص نسبی مناسب و نزدیک به شاخص طول متوسط نمی دهند. می توانیم با توجه به اینکه قبل و بعد از قله های ۹ و ۱۷، سقوط ناگهانی وجود دارد، در فاصله بین آنها یک طول غالب مجازی روی ۱۳ بگیریم. به این ترتیب منحنی معادل نسبتاً منظم درمی آید و شاخص های نسبی به قدر کافی هم آهنگ می شوند. خصوصاً که طول مبنا تقریباً مساوی طول متوسط در آمده است.

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره نور (۲۴) - ج: آیات مردم شناسی (۴۵ تا ۵۶)

طول آیت	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰	۲۱	۲۲	۲۳	۲۴	۲۵	۲۶	۲۷	۲۸	۲۹	۳۰	۳۱	۳۲	۳۳	۳۴	۳۵	۳۶	۳۷	۳۸	
شماره آیت		۴۸	۵۵		۵۱	۴۵				۴۶	۴۹		۵۰					۵۳																۵۴
تعداد آیت	۰	۱	۱	۰	۳	۲	۰	۰	۰	۱	۲	۰	۱	۰	۰	۰	۰	۱	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۱		
تعداد کلمات	۰	۷	۸	۰	۲۰	۲۲	۰	۰	۰	۱۵	۳۳	۰	۱۸	۰	۰	۰	۰	۲۳	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۳۷			
درصد آیت	۰.۰	۸.۳	۸.۳	۰.۰	۱۶.۷	۱۶.۷	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۸.۳	۱۶.۷	۰.۰	۸.۳	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۸.۳	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۸.۳				

تعداد آیت ۱۲، تعداد کلمات ۱۸۲، طول متوسط ۱۵.۱۷ = $182 \div 12$

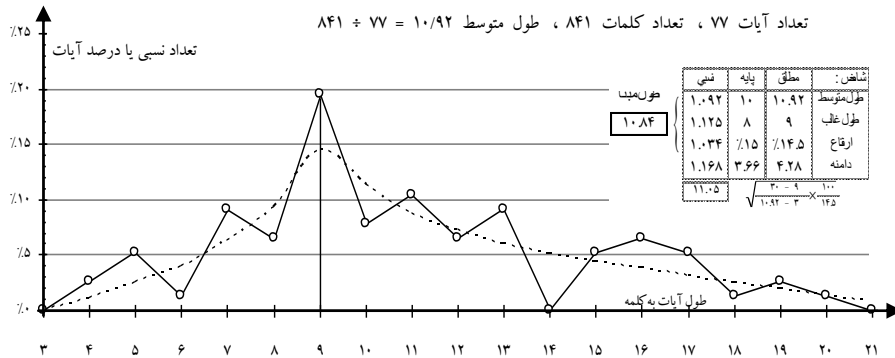

با توجه به منحنی های مشخصه مندرج در صفحات ۳۲۰ و ۳۲۱ و ۳۲۲، ملاحظه می شود که هر سه گروه حالت و قیافه نسبتاً طبیعی با شاخص های هم آهنگ و پائین تقریباً یک نواخت پیدا کرده اند.

۲۵- فرقان

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره فرقان (۲۵)، تمام آیات (۱ تا ۷۷)

طول آیات	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰	۲۱	۲۸	۲۹	
شماره آیات	۵۸ ۶۶ب	۳۰ ۴۸ ۶۵ ۷۶	۲۱	۱۵ ۲۶	۳ ۱۲	۱ ۶	۱۷ ۲۴	۴ ۲۹	۷ ۵۶	۱۶ ۳۹	۳۴ ۴۲	۲ ۵	۹ ۱۱	۲۳ ۴۴	۶۸	۱۹	۱۹	۱۹	۱۹	۱۹	۱۹	۱۹
تعداد آیات	۰	۲	۴	۱	۷	۵	۱۵	۶	۸	۵	۷	۰	۴	۵	۴	۱	۲	۱	۰	۰	۰	۰
تعداد کلمات	۰	۸	۲۰	۶	۴۹	۴۰	۱۳۵	۶۰	۸۸	۶۰	۹۱	۰	۶۰	۸۰	۶۸	۱۸	۳۸	۲۰	۰	۰	۰	۰
درصد آیات	۰.۰	۲.۶	۵.۲	۱.۳	۹.۱	۶.۵	۱۹.۵	۷.۸	۱۰.۴	۶.۵	۹.۱	۰.۰	۵.۲	۶.۵	۵.۲	۱.۳	۲.۶	۱.۳	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰

از موارد بارزی است که هم منحنی قیافه طبیعی و منظم دارد و هم شاخص‌ها هم آهنگی نسبتاً کاملی دارند.

بلاش سوره فرقان (۲۵) را به دو گروه:

(I) ۱ تا ۶۳، (II) ۶۴ تا ۷۷

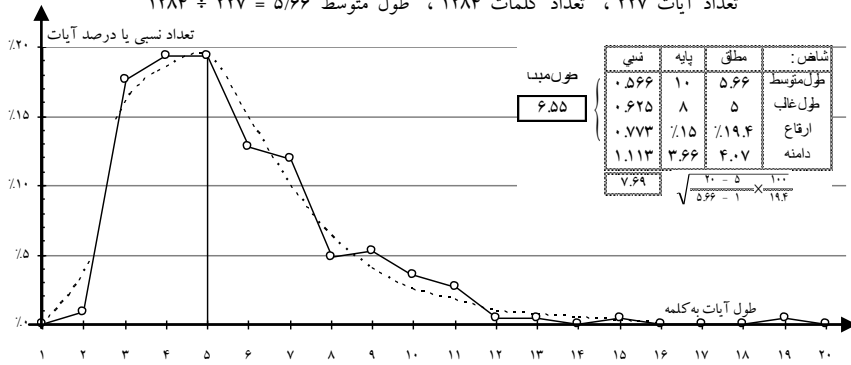
تقسیم کرده و حدس می‌زند گروه دوم مدنی باشد. در صورتی که آن دو گروه دارای طول متوسط‌های مساوی و طول غالب‌های برابرند.

۲۶- شعراء

جدول توزیع منحنی مشخصه سوره شعراء (۲۶)، تمام آیات (۱ تا ۲۲۷)

طول آیات	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰	
شماره آیات	۶۰	۴۵	۱۰	۸	۲	۷	۹	۵	۴	۳	۴۰	۶۳									
	۱۳۴	۴۷	۵۵	۵۶	۵۸	۶۶	۶۶	۷۶	۸۷	۹۰	۹۱	۹۵	۹۹	۱۰۱	۱۰۸	۱۱۰	۱۲۳	۱۲۶	۱۳۱	۱۳۳	
			۵۵	۴۶	۲۴	۱۹	۱۵	۳۴	۴۳	۱۲۷	۵۱										
			۵۸	۵۴	۲۵	۲۱	۱۸	۴۴	۱۱۸	۱۴۵	۱۵۴										
			۵۷	۲۹	۳۲	۲۶	۵۲	۱۳۹	۱۶۴	۱۶۶											
			۵۹	۳۷	۴۱	۳۰	۶۱	۱۵۵	۱۸۰												
			۷۶	۶۹	۳۸	۶۲	۳۳	۸۲	۱۵۸	۱۸۹											
			۸۷	۷۲	۵۳	۷۰	۳۵	۱۱۶	۱۸۶												
			۹۰	۷۳	۵۵	۷۱	۳۹	۱۳۶	۱۸۷												
			۹۱	۷۸	۶۸	۷۴	۴۲	۱۶۷	۱۹۷												
			۹۵	۷۹	۸۵	۷۵	۴۹		۲۱۳												
			۹۹	۸۰	۸۸	۷۷	۵۰														
			۱۰۱	۸۱	۱۰۴	۸۳	۶۷														
			۱۰۸	۹۴	۱۱۱	۸۴	۱۰۲														
			۱۱۰	۹۶	۱۱۵	۸۶	۱۰۳														
			۱۲۳	۹۸	۱۱۷	۸۹	۱۰۶														
			۱۲۶	۱۰۰	۱۲۲	۹۲	۱۱۳														
			۱۳۱	۱۰۵	۱۲۸	۹۳	۱۲۱														
			۱۳۳	۱۰۷	۱۳۲	۹۷	۱۲۴														
			۱۳۸	۱۱۴	۱۳۷	۱۱۲	۱۴۲														
		۱۴۱	۱۲۰	۱۴۰	۱۱۹	۱۶۱															
		۱۴۴	۱۲۵	۱۴۶	۱۳۵	۱۷۴															
		۱۴۷	۱۲۹	۱۴۹	۱۵۶	۱۸۳															
		۱۵۰	۱۳۰	۱۵۲	۱۷۳	۱۹۰															
		۱۵۱	۱۴۳	۱۵۳	۱۷۷	۲۱۶															
		۱۵۷	۱۴۸	۱۵۹	۲۰۱	۲۲۵															
		۱۶۳	۱۶۰	۱۶۸	۲۰۸																
		۱۷۰	۱۶۲	۱۶۹	۲۱۵																
		۱۷۲	۱۶۵	۱۷۵																	
		۱۷۹	۱۷۱	۱۸۱																	
		۱۸۲	۱۷۶	۱۸۴																	
		۱۹۵	۱۷۸	۱۸۵																	
		۲۰۴	۱۹۲	۱۸۸																	
		۲۰۹	۱۹۳	۱۹۱																	
		۲۱۰	۱۹۶	۱۹۴																	
		۲۱۱	۲۰۲	۱۹۸																	
		۲۱۴	۲۰۳	۱۹۹																	
		۲۱۹	۲۱۲	۲۰۰																	
		۲۲۴	۲۱۷	۲۰۵																	
			۲۱۸	۲۰۶																	
			۲۲۰	۲۰۷																	
			۲۲۳	۲۲۱																	
			۲۲۶	۲۲۲																	
تعداد آیات	۰	۲	۴۰	۴۴	۴۴	۲۹	۲۷	۱۱	۱۲	۸	۶	۱	۱	۰	۱	۰	۰	۰	۱	۰	
تعداد کلمات	۰	۴	۱۲۰	۱۷۶	۲۲۰	۱۷۴	۱۸۹	۸۸	۱۰۸	۸۰	۶۶	۱۲	۱۳	۰	۱۵	۰	۰	۰	۱۹	۰	
درصد آیات	۰.۰	۰.۹	۱۷.۶	۱۹.۴	۱۹.۴	۱۲.۸	۱۱.۹	۴.۸	۵.۳	۳.۵	۲.۶	۰.۴	۰.۴	۰.۰	۰.۴	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۶	۰.۰	

تعداد آیات ۲۲۷، تعداد کلمات ۱۲۸۴، طول متوسط $1284 \div 227 = 5.66$

نه منحنی خیلی طبیعی و متناسب است (قله مسطح)، نه شاخص‌ها هم آهنگ‌اند (دامنه نسبی دو برابر طول متوسط، ارتفاع نسبی ۱/۵ برابر و اختلاف طول مینا با طول متوسط ۳۵٪ است.) و نه پاشش یکنواخت است (در خمس اول سوره، یعنی تا حوالی آیه ۵۰، تکیه آیات روی طول ۷ است و بعد روی ۵ و در اواخر روی ۴ می‌رود). بنابراین سوره علی‌رغم وحدت قافیه، نمی‌تواند یک پارچه و هم‌زمان باشد.

بلاشر آیات ۱۹۷ و مخصوصاً ۲۲۷ را که آیه آخر و ۱۹ کلمه است الحاق بعدی به سوره شعراء (۲۶) می‌شمارد و قرینه تاریخی و روایتی نقل می‌کند. اگر آیه نهم آهنگ ۲۲۷ را کنار بگذاریم، دامنه نسبی به عوض ۱/۱۱۵، ۰/۹۹۰ می‌شود که باز هم بلند و بی‌تناسب است. از طرف دیگر، دو گروه‌بندی در این سوره قائل می‌شود:

(I) ۱ تا ۱۹۹ داستان‌های امم گذشته

(II) ۱۹۲ تا ۲۲۶ اثبات وحی

ولی از نظر تجزیه و تحلیل، براساس مشخصات آیه‌بندی، گروه‌بندی فوق صحیح می‌باشد. چنانچه بخواهیم به گروه‌های یکنواخت و هم‌آهنگ برسیم، باید تجزیه زیر را قائل شویم:

الف) ردیف آیات متوسط: ۱ تا ۵۱، مقدمه و داستان موسی تا قضیه سحره

ب) ردیف آیات کوتاه: ۵۲ تا ۲۲۶، داستان موسی بعد از کوچ دادن بنی اسرائیل و داستان سایر انبیاء با نتیجه‌گیری آخر.

از طرف دیگر، مسئله‌ای که وضع این سوره را متفاوت با سایر سوره‌ها کرده و منحنی مشخصه و شاخص‌ها را از هم‌آهنگی عمومی خارج می‌سازد، وجود آیات تکراری یا ترجیع‌بندهای متعدد آیات آن است:

۸ بار آیه ۷ کلمه‌ای «إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَةً وَمَا كَانَ أَكْثَرُهُمْ مُؤْمِنِينَ»

(که ۲ بار آن ۹ کلمه‌ای شده است)

۸ بار آیه ۵ کلمه‌ای «وَإِنَّ رَبَّكَ لَهُوَ الْعَزِيزُ الرَّحِيمُ»

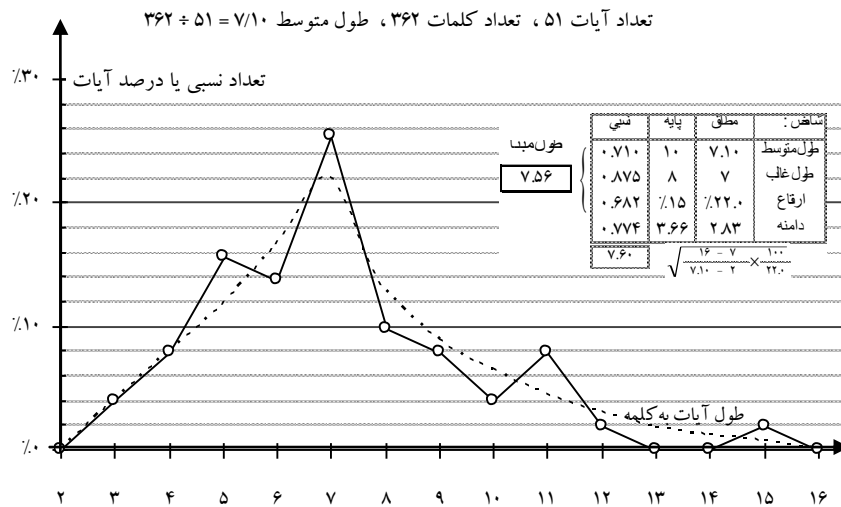
۵ بار آیه ۴ کلمه‌ای «إِنِّي لَكُمْ رَسُولٌ أَمِينٌ»

۸ بار آیه ۳ کلمه‌ای «فَاتَّقُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا نِي»

۵ بار آیه ۱۰ کلمه‌ای «وَمَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ مِنْ أَجْرٍ إِنْ أَجْرِي إِلَّا عَلَى رَبِّ الْعَالَمِينَ»

بنابراین، ما سوره را (به لحاظ مشخصات آیه‌بندی)، به دو گروه متمایز «الف» و «ب» تجزیه می‌نماییم و تکرارهای ترجیع‌بندها را از محاسبات مربوطه خارج می‌نماییم.
 جدول توزیع منحنی مشخصه سوره شعراء (۲۶)
 الف: آیات متوسط، مقدمه سوره و ابتدای داستان موسی (۱ تا ۵۱)

طول آیات	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶
شماره آیات		۴۵	۱	۸	۲	۷	۹	۵	۴	۳	۴۰				۴۸
		۴۷	۱۰	۱۶	۱۱	۱۲	۲۱	۲۳	۱۷	۶					
			۳۶	۲۲	۱۳	۱۴	۲۸	۲۷		۲۰					
			۴۶	۲۴	۱۹	۱۵	۳۴	۴۳		۵۱					
				۲۹	۳۲	۲۶									
				۳۷	۴۱	۳۰									
				۳۸		۳۳									
						۳۵									
						۳۹									
						۴۲									
					۴۹										
					۵۰										
تعداد آیات	۰	۲	۴	۸	۷	۱۳	۵	۴	۲	۴	۱	۰	۰	۱	۰
تعداد کلمات	۰	۶	۱۶	۴۰	۴۲	۹۱	۴۰	۳۶	۲۰	۴۴	۱۲	۰	۰	۱۵	۰
درصد آیات	۰.۰	۳.۹	۷.۸	۱۵.۷	۱۳.۷	۲۵.۵	۹.۸	۷.۸	۳.۹	۷.۸	۲.۰	۰.۰	۰.۰	۲.۰	۰.۰

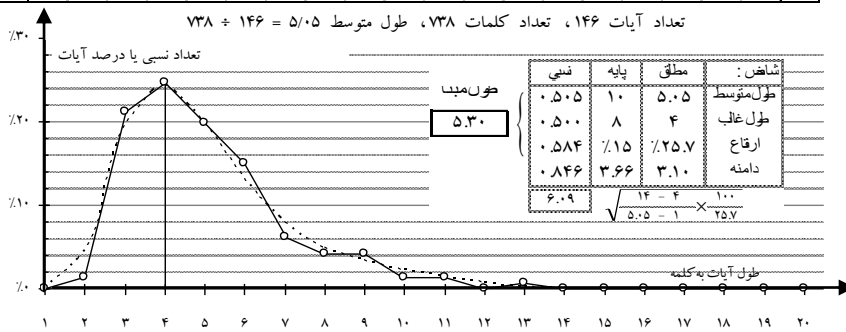

منحنی طبیعی است و شاخص‌ها، هم‌آهنگی کافی دارند. اختلاف طول مینا با طول متوسط $٪ ۶/۷$ است.

جدول توزیع منحنی مشخصه سوره شعراء (۲۶)

ب: آیات کوتاه، دنباله داستان موسی بعد از کوچ دادن بنی اسرائیل و داستان انبیاء و امام پیش از موسی، با نتیجه گیری رسالت پیغمبر (۵۲ تا ۲۲۷)

طول آیات	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰		
شماره آیات	۶۰	۵۵	۵۴	۵۳	۵۲	۶۷	۶۷	۱۱۸	۱۰۹	۱۵۴	۱۶۶									۲۲۷		
	۱۳۴	۵۶	۵۷	۶۵	۷۰	۱۰۲	۶۱	۱۳۹	۱۲۷													
		۵۸	۵۹	۶۸	۷۱	۱۰۳	۸۲	۱۵۵	۱۴۵													
		۶۴	۶۹	۸۵	۷۴	۱۰۶	۱۱۶	۱۵۸	۱۶۴													
		۶۶	۷۲	۸۸	۷۵	۱۱۳	۱۳۶	۱۸۶	۱۸۰													
		۷۶	۷۳	۱۰۴	۷۷	۱۲۱	۱۶۷	۱۸۷	۱۸۹													
		۸۷	۷۸	۱۱۱	۸۳	۱۲۴		۱۹۷														
		۹۰	۷۹	۱۱۵	۸۴	۱۴۲		۲۱۳														
		۹۱	۸۰	۱۱۷	۸۶	۱۶۱																
		۹۵	۸۱	۱۲۲	۸۹	۱۷۴																
		۹۹	۹۴	۱۲۸	۹۲	۱۸۳																
		۱۰۱	۹۶	۱۳۲	۹۳	۱۹۰																
		۱۰۸	۹۸	۱۳۷	۹۷	۲۱۶																
		۱۱۰	۱۰۰	۱۴۰	۱۱۲	۲۲۵																
		۱۲۳	۱۰۵	۱۴۶	۱۱۹																	
		۱۲۶	۱۰۷	۱۴۹	۱۳۵																	
		۱۳۱	۱۱۴	۱۵۲	۱۵۶																	
		۱۳۳	۱۲۰	۱۵۳	۱۷۳																	
		۱۳۸	۱۲۵	۱۵۹	۱۷۷																	
		۱۴۱	۱۲۹	۱۶۸	۲۰۱																	
		۱۴۴	۱۳۰	۱۶۹	۲۰۸																	
		۱۴۷	۱۴۳	۱۷۵	۲۱۵																	
	۱۵۰	۱۴۸	۱۸۱																			
	۱۵۱	۱۶۰	۱۸۴																			
	۱۵۷	۱۶۲	۱۸۵																			
	۱۶۳	۱۶۵	۱۸۸																			
	۱۷۰	۱۷۱	۱۹۱																			
	۱۷۲	۱۷۶	۱۹۴																			
	۱۷۹	۱۷۸	۱۹۸																			
	۱۸۲	۱۹۲	۱۹۹																			
	۱۹۵	۱۹۳	۲۰۰																			
	۲۰۴	۱۹۶	۲۰۵																			
	۲۰۹	۲۰۲	۲۰۶																			
	۲۱۰	۲۰۳	۲۰۷																			
	۲۱۱	۲۱۲	۲۲۱																			
	۲۱۴	۲۱۷	۲۲۲																			
	۲۱۹	۲۱۸																				
	۲۲۴	۲۲۰																				
		۲۲۳																				
		۲۲۶																				
تعداد آیات	۰	۲	۳۱	۳۶	۲۹	۲۲	۹	۶	۶	۲	۲	۰	۱	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰		
تعداد کلمات	۰	۴	۹۳	۱۴۴	۱۴۵	۱۳۲	۶۳	۶۸	۵۴	۲۰	۲۲	۰	۱۳	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰		
درصد آیات	۰.۰	۱.۴	۲۱.۲	۲۴.۷	۱۹.۹	۱۵.۱	۶.۲	۴.۱	۴.۱	۱.۴	۱.۴	۰.۰	۰.۷	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰		

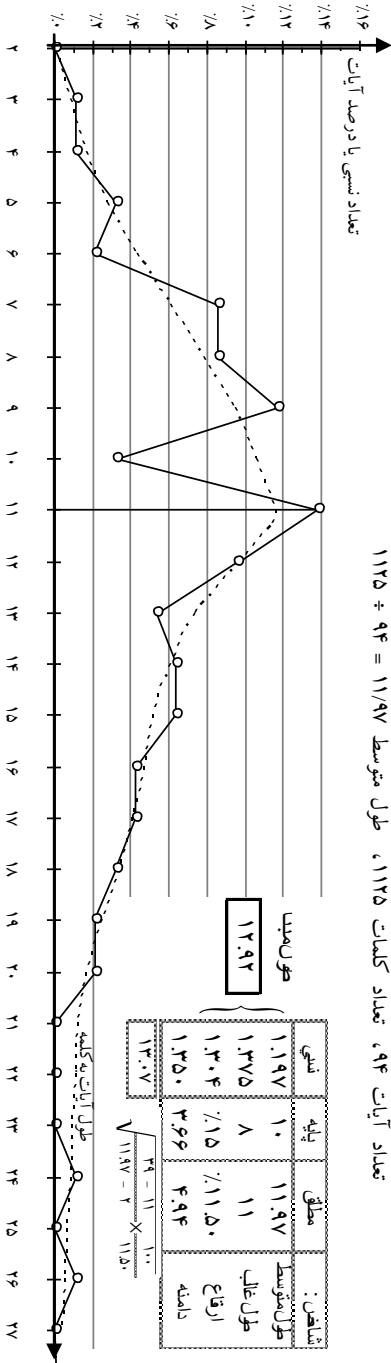
غیر از دامنه که قدری بلند در آمده، سه شاخص دیگر بسیار نزدیک اند و اختلاف طول مبنا با طول متوسط ۲۰٪ است. البته خیلی مناسب و مقبول نیست ولی بالنسبه، از ترکیب یکپارچه سوره خیلی بهتر است. علت عمده این بلندی، دامنه آیه ۱۳ کلمه ای ۶۳ است.

۲۷- نمل ، شماره گذاری مختلط

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره نمل (۲۷) ، تمام آیات (۱ تا ۹۳) ، شماره گذاری مختلط (آیات ۴۵ و ۴۶ ، طبق شماره گذاری نوع ۱ ، مجزای از یکدیگر منطقی تر است و آیات ۶۶ + ۶۷ ، طبق شماره گذاری ۲ متصل به یکدیگر منطقی تر است.)

شماره آیات	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰	۲۱	۲۲	۲۳	۲۴	۲۵	۲۶	۲۷	۳۸
تعداد آیات	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰	۲۱	۲۲	۲۳	۲۴	۲۵	۲۶	۲۷	۳۸
تعداد کلمات	۰	۱	۱	۳	۲	۸	۸	۱۱	۵	۱۴	۳۳	۲۲	۸	۱۵	۷	۱۰	۱۶	۱۲	۶۲	۰	۰	۰	۱۹	۶۱	۶۱	۰	۳۸
درصد آیات	۰.۰۰	۱.۱	۱.۱	۳.۲	۲.۱	۸.۵	۸.۵	۱۱.۷	۳.۲	۱۶.۷	۳۳.۳	۲۲.۲	۸.۵	۱۵.۵	۷.۴	۱۰.۰	۱۶.۷	۱۲.۳	۶۲.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۱۹.۰	۶۱.۰	۶۱.۰	۰.۰	۳۸.۰

تعداد آیات ۹۴ ، تعداد کلمات ۱۱۲۵ ، طول متوسط $11/97 = 94 \div 1125$

طبیعی بودن منحنی و هم‌آهنگی شاخص‌ها بد نیست. دسته‌بندی آیات نیز که به شرح زیر است، طول‌های متوسط و غالب تقریباً معادل را نشان می‌دهد و دلالت بر یکنواختی پاشش و یک پارچه بودن سوره نمل (۲۷) می‌نماید:

شماره دسته	شماره آیات	موضوع	طول متوسط	طول غالب
۱	۱ تا ۶	قرآن هادی مؤمنین	$\frac{۴۳}{۶} = ۷/۱۷$	۹
۲	۷ تا ۱۴	رسالت موسی	$\frac{۱۰۳}{۸} = ۱۲/۸۷$	۱۱
۳	۱۵ تا ۴۵	داستان سلیمان و ملکه صبا	$\frac{۴۰۷}{۳۱} = ۱۳/۱۳$	۱۱
۴	۴۶ تا ۵۴	داستان ثمود و صالح	$\frac{۹۱}{۹} = ۱۰/۱۱$	۹
۵	۵۵ تا ۵۹	داستان لوط	$\frac{۴۷}{۵} = ۹/۴۰$	۸
۶	۶۰ تا ۷۷	بحث توحید و قیامت و نبوت	$\frac{۲۱۶}{۱۷} = ۱۲/۷۰$	۹
۷	۷۸ تا ۹۵	بحث قرآن و قیامت و نبوت	$\frac{۲۱۶}{۱۸} = ۱۲/۰۰$	۱۱

فقط دسته‌های ۱ و ۵ عقب‌افتاده‌تر از سایرین به نظر می‌آیند ولی با توجه به تعداد کم آیات این دسته‌ها، نمی‌توان به ارقام طول متوسط و طول غالب زیاد اعتماد نمود و از طرف دیگر بعید است که داستان لوط و حتی داستان صالح، جدای از داستان‌های دیگر بوده باشد. بنابراین سوره نمل (۲۷) را یکپارچه و با آیات معاصر می‌گیریم. بلاشر سوره نمل (۲۷) را به سه گروه:

(I) ۱ تا ۶ ، (II) ۷ تا ۵۹ ، (III) ۶۰ تا ۹۵

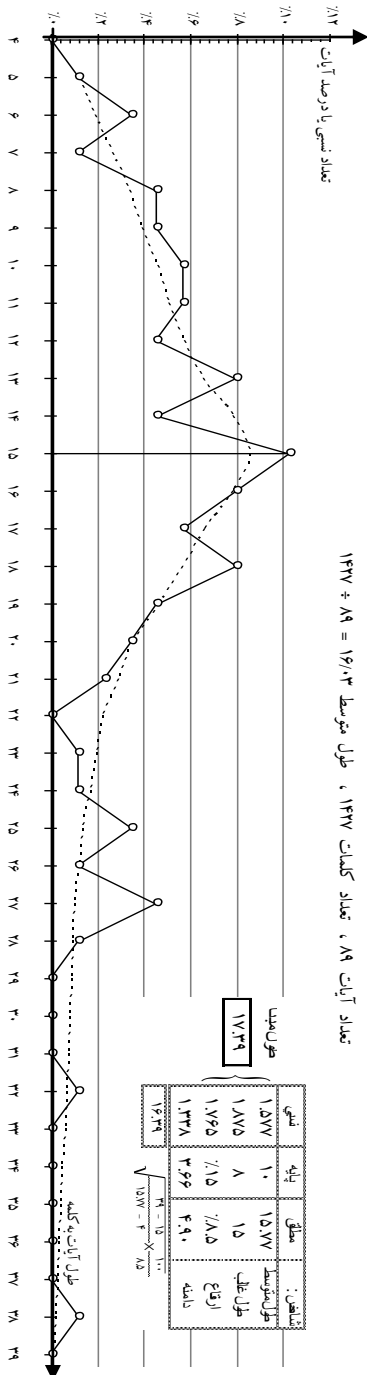
تقسیم می‌کند. گروه I را حدس می‌زند مقارن آیات ابتدای سوره بقره (۲) باشد و گروه II و III را نزول بعدی می‌داند. ولی مطالعه آیه‌بندی نشان می‌دهد که گروه‌های II و III دارای طول‌های متوسط و غالب تقریباً یکسان و معادل سوره سراسری هستند. از طرف دیگر گروه I به تنهایی دارای مشخصات عادی نمی‌باشد و اتفاقاً آیات ابتدای سوره بقره (۲) در گروهی قرار دارند به طول مبنای ۱۲/۳۵ که نزدیک به طول مبنای همین سوره درمی‌آید و از این جهت نظر بلاشر قابل تأیید می‌باشد.

۲۸- فصل

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره قصص (۲۸)، تمام آیات (۸۸ تا ۸۸)
 (شماره گذاری کوفی در مورد ادغام آیات ۲۲ و ۲۳ ولی شماره گذاری معمولی در یکی گرفتن «طسم» با آیه اول).

شماره آیات	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰	۲۱	۲۲	۲۳	۲۴	۲۵	۲۶	۲۷	۲۸	۲۹	۳۰	۳۱	۳۲	۳۳	۳۴	۳۵	۳۶	۳۷	۳۸	۳۹		
تعداد آیات	۱	۵۱	۶۹	۴۱	۱۰	۵۲	۶۲	۱۵	۲	۱۳	۲۱	۵	۷	۳۴	۱۱	۸	۹	۳۱	۳	۵۰	۷۳	۷۷	۵۷	۲۵	۴۸	۲۹	۲۷	۲۸	۲۹	۳۰	۳۱	۳۲	۳۳	۳۴	۳۵	۳۶	۳۷	۳۸	۳۹		
تعداد کلمات	۰	۱۸	۷	۳۲	۰	۶۲	۳۳	۱۵	۴	۵۰	۳۹	۴۸	۹۱	۵۵	۳۴	۱۷	۳۷	۱۲۶	۶۰	۴۲	۰	۳۳	۷۵	۲۶	۱۰۸	۲۸	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	
درصد آیات	۰	۱۱	۱۱	۴۵	۰	۳۴	۱۱	۱۷	۰	۱۵	۲۵	۷	۱۰	۱۰۰	۱۰	۱۰	۱۰	۱۰۰	۱۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰
شماره آیات																																									

تعداد آیات ۸۹ ، تعداد کلمات ۱۴۲۷ ، طول متوسط ۱۶/۳ = ۱۴۲۷ ÷ ۸۹

منحنی سوره قصص (۲۸)، نسبتاً طبیعی است ولی هم‌آهنگی شاخص‌ها تعریفی ندارد (بلندی طول غالب و کوتاهی دامنه). برای رسیدگی به‌وضع پاشش آیات تجزیه و تفکیک می‌کنیم:

شماره دسته	شماره آیات	موضوع	طول متوسط	طول غالب
۱	۴۶ تا ۱	مقدمه سوره و داستان موسی	$۱۶/۲۰ = ۴۵ \div ۷۲۹$	۱۵ یا ۱۰
۲	۷۵ تا ۴۷	بحث‌های نبوت و توحید	$۱۴/۱۴ = ۲۹ \div ۴۱۰$	۱۳
۳	۸۴ تا ۷۶	داستان قارون	$۲۰/۴۴ = ۹ \div ۱۸۴$	۱۶
۴	۸۸ تا ۸۵	تقویت و تذکرات به پیغمبر	$۱۶/۲۵ = ۴ \div ۶۵$	۱۴

در این چهار دسته که به لحاظ محتوا و مطلب قابل تفکیک می‌باشند، دسته ۳ (داستان قارون) کاملاً خود را متمایز از قسمت‌های دیگر نشان می‌دهد و چون وصف عبرت‌گیری از پیروان انبیاء و اهل کتاب است، اشکالی ندارد که با طول متوسط بلند خود در مدینه نازل شده باشد. سه دسته دیگر را می‌توان تقریباً معاصر دانست و یا اگر دقت و سخت‌گیری بیشتر داشته باشیم، دسته ۲ را هم مستقل و قدیمی‌تر گرفته دسته‌های ۱ و ۴ یعنی ابتدا و انتهای سوره قصص (۲۸) را که به لحاظ طول‌های متوسط و غالب خیلی نزدیک‌اند و به‌لحاظ مفهوم آیات نیز قابل اتصال می‌باشند گروه اصلی بشناسیم.

$$\left. \begin{array}{l} ۱ \text{ تا } ۴۶ \\ ۸۵ \text{ تا } ۸۸ \end{array} \right\} \begin{array}{l} \text{۲۸ - الف} \\ \text{نتیجه‌گیری روی پیغمبر اسلام} \end{array}$$

$$\begin{array}{l} \text{۲۸ - ب} \\ \text{۲۸ - ج} \end{array} \left\{ \begin{array}{l} ۴۷ \text{ تا } ۷۵ \\ ۷۶ \text{ تا } ۸۴ \end{array} \right. \begin{array}{l} \text{بحث نبوت و الوهیت} \\ \text{داستان قارون} \end{array}$$

بلاش سوره قصص (۲۸) را به‌دو گروه: I (۱ تا ۷۰ و II (۷۰ تا ۸۸ تقسیم می‌کند و در گروه I آیات استدلالی ۴۳ تا ۷۰ را مستقل از قبلی‌ها که داستان ولادت تا رسالت موسی است می‌داند. در گروه II نیز آیات ۷۰ تا ۷۵ را الزاماً مستقل و معاصر با داستان قارون نمی‌شناسد. به لحاظ محاسبات تجزیه و ترسیم، کلیه گروه‌ها و نیم‌گروه‌های محتوا در I و II، دارای طول‌های متوسط و غالب در حوالی ۱۵ اند و هیچ یک روال واحدهای یکپارچه طبیعی با شاخص‌های هم‌آهنگ را ندارند. اتفاقاً آیات ۷۱ تا ۷۵ دارای طول متوسط ۱۵/۶ هستند که خیلی از طول متوسط داستان قارون کمتر است و مجموعه نمی‌تواند دارای پاشش یکنواخت باشد. از طرف دیگر آیات ۴۳ تا ۴۶ را که ما، دنباله طبیعی داستان موسی گرفته‌ایم، به‌لحاظ طول

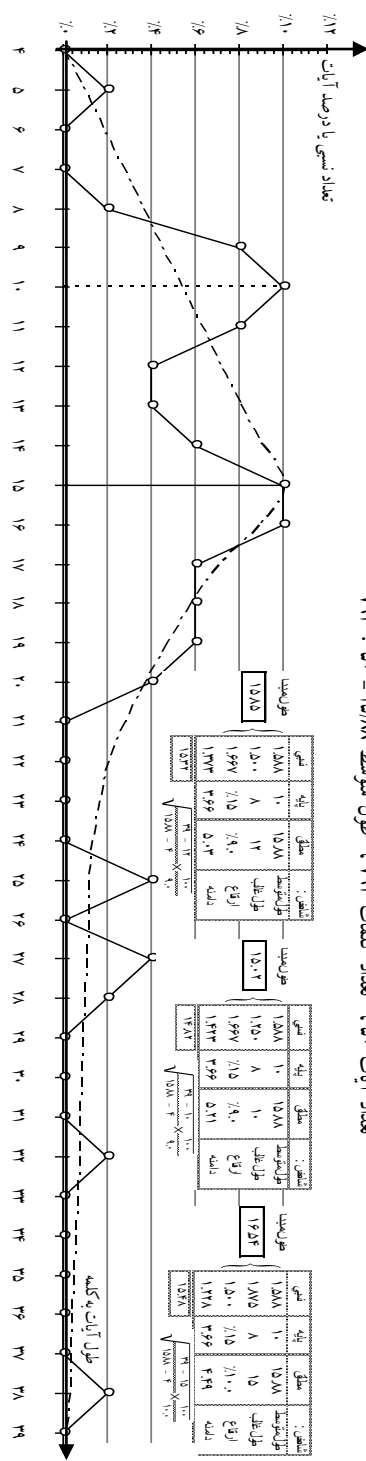
۳۳۴ _____ مجموعه آثار (۱۲)، سیر تحول قرآن (۱)

متوسط از بعدی‌های نیم گروه بلاشر متمایز است و با قبلی‌های داستان ولادت تا رسالت موسی مشابه می‌باشد.

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره قصص (۲۸) - الف: ولادت تا نبوت موسی و نبوت ییغمر (آیات: ۱ تا ۴۶ و ۸۵ تا ۸۸)

طول آیت	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰	۲۱	۲۲	۲۳	۲۴	۲۵	۲۶	۲۷	۲۸	۲۹	۳۰	۳۱	۳۲	۳۳	۳۴	۳۵	۳۶	۳۷	۳۸	۳۹
شماره آیات					۴۱	۲	۱۳	۱۱	۴	۷	۳۴	۱۱	۸	۹	۳۱	۲						۳۲		۲۹	۱۷											
تعداد آیات	۰	۱	۰	۰	۱	۴	۵	۴	۲	۲	۳	۵	۵	۳	۳	۳	۲	۰	۰	۰	۲	۰	۲	۱	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
تعداد کلمات	۰	۵	۰	۰	۸	۳۶	۵۰	۴۴	۲۴	۲۶	۴۲	۷۵	۸۰	۵۱	۵۴	۵۷	۴۰	۰	۰	۰	۵۰	۰	۵۴	۷۸	۰	۰	۰	۳۲	۰	۰	۰	۰	۰	۳۸	۰	۰
درصد آیات	۰.۰	۲.۰	۰.۰	۰.۰	۲.۰	۸.۰	۱۰.۰	۱۰.۰	۴.۰	۴.۰	۱۰.۰	۱۰.۰	۱۰.۰	۱۰.۰	۱۰.۰	۱۰.۰	۱۰.۰	۱۰.۰	۱۰.۰	۱۰.۰	۱۰.۰	۱۰.۰	۱۰.۰	۱۰.۰	۱۰.۰	۱۰.۰	۱۰.۰	۱۰.۰	۱۰.۰	۱۰.۰	۱۰.۰	۱۰.۰	۱۰.۰	۱۰.۰	۱۰.۰	۱۰.۰

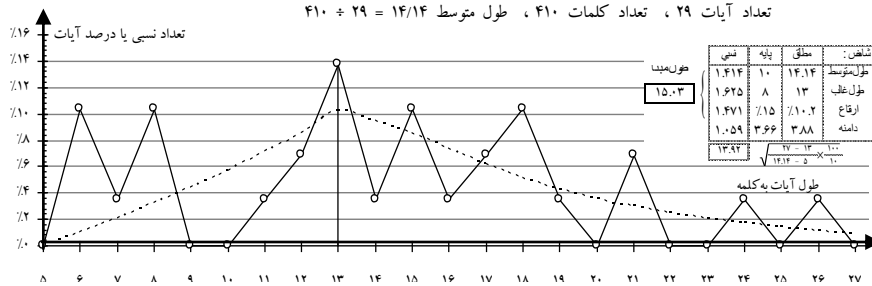
تعداد آیات ۵۰، تعداد کلمات ۷۹۴، طول متوسط $15/88 = 794 \div 50$

شکل منحنی و شاخص‌ها طبیعی و هم‌آهنگ است جز از ابیات دو کوهانه بودن منحنی و طول غالب که معلوم نیست روی ۱۵ باید گرفت یا ۱۰. در صورتی که خواسته باشیم وضع طبیعی و محتمل را داشته باشد، ناچار باید مابین دو طول غالب ۱۰ و ۱۵ یک طول غالب مجازی روی ۱۲ اختیار نماییم ولی همان طول غالب ۱۰ را اختیار می‌کنیم.

مجموعه آثار (۱۲)، سیر تحول قرآن (۱) جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره قصص (۲۸) - ب: بحث نبوت و الوهیت (آیات: ۴۷ تا ۷۵)

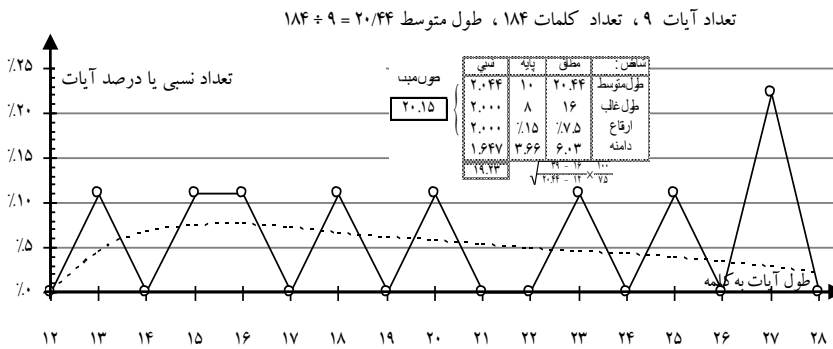
طول آیات	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰	۲۱	۲۲	۲۳	۲۴	۲۵	۲۶	۲۷
تعداد آیات	۰	۳	۱	۳	۰	۰	۱	۲	۴	۱	۳	۱	۲	۳	۱	۰	۲	۰	۰	۱	۰	۱	۰
تعداد کلمات	۰	۱۸	۷	۲۴	۰	۰	۱۱	۲۴	۵۲	۱۴	۴۵	۱۶	۳۴	۵۴	۱۹	۰	۴۲	۰	۰	۲۴	۰	۲۶	۰
درصد آیات	۰.۰	۱.۰۳	۰.۳۴	۱.۰۳	۰.۰	۰.۰	۰.۳۴	۰.۶۹	۱.۳۸	۰.۳۴	۱.۰۳	۰.۳۴	۰.۶۹	۱.۰۳	۰.۳۴	۰.۰	۰.۶۹	۰.۰	۰.۰	۰.۳۴	۰.۰	۰.۳۴	۰.۰

هم آهنگی شاخص‌ها نسبتاً خوب است و شکل منحنی جز در آخر که جمع شده و باعث کوتاهی رقم دامنه شده، خوب است و شاید مجاز باشیم عدم وجود تصادف یک آیه بلند را با دامنه مجازی جبران کنیم. به این ترتیب دو گروه را می‌شود یکی گرفت.

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره قصص (۲۸) - ج: داستان قارون (آیات: ۷۶ تا ۸۴)

طول آیات	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰	۲۱	۲۲	۲۳	۲۴	۲۵	۲۶	۲۷	۲۸
شماره آیات		۸۳		۸۰	۸۱		۸۴		۷۹			۷۷		۸۲		۷۸	
تعداد آیات	۰	۱	۰	۱	۱	۰	۱	۰	۱	۰	۰	۱	۰	۱	۰	۲	۰
تعداد کلمات	۰	۱۳	۰	۱۵	۱۶	۰	۱۸	۰	۲۰	۰	۰	۲۳	۰	۲۵	۰	۵۴	۰
درصد آیات	۰.۰	۱۱.۱	۰.۰	۱۱.۱	۱۱.۱	۰.۰	۱۱.۱	۰.۰	۱۱.۱	۰.۰	۰.۰	۱۱.۱	۰.۰	۱۱.۱	۰.۰	۲۲.۲	۰.۰

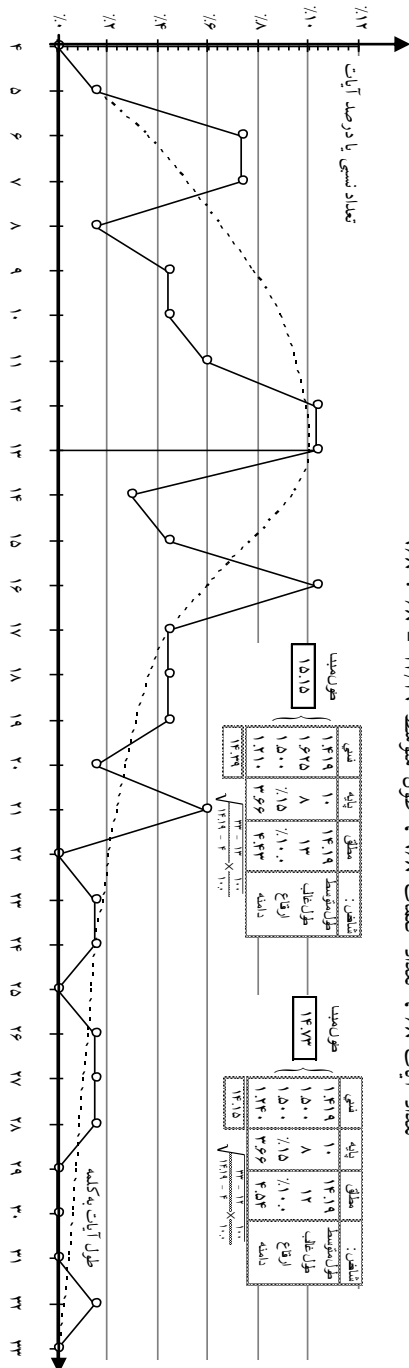
هم آهنگی شاخص‌های اصلی خیلی خوب است و اگر تمرکز دو آیه بلند ۲۷ کلمه‌ای در یک جا را که مسلماً نمی‌تواند به عنوان طول غالب تلقی شود، استثنای انحرافی گرفته دامنه مجازی قائل شویم، شاخص چهارم هم زیاد دور از شاخص‌های اصلی در نمی‌آید. تعداد ضعیف ۹ آیه اجازه نداده است که احتمالات نقش خود را خوب بازی کند.

۲۹- عنكبوت

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره عنكبوت (۲۹)، تمام آیات (۱ تا ۶۸)

شماره آیات	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰	۲۱	۲۲	۲۳	۲۴	۲۵	۲۶	۲۷	۲۸	۲۹	۳۰	۳۱	۳۲	۳۳	
تعداد آیات	۵۹	۱۰	۸	۲۰	۱	۳	۳	۱۲	۲	۱۵	۹۱	۳۰	۱۳	۱۱	۵۸	۴۰	۲۳	۷	۳۲	۷۸	۴۵	۱۶	۲۴	۲۷	۲۸	۲۹	۳۰	۳۱	۳۲	۳۳	
تعداد کلمات	۵	۳۰	۳۵	۸	۳۰	۳۷	۴۳	۵۳	۶	۱۸	۹۲	۵۰	۲۱	۲۶	۴۶	۵۲، ۵۱	۴۴	۴۴	۳۳	۳۳	۲۴	۰	۲۶	۲۷	۲۸	۰	۰	۰	۳۲	۰	۰
درصد آیات	۰،۰	۱،۵	۷،۴	۱،۵	۰،۰	۴،۴	۵،۵	۱۰،۳	۰،۰	۱۰،۳	۲،۹	۴،۴	۱۰،۳	۴،۴	۴،۴	۴،۴	۱،۵	۵،۹	۰،۰	۱،۵	۱،۵	۰،۰	۱،۵	۱،۵	۱،۵	۰،۰	۰،۰	۰،۰	۱،۵	۰،۰	۰،۰

تعداد آیات ۶۸ ، تعداد کلمات ۹۶۸ ، طول متوسط ۱۴/۱۹ = ۹۶۸ ÷ ۶۸

منحنی و شاخص‌های سوره عنکبوت (۲۹)، روی هم‌رفته طبیعی و هم‌آهنگ‌اند (فقط دامنه قدری کوتاه است که جبران بلندی طول غالب و کمی ارتفاع را می‌نماید) و طول مبنا بیش از ۳/۷٪ با طول متوسط اختلاف ندارد. پاشش نیز غیریکنواخت نیست، بنابراین سوره می‌تواند یکپارچه باشد.

اگر طول مجازی را که ۱۲ است در نظر بگیریم، هم‌آهنگی شاخص‌ها بیشتر می‌شود و طول مبنا ۱۴/۷۲ درمی‌آید. اگر «لَيَقُولَنَّ» را (در آیه ۶۱) ۲ کلمه بگیریم، درست می‌شود.

بلاشر سوره عنکبوت (۲۹) را به سه گروه تقسیم کرده است:

I (۱ تا ۱۲ ، II (۱۳ تا ۴۲ ، III (۴۳ تا ۶۹

در گروه I، آیات ۹ و ۱۰ و قسمتی از آیه ۷ را مدنی می‌داند و می‌گوید تقریباً کلیه روایات اسلامی و «نولدکه» و «شواله» آیات ۱ تا ۱۰ را معاصر شکست احد می‌شمارند. در صورتی که به عقیده «ویل» و تأیید «بلاشر» فقط آیات ۹ و ۱۰ از آن تاریخ‌اند و بقیه مربوط به مشکلات و پیش‌آمدهای مکی در سنوات نزدیک به هجرت است.

گروه II را نیز مکی ماقبل نزدیک به هجرت حساب می‌کند.

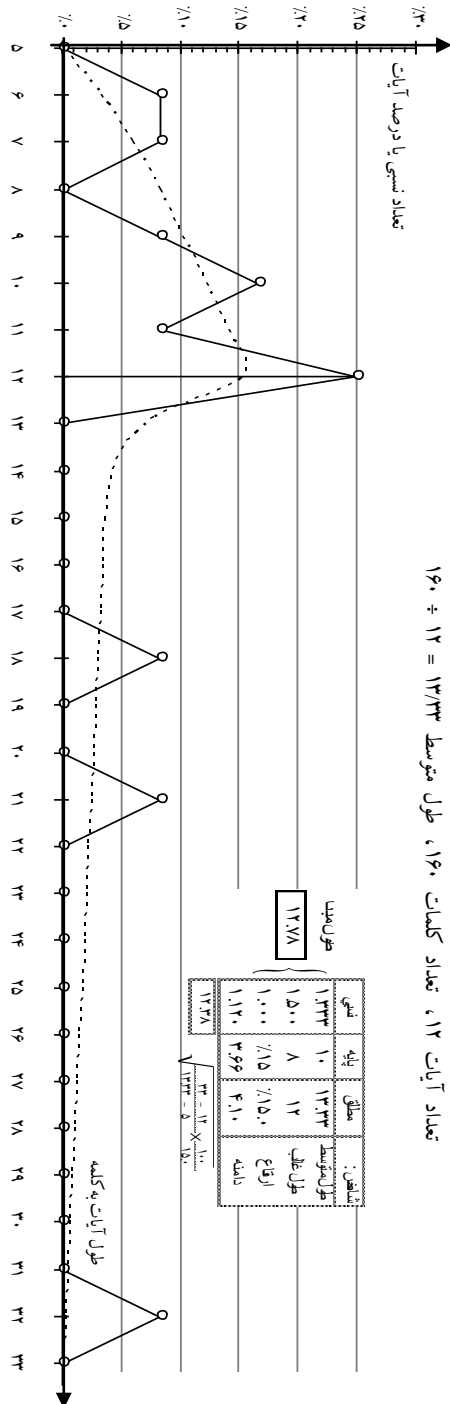
به گروه III که می‌رسد، آن را متصل شده به گروه II می‌داند و حدس می‌زند که آیات ۴۴ تا ۴۶ یا ۴۸، مدنی باشند.

چنانچه این گروه‌ها را تجزیه و ترسیم نماییم به نتایج مدرج در صفحات ۳۳۶، ۳۳۷ و ۳۳۸ می‌رسیم. به طوری که دیده می‌شود هیچ یک از این گروه‌ها حالت طبیعی و کامل ندارند و اگر آیتی را که بلاشر احتمالاً مدنی دانسته است برداریم، شاخص‌ها ناهم‌آهنگ‌تر می‌شوند. مهم‌تر از همه آنکه گروه‌های I و III که آیات مدنی، در آنها سراغ داده شده است، طول متوسط و مشخصات کوچکی دارند که به حدود هجرت نمی‌رسد. بنابراین سوره عنکبوت (۲۹) را یکپارچه و یکسره مکی می‌گیریم. مضافاً به اینکه به لحاظ مضمون و محتوا و مخصوصاً وزن و قافیه، آیاتی را که مدنی عنوان کرده‌اند، تباین و تمایز با آیات قبل و بعد ندارند و از سراسر سوره با اعلامیه سؤال‌مانندی که در ابتدای سوره (آیه ۲) شده است (یعنی آیه «أَحْسِبَ النَّاسُ أَنْ يُتْرَكُوا أَنْ يَقُولُوا آمَنَّا وَهُمْ لَا يُفْتَنُونَ») و شعاری که در آخر سوره (آیه ۶۹) داده شده است (وَالَّذِينَ جَاهَدُوا فِينَا لَنَهْدِيَنَّهُمْ سُبُلَنَا) ، کاملاً می‌خواند و به اصطلاح بلاشر، یک «Homelie Tripartit» کامل است.

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره عنکبوت (۲۹) - I (آیات: ۱ تا ۱۲)

طول آیات	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰	۲۱	۲۲	۲۳	۲۴	۲۵	۲۶	۲۷	۲۸	۲۹	۳۰	۳۱	۳۲	۳۳
شماره آیات		۱۰	۸		۱	۳	۱۳	۲						۱۱			۷												۹
تعداد آیات	۰	۱	۱	۰	۱	۲	۱	۳	۰	۰	۰	۰	۰	۱	۰	۰	۱	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۱	۰
تعداد کلمات	۰	۶	۷	۰	۹	۲۰	۱۱	۳۶	۰	۰	۰	۰	۰	۱۸	۰	۰	۲۱	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۳۲	۰	
درصد آیات	۰.۰	۸.۳	۸.۳	۰.۰	۸.۳	۱۶.۷	۸.۳	۲۵.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۸.۳	۰.۰	۰.۰	۸.۳	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۸.۳	۰.۰

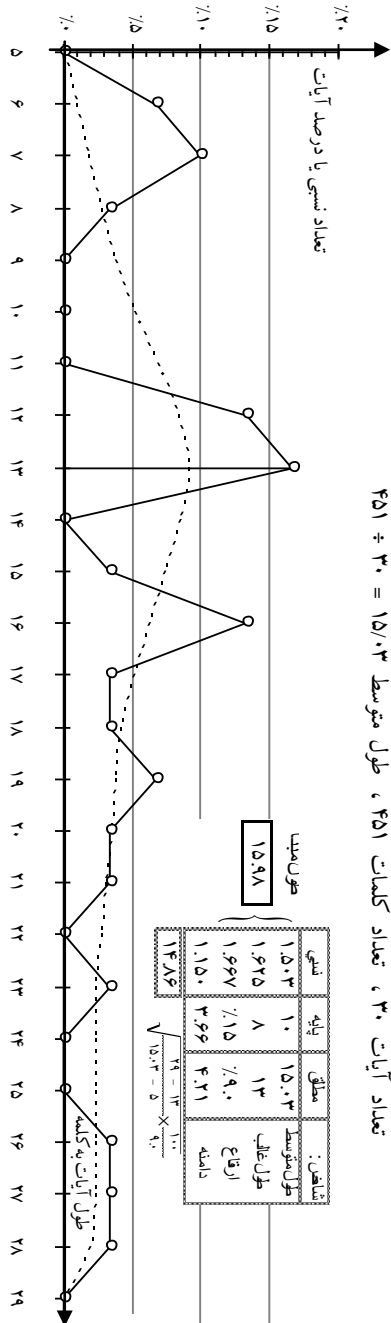
تعداد آیات ۱۲، تعداد کلمات ۱۶۰، طول متوسط $13\frac{1}{3} = 12 \div 160$

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره عنکبوت (۲۹) - II (آیات: ۱۳ تا ۴۲)

طول آیت	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰	۲۱	۲۲	۲۳	۲۴	۲۵	۲۶	۲۷	۲۸	۲۹	
شماره آیات		۲۹	۳۶	۴۲				۲۵	۳۳	۳۸	۴۱	۲۷		۴۰					۲۸							
تعداد آیات	۰	۲	۳	۱	۰	۰	۰	۴	۵	۰	۱	۴	۱	۱	۲	۱	۱	۰	۱	۰	۰	۰	۱	۱	۱	۰
تعداد کلمات	۰	۱۲	۲۱	۸	۰	۰	۰	۴۸	۶۵	۰	۱۵	۶۴	۱۷	۱۸	۳۸	۲۰	۲۱	۰	۲۳	۰	۰	۲۶	۲۷	۲۸	۰	۰
درصد آیات	۰.۰	۶.۷	۱۰.۰	۳.۳	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۱۳.۳	۱۶.۷	۰.۰	۳.۳	۱۳.۳	۴.۳	۴.۳	۹.۷	۳.۳	۳.۳	۰.۰	۴.۳	۰.۰	۰.۰	۳.۳	۳.۳	۳.۳	۰.۰	۰.۰

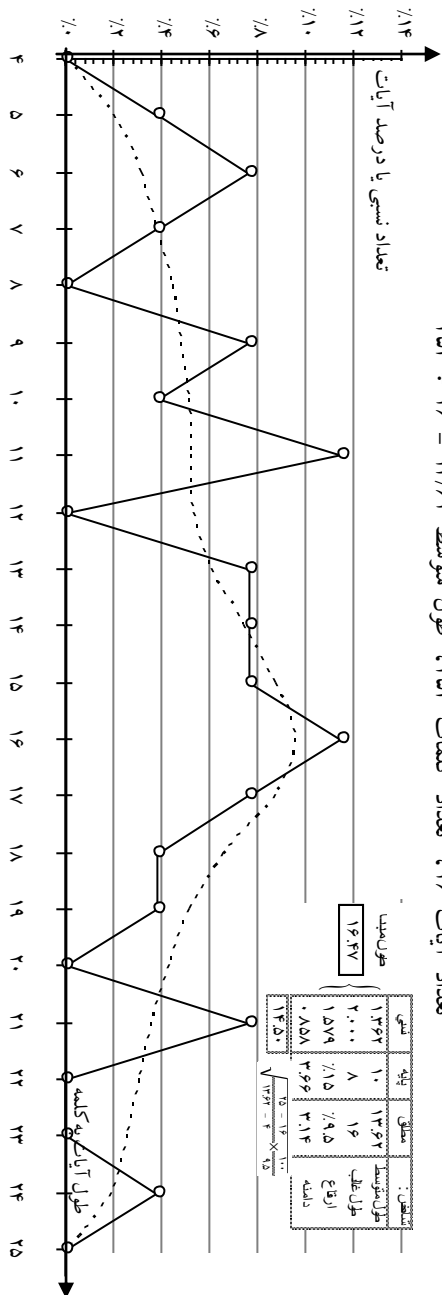
تعداد آیات ۳۰ ، تعداد کلمات ۴۵۱ ، طول متوسط $15/03 = 451 \div 30$

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره عنکبوت (۲۹) - III (آیات: ۴۳ تا ۶۹)

طول آیات	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰	۲۱	۲۲	۲۳	۲۴	۲۵			
شماره آیات		۵۹	۶۴	۵۷		۵۶	۴۳	۴۷	۵۳	۶۰	۴۸	۵۵	۶۱	۶۲	۵۰	۶۴	۴۹	۶۵	۶۷	۵۸	۴۶	۵۱+۵۲	۴۴	۴۴	۴۵
تعداد آیات	۰	۱	۲	۱	۰	۲	۱	۳	۰	۲	۲	۲	۲	۲	۳	۲	۳	۲	۰	۰	۰	۰	۰	۱	۰
تعداد کلمات	۰	۵	۱۲	۷	۰	۱۸	۱۰	۳۳	۰	۲۶	۲۸	۳۰	۳۴	۳۴	۱۸	۱۹	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۲۴	۰	۰
درصد آیات	۰.۰	۳.۸	۷.۷	۳.۸	۰.۰	۱۱.۵	۳.۸	۱۱.۵	۰.۰	۷.۷	۷.۷	۷.۷	۱۱.۵	۷.۷	۳.۸	۳.۸	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۳.۸	۰.۰	۰.۰

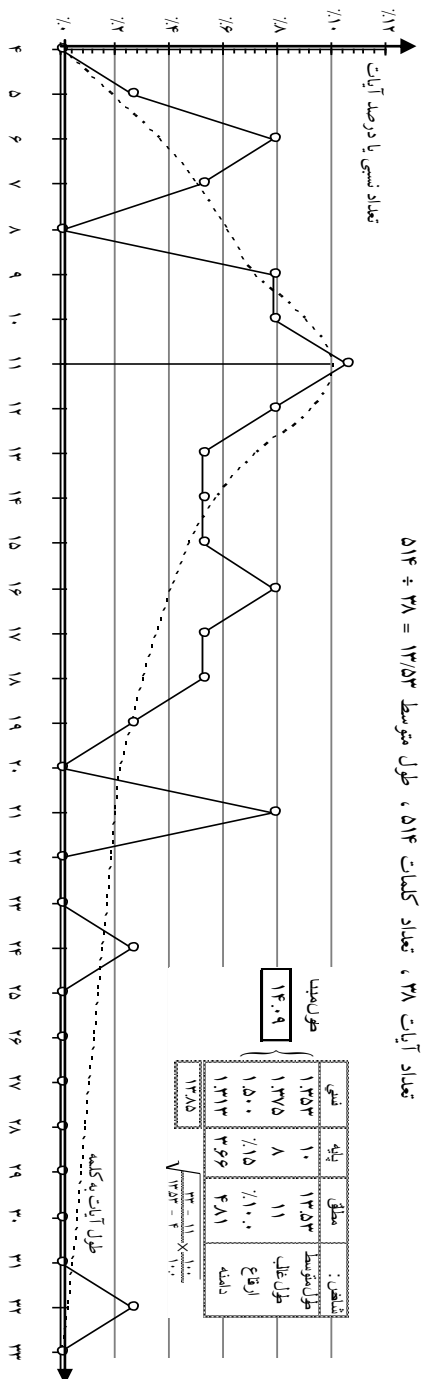
تعداد آیات ۲۶، تعداد کلمات ۳۵۴، طول متوسط $۱۳/۶۲ = ۳۵۴ \div ۲۶$

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره عنکبوت (۲۹) - I و III (آیات ۱ تا ۱۲ تا ۴۳ تا ۶۹)

طول آیه	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰	۲۱	۲۲	۲۳	۲۴	۲۵	۲۶	۲۷	۲۸	۲۹	۳۰	۳۱	۳۲	۳۳
شماره آیات		۵۹	۵۴	۵۷	۸	۱۰	۶۹	۴۳	۴۷	۲	۴۸	۵۰	۴۹	۵۸	۴۶	۵۱+۵۲	۴۴	۶۴				۴۵								
تعداد آیات	۰	۱	۳	۲	۰	۳	۳	۴	۳	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۱	۰	۳	۰	۰	۱	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۱	۰
تعداد کلمات	۰	۵	۱۸	۱۴	۰	۲۷	۳۰	۴۴	۴۶	۲۶	۲۶	۲۸	۳۰	۴۸	۳۶	۱۹	۰	۶۳	۰	۰	۲۴	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۳۲	۰	۰
درصد آیات	۰.۰	۲.۶	۷.۸	۵.۳	۰.۰	۷.۹	۱۰.۵	۱۲.۷	۱۳.۰	۶.۰	۱۲.۷	۱۲.۷	۱۲.۷	۱۲.۷	۱۲.۷	۶.۰	۰.۰	۱۳.۰	۰.۰	۰.۰	۱۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰

تعداد آیات ۳۸ ، تعداد کلمات ۵۱۴ ، طول متوسط $13.53 = 514 \div 38$

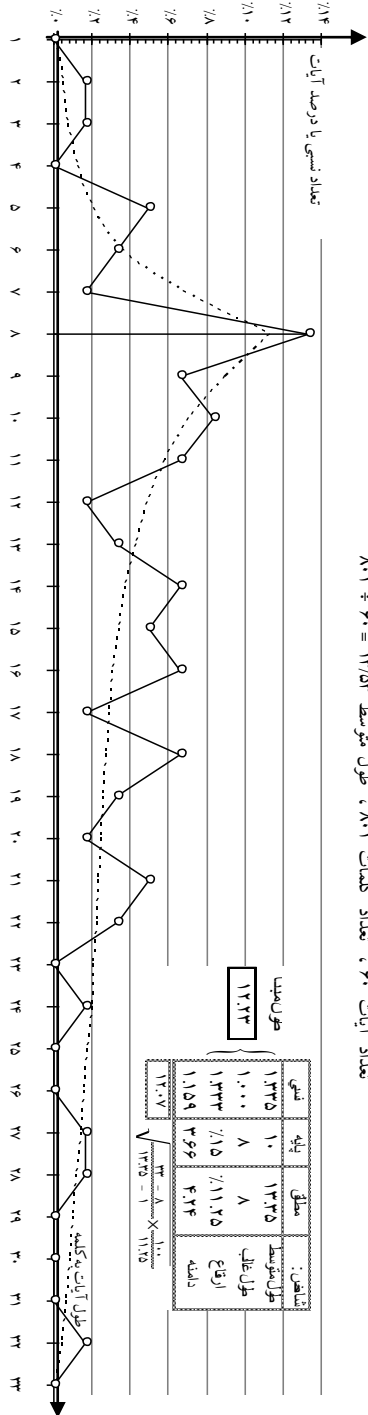
اگر گروه‌های I و III را توأم بگیریم، مجموعه حالت طبیعی و نسبتاً هم‌آهنگ پیدا می‌کند و متوسط $13.53/8$ درمی‌آید که نزدیک و تقریباً معاصر با گروه I و با ترکیب کامل سوره است. مدنی گرفتن آیات پیشنهادی «اوقات» و «الاشتر» باعث می‌شود که گروه‌های I و III به سال‌های خیلی عقب‌تر که به لحاظ مضمون و مطلب بی‌تناسب‌تر است می‌افتند. وجود گروه ۴۴ تا ۴۶ با طول متوسط ۲۱ به سال‌های ۸ و ۹ هجرت می‌خورد که دیگر مسئله جدال با اهل کتاب کهنه شده بوده است.

۳۰- روم

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره روم (۳۰)، تمام آیات (۱ تا ۶۰)

طول آیات	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰	۲۱	۲۲	۲۳	۲۴	۲۵	۲۶	۲۷	۲۸	۲۹	۳۰	۳۱	۳۲	۳۳
شماره آیات			الف		ب	۱۶	۵۸	۴	۵	۶	۱۵	۹	۱۸	۳۵	۳۴	۳۴	۳۵	۳۶	۳۷	۳۸	۳۹												
تعداد آیات	۰	۱	۱	۰	۳	۲	۱	۸	۴	۵	۴	۱	۲	۴	۳	۴	۱	۴	۲	۱	۳	۲	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
تعداد کلمات	۰	۲	۳	۰	۱۵	۱۲	۷	۶۴	۳۵	۵۰	۴۴	۲۶	۵۶	۶۵	۶۴	۶۷	۱۷	۷۲	۳۸	۲۰	۶۳	۴۴	۰	۲۴	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
درصد آیات	۰.۰	۱.۷	۱.۷	۰.۰	۵.۰	۳.۳	۱.۷	۱۳.۳	۶.۷	۸.۳	۶.۷	۱.۷	۳.۳	۶.۷	۵.۰	۶.۷	۱.۷	۶.۷	۳.۳	۱.۷	۵.۰	۳.۳	۰.۰	۱.۷	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰

تعداد آیات ۶۰، تعداد کلمات ۸۰۱، طول متوسط $13/53 = 801 \div 60$

منحنی سوره روم (۳۰) غیرطبیعی نیست ولی هم آهنگی شاخص‌ها کم است (طول غالب ضعیف است و دامنه تا حدودی کوتاه) و مخصوصاً پاشش یکنواخت نیست (در ثلث اول سوره، تکیه روی آیات ۸ کلمه‌ای و پس از آن روی ۱۰ کلمه‌ای می‌رود و وفور آیات بلند و متوسط زیاد می‌شود). سوره نمی‌تواند یکپارچه هم‌زمان باشد.

[در کلمه‌شماری آیات، شماره‌گذاری نوع ۲ مرجح به نظر آمد. خصوصاً که آیات ۵۴ و ۵۵ به لحاظ ساختمان جمله، به هم می‌چسبند. علاوه بر آن، با آنکه قرآن‌های چاپ ایران که دو نوع شماره‌گذاری است، «عُلِبَتِ الرُّومُ» را آیه اول کرده‌اند و به «فِي أَدْنَى الْأَرْضِ وَهُمْ مِنْ بَعْدِ غَلَبِهِمْ سَيَغْلِبُونَ» شماره ۲ داده‌اند. بلاشر در هر دو نوع شماره‌گذاری، آیه اول را «عُلِبَتِ الرُّومُ فِي أَدْنَى الْأَرْضِ» گرفته است. در مقدمه نیز تذکر داده است که:

La coupure des Versets 1 à 4 est factice

به نظر منطقی و طبیعی می‌آید که در اصل چنین بوده باشد:

۱- عُلِبَتِ الرُّومُ ، ۲ الف- فِي أَدْنَى الْأَرْضِ ، ۲ ب- وَهُمْ مِنْ بَعْدِ غَلَبِهِمْ سَيَغْلِبُونَ.

ترتیب انتخابی براین فرض و اساس است. [

بلاشر سوره را به سه گروه تقسیم می‌کند:

(I) ۱ تا ۲۶ ، (II) ۲۷ تا ۳۸ ، (III) ۳۹ تا ۶۰

و ضمناً آیات ۴۴ و ۴۵ و ۴۹ را الحاقی مؤخر حدس زده است.

از نظر تجزیه و ترسیم، آیه بندی گروه I واقعاً متمایز از آیات دیگر جلوه می‌کند و به طوری که ذیلاً دیده می‌شود، به صورت مجموعه نسبتاً هم‌آهنگ و یکپارچه جلوه می‌کند. اما گروه‌های II و III به لحاظ طول متوسط و پاشش، نزدیک‌اند و نمی‌توانند گروه‌های مستقل تشکیل دهند. آیات ۴۴ و ۴۵ که متوسطشان ۱۳/۵ می‌شود و آیه ۱۸ کلمه‌ای ۴۹، نه به لحاظ طول آیه و نه به لحاظ مطلب و قافیه، خارج از گروه‌های مربوطه نیستند. بنابراین سوره روم (۳۰) را به دو گروه الف و ب، به صورت زیر تقسیم می‌کنیم:

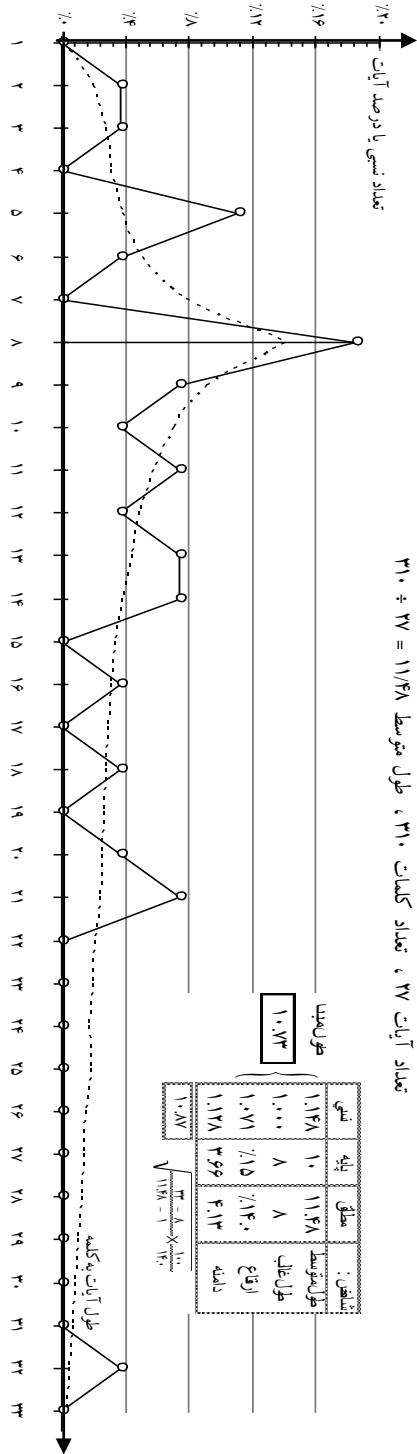
الف) ۱ تا ۲۶ ، ب) ۲۷ تا ۶۰.

محتوا و مطلب این دو گروه، اختلاف چندانی با هم ندارند و به طور کلی، جنبه عبرت‌گیری، توحید، تعلیم و مختصری تشریح را دارند.

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره روم (۳۰) - الف : آیات (۱ تا ۲۶)

شماره آیات	تعداد آیات	تعداد کلمات	درصد آیات
۱	۱	۰	۰.۰
۲	۱	۰	۰.۰
۳	۳	۲	۰.۰
۴	۱	۳	۰.۰
۵	۱۱	۱۵	۰.۰
۶	۱۶	۶	۰.۰
۷	۰	۰	۰.۰
۸	۴	۴۰	۰.۰
۹	۵	۱۸	۰.۰
۱۰	۶	۱۰	۰.۰
۱۱	۱۵	۲۲	۰.۰
۱۲	۳	۱۲	۰.۰
۱۳	۹	۲۶	۰.۰
۱۴	۱۸	۲۸	۰.۰
۱۵	۰	۰	۰.۰
۱۶	۲۴	۱۶	۰.۰
۱۷	۰	۰	۰.۰
۱۸	۲۶	۱۸	۰.۰
۱۹	۰	۰	۰.۰
۲۰	۲۰	۲۰	۰.۰
۲۱	۲۳	۴۲	۰.۰
۲۲	۰	۰	۰.۰
۲۳	۰	۰	۰.۰
۲۴	۰	۰	۰.۰
۲۵	۰	۰	۰.۰
۲۶	۰	۰	۰.۰
۲۷	۰	۰	۰.۰
۲۸	۰	۰	۰.۰
۲۹	۰	۰	۰.۰
۳۰	۰	۰	۰.۰
۳۱	۰	۰	۰.۰
۳۲	۱	۳۳	۰.۰
۳۳	۰	۰	۰.۰

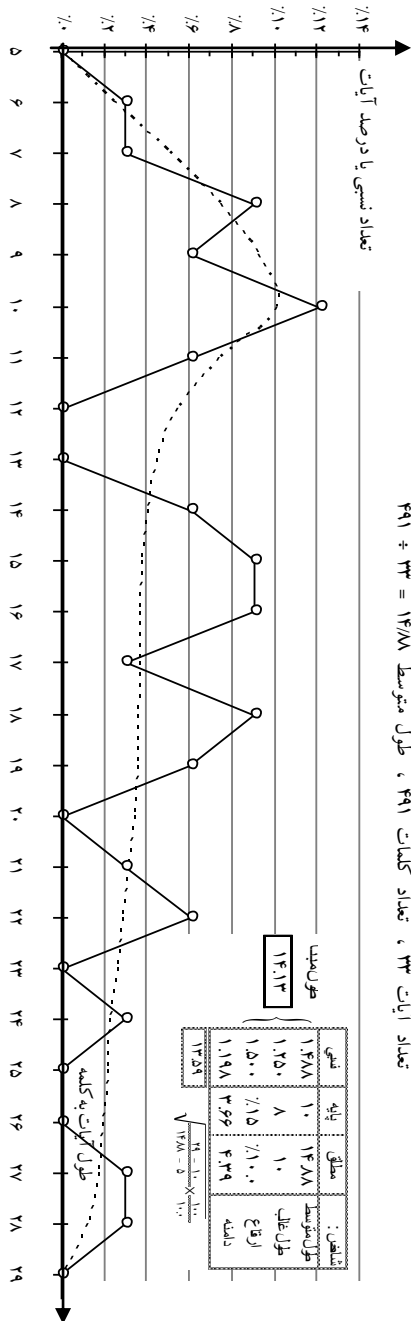
تعداد آیات ۲۷ ، تعداد کلمات ۳۱۰ ، طول متوسط $11/48 = 310 \div 27$

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره روم (۳۰) - ب : آیات (۲۷ تا ۴۰)

شماره آیات	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰	۲۱	۲۲	۲۳	۲۴	۲۵	۲۶	۲۷	۲۸	۲۹
تعداد آیات	۰	۳۳	۵۹	۳۰	۵۰	۳۳	۳۱	۰	۰	۲	۳۵	۷۸	۴۵	۳۳	۵۶	۰	۲۹	۲۸	۵۳	۰	۰	۰	۱	۱	۰
تعداد کلمات	۰	۶	۷	۲۴	۵۱	۴۳	۵۵+۵۴	۰	۰	۲۸	۳۶	۳۷	۴۶	۴۹	۵۸	۰	۲۱	۴۴	۰	۲۴	۰	۰	۲۷	۷۸	۰
درصد آیات	۰.۰	۳۰.۰	۳۰.۰	۹.۱	۶.۱	۱۲.۱	۶.۱	۰.۰	۰.۰	۶.۱	۹.۱	۹.۱	۳.۰	۹.۱	۶.۱	۰.۰	۳.۰	۶.۱	۰.۰	۳.۰	۰.۰	۰.۰	۳.۰	۳.۰	۰.۰

تعداد آیات ۳۳ ، تعداد کلمات ۴۹۱ ، طول متوسط ۱۴/۸۸ = ۴۹۱ ÷ ۳۳

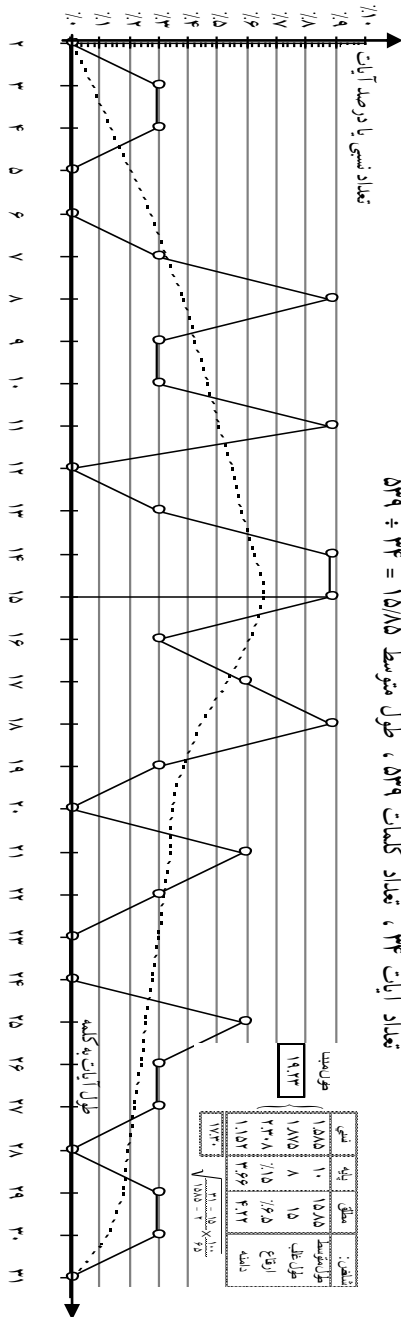
هر دو دسته شاخص ها ، هم آهنگ تر از شاخص های سراسری سوره هستند.

۳۱- لقمان

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره لقمان (۳۱)، تمام آیات (۳۴)

طول آیات	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰	۲۱	۲۲	۲۳	۲۴	۲۵	۲۶	۲۷	۲۸	۲۹	۳۰	۳۱
شماره آیات	۲	۱	۱	۰	۰	۲۳	۴	۳	۷	۱۸	۱۷	۱۰	۱۲	۲	۲۹	۱۳	۵	۲۰	۲۰	۲۱	۲۲	۲۳	۲۴	۲۵	۲۶	۲۷	۲۸	۲۹	۳۰	۳۱
تعداد آیات	۰	۱	۱	۰	۰	۱	۳	۱	۱	۳	۰	۱	۳	۳	۱	۲	۳	۱	۰	۲	۰	۰	۰	۲	۱	۰	۱	۱	۰	۰
تعداد کلمات	۰	۳	۴	۰	۰	۷	۲۴	۹	۱۰	۳۳	۰	۱۳	۴۲	۴۵	۱۶	۳۴	۵۴	۱۹	۰	۴۲	۲۲	۰	۰	۵۰	۲۶	۲۷	۰	۲۹	۳۰	۰
درصد آیات	۰.۰	۲.۹	۲.۹	۰.۰	۰.۰	۲.۹	۸.۸	۲.۹	۲.۹	۸.۸	۰.۰	۲.۹	۸.۸	۸.۸	۲.۹	۵.۹	۸.۸	۲.۹	۰.۰	۵.۹	۲.۹	۰.۰	۰.۰	۵.۹	۲.۹	۲.۹	۰.۰	۲.۹	۳.۹	۰.۰

تعداد آیات ۳۴، تعداد کلمات ۵۳۹، طول متوسط ۱۵/۸۵ = ۵۳۹ ÷ ۳۴

منحنی سوره لقمان (۳۱) پُر از تکرار قُله ماکزیمم، و بیش از معمول خوابیده است. شاخص‌ها نیز دور از هم (خصوصاً ارتفاع و دامنه) و ناهم‌آهنگ‌اند، بنابراین طبیعی نیست. نشانه غیرطبیعی بودن و غیرمعاصر و یکپارچگی سوره ناجوری پاشش است (ثلث اول سوره روی طول غالب ۸ تکیه دارد و بعد روی ۱۱ می‌رود و طول‌های بلند ۱۸ و ۲۱ و ۲۵ زیاد می‌شود). از نظر روایات و تاریخی هم می‌دانیم که این سوره مدنی نیست مگر آنکه تعدادی از آیات آن چنین باشد. قاعدتاً باید یک بریدگی یا تفکیک و گروه‌بندی متمایز مابین آیات ثلث اول و دو ثلث آخر وجود داشته باشد.

به لحاظ مطلب و به طوری که بلاشر متعرض شده است، بریدگی و تفکیک گروه‌ها در فاصله آیات ۱۰ و ۱۱ است. بلاشر علاوه بر این، آیات ۱۴ و ۲۶ سوره لقمان (۳۱) را خارج از ردیف می‌داند (در بعضی روایات اسلامی، مدنی بودن ۲۶ تأیید شده است) و در آیات ۱۳ و ۲۸ احتمال تکمیل و افزوده شدن ۸ کلمه در هر کدام را می‌دهد (در آیه ۱۳، جمله «حَمَلَتْهُ أُمُّهُ وَهْنًا عَلَيَّ وَهْنٌ وَفَصَالُهُ فِي غَمِّينَ» و در آیه ۲۸، جمله «وَسَخَّرَ الشَّمْسَ وَالْقَمَرَ كُلٌّ يَجْرِي إِلَىٰ أَجَلٍ مُّسَمًّى»).

با چنان تفکیک و چنین برداشت‌ها به نتایج خیلی طبیعی‌تر و قابل قبول‌تر می‌رسیم. ولی برخلاف نظر بلاشر که گروه اول سوره لقمان (۳۱) را به لحاظ تجانس موضوعی با آیات ابتدای سوره بقره (۲) آن را مخلوطی از آیات مدنی و آیات اواخر مکه دانسته است، کاملاً مکی و حتی متعلق به دوران دوم و قدیمی‌تر از دو ثلث آخر سوره است. تشابه موضوعی می‌تواند کاملاً در حکم پیش‌اعلام احتمالی و زمینه‌چینی برای آیات مردم‌شناسی سوره بقره (۲) باشد.

آیات سوره لقمان (۳۱) را در دو گروه زیر مورد بررسی قرار می‌دهیم:

الف) آیات معرفی قرآن و مردم‌شناسی و توحیدی (۱ تا ۱۰)

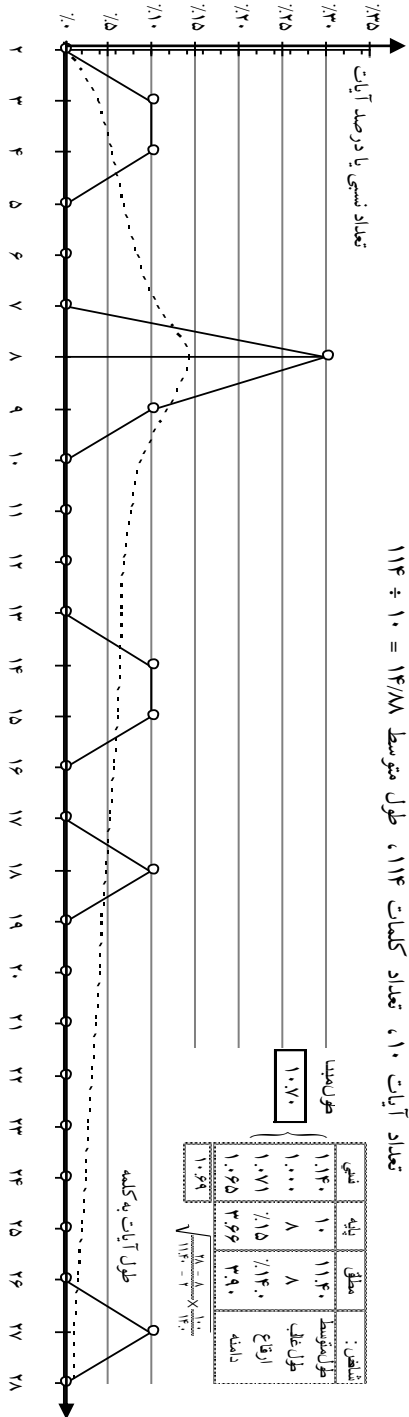
ب) آیات حکمت و معرفت (۱۱ تا ۳۴)

در هر دو گروه (صفحات ۳۴۶ و ۳۴۷)، هم منحنی شکل نسبتاً طبیعی دارد و هم شاخص‌ها خیلی بیشتر به هم نزدیک‌اند. اختلاف طول مبنا با طول متوسط در گروه ب قدری بیش از ۱۰٪ است (۱۰/۷٪). چنانچه آیات ۱۴ و ۲۶ را وارد می‌کردیم و آیات ۱۳ و ۲۸ را به طور کامل می‌گرفتیم، طول متوسط گروه ب: $17/70 = 24 \div$ ۴۲۵ می‌شد و طول مبنا ۱۵/۱۴ در می‌آمد و ناهم‌آهنگی زیاد می‌شد.

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره لقمان (۳۱) - الف : آیات معرفی قرآن و مردم شناسی و توحیدی (۱ تا ۱۰)

طول آیات	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰	۲۱	۲۲	۲۳	۲۴	۲۵	۲۶	۲۷	۲۸
شماره آیات		۲	۱				۴	۳					۱۰	۶			۵									۹	
تعداد آیات	۰	۱	۱	۰	۰	۰	۳	۱	۰	۰	۰	۰	۱	۱	۰	۰	۱	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۱	۰
تعداد کلمات	۰	۳	۴	۰	۰	۰	۲۴	۹	۰	۰	۰	۰	۱۴	۱۵	۰	۰	۱۸	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۲۷	۰	
درصد آیات	۰.۰	۱۰.۰	۱۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۳۰.۰	۱۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۱۰.۰	۱۰.۰	۰.۰	۱۰.۰	۱۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۱۰.۰	۰.۰	

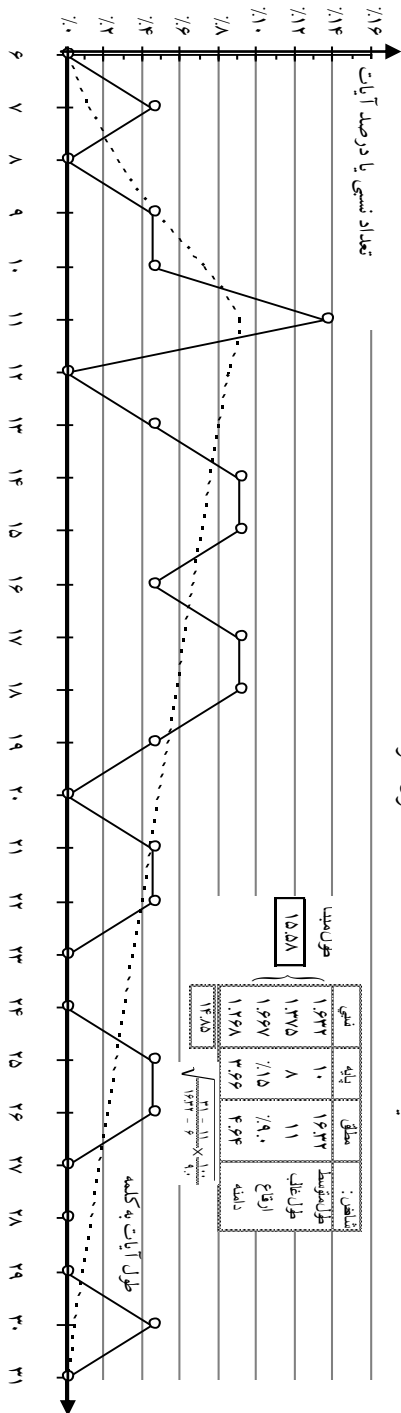
تعداد آیات ۱۰، تعداد کلمات ۱۱۴، طول متوسط $114/10 = 11.4$

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره لقمان (۳۱) - ب: آیات حکمت و معرفت (۱۱ تا ۳۴)

طول آیات	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰	۲۱	۲۲	۲۳	۲۴	۲۵	۲۶	۲۷	۲۸	۲۹	۳۰	۳۱	
شماره آیات		۲۳		اصلی ۳۳	۲۵	۱۸	۲۷		۱۷	۱۲	۲۱	۲۹	اصلی ۱۸	۱۱	۳۰	۲۰	۲۱	۲۲	۲۴	۱۵	۳۴					۱۴	۱۹
تعداد آیات	۰	۱	۰	۱	۱	۳	۰	۱	۲	۲	۱	۲	۲	۱	۰	۱	۱	۰	۰	۱	۱	۰	۰	۰	۰	۱	۰
تعداد کلمات	۰	۷	۰	۹	۱۰	۳۳	۰	۱۳	۲۸	۳۰	۱۶	۳۴	۳۶	۱۹	۰	۲۱	۲۲	۰	۲۵	۲۶	۰	۰	۰	۰	۳۰	۰	
درصد آیات	۰.۰	۴.۵	۰.۰	۴.۵	۴.۵	۱۳.۶	۰.۰	۴.۵	۹.۱	۹.۱	۴.۵	۹.۱	۹.۱	۴.۵	۰.۰	۴.۵	۴.۵	۰.۰	۴.۵	۴.۵	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۴.۵	۰.۰	

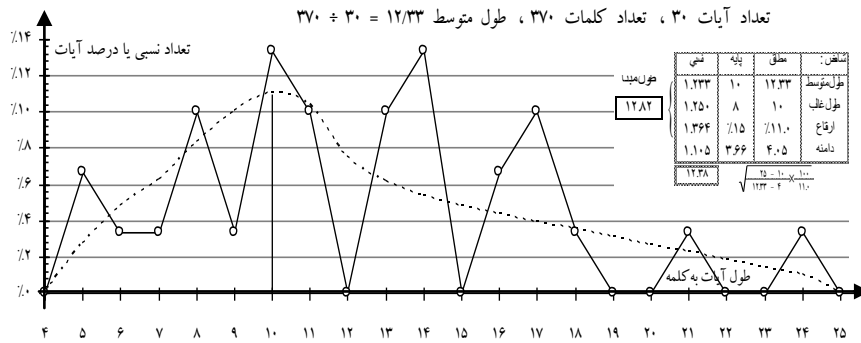
تعداد آیات ۲۲ ، تعداد کلمات ۳۵۹ ، طول متوسط $359 \div 22 = 16.32$

۳۲- سجده

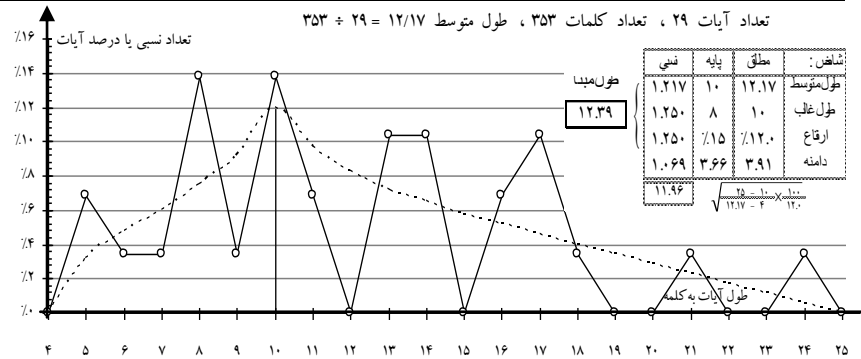
جدول توابع و منحنی مشخصه سوره سجده (۳۲)، تمام آیات (۱ تا ۳۰)

طول آیات	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰	۲۱	۲۲	۲۳	۲۴	۲۵	
شماره آیات		۱۰	۵	۲۸	۱	۲۱	۶	۱۱		۱۷	۸		۱۲	۲	۲۶			۲۰				۳	
تعداد آیات	۰	۲	۱	۱	۳	۱	۴	۳	۰	۳	۴	۰	۲	۳	۱	۰	۰	۱	۰	۰	۰	۱	۰
تعداد کلمات	۰	۱۰	۶	۷	۲۴	۹	۴۰	۳۳	۰	۳۹	۵۶	۰	۳۲	۵۱	۱۸	۰	۲۱	۰	۰	۰	۲۴	۰	
درصد آیات	۰.۰	۶.۷	۳.۳	۳.۳	۱۰.۰	۳.۳	۱۳.۳	۱۰.۰	۰.۰	۱۰.۰	۱۳.۳	۰.۰	۶.۷	۱۰.۰	۳.۳	۰.۰	۳.۳	۰.۰	۰.۰	۳.۳	۰.۰	۳.۳	۰.۰

شاخص‌ها روی هم رفته هم آهنگ‌اند. منحنی نیز اگر دو ماکزیمم دور از هم نمی‌داشت، طبیعی‌تر می‌شد. پاشش آیات نسبتاً یکنواخت است. بلاشرا با تأیید روایات، آیه ۱۶ را الحاق بعدی می‌داند و علاوه بر آن در آیه ۲۳ جمله «فَلَا تَكُنْ فِي مِرْيَةٍ مِنْ لِقَائِهِ» را معترضه و وارد شده بعدی می‌گیرد. اگر این دو اصلاح را انجام دهیم، منحنی قیافه طبیعی‌تر پیدا می‌کند و جدول توزیع و شاخص‌ها چنین می‌شود:

طول آیات	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰	۲۱	۲۲	۲۳	۲۴	۲۵	
شماره آیات		۱۰	۵	۲۸	۱	۲۱	۶	۱۱		۱۷	۸		۱۲	۲	۲۶			۲۰				۳	
تعداد آیات	۰	۲	۱	۱	۴	۱	۴	۲	۰	۳	۳	۰	۲	۳	۱	۰	۰	۱	۰	۰	۱	۰	
تعداد کلمات	۰	۱۰	۶	۷	۳۲	۹	۴۰	۲۲	۰	۳۹	۴۲	۰	۳۲	۵۱	۱۸	۰	۰	۲۱	۰	۰	۲۴	۰	
درصد آیات	۰.۰	۶.۹	۳.۴	۳.۴	۱۳.۸	۳.۴	۱۳.۸	۶.۹	۰.۰	۱۰.۳	۱۰.۳	۰.۰	۶.۹	۱۰.۳	۳.۴	۰.۰	۰.۰	۳.۴	۰.۰	۰.۰	۳.۴	۰.۰	

منحنی از وجهه‌های متعددی، روال غیرطبیعی دارد (چهار ماکزیمم در فواصل ۸ الی ۱۷، تجمع در طول‌های کوتاه ۶ تا ۸، تطویل دامنه تا طول ۶۶ از یک طرف و طول ۳ از طرف دیگر). شاخص‌ها کاملاً ناهم‌آهنگ‌اند (مخصوصاً ارتفاع ضعیف و تا حدودی طول غالب کوتاه). سوره احزاب (۳۳) ممکن است از ترکیب گروه‌های دور از هم تشکیل شده باشد، ولی از نظر تاریخی می‌دانیم که قسمت عمده‌ای از آن مربوط به جنگ احزاب و خندق و احکام تشریحی مربوط به حرم حضرت رسول است که در اواسط مدینه بوده است.
بلاشر سوره را به سه گروه:

I (۱ تا ۲۷ ، II ۲۸ تا ۵۹ ، III ۶۰ تا ۷۳)

تقسیم کرده گروه‌های I و II را در سال ۶۲۷ میلادی (سال پنجم هجری) می‌داند ولی در هر دوی آنها، وجود دسته آیات قدیمی تر را سراغ می‌دهد (از جمله آیات «۴۱ تا ۴۶» و «۶۳ تا ۶۸»). اتفاقاً همین آیات «۴۱ تا ۴۶» و «۶۳ تا ۶۸» هستند که طول‌های کوتاه ۳ تا ۱۱ را متراکم کرده‌اند. ولی علاوه بر آنها، در همان گروه I، دسته آیات دیگری هستند که به لحاظ مطلب، مشابه و مکرر آیات «۴۱ تا ۴۶» هستند و باعث ناجوری طول‌های ۱۲ و ۱۷ شده‌اند (۱ تا ۳ و ۷ تا ۸). اگر این دسته‌ها را کنار بگذاریم، موضوع تفکیک گروه‌های I و II و III منتفی می‌شود و به لحاظ طول متوسط، تقریباً مساوی درمی‌آیند. بنابراین دو گروه مکی و مدنی به شرح زیر قائل می‌شویم:

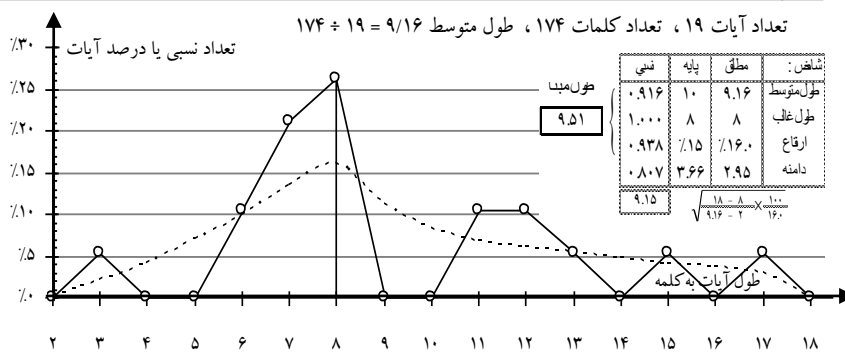
۱ تا ۳ ، مانند ۴۱ تا ۴۷	}	الف (آیات مکی)
۷ تا ۸ ، غیرمربوط به قبل و بعد		
۴۱ تا ۴۷ ، امر به تسبیح خدا و عدم اطاعت از کافرین و منافقین		
۶۳ تا ۶۸ ، آخرت		

سفارش پیغمبر به مؤمنین، خاندان پیغمبر { ۱ تا ۳ } منافقین، جنگ احزاب { ۷ تا ۸ } آیات تشریحی مربوط به زنان { ۶۳ تا ۶۸ }	}	ب (آیات مدنی)
--	---	---------------

آیات جنگ احزاب اگر روی ۱۲ تکیه کرده است، روی ۱۷ هم به همان اندازه جمع شده است به طوری که متوسط ۱۵ می‌شود. همچنین آیات بعدی روی ۱۴ و ۱۵ جمع شده‌اند و نسبت به ۱۴/۵ تقارن دارند. بنابراین پاشش غیریکنواخت نیست.

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره احزاب (۳۳)
الف (آیات مکی: ۱ تا ۳، ۷ تا ۸، ۴۱ تا ۴۷، ۶۳ تا ۶۸)

طول آیات	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸
شماره آیات		۴۱			۳	۴۱	۸			۴۷	۱	۴۲		۶۳		۷	
تعداد آیات	۰	۱	۰	۰	۲	۴	۵	۰	۰	۲	۲	۱	۰	۱	۰	۱	۰
تعداد کلمات	۰	۳	۰	۰	۱۲	۲۸	۴۰	۰	۰	۲۲	۲۴	۱۳	۰	۱۵	۰	۱۷	۰
درصد آیات	۰.۰	۵.۳	۰.۰	۰.۰	۱۰.۵	۲۱.۱	۲۶.۳	۰.۰	۰.۰	۱۰.۵	۱۰.۵	۵.۳	۰.۰	۵.۳	۰.۰	۵.۳	۰.۰

اگر خواسته باشیم آیه تطهیر (إِنَّمَا يُرِيدُ اللَّهُ...) را مستقل بگیریم بقیه آیه ۳۳ را باید به ۳۴ بچسبانیم در این صورت ۲۸ کلمه‌ای می‌شود. آیه ۵۳ نیز استثنائی است. در این شاخص‌ها طول متوسط از دو شاخص دیگر بلندتر درآمده است و شاخص نسبی دامنه، با آنکه در حدود شاخص‌های دیگر درآمده است، چون در سوره‌های طویل‌الآیه معمولاً دامنه نسبت به سایر شاخص‌ها عقب می‌افتند، غیرطبیعی است. علت این اختلاف را می‌توان در وجود آیه ۶۶ کلمه‌ای دور افتاده ۵۳ دانست که به لحاظ محتوا نیز مضمون غیرمتصل و غیرمرتبط با آیات قبل و بعد دارد و به احتمال قوی جداگانه و شاید بعداً نازل شده باشد. با کنار گذاشتن آیه ۵۳ و مختصر تغییری که در ارتفاع رخ خواهد داد، به شاخص‌های زیر می‌رسیم:

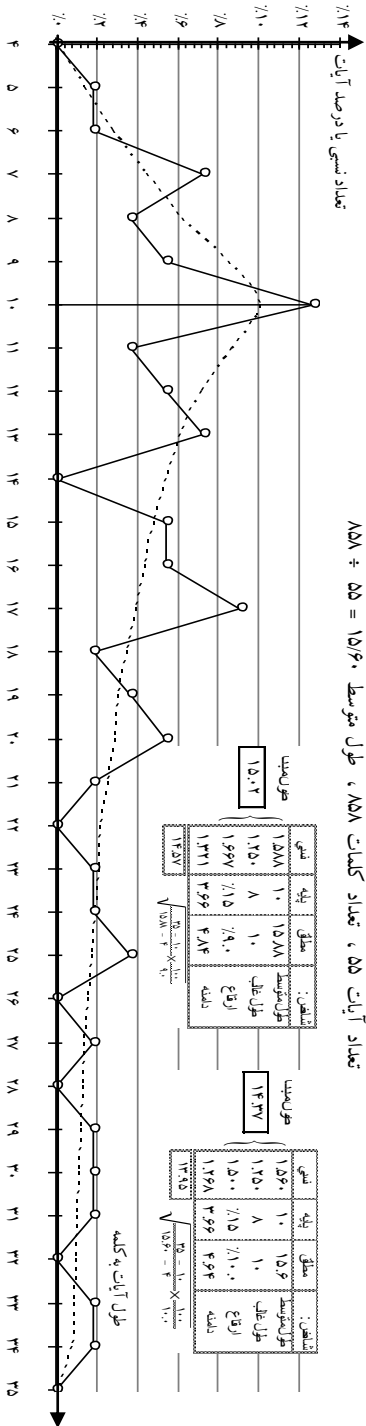
$$\left. \begin{array}{l} ۱ \text{ تا } ۴۰ \text{ منهای } \\ ۷ \text{ تا } ۸ \\ ۵۳ \\ ۴۸ \text{ تا } ۷۳ \text{ منهای } \\ ۶۳ \text{ تا } ۶۸ \end{array} \right\} ۳۳ - \text{ب) آیات تشریحی}$$

۴- سبأ

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره سبأ (۳۴)، تمام آیات (۵۴ تا ۵۴)

طول آیات	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰	۲۱	۲۲	۲۳	۲۴	۲۵	۲۶	۲۷	۲۸	۲۹	۳۰	۳۱	۳۲	۳۳	۳۴	۳۵
شماره آیات		۵۳	۴۸	۱۶	۲۹	۳۷	۱۹	۲۷	۲۶	۳۳	۴۰	۳۱	۱۵	۱۷	۱۸	۲۰	۲۲	۲۳	۳۶	۴۵	۱۳	۲۱		۱۱	۹	۳	۳۰	۳۳	۳۴	۳۵		
تعداد آیات	۰	۱	۱	۴	۲	۳	۷	۲	۳	۴	۰	۳	۵	۱	۲	۳	۱	۰	۱	۳	۰	۰	۱	۰	۱	۱	۰	۰	۱	۱	۰	
تعداد کلمات	۰	۵	۶	۲۸	۱۶	۲۷	۷۰	۲۲	۳۶	۵۲	۰	۴۵	۴۸	۸۵	۱۸	۶۰	۲۱	۰	۲۳	۲۴	۵۰	۰	۲۷	۰	۲۹	۳۰	۳۱	۳۳	۳۴	۰		
درصد آیات	۰.۰۰	۱.۸	۱.۸	۷.۳	۳.۶	۵.۵	۲۱.۷	۳.۶	۵.۵	۷.۳	۰.۰۰	۵.۵	۹.۱	۱.۸	۳.۶	۵.۵	۱.۸	۰.۰۰	۱.۸	۳.۶	۰.۰۰	۰.۰۰	۱.۸	۰.۰۰	۱.۸	۱.۸	۰.۰۰	۱.۸	۱.۸	۰.۰۰		

تعداد آیات ۵۵، تعداد کلمات ۸۵۸، طول متوسط ۱۵/۶ = ۸۵۸ ÷ ۵۵

مجموعه آثار (۱۲)، سیر تحول قرآن (۱)

منحنی سوره سباء (۳۴) غیر طبیعی نیست، شاخص‌ها نیز خیلی ناچور نیستند (خصوصاً اگر شماره گذاری نوع ۲ اختیار شود) ولی پاشش یکنواخت نیست: ۹ آیه اول که مقدمه سوره را تشکیل می‌دهند، تکیه روی محور ۱۵ دارند و برای بقیه طول غالب ۱۰ مناسب می‌شود.

بلاشر سوره سباء (۳۴) را به سه گروه تقسیم می‌کند و گروه وسط را داخل شده مابین گروه‌های طرفین می‌داند:

Ia	۱	تا	۲۲
II	۲۳	تا	۴۲
Ib	۴۳	تا	۵۴

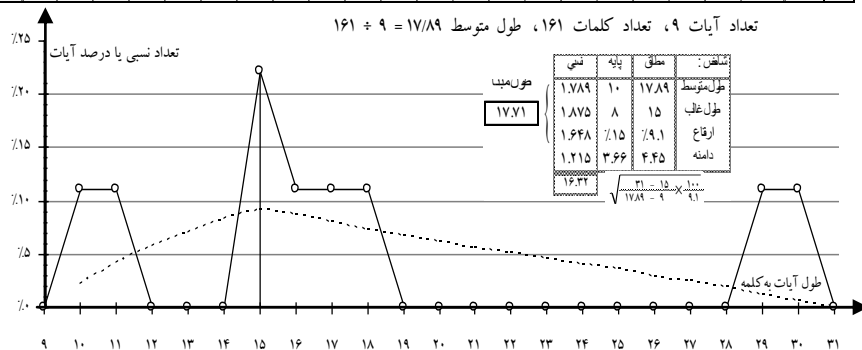
اتفاقاً از نظر قاعده تجزیه و ترسیمی اتخاذی، این گروه‌بندی صحیح نیست. زیرا گروه‌های Ia و Ib که بلاشر آنها را در اصل پیوسته می‌داند، کاملاً ناهم‌آهنگ‌اند (طول متوسط برای Ia، ۱۷/۹۱ و برای Ib، ۱۲/۳۶ است). به لحاظ مطلب نیز، بین گروه‌ها شکاف و اختلاف چندان وجود ندارد و گروه Ib که طول متوسط مدنی پیش‌رفته‌ای دارد، شامل داستان داود و سیل عرم است که از اضافات می‌باشد. بنابراین ما تقسیم بندی زیر را اختیار می‌نماییم:

الف) ۱ تا ۹ مقدمه توحید و آخرت

ب) ۱۰ تا ۵۴ داستان داود و سباء و جدال بر سر توحید و نبوت

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره سباء (۳۴) - الف: مقدمه سوره سباء (۱ تا ۹)

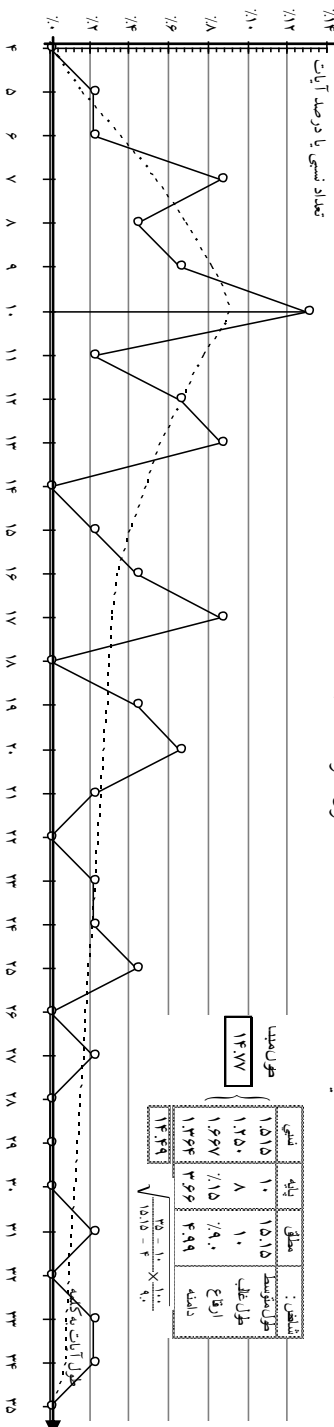
طول آیات	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰	۲۱	۲۲	۲۳	۲۴	۲۵	۲۶	۲۷	۲۸	۲۹	۳۰	۳۱
شماره آیات		۴	۵				۷	۶	۱	۲											۹	۳	
تعداد آیات	۰	۱	۱	۰	۰	۰	۲	۱	۱	۱	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۱	۱	۰
تعداد کلمات	۰	۱۰	۱۱	۰	۰	۰	۳۰	۱۶	۱۷	۱۸	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۲۹	۳۰	۰
درصد آیات	۰.۰	۱۱.۱	۱۱.۱	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۲۲.۲	۱۱.۱	۱۱.۱	۱۱.۱	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۱۱.۱	۱۱.۱	۰.۰

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره سبا (۳۴) - ب : داستان داود و سبأ و جدال بر سر توحید و نبوت (آیات: ۱۰ تا ۵۴ با شماره گذاری نوع ۱)

سور آیات	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰	۲۱	۲۲	۲۳	۲۴	۲۵	۲۶	۲۷	۲۸	۲۹	۳۰	۳۱	۳۲	۳۳	۳۴	۳۵
شماره آیات			۶۸	۱۶	۲۹	۳۷	۱۹	۲۵	الف	الف		۳۱	۱۵	۱۷		۱۲	۱۴	۲۲	۳۲	۴۵	۱۳		۱۱									
تعداد آیات	۰	۱	۱	۴	۲	۳	۶	۱	۳	۴	۰	۱	۲	۴	۰	۲	۳	۱	۱	۱	۲	۰	۱	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	
تعداد کلمات	۰	۵	۶	۷۸	۱۶	۱۷	۶۰	۱۱	۳۶	۵۲	۰	۱۵	۳۳	۶۸	۰	۳۸	۶۰	۱۱	۳۳	۲۴	۵۰	۰	۱۷	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	
درصد آیات	۰.۰	۲.۲	۲.۲	۸.۷	۷.۴	۱۱.۱	۲۲.۲	۳.۷	۱۱.۱	۱۴.۸	۰.۰	۳.۷	۱۱.۱	۲۲.۲	۰.۰	۱۴.۸	۲۲.۲	۳.۷	۱۱.۱	۹.۳	۴.۸	۰.۰	۳.۷	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	

تعداد آیات ۴۶ = تعداد کلمات ۶۹۷ ، طول متوسط ۱۵/۱۵ = ۴۶ ÷ ۶۹۷

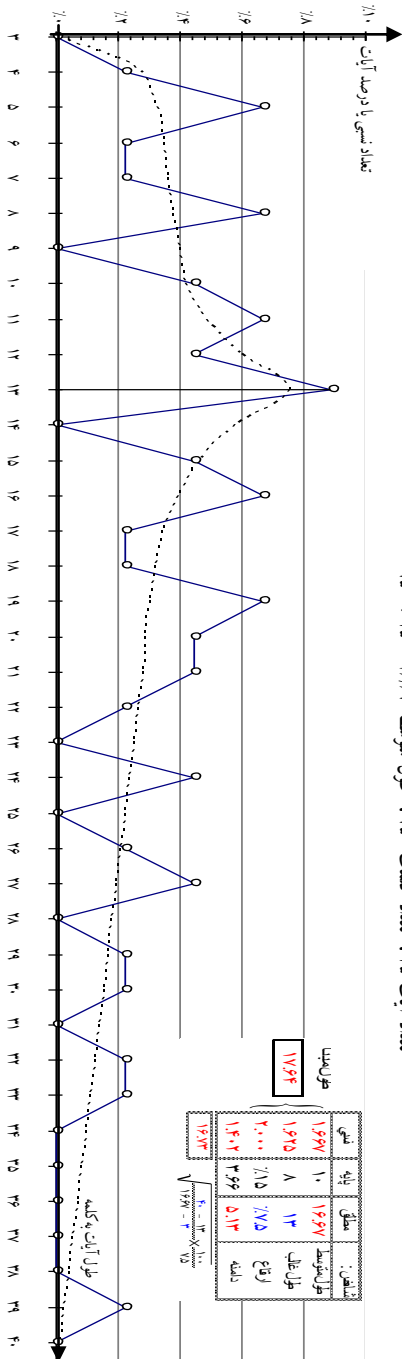
منحنی‌ها (در گروه‌های الف و ب) غیر طبیعی نیستند، شاخص‌ها، هم‌آهنگ‌تراند و پاشش برای گروه الف کاملاً یکنواخت است و برای گروه ب، جز در ۸ آیه آخر، یکنواخت است.

۳۵- فاطر

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره فاطر (۳۵)، با شماره گذاری کوفی (نوع ۲)، تمام آیات (۱ تا ۴۴)

طول آیت	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰	۲۱	۲۲	۲۳	۲۴	۲۵	۲۶	۲۷	۲۸	۲۹	۳۰	۳۱	۳۲	۳۳	۳۴	۳۵	۳۶	۳۷	۳۸	۳۹	۴۰		
شماره آیات	۶۲	۷	۱۸	۱۷	۲۴	۸	۱۶	۳۶	۴	۳۳	۵	۶	۱۵	۷۸	۱۰	۲۰	۲	۳۳	۳	۳۷	۱	۱۱	۹	۱۳	۶۳	۱۲	۱۹	۳۰	۳۲	۳۳	۳۴	۳۵	۳۶	۳۷	۳۸	۳۹	۴۰			
تعداد آیات	۰	۱	۳	۱	۱	۳	۰	۲	۳	۲	۴	۰	۲	۳	۱	۱	۳	۲	۲	۱	۰	۲	۱	۳	۱	۱	۱	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	
تعداد کلمات	۰	۴	۱۵	۶	۷	۲۴	۰	۲۰	۳۳	۲۴	۵۲	۰	۳۰	۶۸	۱۷	۱۸	۵۷	۶۰	۶۲	۲۲	۰	۶۸	۱۶	۵۴	۰	۲۹	۳۰	۳۲	۳۳	۳۳	۳۳	۳۳	۳۳	۳۳	۳۳	۳۳	۳۳	۳۳	۳۳	
درصد آیات	۰.۰	۲.۳	۶.۷	۲.۳	۲.۳	۶.۷	۰.۰	۳.۳	۶.۷	۳.۳	۶.۷	۰.۰	۳.۳	۶.۷	۱.۷	۱.۷	۶.۷	۳.۳	۳.۳	۱.۷	۰.۰	۳.۳	۱.۷	۶.۷	۱.۷	۱.۷	۱.۷	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰

تعداد آیات ۴۵ ، تعداد کلمات ۷۵۰ ، طول متوسط ۱۶/۶۷ = ۴۵ + ۷۵۰

قبلاً برحسب دو نوع شماره گذاری، جدول توزیع و منحنی مشخصه سراسری سوره فاطر (۳۵) را ترسیم می‌نمائیم. منحنی و شاخص‌های سراسری سوره در شماره گذاری کوفی (نوع ۲) طبیعی نبوده، دامنه به سمت چپ اوج فوری پیدا کرده و ارتفاع کم در آمده است. با توجه به اختلاف آشکار شماره گذاری‌های کوفی (نوع ۲) و مصری (نوع ۱)، یا باید در این قسمت تجدید نظر شود و یا وجود آیات و اضافات مدنی جستجو شود. پاشش البته خارج از یکنواختی نیست ولی ممکن است دو گروه قریب‌النزول آیات، با هم ترکیب شده باشد. در هر حال طول‌ها در دو جهت، دامنه‌دار شده است و غیرطبیعی است.

به قوافی آیات و همچنین با در نظر گرفتن اینکه در چنین سوره و در چنین سنوات، وجود ۴ آیه سه چهار کلمه‌ای پشت سرهم (برطبق شماره گذاری کوفی و تقطیع آیات ۲۰ و ۲۱) غیرعادی است، آیه‌بندی‌های زیر را قبول می‌کنیم:

۸+۷	برطبق شماره گذاری کوفی (نوع ۲)	الَّذِينَ كَفَرُوا لَهُمْ عَذَابٌ شَدِيدٌ وَالَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَهُمْ مَغْفِرَةٌ وَأَجْرٌ كَبِيرٌ
۴۲+۴۱	برطبق شماره گذاری کوفی (نوع ۲)	اسْتَكْبَارًا فِي الْأَرْضِ ... فَلَنْ تَجِدَ لِسُنَّةِ اللَّهِ تَبْدِيلًا وَلَنْ تَجِدَ لِسُنَّةِ اللَّهِ تَحْوِيلًا
۲۵	یک آیه بدون تقطیع برطبق شماره گذاری مصری (نوع ۱)	أَلَمْ تَرَ أَنَّ اللَّهَ أَنْزَلَ مِنَ السَّمَاءِ ... وَعَرَابِيْبُ سُودٌ وَمِنَ النَّاسِ وَالذَّوَابِّ ... عَزِيْزٌ غَفُوْرٌ
۲۱	یک آیه بدون تقطیع برطبق شماره گذاری مصری (نوع ۱)	وَمَا يَسْتَوِي الْأَحْيَاءُ وَالْأَمْوَاتُ إِنَّ اللَّهَ يُسْمِعُ مَنْ يَشَاءُ ... وَمَا أَنتَ ... إِنَّ أَنتَ إِلَّا نَذِيْرٌ
۲۰	یک آیه بدون تقطیع برطبق شماره گذاری مصری (نوع ۱)	وَمَا يَسْتَوِي الْأَعْمَىٰ وَالْبَصِيْرُ وَالظُّلْمَاتُ وَالنُّورُ وَالظُّلُّ وَالْحُرُوْرُ

ترکیب و ادغام آیات ۴۲+۴۱ و ۴۳+۴۴ به هیچ وجه منطقی به نظر نمی‌آید و سبب طولانی شدن بی‌تناسب آیات آخر سوره فاطر (۳۵) می‌شود.

از طرف دیگر بلاشر قائل به دو گروه: (I) ۱ تا ۳۶ و (II) ۳۷ تا ۴۴ می‌باشد و آیاتی را مدنی یا الحاقی بعدی می‌گیرد. از میان آنها آیات ۱، ۲، ۳، ۹ و ۱۳ به لحاظ مضمون و قافیه و طول، ناجور هستند. به نظر ما نیز، می‌توانند خارج از متن باشند و همچنین اضافات الحاقی که برای آیه ۱۹ قائل شده، اصل آن را «إِنَّمَا تُنذِرُ الَّذِينَ يَخْشَوْنَ رَبَّهُم بِالْغَيْبِ ... وَإِلَى اللَّهِ الْمَصِيرُ» می‌داند.

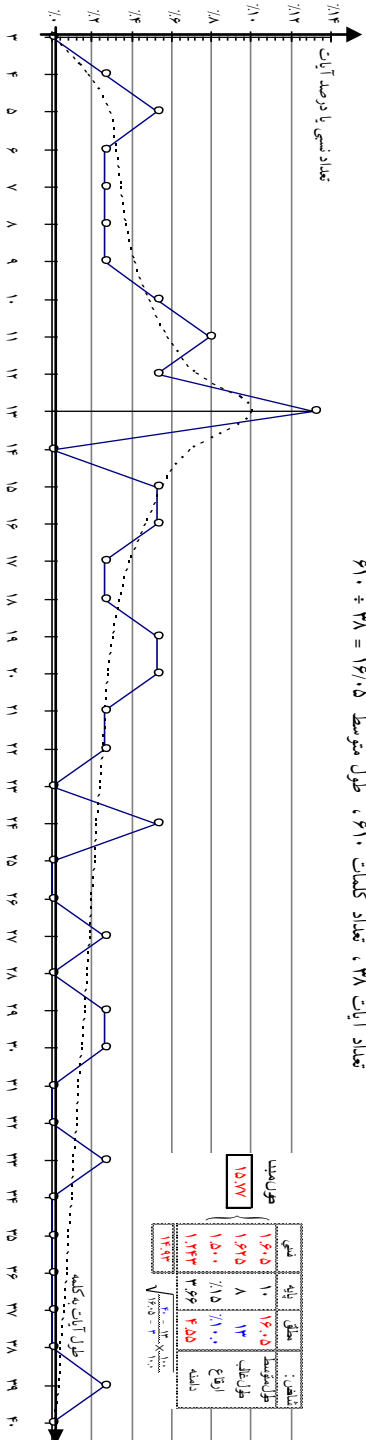
با توجه و منظور کردن نکات فوق و کنار گذاشتن ۵ آیه مذکور و ۲۳ کلمه از یک آیه (۲۳/۳ = $\frac{۱۴۰}{۶۴}$) و بازگشت به عدم ادغام ۴۱+۴۲ و عدم تقطیع ۴۴ به ۴۴ الف و ب به جدول توزیع و تجزیه و ترسیم زیر می‌رسیم:

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره فاطر (۳۵)، بازگشت به عدم تقطیع آیات ۴۱ و ۴۲، عدم تقطیع آیات ۴۴ و کنار گذاشتن آیات ۱ تا ۳ و ۹ و ۱۳

طول آیت	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰	۲۱	۲۲	۲۳	۲۴	۲۵	۲۶	۲۷	۲۸	۲۹	۳۰	۳۱	۳۲	۳۳	۳۴	۳۵	۳۶	۳۷	۳۸	۳۹	۴۰	
شماره آیات		۳۲	۱۸	۲۵	۱۷	۲۲	۲۷	۱۶	۴	۲۰	۲۲	۵	۲	۱۵	۲۸	۱۰	۲۱	۲۲	۲۹	۳۷	۱۱	۴۴																	
تعداد آیات	۰	۱	۲	۱	۱	۱	۱	۲	۳	۲	۵	۰	۲	۲	۱	۱	۲	۲	۱	۰	۳	۰	۰	۰	۱	۰	۱	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	
تعداد کلمات	۰	۴	۱۰	۶	۷	۸	۹	۲۰	۳۳	۲۴	۵۵	۰	۳۰	۳۳	۱۷	۱۸	۲۸	۴۰	۲۱	۲۲	۰	۲۸	۰	۲۷	۰	۲۹	۳۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	
درصد آیات	۰.۰	۲.۶	۵.۳	۲.۶	۲.۶	۲.۶	۲.۶	۵.۳	۷.۸	۵.۳	۱۲.۷	۰.۰	۵.۳	۵.۳	۲.۶	۲.۶	۵.۳	۱۰.۷	۵.۳	۰.۰	۱۲.۷	۰.۰	۰.۰	۲.۶	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰

تعداد آیات ۳۸، تعداد کلمات ۶۱۰، طول متوسط $16/5 = 610 \div 38$

نوع	تعداد	درصد
تعداد آیات	۳۸	۱۰۰٪
تعداد کلمات	۶۱۰	۱۰۰٪
طول متوسط	۱۶.۵	۱۰۰٪
طول کوتاه	۸	۲۱٪
طول بلند	۳۰	۷۹٪
تعداد	۱۲۲۳	۱۰۰٪
تعداد	۱۲۲۳	۱۰۰٪

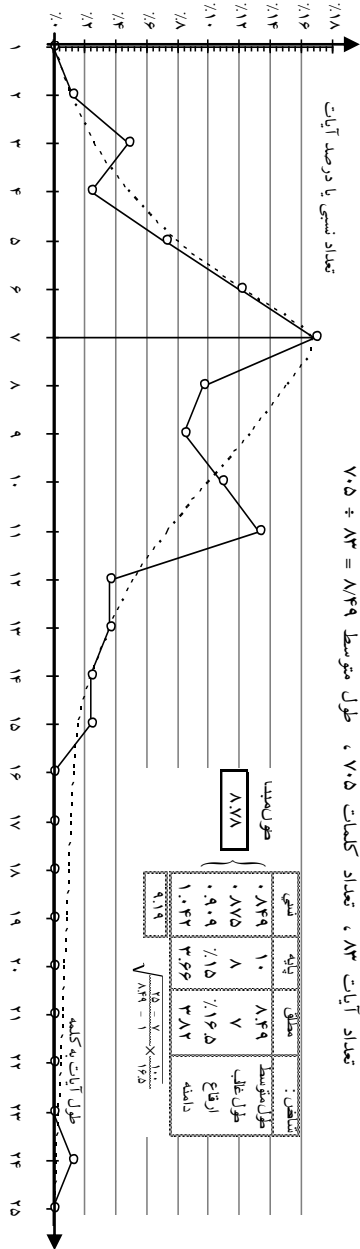
منحنی و شاخص‌ها روی هم رفته طبیعی‌تر و هم‌آهنگ‌تر از سوره یک پارچه‌اند. دو گروه تشخیصی بلاش، به نتایج منظم مناسب نمی‌رسد. مخصوصاً گروه II که متوسط ۲۴/۱۴ و غالب ۱۹ و دامنه ۵/۴۳ را نشان می‌دهد.

۳۶- یس

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره یس (۳۶)، تمام آیات (۸۳ تا ۸۳)

طول آیات	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰	۲۱	۲۲	۲۳	۲۴	۲۵	
شماره آیات																										
تعداد آیات	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰	۲۱	۲۲	۲۳	۲۴	۲۵	
تعداد کلمات	۰	۱	۲	۴	۶	۸	۱۲	۱۳	۱۸	۲۳	۲۳	۳۶	۳۲	۱۱	۱۴	۴۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
درصد آیات	۰.۰۰	۱.۲	۳.۶	۴.۸	۷.۲	۷.۲	۱۴.۴	۱۵.۶	۲۱.۶	۲۷.۶	۲۷.۶	۴۳.۲	۴۱.۶	۱۳.۶	۱۷.۶	۴۸.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰

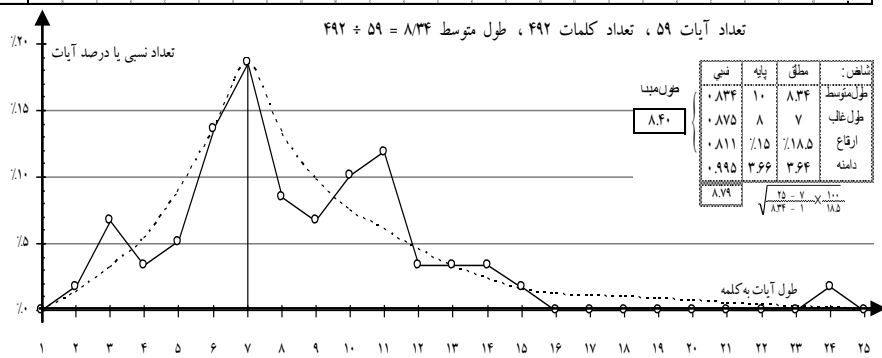
تعداد آیات ۸۳، تعداد کلمات ۷۰۵، طول متوسط ۸۴۹ = ۸۳ × ۷۰۵

هم آهنگی شاخص‌ها متوسط است و در شکل منحنی، در طول ۱۱، صعود غیرطبیعی وجود دارد. بلاشر سوره یس (۳۶) را به دو گروه مجزای (I) ۱ تا ۵۹ و (II) ۶۰ تا ۸۳ تقسیم کرده است. و مع ذلك آن دو گروه را معاصر می‌داند. طول متوسط‌های این گروه‌ها به ترتیب $492 \div 59 = 8/30$ و $213 \div 24 = 8/80$ است و معاصر بودن آن دو را (با مختصر پیش‌افتادگی اولی) تأیید می‌نماید. گروه II، منحنی خیلی منظم و شاخص‌های هم‌آهنگی را نشان نمی‌دهد ولی گروه I ما را به تجزیه و ترسیم زیر می‌رساند:

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره یس (۳۶) - گروه I بلاشر (آیات ۱ تا ۵۹)

طول آیات	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰	۲۱	۲۲	۲۳	۲۴	۲۵	
شماره آیات																										۴۷
تعداد آیات	۰	۱	۴	۲	۳	۸	۱۱	۵	۴	۶	۷	۲	۲	۲	۱	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۱	۰
تعداد کلمات	۰	۲	۱۲	۸	۱۵	۴۸	۱۷	۴۰	۳۶	۶۰	۷۷	۲۴	۲۶	۲۸	۱۵	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۲۴	۰
درصد آیات	۰.۰	۱.۷	۶.۸	۳.۴	۵.۱	۱۳.۶	۱۸.۶	۸.۵	۶.۸	۱۰.۲	۱۱.۹	۳.۴	۳.۴	۳.۴	۱.۷	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۱.۷	۰.۰	

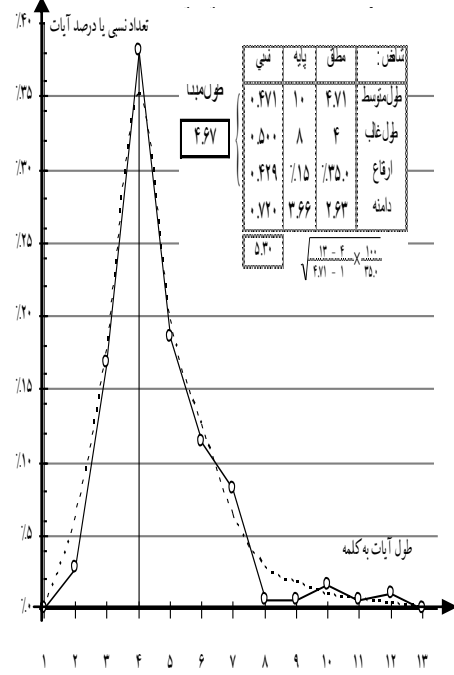
منحنی طبیعی تر و شاخص‌ها هم‌آهنگ تراند ولی چون گروه ۲، منحنی غیرطبیعی مسطحی می‌دهد، ما همان طول مبنای سوره یکپارچه را اختیار می‌نماییم.

۳۷- صفات

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره صفات (۳۷)، تمام آیات (۱ تا ۱۸۲)

طول آیات	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳
	۱	۴	۹	۷	۶	۵	۸	۲۹	۳۴	۱۰۱	۱۱	۱۲	۱۳
	۲	۱۲	۱۴	۲۰	۱۵	۱۰	۱۰	۱۱۳	۱۵۸				
	۳	۱۳	۱۸	۲۷	۲۸	۱۶	۱۹						
	۱۳۸	۱۷	۲۶	۳۲	۳۰	۲۱							
	۱۵۵	۲۴	۳۱	۳۶	۳۵	۲۲							
		۲۵	۳۳	۳۸	۵۷	۲۳							
		۴۱	۳۷	۴۴	۶۰	۲۳							
		۴۲	۳۹	۴۷	۶۲	۴۶							
		۴۳	۴۰	۴۸	۶۴	۴۹							
		۴۵	۴۷	۵۳	۷۳	۵۱							
		۸۰	۵۰	۵۴	۸۳	۵۵							
		۸۷	۵۲	۵۸	۹۷	۶۵							
		۸۸	۵۶	۶۶	۱۴۳	۸۹							
		۹۰	۵۹	۶۹	۱۴۴	۹۵							
		۹۲	۶۱	۷۱	۱۴۷	۱۰۵							
		۹۹	۶۳	۷۴	۱۴۹								
		۱۰۷	۶۷	۷۷	۱۵۰								
		۱۰۹	۶۸	۸۲	۱۶۴								
		۱۱۰	۷۰	۸۴	۱۶۸								
		۱۱۷	۷۲	۹۶	۱۷۷								
		۱۲۷	۷۵	۹۸	۱۸۰								
		۱۳۶	۷۶	۱۰۶									
		۱۶۱	۷۸	۱۱۲									
		۱۶۵	۷۹	۱۱۴									
		۱۶۶	۸۱	۱۱۵									
		۱۶۷	۸۵	۱۲۴									
		۱۷۲	۸۶	۱۲۵									
		۱۷۵	۹۱	۱۲۶									
		۱۷۶	۹۳	۱۴۰									
		۱۷۹	۹۴	۱۴۶									
		۱۸۱	۱۰۰	۱۵۱									
			۱۰۳	۱۵۷									
			۱۰۴	۱۶۳									
			۱۰۸	۱۷۱									
			۱۱۱										
			۱۱۶										
			۱۱۸										
			۱۱۹										
			۱۲۰										
			۱۲۱										
			۱۲۲										
			۱۲۳										
			۱۲۸										
			۱۲۹										
			۱۳۰										
			۱۳۱										
			۱۳۲										
			۱۳۳										
			۱۳۴										
			۱۳۵										
			۱۳۷										
			۱۳۹										
			۱۴۱										
			۱۴۲										
			۱۴۵										
			۱۴۸										
			۱۵۲										
			۱۵۳										
			۱۵۴										
			۱۵۶										
			۱۵۹										
			۱۶۰										
			۱۶۰										
			۱۶۳										
			۱۶۹										
			۱۷۰										
			۱۷۳										
			۱۷۴										
			۱۷۸										
			۱۸۲										

شماره آیات

تعداد آیات ۱۸۴، تعداد کلمات ۸۶۶، طول متوسط $4.71 = 866 \div 184$

اگر بر طبق نظر بلاشر سوره صافات (۳۷) را به سه گروه آیات تقسیم کنیم:

الف) ۱ تا ۶۶ ، با طول متوسط ۵/۱۰

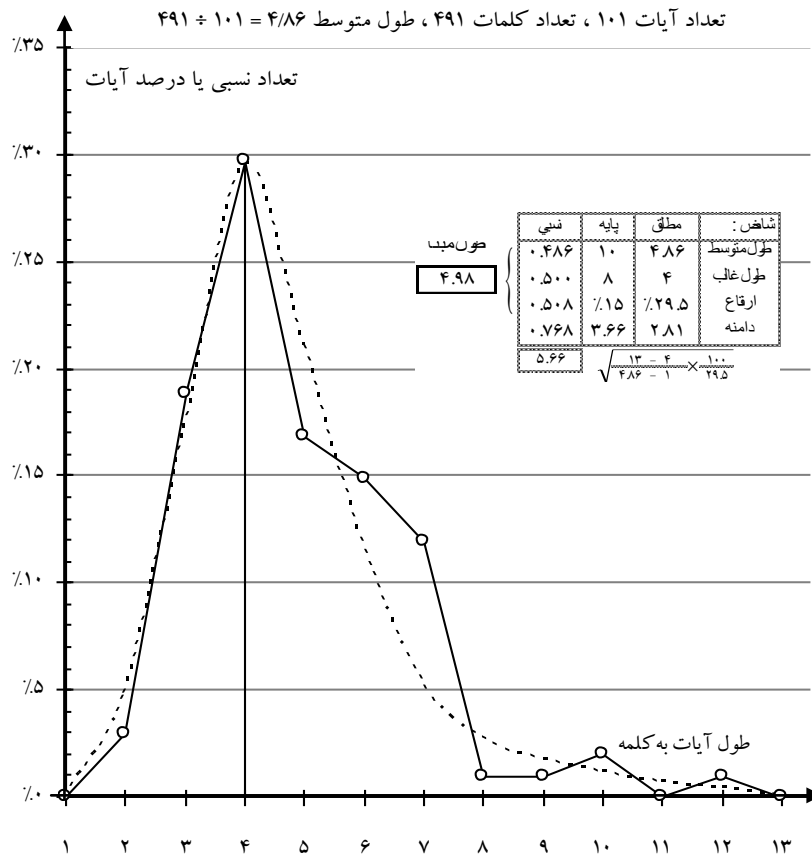
ب) ۶۷ تا ۱۴۸ ، با طول متوسط ۴/۵۱

ج) ۱۴۹ تا ۱۸۲ ، با طول متوسط ۴/۴۰

و گروه ب را که وسط است ، مؤخر به دو گروه دیگر بگیریم ، جدول توزیع و منحنی مشخصه آنها به شکل زیر خواهد بود:

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره صافات (۳۷) - گروه «الف + ج» بلاشر
(آیات: ۱ تا ۶۶ + ۱۴۹ تا ۱۸۲)

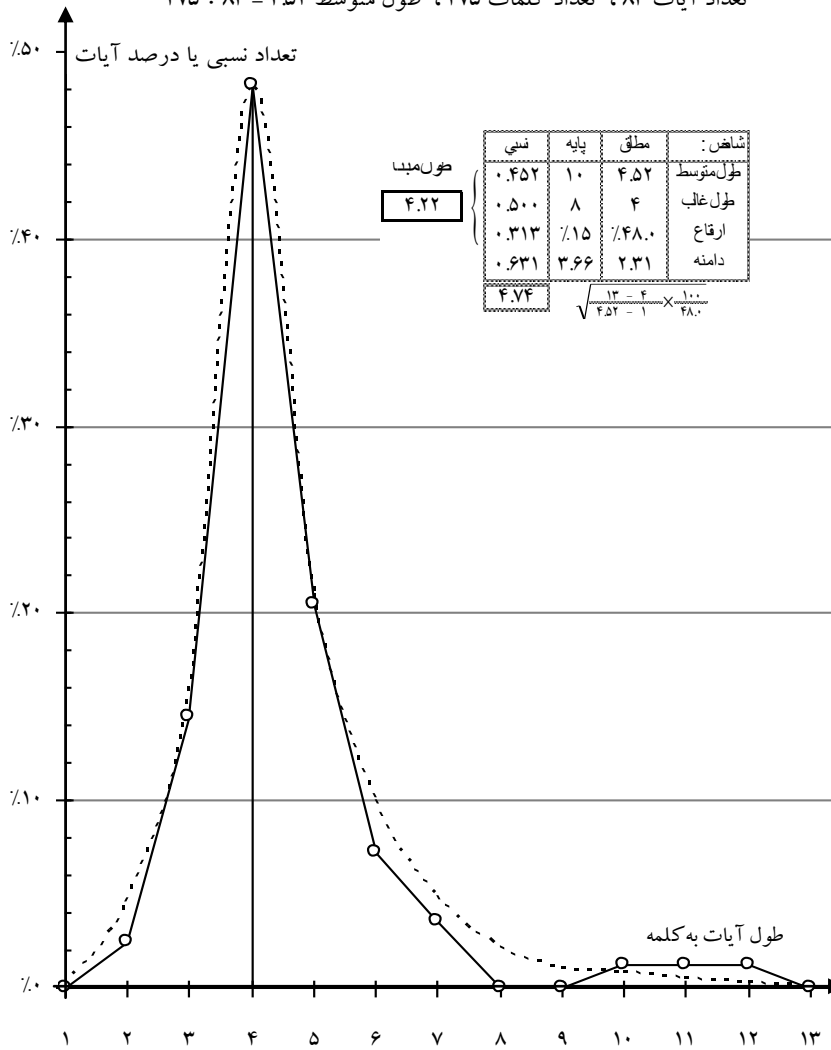
طول آیات	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳
تعداد آیات	۰	۳	۱۹	۳۰	۱۷	۱۵	۱۲	۱	۱	۲	۰	۱	۰
تعداد کلمات	۰	۶	۵۷	۱۲۰	۸۵	۹۰	۸۴	۸	۹	۲۰	۰	۱۲	۰
درصد آیات	۰.۰	۳.۰	۱۸.۸	۲۹.۷	۱۶.۸	۱۴.۹	۱۱.۹	۱.۰	۱.۰	۲.۰	۰.۰	۱.۰	۰.۰

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره صافات (۳۷) - گروه ب بلاشر (آیات: ۶۷ تا ۱۴۸)

طول آیات	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳
تعداد آیات	۰	۲	۱۲	۴۰	۱۷	۶	۳	۰	۰	۱	۱	۱	۰
تعداد کلمات	۰	۴	۳۶	۱۶۰	۸۵	۳۶	۲۱	۰	۰	۱۰	۱۱	۱۲	۰
درصد آیات	۰.۰	۲.۴	۱۴.۵	۴۸.۲	۲۰.۵	۷.۲	۳.۶	۰.۰	۰.۰	۱.۲	۱.۲	۱.۲	۰.۰

تعداد آیات ۸۳، تعداد کلمات ۳۷۵، طول متوسط $۳۷۵ \div ۸۳ = ۴.۵۲$

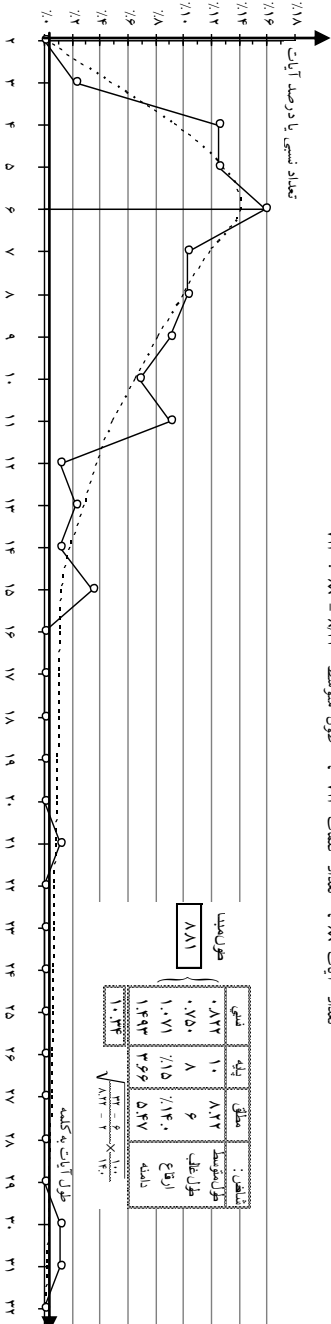
ملاحظه می شود علاوه بر اینکه متوسط ها نزدیک به هم هستند و شاخص های ... سه گانه هم ... کمتر از سوره یکپارچه را دارند، در هر صورت به شماره ردیف ۵۰ بلاشر نمی رسد و در سال ۳ باقی می ماند. بنابراین سوره را یکپارچه می گیریم.

۳۸ - ص

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره ص (۳۸)، تمام آیات (۸۸)

طول آیات	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰	۲۱	۲۲	۲۳	۲۴	۲۵	۲۶	۲۷	۲۸	۲۹	۳۰	۳۱	۳۲
شماره آیات																															
تعداد آیات	۰	۶۸	۳۶	۱۸	۱۰	۸	۴	۶	۲	۱۶	۵	۱۷	۳۳	۷	۰	۰	۰	۰	۰	۱	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۱	۰	
تعداد کلمات	۰	۳۷	۴۲	۴۲	۴۷	۴۳	۴۵	۴۲	۴۱	۴۱	۴۱	۴۲	۴۵	۴۵	۴۵	۴۵	۴۵	۴۵	۴۵	۴۵	۴۵	۴۵	۴۵	۴۵	۴۵	۴۵	۴۵	۴۵	۴۵	۴۵	۴۵
درصد آیات	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	

تعداد آیات ۸۸ = ۷۳۳ + ۷۳۳ ، طول متوسط ۸۷۲ = ۷۳۳ + ۷۳۳

منحنی با برخواست سریعی که روی طول ۴ پیدا کرده و دامنه بلند منقطعش، قیافه خیلی طبیعی ندارد. شاخص هاء، مخصوصاً دامنه، چندان هم آهنگی ندارد. پاشش نیز یکنواخت نیست. قسمت‌های اول و وسط سوره روی طول‌های ۶ و ۷ تکیه دارد در حالی که تکیه قسمت آخر، روی طول ۴ می‌رود. بنابراین، سوره یکپارچه نیست و شامل اضافات بعدی می‌باشد.

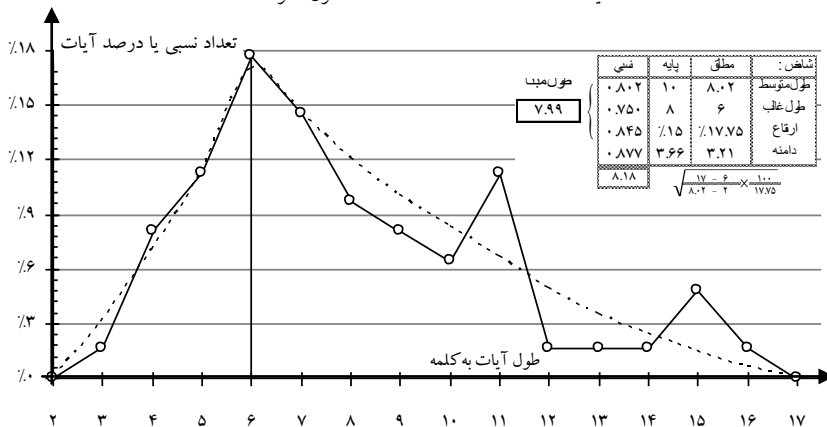
بلاشر برای سوره ص (۳۸)، علاوه بر آنکه دو گروه (I: ۱ تا ۶۶ و II: ۶۷ تا ۸۸) را قائل شده است، آیه ۲۱ کلمه ای ۲۱ را دارای ۶ کلمه الحاق بعدی و آیه ۳۱ کلمه ای ۲۳ را دارای ۱۵ کلمه الحاقی می داند. علاوه بر اینها و با توجه به طول نامناسب ۳۰ کلمه ای آیه ۲۵ و صنعت التفاوتی که در خطاب به داود در آن آیه به کار رفته است، اصلاً آیات ۲۵ تا ۲۷، ۲۸ که به لحاظ محتوا، در وسط مطلب داستان داود، یک حالت معترضه دارد و تماماً با طولهای متوسط و بلنداند، نیز باید از ردیف خارج شوند. به این ترتیب با دو گروه ساده شده و یک گروه الحاقی ج به شرح زیر

سروکار داریم: }
 ۱ تا ۲۴ }
 الف (۲۹ تا ۶۶) } - ۳۸
 ب (۶۷ تا ۸۸) }
 ج (۲۵ تا ۲۸) } ص

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره ص (۳۸)
 الف: آیات توصیف انبیاء با مقدمه تنذیری (۱ تا ۲۴ و ۲۹ تا ۶۶)

طول آیات	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷
شماره آیات		۵	۳۶	۱۸	۱۰	۱۲	۱۱	۱۴	۳	۱۶	۵	۴۴+۴۳	۳۴	۲۱ اصلی		
			۵۲	۴۷	۲۰	۱۳	۱۵	۲۴	۴۲	۳۱				۲۲		
			۵۶	۵۰	۲۰	۱۷	۳۵	۳۳	۵۹	۴۰						
			۵۸	۵۳	۳۰	۲۹	۴۵	۶۲		۶۰						
				۵۵	۳۲	۳۸	۴۸			۶۱						
			۵۷	۳۹	۵۱				۶۵							
				۴۱	۵۴											
				۴۹	۵۶											
				۶۳												
				۶۴												
تعداد آیات	۰	۱	۵	۷	۱۱	۹	۶	۵	۴	۷	۱	۱	۱	۳	۱	۰
تعداد کلمات	۰	۳	۲۰	۳۵	۶۶	۶۳	۴۸	۴۵	۴۰	۷۷	۱۲	۱۳	۱۴	۴۵	۱۶	۰
درصد آیات	۰.۰	۱.۶	۸.۱	۱۱.۳	۱۷.۷	۱۴.۵	۹.۷	۸.۱	۶.۵	۱۱.۳	۱.۶	۱.۶	۱.۶	۴.۸	۱.۶	۰.۰

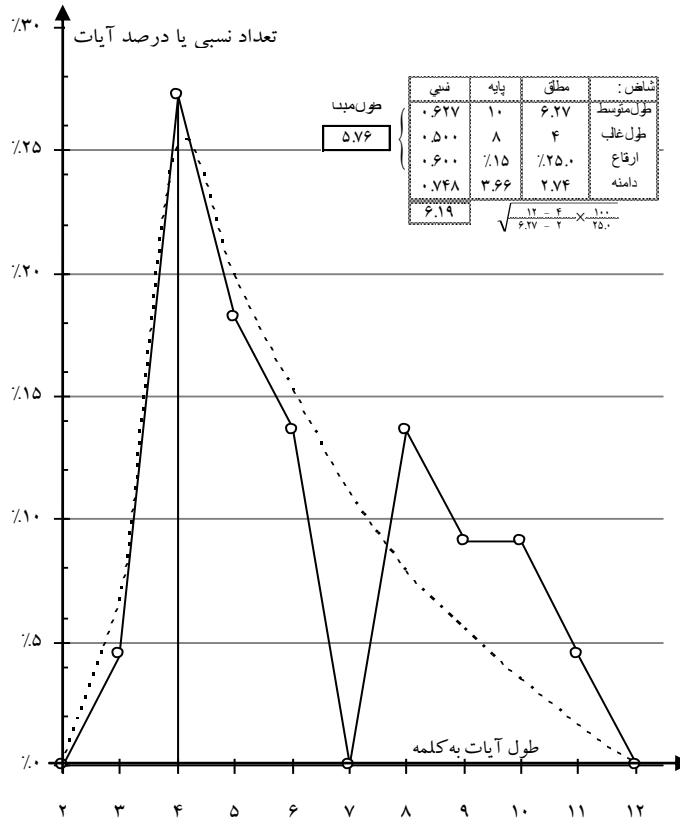
تعداد آیات ۶۲، تعداد کلمات ۴۹۷، طول متوسط $۴۹۷ \div ۶۲ = ۸.۰۲$

منحنی قیافه طبیعی نسبتاً منظم دارد و شاخص‌ها به قدر کافی هم‌آهنگ‌اند.
 جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره ص (۳۸)
 ب: آیات قیامت و خلقت (۶۷ تا ۸۸)

طول آیات	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲
شماره آیات		۶۸	۶۷ ۷۳ ۸۱ ۸۲ ۸۴ ۸۸	۷۶ ۷۸ ۸۳ ۸۷	۷۴ ۷۹ ۸۰		۶۹ ۷۰ ۷۲	۷۱ ۸۶	۷۵ ۷۷	۸۵	
تعداد آیات	۰	۱	۶	۴	۳	۰	۳	۲	۲	۱	۰
تعداد کلمات	۰	۳	۲۴	۲۰	۱۸	۰	۲۴	۱۸	۲۰	۱۱	۰
درصد آیات	۰.۰	۴.۵	۲۷.۳	۱۸.۲	۱۳.۶	۰.۰	۱۳.۶	۹.۱	۹.۱	۴.۵	۰.۰

تعداد آیات ۲۲، تعداد کلمات ۱۳۸، طول متوسط $۱۳۸ \div ۲۲ = ۶/۲۷$

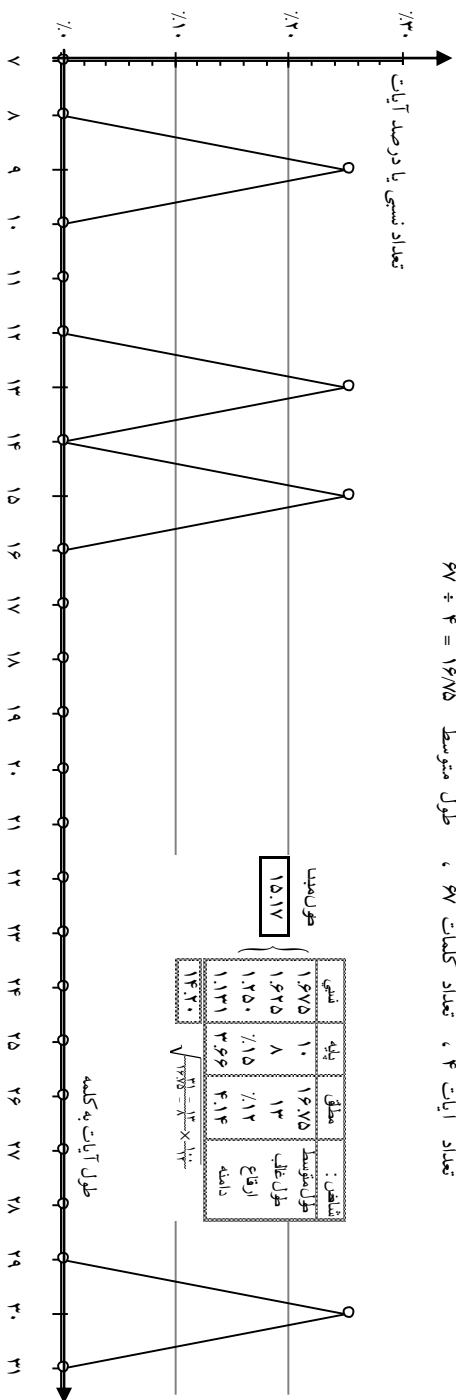

این گروه نیز قیافه نسبتاً طبیعی و هم‌آهنگی قابل قبول دارد به طوری که اختلاف طول مبنا با طول متوسط فقط ۴/۵٪ است.
 گروه سوم، آیات الحاقی است که اگر آنها را معاصر بگیریم طول متوسط $۶۷ \div ۴ = ۱۶/۷۵$ می‌شود.

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره ص (۳۸) - ج : آیات ترتیبی و توجیدی (۲۵ تا ۲۸)

طول آیات	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰	۲۱	۲۲	۲۳	۲۴	۲۵	۲۶	۲۷	۲۸	۲۹	۳۰	۳۱
شماره آیات			۲۸				۲۷		۲۶																
تعداد آیات	۰	۰	۱	۰	۰	۰	۱	۰	۱	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
تعداد کلمات	۰	۰	۹	۰	۰	۰	۱۳	۰	۱۵	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۳۰	۰
درصد آیات	۰.۰	۰.۰	۲۵.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۲۵.۰	۰.۰	۲۵.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰

تعداد آیات ۴ ، تعداد کلمات ۶۷ ، طول متوسط $۱۶۷۵ \div ۴ = ۶۷$

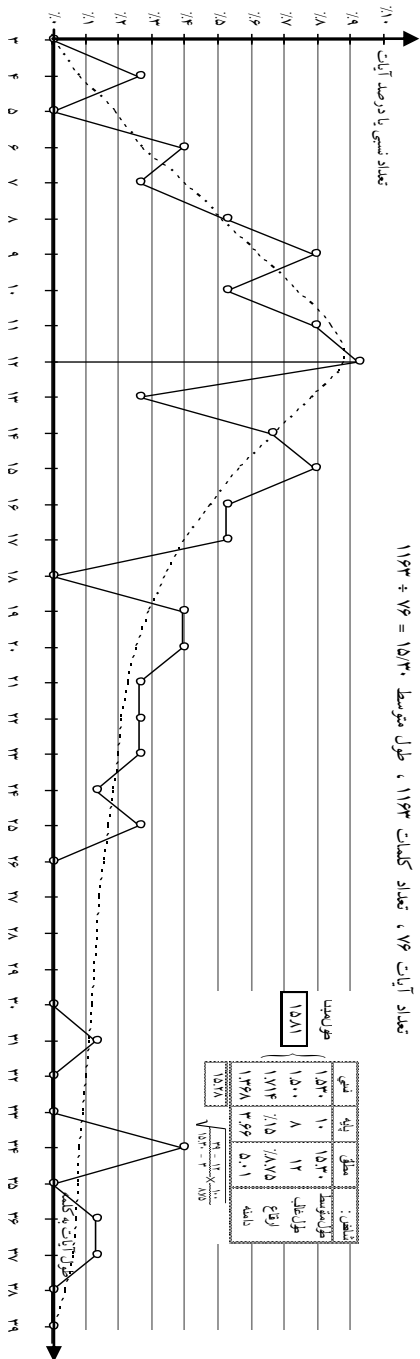

۳۹- زمر (شماره گذاری مختلط)

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره زمر (۳۹) ، تمام آیات (۱ تا ۷۵)

طول آیت	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰	۲۱	۲۲	۲۳	۲۴	۲۵	۲۶	۲۷	۲۸	۲۹	۳۰	۳۱	۳۲	۳۳	۳۴	۳۵	۳۶	۳۷	۳۸	۳۹	
شماره آیات				۱	۵	۳۴	۱۵	۲	۷۸	۲۰	۱۹	۱۴	۳۳	۲	۱۸	۰	۴	۳	۲	۲	۲	۱	۲	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰		
تعداد آیات	۰	۲	۰	۳	۲	۴	۶	۴	۶	۷	۷	۲	۶	۴	۴	۰	۳	۳	۲	۲	۲	۱	۲	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	
تعداد کلمات	۰	۸	۰	۱۸	۱۴	۳۳	۵۴	۴۰	۶۶	۸۴	۷۶	۷۰	۹۰	۶۴	۹۸	۵۷	۶۰	۴۲	۴۴	۴۶	۲۴	۵۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
درصد آیات	۰.۰	۲.۶	۰.۰	۳.۹	۲.۶	۵.۳	۷.۹	۵.۳	۷.۹	۹.۲	۹.۲	۲.۶	۵.۳	۲.۶	۵.۳	۰.۰	۳.۹	۳.۹	۲.۶	۲.۶	۲.۶	۱.۳	۲.۶	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰

تعداد آیات ۷۶ ، تعداد کلمات ۱۱۶۳ ، طول متوسط $1523 = 1163 + 76$

اولاً شماره گذاری مختلط را اختیار کردیم چون در شماره گذاری کوفی (نوع ۲) که آیات ۳ و ۴ و ۵ و همچنین ۹ و ۱۰ را یکی گرفته است، طول متوسط اولین دسته آیات این سوره (۱ تا ۱۲) سر به ۲۲/۴ می زند که به هیچ وجه تناسب با دوران سوره و با عنوان و مضمون مطالب مربوطه ندارد.

سیر تحول قرآن، مجموعه ضمیمه _____ ۳۷۳

از طرف دیگر در شماره گذاری مصری (نوع ۱) قابلیت تفکیک آیات ۱۹ و ۶۳ به قدری منطقی و طبیعی است که در قرآن اسلامی، آنها را مجزا کرده است (بدون آنکه شماره‌ای بگذارد). ولی آیه ۱۴ که در شماره گذاری کوفی (نوع ۲)، دو قطعه شده است، مناسب تر آمد که یک آیه باشد. در عوض آیات کوتاه ۳۱ و ۳۲ را که سبب مختصر اختلال و انحراف دسته مربوطه می شود و بعید نیست که در اصل متصل به هم بوده‌اند، یک آیه گرفتیم به طوری که مجموع همان ۷۵ در آمد.

شکل منحنی نسبتاً طبیعی و خوب است. شاخص‌های اصلی ۱ و ۲ با یکدیگر می خوانند و هم آهنگی کامل دارند. فقط شاخص سوم یعنی ارتفاع ناجور است و می تواند حکایت از ترکیب چند گروه مجاور نماید.

برای تشخیص مطلب فوق و تحقیق در طرز پاشش آیات، سوره را با توجه به تغییر مطالب و مضامین تقطیع می نماییم. بلاشر سوره زمر (۳۹) را گروه بندی نکرده می گوید در اصل از دو گروه تشکیل می شده که در وضع حاضر تفکیک آنها مشکل است و سبک آیات و وجود مضامین مشابه با سوره‌های سهل التاریخ، آن را متعلق به دوران آخر مکه می نماید. درحالی که به عقیده Bell بیشتر با آیات اوایل مدینه سنخیت نشان می دهد.

در این سوره، جمعاً ۵ دسته آیه به شرح زیر می توان تشخیص داد که مخصوصاً دوتای آخر آنها کاملاً متمایز و مشخص اند :

شماره دسته	شماره آیات	موضوع	طول متوسط	طول غالب
۱	۱ تا ۲۹	توحید در عبادت و تقوی و شکر خلقت و نعمت‌های الهی توأم با تنذیر آخرت و توصیف قرآن	۱۶/۲	۱۳
۲	۳۰ تا ۳۸	مرگ در دنیا و عذاب و عواقب آخرت	۱۲/۲۸	۱۱
۳	۳۹ تا ۵۳	توحید استدلالی براساس آثار خلقت و نعمت الهی توأم با تنذیر آخرت و توصیف قرآن	۱۶/۸۰	۱۱
۴	۵۴ تا ۶۶	دعوت به توبه و تنذیر آخرت توأم با توحید در عبادت و توصیف قرآن	۱۱/۸۰	۱۰
۵	۶۷ تا ۷۵	توصیف قیامت و تقسیم مردم در دو جهت بهشت و جهنم	۱۷/۴۴	۱۶ (مجازاً ۱۴)

پاشش داخل دسته‌های فوق یکنواخت است، زیرا در مورد عناوینی که بلاشر قائل شده است، اگر هر کدام آنها را جدا حساب کنیم، تقریباً به همین طول‌های متوسط می رسیم. آنچه باعث تعجب است دسته ۵ می باشد که به لحاظ مطلب یعنی توصیف قیامت، مشابهت با سوره‌های ابتدای وحی و تنزیل (سال‌های ۲ و ۳) دارد ولی به لحاظ سبک و کشیدگی آیات به سال‌های ۳ و ۴ هجرت مربوط می شود. در هر حال،

توصیف‌هایی نظیر « وَأَشْرَقَتِ الْأَرْضُ بِنُورِ رَبِّهَا وَوُضِعَ الْكِتَابُ وَجِيءَ بِالنَّبِيِّينَ وَالشُّهَدَاءِ وَقُضِيَ بَيْنَهُم بِالْحَقِّ وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ » در آیه ۶۹، یا « وَسَيَقَ الَّذِينَ كَفَرُوا إِلَىٰ جَهَنَّمَ زُمَرًا... » و « وَسَيَقَ الَّذِينَ اتَّقَوْا رَبَّهُمْ إِلَىٰ الْجَنَّةِ زُمَرًا... » در آیات ۷۱ و ۷۳، در سوره‌های دیگر قرآن نیامده است.

باتوجه به طول‌های متوسط و غالب فوق و با توجه به مضامین مربوطه، به‌سه گروه

زیر، متعلق به‌سه دوران مختلف می‌رسیم:

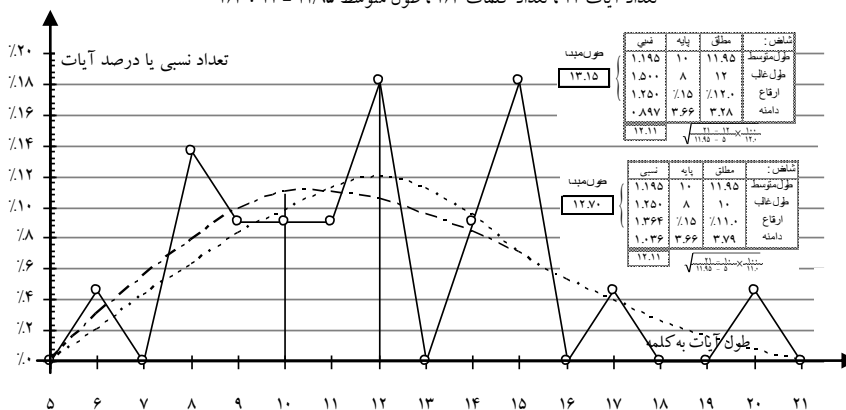
الف } ۳۰ تا ۳۸
ب } ۱ تا ۲۹
ج : ۶۷ تا ۷۵
۵۴ تا ۶۶

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره زمر (۳۹)

الف: توجه به مرگ و آخرت و توبه (آیات ۳۰ تا ۳۸ و ۵۴ تا ۶۶)

طول آیات	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰	۲۱
شماره آیه		۶۶		۳۴	۵۸	۶۰	۳۱+۳۲	۳۶		۶۱	۳۳		۳۰			۵۴	
				۳۵	۱۶۳	۶۲	۶۳	۳۸		۶۵	۳۷						
				۶۴				۵۵			۵۶						
								۵۹			۵۷						
تعداد آیات	۰	۱	۰	۳	۲	۲	۲	۴	۰	۲	۴	۰	۱	۰	۰	۱	۰
تعداد کلمات	۰	۶	۰	۲۴	۱۸	۲۰	۲۲	۴۸	۰	۲۸	۶۰	۰	۱۷	۰	۰	۲۰	۰
درصد آیات	۰.۰	۴.۵	۰.۰	۱۳.۶	۹.۱	۹.۱	۹.۱	۱۸.۲	۰.۰	۹.۱	۱۸.۲	۰.۰	۴.۵	۰.۰	۰.۰	۴.۵	۰.۰

تعداد آیات ۲۲، تعداد کلمات ۲۶۳، طول متوسط $22 = 263 / 11.95$

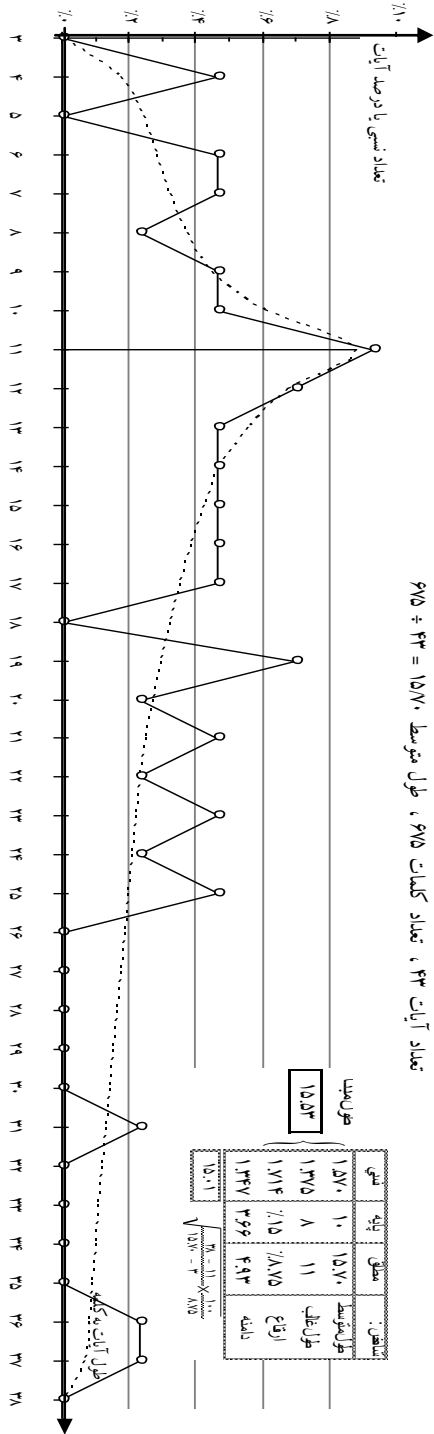

با تعداد ضعیف آحاد و افراد، صورت محتمل صحیح مجموعه ظاهر نشده است و شاخص‌ها اختلاف دارند (مختصری طول غالب و مخصوصاً دامنه). اگر طول غالب را به طور مجازی روی ۱۰ بگیریم، هم‌آهنگی بهتر می‌شود.

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره زمر (۹-۳) - ب: توجیه طبیعی با تنذیر آخرت و توصیف قرآن (آیات ۱ تا ۲۹ و ۳۹ تا ۵۳)

شماره آیات	طول آیات	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰	۲۱	۲۲	۲۳	۲۴	۲۵	۲۶	۲۷	۲۸	۲۹	۳۰	۳۱	۳۲	۳۳	۳۴	۳۵	۳۶	۳۷	۳۸
تعداد آیات		۳	۱۰	۱۶	۲۹	۴۱	۲۶	۲۰	۲۸	۲۵	۲۰	۲۷	۲۵	۵۳	۶۷	۴۶	۱۷	۲۱	۴۲	۴	۲۳	۱۳	۷	۴۸	۹												
تعداد کلمات		۰	۸	۰	۱۲	۱۴	۸	۱۸	۲۰	۴۴	۳۹	۲۶	۲۸	۳۰	۳۳	۳۴	۰	۵۷	۲۰	۴۲	۲۲	۴۶	۲۴	۵۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
درصد آیات		۰	۸	۰	۱۲	۱۴	۸	۱۸	۲۰	۴۴	۳۹	۲۶	۲۸	۳۰	۳۳	۳۴	۰	۵۷	۲۰	۴۲	۲۲	۴۶	۲۴	۵۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
تعداد کلمات		۰	۸	۰	۱۲	۱۴	۸	۱۸	۲۰	۴۴	۳۹	۲۶	۲۸	۳۰	۳۳	۳۴	۰	۵۷	۲۰	۴۲	۲۲	۴۶	۲۴	۵۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
درصد آیات		۰	۸	۰	۱۲	۱۴	۸	۱۸	۲۰	۴۴	۳۹	۲۶	۲۸	۳۰	۳۳	۳۴	۰	۵۷	۲۰	۴۲	۲۲	۴۶	۲۴	۵۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰

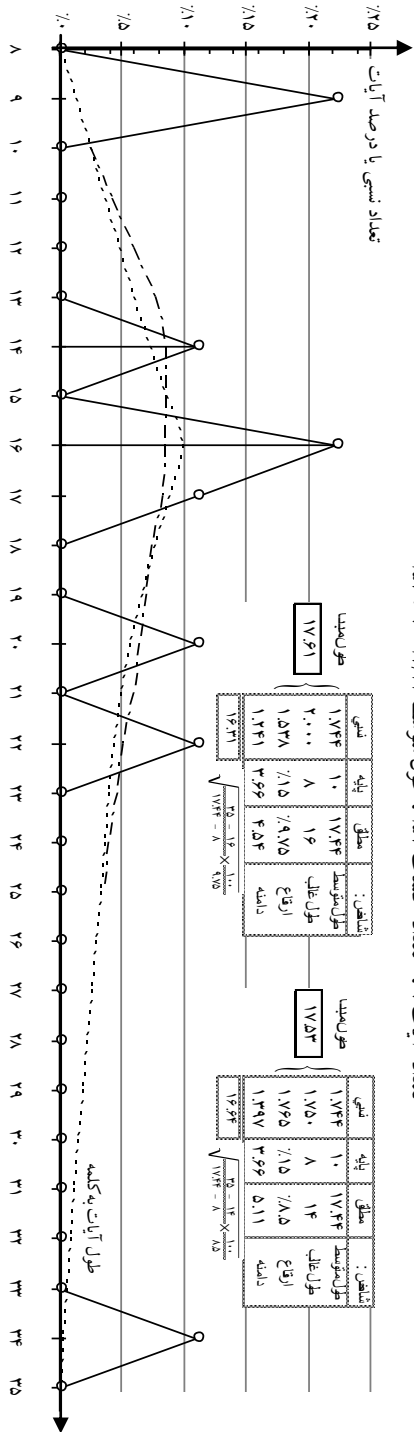
تعداد آیات ۴۳، تعداد کلمات ۶۷۵، طول متوسط ۱۵۷۰ = $۶۷۵ \div ۴۳$

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره زمر (۳۹) - ج: توصیف قیامت و تقسیم مردم (آیات ۶۷ تا ۷۵)

طول آیات	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰	۲۱	۲۲	۲۳	۲۴	۲۵	۲۶	۲۷	۲۸	۲۹	۳۰	۳۱	۳۲	۳۳	۳۴	۳۵
شماره آیات		۷۰					۶۹		۶۷	۷۵			۷۳		۶۸													۷۱
تعداد آیات	۰	۲	۰	۰	۰	۰	۱	۰	۲	۱	۰	۰	۱	۰	۱	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۱
تعداد کلمات	۰	۱۸	۰	۰	۰	۰	۱۴	۰	۳۲	۱۷	۰	۰	۲۰	۰	۲۲	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۳۴	۰
درصد آیات	۰.۰	۲۲.۲	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۱۱.۱	۰.۰	۲۲.۲	۱۱.۱	۰.۰	۰.۰	۱۱.۱	۰.۰	۱۱.۱	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۱۱.۱	۰.۰

تعداد آیات ۹، تعداد کلمات ۱۵۷، طول متوسط $157 \div 9 = 17.33$

شاخص‌ها هم‌آهنگی کمتر از ۱۰٪ دارند (شاخص طول غالب و ولی متعادل و خشتی کننده اختلاف هستند و با تعداد ۹ آیة نتیجه مورد انتظار نمی‌تواند بهتر باشد. طول غالب مجازی می‌تواند ۱۴ باشد و در این صورت هم‌آهنگی بهتر است.

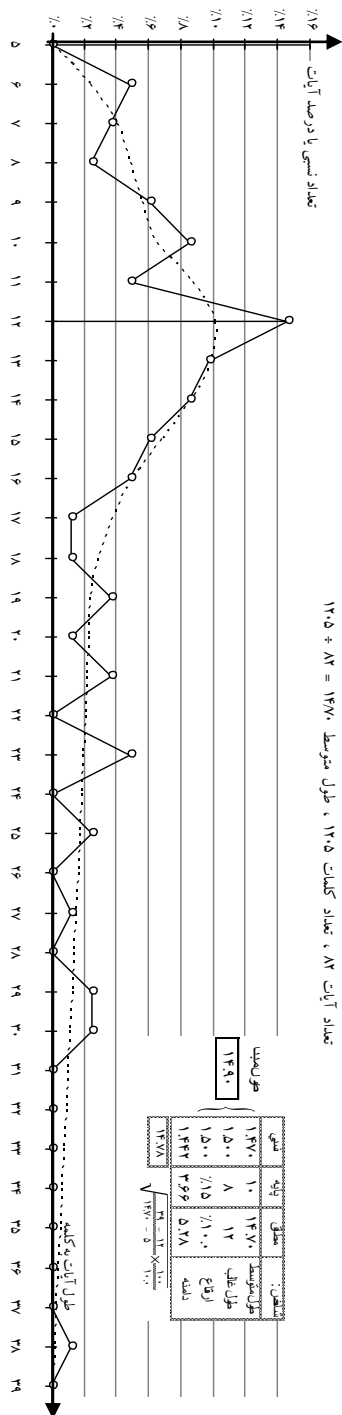
۴۰ - غافر (مؤمن)

* جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره غافر (۴۰)، تلم آیات (۸۵)

شماره آیات	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰	۲۱	۲۲	۲۳	۲۴	۲۵	۲۶	۲۷	۲۸	۲۹	۳۰	۳۱	۳۲	۳۳	۳۴	۳۵	۳۶	۳۷	۳۸	۳۹	
تعداد آیات	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰	۲۱	۲۲	۲۳	۲۴	۲۵	۲۶	۲۷	۲۸	۲۹	۳۰	۳۱	۳۲	۳۳	۳۴	۳۵	۳۶	۳۷	۳۸	۳۹	
تعداد کلمات	۲۰	۲۴	۲۱	۱۶	۴۵	۷۰	۴۴	۱۴۴	۹۸	۹۸	۹۸	۱۴۴	۱۴۴	۹۸	۹۸	۹۸	۹۸	۱۸	۱۸	۵۷	۲۰	۹۳	۰	۴۲	۰	۵۰	۰	۲۷	۰	۵۸	۶۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
دوره آیات	۴۹	۳۷	۲۴	۶۱	۸۵	۶۱	۴۹	۱۴۶	۹۸	۸۵	۴۹	۸۴	۶۲	۶۷	۸۲	۵۳	۸۵	۲۷	۱۲	۳۷	۰	۴۸	۰	۴۴	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰

تعداد آیات ۸۲ ، تعداد کلمات ۱۳۰۵ ، طول متوسط ۱۴۷۰ = ۱۳۰۵ ÷ ۸۲

نوع	تعداد	طول متوسط	طول کل
سبب	۱۳۷۰	۱۰	۱۳۷۰۰
هولیت	۱۵۰۰	۸	۱۲۰۰۰
موتل	۱۲	۱۲	۱۴۴
لرغ	۱۴۴	۵۲۸	۷۶۰۳۲
دسته	۱۳۷۰	۱۰	۱۳۷۰۰

بر طبق نوع ۲ که منطقی و متناسب به نظر می آید. $۳۳+۳۲$ ، $۱۹+۱۸$ ، $۲+۳$ ، $۳۹+۳۰$ ، $۵۵+۴۰$ ، $۷۴+۴۰$ که نوع ۱ که نامناسب به نظر می آید. * شماره گذاری مختلط

هم آهنگی شاخص‌ها می‌تواند یکی از نمونه‌های بارز باشد. شکل منحنی سوره غافر (۴۰) نیز غیرطبیعی نیست (جز مختصری در ابتدا روی طول ۶ و در سکوی طولانی ۱۸ تا ۳۱). ولی پاشش متأسفانه خیلی یکنواخت نیست و به طوری که در دسته‌بندی زیر دیده خواهد شد بعضی از دسته آیات تمایل محسوس به طول‌های کمتر دارند).

بلاشیر با تاسی به «نولدکه» و «شواله»، برای سوره غافر (۴۰) دو گروه قائل شده‌است:

(I ۱ تا ۵۸ ، II ۵۹ تا ۸۵

در آیه ۳۷ نیز ۸ کلمه اول (الَّذِينَ يُجَادِلُونَ فِي آيَاتِ اللَّهِ ...) را الحاق بعدی می‌داند. ولی گروه بندی‌های فوق در عین آنکه طول‌های متوسط نزدیک دارند، شاخص‌های هم آهنگ نمی‌دهند. بنابراین سوره را یا باید یکپارچه گرفت و یا به ترتیب زیر تقطیع و تفکیک نمود:

شماره دسته	شماره آیات	موضوع	طول متوسط	طول غالب
۱	۱ تا ۶	بخشندگی خدا و تکذیب مشرکین	$۱۲/۶۰ = ۵ \div ۶۳$	۱۰- الف
۲	۷ تا ۱۲	دعای فرشتگان برای مؤمنین و ندا و تندییر مشرکین	$۱۴/۸۷ = ۸ \div ۱۱۹$	۱۳- ب
۳	۱۵ تا ۲۳	توصیف خدا و تندییر «یوم التلاق»	$۱۵/۰۰ = ۸ \div ۱۲۰$	۱۳- ب
۴	۲۴ تا ۵۳	داستان مؤمن آل فرعون و نتیجه‌گیری مربوطه	$۱۵/۳۱ = ۲۹ \div ۴۴۴$	۱۲- ب
۵	۵۴ تا ۶۲	یاری خدا درباره پیغمبران و مؤمنین و جدال با مشرکین	$۱۲/۳۵ = ۹ \div ۱۱۱$	۱۰- الف
۶	۶۳ تا ۸۵	توصیف خدا و تندییر مشرکین	$۱۵/۱۳ = ۲۳ \div ۳۴۸$	۱۲- ب

در این دسته‌بندی، دو گروه کاملاً متمایز (باتوجه به طول‌های متوسط و غالب) تشخیص داده می‌شود:

گروه الف { دسته ۱ ۱ تا ۶ بخشش و یاری خدا نسبت به مؤمنین و تکذیب و دسته ۵ ۵۴ تا ۶۲ جدال مشرکین (ممکن است معاصر متصل و یک واحد باشد)

گروه ب { دسته‌های ۲ و ۳ و ۴ : ۷ تا ۵۳ توصیف خدا و تندییر مشرکین دسته ۶ ۶۳ تا ۸۵ داستان مؤمن آل فرعون به عنوان شاهد مثال (ممکن است دو واحد معاصر متصل باشد)

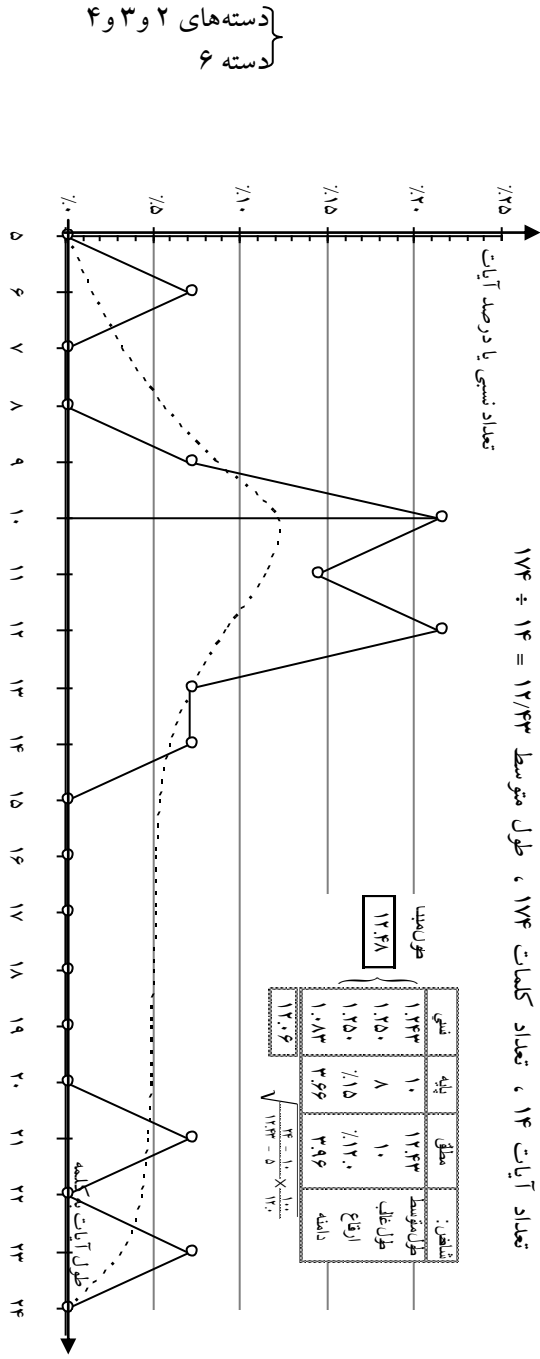
جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره غافر (ثومن) (۴۰) - الف: بخشش و یاری خدا و تکذیب مشرکین (آیات ۱ تا ۶ و ۵۴ تا ۶۲)

طول آیات	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰	۲۱	۲۲	۲۳	۲۴
شماره آیات		۱			۵۵	۶	۵۴	۴	۶۲	۲+۳								۵		۵۸
تعداد آیات	۰	۱	۰	۰	۱	۳	۲	۳	۱	۱	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۱	۰	۰
تعداد کلمات	۰	۶	۰	۰	۹	۳۰	۲۲	۳۶	۱۳	۱۴	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۲۱	۰	۲۳
درصد آیات	۰.۰	۷.۱	۰.۰	۰.۰	۷.۱	۲۱.۴	۱۴.۳	۲۱.۴	۷.۱	۷.۱	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۷.۱	۰.۰	۰.۰

تعداد آیات ۱۴ ، تعداد کلمات ۱۷۴ ، طول متوسط $12/43 = 174 \div 14$

شاخص:	مطلوب	پایه	نسبی
طول متوسط	۱۲.۴۳	۱۰	۱.۲۴۳
طول اغلب	۱۰	۸	۱.۲۵۰
ارزاع	۷.۱۲۰	۳۶۶	۱.۰۸۳
دانه			۱۳.۰۶

$\frac{10}{12.43} \times 100 = 80.45\%$
 $\frac{7.12}{12.43} \times 100 = 57.28\%$
 $\frac{366}{12.43} \times 100 = 2944.48\%$
 $\frac{13.06}{12.43} \times 100 = 105.07\%$

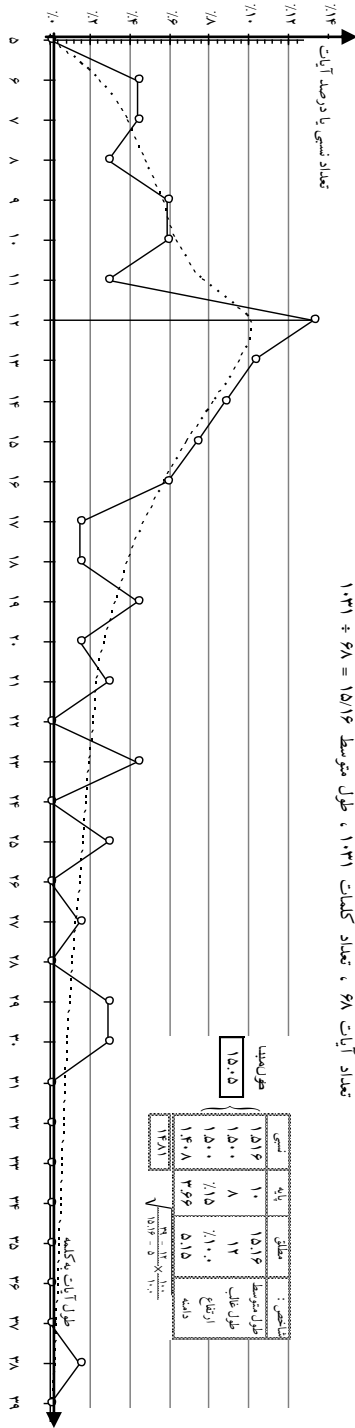
دسته‌های ۲ و ۳ و ۴
دسته ۶

هم آهنگی سه شاخص اصلی کامل است.

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره خاف (۴۰) - ب: مؤمن آل فرعون + توصیف خدا و تندیخ (آیات ۷ تا ۵۳ و ۹۳ تا ۸۵)، در قالب ۲ یا ۳ واحد

شماره آیات	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰	۲۱	۲۲	۲۳	۲۴	۲۵	۲۶	۲۷	۲۸	۲۹	۳۰	۳۱	۳۲	۳۳	۳۴	۳۵	۳۶	۳۷	۳۸	۳۹	
تعداد آیات	۰	۳	۳	۲	۴	۴	۲	۹	۷	۶	۵	۴	۱	۱	۳	۱	۲	۰	۳	۰	۲	۰	۱	۰	۲	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۱
تعداد کلمات	۰	۱۸	۲۱	۱۶	۳۶	۴۰	۲۲	۱۰۸	۹۱	۸۴	۷۵	۶۴	۱۷	۵۷	۵۷	۶۸	۲۰	۴۲	۰	۶۸	۰	۵۰	۰	۲۷	۰	۵۸	۶۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۳۸
درصد آیات	۰.۰	۴.۴	۴.۴	۲.۹	۵.۹	۵.۹	۲.۹	۱۳.۲	۱۰.۳	۸.۸	۷.۴	۵.۹	۱.۵	۱.۵	۴.۴	۱.۵	۲.۹	۰.۰	۴.۴	۰.۰	۲.۹	۰.۰	۱.۵	۰.۰	۲.۹	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۱.۵	
تعداد کلمات	۰	۱۸	۲۱	۱۶	۳۶	۴۰	۲۲	۱۰۸	۹۱	۸۴	۷۵	۶۴	۱۷	۵۷	۵۷	۶۸	۲۰	۴۲	۰	۶۸	۰	۵۰	۰	۲۷	۰	۵۸	۶۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۳۸
درصد کلمات	۰.۰	۱۸	۲۱	۱۶	۳۶	۴۰	۲۲	۱۰۸	۹۱	۸۴	۷۵	۶۴	۱۷	۵۷	۵۷	۶۸	۲۰	۴۲	۰	۶۸	۰	۵۰	۰	۲۷	۰	۵۸	۶۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۳۸

تعداد آیات ۹۸ ، تعداد کلمات ۱۰۳۱ ، طول متوسط ۱۵/۱۶ = ۹۸ ÷ ۱۰۳۱

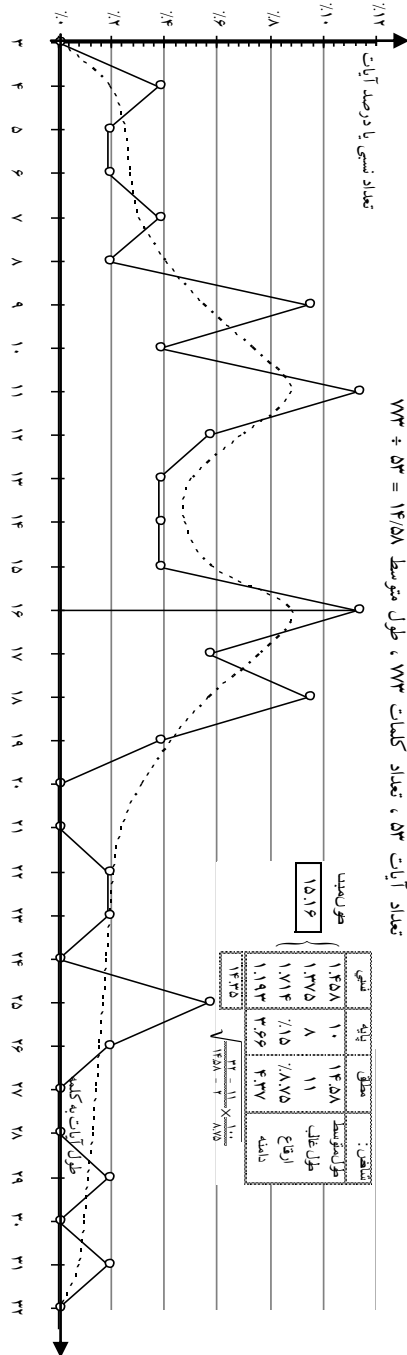

همه‌گویی کلیه شاخص‌ها از حالت سراسری نیز کامل‌تر است و شکل منحنی کمی طبیعی‌تر.

۴- فصلت (با شماره گذاری نوع ۲ که در یک آیه اختلاف دارد و منطقی به نظر می آید)

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره فصلت (۴۱)، تمام آیات (۵۴)

شماره آیات	تعداد آیات	تعداد کلمات	درصد آیات
۱	۱	۱	۰.۰۰
۲	۲	۲	۰.۰۰
۳	۳	۳	۰.۰۰
۴	۴	۴	۰.۰۰
۵	۵	۵	۰.۰۰
۶	۶	۶	۰.۰۰
۷	۷	۷	۰.۰۰
۸	۸	۸	۰.۰۰
۹	۹	۹	۰.۰۰
۱۰	۱۰	۱۰	۰.۰۰
۱۱	۱۱	۱۱	۰.۰۰
۱۲	۱۲	۱۲	۰.۰۰
۱۳	۱۳	۱۳	۰.۰۰
۱۴	۱۴	۱۴	۰.۰۰
۱۵	۱۵	۱۵	۰.۰۰
۱۶	۱۶	۱۶	۰.۰۰
۱۷	۱۷	۱۷	۰.۰۰
۱۸	۱۸	۱۸	۰.۰۰
۱۹	۱۹	۱۹	۰.۰۰
۲۰	۲۰	۲۰	۰.۰۰
۲۱	۲۱	۲۱	۰.۰۰
۲۲	۲۲	۲۲	۰.۰۰
۲۳	۲۳	۲۳	۰.۰۰
۲۴	۲۴	۲۴	۰.۰۰
۲۵	۲۵	۲۵	۰.۰۰
۲۶	۲۶	۲۶	۰.۰۰
۲۷	۲۷	۲۷	۰.۰۰
۲۸	۲۸	۲۸	۰.۰۰
۲۹	۲۹	۲۹	۰.۰۰
۳۰	۳۰	۳۰	۰.۰۰
۳۱	۳۱	۳۱	۰.۰۰
۳۲	۳۲	۳۲	۰.۰۰
۳۳	۳۳	۳۳	۰.۰۰
۳۴	۳۴	۳۴	۰.۰۰
۳۵	۳۵	۳۵	۰.۰۰
۳۶	۳۶	۳۶	۰.۰۰
۳۷	۳۷	۳۷	۰.۰۰
۳۸	۳۸	۳۸	۰.۰۰
۳۹	۳۹	۳۹	۰.۰۰
۴۰	۴۰	۴۰	۰.۰۰
۴۱	۴۱	۴۱	۰.۰۰
۴۲	۴۲	۴۲	۰.۰۰
۴۳	۴۳	۴۳	۰.۰۰
۴۴	۴۴	۴۴	۰.۰۰
۴۵	۴۵	۴۵	۰.۰۰
۴۶	۴۶	۴۶	۰.۰۰
۴۷	۴۷	۴۷	۰.۰۰
۴۸	۴۸	۴۸	۰.۰۰
۴۹	۴۹	۴۹	۰.۰۰
۵۰	۵۰	۵۰	۰.۰۰
۵۱	۵۱	۵۱	۰.۰۰
۵۲	۵۲	۵۲	۰.۰۰
۵۳	۵۳	۵۳	۰.۰۰
۵۴	۵۴	۵۴	۰.۰۰

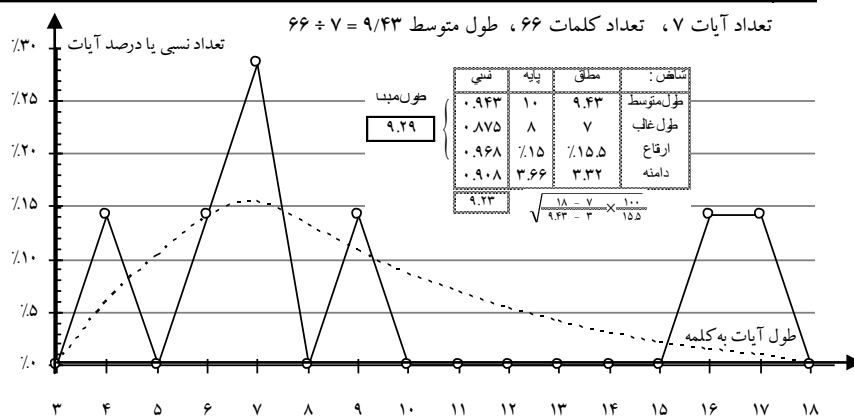
شکل منحنی با دو منطقه قله دار قرینه دور از هم و دره ای که در وسط پیدا کرده است، کاملاً غیر طبیعی است. شاخص ها نیز ناهم آهنگ اند. علت آن عدم یکنواختی پاشش و توجه آیات ثلث آخر سوره فصلت (۴۱) به طول های بلندتر است. چنانچه سوره را بر حسب محتوا و موضوع های کمابیش مختلف آیات به دسته های مجزا (۱) تا ۷، ۸ تا ۱۱، ۱۲ تا ۱۷، ۱۸ تا ۲۴، ۲۵ تا ۳۸، ۳۹ تا ۴۶ و ۴۷ تا ۵۴) تقطیع نمائیم، تمایز آشکار گردیده، دیده می شود که دسته های ۲ و ۳ و ۴ و ۵ دارای طول های متوسط اطراف ۱۴ اند در حالی که برای دو دسته آخر، یک مرتبه طول متوسط ۱۸ و ۱۷/۲ می شود. دسته اول نیز برای خود طول متوسط خاص دارد و خیلی کوتاه است. بنابراین سوره فصلت (۴۱) را می توان به سه گروه هم آهنگ تقسیم کرد.

اتفاقاً بلاشر این سوره را به دو گروه: (I) ۱ تا ۳۸ و (II) ۳۹ تا ۵۴ تقسیم نموده و در مورد آیات ابتدای سوره، روایتی از ابن هشام نقل می کند که نزول آن قبل از ایمان آوردن یک ثروتمند مکه است، بدون آنکه تاریخ دقیقی به دست داده باشد. از آیه ۱۱ نیز ۵ کلمه «وَزَيَّنَّا السَّمَاءَ الدُّنْيَا بِمَصَابِيحٍ وَحِفْظاً» را الحاقی می داند.

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره فصلت (۴۱)

الف: قرآن و رسالت در برابر لجاج مشرکین (آیات ۱ تا ۷)

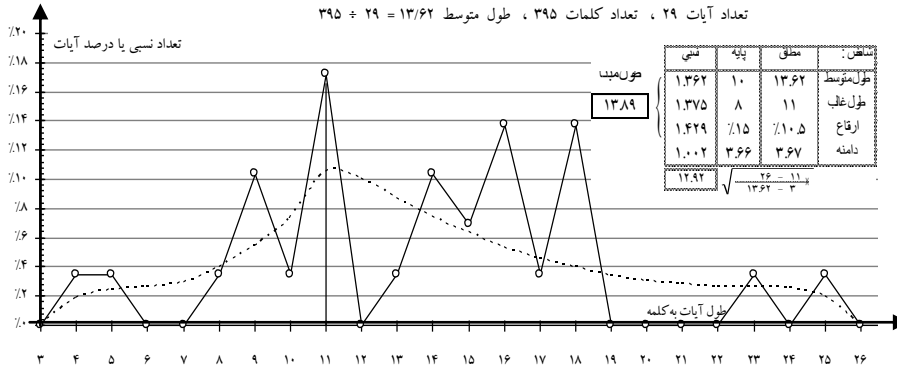
طول آیات	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸
شماره آیات		۱		۳	۲		۷							۵	۴	
تعداد آیات	۰	۱	۰	۱	۲	۰	۱	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۱	۱	۰
تعداد کلمات	۰	۴	۰	۶	۱۴	۰	۹	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۱۶	۱۷	۰
درصد آیات	۰.۰	۱۴.۳	۰.۰	۱۴.۳	۲۸.۶	۰.۰	۱۴.۳	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۱۴.۳	۱۴.۳	۰.۰

شکل منحنی و هم آهنگی شاخص ها جالب است.

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره فصلت (۴۱)
ب: توصیف خدا، تنذیر + تربیت و معرفت (آیات ۸ تا ۳۸)

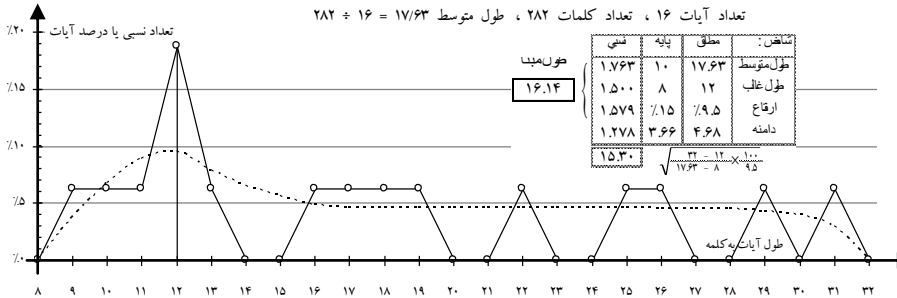
طول آيات	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰	۲۱	۲۲	۲۳	۲۴	۲۵	۲۶	
شماره آيات (ن)					۱۸	۱۲	۲۵	۱۹	۲۳	۳۳	۱۱	۸	۱۰	۲۰	۱۵						۱۳		۱۴	
تعداد آيات	۱	۱	۰	۰	۱	۳	۱	۵	۰	۱	۳	۲	۴	۱	۴	۰	۰	۰	۰	۱	۰	۱	۰	۰
تعداد کلمات	۴	۵	۰	۰	۸	۲۷	۱۰	۵۵	۰	۱۳	۴۲	۳۰	۶۴	۱۷	۷۲	۰	۰	۰	۰	۲۳	۰	۲۵	۰	۰
درصد آيات	۳.۴	۳.۴	۰.۰	۰.۰	۳.۴	۱۰.۳	۳.۴	۱۷.۲	۰.۰	۳.۴	۱۰.۳	۶.۹	۱۳.۸	۳.۴	۱۳.۸	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۳.۴	۰.۰	۳.۴	۰.۰	۰.۰

غیر از کوتاه بودن دامنه و اتخاذ دامنه مجازی ایراد دیگری ندارد و هم آهنگی شاخص های اصلی خوب است.

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره فصلت (۴۱)
ج: استدلالی و جدالی قیامت و قرآن و توحید (آیات ۳۹ تا ۵۴)

طول آيات	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰	۲۱	۲۲	۲۳	۲۴	۲۵	۲۶	۲۷	۲۸	۲۹	۳۰	۳۱	۳۲
شماره آيات	۴۱	۴۹	۵۴	۴۲	۵۱			۴۳	۵۲	۴۵	۵۳			۳۹			۴۷	۴۰			۴۴	۳۰	۳۱	۵۰
تعداد آيات	۱	۱	۱	۳	۱	۰	۰	۱	۱	۱	۱	۰	۰	۱	۰	۰	۱	۱	۰	۰	۱	۰	۱	۰
تعداد کلمات	۹	۱۰	۱۱	۳۶	۱۳	۰	۰	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۰	۰	۲۲	۰	۰	۲۵	۲۶	۰	۰	۲۹	۰	۳۱	۰
درصد آيات	۶.۳	۶.۳	۶.۳	۱۸.۸	۶.۳	۰.۰	۰.۰	۶.۳	۶.۳	۶.۳	۶.۳	۰.۰	۰.۰	۶.۳	۰.۰	۰.۰	۶.۳	۶.۳	۰.۰	۰.۰	۶.۳	۰.۰	۶.۳	۰.۰

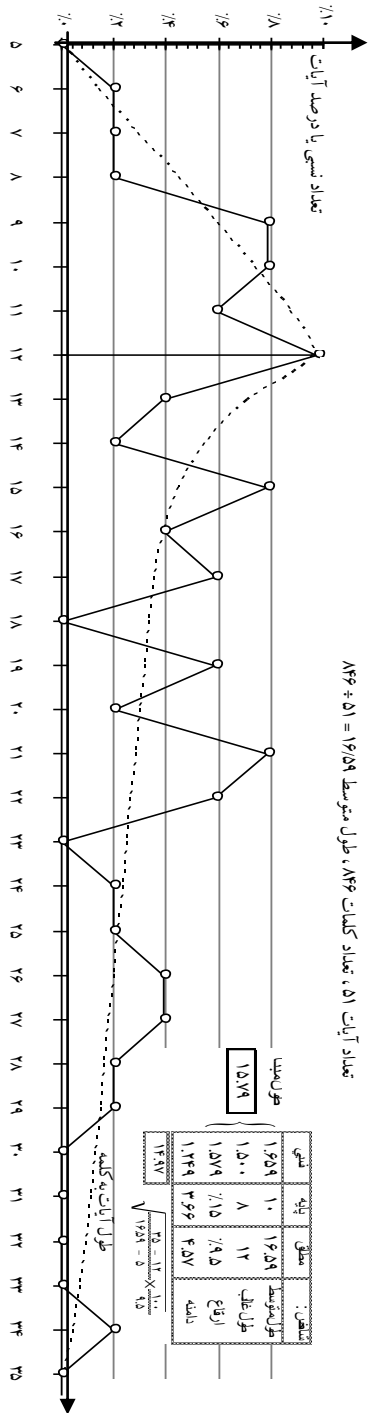
هم آهنگی شاخص ها به خوبی گروه های الف و ب نیست ولی از صورت سراسری خیلی بهتر است.

۴۲- شوری

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره شوری (۴۲)، تمام آیات (۱ تا ۵۳)،
شماره گذاری نوع ۲ که به نظر منطقی تر آمد، منهای تقسیم آیه ۳۱ به دو آیه

طول آیت	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰	۲۱	۲۲	۲۳	۲۴	۲۵	۲۶	۲۷	۲۸	۲۹	۳۰	۳۱	۳۲	۳۳	۳۴	۳۵
شماره آیات																														
تعداد آیات	۱	۱	۱	۴	۴	۳	۵	۲	۱	۴	۲	۳	۰	۳	۱	۴	۳	۰	۱	۱	۲	۲	۱	۱	۰	۰	۰	۱	۰	
تعداد کلمات	۶	۷	۸	۳۶	۴۰	۳۳	۶۰	۲۶	۱۴	۶۰	۳۳	۵۱	۰	۵۷	۲۰	۸۴	۶۶	۰	۲۴	۵۲	۵۴	۷۸	۲۹	۰	۰	۰	۳۴	۰	۰	
درصد آیت	۲.۰	۲.۰	۲.۰	۷.۸	۷.۸	۵.۹	۹.۸	۳.۹	۲.۰	۷.۸	۳.۹	۵.۹	۰.۰	۵.۹	۲.۰	۷.۸	۵.۹	۰.۰	۲.۰	۲.۹	۳.۹	۲.۰	۲.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۲.۰	۰.۰	۰.۰	

تعداد آیات ۵۱، تعداد کلمات ۸۴۶، طول متوسط $16/59 = 846 \div 51$

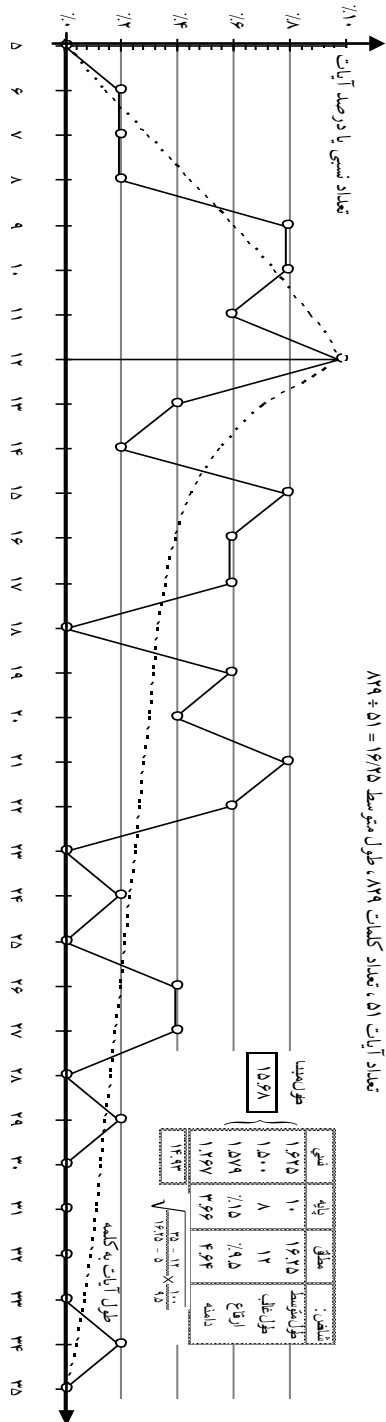

شکل منحنی، به لحاظ دره‌ای که مابین دو قله دارد کمی غیر طبیعی است و در شاخص‌ها طول متوسط قدری زیاد شده است. اگر نظریه بلاشیر را دائر به وجود جمله‌های الحاقی («وَالَّذِي أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ...» در آیه ۱۱ و «فَلْيَأْتِكُمْ عَذَابٌ لَّعْنٌ...» در آیه ۲۲) در نظر بگیریم اشکالات فوق تخفیف پیدا می‌کند.

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره شوری (۴۲)، تمام آیات براساس نظریه بلاشتر دائر به وجود جملات الحاقی در آیات ۱۱ و ۲۲

طول آیات	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰	۲۱	۲۲	۲۳	۲۴	۲۵	۲۶	۲۷	۲۸	۲۹	۳۰	۳۱	۳۲	۳۳	۳۴	۳۵
شماره آیات																															
تعداد آیات	۰	۱	۱	۱	۴	۴	۳	۵	۲	۱	۴	۳	۳	۰	۳	۲	۴	۳	۰	۱	۰	۲	۲	۰	۱	۰	۰	۰	۱	۰	
تعداد کلمات	۰	۶	۷	۸	۳۶	۴۰	۳۳	۶۰	۲۶	۱۴	۶۰	۴۸	۵۱	۰	۵۷	۴۰	۸۴	۶۶	۰	۲۴	۰	۵۲	۵۴	۰	۲۹	۰	۰	۳۴	۰	۰	
درصد آیات	۰.۰۰	۲.۰	۲.۰	۲.۰	۷.۸	۷.۸	۷.۸	۱۴.۸	۶.۲	۳.۰	۱۱.۵	۱۱.۵	۱۱.۵	۰.۰	۱۳.۶	۵.۰	۲۰.۰	۱۷.۰	۰.۰	۳.۰	۰.۰	۱۱.۵	۱۱.۵	۰.۰	۲.۰	۰.۰	۰.۰	۱۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰

تعداد آیات ۵۱، تعداد کلمات ۸۲۹، طول متوسط $16/25 = 829 \div 51$

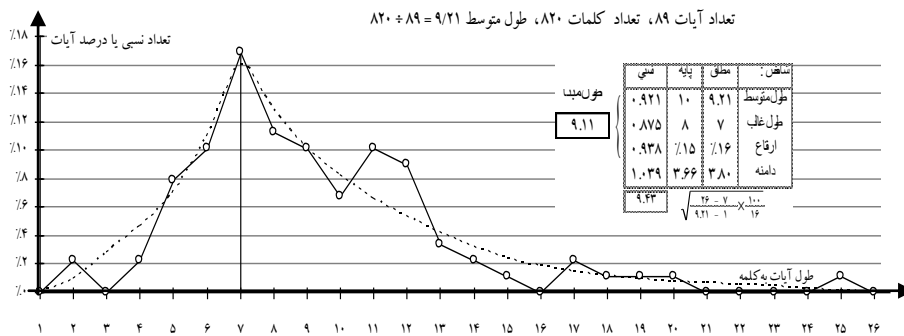
طرز فرود آمدن منحنی بهتر و شکل آن طبیعی تر شده است. شاخص ها نیز هم آهنگی بهتر پیدا کرده اند.

این که بلاشر سوره شوری (۴۲) را به دو گروه: I) ۱ تا ۳۳ و II) ۳۴ تا ۵۱ تقسیم کرده است، اختلاف زیادی مابین دو گروه دیده نمی‌شود (طول‌های متوسط و غالب در یک حدوداند و شاخص‌ها هم آهنگی کمتری دارند). همچنین آیات ۳۶، ۳۷، ۳۹ و ۴۰ را که با احتمال ضعیفی مدنی دانسته است، اتفاقاً دارای طول متوسط کمتراند. بنابراین سوره را یکپارچه هم زمان و فقط دارای دو جمله اضافی بعدی می‌گیریم. منتها می‌تواند ۲ واحد باشد.

۴۳- زخرف

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره زخرف (۴۳)، تمام آیات (۱ تا ۸۹)

طول آیات	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰	۲۱	۲۲	۲۳	۲۴	۲۵	۲۶	
شماره آیات	۵۲		۵۶	۳۳	۵	۶	۳۸	۱۴	۱۷	۱۱	۱۶	۵۸	۲۳			۳۲	۵۰	۱۲	۲۲						۳۱	
تعداد آیات	۲	۰	۲	۷	۹	۱۵	۱۰	۹	۶	۹	۸	۳	۲	۱	۰	۲	۱	۱	۱	۰	۰	۰	۰	۰	۱	۰
تعداد کلمات	۴	۰	۸	۳۵	۵۴	۱۰۵	۸۰	۸۱	۶۰	۹۹	۹۶	۳۹	۲۸	۱۵	۰	۳۴	۱۸	۱۹	۲۰	۰	۰	۰	۰	۰	۲۵	۰
درصد آیات	۲.۲	۰.۰	۲.۲	۷.۹	۱۰.۱	۱۶.۹	۱۱.۲	۱۰.۱	۶.۷	۱۰.۱	۹.۰	۳.۴	۲.۲	۱.۱	۰.۰	۲.۲	۱.۱	۱.۱	۱.۱	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۱.۱	۰.۰

منحنی طبیعی است، شاخص‌ها دور از هم نیستند، اختلاف طول مینا با طول متوسط ۰.۳% ، پاشش نیز غیریکنواخت نیست. (جز در طول ۵ که غلبه با اواسط سوره شده است).

بلاشر سوره زخرف (۴۳) را به سه گروه تقسیم می‌کند:

سیر تحول قرآن، مجموعه ضمیمه _____ ۳۸۷

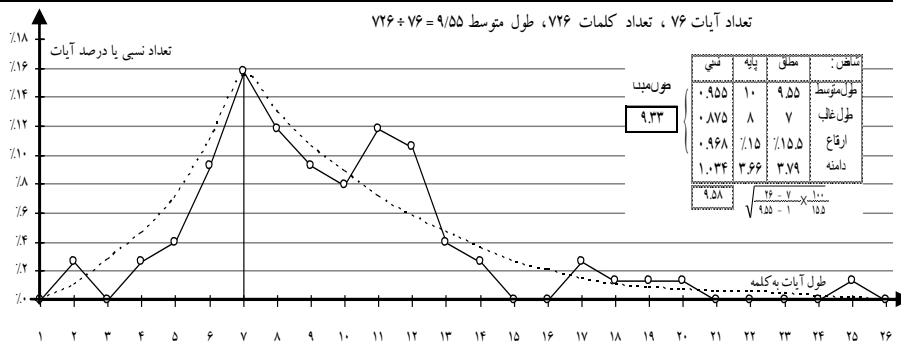
گروه I) ۱ تا ۶۵، طول متوسط ۹/۷۰، طول غالب ۷، ارتفاع ۱۶٪، دامنه ۳/۷۱
 گروه II) ۶۶ تا ۸۰، طول متوسط ۷/۲۶، طول غالب ۵، ارتفاع ۳۰٪، دامنه ۳/۳۵
 گروه III) ۸۱ تا ۸۹، طول متوسط ۹/۰۰، طول غالب ۸، ارتفاع ۴۰٪، دامنه ۱/۹۵

از این سه گروه، گروه I به سوره یکپارچه نزدیک است. گروه II عقب تر است و تا حدودی هم آهنگ، ولی گروه III ناجور است و چون به لحاظ طول متوسط و مطالب، نزدیک به گروه I می باشد، آنها را با هم می گیریم و به دو گروه زیر می رسمیم:

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره زخرف (۴۳)

الف: آیات جدال توحیدی (۱ تا ۶۵ و ۷۹ تا ۸۹)

طول آیات	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰	۲۱	۲۲	۲۳	۲۴	۲۵	۲۶	
تعداد آیات	۱	۱۳	۲۶	۲	۳	۲۰	۴	۸	۹	۱۰	۱۰	۴۴	۱۹			۳۲	۵۰	۱۲	۲۲						۳۱	
تعداد کلمات	۵۲		۵۶	۳۳	۵	۶	۳۸	۱۴	۱۷	۱۱	۱۶	۵۸	۲۳			۶۳									۲۵	
درصد آیات	۲.۶	۰.۰	۲.۶	۳.۹	۹.۲	۱۵.۸	۱۱.۸	۹.۲	۷.۹	۱۱.۸	۱۰.۵	۳.۹	۲.۶	۰.۰	۰.۰	۲.۶	۱.۳	۱.۳	۱.۳	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۱.۳	۰.۰	

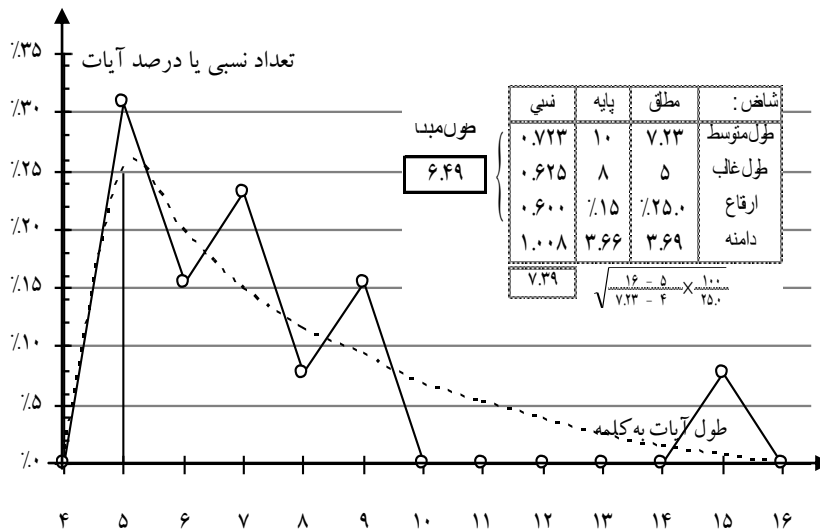

توضیح: آیات ۷۹ و ۸۰ به لحاظ مضمون و منظور با آیات قبلی ۶۶ تا ۷۸ که مربوط به بهشت و جهنم است نمی خورد و بهتر است آنها را جزو گروه الف بگیریم. به این ترتیب منحنی ها هم بهتر می شود.

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره زخرف (۴۳) - ب: آیات قیامت (۶۶ تا ۷۸)

طول آیات	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶
شماره آیات		۶۹	۷۳	۶۷	۶۶	۶۸						۷۱	
شماره آیات (ت)		۷۰	۷۴	۷۲		۷۷							
تعداد آیات	۰	۴	۲	۳	۱	۲	۰	۰	۰	۰	۰	۱	۰
تعداد کلمات	۰	۲۰	۱۲	۲۱	۸	۱۸	۰	۰	۰	۰	۰	۱۵	۰
درصد آیات	۰.۰	۳۰.۸	۱۵.۴	۲۳.۱	۷.۷	۱۵.۴	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۷.۷	۰.۰

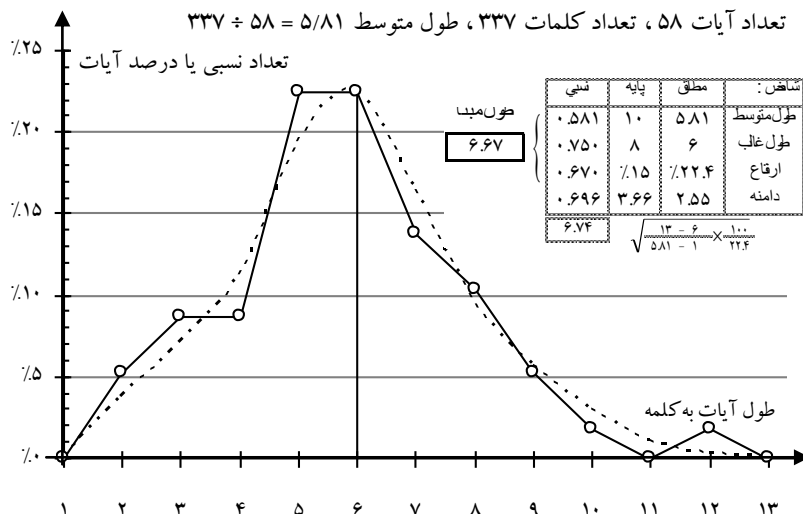
تعداد آیات ۱۳، تعداد کلمات ۹۴، طول متوسط $7/23 = 94 \div 13$

گروه الف، شاخص‌های هم‌آهنگ‌تری دارد ولی روی هم رفته هر دو گروه قابل قبول‌اند.
 آیات ۳۶ و ۶۰ و ۸۸ که بلاشر خارج متن شمرده است به لحاظ طول با سایر آیات متناسب‌اند و در هر حال حذف آنها چندان در تجزیه و ترسیم، تأثیر ندارد.

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره دخان (۴۴)، تمام آیات (۱ تا ۵۸)

طول آیات	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳
شماره آیات		۱	۲۵	۲۰	۳	۴	۵	۲	۱۷	۷		۳۷+۳۶	
		۴۴	۲۳	۲۶	۸	۹	۱۲	۶	۴۱				
		۴۶	۴۳	۲۷	۱۰	۱۱	۲۸	۱۶	۵۶				
			۵۲	۴۵	۲۲	۱۳	۲۹	۱۸					
			۵۹	۵۴	۲۴	۱۴	۳۰	۳۴					
					۳۵	۱۵	۳۲	۴۲					
					۴۰	۱۹	۴۸						
					۴۷	۲۱	۵۷						
					۴۹	۲۳							
					۵۱	۳۱							
					۵۳	۳۸							
					۵۵	۳۹							
					۵۸	۵۰							
تعداد آیات	۰	۳	۵	۵	۱۳	۱۳	۸	۶	۳	۱	۰	۱	۰
تعداد کلمات	۰	۶	۱۵	۲۰	۶۵	۷۸	۵۶	۴۸	۲۷	۱۰	۰	۱۲	۰
درصد آیات	۰.۰	۵.۲	۸.۶	۸.۶	۲۲.۴	۲۲.۴	۱۳.۸	۱۰.۳	۵.۲	۱.۷	۰.۰	۱.۷	۰.۰

منحنی کله پهن است و می نمایاند که از ترکیب دو منحنی مجاور به دست آمده است. خصوصاً که شاخص طول های متوسط و غالب، کمی از هم دوراند، اختلاف طول مینا ۱۶٪ است و پاشش یکنواخت نیست (تکیه آیات به طور منظم در ربع اول سوره روی طول ۶ است و پس از آن روی ۵ می رود و آیات کوتاه، زیاد دیده می شود). بنابراین سوره دخان (۴۴) یکپارچه نیست.

۳۹۰ _____ مجموعه آثار (۱۲)، سیر تحول قرآن (۱)

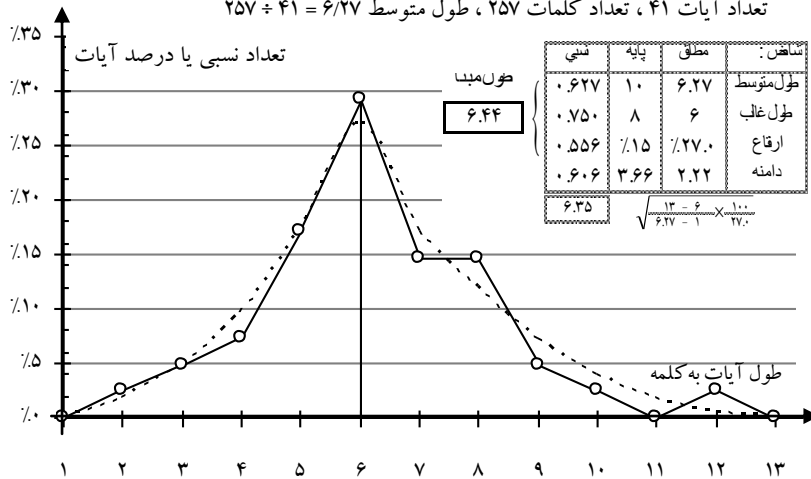
بلاشربا توجه به محتوی آیات و تغییر آیات ، سوره دخان (۴۴) را به دو گروه :
 I) ۱ تا ۴۲ و II) ۴۳ تا ۵۹ تقسیم کرده است. گروه I را متعلق به دوره دوم مکه و
 گروه II را متعلق به دوره اول مکه دانسته است . این تفکیک قابل تأیید است و با
 توجه به آن، به تجزیه و ترسیم های زیر می‌رسیم :

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره دخان (۴۴)

الف : آیات مختلط وحی، قیامت و اقوام سلف (آیات ۱ تا ۴۲)

طول آیات	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳
شماره آیات		۱	۲۵ ۳۳	۲۰ ۲۶ ۲۷	۳ ۸ ۱۰ ۲۲ ۲۴ ۳۵ ۴۰	۴ ۹ ۱۱ ۱۳ ۱۴ ۱۵ ۱۹ ۲۱ ۲۳ ۳۱ ۳۸ ۳۹	۵ ۱۲ ۲۸ ۲۹ ۳۰ ۳۲	۲ ۶ ۱۶ ۱۸ ۳۴ ۴۲	۱۷ ۴۱	۷			۳۷+۳۶
تعداد آیات	۰	۱	۲	۳	۷	۱۲	۶	۶	۲	۱	۰	۱	۰
تعداد کلمات	۰	۲	۶	۱۲	۳۵	۷۲	۴۲	۴۸	۱۸	۱۰	۰	۱۲	۰
درصد آیات	۰.۰	۲.۴	۴.۹	۷.۳	۱۷.۱	۲۹.۳	۱۴.۶	۱۴.۶	۴.۹	۲.۴	۰.۰	۲.۴	۰.۰

تعداد آیات ۴۱ ، تعداد کلمات ۲۵۷ ، طول متوسط $۶/۲۷ = ۲۵۷ \div ۴۱$

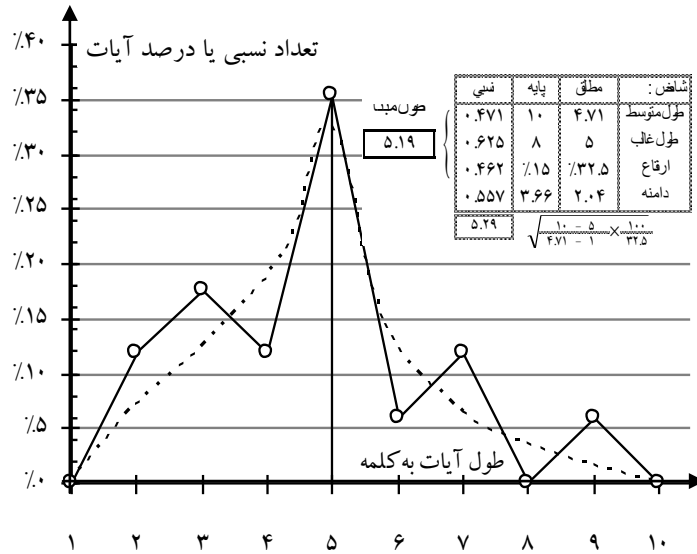

منحنی خیلی طبیعی تر از سوره یکپارچه است و طول مبنا فوق العاده نزدیک به
 طول متوسط است.

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره دخان (۴۴)
 ب: آیات توصیف جهنم و بهشت (آیات ۴۳ تا ۵۹)

طول آیات	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰
شماره آیت		۴۴ ۴۶	۴۳ ۵۲ ۵۹	۴۵ ۵۴	۴۷ ۴۹ ۵۱ ۵۳ ۵۵ ۵۸	۵۰	۴۸ ۵۷		۵۶	
تعداد آیات	۰	۲	۳	۲	۶	۱	۲	۰	۱	۰
تعداد کلمات	۰	۴	۹	۸	۳۰	۶	۱۴	۰	۹	۰
درصد آیات	۰.۰	۱۱.۸	۱۷.۶	۱۱.۸	۳۵.۳	۵.۹	۱۱.۸	۰.۰	۵.۹	۰.۰

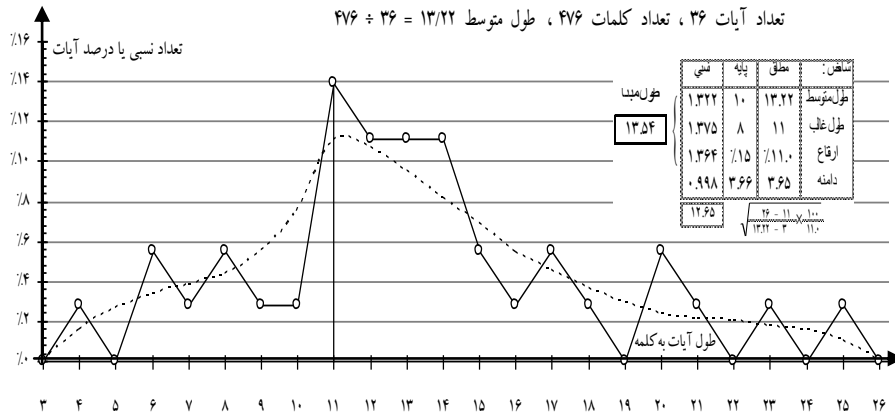
تعداد آیات ۱۷، تعداد کلمات ۸۰، طول متوسط $۴/۷۱ = ۸۰ \div ۱۷$

منحنی طبیعی تر از سوره یکپارچه است. شاخص‌ها هم نسبتاً هم‌آهنگ‌اند. اختلاف طول مبنا با طول متوسط، هر چند ۱۰/۵٪ است، باز از سوره یکپارچه کمتر است.

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره جائیه (۴۵)، تمام آیات (۱ تا ۳۶)

طول آیات	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰	۲۱	۲۲	۲۳	۲۴	۲۵	۲۶
شماره آیات (ز)	۶		۱	۱۹	۳۵	۳	۲۶	۸	۵	۷	۱۱	۲۴	۱۲	۲۰	۹		۴	۳۱		۱۶			۲۲
تعداد آیات	۱	۰	۲	۱	۲	۱	۱	۵	۴	۴	۴	۲	۱	۲	۱	۰	۲	۱	۰	۱	۰	۱	۰
تعداد کلمات	۴	۰	۱۲	۷	۱۶	۹	۱۰	۵۵	۴۸	۵۲	۵۶	۳۰	۱۶	۳۴	۱۸	۰	۴۰	۲۱	۰	۲۳	۰	۲۵	۰
درصد آیات	۲.۸	۰.۰	۵.۶	۲.۸	۵.۶	۲.۸	۲.۸	۱۳.۹	۱۱.۱	۱۱.۱	۱۱.۱	۵.۶	۲.۸	۵.۶	۲.۸	۰.۰	۵.۶	۲.۸	۰.۰	۲.۸	۰.۰	۲.۸	۰.۰

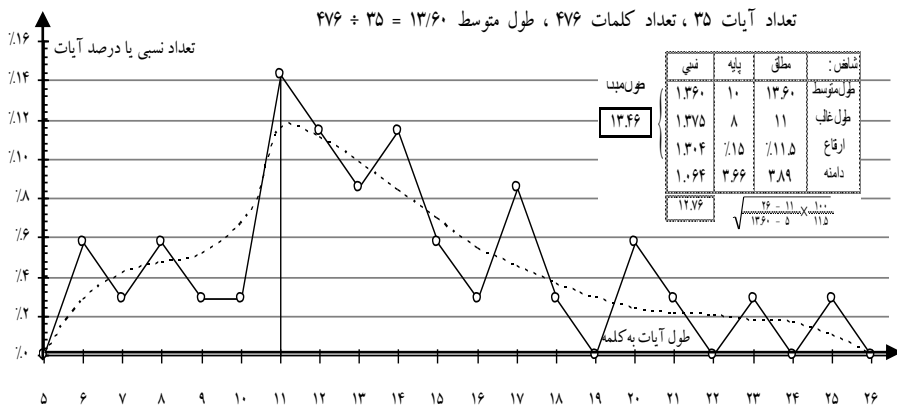

شاخص‌ها، سه‌تای اول، هم‌آهنگ‌اند و اختلال طول مبنا با طول متوسط بیش از ۴٪ نیست. فقط دامنه ضعیف است و شکل منحنی نیز زیبا نیست (سکوی بلند بعد از قله و ارتفاعات کم قبل از آن).

آنچه باعث این اشکالات و ناجوری‌ها شده است، به نظر می‌آید وجود آیه خیلی کوتاه نامتناسب ۴ کلمه‌ای ۶ باشد که چون به قافیه «ایم» ختم شده، شماره گذاران آن را آیه جدای از آیه ۷ گرفته‌اند و حال آنکه جمله ناقص است و علامت عدم وقف (لا) را در آخر آن گذارده‌اند [وَيْلٌ لِّكُلِّ أَفَّاكٍ أَثِيمٍ يَسْمَعُ آيَاتِ اللَّهِ تُنْزِلُ عَلَيْهِ ثُمَّ يُصِرُّ مُسْتَكْبِرًا كَأَن لَّمْ يَسْمَعْهَا فَبَشِّرْهُ بِعَذَابٍ أَلِيمٍ]. حال اگر دو آیه را یکی بگیریم تجزیه و ترسیم زیر را خواهیم داشت:

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره جاثیه (۴۵)،
در حالتی که آیات ۶ و ۷، یک آیه در نظر گرفته شود.

طول آیات	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰	۲۱	۲۲	۲۳	۲۴	۲۵	۲۶
تعداد آیات	۲	۱	۲	۱	۱	۵	۴	۳	۴	۲	۱	۳	۱	۰	۲	۱	۰	۱	۰	۱	۰
تعداد کلمات	۱۲	۷	۱۶	۹	۱۰	۵۵	۴۸	۳۹	۵۶	۳۰	۱۶	۵۱	۱۸	۰	۴۰	۲۱	۰	۲۳	۰	۲۵	۰
درصد آیات	۵.۷	۲.۹	۵.۷	۲.۹	۲.۹	۱۴.۳	۱۱.۴	۸.۶	۱۱.۴	۵.۷	۲.۹	۸.۶	۲.۹	۰.۰	۵.۷	۲.۹	۰.۰	۲.۹	۰.۰	۲.۹	۰.۰

ملاحظه می شود که منحنی طبیعی تر و شاخص ها نزدیک تر شده اند.

بلاش سوره جاثیه (۴۵) را به دو گروه (I: ۱ تا ۱۲ و II: ۱۳ تا ۳۶) تقسیم کرده است.

با اصلاح اخیر و الحاق آیات ۶ و ۷ بر طبق شماره گذاری نوع ۲، تفکیک به دو گروه فوق که دارای قافیه های تقریباً مشابه و شاخص های نزدیک اند و هیچ یک به تنهایی واحد هم آهنگی نمی شوند، به نظر قابل تأیید نمی آید.

گروه (I) طول متوسط $12/72 = 140 \div 11$ ، طول غالب ۱۱، ارتفاع ۱۲/۵٪
گروه (II) طول متوسط $14/00 = 336 \div 24$ ، طول غالب ۱۲، ارتفاع ۱۲/۵٪

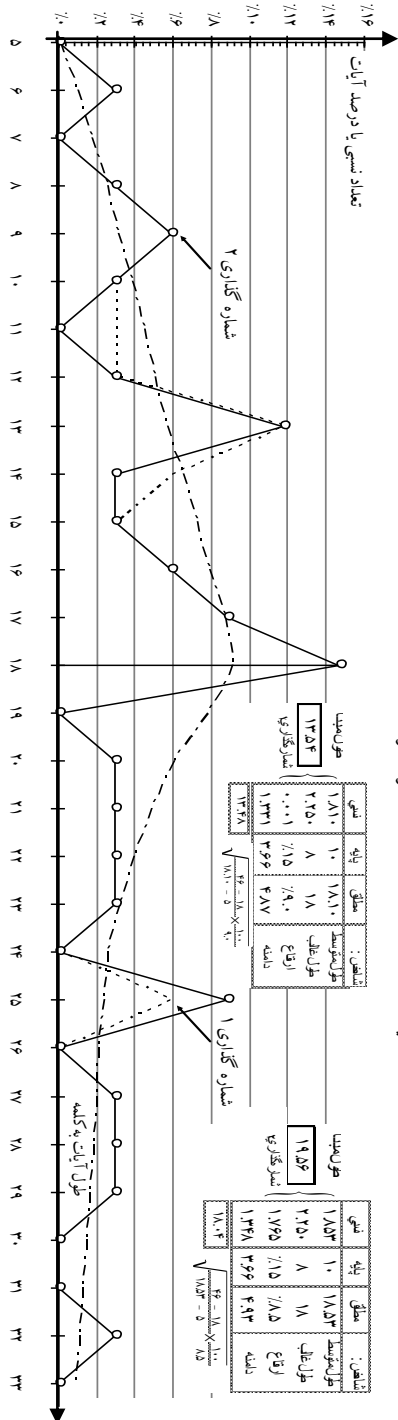
بد نیست آزمایشی از گروه بندی جدید بر حسب احتمال لابه لا شدن و در وسط آمدن بعضی آیات، بر طبق ترتیبی که در جداول واحد بندی وحی شده، به عمل آید.

۴۶ - اضافة

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره احقاف (۴۶)، تمام آیات (۱ تا ۳۵)، بر طبق شماره گذاری نوع ۲ و ادغام آیات ۳۴ + ۳۵

شماره آیات	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰	۲۱	۲۲	۲۳	۲۴	۲۵	۲۶	۲۷	۲۸	۲۹	۳۰	۳۱	۳۲	۳۳	۳۴	۳۵
تعداد آیات	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	
تعداد کلمات	۰	۰	۰	۸	۱۸	۱۰	۰	۱۲	۵۲	۱۴	۱۵	۳۲	۵۱	۹۰	۰	۲۰	۲۱	۲۲	۲۳	۰	۷۵	۰	۲۷	۲۸	۲۹	۰	۳۳	۰	۰	۰	
درصد آیات	۰.۰۰	۲.۹	۰.۰۰	۵.۹	۲.۹	۲.۹	۰.۰۰	۲.۹	۱۱.۸	۲.۹	۲.۹	۵.۹	۸.۸	۱۴.۷	۰.۰۰	۲.۹	۲.۹	۲.۹	۲.۹	۰.۰۰	۸.۸	۰.۰۰	۲.۹	۲.۹	۲.۹	۰.۰۰	۲.۹	۰.۰۰	۲.۹	۰.۰۰	

تعداد آیات ۳۴، تعداد کلمات ۶۲۰، طول متوسط ۱۸.۵۳ = ۶۲۰ ÷ ۳۴

با طول‌های متوسط و غالب و مبنای بالای ۱۸، سوره احقاف (۴۶) برخلاف آنچه معروف و مقبول است نمی‌تواند مکی باشد. اتفاقاً در روایات اسلامی آیات ۹، ۴ و ۳۴ را مدنی ذکر کرده‌اند. اگر قاعده اتخاذی صحیح باشد، این سوره هم مانند سوره رعد (۱۳) مدنی است.

شکل منحنی ناجور نیست ولی هم‌آهنگی شاخص‌ها تعریفی ندارد. خصوصاً طول غالب و دامنه. با توجه به اینکه طول غالب ۱۸ را، بیشتر با آیات بعد از ثلث اول سوره اشغال کرده است، عدم یکنواختی پاشش ظاهر می‌شود. آیات ۱ تا ۱۳ که تماماً بر موضوع و مبحث واحدی هستند دارای طول‌های کوتاه و متوسط‌اند و خلاف آن در آیات ۱۴ به بعد دیده می‌شود و با تغییر موضوع و دسته‌بندی آیات طول‌های متوسط در اطراف ۲۳ و ۱۷/۵ و ۲۰ می‌گردد. فقط دو آیه ۲۶ و ۲۷ که در وسط دسته آیات داستان احقاف (۲۰ تا ۲۵) و نقل قول از جن‌ها (۳۲ تا ۳۵) می‌آید و تذکر و جدال با مشرکین مکه است، طول‌ها مجدداً کوتاه می‌شود و محتمل است که در اصل به دنبال و مقدمه آنها نبوده باشد.

بلاش‌ر بدون آن که سوره احقاف (۴۶) را به گروه‌های مجزا تقسیم کند، عنوان‌بندی‌هایش تقریباً منطبق با دسته‌بندی‌های فوق است و در آیه ۴۵ کلمه‌ای ۱۴، توضیح ۳۲ کلمه‌ای « حَتَّىٰ إِذَا بَلَغَ أَشُدَّهُ ... وَإِنِّي مِنَ الْمُسْلِمِينَ » را الحاق بعدی می‌داند. در صورتی که اگر قسمت اول آیه را بگیریم خاتمه « تَلَاثُونَ شَهْرًا » برخلاف قافیه سایر آیات و برخلاف روال قرآن درمی‌آید.

ما سوره احقاف (۴۶) را به دو گروه الف) ۱ تا ۱۳ و ۲۶ تا ۲۷ ، ب) ۱۴ تا ۲۵ و ۲۸ تا ۳۵ تقسیم می‌کنیم و شماره‌گذاری نوع ۲، یعنی ادغام آیات ۳۴ و ۳۵ را که متصل به یکدیگراند، می‌پذیریم:

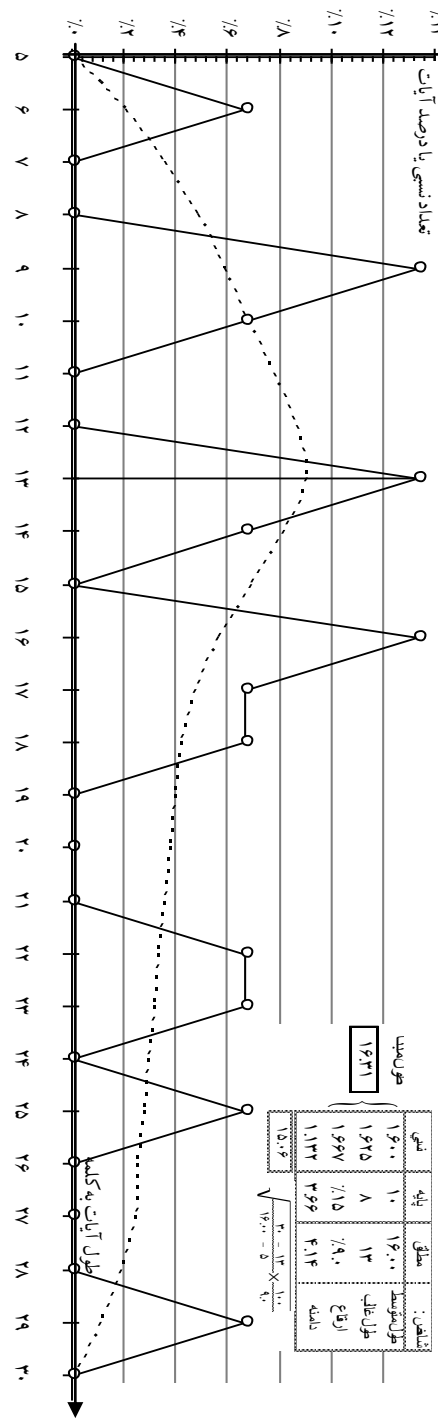
۴۶- الف) بحث توحید با تشویق به استقامت } ۱ تا ۱۳
۲۶ تا ۲۷

۴۶- ب) احسان به والدین، داستان احقاف، هدایت جن‌ها، تندی و تقویت } ۱۴ تا ۲۵
۲۸ تا ۳۵

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره احقاف (۴۶) - الف : بحث توحید و نبوت با تشویق به استقامت (آیات ۱ تا ۱۳ و ۲۶ و ۲۷)

طول آیات	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰	۲۱	۲۲	۲۳	۲۴	۲۵	۲۶	۲۷	۲۸	۲۹	۳۰
شماره آیات	۱				۵	۲۶			۲	۶		۱۱	۴	۱۰				۸	۹		۷					۳
تعداد آیات	۰	۱	۰	۰	۲	۱	۰	۰	۲	۱	۰	۲	۱	۱	۰	۰	۰	۱	۱	۰	۰	۱	۰	۰	۰	۱
تعداد کلمات	۰	۶	۰	۰	۱۸	۱۰	۰	۰	۲۶	۱۴	۰	۳۳	۱۷	۱۸	۰	۰	۰	۲۲	۲۳	۰	۲۵	۰	۰	۰	۲۹	۰
درصد آیات	۰.۰	۶.۷	۰.۰	۰.۰	۱۳.۳	۶.۷	۰.۰	۰.۰	۱۳.۳	۶.۷	۰.۰	۱۳.۳	۶.۷	۶.۷	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۶.۷	۶.۷	۰.۰	۶.۷	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۶.۷	۰.۰

تعداد آیات ۱۵ ، تعداد کلمات ۲۴۰ ، طول متوسط $۲۴۰ \div ۱۵ = ۱۶/۰۰$

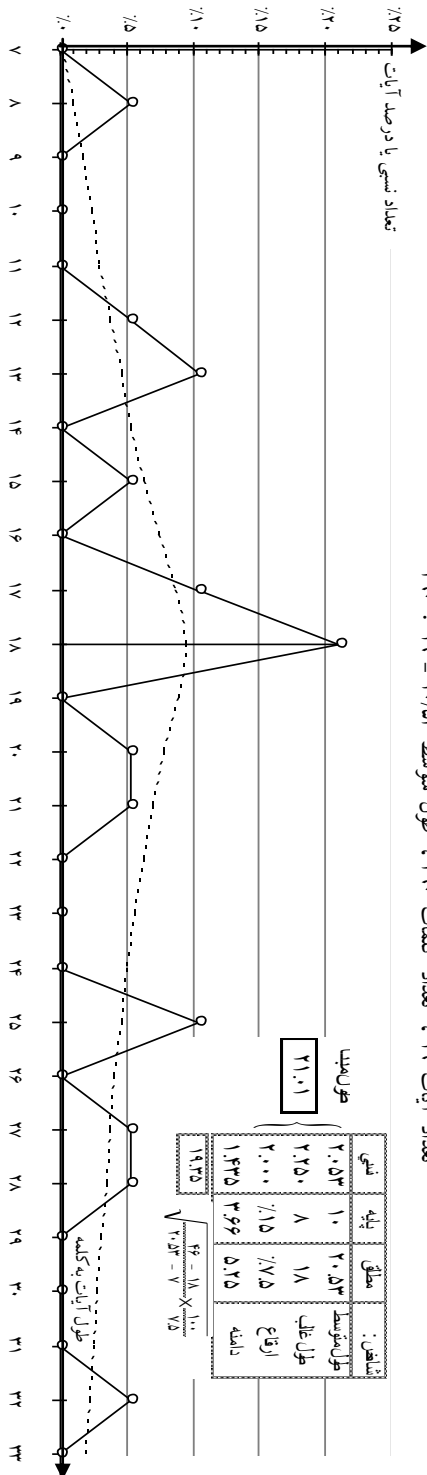

همانندگی شاخص‌های اصلی خوب است.

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره احقاف (۴۶)
 ب : احسان به والدین ، داستان احقاف ، هدایت جن ها ، تذییر و تقویت (آیات : ۱۴ تا ۲۵ و ۲۸ تا ۳۵)

طول آیت	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰	۲۱	۲۲	۲۳	۲۴	۲۵	۲۶	۲۷	۲۸	۲۹	۳۰	۳۱	۳۲	۳۳	۳۴	۳۵	۳۶	۳۷	۳۸	۳۹	۴۰		
شماره آیات		۱۸				۲۱	۲۳	۲۴		۳۰	۳۱	۳۳	۳۳	۳۳	۳۳				۳۴+۳۵	۱۹	۱۶															
تعداد آیات	۰	۱	۰	۰	۰	۱	۲	۰	۱	۰	۲	۴	۰	۰	۱	۰	۰	۰	۲	۰	۱	۱	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
تعداد کلمات	۰	۸	۰	۰	۰	۱۲	۲۶	۰	۱۵	۰	۳۴	۷۲	۰	۲۰	۲۱	۰	۰	۰	۵۰	۰	۲۷	۷۸	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
درصد آیات	۰.۰۰	۵.۳	۰.۰۰	۰.۰۰	۰.۰۰	۵.۳	۱۰.۵	۰.۰۰	۵.۳	۰.۰۰	۱۰.۵	۲۱.۱	۰.۰۰	۵.۳	۱۰.۵	۰.۰۰	۰.۰۰	۰.۰۰	۱۰.۵	۰.۰۰	۵.۳	۱۰.۵	۰.۰۰	۰.۰۰	۰.۰۰	۰.۰۰	۰.۰۰	۰.۰۰	۰.۰۰	۰.۰۰	۰.۰۰	۰.۰۰	۰.۰۰	۰.۰۰	۰.۰۰	۰.۰۰

تعداد آیات ۱۹ ، تعداد کلمات ۳۹۰ ، طول متوسط $۲۰/۵۳ = ۳۹۰ \div ۱۹$

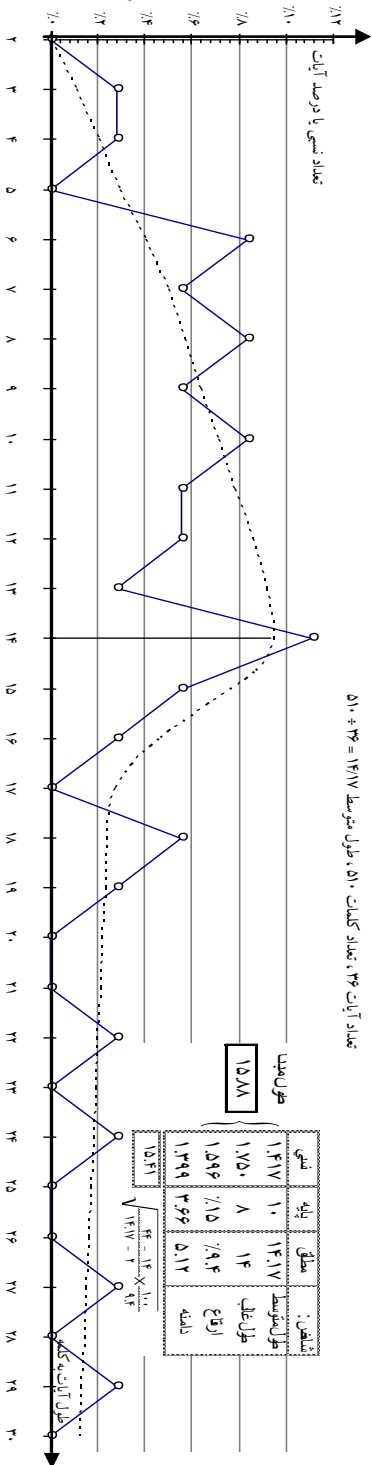
شکل منحنی غیر طبیعی نیست و شاخص ها نسبتاً هم آهنگ اند. با شماره گذاری نوع ۱ طول مبنا ۲۱/۰۱ می شود.

۴۷ - محمد

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره محمد (۴۷)، تمام آیات (۱ تا ۳۸)، بر اساس شماره گذاری نوع ۲

طول آیات	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰	۲۱	۲۲	۲۳	۲۴	۲۵	۲۶	۲۷	۲۸	۲۹	۳۰	۳۱	۳۲	۳۳	۳۴	۳۵	۳۶	۳۷	۳۸	
شماره آیات (۱)					۱۹	۲۵	۲۵	۱۰	۲۳	۳۷	۲۸	۳۳	۱۴	۲۰	۱۱		۳																					
تعداد آیات	۰	۱	۱	۰	۳	۲	۳	۲	۳	۲	۲	۱	۴	۲	۱	۰	۲	۱	۰	۰	۱	۰	۰	۱	۰	۰	۱	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
تعداد کلمات	۰	۳	۴	۰	۱۸	۱۴	۲۴	۱۸	۳۰	۲۲	۲۴	۱۳	۵۶	۳۰	۱۶	۰	۳۶	۱۹	۰	۲۲	۰	۲۲	۰	۲۴	۰	۲۷	۰	۲۹	۰	۲۸	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
درصد آیات	۰.۰	۷.۸	۷.۸	۰.۰	۸.۳	۵.۶	۸.۳	۵.۶	۸.۳	۵.۶	۵.۶	۷.۸	۱۱.۱	۵.۶	۷.۸	۰.۰	۵.۶	۷.۸	۰.۰	۷.۸	۰.۰	۷.۸	۰.۰	۷.۸	۰.۰	۷.۸	۰.۰	۷.۸	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰

تعداد آیات ۳۶، تعداد کلمات ۵۱۰، طول متوسط ۱۴۱۷ = ۳۶ + ۵۱۰

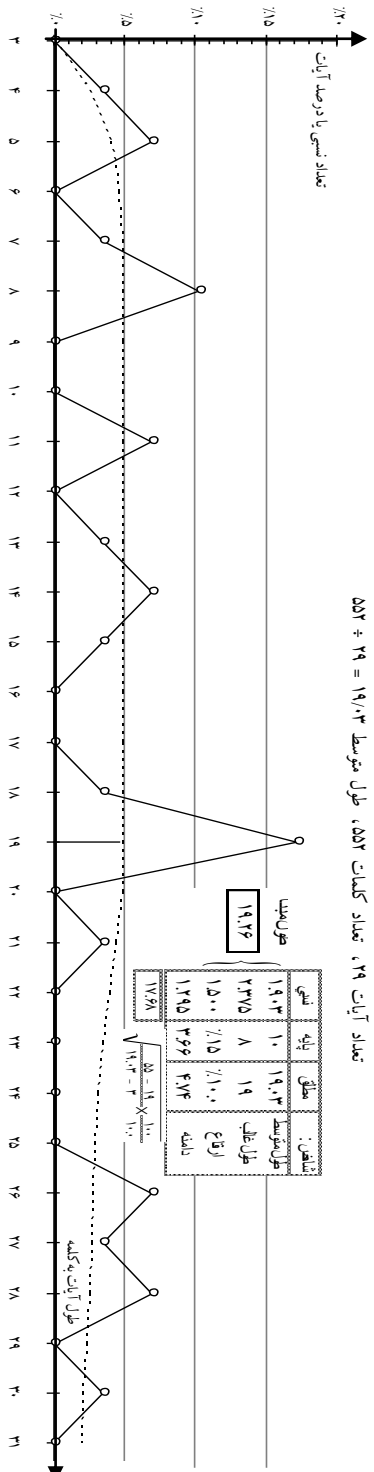
شماره گذاری نوع ۱ به نتایج غیر قابل قبول منتهی می‌شد (طول متوسط و دامنه خیلی کوتاه) مضافاً به اینکه آیات ۴+۵ و ۱۶+۱۷ واقعاً متصل‌اند. از طرف دیگر با تأیید نظر بلاشتر دائر به اینکه آیات ۱۱ و ۲۶ دارای قافیه متفاوت و مضمون مشابه با سوره‌های آخر هستند، آنها را در حساب تجزیه و ترسیم کنار گذاشتیم. جمع کلمات این دو آیه ۲۳ می‌شود. شاخص‌های حاصله زیاد نااهم آهنگ هستند ولی طول میانگین ۱۷/۵، با طول متوسط اختلاف دارد.

۴۸- فتح

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره فتح (۴۸)، تمام آیات (۱ تا ۲۹)

شماره آیات	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰	۲۱	۲۲	۲۳	۲۴	۲۵	۲۶	۲۷	۲۸	۲۹	۳۰	۳۱	۳۲	۳۳	۳۴	۳۵	۳۶	۳۷	۳۸	۳۹	۴۰	۴۱		
تعداد آیات	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰	۲۱	۲۲	۲۳	۲۴	۲۵	۲۶	۲۷	۲۸	۲۹	۳۰	۳۱	۳۲	۳۳	۳۴	۳۵	۳۶	۳۷	۳۸	۳۹	۴۰			
تعداد کلمات	۰	۴	۱۰	۰	۷	۲۳	۰	۲۲	۰	۲۲	۱۳	۷۸	۲	۱۵	۰	۱۸	۴۵	۰	۲۱	۰	۵۲	۷۷	۵۶	۰	۵۶	۰	۳۷	۰	۳۷	۰	۳۷	۰	۳۷	۰	۳۷	۰	۳۷	۰	۳۷		
درصد آیات	۰.۰	۳.۴	۱۶.۶	۰.۰	۲۳.۴	۱۰.۳	۰.۰	۳۳.۳	۰.۰	۳۳.۳	۱۹.۳	۲۵.۲	۰.۶	۱۹.۳	۰.۰	۲۲.۴	۵۷.۷	۰.۰	۳۳.۳	۰.۰	۶۹.۳	۹۶.۳	۷۰.۰	۰.۰	۶۹.۳	۰.۰	۹۶.۳	۰.۰	۹۶.۳	۰.۰	۹۶.۳	۰.۰	۹۶.۳	۰.۰	۹۶.۳	۰.۰	۹۶.۳	۰.۰	۹۶.۳	۰.۰	۹۶.۳

تعداد آیات ۲۹، تعداد کلمات ۵۵۲، طول متوسط $19.03 = 552 \div 29$

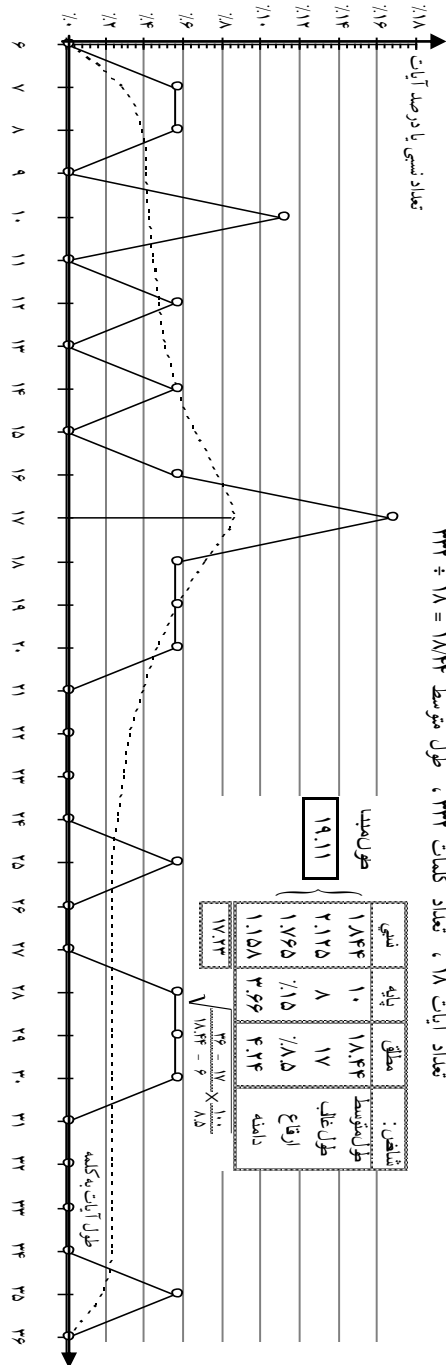
شکل منحنی و شاخص‌ها نمونه غیر طبیعی بودن و ناهم‌آهنگی است. چهار فقره شاخص هیچ یک با هم نمی‌خوانند. برای سوره‌های با طول متوسط زیاد و مدنی سابقه ندارد که طول غالب و طول متوسط منطبق باشند. یا کمی تعداد آیات متناسب گسترش آنها فرصت نداده است که قانون بزرگ تحقیق پیدا کند و حساب احتمالات جواب درست بدهد و بنابراین استنباط طول غالب روی ۱۹ افتاده است و یا آنکه سوره یکپارچه نیست زیرا که پایش آیات برای نصف اول سوره روی طول‌های کم است و برای نیمه بعد متمایل به طول‌های بلند شده است. نظریه اینکه سراسر سوره فتح (۴۸) را جمع به فتح است و دارای قافیه واحد می‌باشد فرض دوم مشکل است.

۴۹ - جبرات

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره حجرات (۴۹)، تمام آیات (۱ تا ۱۸)

طول آیت	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰	۲۱	۲۲	۲۳	۲۴	۲۵	۲۶	۲۷	۲۸	۲۹	۳۰	۳۱	۳۲	۳۳	۳۴	۳۵	۳۶				
شماره آیت		۸	۴		۱۰		۵		۱		۱۶	۳	۶	۱۷	۲	۳	۱۸	۱۹	۲۰	۲۱	۲۲	۲۳	۲۴	۲۵	۲۶	۲۷	۲۸	۲۹	۳۰	۳۱	۳۲	۳۳	۳۴	۳۵	۳۶
تعداد آیات	۰	۱	۱	۰	۲	۰	۱	۰	۱	۰	۱	۳	۶	۱	۱	۱	۱۸	۱۹	۲۰	۰	۰	۰	۱	۰	۰	۱	۱	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
تعداد کلمات	۰	۷	۸	۰	۲۰	۰	۱۲	۰	۱۴	۰	۱۶	۵۱	۱۸	۱۹	۲۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۲۵	۰	۰	۲۸	۲۹	۳۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
درصد آیت	۰.۰	۵.۶	۵.۶	۰.۰	۱۱.۱	۰.۰	۵.۶	۰.۰	۵.۶	۰.۰	۵.۶	۱۶.۷	۵.۶	۵.۶	۵.۶	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۵.۶	۰.۰	۰.۰	۵.۶	۵.۶	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰

تعداد آیات ۱۸ ، تعداد کلمات ۳۳۲ ، طول متوسط $332 \div 18 = 18.44$

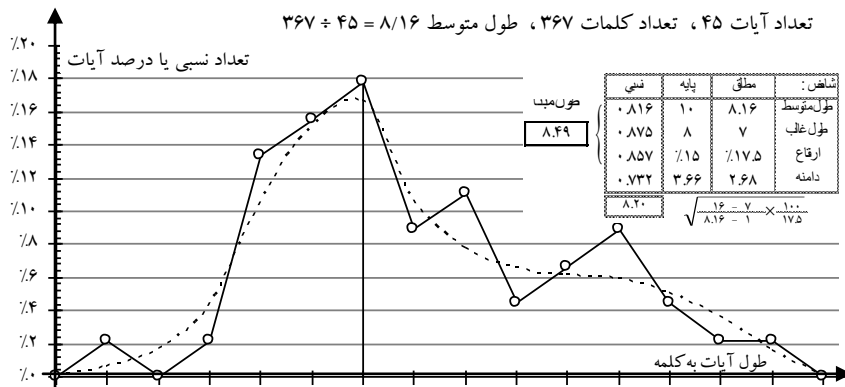
سیر تحول قرآن، مجموعه ضمیمه _____ ۴۰۱

قَلَّتِ تعداد آیات باز هم باعث شده است که قانون اعداد بزرگ تحقق کامل پیدا نکرده و منحنی پر نشود، احتمال نزول آیه خیلی بلند (برای افزایش دامنه و افزایش طول متوسط) رخ نداده باشد. اگر تعداد آیات بیشتر می شد احتمال پیشروی منحنی به راست و ترقی طول متوسط کاملاً وجود می داشت ولی طول غالب که ۳ آیه روی ۱۸ آیه دارد، عوض نمی شد و ارتفاع نیز بالا می رفت. چون با افزایش تعداد آیات خارج قسمت ترقی می کرد و ارتفاع نسبی طول ۱۷ کمتر می شد. بنابراین می توانیم طول مبنا را حتی بیش از ۱۸/۵۵ بدانیم یعنی سوره حجرات (۴۹) را جدیدتر بگیریم. (مثلاً اگر بخواهیم دامنه مجازی و بلندترین آیه محتمل را به دست آوریم رقم دامنه را طوری می گیریم که شاخص نسبی مربوطه، هم آهنگ با شاخص هایی که احتمالاً صحیح تر باشد و بعد طول متوسط مجازی را حساب می کنیم اگر نتایج تطبیق کرد فرضیات و محاسبات درست است. در این مورد به آیه بلند مجازی ۵۴ رسیده ایم و در این صورت دامنه نسبی و طول متوسط هر دو در حدود ۲/۰۰ درمی آیند).

۵۰-ق

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره ق (۵۰)، تمام آیات (۱ تا ۴۵)

طول آیات	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶
شماره آیات		۱		۲۴	۸ ۱۰ ۳۰ ۳۳ ۳۹ ۴۵	۱۹ ۲۰ ۲۲ ۲۳ ۳۱ ۳۴ ۴۲	۳ ۱۲ ۱۷ ۲۷ ۲۸ ۴۰ ۴۱	۱۱ ۱۶ ۲۹ ۴۴	۴ ۵ ۱۸ ۲۶ ۴۳	۹ ۲۵	۲ ۷ ۱۴	۶ ۲۱ ۳۷ ۳۸	۳۶ ۱۴+۱۳	۱۵	۳۵	
تعداد آیات	۰	۱	۰	۱	۶	۷	۸	۴	۵	۲	۳	۴	۲	۱	۱	۰
تعداد کلمات	۰	۲	۰	۴	۳۰	۴۲	۵۶	۳۲	۴۵	۲۰	۳۳	۴۸	۲۶	۱۴	۱۵	۰
درصد آیات	۰.۰	۲.۲	۰.۰	۲.۲	۱۳.۳	۱۵.۶	۱۷.۸	۸.۹	۱۱.۱	۴.۴	۶.۷	۸.۹	۴.۴	۲.۲	۲.۲	۰.۰

شکل منحنی طبیعی است و شاخص‌ها هم آهنگی خوبی دارند. شماره گذاری نوع ۱ (با تصحیح اشتباه شماره‌های ۱۳ و ۱۴ که باید ۱۳ باشد و ۱۵ که باید ۱۴ باشد)، به نظر می‌آید از شماره گذاری نوع ۲، صحیح‌تر آمد.

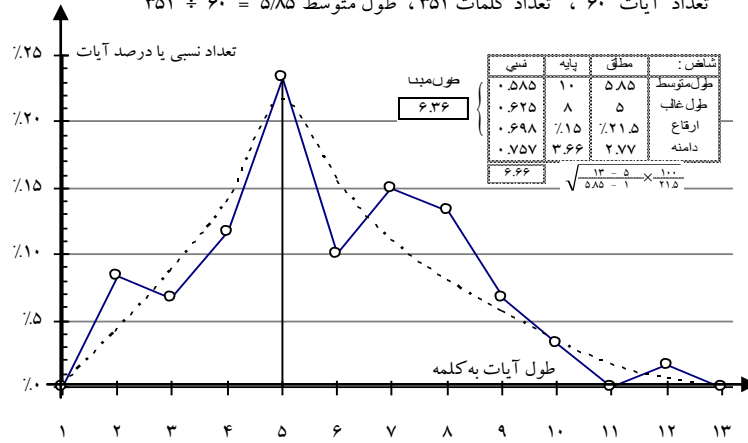
بلاشر سوره ق (۵۰) را به دو گروه (I: ۱ تا ۳۴ و II: ۳۵ تا ۴۵) تقسیم کرده است. ولی پاشش این دو گروه و طول‌های متوسط و غالب، نزدیک به هم هستند و دلیلی به نظر نمی‌رسد که آنها را جدا کنیم. خصوصاً که قافیه غالب بر وزن «بعید و حفیظ» تا آیه ۳۶ باقی است و آیه آخر نیز به «وعید» ختم نمی‌شود. البته از آیه ۳۷ به بعد قافیه تازه «غروب» پیدا می‌شود. در این صورت طول‌های متوسط عیناً یکی درمی‌آیند.

۵۱- ذاریات

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره ذاریات (۵۱)، تمام آیات (۱ تا ۶۰)

طول آیات	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳
شماره آیات	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳
	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷
	۱۸	۲۰	۲۱	۲۲	۲۳	۲۴	۲۵	۲۶	۲۷	۲۸	۲۹	۳۰	۳۱
	۳۴	۳۵	۳۶	۳۷	۳۸	۳۹	۴۰	۴۱	۴۲	۴۳	۴۴	۴۵	۴۶
	۴۸	۴۹	۵۰	۵۱	۵۲	۵۳	۵۴	۵۵	۵۶	۵۷	۵۸	۵۹	۶۰
	۶۷	۶۸	۶۹	۷۰	۷۱	۷۲	۷۳	۷۴	۷۵	۷۶	۷۷	۷۸	۷۹
	۸۴	۸۵	۸۶	۸۷	۸۸	۸۹	۹۰	۹۱	۹۲	۹۳	۹۴	۹۵	۹۶
	۹۷	۹۸	۹۹	۱۰۰	۱۰۱	۱۰۲	۱۰۳	۱۰۴	۱۰۵	۱۰۶	۱۰۷	۱۰۸	۱۰۹
	۱۱۴	۱۱۵	۱۱۶	۱۱۷	۱۱۸	۱۱۹	۱۲۰	۱۲۱	۱۲۲	۱۲۳	۱۲۴	۱۲۵	۱۲۶
	۱۳۳	۱۳۴	۱۳۵	۱۳۶	۱۳۷	۱۳۸	۱۳۹	۱۴۰	۱۴۱	۱۴۲	۱۴۳	۱۴۴	۱۴۵
تعداد آیات	۰	۵	۴	۷	۱۴	۶	۹	۸	۴	۲	۰	۱	۰
تعداد کلمات	۰	۱۰	۱۲	۲۸	۷۰	۳۶	۶۳	۶۴	۳۶	۲۰	۰	۱۲	۰
درصد آیات	۰.۰	۸.۳	۶.۷	۱۱.۷	۲۳.۳	۱۰.۰	۱۵.۰	۱۳.۳	۶.۷	۳.۳	۰.۰	۱.۷	۰.۰

تعداد آیات ۶۰ ، تعداد کلمات ۳۵۱ ، طول متوسط $۵/۸۵ = ۳۵۱ \div ۶۰$

منحنی می تواند خالی از ایراد باشد ولی شاخص ها هم آهنگ نیستند، ارتفاع قدری کوتاه و دامنه زیاد بلند است. اختلاف طول مبنا با طول متوسط $۱۰/۷\%$ است

بنابراین سوره ترکیبی از چند گروه مجاور متفاوت الطول یا متفاوت العصر است.

پاشش نیز یکنواخت نیست. در ابتدای سوره ، تکیه آیات روی طول ۲ است.

بلافاصله روی ۵ می رود و در آخر به آن برمی گردد ولی قبلاً غلبه با طول ۸ می شود.

بلاش سوره ذاریات (۵۱) را به چهار گروه به شرح زیر تقسیم کرده است :

(I) ۱ تا ۶ (II) ۷ تا ۲۳ (III) ۲۴ تا ۴۶ (IV) ۴۷ تا ۶۰

گروه I کاملاً متمایز است (به لحاظ) طول و تمرکز آیات و محتوی آنها که اعلام

وقوع قیامت از طریق قسم به آثار طبیعت است). گروه های دیگر نیز تمایزهایی به

لحاظ توزیع طول ها و مخصوصاً مطلب آیات دارند و به شرح زیر خلاصه می شوند :

گروه	موضوع	۱۲	۱۱	۱۰	۹	۸	۷	۶	۵	۴	۳	۲	طول آیات
I	اعلام حدوث قیامت به وسیله قسم روی آثار طبیعت. (می تواند واحد یکپارچه باشد)											۲	تعداد آیات
												۴	تعداد کلمات
												۶۶/۰	درصد آیات
تعداد آیات ۶ ، تعداد کلمات ۱۴ ، طول متوسط $۲/۳۳ = ۶ \div ۱۴$													
II	استدلال روی قیامت از روی آثار طبیعت و توصیف جهنم و بهشت. (طول غالب ۵۰٪ بلند است دامنه نیز بلند است. حالت واحد یکپارچه را ندارد)											۱	تعداد آیات
												۲	تعداد کلمات
												۶/۰	درصد آیات
تعداد آیات ۱۷ ، تعداد کلمات ۸۴ ، طول متوسط $۴/۹۴ = ۱۷ \div ۸۴$													
III	تذیر و توصیف از امم گذشته (طول غالب ۳۰٪ بلند است، دامنه فوق العاده کوتاه ، نمی تواند واحد کامل باشد)											۱	تعداد آیات
												۴	تعداد کلمات
												۶/۰	درصد آیات
تعداد آیات ۲۳ ، تعداد کلمات ۱۵۶ ، طول متوسط $۶/۷۸ = ۲۳ \div ۱۵۶$													
IV	استدلال روی قیامت از طبیعت و تذیر آخرت (طول غالب مناسب است و مشابه گروه ۲. منحنی دو ماکزیمم و دامنه خیلی بلند است و نمی تواند واحد کامل باشد)											۱	تعداد آیات
												۴	تعداد کلمات
												۶/۰	درصد آیات
تعداد آیات ۱۴ ، تعداد کلمات ۹۷ ، طول متوسط $۶/۹۳ = ۱۴ \div ۹۷$													

قاعداً گروه‌های III و IV را چون دارای طول متوسط معادل هستند باید بتوان یکی کرد ولی طول‌های غالبشان خیلی اختلاف دارد و مجموع آنها منحنی غیر طبیعی دو ماکزیمم و ارتفاع ضعیف و دامنه خیلی بلند می‌دهد. بنابراین قابل قبول نیست. گروه‌های II و III هم به طریق اولی واحد مستقل نمی‌دهند (اختلاف طول متوسط و طول غالب و محتوی آیات) از جمع II و IV که به لحاظ مطلب مشترک‌اند واحد کامل در نمی‌آید ولی از مجموع سه گروه II و III و IV که محتوی دو نوع مطلب است یک واحد کاملی که دارای منحنی طبیعی و شاخص‌های کاملاً هم‌آهنگ است به دست می‌آید. به‌طور خلاصه، سوره ذاریات (۵۱) به دو گروه:

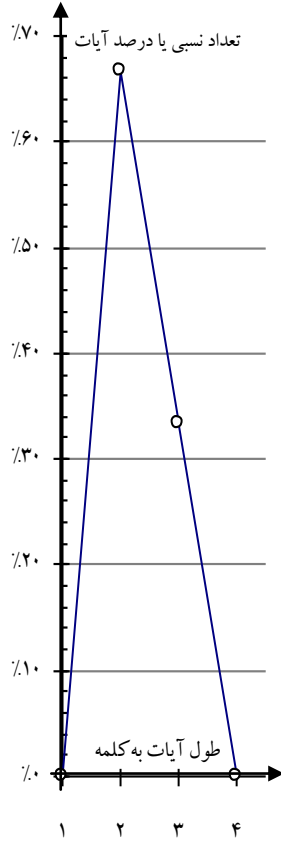
(۵۱-الف) ۱ تا ۶ قسم برای حدوث قیامت

(۵۱-ب) ۷ تا ۶۰ استدلال و تذیر قیامت و تذیر از امم گذشته

قابل تفکیک و تجزیه و ترسیم است.

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره ذاریات (۵۱)

الف: اعلام حدوث قیامت با قسم (آیات ۱ تا ۶)

طول آیات	۱	۲	۳	۴
شماره آیات		۱ ۲ ۳ ۴	۵ ۶	
تعداد آیات	۰	۴	۲	۰
تعداد کلمات	۰	۸	۶	۰
درصد آیات	۰.۰	۶۶.۷	۳۳.۳	۰.۰

تعداد آیات ۶، تعداد کلمات ۱۴، طول متوسط $۲/۳۳ = ۱۴ \div ۶$

شاخص:	نسبی	پایه	مطلق	طول متوسط
طول متوسط	۰.۲۳۳	۱۰	۲.۳۳	
طول غالب	۰.۲۵۰	۸	۲	
ارقاع	۰.۲۲۶	%۱۵	%۶۶.۵	
دامنه	۰.۴۱۰	۳.۶۶	۱.۵۰	
	۲.۸۰			$\sqrt{\frac{۴-۲}{۲.۳۳-۱}} \times \frac{۱۰۰}{۶۶.۵}$

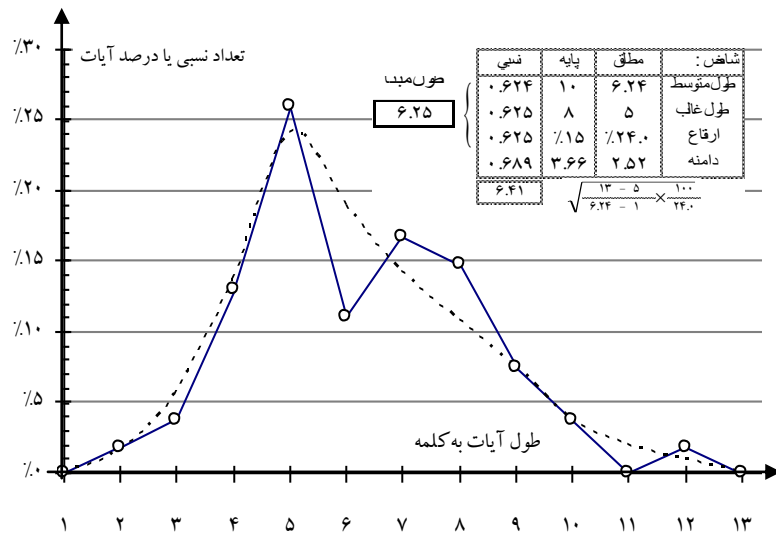
صون میندا **۲.۳۶**

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره ذاریات (۵۱)

ب: آیات استدلال و توصیف و تنذیر قیامت و تنذیر امم گذشته (آیات ۷ تا ۶۰)

طول آیات	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳
شماره آیات		۱۰	۷	۸	۱۱	۲۶	۱۴	۲۸	۱۶	۲۳		۵۲	
			۸	۹	۱۳	۳۲	۳۶	۳۰	۲۵	۵۱			
				۱۲	۱۵	۳۵	۳۷	۳۸	۲۹				
				۲۰	۱۷	۳۹	۴۰	۴۲	۵۹				
				۲۱	۱۹	۴۵	۴۱	۴۳					
				۳۴	۲۲	۵۳	۴۹	۴۴					
				۴۸	۲۴		۵۷	۴۶					
					۲۷		۵۸	۵۰					
					۳۱		۶۰						
					۳۳								
					۴۷								
					۵۴								
					۵۵								
				۵۶									
تعداد آیات	۰	۱	۲	۷	۱۴	۶	۹	۸	۴	۲	۰	۱	۰
تعداد کلمات	۰	۲	۶	۲۸	۷۰	۳۶	۶۳	۶۴	۳۶	۲۰	۰	۱۲	۰
درصد آیات	۰.۰	۱.۹	۳.۷	۱۳.۰	۲۵.۹	۱۱.۱	۱۶.۷	۱۴.۸	۷.۴	۳.۷	۰.۰	۱.۹	۰.۰

تعداد آیات ۵۴ ، تعداد کلمات ۳۳۷ ، طول متوسط $۳۳۷ \div ۵۴ = ۶.۲۴$

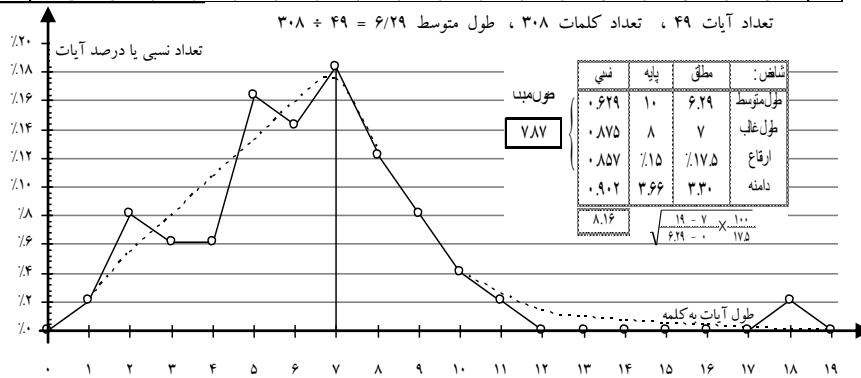

منحنی از سوره یکپارچه، جلوه طبیعی تری دارد و شاخص‌ها، هم‌آهنگ بوده طول مبنا فقط ٪۳/۰ با طول متوسط اختلاف دارد.

۵۲- طور

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره طور (۵۲)، تمام آیات (۱ تا ۴۹)

طول آیات	۰	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	
شماره آیات		۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶			۲۱	
تعداد آیات	۰	۱	۴	۳	۳	۸	۷	۹	۶	۴	۲	۱	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۱	۰	
تعداد کلمات	۰	۱	۸	۹	۱۲	۴۰	۴۲	۶۳	۴۸	۳۶	۲۰	۱۱	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۱۸	۰	
درصد آیات	۰.۰	۲.۰	۸.۲	۶.۱	۶.۱	۱۶.۳	۱۴.۳	۱۸.۴	۱۲.۲	۸.۲	۴.۱	۲.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۲.۰	۰.۰	

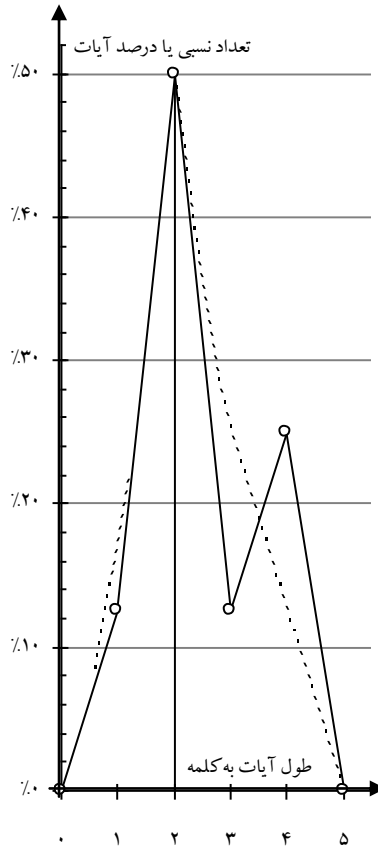
شکل منحنی با قله عقب رفته و مخصوصاً با تپه پرت افتاده بعد از دامنه، غیر طبیعی است. شاخص‌ها، هم‌آهنگی ندارند (طول غالب بیش از طول متوسط و طول مبنای سه شاخصه ۲۶/۵٪ علاوه بر طول متوسط). پاشش نیز غیر یکنواخت است (تکیه آیات در ابتدای سوره، روی طول ۲ است، بلافاصله منتقل به ۶ می‌شود و در آخر به ۷ می‌لغزد). بنابراین سوره طور (۵۲) یکپارچه نیست و از سه گروه تشکیل می‌شود.

یک علت غیر طبیعی بودن منحنی و بلندی دامنه، وجود آیه مجزای ۱۸ کلمه‌ای ۲۱ است. که بلاشر نیز، آن آیه و آیه ۱۳ را الحاق بعدی می‌داند. به علاوه، بلاشر سوره طور (۵۲) را به دو گروه: I (۱ تا ۲۸ (منهای ۱۳ و ۲۱) و II (۲۹ تا

۴۹

تقسیم می‌کند و گروه اول را ترکیب منطبق شده از دو ردیف آیات می‌داند. نظر بلاشر درباره آیه ۲۱ قابل تأیید است ولی آیه ۱۳ به لحاظ قافیه و به لحاظ متن و مقدمه مطلب در گروه ب جا دارد.

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره طور (۵۲) - الف: آیات اعلام قیامت (تا ۸)

طول آیات	۰	۱	۲	۳	۴	۵
تعداد آیات	۰	۱	۴	۱	۲	۰
تعداد کلمات	۰	۱	۸	۳	۸	۰
درصد آیات	۰.۰	۱۲.۵	۵۰.۰	۱۲.۵	۲۵.۰	۰.۰

تعداد آیات ۸، تعداد کلمات ۲۰، طول متوسط $20 \div 8 = 2.5$

شاخص:	مطلق	نسبی	پایه
طول متوسط	۲.۵۰	۰.۲۵۰	۱۰
طول غالب	۲	۰.۲۵۰	۸
ارتفاع	٪۵۰.۰	۰.۳۰۰	٪۱۵
دامنه	۱.۵۵	۰.۴۲۳	۳.۶۶
	۳.۰۶		

طول مبنا: ۲.۶۷

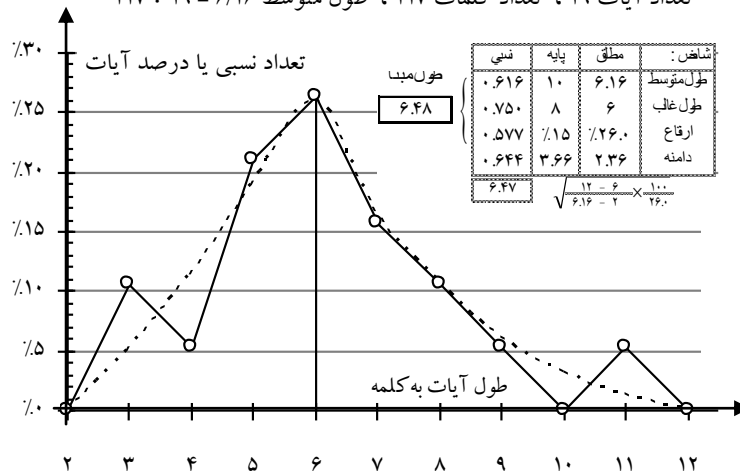
$$\sqrt{\frac{5-2}{2.50-0} \times \frac{100}{50.0}}$$

منحنی طبیعی است و شاخص‌ها هم‌آهنگی خوبی دارند.

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره طور (۵۲)
 ب: توصیف بهشت و جهنم (آیات ۹ تا ۲۸ منهای ۲۱)

طول آیات	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲
شماره آیات		۱۰ ۱۱	۹	۱۲ ۱۷ ۲۲ ۲۵	۱۳ ۱۴ ۱۵ ۱۹ ۲۷	۲۰ ۲۴ ۲۶	۱۸ ۲۳	۲۸		۱۶	
تعداد آیات	۰	۲	۱	۴	۵	۳	۲	۱	۰	۱	۰
تعداد کلمات	۰	۶	۴	۲۰	۳۰	۲۱	۱۶	۹	۰	۱۱	۰
درصد آیات	۰.۰	۱۰.۵	۵.۳	۲۱.۱	۲۶.۳	۱۵.۸	۱۰.۵	۵.۳	۰.۰	۵.۳	۰.۰

تعداد آیات ۱۹ ، تعداد کلمات ۱۱۷ ، طول متوسط $6/16 = 117 \div 19$

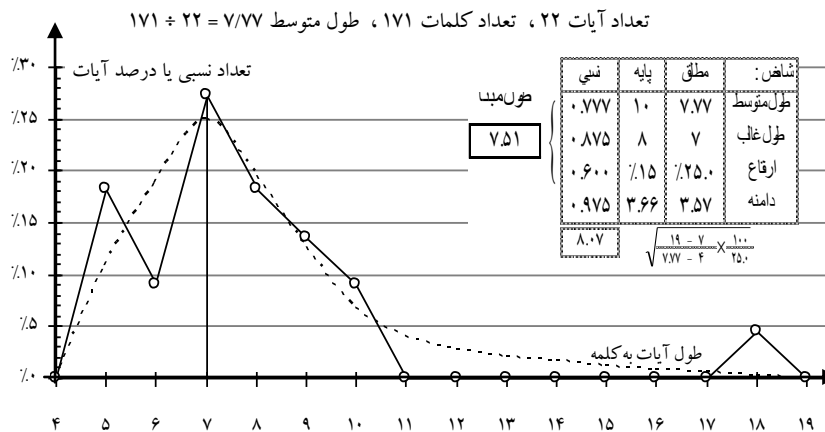

این منحنی نیز طبیعی است و شاخص‌ها به قدر کافی هم‌آهنگ‌اند و مختصر اختلاف شاخص‌های ۲ و ۳ جبران یکدیگر را کرده، طول مبنا با ۵/۳۵٪ اختلاف مساوی طول متوسط درآمده است.

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره طور (۵۲)

ج: جدال توحیدی (آیات ۲۹ تا ۴۹ و آیه ۲۱)

طول آیات	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹
شماره آیه		۳۳	۳۱	۳۰	۲۹	۴۳	۳۸								۲۱	
تعداد آیات	۰	۴	۲	۶	۴	۳	۲	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۱	۰
تعداد کلمات	۰	۲۰	۱۲	۴۲	۳۲	۲۷	۲۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۱۸	۰
درصد آیات	۰.۰	۱۸.۲	۹.۱	۲۷.۳	۱۸.۲	۱۳.۶	۹.۱	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۴.۵	۰.۰

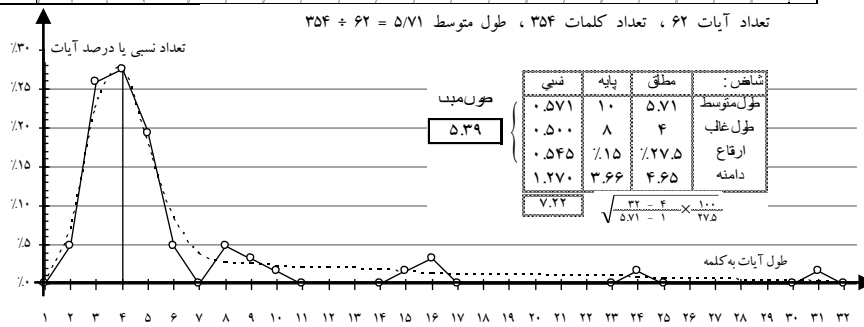

شاخص‌ها، هم‌آهنگی بدی ندارند. فقط دامنه زیاد شده است و در منحنی نیز ناجور بودن آیه ۱۸ کلمه‌ای ۲۱ ظاهر است. اگر آن را خارج متن می‌گرفتیم دامنه در جهت عکس کوتاه و ناهم‌آهنگ می‌شد و طول مبنا به عوض $7/19$ ، $7/50$ درمی‌آمد.

۵۳- نجم

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره نجم (۵۳)، تمام آیات (۱ تا ۶۲)

طول آیات	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۲۳	۲۴	۲۵	۳۰	۳۱	۳۳	
شماره آیات	۵۴	۱	۱۱	۴	۱۸																
	۶۰	۲	۱۳	۹	۲۷		۲۶	۲۷	۳۰												
	۶۱	۳	۱۹	۱۰	۴۰		۲۸	۵۳													
		۵	۲۲	۱۲																	
		۶	۲۴	۱۶																	
		۷	۲۵	۲۱																	
		۸	۳۴	۳۶																	
		۱۴	۴۱	۳۹																	
		۱۵	۴۲	۴۶																	
		۱۷	۴۳	۵۶																	
	۲۰	۴۴	۵۷																		
	۳۵	۴۵	۵۹																		
	۳۸	۴۷																			
	۵۲	۴۸																			
	۵۵	۴۹																			
	۶۲	۵۰																			
		۵۱																			
تعداد آیات	۳	۱۶	۱۷	۱۲	۳	۰	۳	۲	۱	۰	۰	۰	۱	۲	۰	۰	۱	۰	۱	۰	
تعداد کلمات	۶	۴۸	۶۸	۶۰	۱۸	۰	۲۴	۱۸	۱۰	۰	۰	۰	۱۵	۳۲	۰	۰	۲۴	۰	۳۱	۰	
درصد آیات	۴.۸	۲۵.۸	۲۷.۴	۱۹.۴	۴.۸	۰.۰	۴.۸	۳.۲	۱.۶	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۱.۶	۳.۲	۰.۰	۰.۰	۱.۶	۰.۰	۱۶.۰	۰.۰	

شکل منحنی، با دامنه زیاد از حد کشیده اش، به هیچ وجه عادی نیست و قله نوک پهن آن، خلاف معمول و انتظار است. شاخص‌ها، اگرچه اصلی‌های آن هم‌آهنگی خوبی دارند ولی چهارمی که $2/5$ برابر طول مبنا است کاملاً ناجور است. علاوه بر اینها پاشش به‌طور آشکار غیریکنواخت است:

ثلث اول سوره روی طول ۳ تکیه دارد بعد یک مرتبه در طول‌های بلند ۸ تا ۳۱ پخش می‌شود و آنجا را اشغال می‌کند و مجدداً به‌طور ناگهانی به طول‌های کوتاه مراجعه کرده بیشتر در طول ۴ متمرکز و متکی می‌شود. بنابراین، سوره نجم (۵۳) یکپارچه نبوده می‌تواند از سه گروه زیر تشکیل شده باشد:

- الف) ۱ تا ۲۵ (منهای ۲۳) اعلام وحی و اعراض از شرک
 ب) ۲۶ تا ۳۳ (به‌انضمام ۲۳) توضیح و توییح
 ج) ۳۴ تا ۶۲ توییح و تعلیم و تنذیر

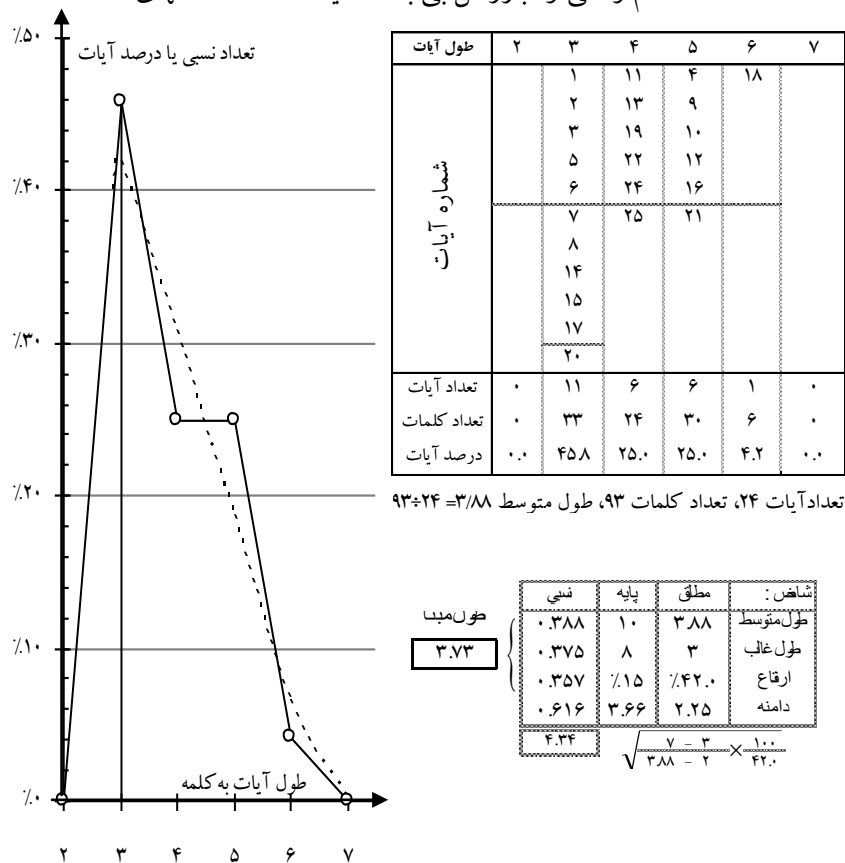
بلاشر گروه بندی دیگری قائل شده است :

(I) ۱ تا ۱۸ ، (II) ۱۹ تا ۳۳ ، (III) ۳۴ تا ۶۲

که گروه های I و II آن با تقسیم بندی ما فرق دارد و صحیح نیست. زیرا، آیات ۱۹ تا ۲۵ (به استثنای ۲۳) که بلاشر وارد گروه II کرده است به لحاظ قافیه و وزن و محتوا با قبلی ها سنخیت و مشابهت دارند و فقط آیات ۲۶ تا ۳۳ هستند که به طور آشکار خود را متمایز از قبلی ها و بعدی ها ساخته اند. مضافاً به اینکه با گروه بندی بلاشر به تجزیه و ترسیم هایی رسیدیم که کمتر از گروه های الف و ب و ج، هم آهنگی دارند.

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره نجم (۵۳)

الف : اعلام و حی و مبارزطل بی بت ها آیات (۱ تا ۲۵ منهای ۲۳)

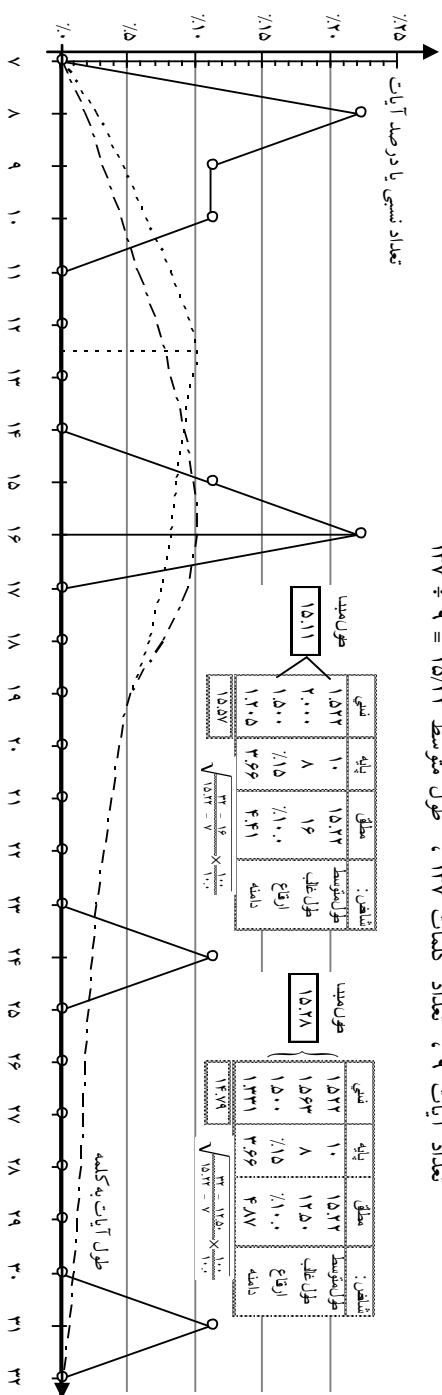

غیر از دامنه که ۵۰٪ بلندتر شده است، سایر شاخص ها هم آهنگی خوبی دارند. در این طول ها، مختصر بلندی نسبی دامنه (که ترقی کندتری از سایر شاخص دارد)، متفاوت است.

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره نجم (۵۳) - ب: توضیح و توییح (آیات ۲۶ تا ۳۳ به انضمام ۲۳)

طول آیت	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰	۲۱	۲۲	۲۳	۲۴	۲۵	۲۶	۲۷	۲۸	۲۹	۳۰	۳۱	۳۲
شماره آیت		۲۶	۲۷	۳۰					۲۹	۳۱								۲۳								۳۳
تعداد آیات	۰	۲	۱	۱	۰	۰	۰	۰	۱	۲	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۱	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۱
تعداد کلمات	۰	۱۶	۹	۱۰	۰	۰	۰	۰	۱۵	۳۲	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۲۴	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۳۱
درصد آیات	۰.۰	۲۲.۲	۱۱.۱	۱۱.۱	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۱۱.۱	۲۲.۲	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۱۱.۱	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۱۱.۱

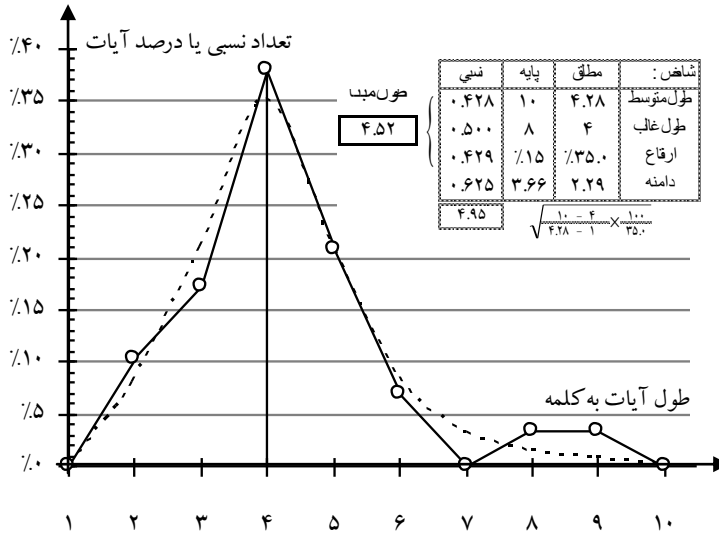
تعداد آیات ۹ ، تعداد کلمات ۱۳۷ ، طول متوسط ۱۵/۲۲ = ۱۳۷ ÷ ۹

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره نجم (۵۳)
 ج: مردم‌شناسی، حکمت، توحید، تنذیر (آیات ۳۴ تا ۶۲)

طول آیات	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰
شماره آیات		۵۴	۳۵	۳۴	۳۶	۳۷		۵۸	۵۳	
		۶۰	۳۸	۴۱	۳۹	۴۰				
		۶۱	۵۲	۴۲	۴۶					
			۵۵	۴۳	۵۶					
			۶۲	۴۴	۵۷					
				۴۵	۵۹					
				۴۷						
				۴۸						
				۴۹						
				۵۰						
			۵۱							
تعداد آیات	۰	۳	۵	۱۱	۶	۲	۰	۱	۱	۰
تعداد کلمات	۰	۶	۱۵	۴۴	۳۰	۱۲	۰	۸	۹	۰
درصد آیات	۰.۰	۱۰.۳	۱۷.۲	۳۷.۹	۲۰.۷	۶.۹	۰.۰	۳.۴	۳.۴	۰.۰

تعداد آیات ۲۹، تعداد کلمات ۱۲۴، طول متوسط $4.28 = 124 \div 29$

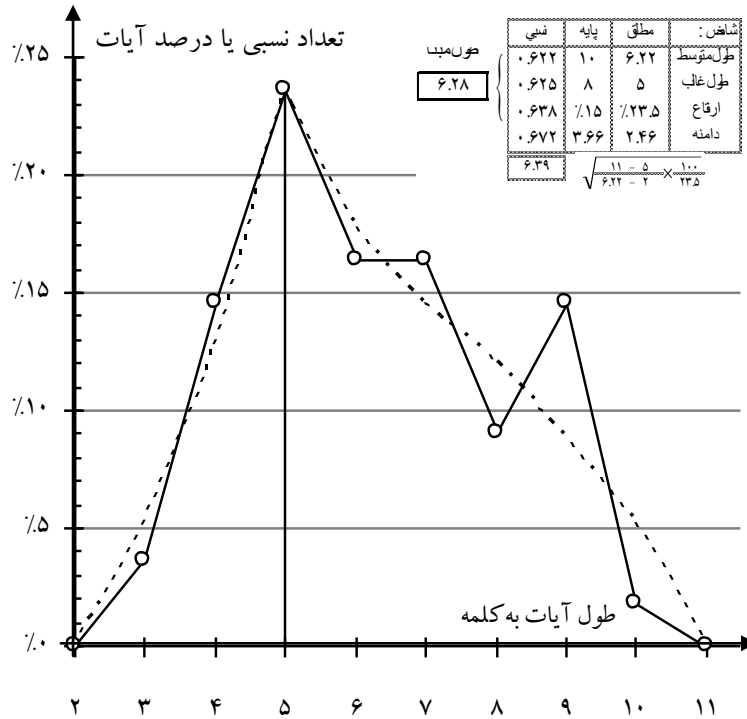

۵۴ - قمر

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره قمر (۵۴)، تمام آیات (۱ تا ۵۵)

طول آیات	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱
شماره آیات		۲۳	۱	۵	۳	۲	۶	۹	۲۴	
		۳۹	۱۶	۱۰	۱۴	۴	۷	۱۲		
			۲۱	۱۱	۱۵	۱۷	۸	۱۹		
			۲۹	۱۳	۱۸	۲۲	۲۸	۲۵		
			۳۰	۲۶	۲۰	۲۷	۳۱	۳۴		
			۳۳	۳۶	۴۶	۳۲		۳۷		
			۴۵	۳۸	۵۰	۳۵		۴۳		
			۵۳	۴۱	۵۱	۴۰		۴۸		
				۴۴	۵۵	۴۲				
				۴۷						
				۴۹						
			۵۱							
			۵۴							
تعداد آیات	۰	۲	۸	۱۳	۹	۹	۵	۸	۱	۰
تعداد کلمات	۰	۶	۳۲	۶۵	۵۴	۶۳	۴۰	۷۲	۱۰	۰
درصد آیات	۰.۰	۳.۶	۱۴.۵	۲۳.۶	۱۶.۴	۱۶.۴	۹.۱	۱۴.۵	۱.۸	۰.۰

تعداد آیات ۵۵، تعداد کلمات ۳۴۲، طول متوسط $6/22 = 342 \div 55$

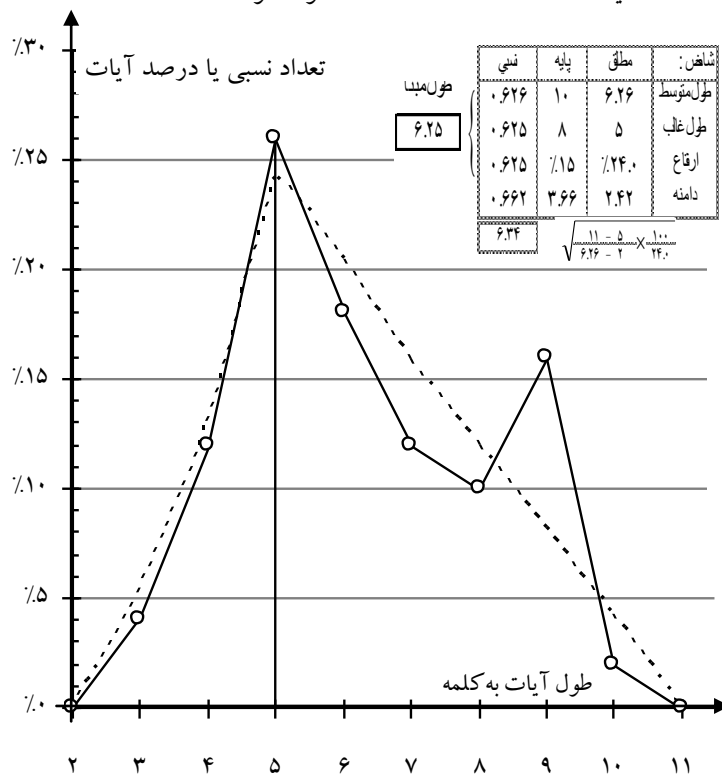

هم آهنگی شاخص‌ها روی هم رفته خوب است، پاشش نیز یکنواخت است. فقط شکل منحنی سوره قمر (۵۴)، در طول‌های بعداز طول غالب، قدری ناجور است و سقوط منظم ندارد (خصوصاً روی ۹). چنانچه تکرارهای ترجیع‌بندها را (۲ بار تکرار آیه « فَكَيْفَ كَانَ عَذَابِي وَنُذْرٍ » و ۳ بار تکرار « وَلَقَدْ يَسَّرْنَا الْقُرْآنَ لِلذِّكْرِ فَهَلْ مِنْ مُدَكِّرٍ ») از حساب خارج کنیم به تجزیه و ترسیم زیر می‌رسیم که طبیعی تر است.

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره قمر (۵۴)، پس از خارج کردن تکرار ترجیع‌بندها

طول آیات	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱
تعداد آیات	۰	۲	۶	۱۳	۹	۶	۵	۸	۱	۰
تعداد کلمات	۰	۶	۲۴	۶۵	۵۴	۴۲	۴۰	۷۲	۱۰	۰
درصد آیات	۰.۰	۴.۰	۱۲.۰	۲۶.۰	۱۸.۰	۱۲.۰	۱۰.۰	۱۶.۰	۲.۰	۰.۰

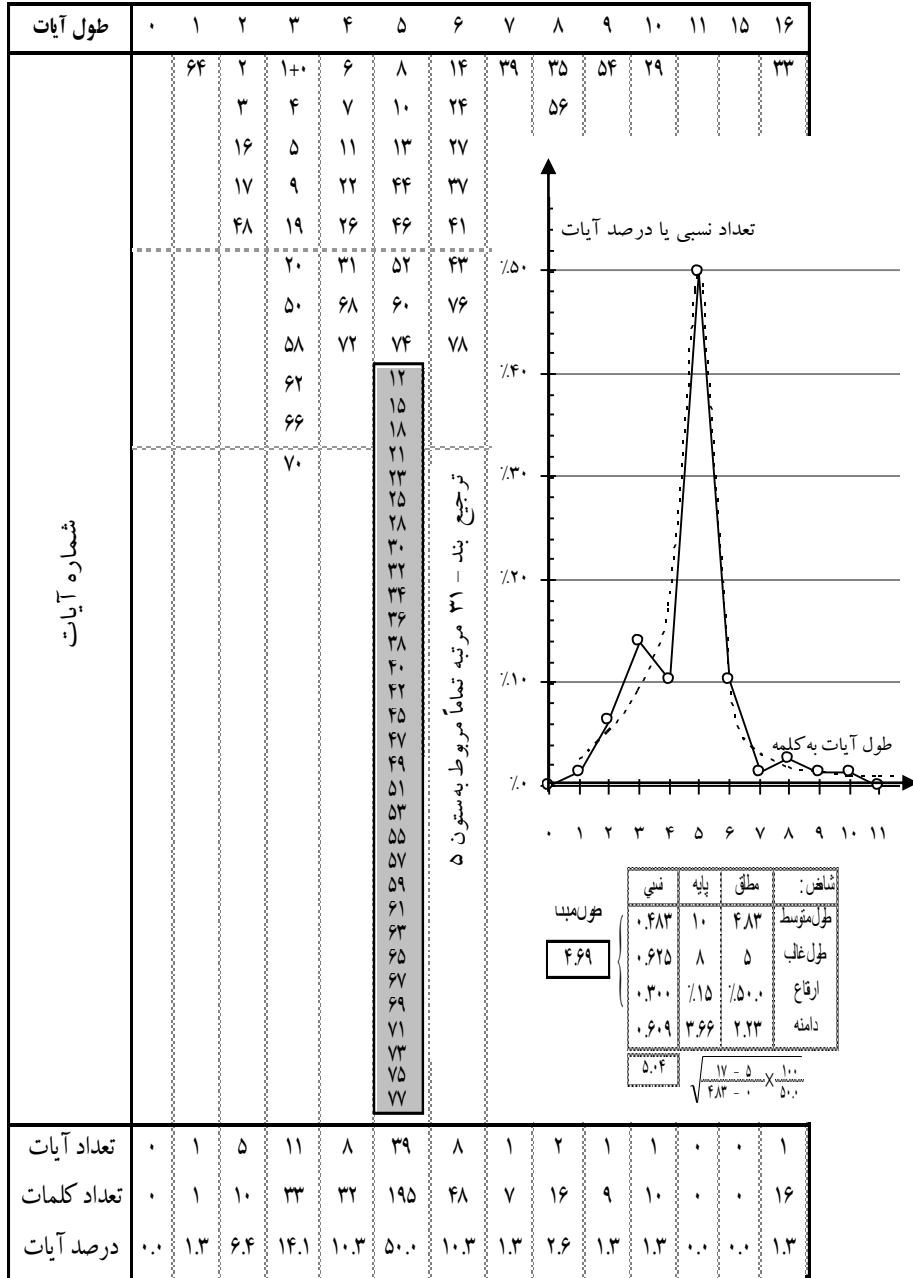
تعداد آیات ۵۰، تعداد کلمات ۳۱۳، طول متوسط $۳۱۳ \div ۵۰ = ۶/۲۶$

تنها ناجوری که مانده است تعداد خارج از تناسب آیات ۹ کلمه‌ای است ولی این استثنا نه معلول دو سه گروهه بودن است، نه الحاق بعدی آن آیات، زیرا به طور متفرق آمده‌اند و به لحاظ محتوی و مطلب در متن سوره هستند.

۵۵- رحمن (شماره گذاری نوع ۱)

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره رحمن (۵۵)، تمام آیات (۱ تا ۷۸)

علاوه بر آنکه شکل منحنی برای چنین متوسط و چنین سال، زیاده از معمول نوک تیز است، شاخص‌ها هم، هم‌آهنگ نیستند :
 طول غالب و ارتفاع خیلی بلنداند. دامنه نسبی، با وجود زیادی ارتفاع، از طول متوسط نسبی تجاوز کرده است.

علت البته واضح است : وجود ترجیع بند « فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ » که ۳۱ بار تکرار می‌شود.

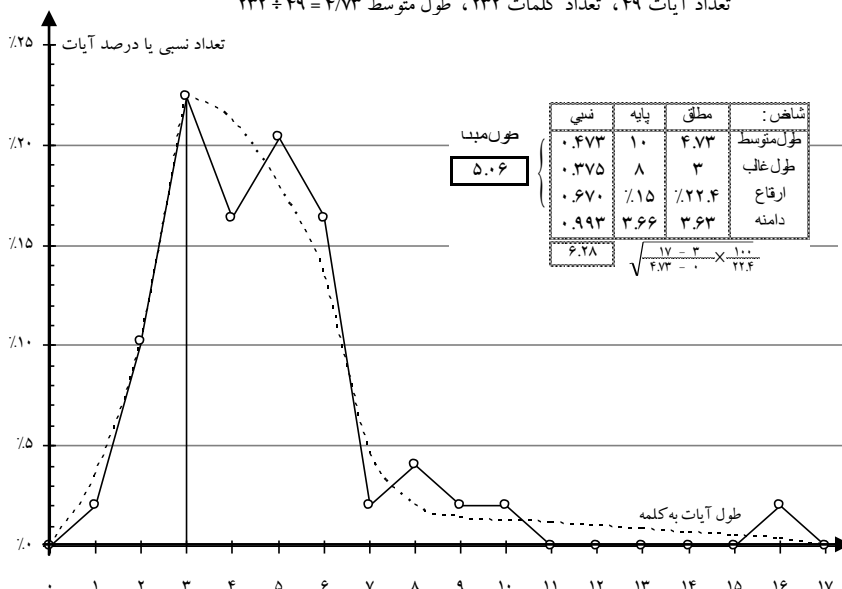
چنانچه طبق معمول، ترجیع بند را فقط یک بار یا دو بار حساب کنیم به تجربه و ترسیم زیر می‌رسیم :

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره رحمن (۵۵)،

تمام آیات ولی با احتساب یک بار آیات ترجیع بند

طول آیات	۰	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	
شماره آیات		۶۴	۲	۱۰۰	۶	۸	۱۴	۳۹	۳۵	۵۴	۲۹							۳۳	
		۳	۴	۷	۱۰	۲۴		۵۶											
		۱۶	۵	۱۱	۱۲	۲۷													
		۱۷	۹	۲۲	۱۳	۳۷													
		۴۸	۱۹	۲۶	۴۴	۴۱													
			۲۰	۳۱	۴۶	۴۳													
			۵۰	۶۸	۵۲	۷۶													
			۵۸	۷۲	۵۳	۷۸													
			۶۲	۶۰	۷۴														
			۶۶																
			۷۰																
تعداد آیات	۰	۱	۵	۱۱	۸	۱۰	۸	۱	۲	۱	۱	۰	۰	۰	۰	۰	۱	۰	
تعداد کلمات	۰	۱	۱۰	۳۳	۳۲	۵۰	۴۸	۷	۱۶	۹	۱۰	۰	۰	۰	۰	۰	۱۶	۰	
درصد آیات	۰.۰	۲.۰	۱۰.۲	۲۲.۴	۱۶.۳	۲۰.۴	۱۶.۳	۲.۰	۴.۱	۲.۰	۲.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۲۰.۰	۰.۰	

تعداد آیات ۴۹، تعداد کلمات ۲۳۲، طول متوسط $4.73 = 232 \div 49$

منحنی طبیعی تر نشده است. شاخص‌ها ناهم‌آهنگ تراند. قضایا در جهت عکس، ناجور درآمده است (کوتاهی طول غالب و ارتفاع و بلندی و خوابیدگی فوق‌العاده دامنه) شکل منحنی می‌رساند که ترکیب دو مجموعه با طول‌های غالب متفاوت ۳ و ۵ یا ۳ و ۶ است.

بلاشر سوره رحمان (۵۵) را یکپارچه می‌داند و احتمال اضافات بعدی می‌دهد (آیات ۷، ۸، ۳۹، ۷۸) ولی این اصلاحات، وضع را بهبودی نمی‌دهد.

مطالعه پاشش آیات نشان می‌دهد که در اوائل و اواخر سوره پاشش روی هم‌رفته یکنواخت است و بر حول محور ۳ در طول‌های ۲ تا ۶، پخش شده است و طول‌های بلند نامتناسب مابین آیات ۲۸ تا ۴۵ جمع شده‌اند. مثلاً از این ۱۷ فقره، ردیف آیات در طول‌های ۱ و ۲ و ۳ اصلاً نیامده ولی در طول ۶ که باعث سکودار شدن منحنی شده است، ۳ آیه روی ۸ آیه دیده می‌شود و در طول‌های بلند نیز ۴ آیه از ۶ آیه را اشغال کرده است. به احتمال قوی آنچه باعث ناموزونی و ناجوری مجموعه سوره رحمن (۵۵) شده است، باید همین دسته آیات باشد. اتفاقاً به لحاظ محتوی نیز بریدگی و تمایز وجود دارد زیرا اینها تنها آیات عتاب و عذاب سوره می‌باشد درحالی که آیات دیگر از آثار خلقت و نعمات دنیا و نعیم آخرت صحبت می‌کند، بنابراین دو گروه قائل می‌شویم:

$$\left. \begin{array}{l} \left. \begin{array}{l} ۱ \text{ تا } ۲۷ \\ \text{فقط یک آیه ترجیع‌بند} \end{array} \right\} \text{ الف) } \\ \left. \begin{array}{l} ۴۶ \text{ تا } ۷۸ \\ \text{(و با یک بار احتساب آیه ترجیع‌بند)} \end{array} \right\} \text{ ب) } \end{array} \right\} \text{ رحمان (۵۵)}$$

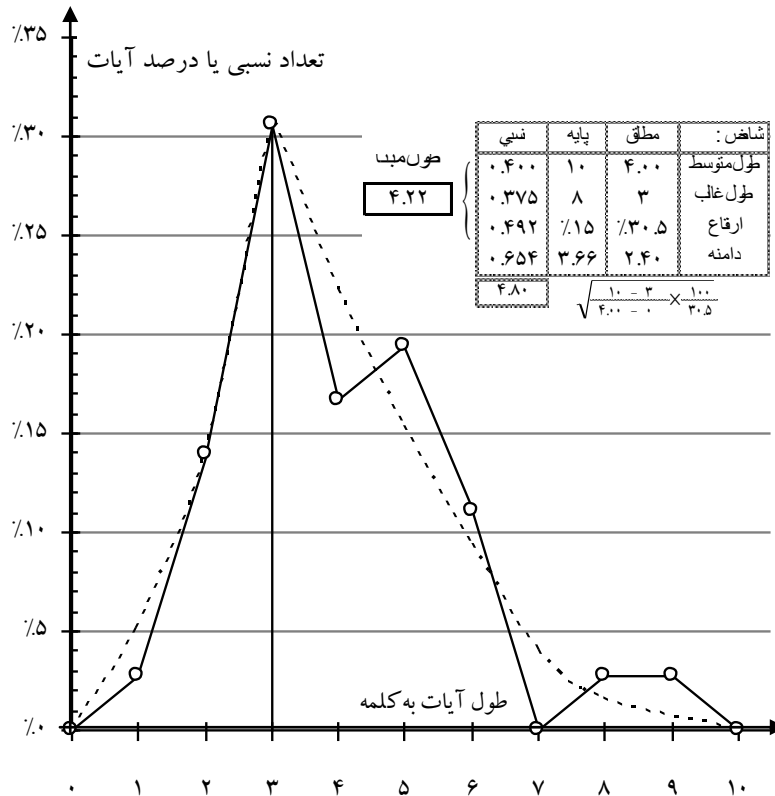
جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره رحمن (۵۵) - الف، در صفحه بعد نشان می‌دهد که شاخص‌ها هم‌آهنگ‌تر شده‌اند و شکل منحنی کاملاً طبیعی است. البته دامنه هنوز بلند است (۳۶٪) و طول مبنا ۲۰٪ بزرگ‌تر از طول متوسط درآمده است. ولی در سوره‌های آیه کوتاه، انطباق بیشتر و اختلاف کمتر، مشکل است. مگر آنکه دامنه بلند را یک انحراف از قانون احتمالات تلقی کرده، متوسط سه شاخص اول را بگیریم. در این صورت به طول مبنای ۴/۲۲ می‌رسیم که فقط ۵/۵٪ اختلاف دارد.

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره رحمن (۵۵)، فقط با یکبار احتساب آیه ترجیع بند
الف: آیات خلقت و نعمت و بهشت (۱ تا ۲۷ و ۴۶ تا ۷۸) و حذف آیات ۷ و ۸ و ۷۸

طول آیات	۰	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰
شماره آیات		۶۴	۲	۱۰۰	۶	۸	۱۴		۵۶	۵۴	
			۳	۴	۷	۱۰	۲۴				
			۱۶	۵	۱۱	۱۲	۲۷				
			۱۷	۹	۲۲	۱۳	۷۶				
			۴۸	۱۹	۲۶	۴۶	۷۸				
				۲۰	۶۸	۵۲					
				۵۰	۷۲	۶۰					
				۵۸		۷۴					
				۶۲							
				۶۶							
			۷۰								
تعداد آیات	۰	۱	۵	۱۱	۶	۷	۴	۰	۱	۱	۰
تعداد کلمات	۰	۱	۱۰	۳۳	۲۴	۳۵	۲۴	۰	۸	۹	۰
درصد آیات	۰.۰	۲.۸	۱۳.۹	۳۰.۶	۱۶.۷	۱۹.۴	۱۱.۱	۰.۰	۲.۸	۲.۸	۰.۰

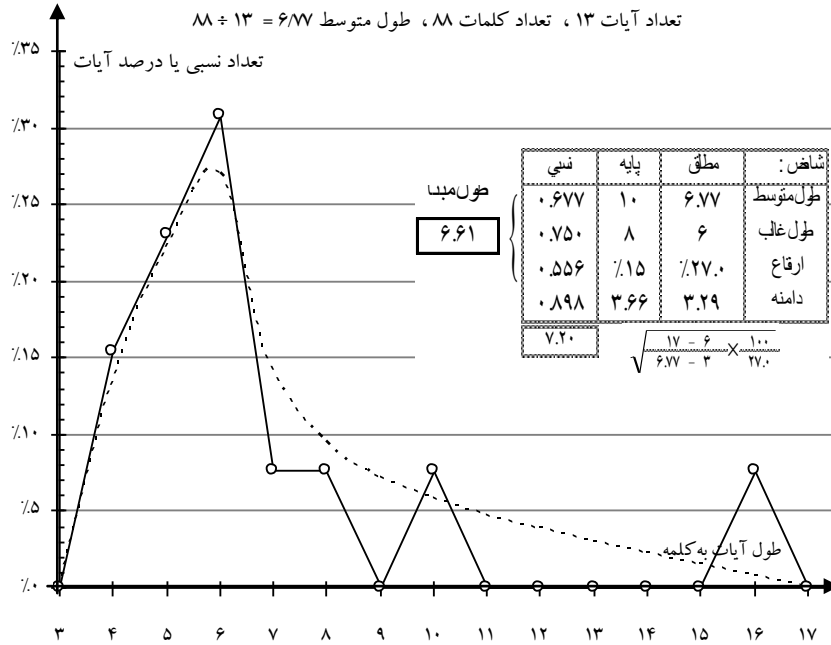
با حذف آیات ۷ و ۸ و ۷۸

تعداد آیات ۳۶، تعداد کلمات ۱۴۴، طول متوسط $4/00 = 36 \div 144$

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره رحمن (۵۵)، فقط با یکبار احتساب آیه ترجیع بند
 ب: آیات عتاب و جهنم (۲۸ تا ۴۵) و احتساب آیات ۷ و ۸ و ۷۸

طول آیات	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷
شماره آیات		۳۱ ۷	۴۴ ۸	۳۷ ۴۱ ۴۳ ۷۸	۳۹	۳۵		۲۹						۳۳	
تعداد آیات	۰	۲	۳	۴	۱	۱	۰	۱	۰	۰	۰	۰	۰	۱	۰
تعداد کلمات	۰	۸	۱۵	۲۴	۷	۸	۰	۱۰	۰	۰	۰	۰	۰	۱۶	۰
درصد آیات	۰.۰	۱۵.۴	۲۳.۱	۳۰.۸	۷.۷	۷.۷	۰.۰	۷.۷	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۷.۷	۰.۰

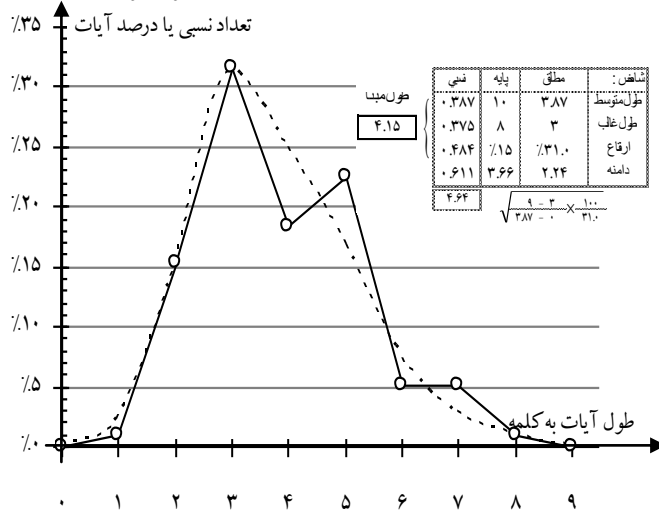
به طور وضوح نسبت به صورت یکپارچه بهتر است و اختلاف طول مبنا ۶/۵٪ است. دامنه قدری بلند است (۲۵٪) و مختصری ارتفاع (۲۳٪)

۵۶- واقعه

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره واقعه (۵۶)، تمام آیات (۱ تا ۹۶)

طول آیات	۰	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹
شماره آیات		۹۲	۳	۱	۴	۸	۶۵	۴۷	۶۱	
		۱۰	۲	۱۷	۹	۷۱	۶۰			
		۱۱الف	۵	۲۱	۱۸	۸۴	۶۲			
		۲۲	۶	۲۳	۲۴	۸۵	۶۸			
		۲۸	۷	۲۵	۴۰	۸۹	۶۹			
		۲۹	۱۲	۳۲	۴۴					
		۳۰	۱۳	۴۳	۴۵					
		۳۱	۱۴	۴۹	۵۰					
		۳۳	۱۵	۵۴	۵۱					
		۳۵	۱۶	۵۶	۵۲					
		۳۶	۱۹	۶۷	۵۷					
		۳۷	۲۰ب	۷۰	۵۹					
		۴۶	۲۲	۷۳	۶۴					
		۶۶الف	۲۷	۷۹	۶۶					
		۹۴	۳۴	۸۱	۷۲					
			۳۸	۸۶	۷۵					
			۳۹	۸۸	۸۰					
			۴۱	۹۶	۸۲					
			۴۲		۸۷					
			۴۸		۹۰					
		۵۳		۹۱						
		۵۵		۹۲						
		۵۸								
		۶۳ب								
		۶۳								
		۷۴								
		۷۶								
		۷۷								
		۷۸								
		۸۳								
		۹۳								
تعداد آیات	۰	۱	۱۵	۳۱	۱۸	۲۲	۵	۵	۱	۰
تعداد کلمات	۰	۱	۳۰	۹۳	۷۲	۱۱۰	۳۰	۳۵	۸	۰
درصد آیات	۰.۰	۱.۰	۱۵.۳	۳۱.۶	۱۸.۴	۲۲.۴	۵.۱	۵.۱	۱.۰	۰.۰

تعداد آیات ۹۸، تعداد کلمات ۳۷۹، طول متوسط $379/98 = 3.87$

شماره گذاری نوع ۲ قرآن‌ها در دو مورد که آیات را تقطیع کرده است منطقی‌تر و مناسب‌تر به نظر آمد. در مورد آیه یک کلمه‌ای ۹۲ نیز که هر دو نوع قرآن آن را مجزا کرده و آیه مستقل دانسته‌اند، چون کاملاً به دنبال مطلب و چسبیده به آیه قبل است غیر منطقی به نظر می‌آید:

۹۱- وَأَمَّا إِنْ كَانَ مِنَ الْمُكذِبِينَ ۹۲- الضَّالِّينَ ۹۲- فَنزُلْ مِنْ حَمِيمٍ.

بنابراین ما آیات ۲۲ و ۶۶ را که ۵ حرفی است، برطبق شماره گذاری نوع ۲ قرآن‌ها، دو آیه می‌کنیم، اما در مورد ترکیب آیات ۴۶+۴۷ و ۹۰+۹۱ که غیر طبیعی است تبعیت نمی‌کنیم.

نوع دوم اختلاف چندانی با اولی نمی‌کند، ولی کمی بهتر است و چهار پنج ردیف به عقب می‌برد.

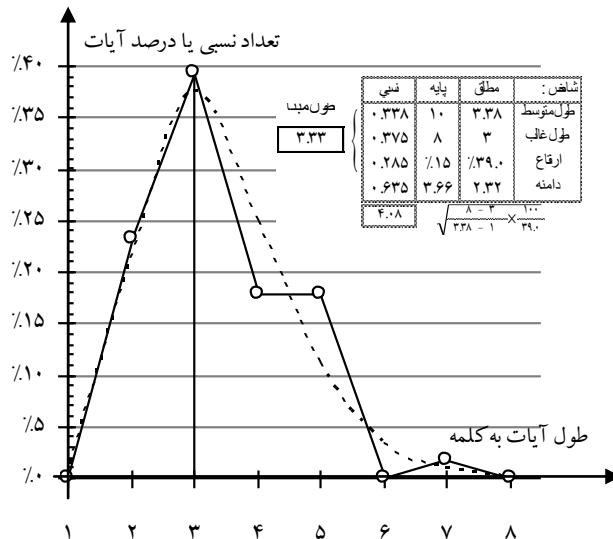
توجیه عدم تناسب دامنه و ارتفاع را می‌توان از مختلط بودن سوره واقعه (۵۶) (برطبق نظر بلاشر I) ۱ تا ۵۶، II) ۵۷ تا ۷۳ و III) ۷۴ تا ۹۶ دانست. دسته اول خیلی به عقب می‌رود.

در صورت تجزیه، به دو دسته I و II+III می‌رسیم:

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره واقعه (۵۶) - دسته I (آیات ۱ تا ۵۶)

طول آیات	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸
تعداد آیات	۰	۱۳	۲۲	۱۰	۱۰	۰	۱	۰
تعداد کلمات	۰	۲۶	۶۶	۴۰	۵۰	۰	۷	۰
درصد آیات	۰.۰	۲۳.۲	۳۹.۳	۱۷.۹	۱۷.۹	۰.۰	۱.۸	۰.۰

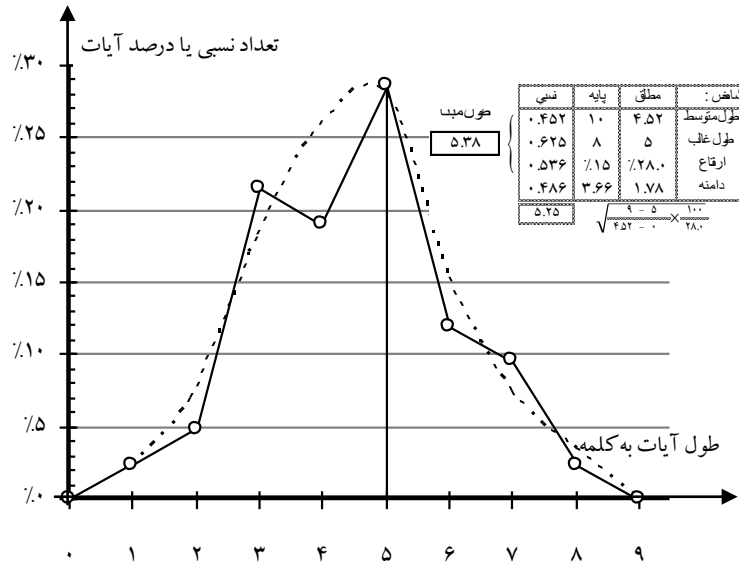
تعداد آیات ۵۶، تعداد کلمات ۱۸۹، طول متوسط $۳/۳۸ = ۱۸۹ \div ۵۶$

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره واقعه (۵۶) - دسته III+II (آیات ۵۷ تا ۹۶)

طول آیات	۰	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹
تعداد آیات	۰	۱	۲	۹	۸	۱۲	۵	۴	۱	۰
تعداد کلمات	۰	۱	۴	۲۷	۳۲	۶۰	۳۰	۲۸	۸	۰
درصد آیات	۰.۰	۲.۴	۴.۸	۲۱.۴	۱۹.۰	۲۸.۶	۱۱.۹	۹.۵	۲.۴	۰.۰

تعداد آیات ۴۲، تعداد کلمات ۱۹۰، طول متوسط $4/52 = 190 \div 42$

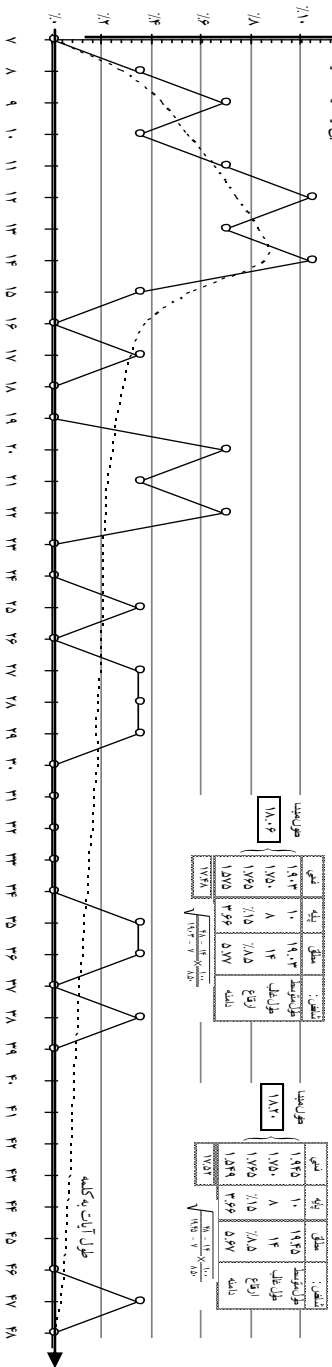
ما همان صورت یکپارچه را که به حوالی ردیف ۲۹ می افتد قبول می کنیم.

۵۷- حدید

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره حدید (۵۷)، تمام آیات (۲۹ تا ۲۹۱)

طول آیت	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰	۲۱	۲۲	۲۳	۲۴	۲۵	۲۶	۲۷	۲۸	۲۹	۳۰	۳۱	۳۲	۳۳	۳۴	۳۵	۳۶	۳۷	۳۸	۳۹	۴۰	۴۱	۴۲	۴۳	۴۴	۴۵	۴۶	۴۷	۴۸						
شماره آیات	۵	۱	۲۰	۲	۲	۲	۱۷	۲۴	۲۶	۱	۹	۱۸	۱۸	۲۰	۲۸	۱۲	۲۹	۱۱	۱۵	۲۶	۲۷	۲۸	۲۹	۳۰	۳۱	۳۲	۳۳	۳۴	۳۵	۳۶	۳۷	۳۸	۳۹	۴۰	۴۱	۴۲	۴۳	۴۴	۴۵	۴۶	۴۷	۴۸						
تعداد آیات	۰	۱	۲	۲	۲	۳	۲	۳	۳	۱	۰	۱	۰	۲	۱	۲	۰	۱	۰	۰	۱	۱	۱	۰	۰	۰	۰	۰	۱	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	
تعداد کلمات	۰	۸	۱۸	۱۰	۲۲	۳۶	۲۶	۴۲	۳۵	۱۵	۰	۱۷	۰	۴۰	۲۱	۴۲	۰	۲۵	۰	۰	۲۷	۲۸	۲۹	۰	۰	۰	۰	۰	۲۵	۲۶	۲۸	۲۹	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	
درصد آیات	۰.۰	۳.۴	۶.۹	۶.۹	۶.۹	۱۰.۳	۶.۹	۱۰.۳	۱۰.۳	۳.۴	۰.۰	۳.۴	۰.۰	۹.۰	۳.۴	۶.۹	۰.۰	۳.۴	۰.۰	۰.۰	۳.۴	۳.۴	۳.۴	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۳.۴	۳.۴	۳.۴	۳.۴	۳.۴	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰

تعداد آیات ۲۹ ، تعداد کلمات ۵۶۴ ، طول متوسط $19/45 = 564 \div 29$

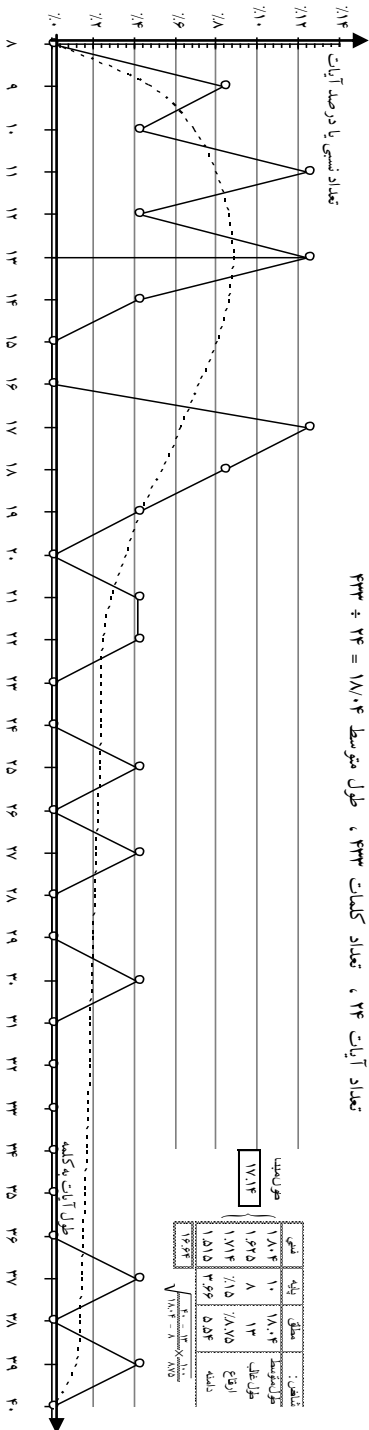
شخص ها چندان نامگ نیستند و در این ردیف سوره ها دامنه نسبی روه تنزل بوده به پای سایر شاخص های نسبی نمی رسند. ولی طول متوسط قدری زیاد است و اختلاف طول مینا با طول متوسط ۱۰٪ شده است. اگر بر طبق نظر بلاشر در آیه ۳۸ کلمه ای ۱۲ کلمه ای «وَرَهْبَانِيَّةً ابْتَدَعُوْهَا مَا كَتَبْنَاَهَا عَلَيْنَهُمْ اَلَّا يُبَدَّلُوْا اللّٰهَ فَمَا رَعَوْهَا حَقَّ رِعَابِهَا» را الحاق بعدی بگیریم، طول متوسط ۱۹/۰۲ در می آید و طول مینا که ۱۸/۰۷ می ماند اختلافش با طول متوسط از ۸٪ کمتر می شود و اگر به شماره گذاری نوع ۲ برگردیم و ۱۳- الف و ۱۳- ب را جدا بگیریم وضع بهتر و متوسط به جای ۱۸۷/۵، ۱۹/۰۲، ۱۸/۴۰ می شود. طول مینا هم ۱۷/۹۰ می شود.

۵۹ - حشر

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره حشر (۵۹)، تمام آیات (۱ تا ۲۴)

طول آیت	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰	۲۱	۲۲	۲۳	۲۴	۲۵	۲۶	۲۷	۲۸	۲۹	۳۰	۳۱	۳۲	۳۳	۳۴	۳۵	۳۶	۳۷	۳۸	۳۹	۴۰						
شماره آیت	۱۹	۲۰	۱۷	۱	۱۳	۱۵	۴	۵	۱۲	۲۲	۳	۱	۰	۰	۱۸	۸	۲۱	۲۴	۰	۰	۱۶	۱۸	۸	۳۳	۲۴	۱۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰		
تعداد آیات	۲	۱	۱	۳	۱	۳	۱	۳	۳۹	۱۴	۰	۰	۰	۰	۵۱	۲	۱	۱	۰	۰	۳	۳۶	۱۹	۰	۰	۱	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	
تعداد کلمات	۱۸	۱۸	۱۰	۳۳	۱۲	۳۹	۱۴	۰	۰	۱۴	۰	۰	۰	۰	۵۱	۲	۱	۱	۰	۰	۳۶	۱۹	۰	۰	۱	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
درصد آیت	۰.۰	۸.۳	۴.۲	۱۲.۵	۴.۲	۱۲.۵	۴.۲	۰.۰	۰.۰	۴.۲	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۱۲.۵	۸.۳	۴.۲	۴.۲	۰.۰	۰.۰	۴.۲	۱۹	۰.۰	۰.۰	۴.۲	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰

تعداد آیات ۲۴ ، تعداد کلمات ۴۳۳ ، طول متوسط $18.04 = 433 \div 24$

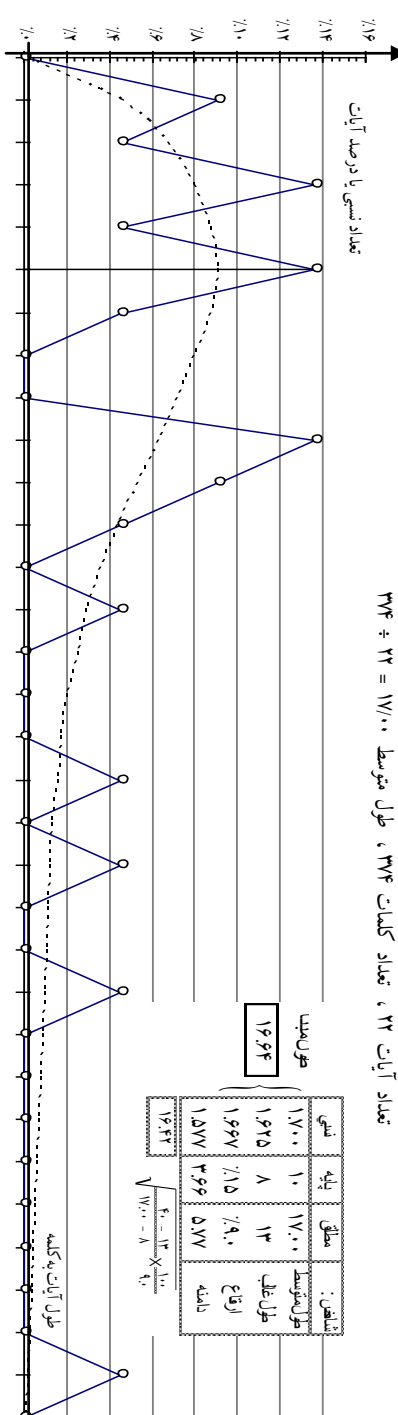

شکل منحنی در طول ۳۷ و در اثر اینکه بر خلاف احتمال دو آیه نزدیک آمده و تعداد منحنی منتظم را با منحنی منکسر محال کرده است، غیر طبیعی می باشد. در میان شاخص ها طول متوسط زیاد است. پاشش نسبتاً یکنواخت است. البته در آخر سوره آیات ۱۸ تا ۲۴ تمایل به طول های کم دارند و متوسط آنها $15/14 = 8 \div 109$ است ولی مجموعه هم آهنگ تشکیل نمی دهند زیرا طول غالبشان ۹ یا ۱۷ می شود.

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره حشر (۵۹) - الف

طول آیات	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰	۲۱	۲۲	۲۳	۲۴	۲۵	۲۶	۲۷	۲۸	۲۹	۳۰	۳۱	۳۲	۳۳	۳۴	۳۵	۳۶	۳۷	۳۸	۳۹	۴۰		
تعداد آیات	۰	۲	۱	۳	۱	۳	۱	۰	۰	۳	۲	۱	۰	۱	۰	۰	۰	۱	۰	۱	۰	۰	۱	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
تعداد کلمات	۰	۱۸	۱۰	۳۳	۱۲	۳۹	۱۴	۰	۰	۵۱	۳۶	۱۹	۰	۲۱	۰	۰	۰	۲۵	۰	۱۷	۰	۰	۳۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
درصد آیات	۰.۰	۹.۱	۴.۵	۱۳.۶	۴.۵	۱۳.۶	۴.۵	۰.۰	۰.۰	۱۳.۶	۹.۱	۴.۵	۰.۰	۴.۵	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۴.۵	۰.۰	۴.۵	۰.۰	۰.۰	۴.۵	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰

تعداد آیات ۲۲ ، تعداد کلمات ۳۷۴ ، طول متوسط $17/00 = 374 \div 22$

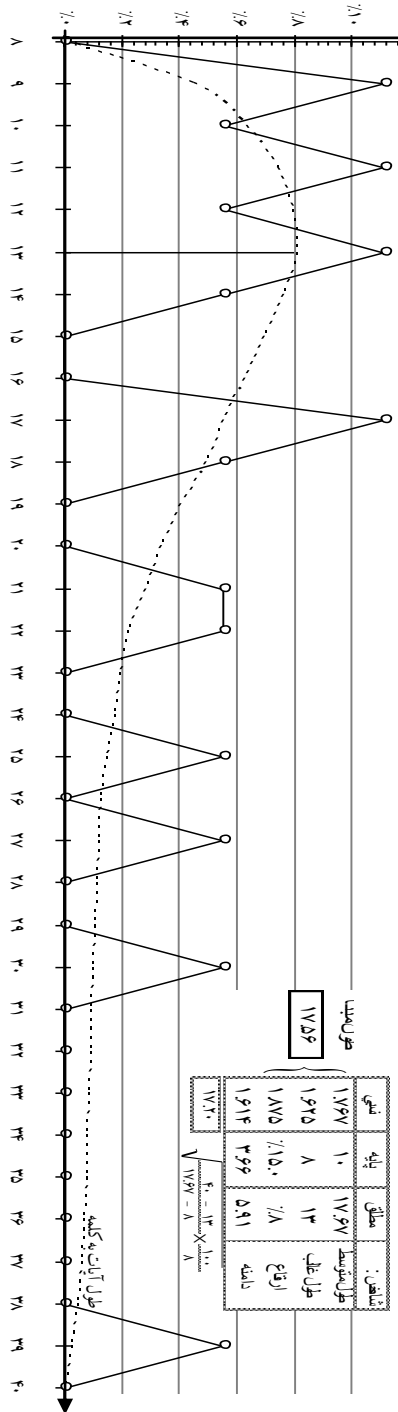

بلاشتر آیه ۷ را به مناسبت تکرار و تفاوت مطلب، خارج از ردیف گرفته است و این نظر قابل تأیید می‌باشد. از طرف دیگر آیه آخر سوره (آیات ۲۱ تا ۲۴)، به لحاظ مطلب و قافیه به کلی متفاوت با بقیه آیات هستند. همچنین آیه ۱۵ (که طول غالب را روی ۱۵ برده است، تکراری و با قافیه ناجور ظاهر خارج متن ۷، ۱۵ و ۲۱ تا ۲۴، به منحنی طبیعی‌تر و شاخص‌های هم‌آهنگ و زمان نزول مناسب می‌رسیم. فقط شاخص دامنه مختصر ناجوری دارد که با تغییر نسبت برای طول‌های متوسط مختلف، مطابق سایرین درخواهد آمد. با کنار گذاشتن آیات (است).

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره حشر (۵۹) - ب (آیات ۱ تا ۲۰ ، منهای ۷ و ۱۵)

طول آیات	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰	۲۱	۲۲	۲۳	۲۴	۲۵	۲۶	۲۷	۲۸	۲۹	۳۰	۳۱	۳۲	۳۳	۳۴	۳۵	۳۶	۳۷	۳۸	۳۹	۴۰	
شماره آیات		۱۹	۱۷	۱	۴	۵	۳			۱۶	۸			۱۴	۱۰		۶		۱۱			۹												
تعداد آیات	۰	۲	۱	۲	۱	۲	۱	۰	۰	۲	۱	۰	۰	۱	۰	۰	۱	۰	۱	۰	۰	۱	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	
تعداد کلمات	۰	۱۸	۱۰	۲۲	۱۲	۲۶	۱۴	۰	۰	۳۴	۱۸	۰	۰	۲۱	۲۲	۰	۲۵	۰	۲۷	۰	۰	۳۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
درصد آیات	۰.۰	۱۱.۱	۵.۶	۱۱.۱	۵.۶	۱۱.۱	۵.۶	۰.۰	۰.۰	۱۱.۱	۵.۶	۰.۰	۰.۰	۵.۶	۵.۶	۰.۰	۵.۶	۰.۰	۵.۶	۰.۰	۰.۰	۵.۶	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰

تعداد آیات ۱۸ ، تعداد کلمات ۳۱۸ ، طول متوسط $17/67 = 318 \div 18$

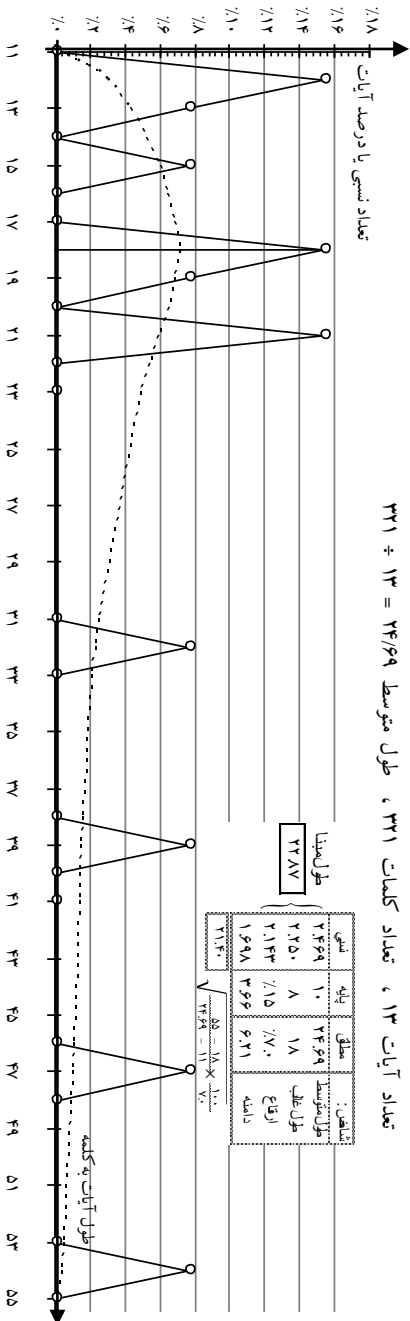
با آیات ظاهراً هم‌آهنگ و هم‌زمان ۲۰ (منهای ۷ و ۱۵)

مختصه

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره ممتحنه (۶۰)، تمام آیات (۱ تا ۱۳)

طول آیت	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰	۲۱	۲۲	۲۳	۲۴	۲۵	۲۶	۲۷	۲۸	۲۹	۳۰	۳۱	۳۲	۳۳	۳۴	۳۵	۳۶	۳۷	۳۸	۳۹	۴۰	۴۱	۴۲	۴۳	۴۴	۴۵	۴۶	۴۷	۴۸	۴۹	۵۰	۵۱	۵۲	۵۳	۵۴	۵۵								
شماره آیات	۳	۲	۲	۷			۸	۱۳	۶		۹			۱۱																																							
تعداد آیات	۰	۲	۱	۰	۱	۰	۰	۳	۱	۰	۲	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۱	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰			
تعداد کلمات	۰	۲۴	۱۳	۰	۱۵	۰	۰	۳۶	۱۹	۰	۴۲	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۳۳	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰		
درصد آیات	۰.۰	۱۵.۴	۷.۷	۰.۰	۷.۷	۰.۰	۰.۰	۱۵.۴	۷.۷	۰.۰	۱۵.۴	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۷.۷	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰

تعداد آیات ۱۳ ، تعداد کلمات ۳۳۱ ، طول متوسط $24/69 = 331 \div 13$

از آیه ۵۱ کلماتی ۴، جمله «إِلَّا قَوْلَ يُرَاهِمُ لَأَيُّهَا الْمُتَفَوِّرُونَ لَكَ وَمَا أَمَّا لَكَ مِنْ اللَّهِ مِنْ شَيْءٍ» را، بر طبق نظر بلاشتر، اضافی و الحاقی گرفته‌ایم. اگر چنین نمی‌کردیم، او آخر منحنی دو مثلث نزدیک به هم پیدا می‌شد و رسم منحنی معادل منتظم، به اشکال بر می‌خورد. به علاوه شاخص‌ها بهتر شده‌اند.

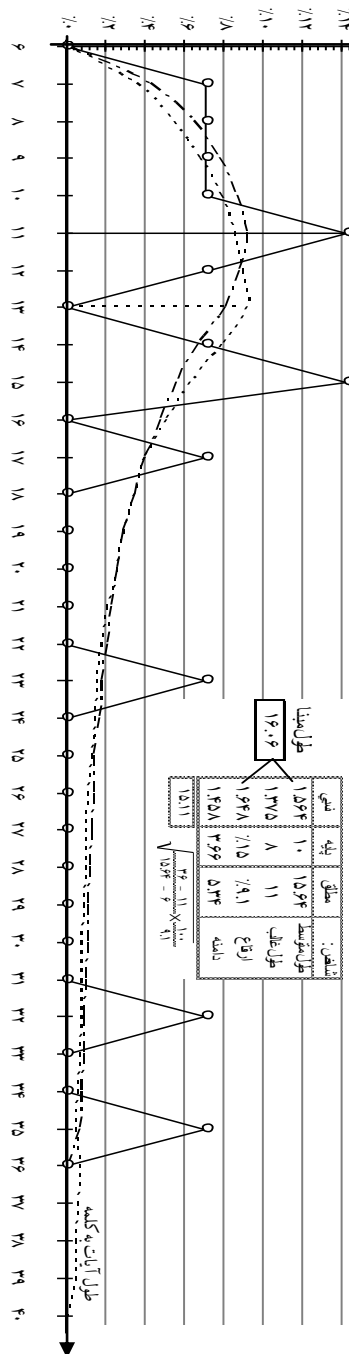
بلاشتر آیه آخر سوره قبل (۵۹ - حشر) را که ۱۷ کلماتی است، احتمال می‌دهد آیه اول این سوره بوده است. با قبول چنین نظری منحنی‌ها و شاخص‌های هر دو سوره بهبود پیدا می‌کنند.

۱-۱ - صف

طول آیت	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰	۲۱	۲۲	۲۳	۲۴	۲۵	۲۶	۲۷	۲۸	۲۹	۳۰	۳۱	۳۲	۳۳	۳۴	۳۵	۳۶
شماره آیت	۲	۳	۳	۱۳	۱۰	۱	۴	۹	۷	۱۱																					
تعداد آیت	۰	۱	۱	۱	۱	۲	۱	۱	۲	۰	۱	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۱	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۱	۰	۰	۰	۰
تعداد کلمات	۰	۷	۸	۹	۱۰	۲۲	۱۲	۱۴	۳۰	۰	۱۷	۰	۰	۰	۰	۰	۳۳	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۳۳	۰	۳۵	۰	۰	۰
درصد آیت	۰.۰	۷.۱	۷.۱	۷.۱	۷.۱	۱۴.۳	۷.۱	۱۴.۳	۲۱.۹	۰.۰	۱۲.۷	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۳۳.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۳۳.۰	۰.۰	۳۵.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره صف (۱۱) ، تمام آیت (۱ تا ۱۴)

تعداد آیت ۱۴ ، تعداد کلمات ۲۱۹ ، طول متوسط $15/64 = 219 \div 14$

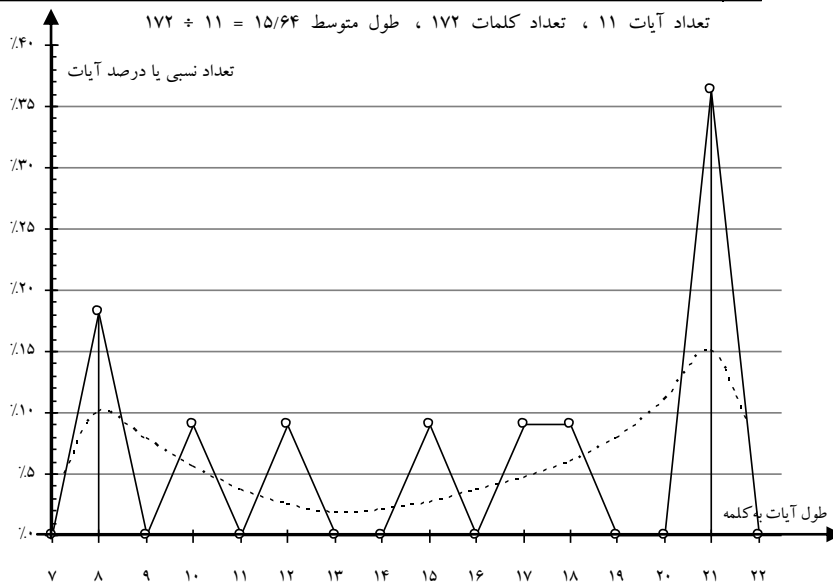
طول مینا با طول متوسط منطبق در آمده است ولی شاخص های نسبی ارتفاع و طول غالب که یکدیگر را خنثی می کنند ، ناجوراند. منحنی را وجود آیه ۳۲ کلمه ای ۶ ، غیر طبیعی کرده است و یا جلوتوبودن آیه ۳۵ کلمه ای ۱۴. چنانچه خواسته باشیم مشخصات طبیعی باشد و شاخص های مجازی را به دست آوریم، می توانیم طول غالب را روی ۱۲ ببریم و آیه ۱۴ را با ۵ کلمه بیشتر، یعنی روی طول ۴۰ بگیریم:

$$1/550 = 4 \div (1/564 + 1/500 + 1/585 + 1/550)$$

۶۲ - جمعه

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره جمعه (۶۲)، تمام آیات (۱ تا ۱۱)

طول آیات	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰	۲۱	۲۲
شماره آیات		۳ ۷		۴		۱			۱۰		۶	۸			۲ ۵ ۹ ۱۱	
تعداد آیات	۰	۲	۰	۱	۰	۱	۰	۰	۱	۰	۱	۱	۰	۰	۴	۰
تعداد کلمات	۰	۱۶	۰	۱۰	۰	۱۲	۰	۰	۱۵	۰	۱۷	۱۸	۰	۰	۸۴	۰
درصد آیات	۰.۰	۱۸.۲	۰.۰	۹.۱	۰.۰	۹.۱	۰.۰	۰.۰	۹.۱	۰.۰	۹.۱	۹.۱	۰.۰	۰.۰	۳۶.۴	۰.۰

منحنی قیافه کاملاً خاص و استثنائی دارد؛ دو ماکزیمم و یک مینیمم. تنها سوره‌ای است که توزیع آیات آن تبعیت از قانون احتمالات و شکل عمومی مشترک سایر سوره‌ها نمی‌نماید. البته تعداد آیات نیز کافی نیست.

بلاشر آیه ۳ را خارج متن و الحاقی بعدی می‌داند. با قبول چنین فرض و اصلاح، باز هم شکل منحنی غیرعادی خواهد بود. سوره را به لحاظ مطالب می‌توان به سه گروه: (۱ تا ۴) با متوسط $13/75$ ، (۵ تا ۸) با متوسط $16/00$ و (۹ تا ۱۱) با متوسط 19 تقسیم نمود. ولی بعید است که ۴ آیه اول مکی باشد و تازه به منحنی‌های شاخص‌های موزون نمی‌رسیم. ناچار سوره را به عنوان یک استثناء بر قاعده احتمالی کلی قبول کرده، طول متوسط حساب شده را به جای طول مبنا می‌گیریم: (با کنار گذاشتن آیه ۳):

$$\text{طول مبنا} = \text{طول متوسط} = (172 - 8) \div (11 - 1) = 164 \div 10 = 16/40$$

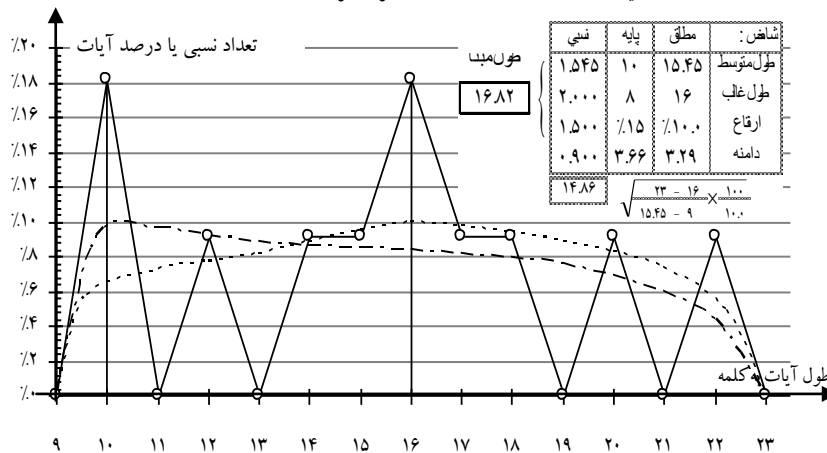
۶۳ - منافقون

منحنی باز هم غیر عادی است و دو نوع منحنی معادل منتظم قبول می‌کند، بر حسب آنکه قله را روی طول ۱۰ بگیریم یا روی طول ۱۶. البته هر دو طول غالب، با طول متوسط توافق ندارند. شاخص‌ها نیز در هر دو حال ناهم‌آهنگ‌اند، خصوصاً با طول غالب ۱۰. البته با تعداد ۱۱ آیه که تا ۲۲ کلمه گسترده باشد، انتظار تأثیر کامل قانون اعداد و بروز احتمالات را نمی‌توان داشت. خصوصاً که بلاشر سه آیه آخر ۹ تا ۱۱ را خارج متن می‌گیرد. طول متوسط این سه آیه مساوی سایر آیات است و اگرچه حذف آنها ماکزیم‌های نامناسب ۱۰ و ۱۶ را از بین می‌برد ولی اشکال ترسیم منحنی منتظم متعادل و حصول شاخص‌های هم‌آهنگ باقی می‌ماند. بنابراین طول غالب را همان ۱۶ و طول مبنا را ۱۵/۷۴ می‌گیریم و آن را با تردید تلقی می‌کنیم.

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره منافقون (۶۳)، تمام آیات (۱ تا ۱۱)

طول آیات	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰	۲۱	۲۲	۲۳
شماره آیات		۳		۲		۵	۶	۸	۱	۷		۱۰		۴	
تعداد آیات	۰	۲	۰	۱	۰	۱	۱	۲	۱	۱	۰	۱	۰	۱	۰
تعداد کلمات	۰	۲۰	۰	۱۲	۰	۱۴	۱۵	۳۲	۱۷	۱۸	۰	۲۰	۰	۲۲	۰
درصد آیات	۰.۰	۱۸.۲	۰.۰	۹.۱	۰.۰	۹.۱	۹.۱	۱۸.۲	۹.۱	۹.۱	۰.۰	۹.۱	۰.۰	۹.۱	۰.۰

تعداد آیات ۱۱، تعداد کلمات ۱۷۰، طول متوسط $۱۵/۴۵ = ۱۱ \div ۱۷۰$

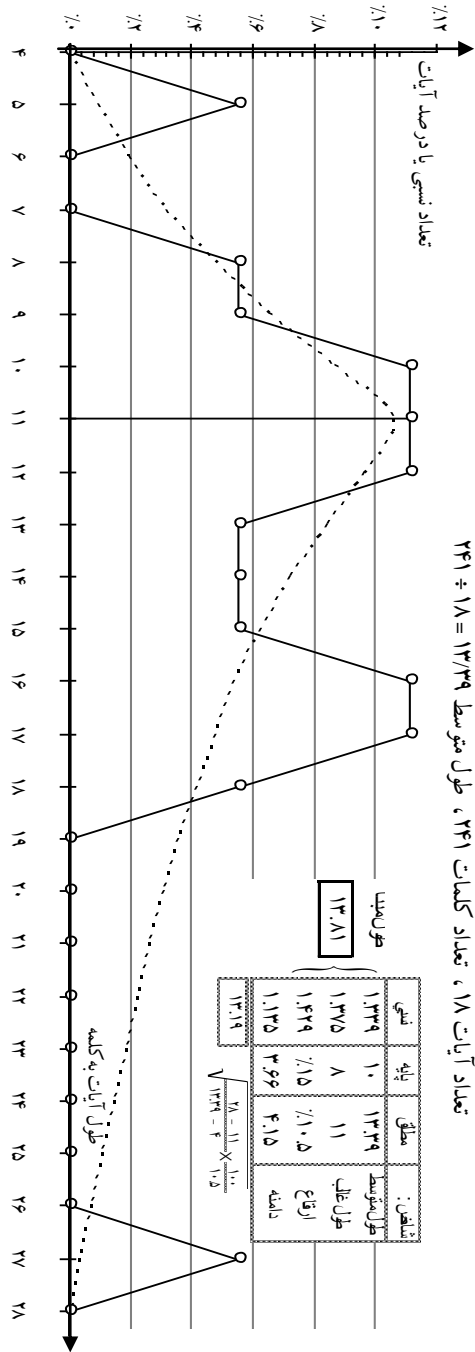

۲۴ - تفابین

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره تغابین (۱۴)، تمام آیات (۱ تا ۱۸)

طول آیات	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰	۲۱	۲۲	۲۳	۲۴	۲۵	۲۶	۲۷	۲۸	
شماره آیات		۱۸																								
تعداد آیات	۰	۱	۰	۰	۱	۱	۲	۲	۲	۱	۱	۱	۲	۲	۱	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۱	۰	
تعداد کلمات	۰	۵	۰	۰	۸	۹	۲۰	۲۲	۲۴	۱۳	۱۴	۱۵	۳۲	۳۴	۱۸	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۲۷	۰	
درصد آیات	۰.۰	۵.۶	۰.۰	۰.۰	۵.۶	۵.۶	۱۱.۱	۱۱.۱	۱۱.۱	۵.۶	۵.۶	۵.۶	۱۱.۱	۱۱.۱	۵.۶	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۵.۶	۰.۰	

تعداد آیات ۱۸، تعداد کلمات ۳۴۱، طول متوسط $13.39 = 341 \div 18 = 24.1$

منحنی سوره تغابن (۶۴) روال غیرطبیعی ندارد و اگر برخاست ابتدای آن تندتر و تیزتر می‌بود، تناسب بیشتر با منحنی‌های هم‌طول و معاصر پیدا می‌کرد. شاخص‌ها غیر از دامنه، هم‌آهنگی کافی دارند. بنابراین یک حالت استثنائی و خلاف قاعده و روال عمومی نیست که طول مبنا مابین ۱۳ و ۱۴ درآمده و سوره صراحتاً در ردیف سوره‌های مکی قرار گرفته باشد. به لحاظ محتوای آیات نیز مطالب به‌هیچ‌وجه مغایر با موضوعات مطروحه در سوره‌های مکی نیست. اگر آیه ۵ کلمه‌ای ناجور آخر سوره را (۱۸- عَالِمُ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ) که اتصال ضروری و لزومی به دنبال آیه قبل (۱۷- اِنْ تُقْرِضُوا اللَّهَ قَرْضًا حَسَنًا يُضَاعِفْهُ لَكُمْ وَيَغْفِرْ لَكُمْ وَاللَّهُ شَكُورٌ حَلِيمٌ) ندارد، یک آیه خارج متن بگیریم که بنا به توافق وزن آخر در اینجا گذارده شده است، هم منحنی قیافه کاملاً طبیعی پیدا می‌کند و هم شاخص‌ها تماماً هم‌آهنگ می‌شوند:

	متوسط	غالب	ارتفاع	دامنه
۱۳/۷۱	۱۳/۸۰	۱۱/۰	۱۱	۴/۹۵
	۱/۳۸۰	۱/۳۷۵	۱/۳۶۰	۱/۳۶۰

بلاشر به این سوره شماره [۹۳(+۲)] داده و در میان سوره‌های بینه (۹۸) و جمعه (۶۲) در ردیف اولین سوره‌های مدنی قرار داده است. زیرا که متعلق به دسته سوره‌های مرسوم به «المسبحات» است [و ضمناً به لحاظ تعداد آیات و طول، مشابه سوره‌هایی که در قرآن‌های رسمی مجاور آن قرار داده‌اند می‌باشد. یعنی صف (۶۱) و جمعه (۶۲) و طلاق (۶۵) و تحریم (۶۶)]. در حالی که تأیید ارتباط و اتصال این دسته را نمی‌کند و خود می‌گوید که «تاریخ‌نویسان قرآن توافق نظر روی زمان نزول این سوره ندارند و طبری ساکت است».

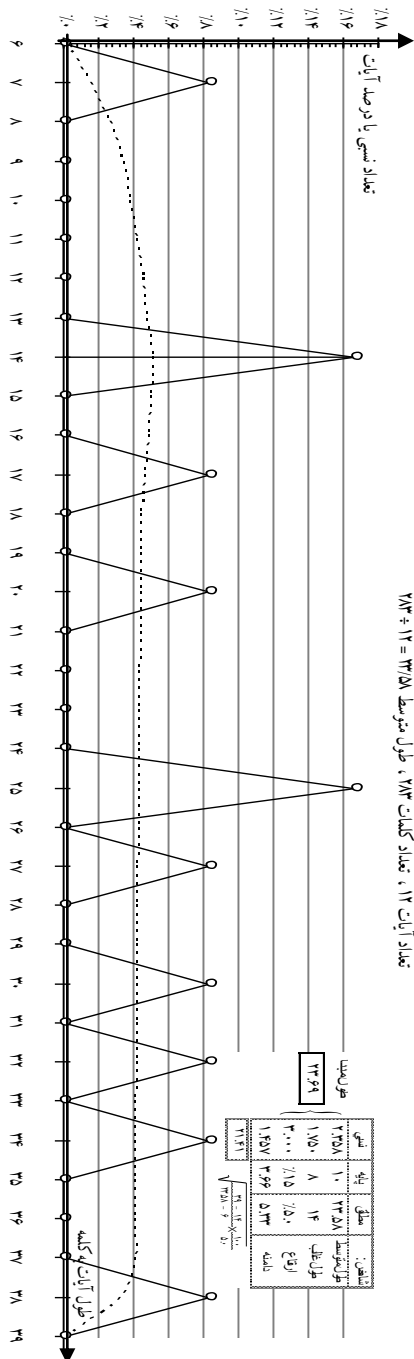
Nas و Bay اظهاری نمی‌نمایند و رازی آن را مکی می‌داند ویل (Weil) و هیرشفلد (Hirschfeld) نتوانسته‌اند تصمیمی بگیرند، نولدکه و شواله و (Bell) اصولاً آن را مکی می‌گیرند که آیات آخر مدنی شده است متن سوره هیچ‌گونه اشاره‌ای به یهودی‌های مدینه نداشته، متوجه مشرکین و مؤمنین است. شاید یک تجدیدنظری از یک متن متعلق به سومین دوره مکه و به خاطر مردم مدینه باشد».

۲۵ - طلاق

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره طلاق (۲۵)، تمام آیات (۱ تا ۱۲)

طول آیت	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰	۲۱	۲۲	۲۳	۲۴	۲۵	۲۶	۲۷	۲۸	۲۹	۳۰	۳۱	۳۲	۳۳	۳۴	۳۵	۳۶	۳۷	۳۸	۳۹	
شماره آیت		۹							۵																										
تعداد آیت		۱	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۳	۰	۰	۱	۰	۰	۱	۰	۰	۰	۰	۲	۰	۰	۱	۰	۰	۱	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	
تعداد کلمات		۰	۷	۰	۰	۰	۰	۰	۲۸	۰	۰	۱۷	۰	۰	۲۰	۰	۰	۰	۰	۵۰	۰	۰	۲۷	۰	۰	۳۰	۰	۳۳	۰	۳۴	۰	۰	۳۸	۰	
درصد آیت		۱۰۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۱۶٫۷	۰	۰	۸٫۳	۰	۰	۸٫۳	۰	۰	۰	۱۶٫۷	۰	۰	۸٫۳	۰	۰	۸٫۳	۰	۸٫۳	۰	۸٫۳	۰	۰	۸٫۳	۰		

تعداد آیات ۱۲، تعداد کلمات ۲۸۳، طول متوسط $۲۳٫۵۸ = ۲۸۳ / ۱۲$

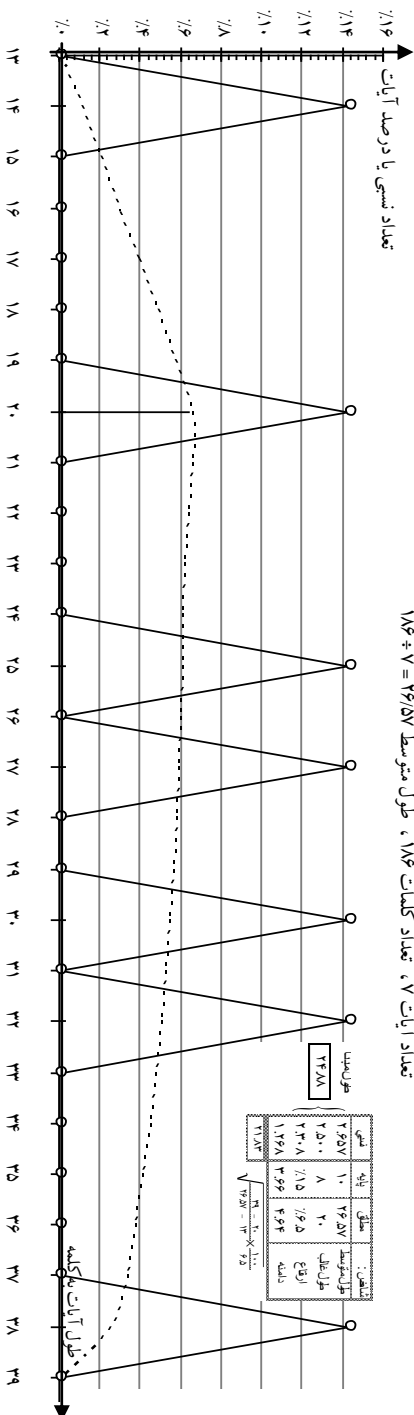

منحنی صورت طبیعی ندارد (برخلاف معمول، در اطراف طول غالب خلوت و تنگتر از اطراف است. ما کریمیم دوم خیلی جلو رفته و در متهالیه دامنه سقوط ناگهانی می‌کند). شاخص‌ها نااهم‌آهنگی شدید دارند (ارتفاع دو برابر دامنه). پاشش نیز یکجوارخت نیست (نیمه اول سوره قسمت عمده طول‌های بلند را اشغال کرده‌اند) و به لحاظ محتوا نیز، دو نیمه سوره دو مطلب متمایز است.

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره طلاق (۱۵) - الف : آیات تشریحی (۱ تا ۷)

طول آیت	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰	۲۱	۲۲	۲۳	۲۴	۲۵	۲۶	۲۷	۲۸	۲۹	۳۰	۳۱	۳۲	۳۳	۳۴	۳۵	۳۶	۳۷	۳۸	۳۹
شماره آیات		۵						۳					۷		۴				۲		۶						۱
تعداد آیات	۰	۱	۰	۰	۰	۰	۰	۱	۰	۰	۰	۰	۱	۰	۱	۰	۰	۰	۱	۰	۱	۰	۰	۰	۰	۰	۱
تعداد کلمات	۰	۱۴	۰	۰	۰	۰	۰	۲۰	۰	۰	۰	۰	۲۵	۰	۲۷	۰	۰	۳۰	۰	۳۲	۰	۰	۰	۰	۰	۳۸	
درصد آیات	۰.۰	۱۴.۳	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۱۴.۳	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۱۴.۳	۰.۰	۱۴.۳	۰.۰	۰.۰	۱۴.۳	۰.۰	۱۴.۳	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۱۴.۳	

تعداد آیات ۷ ، تعداد کلمات ۱۸۶ ، طول متوسط $26/87 = 7 + 186$

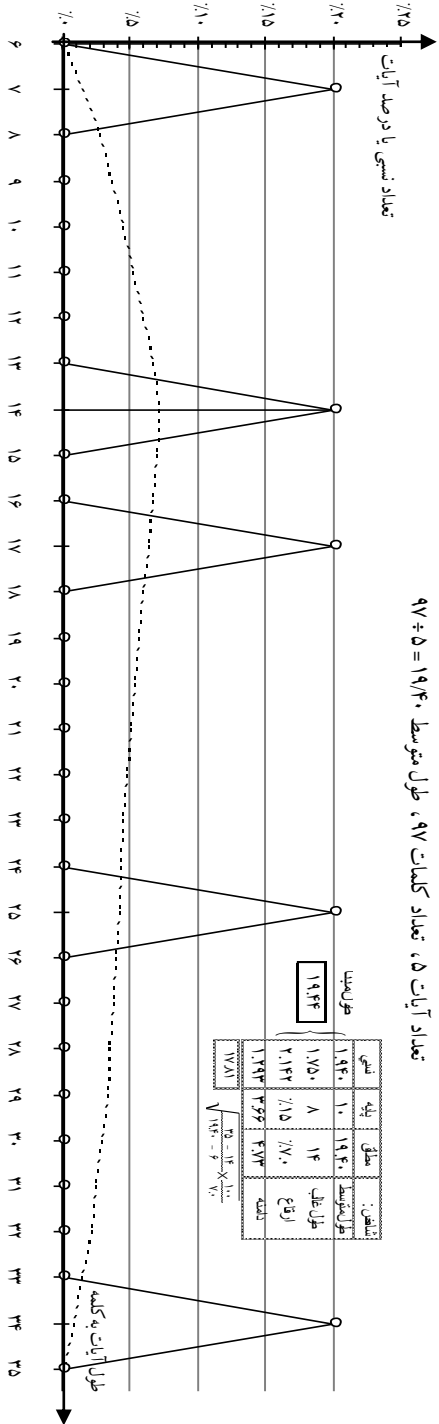

ایرادهای غیرطبیعی بودن منحنی نسبت به حالت یکپارچه سوره کمتر شده است و شاخص‌ها (سه تایی اول) هم آهنگی خوبی دارند. شاخص دامنه اصولاً پایه‌بایی شاخص‌های دیگر ترقی نمی‌کند و عقب می‌افتد. به علاوه، با فقط ۷ فرد یا آیه که تا ۳۸ کلمه گسترش داشته باشد، انتظار نتایج طبیعی‌تر و هم‌آهنگ‌تر بیش از این نمی‌توان داشت. البته ممکن بود ماکزیمم را روی طول ۲۵ می‌بردیم و یک منحنی معادل منتظم دیگر به دست می‌آوردیم. اما شاخص‌ها، فوق‌العاده ناجور می‌شد.

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره طلاق (۶۵) - ب: آیات تنذیر و توحید (۸ تا ۱۲)

طول آیات	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰	۲۱	۲۲	۲۳	۲۴	۲۵	۲۶	۲۷	۲۸	۲۹	۳۰	۳۱	۳۲	۳۳	۳۴	۳۵	
شماره آیات		۹							۸												۱۲									۱۱	
تعداد آیات	۰	۱	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۱	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۱	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۱	۰	
تعداد کلمات	۰	۷	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۱۴	۰	۰	۰	۱۷	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۲۵	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۳۴	۰	۰	
درصد آیات	۰.۰	۲۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۲۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۲۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۲۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۲۰.۰	۰.۰	۰.۰		

تعداد آیات ۵، تعداد کلمات ۹۷، طول متوسط $۹۷ \div ۵ = ۱۹.۴$

پراکنده‌گی آیات روی حساب احتمالات و شکل منحنی خیلی طبیعی است، شاخص‌ها نیز جز آخری که در سوره‌های آخر مدینه، همگامی درستی با سایر شاخص‌ها ندارد، نسبتاً هم آهنگی‌اند. البته روی ۵ آیه که در طول $۲۷ = ۳۴ - ۷$ احتمال پخش شده باشد، تجمع و تقارب بهتر از این نمی‌شود.

بلاشر صریحاً سوره طلاق (۶۵) را به دو گروه (I) ۱ تا ۷ (II) ۸ تا ۱۲ تقسیم می کند که قابل تأیید است و منتهی به تجزیه و ترسیم های مندرج در صفحات ۴۳۳ و ۴۳۴، با عناوین فرعی زیر می شود:

۶۵- الف: آیات تشریحی طلاق (۱ تا ۷)

۶۵- ب: آیات تنذیر و توحید (۸ تا ۱۲)

برای آنکه حساسیت و صحت روش اتخاذی معلوم شود، کافی است به تأثیر اشتباهی که در قرآن چاپ علمیه پیش آمده است، توجه کنیم. در این قرآن تفکیک آیات ۲ و ۳ در هم تجاوز کرده و این طور شماره گذاری شده است:

طلاق (۶۵) / ۲: فَإِذَا بَلَغَ أَجَلَہُنَّ فَأَمْسِكُوہُنَّ بِمَعْرُوفٍ أَوْ فَارِقُوہُنَّ بِمَعْرُوفٍ ... وَمَنْ يَتَّقِ اللَّهَ يَجْعَلْ لَهُ مَخْرَجًا وَيَرْزُقْهُ مِنْ حَيْثُ لَا يَحْتَسِبُ (۳۴ کلمه)

طلاق (۶۵) / ۳: وَمَنْ يَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ فَهُوَ حَسْبُهُ إِنَّ اللَّهَ بَالِغُ أَمْرِهِ قَدْ جَعَلَ اللَّهُ لِكُلِّ شَيْءٍ قَدْرًا (۱۶ کلمه)

در صورتی که صحیح چنین است:

طلاق (۶۵) / ۲: فَإِذَا بَلَغَ أَجَلَہُنَّ فَأَمْسِكُوہُنَّ بِمَعْرُوفٍ أَوْ ... وَمَنْ يَتَّقِ اللَّهَ يَجْعَلْ لَهُ مَخْرَجًا (۳۰ کلمه)

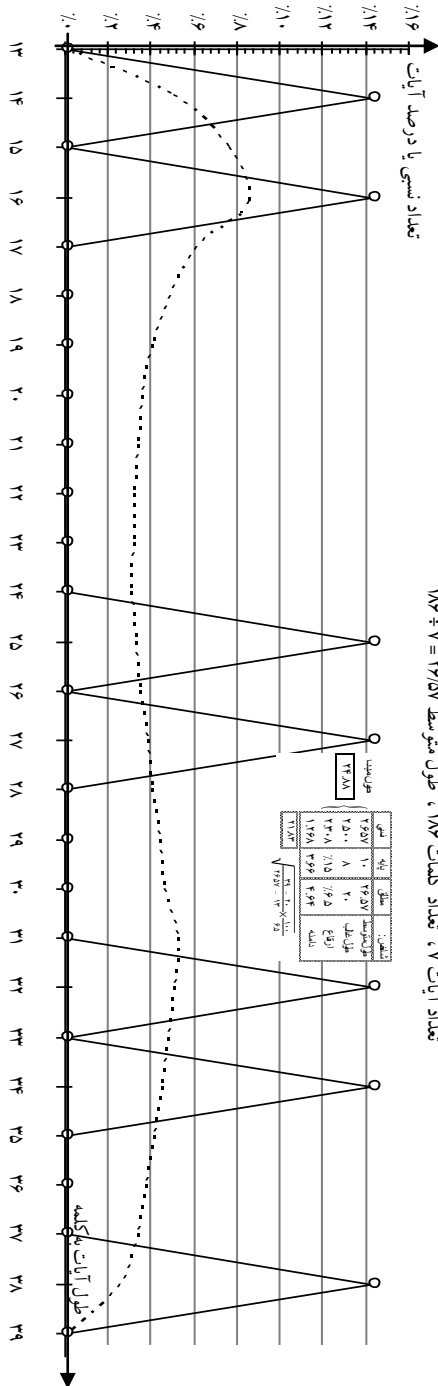
طلاق (۶۵) / ۳: وَيَرْزُقْهُ مِنْ حَيْثُ لَا يَحْتَسِبُ وَمَنْ يَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ فَهُوَ حَسْبُهُ إِنَّ اللَّهَ بَالِغُ أَمْرِهِ قَدْ جَعَلَ اللَّهُ لِكُلِّ شَيْءٍ قَدْرًا (۳۰ کلمه)

و اگر بر طبق آیه بندی غلط، عمل می کردیم منحنی و شاخص های گروه الف به صورت زیر درمی آمد:

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره طلاق (۶۵) - شاخص های گروه الف ، بر طبق آیة بندی ضابط

طول آیات	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰	۲۱	۲۲	۲۳	۲۴	۲۵	۲۶	۲۷	۲۸	۲۹	۳۰	۳۱	۳۲	۳۳	۳۴	۳۵	۳۶	۳۷	۳۸	۳۹
شماره آیات		۵		۳									۷		۴					۶		۲					۱
تعداد آیات	۰	۱	۰	۱	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۱	۰	۱	۰	۰	۰	۰	۱	۰	۱	۰	۰	۰	۰	۱
تعداد کلمات	۰	۱۴	۰	۱۶	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۲۵	۰	۲۷	۰	۰	۰	۰	۳۲	۰	۳۴	۰	۰	۰	۲۸	۰
درصد آیات	۰.۰	۱۴.۳	۰.۰	۱۴.۳	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۱۴.۳	۰.۰	۱۴.۳	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۱۴.۳	۰.۰	۱۴.۳	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۱۴.۳	۰.۰

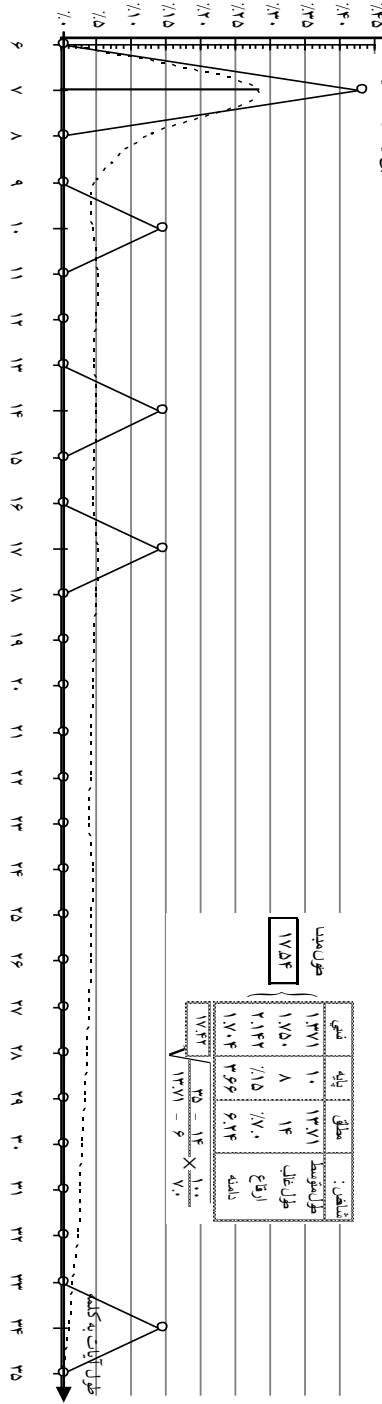
تعداد آیات ۷ ، تعداد کلمات ۱۸۶ ، طول متوسط $۲۶.۵۷ = ۱۸۶ \div ۷$

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره طلاق (۶۵) - بر طبق تقطیع آیات ۱۰ به (۷+۱۰) کلمه و ۱۲ به (۷+۱۸) کلمه

طول آیات	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰	۲۱	۲۲	۲۳	۲۴	۲۵	۲۶	۲۷	۲۸	۲۹	۳۰	۳۱	۳۲	۳۳	۳۴	۳۵
شماره آیات	۹	الف ۱۰			اب ۱۰				۸			ب ۱۲																		
تعداد آیات	۰	۳	۰	۰	۱	۰	۰	۰	۱	۰	۰	۱	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
تعداد کلمات	۰	۲۱	۰	۰	۱۰	۰	۰	۰	۱۴	۰	۰	۱۷	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
درصد آیات	۰.۰	۴.۹	۰.۰	۰.۰	۲.۲	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۲.۲	۰.۰	۰.۰	۳.۷	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰

تعداد آیات ۷، تعداد کلمات ۹۶، طول متوسط ۱۳۷۸۱ = ۹۶ ÷ ۷

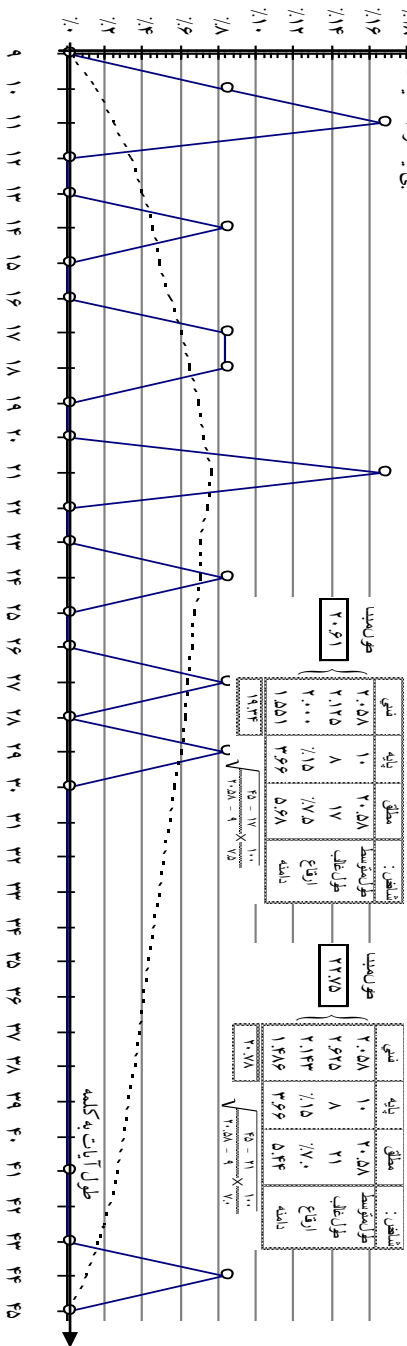
علاوه بر این، آیات ۱۰ و ۱۲ را نیز تقطیع کرده آیه ۱۷ کلمه‌ای ۱۰ را (۷+۱۰) و آیه ۲۵ کلمه‌ای ۱۲ را (۷+۱۸) نموده است. با چنین آیه‌بندی تجزیه و ترسیم صحیح بالا برای ۱۰-ب به دست می‌آید.

۲-۱

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره تحریم (۶۱)، تمام آیات (۱ تا ۱۲)

طول آیت	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰	۲۱	۲۲	۲۳	۲۴	۲۵	۲۶	۲۷	۲۸	۲۹	۳۰	۴۱	۴۳	۴۴	۴۵
شماره آیات	۷	۲	۹			۱			۱۲	۵			۴	۵												
تعداد آیات	۰	۱	۲	۰	۰	۱	۰	۰	۱	۱	۰	۰	۲	۰	۰	۱	۰	۰	۰	۱	۰	۰	۰	۰	۱	۰
تعداد کلمات	۰	۱۰	۲۲	۰	۰	۱۴	۰	۰	۱۷	۱۸	۰	۰	۴۲	۰	۲۴	۰	۰	۰	۲۷	۰	۲۹	۰	۰	۴۴	۰	
درصد آیات	۰۰	۸۳	۱۶۷	۰۰	۰۰	۸۳	۰۰	۰۰	۸۳	۸۳	۰۰	۰۰	۱۶۷	۰۰	۸۳	۰۰	۰۰	۸۳	۰۰	۸۳	۰۰	۰۰	۰۰	۸۳	۰۰	

تعداد آیات ۱۲، تعداد کلمات ۲۳۷، طول متوسط $20/58 = 12 \div 237$

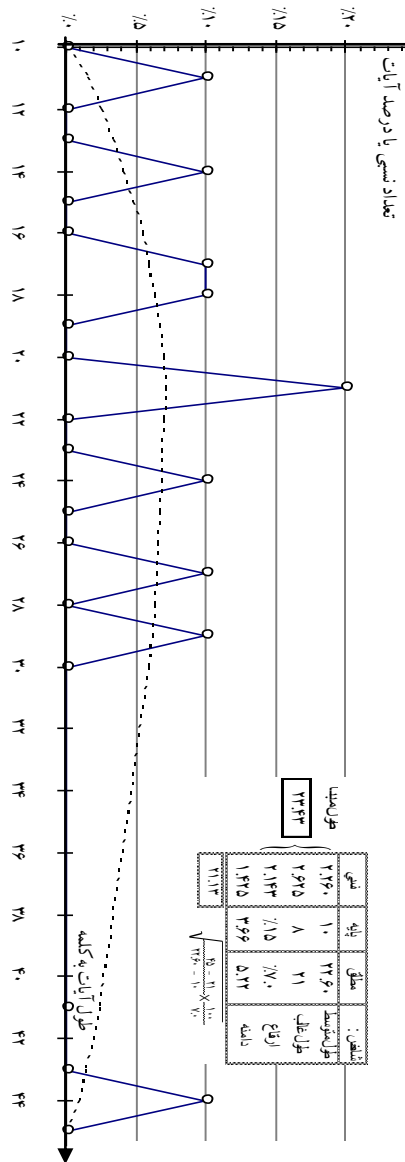
با تعداد قلیل آیات شکل منحنی خارج از قاعده نیست و شاخص‌ها زیاد دور نمی‌باشند (غیر از دامنه). چنانچه با توجه به توالی آیات ۱۷ کلمه و ۱۸ کلمه، طول غالب را روی ۱۷ بگیریم شاخص‌ها، هم آهنگ‌تر خواهند شد.

بلاشر تاریخ گذاری سوره تحریم (۶۶) را فوق العاده مشکل و بلکه محال می داند و می گوید آیات آن نامتجانس و متفرق اند ولی چنانچه آیات ۷ و ۹ که در واقع تنها آیات «غیرخانوادگی» این سوره هستند و مربوط به کفار و منافقین است، خارج متن بگیریم، بقیه متجانس می شوند و تجزیه و ترسیم نسبتاً هم آهنگ زیر را می دهد که ما همان را مبنا خواهیم گرفت :

طول آیات	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰	۲۱	۲۲	۲۳	۲۴	۲۵	۲۶	۲۷	۲۸	۲۹	۳۰	۴۱	۴۲	۴۳	۴۴	۴۵
شماره آیات	۲	۱	۰	۰	۱	۰	۰	۱	۱	۱	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
تعداد آیات	۰	۱۱	۰	۰	۱۴	۰	۰	۱۷	۱۸	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	
تعداد کلمات	۰	۰	۰	۰	۱۰	۰	۰	۱۰	۱۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	
درصد آیات	۰	۱۰۰	۰	۰	۱۰۰	۰	۰	۱۰۰	۱۰۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره تحریم (۶۶)، آیات: ۱ تا ۶، ۸ و ۱۰ الی (۱۲)

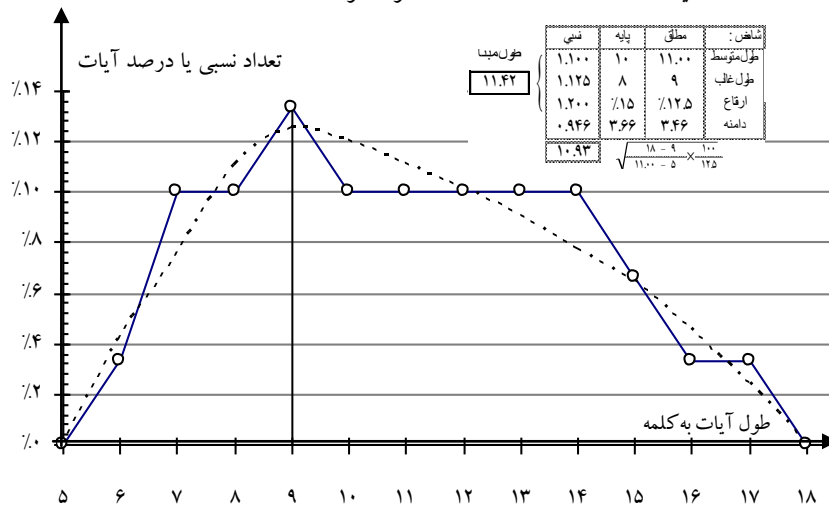
تعداد آیات ۱۰، تعداد کلمات ۲۲۶، طول متوسط $22.6 = 226/10$

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره ملک (۶۷)، تمام آیات (۱ تا ۳۰)

طول آیات	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸
شماره آیات		۱۱	۶	۷	۱	۴	۲	۵	۸	۱۵	۲۰	۳	۹	
			۱۴	۱۸	۱۲	۱۰	۱۶	۱۷	۲۲	۱۹	۲۸			
			۲۵	۲۴	۱۳	۳۰	۲۳	۲۱	۲۷	۲۹				
تعداد آیات	۰	۱	۳	۳	۴	۳	۳	۳	۳	۳	۲	۱	۱	۰
تعداد کلمات	۰	۶	۲۱	۲۴	۳۶	۳۰	۳۳	۳۶	۳۹	۴۲	۳۰	۱۶	۱۷	۰
درصد آیات	۰.۰	۳.۳	۱۰.۰	۱۰.۰	۱۳.۳	۱۰.۰	۱۰.۰	۱۰.۰	۱۰.۰	۱۰.۰	۶.۷	۳.۳	۳.۳	۰.۰

تعداد آیات ۳۰، تعداد کلمات ۳۳۰، طول متوسط $۳۳۰ \div ۳۰ = ۱۱/۰۰$

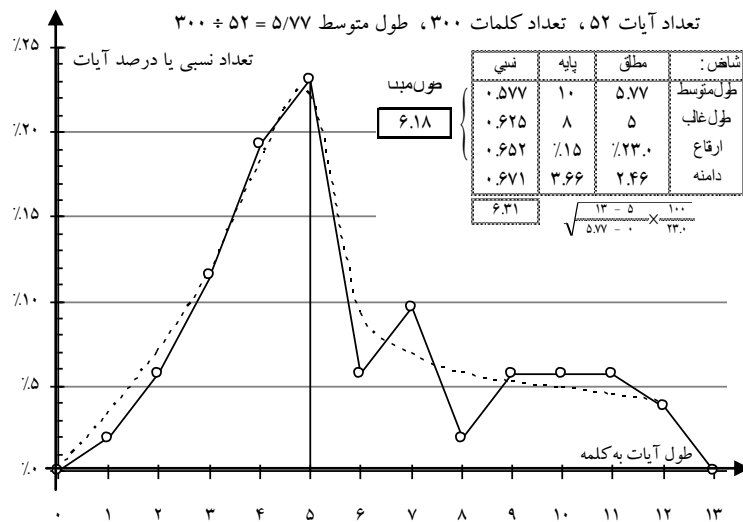

شکل منحنی و هم آهنگی شاخص‌ها قابل قبول است. (آیه ۶ کلمه‌ای ۱۱ که طبق کلمه شماری اتخاذی، ۵ کلمه می‌شود. فَأَعْتَرَفُوا بِذَنبِهِمْ فَسُحِقًا لِأَصْحَابِ السَّعِيرِ) ولی چون روی ۵ کلمه، ۴ کلمه آن حرف اضافی دارد، ما ۶ کلمه حساب کردیم. قافیه آیات از آیه ۲۲ به بعد عوض می‌شود و به جای «اور» و «ایر»، «ایم» و «اون» می‌شود، ولی دو گروهی که به این ترتیب تفکیک می‌شود دارای طول متوسط مساوی‌اند و شاخص‌های گروه اول، مانند سوره یکپارچه در می‌آید. بلاشر با تبعیت از Barth، آیات ۱۸ و ۱۹ را الحاق بعدی می‌گیرد. با چنین فرضی، شکل منحنی طبیعی‌تر شده، سگوه‌های آن از درازی می‌افتد ولی شاخص‌ها و طول مبنا هیچ تغییری نمی‌کند، بنابراین می‌توان نظر Barth را قابل توجه دانست.

۶۸ - قلم

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره قلم (۶۸)، تمام آیات (۱ تا ۵۲)

طول آیات	۰	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	
شماره آیات		۱۸	۶	۵	۱	۲	۲۹	۱۵	۳۳	۴۱	۱۷	۷	۳۹		
			۲۰	۸	۴	۳	۳۱	۱۹		۴۲	۴۸	۳۲	۵۱		
			۲۱	۱۱	۹	۱۴	۲۴	۲۲		۴۴	۴۹	۴۳			
				۲۳	۱۲	۲۶	۴۶								
				۲۷	۱۳	۳۰									
					۲۵	۳۷									
					۳۵	۳۸									
					۳۶	۴۵									
					۴۰	۴۷									
						۵۰									
						۵۲									
	تعداد آیات	۰	۱	۳	۶	۱۰	۱۲	۳	۵	۱	۳	۳	۳	۲	۰
	تعداد کلمات	۰	۱	۶	۱۸	۴۰	۶۰	۱۸	۳۵	۸	۲۷	۳۰	۳۳	۲۴	۰
درصد آیات	۰.۰	۱.۹	۵.۸	۱۱.۵	۱۹.۲	۲۳.۱	۵.۸	۹.۶	۱.۹	۵.۸	۵.۸	۵.۸	۳.۸	۰.۰	

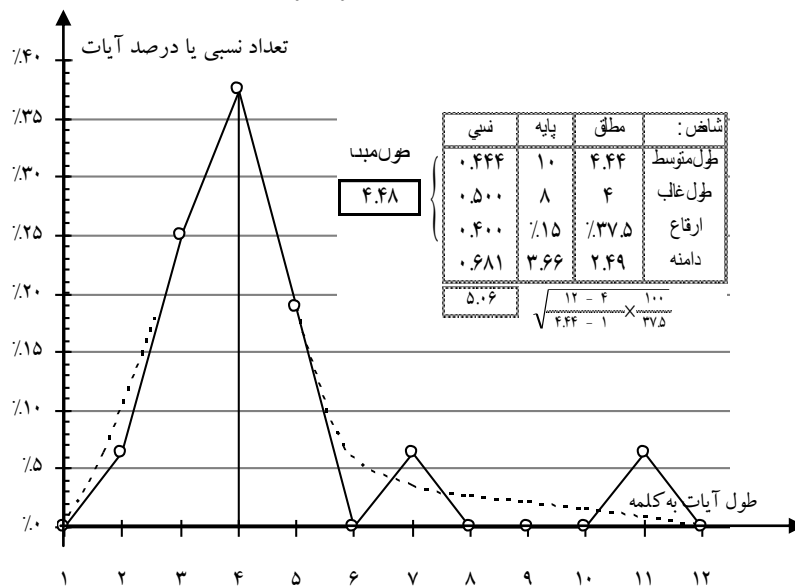
شکل منحنی غیر طبیعی نیست، جز آنکه بعد از قله، سقوط ناگهانی پیدا کرده و بعد تخت شده است. شاخص‌ها هم خوب‌اند ولی پاشش یکنواخت نیست. در ابتدای سوره، یعنی ۱۶ آیه اول، تکیه روی ۴ است و بعد از آن آیات بلند پیدا شده و تکیه روی ۵ می‌رود.

بلاش سوره قلم (۶۸) را مرکب از دو گروه (I) ۱ تا ۱۶ و (II) ۱۷ تا ۵۲ می‌داند. با چنین گروه‌بندی، به تجزیه و ترسیم‌های زیر می‌رسیم که خیلی طبیعی‌تر و هم‌آهنگ‌تر از سوره یکپارچه است:

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره قلم (۶۸)
الف: آیات اعتراض و اعراض از مشرکین (۱ تا ۱۶)

طول آیات	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲
شماره آیات		۶	۵ ۸ ۱۱ ۱۶	۱ ۴ ۹ ۱۰ ۱۲ ۱۳	۲ ۳ ۱۴		۱۵				۷	
تعداد آیات	۰	۱	۴	۶	۳	۰	۱	۰	۰	۰	۱	۰
تعداد کلمات	۰	۲	۱۲	۲۴	۱۵	۰	۷	۰	۰	۰	۱۱	۰
درصد آیات	۰.۰	۶.۳	۲۵.۰	۳۷.۵	۱۸.۸	۰.۰	۶.۳	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۶.۳	۰.۰

تعداد آیات ۱۶، تعداد کلمات ۷۱، طول متوسط $4.44 = 71 \div 16$

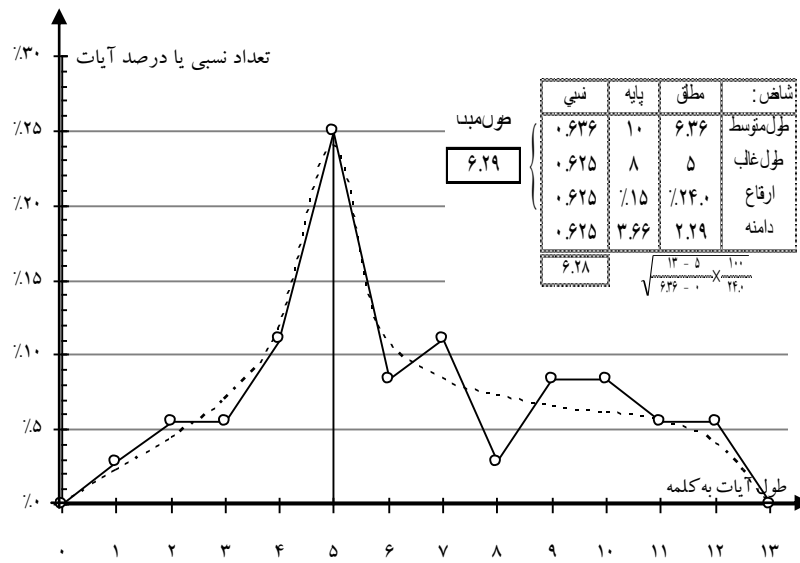

اختلاف نسبی طول مبنا با طول متوسط ۱۴/۲٪ است که در نتیجه بلندی دامنه حاصل شده است ولی شاخص‌های دیگر، هم‌آهنگی کافی دارند و شکل منحنی طبیعی‌تر از سوره یکپارچه است و شاید آیه ۷، الحاق بعدی باشد (دامنه ۰/۵۰۰ درمی‌آید).

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره قلم (۶۸)
 ب: آیات تنبیه و تندییر توحیدی (۱۷ تا ۵۲)

طول آیات	۰	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳
شماره آیات		۱۸	۲۰ ۲۱	۲۳ ۲۷	۲۵ ۳۵ ۳۶ ۴۰ ۳۷ ۳۸ ۴۵ ۴۷ ۵۰ ۵۲	۲۴ ۲۶ ۳۰	۲۹ ۳۱ ۳۴	۱۹ ۲۲ ۲۸ ۴۶	۳۳	۴۱ ۴۲ ۴۴	۱۷ ۴۸ ۴۹	۳۲ ۴۳	۳۹ ۵۱	
تعداد آیات	۰	۱	۲	۲	۴	۹	۳	۴	۱	۳	۳	۲	۲	۰
تعداد کلمات	۰	۱	۴	۶	۱۶	۴۵	۱۸	۲۸	۸	۲۷	۳۰	۲۲	۲۴	۰
درصد آیات	۰.۰	۲.۸	۵.۶	۵.۶	۱۱.۱	۲۵.۰	۸.۳	۱۱.۱	۲.۸	۸.۳	۸.۳	۵.۶	۵.۶	۰.۰

تعداد آیات ۳۶، تعداد کلمات ۲۲۹، طول متوسط $۶/۳۶ = ۲۲۹$

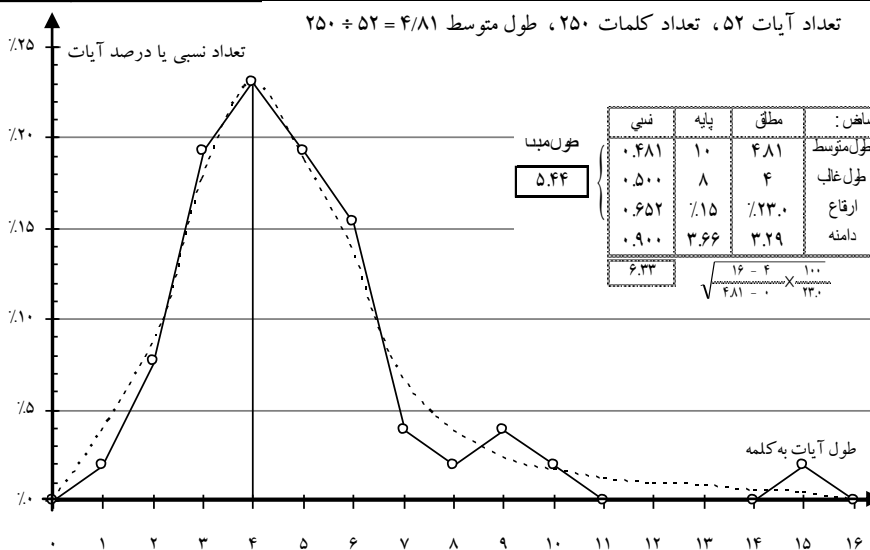

منحنی خیلی طبیعی تراز حالت یکپارچه است و هم آهنگی شاخص‌ها بهتر از این نمی‌شود. البته قسمت اصلی سوره قلم (۶۸)، همین گروه «ب» است.

۶۹ - حاقه

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره حاقه (۶۹)، فرض اول، تمام آیات (۱ تا ۵۲)

طول آیات	۰	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶
شماره آیات		۱	۲	۱۵	۳	۸	۶	۱۱	۲۴	۱۷	۲۵						۷
			۲۳	۲۲	۴	۱۶	۹	۳۲		۱۹							
			۳۰	۲۶	۵	۱۸	۱۰										
			۳۹	۲۸	۲۱	۲۰	۱۲										
				۲۹	۲۷	۳۳	۱۳										
				۳۱	۳۴	۳۵	۱۴										
				۳۷	۳۸	۳۶	۴۱										
				۴۵	۴۰	۴۲	۴۸										
				۴۸	۴۳	۴۴											
				۵۱	۴۶	۴۹											
					۵۰												
					۵۲												
تعداد آیات	۰	۱	۴	۱۰	۱۲	۱۰	۸	۲	۱	۲	۱	۰	۰	۰	۰	۱	۰
تعداد کلمات	۰	۱	۸	۳۰	۴۸	۵۰	۴۸	۱۴	۸	۱۸	۱۰	۰	۰	۰	۰	۱۵	۰
درصد آیات	۰.۰	۱.۹	۷.۷	۱۹.۲	۲۳.۱	۱۹.۲	۱۵.۴	۳.۸	۱.۹	۳.۸	۱.۹	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۱.۹	۰.۰

شاخص‌ها کاملاً ناهم‌آهنگ‌اند. وجود آیه ۱۵ کلمه‌ای ۷، دامنه را به‌طور نامناسبی بلند کرده است. این آیه یا به‌طوری که بلاشر سلسله آیات ۴ تا ۱۲ را معترضه الحاقی در وسط آیات ۳ و ۱۳ می‌داند، خارج از ردیف است یا آنکه به ملاحظات فصاحت و بلاغت و برای تناسب با استمرار طولانی باد صرصر، به‌طور غیرعادی بلند گرفته شده است (به کتاب «باد و باران»^۱ رجوع شود).

۱. کتاب «باد و باران»، یکی از آثار مندرج در مجموعه آثار ۷، از همین نویسنده است که با نام «مباحث علمی، اسلامی» در سال ۱۳۷۹، توسط شرکت سهامی انتشار، چاپ و در اختیار علاقه‌مندان قرار گرفته است (ب.ف.ب).

در زیر، ما فرض‌های مختلف دیگری را آزمایش می‌کنیم:

(۲) سوره کامل، منهای آیه ۷

(۳) سوره کامل، منهای آیات ۴ تا ۱۲

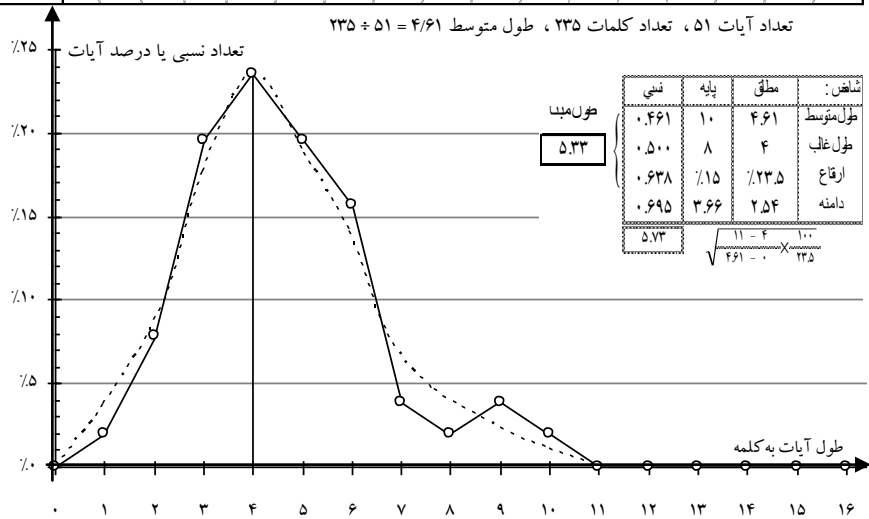
(۴) دسته I بلاشر (آیات ۱ تا ۳۷، منهای ۴ تا ۱۲)

(۵) دسته II بلاشر (آیات ۳۸ تا ۵۲)

(۶) آیات اضافی ۴ تا ۱۲

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره حاقه (۶۹)، فرض دوم، تمام آیات منهای آیه ۷

طول آیات	۰	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	
شماره آیات		۱	۲ ۲۳ ۳۰ ۳۹	۱۵ ۲۲ ۲۶ ۲۸ ۲۹	۳ ۴ ۵ ۲۱ ۲۷	۸ ۱۶ ۱۸ ۲۰ ۳۳	۶ ۹ ۱۰ ۱۲ ۱۳	۱۱ ۳۲	۲۴	۱۷ ۱۹	۲۵							
تعداد آیات	۰	۱	۴	۱۰	۱۲	۱۰	۸	۲	۱	۲	۱	۰	۰	۰	۰	۰	۰	
تعداد کلمات	۰	۱	۸	۳۰	۴۸	۵۰	۴۸	۱۴	۸	۱۸	۱۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	
درصد آیات	۰.۰	۲.۰	۷.۸	۱۹.۶	۲۳.۵	۱۹.۶	۱۵.۷	۳.۹	۲.۰	۳.۹	۲.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	

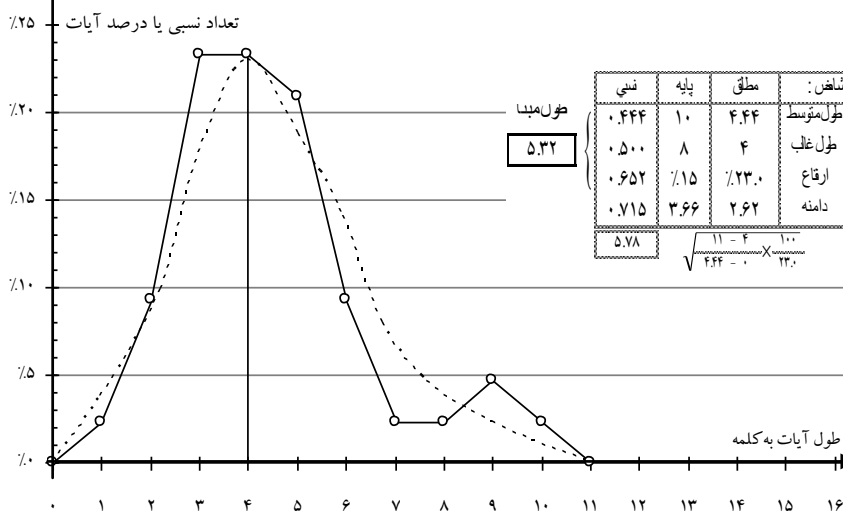

فرض ۲ از فرض ۱، هم‌آهنگ‌تر است ولی باز هم شاخص چهارم (دامنه) بی‌قواره است و طول مبنا ٪۲۵ بیش از طول متوسط است.

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره حاقه (۶۹)،
فرض سوم، تمام آیات منهای آیات ۴ تا ۱۲

طول آیات	۰	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	
شماره آیات		۱	۲ ۲۳ ۳۰ ۳۹	۱۵ ۲۲ ۲۶ ۲۸ ۲۹	۳ ۲۱ ۲۷ ۳۴ ۳۸	۱۶ ۱۸ ۲۰ ۲۳ ۳۵	۱۳ ۱۴ ۴۱ ۴۸	۳۲	۲۴	۱۷ ۱۹	۲۵							
تعداد آیات	۰	۱	۴	۱۰	۱۰	۹	۴	۱	۱	۲	۱	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
تعداد کلمات	۰	۱	۸	۳۰	۴۰	۴۵	۲۴	۷	۸	۱۸	۱۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
درصد آیات	۰.۰	۲.۳	۹.۳	۲۳.۳	۲۳.۳	۲۰.۹	۹.۳	۲.۳	۲.۳	۴.۷	۲.۳	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰

تعداد آیات ۴۳، تعداد کلمات ۱۹۱، طول متوسط $4/44 = 191 \div 43$

فرض ۳، فرق زیادی با فرض ۲ پیدا نکرده است و به همان شماره می‌رسد در حالی که ناهم آهنگی بیشتر شده است. تجزیه سوره حاقه (۶۹) به سه دسته (فرض های ۴ و ۵ و ۶)، روی هم رفته، به نتایج هم آهنگ تری رسیده است.

بنابراین سوره را به سه دسته، به شرح زیر تجزیه می‌کنیم:

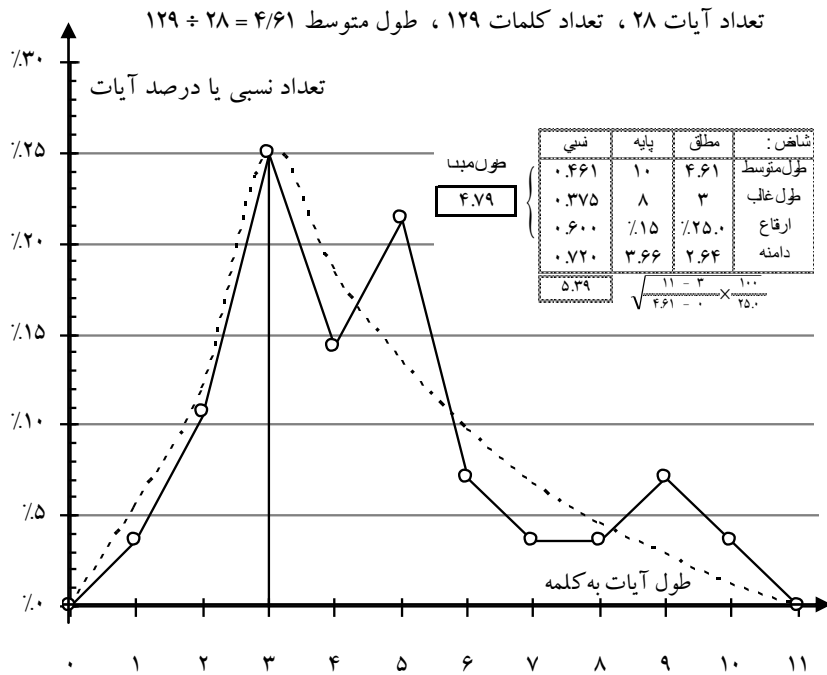
الف) آیات مربوط به قیامت (حدوث و توصیف): ۱ تا ۳ و ۱۳ تا ۳۷، طول مبنا ۵/۰۳

ب) آیات تنذیری، امم گذشته (عاد و ثمود): ۴ تا ۱۲، طول مبنا ۶/۱۷

ج) آیات دعوی وحی و نبوت: ۳۸ تا ۵۲، طول مبنا ۴/۲۸

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره حاقه (۶۹)
الف: آیات مربوط به قیامت (۱ تا ۳ و ۱۳ تا ۳۷)

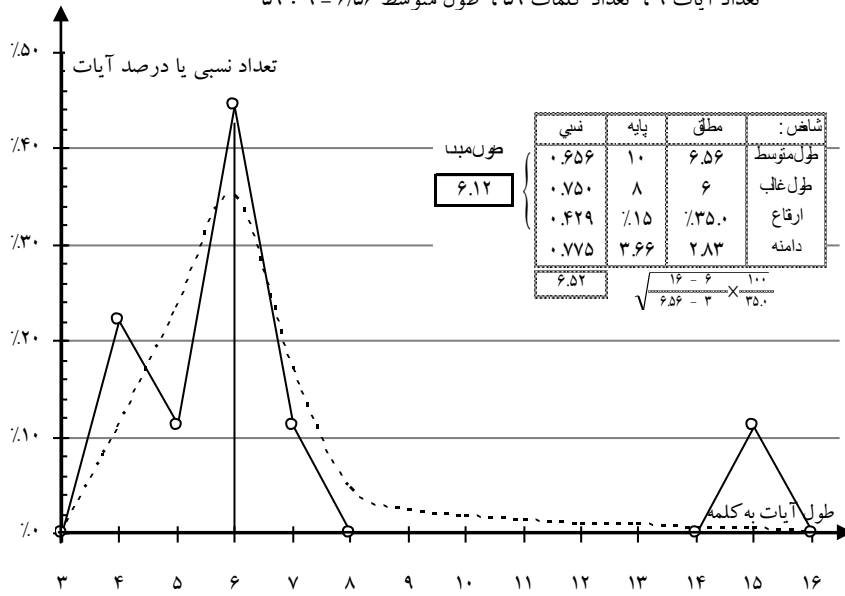
طول آیات	۰	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱
شماره آیات		۱	۲ ۲۳ ۳۰	۱۵ ۲۲ ۲۶ ۲۸ ۲۹ ۳۱ ۳۷	۳ ۲۱ ۲۷ ۳۴	۱۶ ۱۸ ۲۰ ۳۳ ۳۵ ۳۶	۱۳ ۱۴	۳۲	۲۴	۱۷ ۱۹	۲۵	
تعداد آیات	۰	۱	۳	۷	۴	۶	۲	۱	۱	۲	۱	۰
تعداد کلمات	۰	۱	۶	۲۱	۱۶	۳۰	۱۲	۷	۸	۱۸	۱۰	۰
درصد آیات	۰.۰	۳.۶	۱۰.۷	۲۵.۰	۱۴.۳	۲۱.۴	۷.۱	۳.۶	۳.۶	۷.۱	۳.۶	۰.۰

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره حاقه (۶۹)
 ب: آیات تنذیری و امم گذشته (۴ تا ۱۲)

طول آیات	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶
شماره آیات		۴ ۵	۸	۶ ۹ ۱۰ ۱۲	۱۱								۷	
تعداد آیات	۰	۲	۱	۴	۱	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۱	۰
تعداد کلمات	۰	۸	۵	۲۴	۷	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۱۵	۰
درصد آیات	۰.۰	۲۲.۲	۱۱.۱	۴۴.۴	۱۱.۱	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۱۱.۱	۰.۰

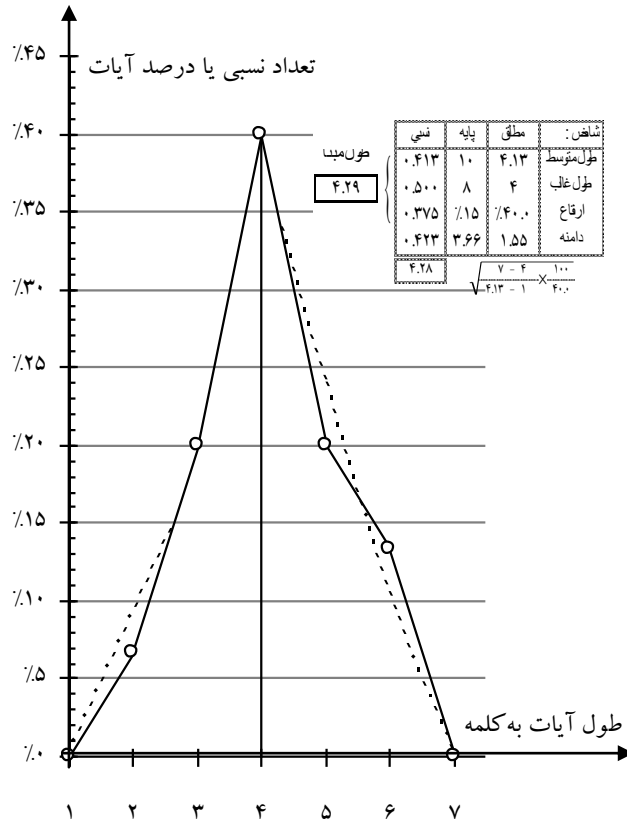
تعداد آیات ۹ ، تعداد کلمات ۵۹ ، طول متوسط $6/56 = 59 \div 9$

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره حاقه (۶۹)
ج: آیات وحی و نبوت (۳۸ تا ۵۲)

طول آیات	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷
شماره آیات:		۳۹	۴۵	۳۸	۴۲	۴۱	
			۴۸	۴۰	۴۴	۴۷	
			۵۱	۴۳	۴۹		
				۴۶	۵۰		
				۵۲			
تعداد آیات	۰	۱	۳	۶	۳	۲	۰
تعداد کلمات	۰	۲	۹	۲۴	۱۵	۱۲	۰
درصد آیات	۰.۰	۶.۷	۲۰.۰	۴۰.۰	۲۰.۰	۱۳.۳	۰.۰

تعداد آیات ۱۵، تعداد کلمات ۶۲، طول متوسط $4/13 = 62 \div 15$

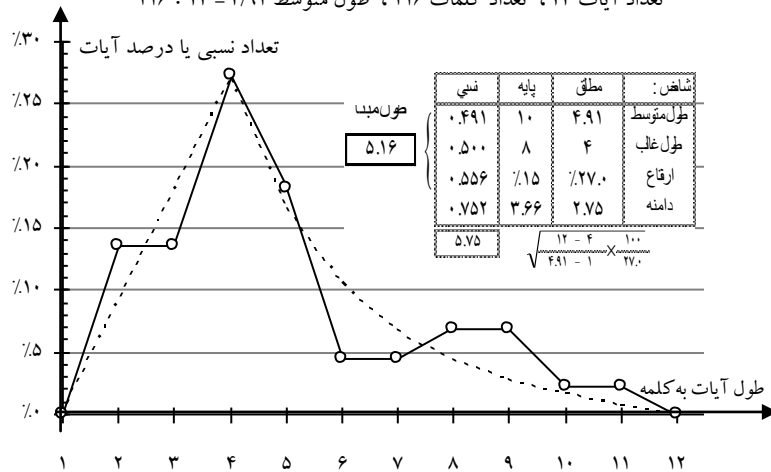

۷۰- معارج

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره معارج (۷۰)، تمام آیات (۱ تا ۴۴)

طول آیات	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲
شماره آیات	۷	۵	۱	۲۳	۱۴	۳۱	۳۸	۱۱	۳۰	۴		
	۱۲	۶	۲	۲۴	۲۷	۴۰	۴۱	۴۳				
	۱۶	۹	۳	۲۸			۴۲	۴۴				
	۱۸	۱۰	۸	۳۲								
	۲۲	۱۳	۱۷	۳۴								
	۲۵	۱۵	۱۹	۳۶								
			۲۰	۳۷								
			۲۱	۳۹								
			۲۶									
			۲۹									
			۳۳									
			۳۵									
تعداد آیات	۰	۶	۶	۱۲	۸	۲	۲	۳	۳	۱	۱	۰
تعداد کلمات	۰	۱۲	۱۸	۴۸	۴۰	۱۲	۱۴	۲۴	۲۷	۱۰	۱۱	۰
درصد آیات	۰.۰	۱۳.۶	۱۳.۶	۲۷.۳	۱۸.۲	۴.۵	۴.۵	۶.۸	۶.۸	۲.۳	۲.۳	۰.۰

تعداد آیات ۴۴، تعداد کلمات ۲۱۶، طول متوسط $4.91 = 216 \div 44$

منحنی قیافه نامناسبی ندارد ولی شاخص‌ها (سومی و مخصوصاً چهارمی) از هم فاصله گرفته‌اند. به علاوه، پاشش یک‌نواخت نیست. آیات نیمه اول سوره، غالباً در طول‌های ۲ و ۳ و ۴ اند در حالی که آیات ثلث سوم از ۴ شروع شده، محورشان ۵ است و در طول‌های بلند پخش شده‌اند. بنابراین، سوره معارج (۷۰) نمی‌تواند واحد یکپارچه بوده باشد. اتفاقاً به لحاظ قافیۀ ختم آیات، پنج وزن مختلف عوض می‌شود. به لحاظ محتوا نیز به مطالب متنوع و متفاوت: وقوع قیامت، تندر و توصیف عذاب، تعریف مؤمنین و توبیخ کافران برمی‌خوریم.

سیر تحول قرآن، مجموعه ضمیمه _____ ۴۵۵

بلاشر سوره معارج (۷۰) را به سه گروه (I) ۱ تا ۲۱ (منهای ۴)، (II) ۲۲ تا ۳۵

و

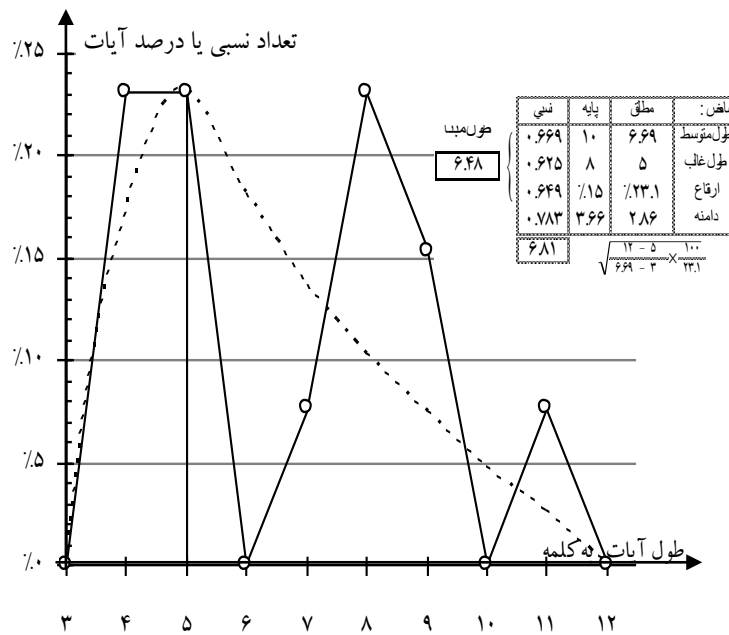
(III) ۳۶ تا ۴۴ (قاعدتاً به انضمام ۴)، تقسیم می کند. این گروه‌ها علاوه بر آنکه به لحاظ مطلب و محتوا، خیلی منفصل از یکدیگر و متصل در داخل خود نیستند (اتصال گروه I و II واضح است)، در تجزیه و ترسیم نیز هم‌آهنگی واحدهای مستقل را ندارند:

گروه III			گروه II			گروه I		
متوسط	۷/۵	۰/۷۵۰	متوسط	۴/۸۵	۰/۴۸۵	متوسط	۳/۶۵	۰/۳۶۵
غالب	۸	۱/۰۰۰	غالب	۵	۰/۶۲۵	غالب	۴	۰/۵۰۰
ارتفاع	۳۰٪	۰/۵۰۰	ارتفاع	۳۵٪	۰/۴۴۵	ارتفاع	۴۰٪	۰/۳۷۵
دامنه	۱/۵۶	۰/۴۴۵	دامنه	۲/۱۲	۰/۵۸۰	دامنه	۳/۴	۰/۶۵۵
۶/۷۴			۵/۳۴			۴/۷۴		

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره معارج (۷۰)
الف: امکان و امهال عذاب قیامت (آیات ۱ تا ۴ و ۳۶ تا ۴۴)

طول آیات	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲
شماره آیات		۱	۳۶		۴۰	۳۸	۴۳		۴	
		۲	۳۷			۴۱	۴۴			
		۳	۳۹			۴۲				
تعداد آیات	۰	۳	۳	۰	۱	۳	۲	۰	۱	۰
تعداد کلمات	۰	۱۲	۱۵	۰	۷	۲۴	۱۸	۰	۱۱	۰
درصد آیات	۰.۰	۲۳.۱	۲۳.۱	۰.۰	۷.۷	۲۳.۱	۱۵.۴	۰.۰	۷.۷	۰.۰

تعداد آیات ۱۳، تعداد کلمات ۸۷، طول متوسط $۶/۶۹ = ۱۳ \div ۸۷$

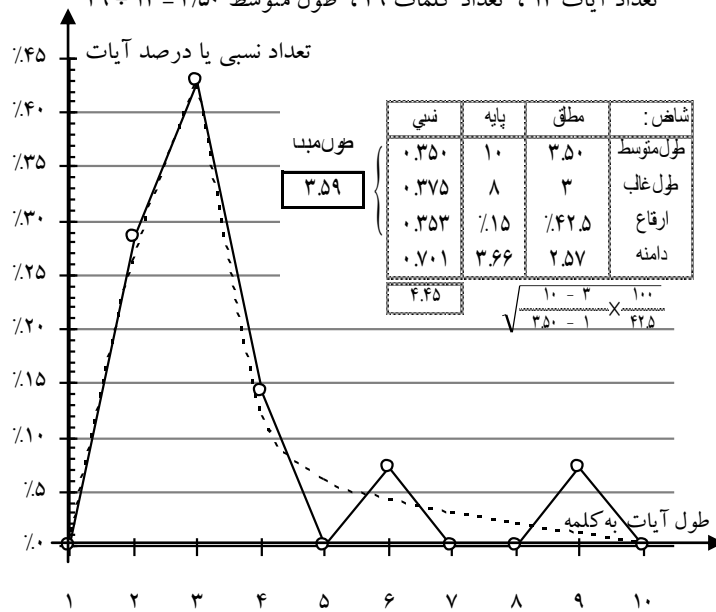
آنچه پس از بررسی‌ها و آزمایش‌ها به نظر رسید این بود که قسمت عمده سوره معارج (۷۰) را چهار آیه اول و نوزده آیه آخر که پرسش و بحث با کفار راجع به قیامت است، بگیریم و دو قسمت در وسط قائل شویم که قبلاً نازل شده و سپس سه دسته یکدیگر را تکمیل و توضیح کرده‌اند. دسته دوم یا دسته ب، اخبار انتظار و تنذیر قیامت است و دسته سوم (ج)، مردم‌شناسی است که منتهی به توصیف مؤمنین می‌شود. تجزیه و ترسیم‌های حاصله حالت طبیعی دارند و نسبتاً هم‌آهنگی خیلی بیشتری (مخصوصاً در سه شاخص اصلی) با سوره یکپارچه و گروه‌بندی بلاشر نشان می‌دهد.

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره معارج (۷۰) -

ب: حدوث قیامت و تنذیر از عذاب مربوطه (آیات ۵ تا ۱۸)

طول آیات	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰
شماره آیات		۷ ۱۲ ۱۶ ۱۸	۵ ۶ ۹ ۱۰ ۱۳ ۱۵	۸ ۱۷		۱۴			۱۱	
تعداد آیات	۰	۴	۶	۲	۰	۱	۰	۰	۱	۰
تعداد کلمات	۰	۸	۱۸	۸	۰	۶	۰	۰	۹	۰
درصد آیات	۰.۰	۲۸.۶	۴۲.۹	۱۴.۳	۰.۰	۷.۱	۰.۰	۰.۰	۷.۱	۰.۰

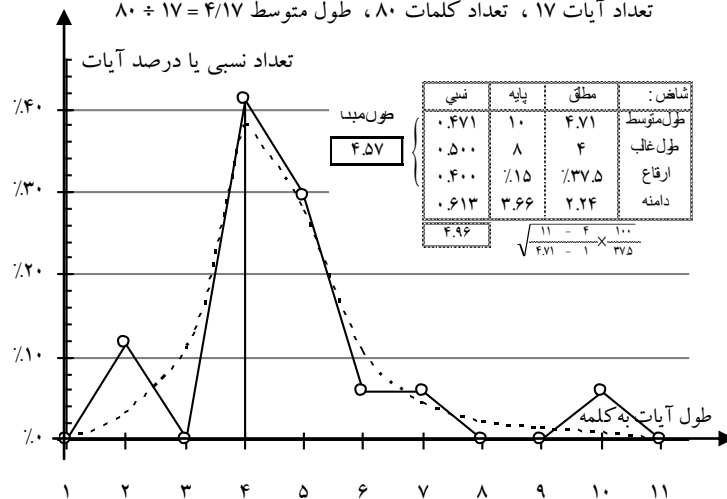
تعداد آیات ۱۴ ، تعداد کلمات ۴۹ ، طول متوسط $۴۹ \div ۱۴ = ۳/۵۰$

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره معارج (۷۰)

ج: مردم‌شناسی و وصف مؤمنین (آیات ۱۹ تا ۳۵)

طول آیات	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱
شماره آیات		۲۲ ۲۵		۱۹ ۲۰ ۲۱ ۲۶ ۲۹ ۳۳ ۳۵	۲۳ ۲۴ ۲۸ ۳۲	۲۷	۳۱			۳۰	
تعداد آیات	۰	۲	۰	۷	۵	۱	۱	۰	۰	۱	۰
تعداد کلمات	۰	۴	۰	۲۸	۲۵	۶	۷	۰	۰	۱۰	۰
درصد آیات	۰.۰	۱۱.۸	۰.۰	۴۱.۲	۲۹.۴	۵.۹	۵.۹	۰.۰	۰.۰	۵.۹	۰.۰

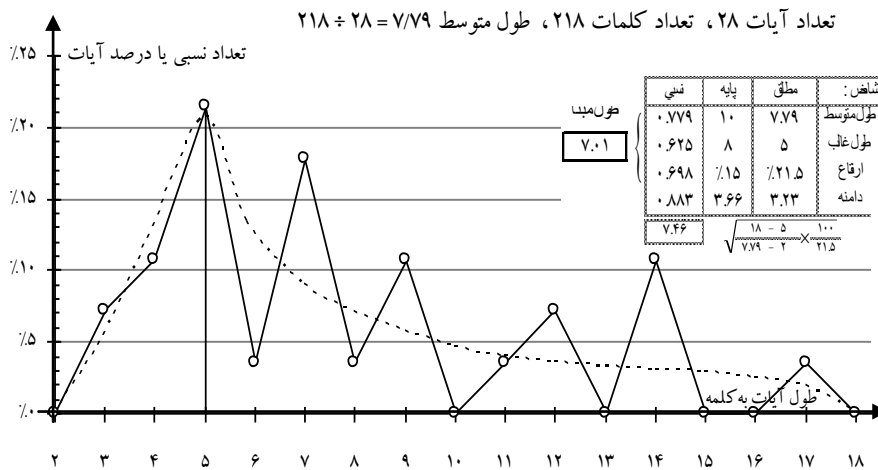
تعداد آیات ۱۷، تعداد کلمات ۸۰، طول متوسط $4/17 = 80 \div 17$

به‌طور کلی سه شاخص اول هم‌آهنگی خوبی دارند و دامنه‌ها از ۱۸٪ تا ۱۰۰٪ بلند است (البته در سوره‌های با طول متوسط کوتاه، تنزل دامنه بطئی‌تر از شاخص‌های دیگر است). در مورد گروه‌های الف و ج، غیرطبیعی نیست و در مورد گروه ب اگر در آیه ۹ کلمه‌ای ۱۱: «يُبْصِرُونَهُمْ يَوْمَ الْمُجْرِمِ لَوْ يَفْتَدِي مِنْ عَذَابِ يَوْمِئِذٍ بَنِيهِ»، کلمه «يُبْصِرُونَهُمْ» را که بلاشر می‌گوید مفسرین از عهده توجیه آن در اینجا بر نیامده‌اند، خارج یا منفصل بگیریم، و «لَوْ يَفْتَدِي» را یک کلمه حساب کنیم، رفع اشکال استثنائی فوق خواهد شد.

۷۱- نوح

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره نوح (۷۱)، تمام آیات (۱ تا ۲۹)،
وقتی آیه ۵، طبق شماره گذاری نوع (۲)، دو آیه حساب شود.

طول آیات	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸
شماره آیات	۱۳	۷	۲	۹	۳	۱۴	۱۱		۲۲+۲۳	۲۰		۱				۴
	۲۱	۱۰	۵ب		الف		۲۷			۲۶		۶				
		۱۹	۱۲		۸		۲۸					۲۹				
			۱۶		۱۵											
			۱۷		۲۴+۲۵											
			۱۸													
تعداد آیات	۲	۳	۶	۱	۵	۱	۳	۰	۱	۲	۰	۳	۰	۰	۱	۰
تعداد کلمات	۶	۱۲	۳۰	۶	۳۵	۸	۲۷	۰	۱۱	۲۴	۰	۴۲	۰	۰	۱۷	۰
درصد آیات	۷.۱	۱۰.۷	۲۱.۴	۳.۶	۱۷.۹	۳.۶	۱۰.۷	۰.۰	۳.۶	۷.۱	۰.۰	۱۰.۷	۰.۰	۰.۰	۳.۶	۰.۰

در میان سه صورت مترادف، از همه ناموزون تر با فرض شماره گذاری نوع ۱ و طول غالب ۷ است که باید مردود شمرد و در مقایسه با دو صورت مترادف دیگر که طول غالبشان ۵ است، شاخص های صورت اول که با شماره گذاری نوع ۲ تنظیم شده، هم آهنگ تر به نظر می آید.

آنچه صحیح به نظر می آید این است که به طور کلی و با توجه به اینکه طول غالب $5 = 8 \times 0.63$ است، طول متوسط نسبی باید حتی المقدور نزدیک به 0.63 یا 0.695 ارتفاع نسبی باشد. در چنین سوره و سال نزول مربوطه، آیات کوتاه قافیه دار قابل قبول تراند. یعنی آیه ۵ بر طبق شماره گذاری نوع ۲، باید دو آیه حساب شود:

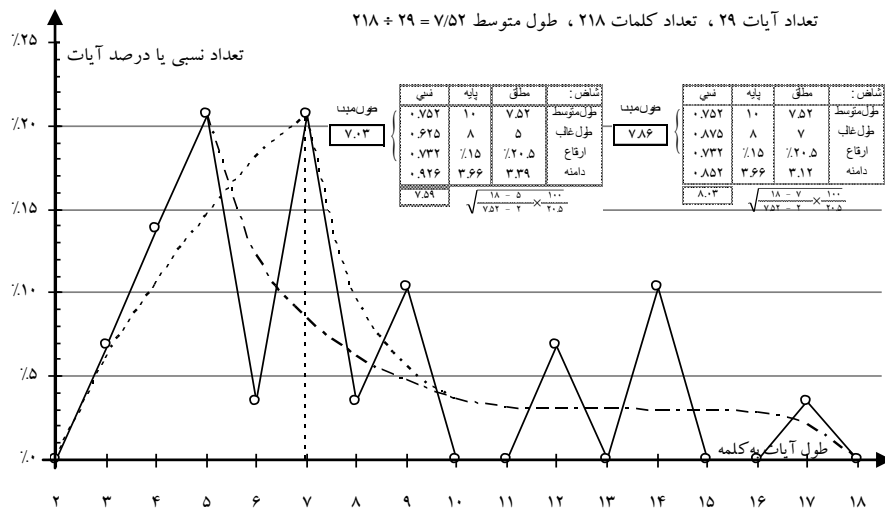
۵- الف: قَالَ رَبِّ إِنِّي دَعَوْتُ قَوْمِي لَيْلًا وَنَهَارًا.

۵- ب: فَلَمْ يَزِدْهُمْ دُعَائِي إِلَّا فِرَارًا

و آیه ۲۶ بر طبق شماره گذاری نوع ۱، دو آیه حساب شود:
 ۲۶- الف: مِمَّا خَطِيئَاتِهِمْ أُغْرِقُوا فَأُدْخِلُوا نَارًا.
 ۲۶- ب: فَلَمْ يَجِدُوا لَهُمْ مِنْ دُونِ اللَّهِ أَنْصَارًا).

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره نوح (۷۱)، تمام آیات (۱ تا ۲۹)،
 وقتی آیه ۲۶، طبق شماره گذاری نوع (۱) دو آیه حساب شود.

طول آیات	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸
شماره آیت	۱۳	۷	۳	۹	۲	۸	۱۱			۵		۱				۴
تعداد آیات	۲	۴	۶	۱	۶	۱	۳	۰	۰	۲	۰	۳	۰	۰	۱	۰
تعداد کلمات	۶	۱۶	۳۰	۶	۴۲	۸	۲۷	۰	۰	۲۴	۰	۴۲	۰	۰	۱۷	۰
درصد آیات	۶.۹	۱۳.۸	۲۰.۷	۳.۴	۲۰.۷	۳.۴	۱۰.۳	۰.۰	۰.۰	۶.۹	۰.۰	۱۰.۳	۰.۰	۰.۰	۳.۴	۰.۰

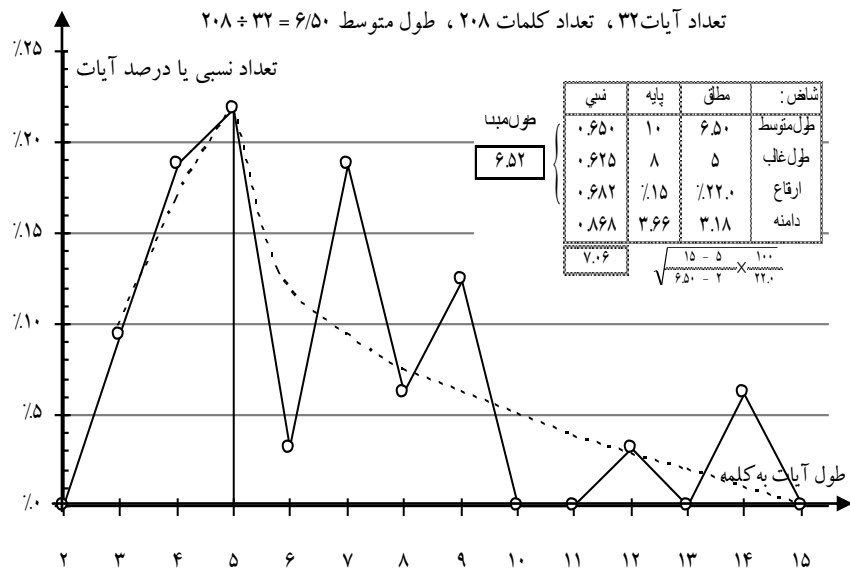
ضمناً همان طوری که بلاشر نظر داده است، آیه ۲۹ را می توان اضافی بعدی یا
 لااقل تکمیل شده بعدی (که اصل آن «وَلَا تَزِدُ الظَّالِمِينَ إِلَّا تَبَارًا» مانند آیه ۲۵: «وَلَا
 تَزِدُ الظَّالِمِينَ إِلَّا ضَلَالًا») گرفت. علاوه بر اینها، اگر خواسته باشیم شاخص دامنه،
 خارج از اندازه سایر شاخص ها نباشد، آیه ۱۷ کلمه ای خارج ردیف ۴، پیشنهاد
 می شود به دو قسمت زیر تقسیم نمود:

۴- الف: يَغْفِرْ لَكُمْ مِنْ ذُنُوبِكُمْ وَيُخْرِجْكُمْ إِلَىٰ أَجَلٍ مُّسَمًّى
 ۴- ب: إِنَّ أَجَلَ اللَّهِ إِذَا جَاءَ لَا يُؤَخَّرُ لَوْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ

و اگر این تقسیم از نظر فصاحت بیان و تناسب کلام نیز ظاهراً بهتر جلوه می کند. صورت نهائی احتمالی چنین می شود:

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره نوح (۷۱)، تمام آیات (۱ تا ۲۹)،
وقتی آیات ۴ و ۵ و ۲۶ هر کدام به دو آیه تقسیم شوند.

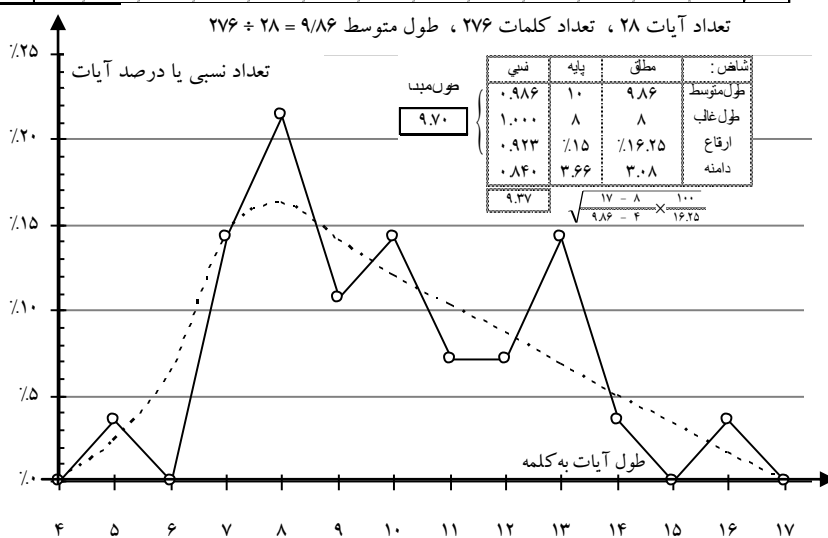
طول آیات	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵
شماره آیات (ن)		۱۳ ۲۱ ۲۴	۷ ۱۰ ۱۹ ۲۳ ۲۵	۳ ۵ب ۱۲ ۱۶ ۱۷	۹	۲ ۵الف ۸ ۱۵ ۲۲	۴الف ۱۱ ۱۴	۴ب ۱۱ ۲۷ ۲۸			۲۰		۱ ۶	
تعداد آیات	۰	۳	۶	۷	۱	۶	۲	۴	۰	۰	۱	۰	۲	۰
تعداد کلمات	۰	۹	۲۴	۳۵	۶	۴۲	۱۶	۳۶	۰	۰	۱۲	۰	۲۸	۰
درصد آیات	۰.۰	۹.۴	۱۸.۸	۲۱.۹	۳.۱	۱۸.۸	۶.۳	۱۲.۵	۰.۰	۰.۰	۳.۱	۰.۰	۶.۳	۰.۰

۷۲- جن

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره جن (۷۲)، تمام آیات (۱ تا ۲۸)

طول آیات	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷
شماره آیات		۱۵		۴	۲	۵	۱۴	۶	۱۰	۱	۱۳		۲۳	
				۲۰	۳	۱۱	۱۷	۲۵	۲۴	۹				
				۲۱	۷	۱۲	۱۹			۲۷				
				۲۶	۸		۲۲			۲۸				
					۱۶									
					۱۸									
تعداد آیات	۰	۱	۰	۴	۶	۳	۴	۲	۲	۴	۱	۰	۱	۰
تعداد کلمات	۰	۵	۰	۲۸	۴۸	۲۷	۴۰	۲۲	۲۴	۵۲	۱۴	۰	۱۶	۰
درصد آیات	۰.۰	۳.۶	۰.۰	۱۴.۳	۲۱.۴	۱۰.۷	۱۴.۳	۷.۱	۷.۱	۱۴.۳	۳.۶	۰.۰	۳.۶	۰.۰

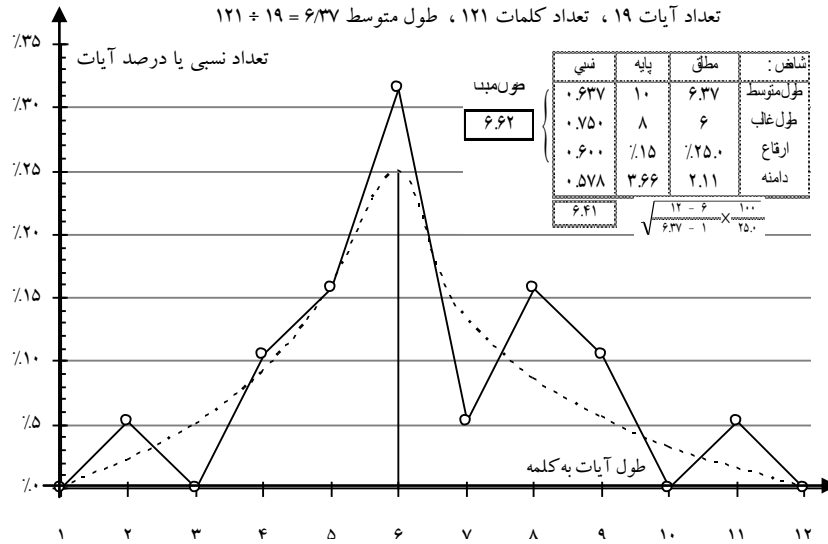
منحنی طبیعی و شاخص‌ها به قدر کافی هم‌آهنگ است و چون پاشش نیز یکنواخت است سوره یکپارچه می‌باشد.

نظر بلاشر که قائل به دو گروه (I: ۱ تا ۱۵ و II: ۱۶ تا ۲۸) شده و آیه ۲۳ را الحاق مدنی دانسته است قابل تأیید نیست. زیرا پاشش یکنواخت است و هر دو گروه دارای طول متوسط معادل‌اند و اگر آیه ۱۶ کلمه‌ای ۲۳ را برداریم، دامنه از اینکه هست کوتاه‌تر می‌شود. شماره گذاری نوع ۲ نیز که آیه ۱۰ کلمه‌ای ۲۲ را دو قسمت $4+6$ کلمه‌ای کرده است، سبب کوتاهی بیشتر دامنه می‌شود و بنابراین صحیح نیست، خصوصاً که قافیه نیز خراب می‌شود.

۷۳ - مزمل

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره مزمل (۷۳)، تمام آیات (۱ تا ۲۰)

طول آیات	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۷۷	۷۸
شماره آیات		۱		۲	۳	۴	۱۰	۶	۹		۱۵		۲۰	
تعداد آیات	۰	۱	۰	۲	۳	۶	۱	۳	۲	۰	۱	۰	۰	۰
تعداد کلمات	۰	۲	۰	۸	۱۵	۳۶	۷	۲۴	۱۸	۰	۱۱	۰	۰	۰
درصد آیات	۰.۰	۵.۳	۰.۰	۱۰.۵	۱۵.۸	۳۱.۶	۵.۳	۱۵.۸	۱۰.۵	۰.۰	۵.۳	۰.۰	۰.۰	۰.۰

آیه ۷۷ کلمه‌ای ۲۰ مسلماً خارج متن و خارج وقت است و ما آن را در تجزیه و ترسیم وارد نکرده‌ایم. علاوه بر آنکه به لحاظ طول، به کلی متمایز و ناجور است و حساب شاخص‌ها را به هم می‌زند:

(۱) به لحاظ قافیه متناوب است،

(۲) شروع « **إِنَّ رَبَّكَ يَعْلَمُ أَنَّكَ تَقُومُ أَدْنَىٰ مِنْ ثُلُثِي اللَّيْلِ** » با امر « **قُمْ اللَّيْلَ إِلَّا قَلِيلًا** » منافات دارد.

(۳) جمله « **فَاقْرَأُوا مَا تيسَّرَ مِنَ الْقُرْآنِ** » می‌رساند که قرآنی در آن زمان تشکیل شده و سوره‌های متعددی در کار بوده است.

(۴) « **طَائِفَةٌ مَعَكَ** » نیز به سال‌های ابتدای بعثت نمی‌خورد.

(۵) « يَضْرِبُونَ فِي الْأَرْضِ » تناسب با دوران مکه ندارد ...

بلاشر این آیه را یک گروه مستقل شناخته و می گوید مدنی بودن آن را روایات تأیید می کنند.

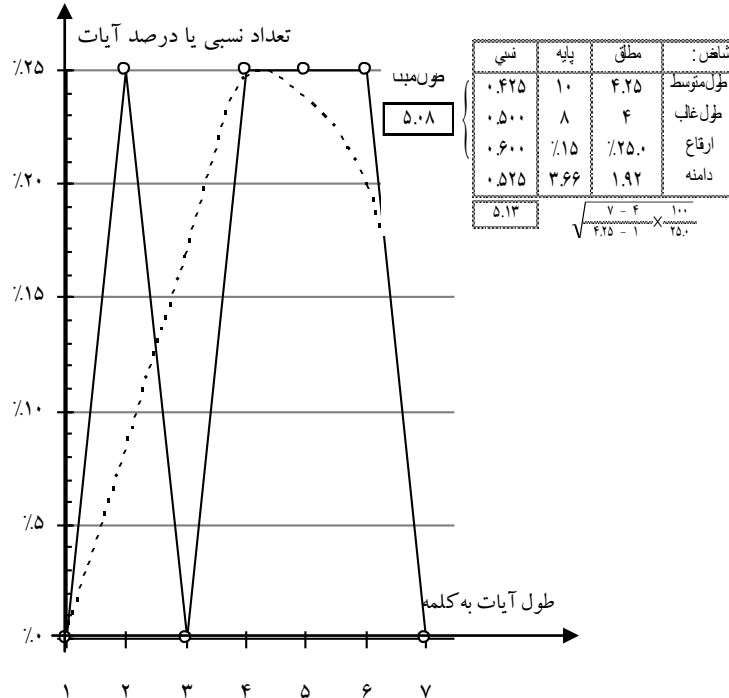
از آیه ۲۰ که بگذریم روال منحنی و توافق شاخص‌ها روی هم رفته خوب است. طول غالب البته قدری زیاد است و دامنه با توجه به اینکه در چنین طول‌ها باید از میزان شاخص‌های دیگر تجاوز کرده باشد کوتاه است. ولی پاشش جز برای آیات ابتدا خوب است.

گروه‌بندی بلاشر، برای سوره مزمل (۷۳)، به تجزیه و ترسیم زیر می‌رسد:

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره مزمل (۷۳) - الف: آیات (۱ تا ۴)

طول آیات	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷
تعداد آیات	۰	۱	۰	۱	۱	۱	۰
تعداد کلمات	۰	۲	۰	۴	۵	۶	۰
درصد آیات	۰.۰	۲۵.۰	۰.۰	۲۵.۰	۲۵.۰	۲۵.۰	۰.۰

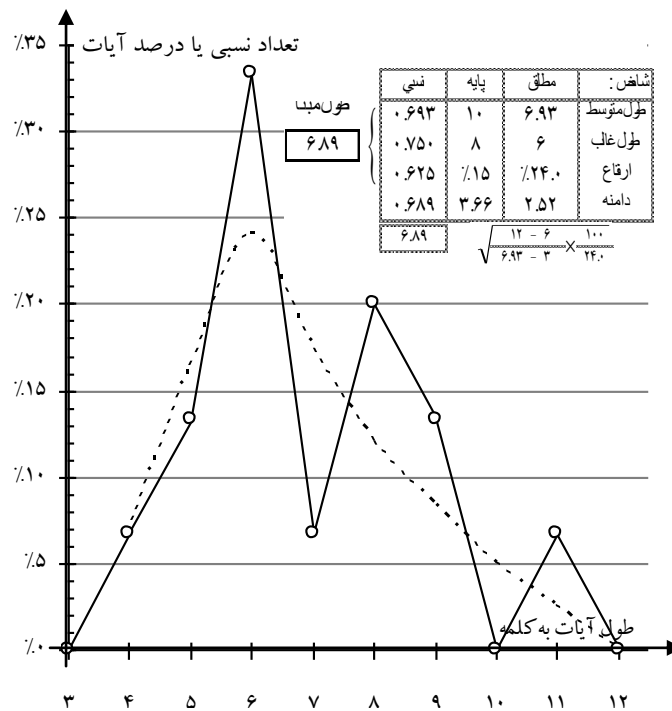
تعداد آیات ۴، تعداد کلمات ۱۷، طول متوسط $4/250 = 4/250 \div 17 = 5.13$

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره مزمل (۷۳) - ب: آیات (۱۹ تا ۱۰)

طول آیات	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲
تعداد آیات	۰	۱	۲	۵	۱	۳	۲	۰	۱	۰
تعداد کلمات	۰	۴	۱۰	۳۰	۷	۲۴	۱۸	۰	۱۱	۰
درصد آیات	۰.۰	۶.۷	۱۳.۳	۳۳.۳	۶.۷	۲۰.۰	۱۳.۳	۰.۰	۶.۷	۰.۰

تعداد آیات ۱۵، تعداد کلمات ۱۰۴، طول متوسط $6/93 = 15 \div 104$

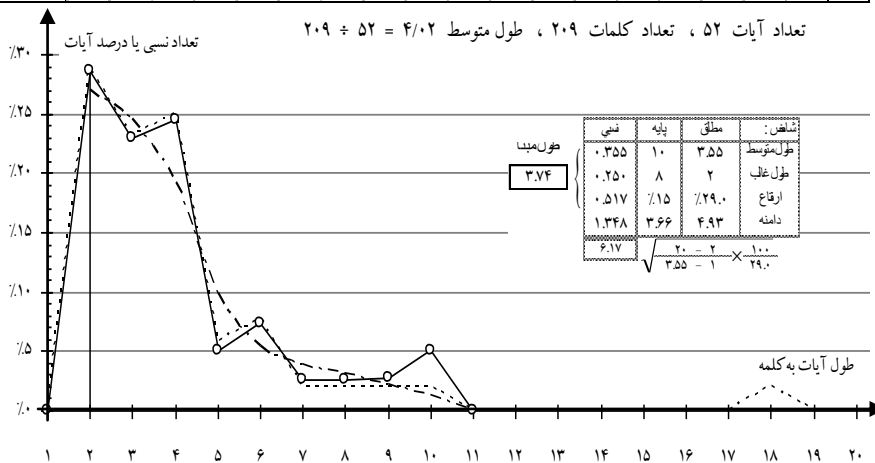

بلاش آیات ۱ تا ۴ را گروه جداگانه و مقدماتی می‌گیرد. ولی اگر مفهوم آیات ۵ و مخصوصاً ۶، پشت سر آن چهار آیه نیامده باشد، فلسفه و خاصیت دستور «قَمَّ اللَّيْلَ إِلَّا قَلِيلاً» ظاهر نمی‌شود و آن چهار آیه بدون منطق و منظور جلوه خواهد کرد. بنابراین یا سوره مزمل (۷۳) در ۱۹ آیه اول یکپارچه است (کما آنکه یک قافیه است) و یا اگر وقفه‌ای در کار بوده باشد باید تا آیه ۹ که تماماً راجع به شب‌زنده‌داری و ذکر است پیش برویم و دو گروه: الف (۱ تا ۹) و ب (۱۰ تا ۱۹) را قائل شویم، اما با چنین تفکیک، گروه اول که متوسط آن ۵/۶۶ می‌شود طول غالبش ۶ درمی‌آید. بنابراین سوره را همان یکپارچه تلقی می‌کنیم.

۷۴ - مدثر

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره مدثر (۷۴)، تمام آیات (۱ تا ۵۵)،
با شماره گذاری نوع ۱، کنار گذاشتن آیات ۳۱ تا ۳۳ و ده کلمه گرفتن آیه ۳۴

طول آیات	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰	
شماره آیات	۱	۱۴	۸	۱۶	۲۴	۴۰	۴۱	۵۲	۵۵											
	۲	۱۸	۹	۲۵	۴۳															
	۳	۱۹	۱۰	۵۰	۵۱															
	۴	۲۲	۱۱		۵۴															
	۵	۲۳	۱۲																	
	۶	۳۰	۱۵																	
	۷	۳۶	۲۰																	
	۱۳	۳۷	۲۷																	
	۱۷	۳۸	۴۴																	
	۲۱	۴۲	۴۶																	
۲۶	۴۵	۴۷																		
۲۸	۴۸	۴۹																		
۲۹		۵۳																		
۳۵																				
۳۹																				
تعداد آیات	۱۵	۱۲	۱۳	۳	۴	۱	۱	۱	۱	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۱	۰	۰	
تعداد کلمات	۳۰	۳۶	۵۲	۱۵	۲۴	۷	۸	۹	۱۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۱۸	۰	۰	
درصد آیات	۲۸.۸	۲۳.۱	۲۵.۰	۵.۸	۷.۷	۱.۹	۱.۹	۱.۹	۱.۹	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۱.۹	۰.۰	۰.۰	

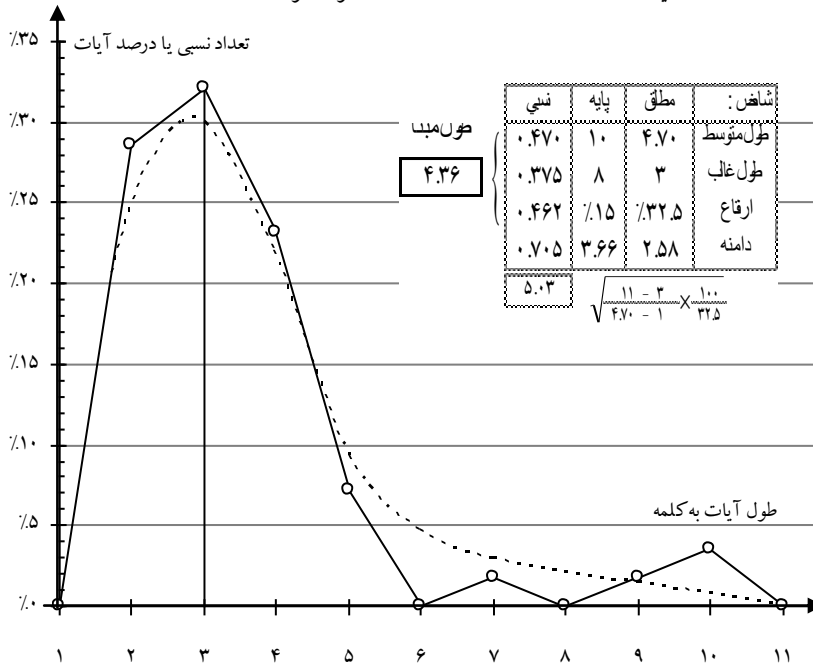

امر مسلم این است که آیات ۳۱ تا ۳۴ (که در شماره گذاری نوع ۲ یک آیه ۶۹ کلمه ای به حساب آمده است)، الحاق های توضیحی بعدی هستند. زیرا علاوه بر مغشوش کردن منحنی و شاخص ها، به لحاظ وزن و قافیه و لحن و سیاق، به کلی متمایز از آیات دیگراند. بلاشر آنها را نازل شده در سال های اول و دوم هجری می دانند. ولی به احتمال قوی جمله خاتمه آیه ۳۴ که به همان کلمات و قافیه ختم می شود (یعنی: «وَمَا يَعْلَمُ جُنُودَ رَبِّكَ إِلَّا هُوَ وَمَا هِيَ إِلَّا ذِكْرَى لِلْبَشَرِ» و یا: «وَمَا هِيَ إِلَّا ذِكْرَى لِلْبَشَرِ»)، در اصل وجود داشته است.

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره مدثر (۷۴)،
تمام آیات (۱ تا ۵۵)، با شماره گذاری نوع ۲ و کنار گذاشتن آیات ۳۱ تا ۳۴

طول آیات	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۶۹	۷۰
شماره آیات		۱	۱۴	۸	۱۶		۴۰		۵۲	۵۵		۳۱-۳۴	
		۲	۱۸	۹	۲۵					۳۴ اصلی			
		۳	۱۹	۱۰	۴۱ الف								
		۴	۲۲	۱۱	۵۰								
		۵	۲۳	۱۲									
		۶	۳۰	۱۵									
		۷	۳۶	۲۰									
		۱۳	۳۷	۲۷									
		۱۷	۳۸	۴۴									
		۲۱	۴۱ ب	۴۶									
		۲۶	۴۲	۴۷									
		۲۸	۴۳ ب	۴۹									
		۲۹	۴۵	۵۳									
		۳۵	۴۸										
		۳۹	۵۱ الف										
			۵۱ ب										
			۵۴ الف										
			۵۴ ب										
	تعداد آیات	۰	۱۶	۱۸	۱۳	۴	۰	۱	۰	۱	۲	۰	۱
تعداد کلمات	۰	۳۲	۵۴	۵۲	۲۰	۰	۷	۰	۹	۲۰	۰	۶۹	۰
درصد آیات	۰.۰	۲۹	۳۲	۲۳	۷.۱	۰.۰	۱.۸	۰.۰	۱.۸	۳.۶	۰.۰	۱.۸	۰.۰

تعداد آیات ۵۶، تعداد کلمات ۲۶۳، طول متوسط $4/70 = 263 \div 56$

با کنار گذاشتن آیات خارج متن فوق باز هم مابین شاخص‌ها، هم‌آهنگی در هیچ‌یک از دو نوع شماره‌گذاری وجود ندارد. پاشش نیز به هیچ‌وجه یکنواخت نیست: هفت آیه اول روی طول ۲ تمرکز دارند، ۳ تایی بعد روی ۴، سپس روی ۳ برمی‌گردد و در شماره‌گذاری نوع ۱، قسمت آخر سوره تکیه روی ۴ می‌نماید. بلاشر با روایات تاریخی قرآن، مجزا بودن ۷ آیه اول را قبول دارد و تصریح می‌کند. قسمت‌های دیگر سوره مدثر (۷۴) نیز که به لحاظ طول غالب از هم متمایزند، به لحاظ محتوا و مطلب نیز کاملاً قابل تفکیک‌اند.

بلاشر جمعاً ۴ گروه تشخیص داده است:

- (I) ۱ تا ۷
- (II) ۸ تا ۱۰
- (III) ۱۱ تا ۴۰ (منهای ۳۱ تا ۳۴)
- (IV) ۴۱ تا ۵۵

تکلیف گروه‌های I و II معین است. گروه‌های III و IV با آنکه در طول متوسط اختلاف دارند، ولی در طول غالب و مخصوصاً طول مبنا، مساوی‌اند. بنابراین آنها را معاصر و گروه واحدی گرفته جمعاً سوره مدثر (۷۴) را به سه گروه مکی:

- (الف) آیات رسالت (۱ تا ۷)
- (ب) آیات تنذیر قیامت (۸ تا ۱۰)
- (ج) آیات توبیخ و تنذیر مشرکین (۱۱ تا ۵۵)، (منهای ۳۱ تا ۳۴)

و یک گروه مدنی:

- (د) آیات توضیحی عدد فرشتگان (۳۱ تا ۳۴)

تجزیه می‌کنیم (با فرض شماره‌گذاری نوع ۲ که خیلی منطقی‌تر به نظر می‌آید و نتایج طبیعی‌تر می‌دهد).

۷۴- الف: آیات رسالت (۱ تا ۷)

آیه ۶، با داشتن ۲ حرف اتصال «وَلرَّبُّكَ»، حَقاً باید ۳ کلمه‌ای حساب شود و سایر آیات نیز ۲ کلمه‌ای ساده هستند چون اضافه و اتصال دارند و از دو آیه «وَرَبُّكَ فَكَبِّرْ»، و «وَرَبِّابِكَ فَطَهِّرْ»، اقلاً یکی را باید ۳ کلمه‌ای حساب کنیم. ملاحظه می‌شود که طول متوسط ۲/۲۹ و طول مبنا ۲/۳۱ شده است.

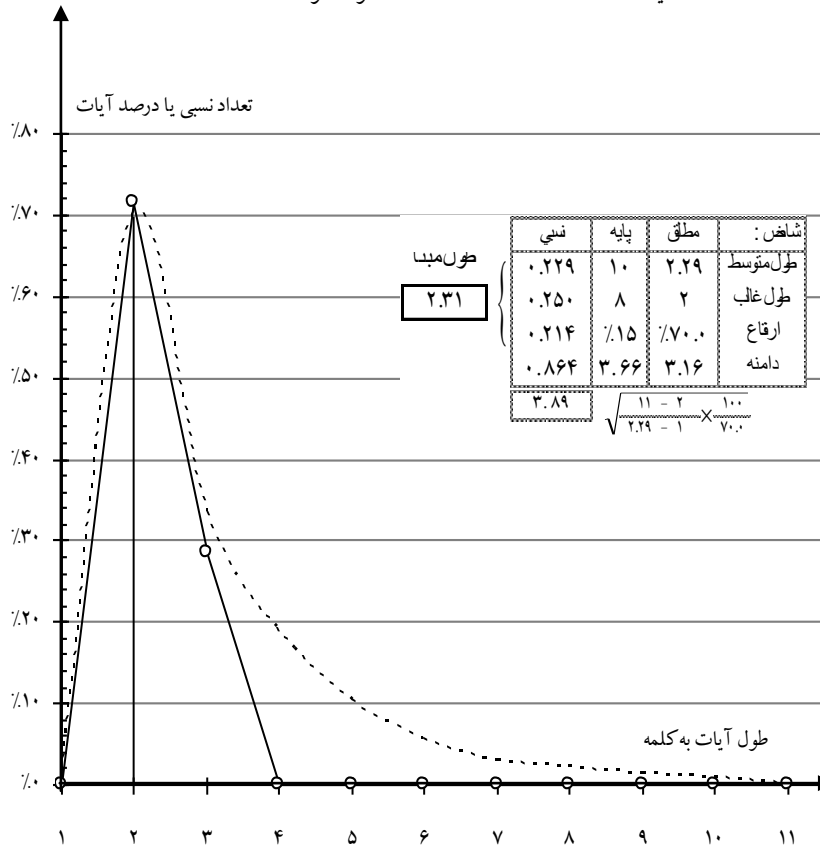
۷۴- ب: آیات تنذیر قیامت (۸ تا ۱۰)

طول متوسط و طول غالب هر دو ۴ است و طول مبنا ۳/۵.

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره مدثر (۷۴) - الف : آیات رسالت (۱ تا ۷)

طول آیات	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۶۹	۷۰
شماره آیات (ج)		۱ ۲ ۳ ۵ ۷	۴ ۶										
تعداد آیات	۰	۵	۲	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
تعداد کلمات	۰	۱۰	۶	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
درصد آیات	۰.۰	۷۱	۲۹	۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰

تعداد آیات ۷ ، تعداد کلمات ۱۶ ، طول متوسط $۱۶ \div ۷ = ۲/۲۹$

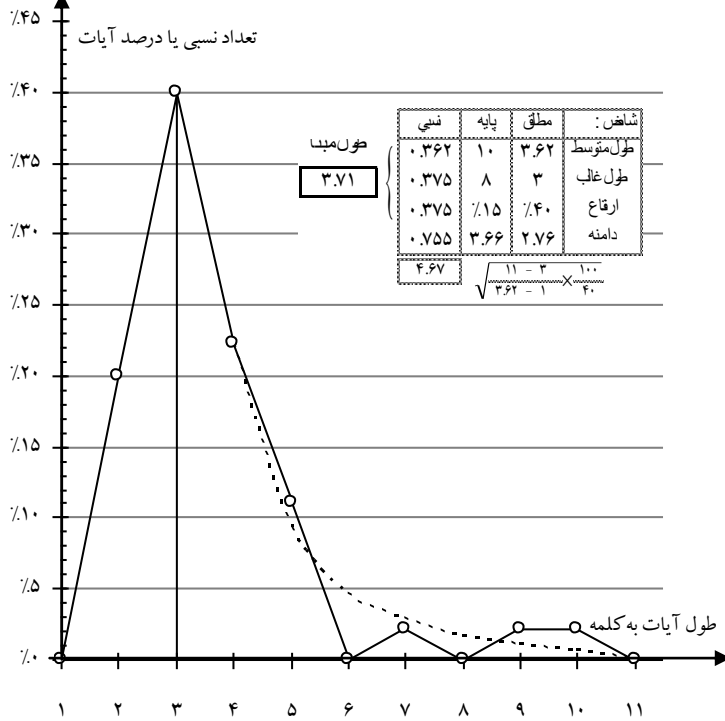
۷۴- ج : آیات توبیخ و تنذیر مشرکین (۱۱ تا ۳۰) و (۳۴ تا ۵۵)

نظریه اینکه طول مبنا و طول متوسط این گروه، اختلاف فوق العاده با گروه ب ندارد، آنها را در هم ادغام کرده یک گروه فرعی تشکیل می دهیم. (آیه ۳۴ اصل، همان ۵ کلمه « وَمَا هِيَ إِلَّا ذِكْرَى لِلْبَشَرِ » گرفته شده است).

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره مدثر (۷۴)
ج: آیات توبیخ و تنذیر مشرکین (۱۱ تا ۳۰) و (۳۴ تا ۵۵)

طول آیات	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱
شماره آیات		۱۳	۱۴	۱۱	۱۶		۴۰		۵۲	۵۵	
		۱۷	۱۸	۱۲	۲۵						
		۲۱	۱۹	۱۵	۳۴ اصلی						
		۲۶	۲۲	۲۰	۴۱ الف						
		۲۸	۲۳	۲۷	۵۰						
		۲۹	۳۰	۴۴							
		۳۵	۳۶	۴۶							
		۳۹	۳۷	۴۷							
		۴۳ الف	۳۸	۴۹							
			۴۱ ب	۵۳							
			۴۲								
			۴۳ ب								
			۴۵								
			۴۸								
			۵۱ الف								
		۵۱ ب									
		۵۴ الف									
		۵۴ ب									
تعداد آیات	۰	۹	۱۸	۱۰	۵	۰	۱	۰	۱	۱	۰
تعداد کلمات	۰	۱۸	۵۴	۴۰	۲۵	۰	۷	۰	۹	۱۰	۰
درصد آیات	۰.۰	۲۰.۰	۴۰.۰	۲۲.۲	۱۱.۱	۰.۰	۲.۲	۰.۰	۲.۲	۲.۲	۰.۰

تعداد آیات ۴۵، تعداد کلمات ۱۶۳، طول متوسط $۱۶۳ \div ۴۵ = ۳.۶۲$

سیر تحول قرآن، مجموعه ضمیمه _____ ۴۷۱

شکل منحنی (مدثر (۷۴-ج) طبیعی است و شاخص‌های اصلی، هم‌آهنگی کامل دارند. فقط شاخص دامنه خیلی بلند است که می‌دانیم در طول‌های کوتاه تنزل کند دارد. به علاوه ممکن است آیه ۵۵ در اصل دو آیه ۵ کلمه‌ای بوده باشد.

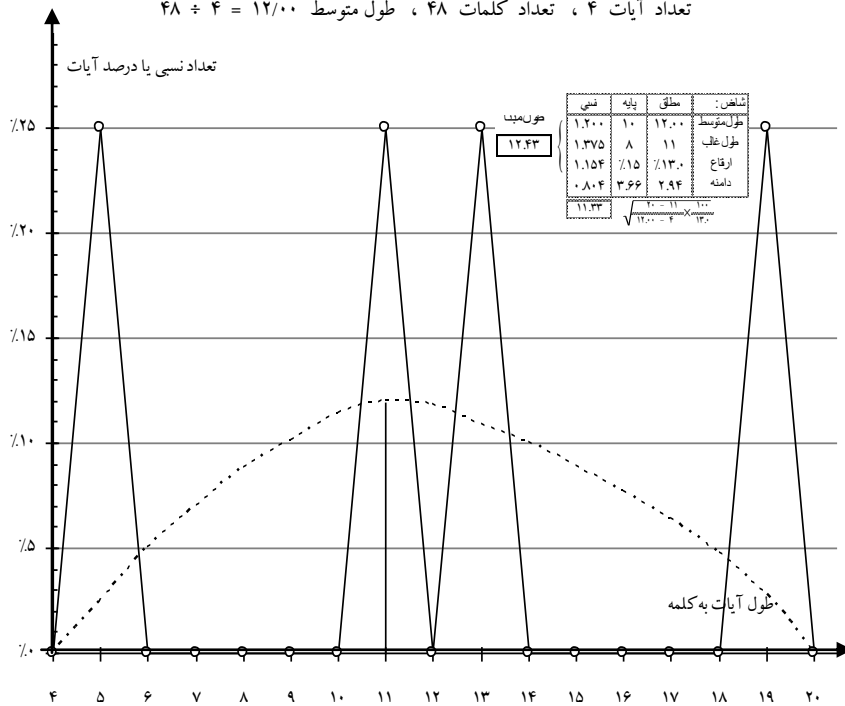
۷۴-۵: آیات توضیحی عدد ملاتکه (۳۱ تا ۳۴)

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره مدثر (۷۴)

د: آیات توضیحی عدد فرشتگان (۳۱ تا ۳۴)

طول آیات	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰	
شماره آیات		۳۲						۳۳	۳۴ الحاقی								۳۱	
تعداد آیات	۰	۱	۰	۰	۰	۰	۰	۱	۰	۱	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۱	۰
تعداد کلمات	۰	۵	۰	۰	۰	۰	۰	۱۱	۰	۱۳	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۱۹	۰
درصد آیات	۰.۰	۲۵.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۲۵.۰	۰.۰	۲۵.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۲۵.۰	۰.۰

تعداد آیات ۴ ، تعداد کلمات ۴۸ ، طول متوسط $۱۲/۰۰ = ۴۸ \div ۴$

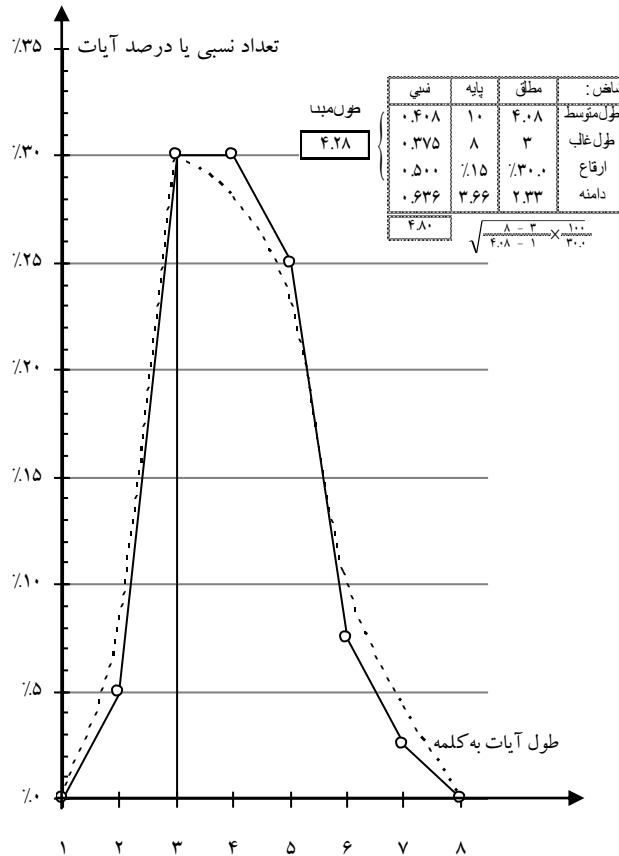
بعید به نظر می‌آید که طبق شماره گذاری نوع ۲ تماماً یک آیه باشد چون به‌طور وضوح بر سر «ایماناً» و «مثلاً» قطع شده است. بنابراین شماره گذاری نوع ۱ را اتخاذ می‌نمائیم.

۷۵ - قیامت

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره قیامت (۷۵)، تمام آیات (۱ تا ۴۰)

طول آیات	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	
شماره آیات		۸ ۲۱	۷ ۹ ۱۱ ۱۵ ۲۲	۱ ۲ ۶ ۱۲ ۱۷	۳ ۵ ۱۰ ۱۴ ۱۶	۴ ۱۳ ۳۷	۴۰		
	تعداد آیات	۰	۲	۱۲	۱۲	۱۰	۳	۱	۰
	تعداد کلمات	۰	۴	۳۶	۴۸	۵۰	۱۸	۷	۰
	درصد آیات	۰.۰	۵.۰	۳۰.۰	۳۰.۰	۲۵.۰	۷.۵	۲.۵	۰.۰

تعداد آیات ۴۰، تعداد کلمات ۱۶۳، طول متوسط $4/08 = 163 \div 40$

منحنی قیافه طبیعی ندارد، چون قله آن تخت است و از ترکیب دو منحنی که طول‌های غالب آنها روی ۳ و ۴ است، حکایت می‌نماید. شاخص‌ها نیز هم‌آهنگی مطلوب را ندارند. در پاشش آیات دیده می‌شود که در ابتدای سوره تکیه روی طول ۴ است و در آخر، تکیه روی ۳ می‌رود. بلاشر سوره قیامت (۷۵) را مرکب از سه گروه: I: ۱ تا ۱۵، II: ۱۶ تا ۱۹، III: ۲۰ تا ۴۰ می‌داند ولی با مختصری دقت دیده می‌شود که گروه I دارای تعداد مساوی آیات در طول‌های ۳ و ۴ و ۵ یعنی برخلاف تمام سوره‌ها و گروه‌های قرآن است و هم‌آهنگی داخلی نداشته ۶ آیه اول آن بر محور ۴ و بقیه بر محور ۳ می‌باشد. حال با توجه به اینکه گروه‌های II و III نیز مرتباً تکیه بر طول‌های ۴ و ۳ دارند و به لحاظ قافیه نیز به ترتیب با دو نیم گروه I توافق و تعقیب دارند؛ ما می‌توانیم سوره را جمعاً متشکل از دو گروه زیر بگیریم.

نگرانی و پرسش از زمان قیامت و دستور عجله نکردن پیغمبر.	۶ تا ۱	} ۷۵- الف
	۱۹ تا ۱۴	

... بَلْ يُرِيدُ الْإِنْسَانُ لِيَفْجُرَ أَمَامَهُ. يَسْأَلُ أَيَّانَ يَوْمُ الْقِيَامَةِ. بَلِ الْإِنْسَانُ عَلَىٰ نَفْسِهِ بَصِيرَةٌ

حدوث قیامت، بی‌اعتنائی انسان به آینده ولی حتمی بودن وقوع ...	۷ تا ۱۳	} ۷۵- ب
	۲۰ تا ۴۰	

كَلَّا لَا وَزَرَ ، إِلَىٰ رَبِّكَ يَوْمَئِذٍ الْمُسْتَقَرُّ ، يُنْبَأُ الْإِنْسَانُ يَوْمَئِذٍ بِمَا قَدَّمَ وَأَخَّرَ ، كَلَّا بَلْ لُجْبُونَ الْعَاجِلَةَ ، وَتَذَرُونَ الْآخِرَةَ

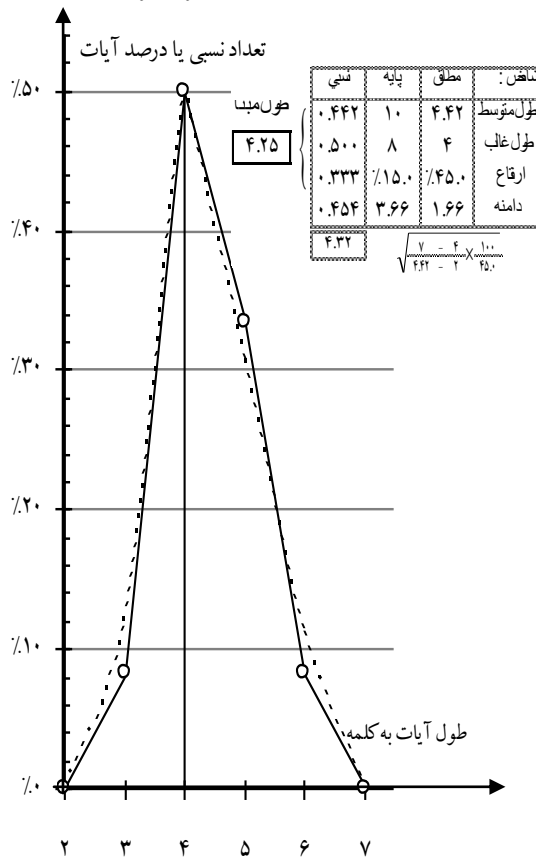
شکل منحنی در هر دو حالت الف و ب (در صفحات بعد)، طبیعی‌تر و قابل قبول‌تر از منحنی نظیر سوره یکپارچه است. شاخص‌های گروه ب هم‌آهنگی کامل دارند (سه شاخص اصلی مخصوصاً) و گروه عمده معرف سوره نیز همان است. گروه الف هم‌آهنگی خوبی ندارد و در ردیف سوره یکپارچه است. معلوم می‌شود مجموعه واحدی نیست. اگر اجزاء مشکله این گروه یعنی آیات ۱ تا ۶ و ۱۴ تا ۱۹ را جداگانه در نظر بگیریم هم‌آهنگی بهتری میان شاخص‌ها دیده نمی‌شود و طول غالب در هر دو جا ۴ و ارتفاع ۵۰٪ است که رقم ۰/۳۰۰ را می‌دهد. اگر نظر بلاشر را نیز اتخاذ کرده به جای آیات ۱۴ تا ۱۹ چهار آیه (۱۶ تا ۱۹) را به حساب بیاوریم ارتفاع ۶۰٪ = $15\% \times \frac{1}{0.25}$ درمی‌آید که اختلاف بیشتر با طول غالب نسبی ۰/۵۰۰ پیدا می‌کند.

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره قیامت (۷۵) - الف :

نگرانی و پرسش از زمان قیامت و دستور عدم تعجیل پیغمبر (آیات ۱ تا ۶ و ۱۴ تا ۱۹)

طول آیات	۲	۳	۴	۵	۶	۷
شماره آیات		۱۵	۱ ۲ ۶ ۱۷ ۱۸ ۱۹	۳ ۵ ۱۴ ۱۶	۴	
تعداد آیات	۰	۱	۶	۴	۱	۰
تعداد کلمات	۰	۳	۲۴	۲۰	۶	۰
درصد آیات	۰.۰	۸.۳	۵۰.۰	۳۳.۳	۸.۳	۰.۰

تعداد آیات ۱۲، تعداد کلمات ۵۳، طول متوسط $۴/۴۲ = ۵۳ \div ۱۲$

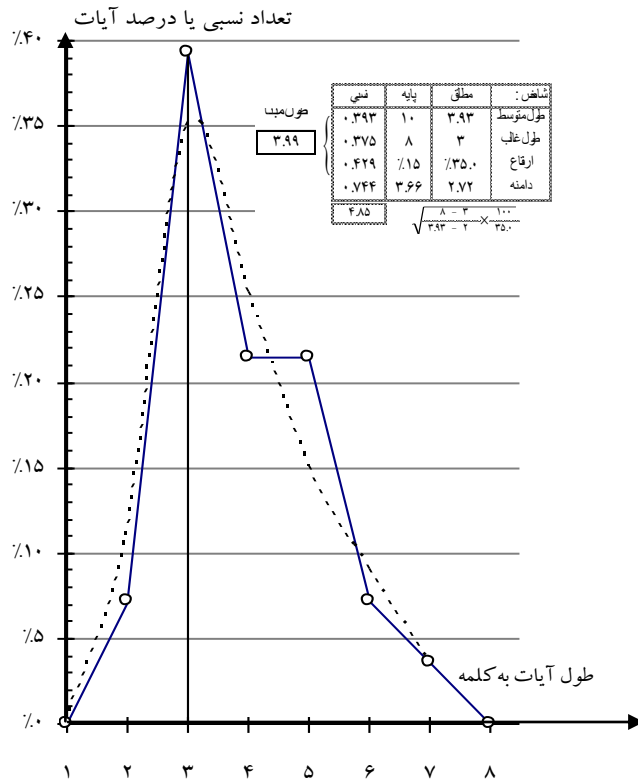

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره قیامت (۷۵) - ب :

حدوث قیامت و عدم توجه انسان به آینده (آیات: ۷ تا ۱۳ و ۲۰ تا ۴۰)

طول آیات	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	
شماره آیات		۸	۷	۱۲	۱۰	۱۳	۴۰		
		۲۱	۹	۲۰	۲۵	۳۷			
			۱۱	۲۶	۳۳				
			۲۲	۳۰	۳۶				
			۲۳	۳۱	۳۸				
			۲۴	۳۵	۳۹				
			۲۷						
			۲۸						
			۲۹						
			۳۲						
			۳۴						
	تعداد آیات	۰	۲	۱۱	۶	۶	۲	۱	۰
	تعداد کلمات	۰	۴	۳۳	۲۴	۳۰	۱۲	۷	۰
	درصد آیات	۰.۰	۷.۱	۳۹.۳	۲۱.۴	۲۱.۴	۷.۱	۳.۶	۰.۰

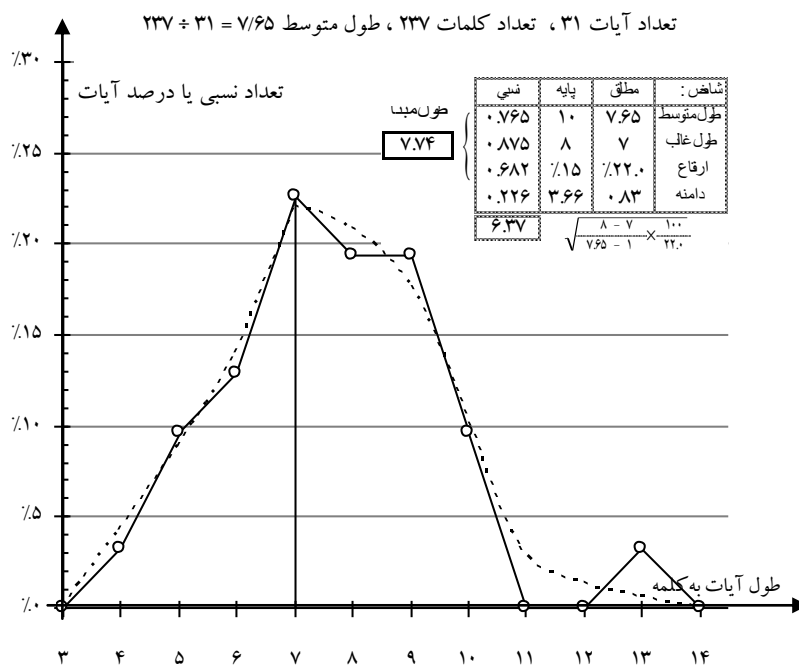
تعداد آیات ۲۸، تعداد کلمات ۱۱۰، طول متوسط $110 \div 28 = 3.93$

۷۶ - انسان (دهر)

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره انسان (دهر) (۷۶)، تمام آیات (۱ تا ۳۱)

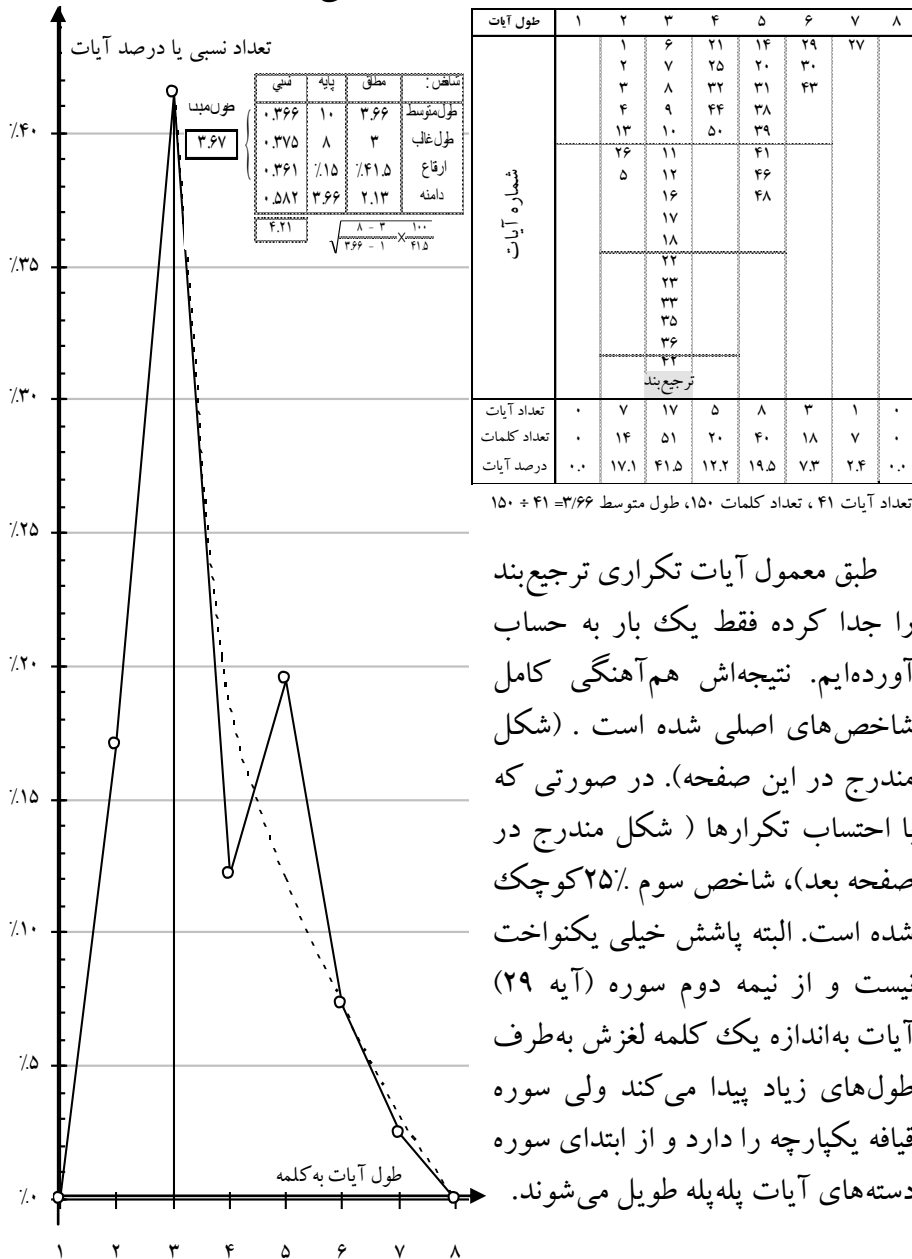
طول آیات	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴
شماره آیات		۱۸	۱۲	۴	۳	۵	۱	۲			۲۱	
			۱۶	۱۴	۶	۱۱	۹	۳۰				
		۲۵	۱۷	۲۳	۸	۲۲	۱۳	۳۱				
					۱۰	۲۴	۲۸					
					۲۰	۲۷	۲۹					
					۲۶							
تعداد آیات	۰	۱	۳	۴	۷	۶	۶	۳	۰	۰	۱	۰
تعداد کلمات	۰	۴	۱۵	۲۴	۴۹	۴۸	۵۴	۳۰	۰	۰	۱۳	۰
درصد آیات	۰.۰	۳.۲	۹.۷	۱۲.۹	۲۲.۶	۱۹.۴	۱۹.۴	۹.۷	۰.۰	۰.۰	۳.۲	۰.۰

منحنی طبیعی، شاخص‌ها به قدر کافی هم‌آهنگ و پاشش، روی هم‌رفته یکنواخت است. معذلک، بلاشر سوره انسان (۷۶) را به دو گروه: I (۱ تا ۲۲ و II) ۲۳ تا ۳۱ تقسیم می‌کند. متوسط گروه اول $7/50$ و گروه دوم ۸ است که نزدیک به هم می‌باشد و هیچ‌یک به تنهایی، مثل سوره یکپارچه شاخص‌های هم‌آهنگ نمی‌دهند. بنابراین و با توجه به اینکه قافیه آیات در دو گروه یکسان است، ما سوره را تفکیک نمی‌کنیم.

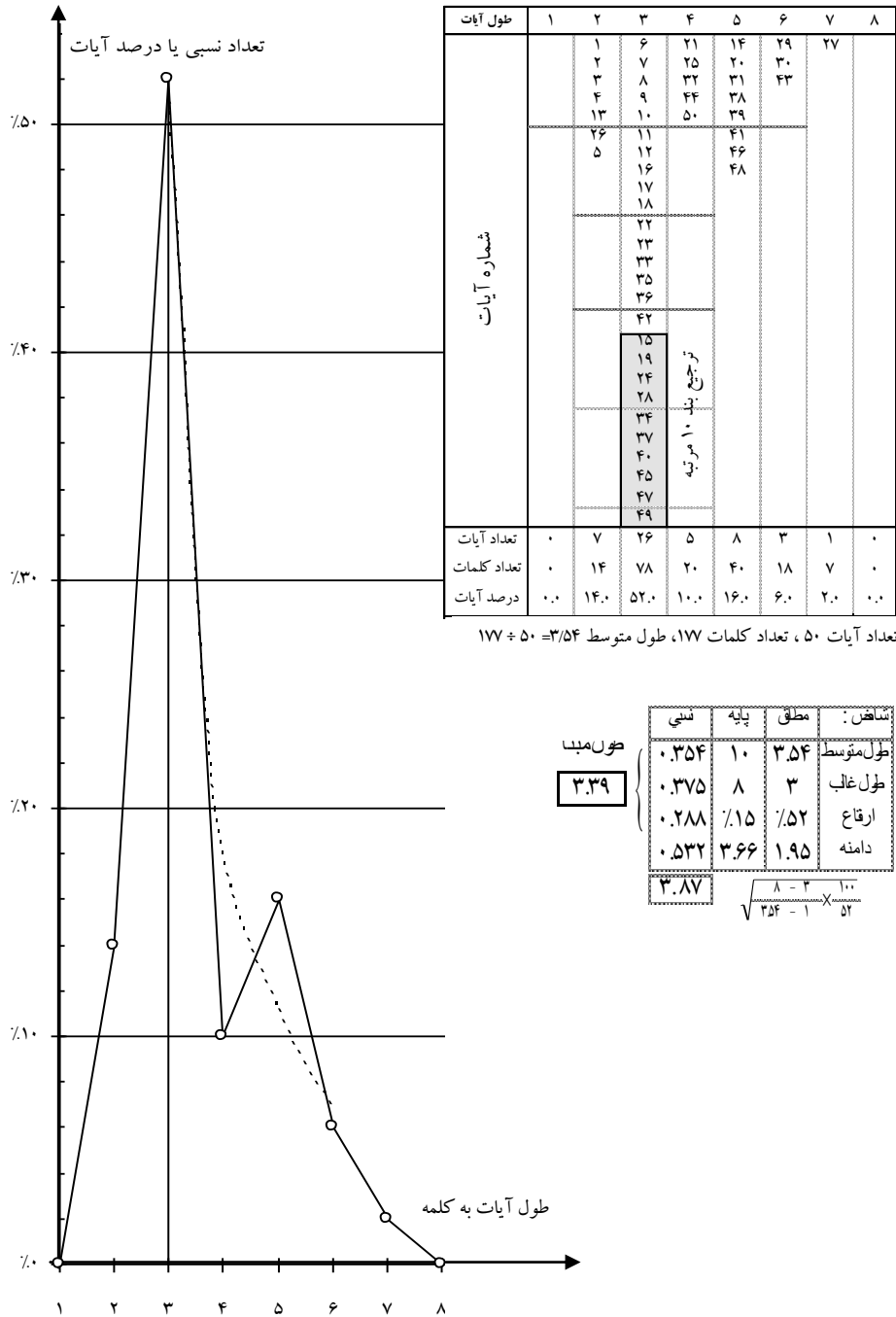
۷۷- مرسلات

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره مرسلات (۷۷)، تمام آیات (۱ تا ۵۰) با احتساب یک مرتبه آیه ترجیع بند

طبق معمول آیات تکراری ترجیع بند را جدا کرده فقط یک بار به حساب آورده‌ایم. نتیجه‌اش هم‌آهنگی کامل شاخص‌های اصلی شده است. (شکل مندرج در این صفحه). در صورتی که با احتساب تکرارها (شکل مندرج در صفحه بعد)، شاخص سوم ۲۵٪ کوچک شده است. البته پاشش خیلی یکنواخت نیست و از نیمه دوم سوره (آیه ۲۹) آیات به اندازه یک کلمه لغزش به طرف طول‌های زیاد پیدا می‌کند ولی سوره قیافه یکپارچه را دارد و از ابتدای سوره دسته‌های آیات پله‌پله طویل می‌شوند.

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره مرسلات (۷۷)، تمام آیات (۱ تا ۵۰)
 با احتساب تمام آیات ترجیع بند (۱۰ مرتبه)

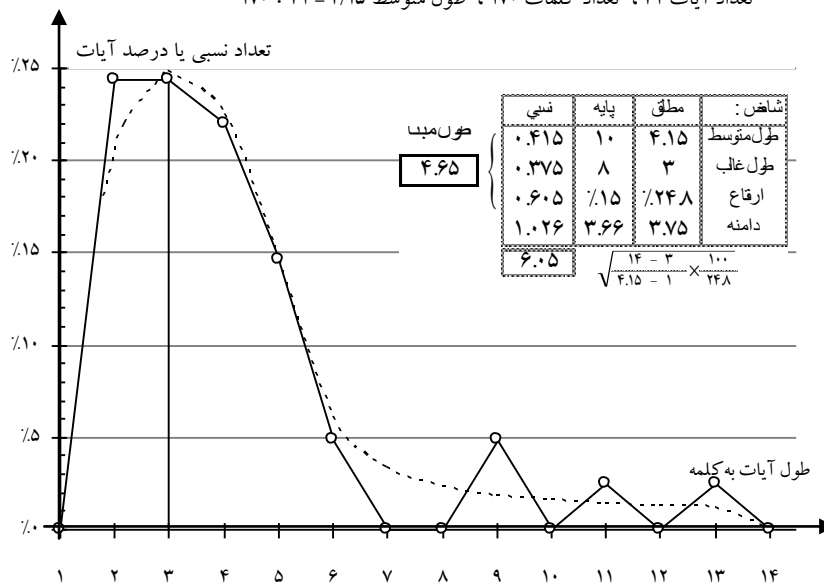

۷۸ - نبأ

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره نبأ (۷۸)، تمام آیات (۱ تا ۴۱)

طول آیات	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	
شماره آیات		۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	
		۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	
		۷	۹	۱۲	۱۶	۲۰	۲۴	۲۸	۳۰	۳۲	۳۴	۳۶	۳۸	۴۰	
		۸	۱۰	۱۵	۱۹	۲۳	۲۷	۳۱	۳۵	۳۹	۴۱	۴۳	۴۵	۴۷	
		۱۶	۱۱	۱۹	۲۰	۳۶									
		۲۲	۱۳	۲۰	۲۱										
		۲۶	۲۳	۲۱											
		۳۲	۲۵	۲۷											
		۳۳	۲۸	۲۹											
		۳۴	۳۱												
	تعداد آیات	۰	۱۰	۱۰	۹	۶	۲	۰	۰	۲	۰	۱	۰	۱	۰
	تعداد کلمات	۰	۲۰	۳۰	۳۶	۳۰	۱۲	۰	۰	۱۸	۰	۱۱	۰	۱۳	۰
	درصد آیات	۰.۰	۲۴.۴	۲۴.۴	۲۲.۰	۱۴.۶	۴.۹	۰.۰	۰.۰	۴.۹	۰.۰	۲.۴	۰.۰	۲.۴	۰.۰

تعداد آیات ۴۱، تعداد کلمات ۱۷۰، طول متوسط $4/15 = 41 \div 170$

برای سوره کامل، غیر طبیعی بودن منحنی (قله کوتاه و دامنه کشیده مسطح) و عدم هم‌آهنگی شاخص‌ها (ارتفاع کم و دامنه $2/5$ برابر طول متوسط با 50% اختلاف طول مبنا از طول متوسط)، کاملاً آشکار است و حکایت از وجود یک گروه آیه بلند و شاید یک گروه آیه کوتاه می‌نماید. گروه مجزای آیه بلند همان آیات آخر سوره نبأ (۷۸) (آیات: ۳۷ تا ۴۱) است که بلاشهر نیز احتمال می‌دهد. ولی در هر حال، چه برای گروه کوتاه و گروه متوسط به‌طور مجزا و چه مجموعه آنها، ایراد کوتاه بودن

۴۸۰ _____ مجموعه آثار (۱۲)، سیر تحول قرآن (۱)

قله منحنی باقی می ماند. ضمناً این نکته قابل توجه است که سوره های ابتدای وحی ، غالباً با چند

آیه خیلی کوتاه شروع می شوند. بنابراین سوره را به دو گروه تقسیم می کنیم :

۷۸- الف : خبر بزرگ و استدلال روی قیامت (آیات ۱ تا ۳۶)

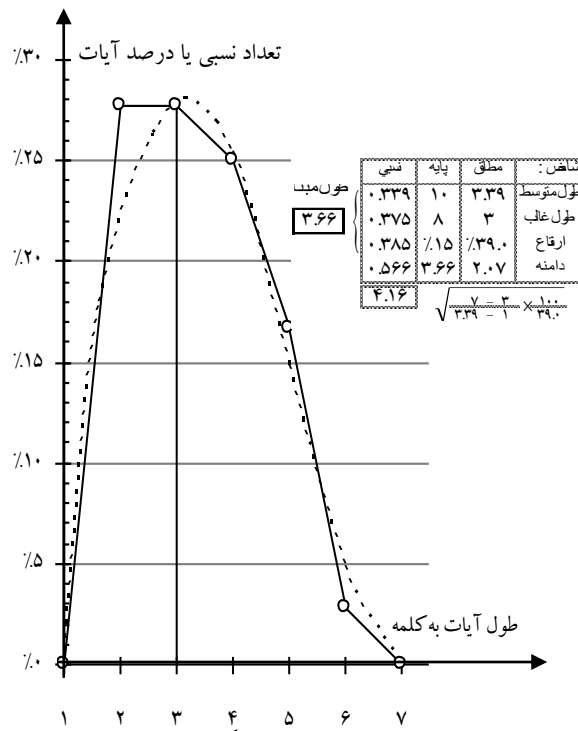
۷۸- ب : تنذیر قیامت (آیات ۳۷ تا ۴۱)

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره نباء (۷۸) - الف :

خبر بزرگ و استدلال روی قیامت (آیات ۱ تا ۳۶) وقتی آیه ۸، دو کلمه حساب شده

طول آیات	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷
شماره آیات	۱	۲	۳	۴	۱۴	۱۸	
	۴	۵	۶	۱۷			
	۷	۹	۱۲	۲۴			
	۸	۱۰	۱۵	۳۰			
	۱۶	۱۱	۱۹	۳۵			
	۲۲	۱۳	۲۰	۳۶			
	۲۶	۲۳	۲۱				
	۳۲	۲۵	۲۷				
	۳۳	۲۸	۲۹				
	۳۴	۳۱					
تعداد آیات	۰	۱۰	۱۰	۹	۶	۱	۰
تعداد کلمات	۰	۲۰	۳۰	۳۶	۳۰	۶	۰
درصد آیات	۰.۰	۲۷.۸	۲۷.۸	۲۵.۰	۱۶.۷	۲.۸	۰.۰

تعداد آیات ۳۶، تعداد کلمات ۱۲۲، طول متوسط $3.39 = 122 \div 36$

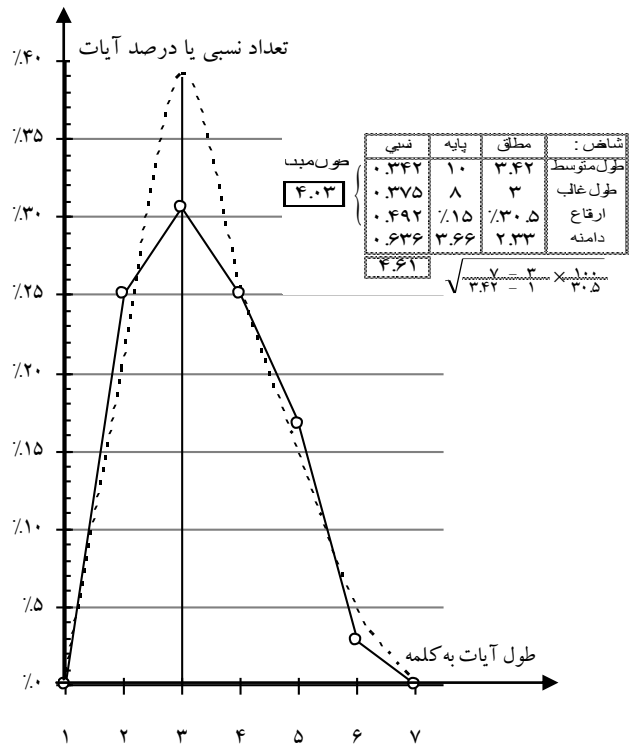

با ارتفاع مجازی، شاخص‌ها به هم نزدیک‌تر می‌شوند و قابل قبول‌تر به نظر می‌آید. بنابراین ما آن را اتخاذ می‌نمائیم.

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره نباء (۷۸) - الف:
خبر بزرگ و استدلال روی قیامت (آیات ۱ تا ۳۶) وقتی آیه ۸، سه کلمه حساب شده

طول آیات	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷
شماره آیات	۱	۲	۳	۴	۱۴	۱۸	
	۴	۵	۶	۱۷			
	۷	۹	۱۲	۲۴			
	۱۶	۸	۱۵	۳۰			
	۲۲	۱۰	۱۹	۳۵			
	۲۶	۱۱	۲۰	۳۶			
	۳۲	۱۳	۲۱				
	۳۳	۲۳	۲۷				
	۳۴	۲۵	۲۹				
		۲۸					
	۳۱						
تعداد آیات	۰	۹	۱۱	۹	۶	۱	۰
تعداد کلمات	۰	۱۸	۳۳	۳۶	۳۰	۶	۰
درصد آیات	۰.۰	۲۵.۰	۳۰.۶	۲۵.۰	۱۶.۷	۲.۸	۰.۰

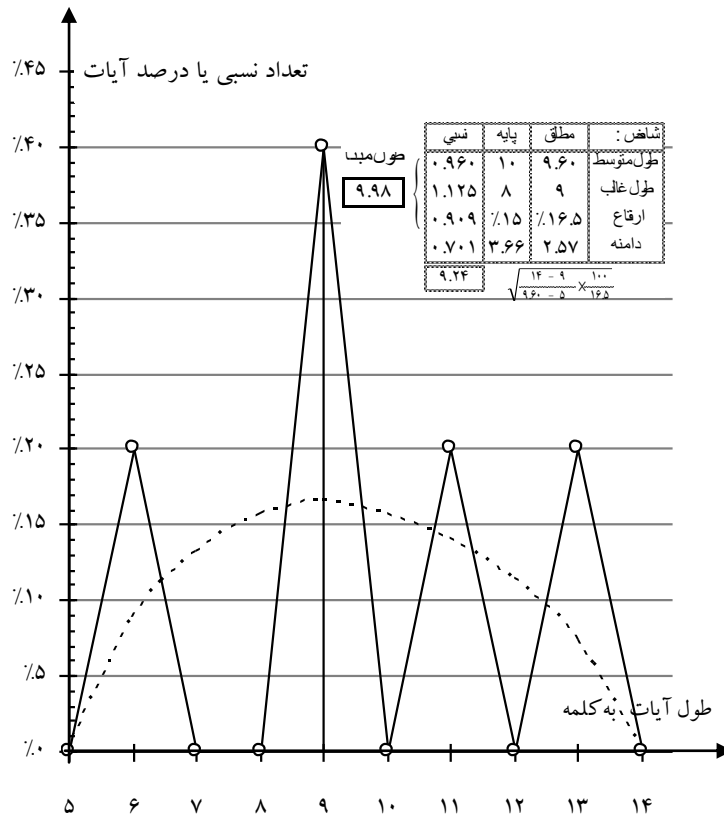
تعداد آیات ۳۶، تعداد کلمات ۱۲۳، طول متوسط $3/42 = 36/123 = 0.2926$

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره نباء (۷۸) - ب :
تندیر قیامت (آیات ۳۷ تا ۴۱)

طول آیات	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴
شماره آیات		۴۰			۳۷ ۳۹		۴۱		۳۸	
تعداد آیات	۰	۱	۰	۰	۲	۰	۱	۰	۱	۰
تعداد کلمات	۰	۶	۰	۰	۱۸	۰	۱۱	۰	۱۳	۰
درصد آیات	۰.۰	۲۰.۰	۰.۰	۰.۰	۴۰.۰	۰.۰	۲۰.۰	۰.۰	۲۰.۰	۰.۰

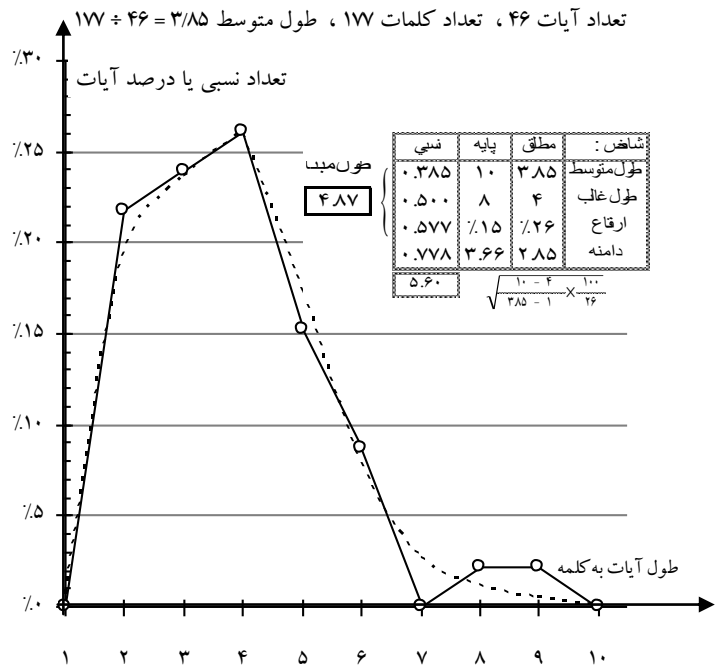
تعداد آیات ۵، تعداد کلمات ۴۸، طول متوسط $۴۸ \div ۵ = ۹.۶۰$

۷۹- نازعات

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره نازعات (۷۹)، تمام آیات (۱ تا ۴۶)

طول آیات	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰
شماره آیات	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰
	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱
	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲
	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳
	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴
	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵
	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶
	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷
	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸
	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹
تعداد آیات	۰	۱۰	۱۱	۱۲	۷	۴	۰	۱	۱	۰
تعداد کلمات	۰	۲۰	۳۳	۴۸	۳۵	۲۴	۰	۸	۹	۰
درصد آیات	۰.۰	۲۱.۷	۲۳.۹	۲۶.۱	۱۵.۲	۸.۷	۰.۰	۲.۲	۲.۲	۰.۰

بی تناسب است؛ ارتفاع خیلی کم، دامنه خیلی زیاد و طول تصحیح شده دور از طول متوسط و طول غالب خیلی به طرف راست رفته است.

بنا به نظریه بلاشر، سوره نازعات (۷۹) سه گروه است:

(I) ۱ تا ۱۴، (II) ۱۵ تا ۲۶، (III) ۲۷ تا ۴۶

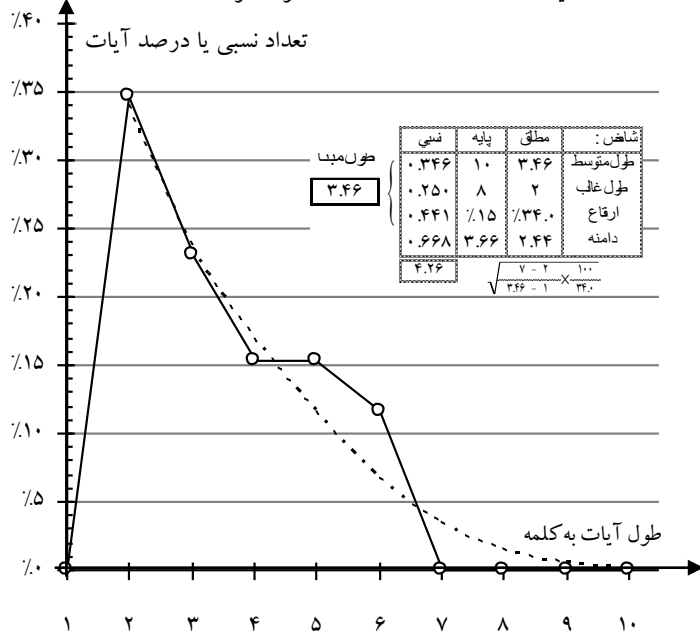
شقوق II+I و III روی هم رفته شاخص های متعادل تری دارند و طبیعی تر به نظر می آیند. بنابراین سوره نازعات (۷۹) را به دو قسمت تفکیک می کنیم:

الف) آیات تنذیری قیامت و امم گذشته (۱ تا ۲۶)، طول مبنا ۳/۴۶
 ب) آیات استدلالی قیامت (۲۷ تا ۴۶)، طول مبنا ۴/۳۷

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره نازعات (۷۹) - الف:
 آیات تنذیری قیامت و امم گذشته (۱ تا ۲۶)

طول آیات	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰
شماره آیات		۱	۶	۱۱	۱۰	۱۶				
		۲	۸	۱۳	۱۲	۱۸				
		۳	۱۴	۱۹	۱۷	۲۶				
		۴	۱۵	۲۴	۲۵					
		۵	۲۰							
		۷	۲۲							
		۹								
		۲۱								
		۲۳								
	تعداد آیات	۰	۹	۶	۴	۴	۳	۰	۰	۰
تعداد کلمات	۰	۱۸	۱۸	۱۶	۲۰	۱۸	۰	۰	۰	۰
درصد آیات	۰.۰	۳۴.۶	۲۳.۱	۱۵.۴	۱۵.۴	۱۱.۵	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰

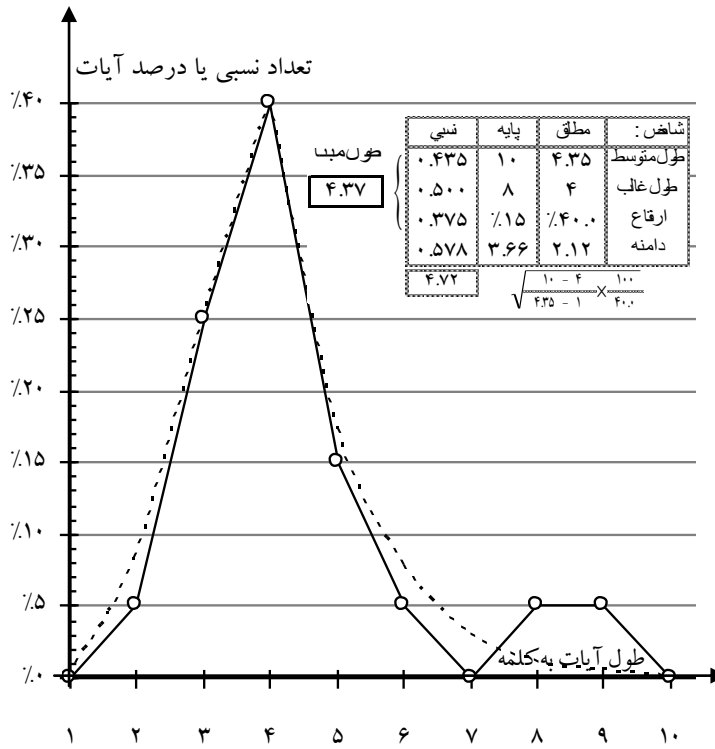
تعداد آیات ۲۶، تعداد کلمات ۹۰، طول متوسط $۳/۴۶ = ۲۶ \div ۹۰$

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره نازعات (۷۹) - ب :
آیات استدلالی قیامت (۲۷ تا ۴۶)

طول آیات	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰
شماره آیات		۳۲	۲۸ ۳۳ ۳۷ ۳۸ ۴۴	۲۹ ۳۰ ۳۱ ۳۴ ۳۶ ۳۹ ۴۱ ۴۳	۳۵ ۴۲ ۴۵	۲۷		۴۶	۴۰	
تعداد آیات	۰	۱	۵	۸	۳	۱	۰	۱	۱	۰
تعداد کلمات	۰	۲	۱۵	۳۲	۱۵	۶	۰	۸	۹	۰
درصد آیات	۰.۰	۵.۰	۲۵.۰	۴۰.۰	۱۵.۰	۵.۰	۰.۰	۵.۰	۵.۰	۰.۰

تعداد آیات ۲۰، تعداد کلمات ۸۷، طول متوسط $۸۷ \div ۲۰ = ۴.۳۵$

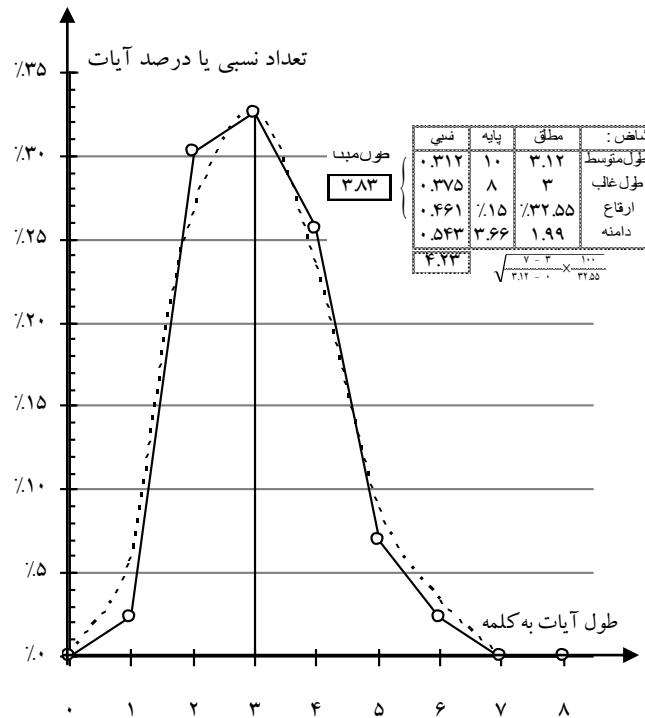

۸۰ - عبس

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره عبس (۸۰)، تمام آیات (۱ تا ۴۲)

طول آیات	۰	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸
شماره آیات		۱۹ب	۱	۳	۳	۲۳	۳۷		
			۹	۵	۴	۲۴			
			۱۴	۶	۷	۳۴			
			۱۵	۱۰	۸				
			۱۶	۱۱	۱۷				
			۲۸	۱۲	۱۸				
			۲۹	۱۳	۲۲				
			۳۰	۱۹الف	۲۵				
			۳۱	۲۰	۲۶				
			۳۵	۲۱	۴۰				
			۳۶	۲۷	۴۲				
			۳۹	۳۲					
		۴۱	۳۳						
			۳۸						
تعداد آیات	۰	۱	۱۳	۱۴	۱۱	۳	۱	۰	۰
تعداد کلمات	۰	۱	۲۶	۴۲	۴۴	۱۵	۶	۰	۰
درصد آیات	۰.۰	۲.۳	۳۰.۲	۳۲.۶	۲۵.۶	۷.۰	۲.۳	۰.۰	۰.۰

تعداد آیات ۴۳، تعداد کلمات ۱۳۴، طول متوسط $۱۳۴ \div ۴۳ = ۳/۱۲$

شاخص‌ها کمی ناجوراند، منحنی به قیاس سوره‌های این سال، به قدر کافی نوک تیز و بلند نیست و ظاهراً حالت ترکیب و روی هم افتادن چند منحنی را دارد. بلاشر سوره عبس (۸۰) را به سه دسته تقسیم کرده است:

(I) ۱ تا ۱۰،

(II) ۱۱ تا ۱۶،

(III) ۱۷ تا ۴۲

اگر تقسیمات سه گانه بلاشر را بگیریم شاخص‌ها و منحنی‌ها، طبیعی‌تر و هم‌آهنگ‌تر در نمی‌آیند و طول‌های مبنا به ترتیب:

(I) ۴/۱۷،

(II) ۳/۱۱،

(III) ۴/۲۶،

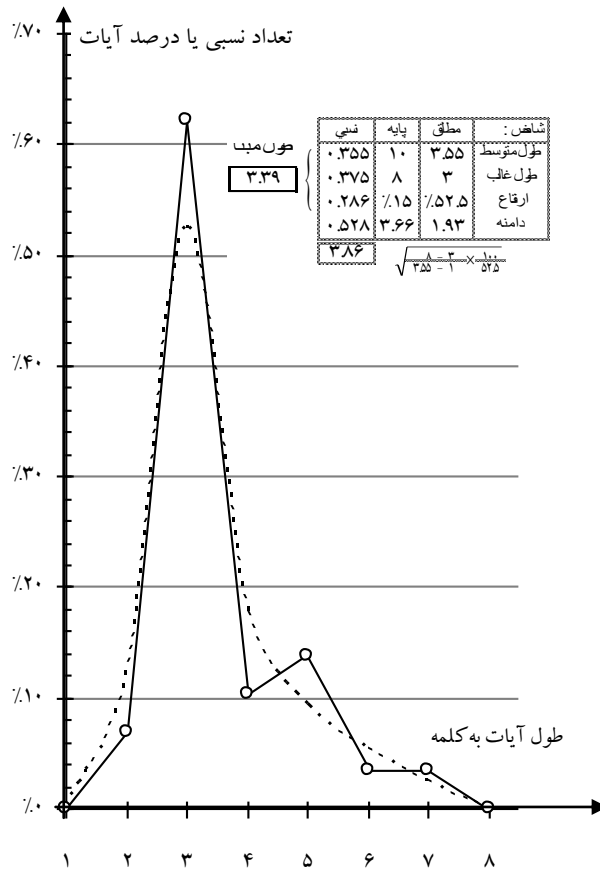
و اگر I و III را با هم بگیریم، طول مبنای (I+III) برابر ۴/۳۸ می‌شود. پس در هر حال، جز دسته ۶ آیه‌ای غیرمستقل II (که Sprenger حدس می‌زند محل آن در آخر سوره مدثر (۷۴) است) که طول مبنای آن ۳/۱۱ می‌شود، شقوق دیگر، تماماً در حوالی ۴/۱۵ و جلوتر از آن قرار می‌گیرند. بنابراین ما همان ترکیب سوره عبس (۸۰) کامل را در نظر می‌گیریم.

۸۱ - تکویر

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره تکویر (۸۱)، تمام آیات (۱ تا ۲۹)

طول آیات	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	
شماره آیات		۱۶ ۲۶	۱ ۲ ۳ ۴ ۵ ۶ ۷ ۸ ۹ ۱۰ ۱۱ ۱۲ ۱۳ ۱۵ ۱۷ ۱۸ ۲۱ ۲۲	۱۴ ۱۹ ۲۳	۲۴ ۲۵ ۲۷ ۲۸	۲۰	۲۹		
	تعداد آیات	۰	۲	۱۸	۳	۴	۱	۱	۰
	تعداد کلمات	۰	۴	۵۴	۱۲	۲۰	۶	۷	۰
	درصد آیات	۰.۰	۶.۹	۶۲.۱	۱۰.۳	۱۳.۸	۳.۴	۳.۴	۰.۰

تعداد آیات ۲۹، تعداد کلمات ۱۰۳، طول متوسط $3/55 = 29 \div 103$

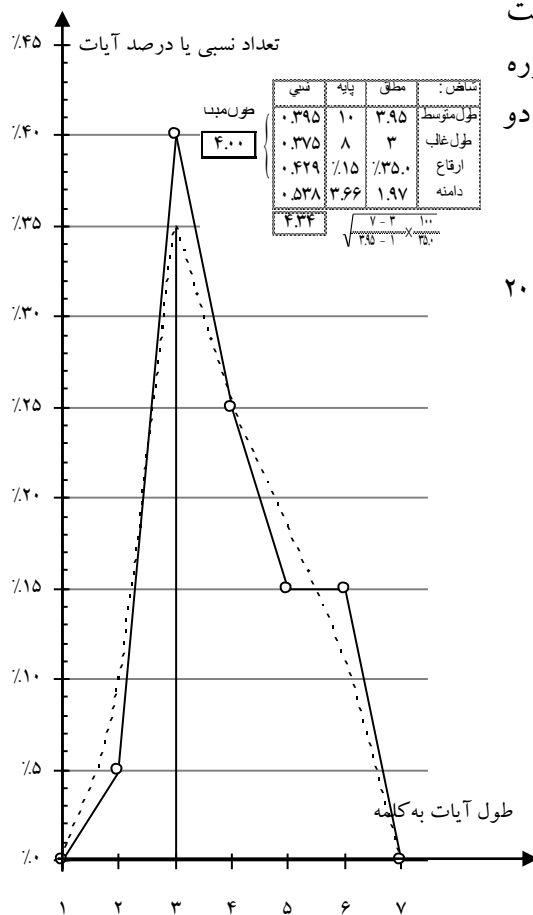

۸۲ - انفطار

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره انفطار (۸۲)، تمام آیات (۱ تا ۲۰)

طول آیات	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷
شماره آیات		۱۱	۱	۷	۵	۶	
		۲	۳	۹	۱۷	۸	
			۴	۱۳	۱۹	۱۸	
			۱۰	۱۴			
			۱۲	۱۶			
			۱۵				
			۲۰				
تعداد آیات	۰	۱	۸	۵	۳	۳	۰
تعداد کلمات	۰	۲	۲۴	۲۰	۱۵	۱۸	۰
درصد آیات	۰.۰	۵.۰	۴۰.۰	۲۵.۰	۱۵.۰	۱۵.۰	۰.۰

تعداد آیات ۲۰، تعداد کلمات ۷۹، طول متوسط $3/95 = 79 \div 20$

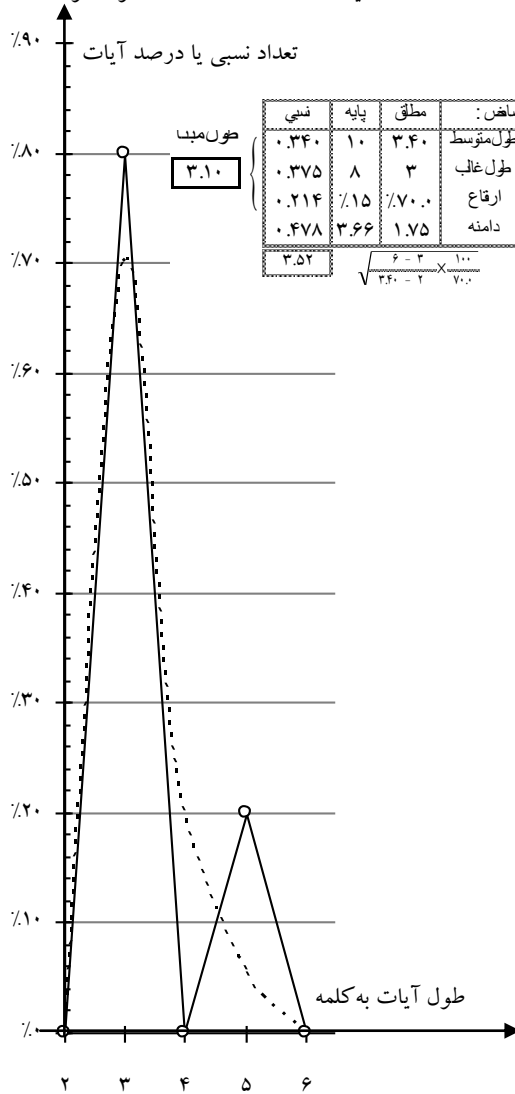
منحنی و شاخص‌ها چندان غیرطبیعی و ناهم‌آهنگ نیستند. اگر آیات ۱۹ و ۲۰ را که ظاهراً در هر دو نوع شماره گذاری با هم حساب شده است یک آیه بگیریم، طبیعی‌تر خواهد شد. ولی پاشش در هر حال یکنواخت نیست و با تأیید نظر بلاشر سوره انفطار (۸۲) را می‌توان به دو گروه تقسیم کرد:

- الف) حدوث قیامت، ۱ تا ۵
- ب) تذکر و تنذیر قیامت، ۱ تا ۲۰

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره انفطار (۸۲) - الف : حدود قیامت (۱ تا ۵)

طول آیات	۲	۳	۴	۵	۶
شماره آیه (ز)		۱ ۲ ۳ ۴		۵	
تعداد آیات	۰	۴	۰	۱	۰
تعداد کلمات	۰	۱۲	۰	۵	۰
درصد آیات	۰.۰	۸۰.۰	۰.۰	۲۰.۰	۰.۰

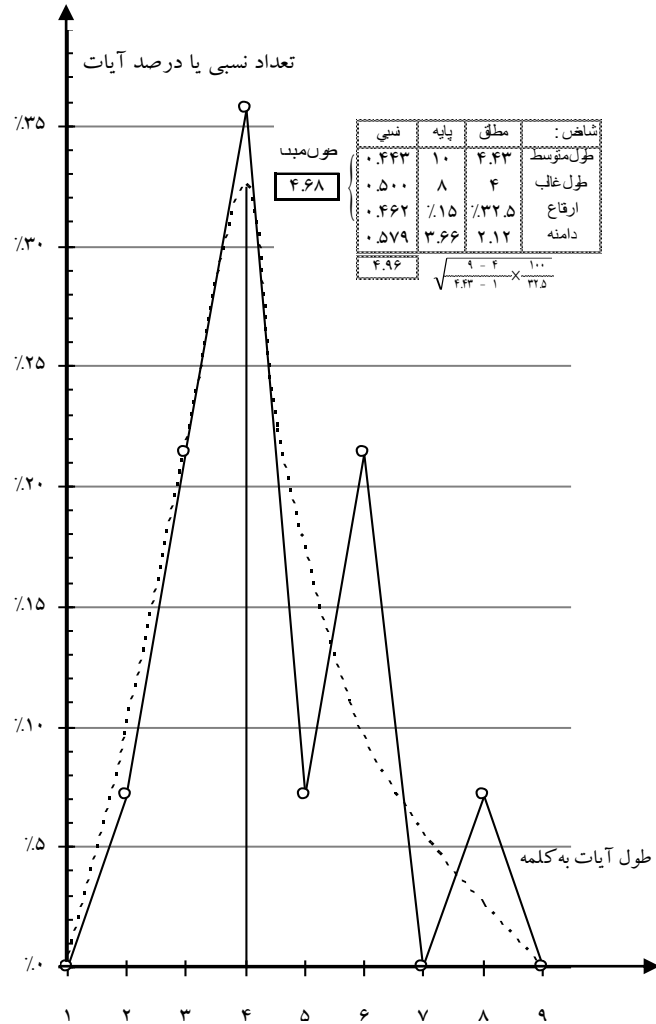
تعداد آیات ۵، تعداد کلمات ۱۷، طول متوسط $۱۷ \div ۵ = ۳.۴۰$

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره انفطار (۸۲) - ب: تذکر و تندییر قیامت (۶ تا ۲۰)

طول آیات	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹
شماره آیات (ز)		۱۱	۱۰	۷	۱۷	۶		۲۰+۱۹	
تعداد آیات	۰	۱	۳	۵	۱	۳	۰	۱	۰
تعداد کلمات	۰	۲	۹	۲۰	۵	۱۸	۰	۸	۰
درصد آیات	۰.۰	۷.۱	۲۱.۴	۳۵.۷	۷.۱	۲۱.۴	۰.۰	۷.۱	۰.۰

تعداد آیات ۱۴، تعداد کلمات ۶۲، طول متوسط $4/43 = 14 \div 162$

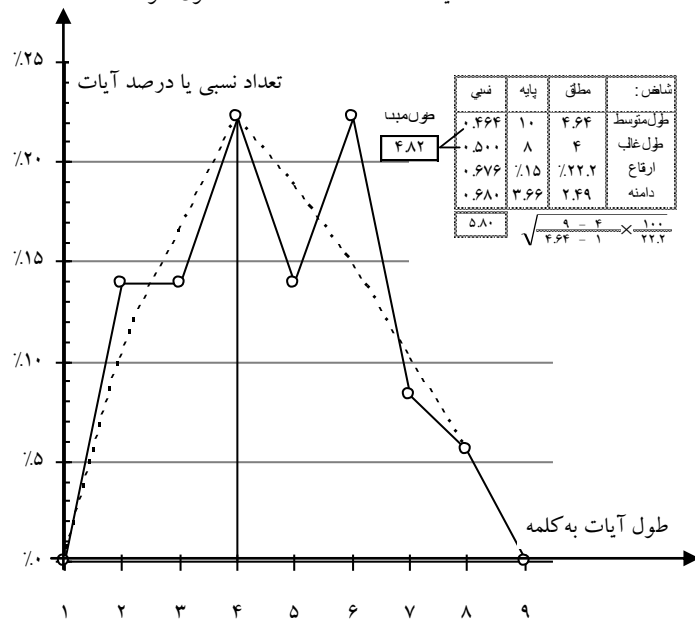

۸۳ - مظفین

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره مظفین (۸۳)، تمام آیات (۱ تا ۳۶)

طول آیات	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹
شماره آیات (ز)	۱	۱۰	۸	۳	۲	۱۳	۱۴		
	۵	۲۳	۱۱	۴	۷	۱۷	۲۹		
	۹	۲۷	۱۶	۶	۱۲	۲۶			
	۲۰	۳۳	۱۹	۲۴	۱۵				
	۲۱	۳۵	۲۲	۳۶	۱۸				
			۲۵		۳۱				
			۲۸		۳۲				
			۳۰		۳۴				
تعداد آیات	۰	۵	۵	۸	۵	۸	۳	۲	۰
تعداد کلمات	۰	۱۰	۱۵	۳۲	۲۵	۴۸	۲۱	۱۶	۰
درصد آیات	۰.۰	۱۳.۹	۱۳.۹	۲۲.۲	۱۳.۹	۲۲.۲	۸.۳	۵.۶	۰.۰

تعداد آیات ۳۶، تعداد کلمات ۱۶۷، طول متوسط $4/64 = 36/167$

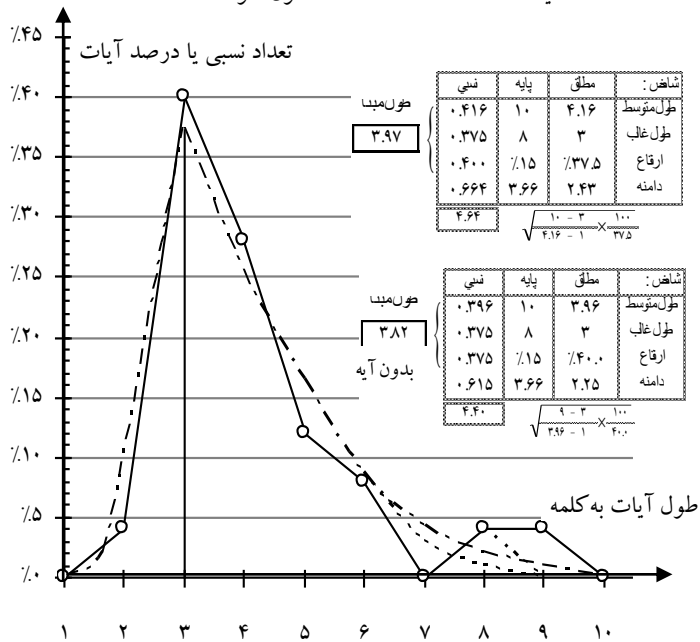
دو قله‌ای بودن منحنی آن را غیر طبیعی کرده و شاخص ارتفاع نیز از هم‌آهنگی خارج گردیده است. بررسی آیات نشان می‌دهد که سوره مظفین (۸۳) یکپارچه است و پاشش نیز به طور یکنواخت متفرق است. بنابراین پائین افتادن قله روی طول ۴، یک انحراف استثنائی است و قاعدتاً می‌بایستی به جای ۸ آیه ۴ کلمه‌ای، ۱۱ کلمه می‌داشتیم. بنابراین طول مبنا را متوسط شاخص‌های اول و دوم می‌گیریم و یا ارتفاع مجازی ٪۳۰ را اتخاذ می‌کنیم.

۸۴ - انشقاق

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره انشقاق (۸۴)، تمام آیات (۱ تا ۲۵)

طول آیات	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰
شماره آیات		۱۲	۱ ۲ ۳ ۵ ۱۱ ۱۶ ۱۷ ۱۸ ۲۰ ۲۴	۴ ۸ ۹ ۱۴ ۱۹ ۲۲ ۲۳	۷ ۱۳ ۲۱	۱۰ ۱۵		۶	۲۵	
تعداد آیات	۰	۱	۱۰	۷	۳	۲	۰	۱	۱	۰
تعداد کلمات	۰	۲	۳۰	۲۸	۱۵	۱۲	۰	۸	۹	۰
درصد آیات	۰.۰	۴.۰	۴۰.۰	۲۸.۰	۱۲.۰	۸.۰	۰.۰	۴.۰	۴.۰	۰.۰

تعداد آیات ۲۵، تعداد کلمات ۱۰۴، طول متوسط $4/16 = 25 \div 104$

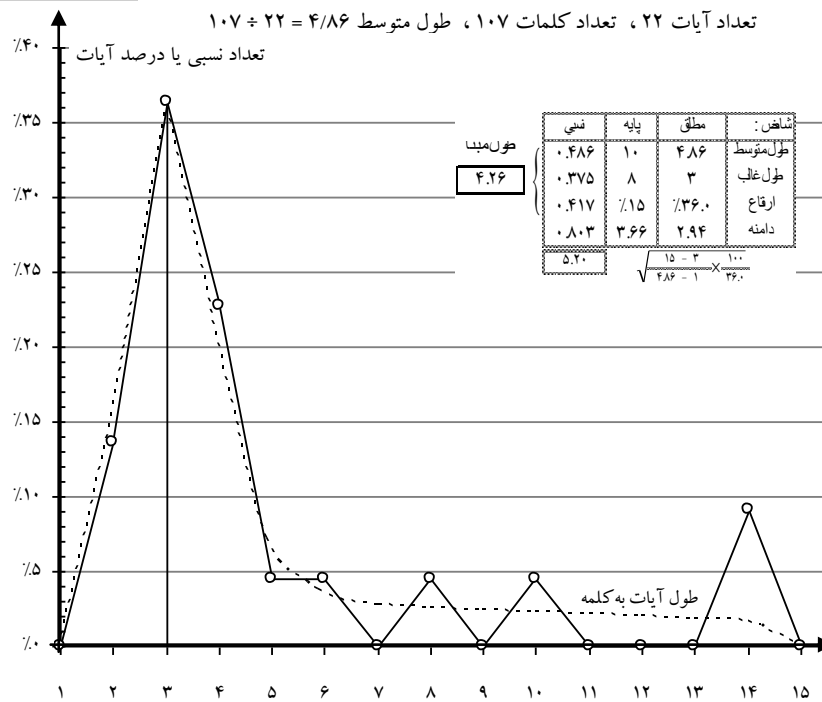

منحنی قیافه طبیعی دارد و شاخص‌های سه گانه به قدر کافی، هم آهنگ‌اند. دامنه قدری بلند است. نظر به اینکه پاشش یک نواخت می‌باشد، سوره انشقاق (۸۴) را نمی‌توان به چند گروه تفکیک کرد. فقط آیه آخر (۲۵) که زیاد بلند است و قاف ۸۴-یه ناموزون دارد و خود را کنار کشیده، می‌توان آن را الحاقی دانست. در آن صورت، هم آهنگی شاخص‌ها و قیافه منحنی بهتر می‌شود. نظر بلاشر هم همین است.

۸۵ - بروج

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره بروج (۸۵)، تمام آیات (۱ تا ۲۲)

طول آیات	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵
شماره آیات		۲ ۳ ۱۸	۱ ۴ ۵ ۱۴ ۱۵ ۱۶ ۱۷ ۲۲	۶ ۱۲ ۱۳ ۲۰ ۲۱	۱۹	۷		۸		۹				۱۰ ۱۱	
تعداد آیات	۰	۳	۸	۵	۱	۱	۰	۱	۰	۱	۰	۰	۰	۲	۰
تعداد کلمات	۰	۶	۲۴	۲۰	۵	۶	۰	۸	۰	۱۰	۰	۰	۰	۲۸	۰
درصد آیات	۰.۰	۱۳.۶	۳۶.۴	۲۲.۷	۴.۵	۴.۵	۰.۰	۴.۵	۰.۰	۴.۵	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۹.۱	۰.۰

شکل منحنی با دامنه بسیار کشیده‌اش کاملاً غیر طبیعی و پاشش غیر یکنواخت است (برای آیات ۶ تا ۱۱). البته شاخص‌های اصلی نیز چندان هم آهنگی ندارند. بلاشر آیات ۱۰ و ۱۱ را الحاق بعدی به سوره بروج (۸۵) می‌داند و آیات بعد از «هَلْ أَتَاكَ» یعنی آیات ۱۷ تا ۲۲ را گروه جداگانه می‌گیرد. نظر اخیر بلاشر نمی‌تواند صحیح باشد. برای آنکه گروه‌های (I) ۱ تا ۹ و ۱۲ تا ۱۶ و (II) ۱۷ تا ۲۲، دارای طول غالب مساوی و طول متوسط‌های نزدیک بوده،

۴۹۶ _____ مجموعه آثار (۱۲)، سیر تحول قرآن (۱)

شاخص‌های منظمی نمی‌دهند و در هر حال و با کنار گذاردن آیات ۱۰ و ۱۱، دامنه گروه I و دامنه حالت یکپارچه سوره (منهای ۱۰ و ۱۱) به‌طور غیرعادی بلند و کشیده است. ولی اگر به‌طور ساده دو گروه زیر را قائل شویم به نتایج هم‌آهنگ قابل قبول می‌رسیم:

الف) آیات تنذیری ۱ تا ۶ و ۱۲ تا ۲۲

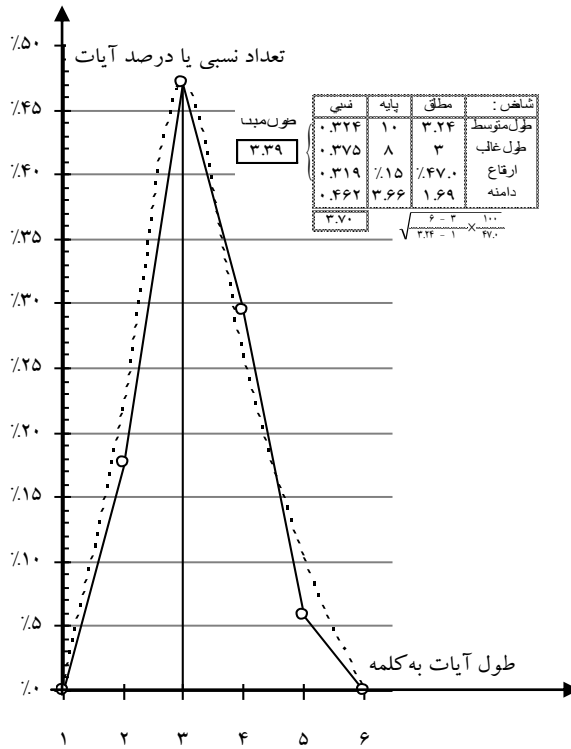
ب) آیات توضیحی ۷ تا ۱۱

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره بروج (۸۵) - الف: آیات تنذیری (۱ تا ۶ و ۱۲ تا

(۲۲)

طول آیات	۱	۲	۳	۴	۵	۶
شماره آیات		۲	۱	۶	۱۹	
		۳	۴	۱۲		
		۱۸	۵	۱۳		
			۱۴	۲۰		
			۱۵	۲۱		
			۱۶			
		۱۷				
		۲۲				
تعداد آیات	۰	۳	۸	۵	۱	۰
تعداد کلمات	۰	۶	۲۴	۲۰	۵	۰
درصد آیات	۰.۰	۱۷.۶	۴۷.۱	۲۹.۴	۵.۹	۰.۰

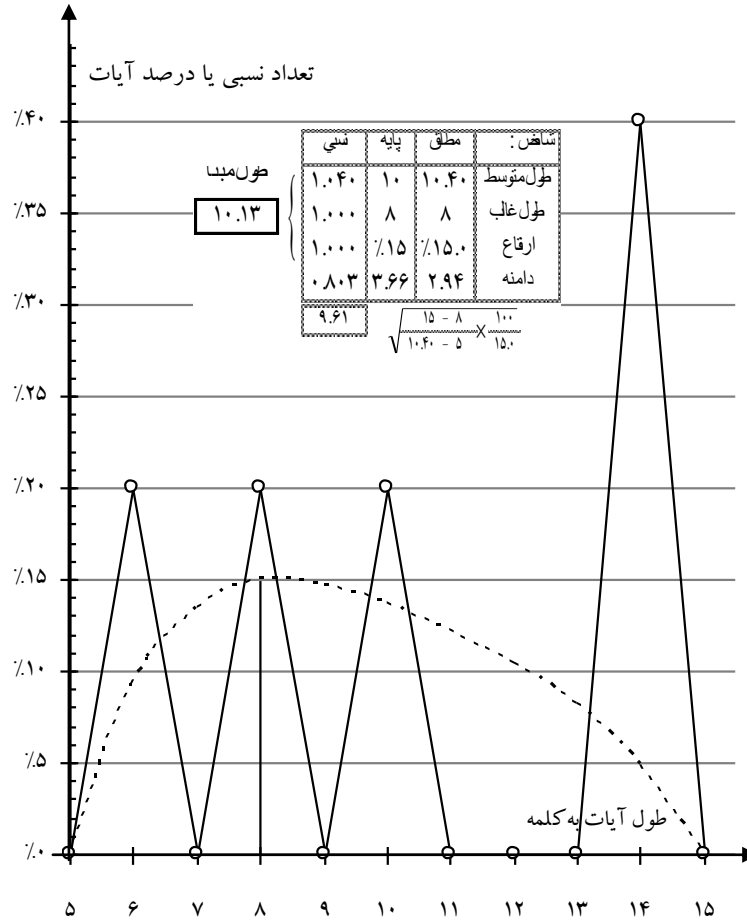
تعداد آیات ۱۷، تعداد کلمات ۵۵، طول متوسط $۳/۲۴ = ۱۷ \div ۵۵$

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره بروج (۸۵) - ب:
آیات توضیحی (۷ تا ۱۱)

طول آیات	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵
شماره آیات		۷		۸		۹				۱۰	۱۱
تعداد آیات	۰	۱	۰	۱	۰	۱	۰	۰	۰	۲	۰
تعداد کلمات	۰	۶	۰	۸	۰	۱۰	۰	۰	۰	۲۸	۰
درصد آیات	۰.۰	۲۰.۰	۰.۰	۲۰.۰	۰.۰	۲۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۴۰.۰	۰.۰

تعداد آیات ۵، تعداد کلمات ۵۲، طول متوسط $۱۰/۴۰ = ۵۲ \div ۵$

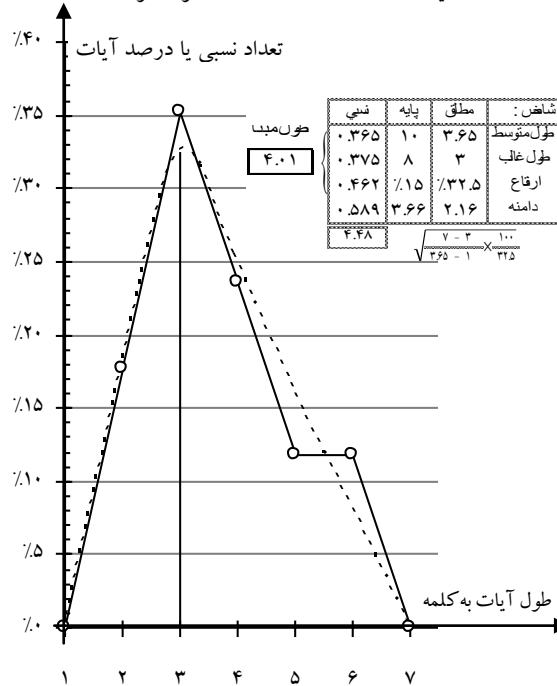

۸۶- طارق

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره طارق (۸۶)، تمام آیات (۱ تا ۱۷)

طول آیات	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷
شماره آیات		۱ ۳ ۱۶	۹ ۱۱ ۱۲ ۱۳ ۱۴ ۱۵	۲ ۶ ۸ ۱۷	۵ ۷	۴ ۱۰	
تعداد آیات	۰	۳	۶	۴	۲	۲	۰
تعداد کلمات	۰	۶	۱۸	۱۶	۱۰	۱۲	۰
درصد آیات	۰.۰	۱۷.۶	۳۵.۳	۲۳.۵	۱۱.۸	۱۱.۸	۰.۰

تعداد آیات ۱۷، تعداد کلمات ۶۲، طول متوسط $۳/۶۵ = ۶۲ \div ۱۷$

منحنی خوب است ولی شاخص سوم نسبت به دو شاخص دیگر ضعیف بوده حکایت از ناخالصی مجموعه و یکپارچه نبودن سوره طارق (۸۶) می‌نماید. خصوصاً که پاشش به‌طور وضوح در نیمه دوم سوره، روی طول ۳ متمرکز شده است.

بلاشر برای سوره طارق (۸۶)، دو گروه تشخیص می‌دهد که قابل تأیید می‌باشد ولی برخلاف نظر او [Posterior] عقبی، دیرتر، مؤخر [نیست بلکه Anterior] جلویی،

۵۰۰ _____ مجموعه آثار (۱۲)، سیر تحول قرآن (۱)

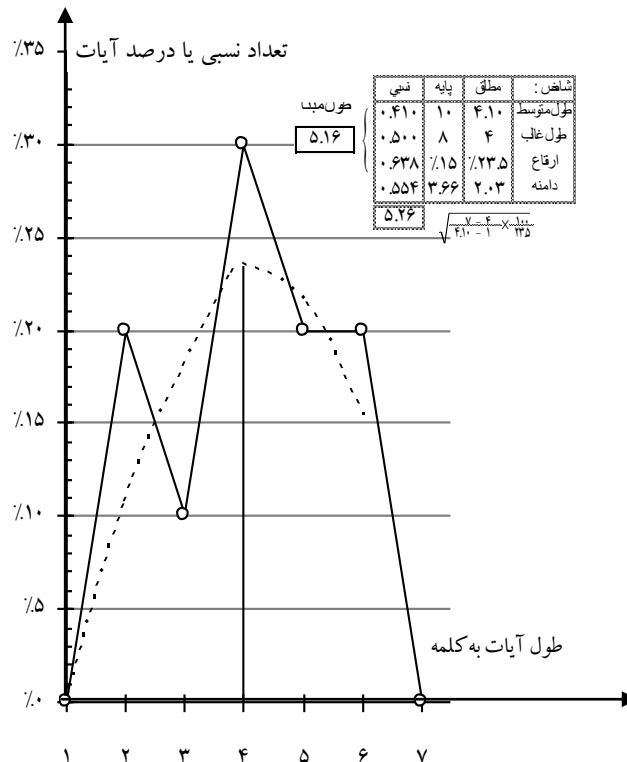
زودتر، مقدم [درمی آید. به علاوه آیات ۳ و ۴ و ۷ را بلاشر الحاقی بعدی شناخته است که صددرصد قابل تأیید نمی باشد.

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره طارق (۸۶) - الف : آیات استدلالی قیامت (۱) تا

(۱۰)

طول آیات	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷
شماره آیات		۱	۹	۲	۵	۴	
		۳		۶	۷	۱۰	
		۳		۸	۷	۱۰	
تعداد آیات	۰	۲	۱	۳	۲	۲	۰
تعداد کلمات	۰	۴	۳	۱۲	۱۰	۱۲	۰
درصد آیات	۰.۰	۲۰.۰	۱۰.۰	۳۰.۰	۲۰.۰	۲۰.۰	۰.۰

تعداد آیات ۱۰، تعداد کلمات ۴۱، طول متوسط $41 \div 10 = 4.10$

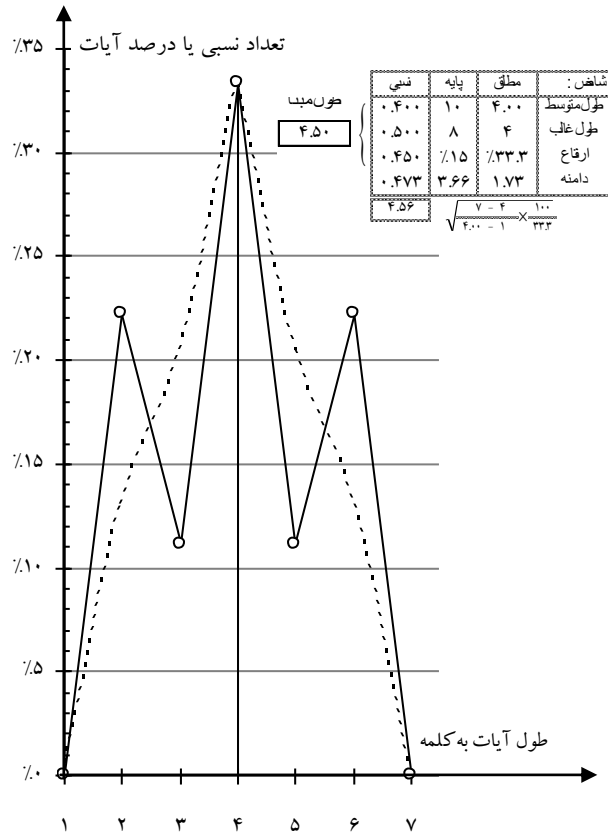
در گروه فرعی دوم، شاخص ها هم آهنگی بهتر دارند و اختلاف طول مبنا با طول متوسط فقط ۵٪ است. ولی قبول اینکه آیات ۳ و ۴ الحاق بعدی باشند مشکل است و صرف اختلاف قافیه کافی نیست که آنها را خارج متن بگیریم زیرا معمولاً در قرآن

پشت سر «مَا أَدْرَاكَ...» یک توضیح بعدی می آید (مثلاً) «وَمَا أَدْرَاكَ مَا لَيْلَةُ الْقَدْرِ ، لَيْلَةُ الْقَدْرِ خَيْرٌ مِنْ أَلْفِ شَهْرٍ — وَمَا أَدْرَاكَ مَا الْقَارِعَةُ ، يَوْمَ يَكُونُ النَّاسُ كَالْفَرَاشِ الْمَبْثُوثِ — وَمَا أَدْرَاكَ مَا الْعُقْبَةُ ، فَكُّ رَقَبَةٍ» و در مورد آیه ۴ (إِنَّ كُلَّ نَفْسٍ لَمَّا عَلَيْهَا حَافِظٌ) اگر آن را برداریم جواب قسم ازین می رود. ولی آیه ۷ (يَخْرُجُ مِنْ بَيْنِ الصُّلْبِ وَالتَّرَائِبِ) می تواند توضیح اضافی باشد. با چنین فرضیه ای به شکل منحنی نسبتاً مناسب و شاخص های نسبتاً هم آهنگ می رسم و ما همین را مبنای محاسبه قرار می دهیم.

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره طارق (۸۶) - گروه فرعی الف ، منهای ۷
آیات استدلالی قیامت (آیات ۱ تا ۶ و ۸ تا ۱۰)

طول آیات	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷
شماره آیات		۱	۹	۲	۵	۴	۱۰
		۳		۶		۱۰	
تعداد آیات	۰	۲	۱	۳	۱	۲	۰
تعداد کلمات	۰	۴	۳	۱۲	۵	۱۲	۰
درصد آیات	۰.۰	۲۲.۲	۱۱.۱	۳۳.۳	۱۱.۱	۲۲.۲	۰.۰

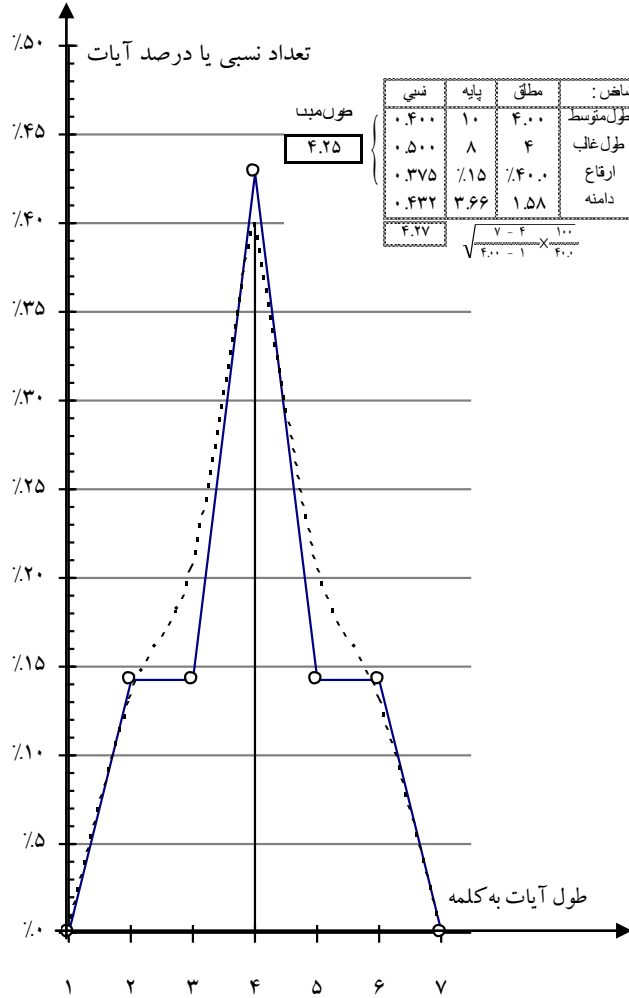
تعداد آیات ۹، تعداد کلمات ۳۶، طول متوسط $36 \div 9 = 4/0.0$

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره طارق (۸۶) - الف، منهای ۳ و ۴ و ۷ آیات استدلالی قیامت (۱ و ۲ و ۵ و ۶ و ۸ تا ۱۰)

طول آیات	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷
شماره آیات		۱	۹	۲ ۶ ۸	۵	۱۰	
تعداد آیات	۰	۱	۱	۳	۱	۱	۰
تعداد کلمات	۰	۲	۳	۱۲	۵	۶	۰
درصد آیات	۰.۰	۱۴.۳	۱۴.۳	۴۲.۹	۱۴.۳	۱۴.۳	۰.۰

تعداد آیات ۷، تعداد کلمات ۲۸، طول متوسط $4/00 = 28 \div 7$

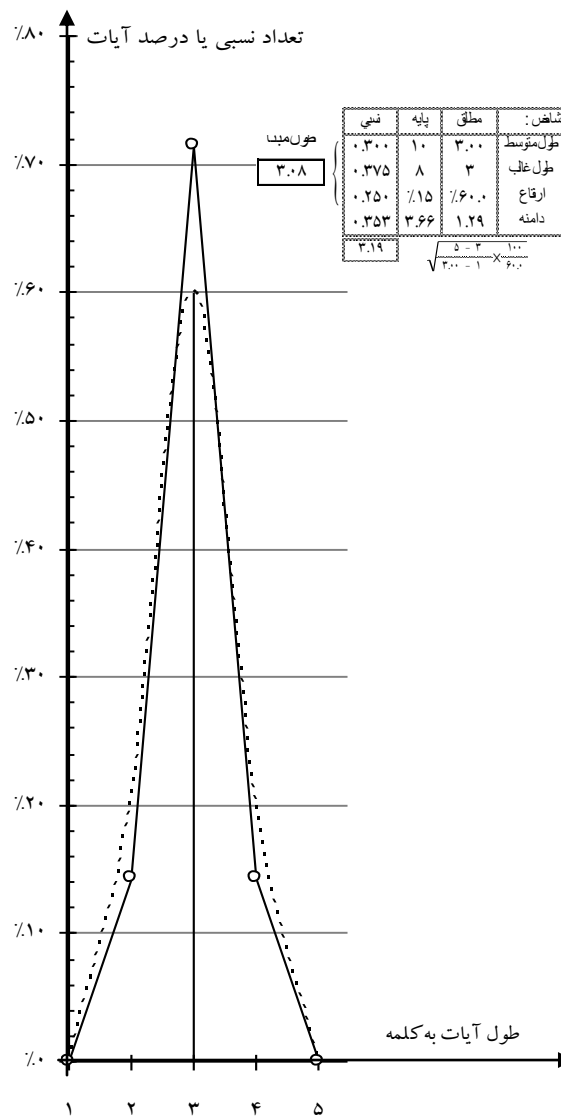

۵۰۴ _____ مجموعه آثار (۱۲)، سیر تحول قرآن (۱)

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره طارق (۸۶) - ب: تأکید بر وحی (آیات ۱۱ تا ۱۷)

طول آیات	۱	۲	۳	۴	۵
شماره آیات		۱۶	۱۱ ۱۲ ۱۳ ۱۴ ۱۵	۱۸	
تعداد آیات	۰	۱	۵	۱	۰
تعداد کلمات	۰	۲	۱۵	۴	۰
درصد آیات	۰.۰	۱۴.۳	۷۱.۴	۱۴.۳	۰.۰

تعداد آیات ۷، تعداد کلمات ۲۱، طول متوسط $۲۱ \div ۷ = ۳/۰۰$

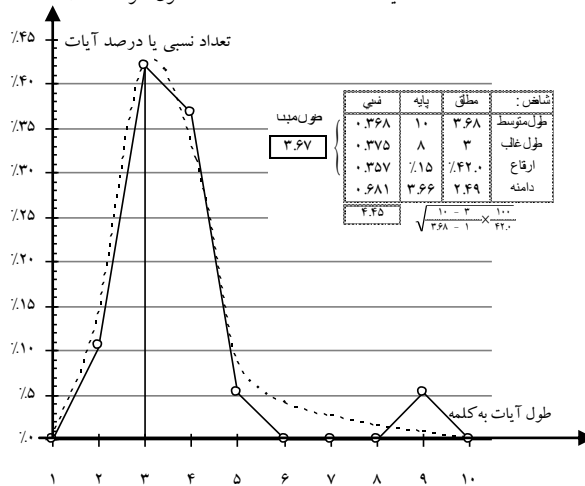

۸۷- اعلی

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره اعلی (۸۷)، تمام آیات (۱ تا ۱۹)

طول آیات	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰
شماره آیات		۸ ۱۱	۲ ۳ ۴ ۵ ۶ ۱۰ ۱۷ ۱۹	۱ ۹ ۱۲ ۱۳ ۱۴ ۱۵ ۱۶	۱۸					۷
تعداد آیات	۰	۲	۸	۷	۱	۰	۰	۰	۱	۰
تعداد کلمات	۰	۴	۲۴	۲۸	۵	۰	۰	۰	۹	۰
درصد آیات	۰.۰	۱۰.۵	۴۲.۱	۳۶.۸	۵.۳	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۵.۳	۰.۰

تعداد آیات ۱۹، تعداد کلمات ۷۰، طول متوسط $3/68 = 19 \div 70$

شاخص‌های اصلی ظاهراً هم‌آهنگی خوبی دارند ولی دامنه خیلی بلند است و پاشش یکنواخت نبوده، ابتدای سوره روی طول ۳ تکیه کرده و انتهای آن روی ۴. شکل منحنی نیز که به قدر کافی نوک تیز نیست، حکایت از ترکیب دو مجموعه می‌نماید.

بلاش آیه ۹ کلمه‌ای ۷ را که باعث کشیدگی دامنه شده است به ضرس قاطع، الحاق بعدی به سوره اعلی (۸۷) می‌داند و نسبت به نظر Bell که آیات ۱۰ تا ۱۹ را یک گروه وارد بر آیات ۱ تا ۹ می‌داند، اظهار تردید می‌کند.

باتوجه به اختلاف پاشش آیات و نظریه احتمالی Bell، می‌توان سوره اعلی

(۸۷) را به دو گروه تقسیم کرد:

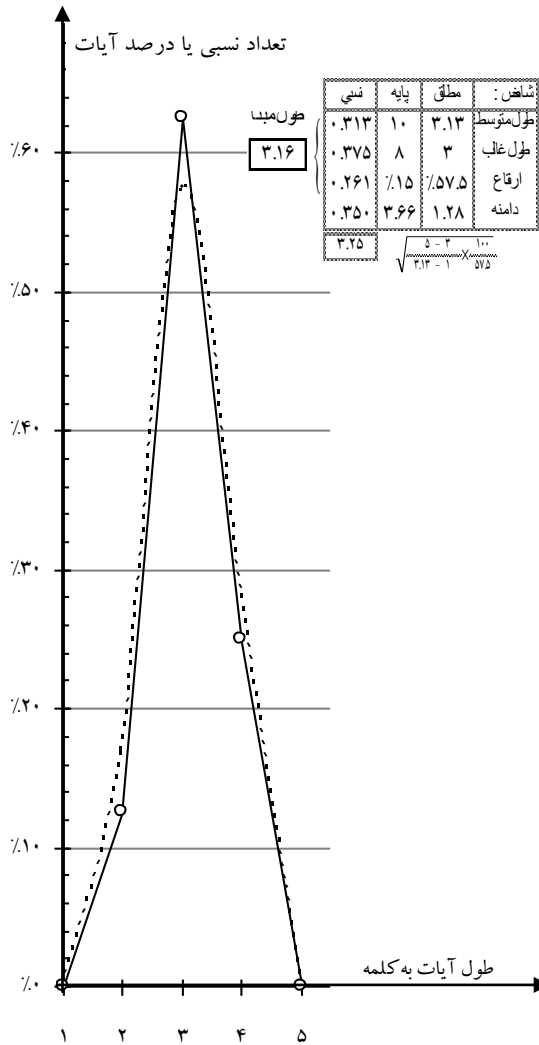
۸۷- الف) ذکر نعمت و قدرت الهی، آیات ۱ تا ۹ منهای ۷

۸۷- ب) مردم‌شناسی، آیات ۱۰ تا ۱۹ به‌علاوه ۷

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره اعلی (۸۷)
الف: تذکر خلاقیت خدا و تقویت رسالت (آیات ۱ تا ۹ منهای ۷)

طول آیات	۱	۲	۳	۴	۵
شماره آیت		۸	۲ ۳ ۴ ۵ ۶	۱ ۹	
تعداد آیات	۰	۱	۵	۲	۰
تعداد کلمات	۰	۲	۱۵	۸	۰
درصد آیات	۰.۰	۱۲.۵	۶۲.۵	۲۵.۰	۰.۰

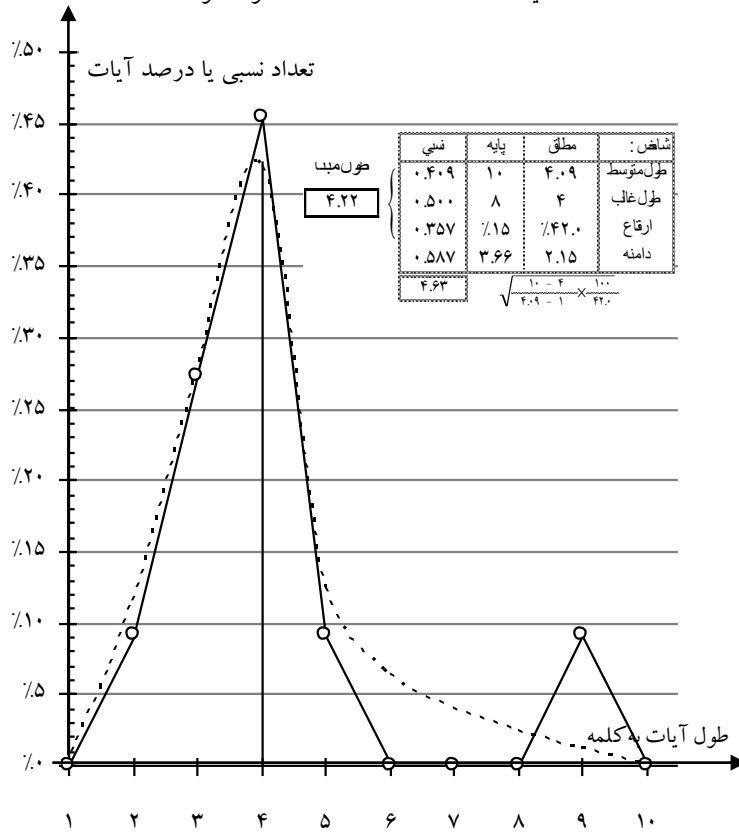
تعداد آیات ۸، تعداد کلمات ۲۵، طول متوسط $۲۵ \div ۸ = ۳.۱۳$

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره اعلیٰ (۸۷) - ب: مردم شناسی (آیات ۱۰ تا ۱۹+۷)

طول آیات	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰
		۱۱	۱۰	۱۲	۱۸				۷	
			۱۷	۱۳						
			۱۹	۱۴						
				۱۵						
				۱۶						
تعداد آیات	۰	۱	۳	۵	۱	۰	۰	۰	۱	۰
تعداد کلمات	۰	۲	۹	۲۰	۵	۰	۰	۰	۹	۰
درصد آیات	۰.۰	۹.۱	۲۷.۳	۴۵.۵	۹.۱	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۹.۱	۰.۰

تعداد آیات ۱۱، تعداد کلمات ۴۵، طول متوسط $4/09 = 11 \div 45$

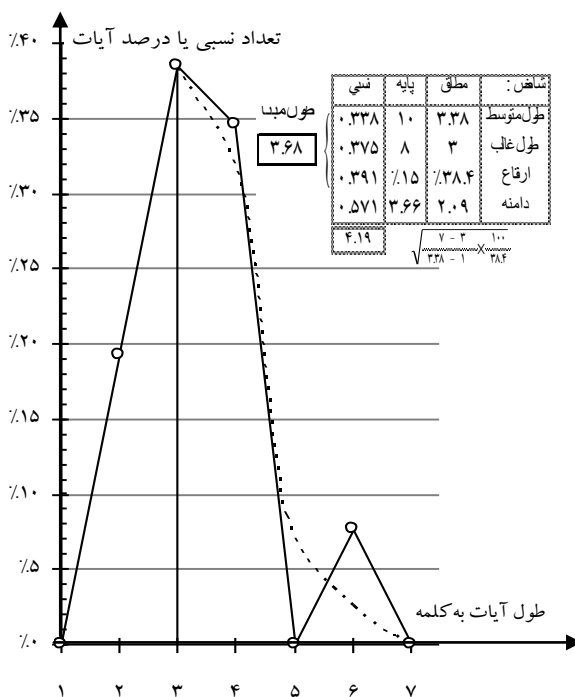
به این ترتیب هم شاخص دامنه‌ها کوتاه‌تر و مناسب شده است و هم منحنی‌ها طبیعی و پاشش‌ها یکنواخت شده است، بدون آنکه اختلاف طول میناها بیش از ۲۵٪ باشد.

۸۸ - غاشیه

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره غاشیه (۸۸)، تمام آیات (۱ تا ۲۶)

طول آیات	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷
شماره آیات		۳	۱	۵		۶	
		۹	۲	۷		۱۷	
		۱۴	۴	۱۸			
		۱۵	۸	۱۹			
		۱۶	۱۰	۲۰			
			۱۱	۲۱			
			۱۲	۲۳			
		۱۳	۲۴				
		۲۲	۲۶				
			۲۵				
تعداد آیات	۰	۵	۱۰	۹	۰	۲	۰
تعداد کلمات	۰	۱۰	۳۰	۳۶	۰	۱۲	۰
درصد آیات	۰.۰	۱۹.۲	۳۸.۵	۳۴.۶	۰.۰	۷.۷	۰.۰

تعداد آیات ۲۶، تعداد کلمات ۸۸، طول متوسط $۳۳۸ = ۲۶ \div ۸۸$

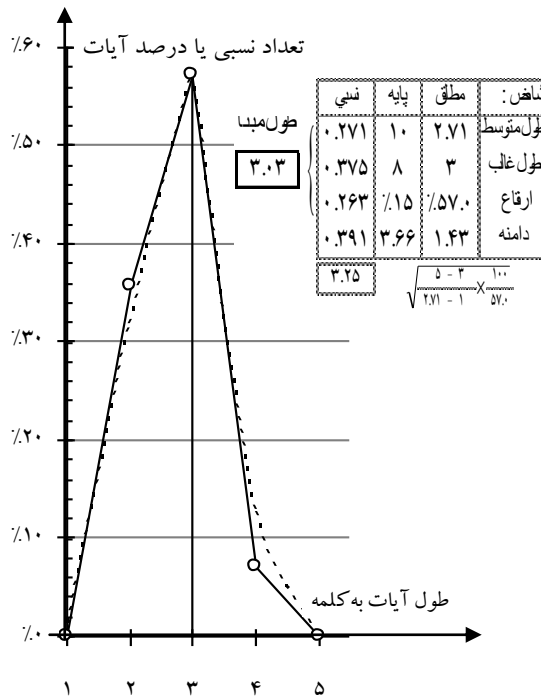
شکل منحنی با تراشیدگی که در قله پیدا کرده است خلاف قاعده برای چنین طول متوسط و سال نزول می باشد. شاخص های اصلی خیلی هم آهنگ نیستند و مخصوصاً پاشش به طور آشکار حکایت از وجود دو گروه که به ترتیب روی طول های ۳ و ۴ تکیه دارند می نماید:

۸۸- الف) توصیف بهشت و جهنم ، آیات : ۱ تا ۱۶ (منهای ۶ و ۷)
 ۸۸- ب) استدلال طبیعی توحیدی ، آیات : ۱۷ تا ۲۶ (به علاوه ۶ و ۷)
 ضمناً چون آیات متوالی ۶ و ۷ گروه الف، دارای قافیه متمایز و طول متوسط کاملاً متفاوت هستند، می توانند معاصر با گروه ب و در ردیف آنها گرفته شوند.

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره غاشیه (۸۸) - الف :
 توصیف جهنم و بهشت (آیات ۱ تا ۱۶ منهای ۶ و ۷)

طول آیات	۱	۲	۳	۴	۵
شماره آیات		۳	۱		۵
		۹	۲		
		۱۴	۴		
		۱۵	۸		
		۱۶	۱۰		
			۱۱		
			۱۲		
			۱۳		
تعداد آیات	۰	۵	۸	۱	۰
تعداد کلمات	۰	۱۰	۲۴	۴	۰
درصد آیات	۰.۰	۳۵.۷	۵۷.۱	۷.۱	۰.۰

تعداد آیات ۱۴، تعداد کلمات ۳۸، طول متوسط $2.71 = 38 \div 14$

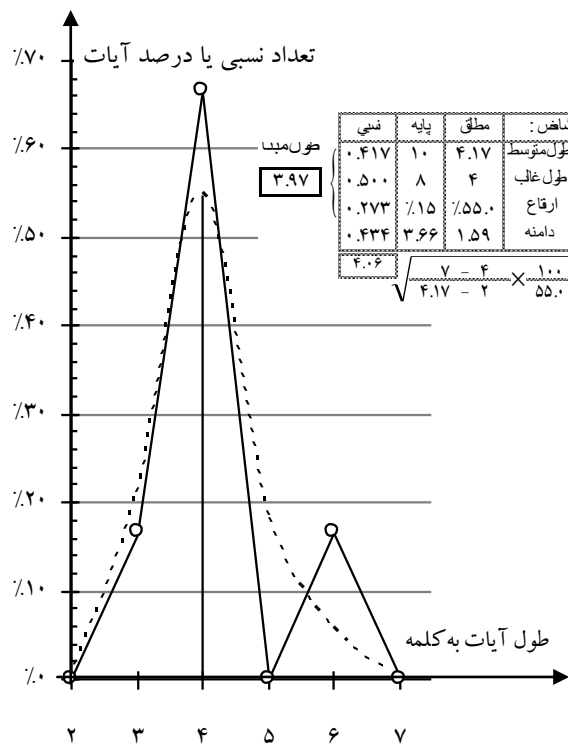

گروه ب، علاوه بر اختلاف طول متوسط آیات و اختلاف محتوا، قافیه واحد نیز ندارد و معلوم است که متأخر می باشد.

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره غاشیه (۸۸) - ب :
استدلال طبیعی توحیدی و تنذیر (آیات ۱۷ تا ۲۶ به علاوه ۶ و ۷)

طول آیات	۲	۳	۴	۵	۶	۷
شماره آیات		۲۲ ۲۵	۷ ۱۸ ۱۹ ۲۰ ۲۱ ۲۳ ۲۴ ۲۶		۶ ۱۷	
تعداد آیات	۰	۲	۸	۰	۲	۰
تعداد کلمات	۰	۶	۳۲	۰	۱۲	۰
درصد آیات	۰.۰	۱۶.۷	۶۶.۷	۰.۰	۱۶.۷	۰.۰

تعداد آیات ۱۲، تعداد کلمات ۵۰، طول متوسط $۴/۱۷ = ۱۲ \div ۵۰$

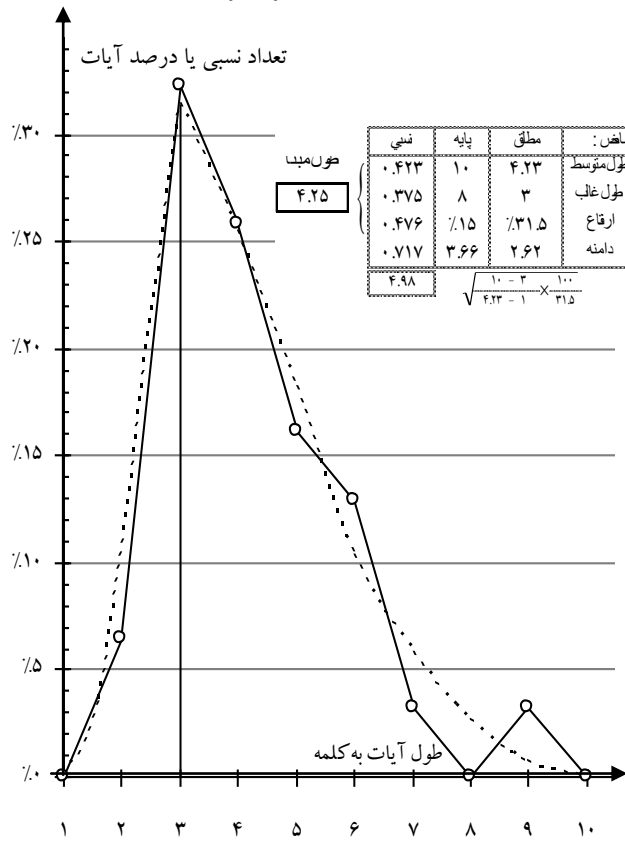

۸۹- فجر

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره فجر (۸۹)، تمام آیات (۱ تا ۳۱)

طول آیات	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰
شماره آیات		۲	۱	۱۰	۷	۴	۱۴			۲۴
		۳۱	۳	۱۳	۸	۵				
			۶	۱۸	۱۲	۱۶				
			۹	۱۹	۲۳	۲۲				
			۱۱	۲۰	۲۹					
			۱۵	۲۱						
			۱۷	۲۵						
			۲۷	۲۶						
			۲۸							
			۳۰							
تعداد آیات	۰	۲	۱۰	۸	۵	۴	۱	۰	۱	۰
تعداد کلمات	۰	۴	۳۰	۳۲	۲۵	۲۴	۷	۰	۹	۰
درصد آیات	۰.۰	۶.۵	۳۲.۳	۲۵.۸	۱۶.۱	۱۲.۹	۳.۲	۰.۰	۳.۲	۰.۰

تعداد آیات ۳۱، تعداد کلمات ۱۳۱، طول متوسط $۴/۲۳ = ۱۳۱ \div ۳۱$

منحنی کمی خوابیده است. شاخص‌ها می‌توانند قابل قبول باشند، غیر از دامنه که بلند است. پاشش یکنواخت نیست: در اول و آخر سوره تکیه روی طول ۳ است و در وسط روی ۴.

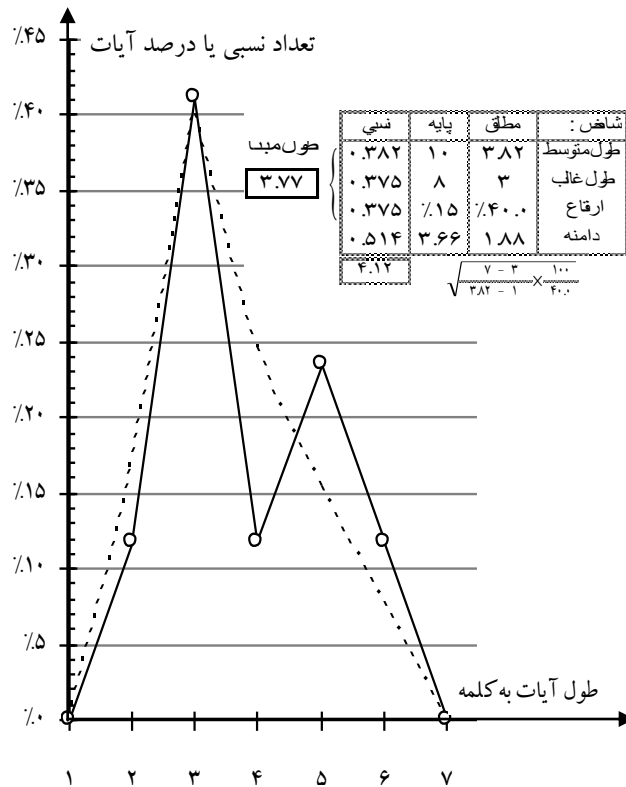
بلاشر سوره فجر (۸۹) را به دو گروه (I: ۱ تا ۱۳ و II: ۱۴ تا ۳۱) تقسیم کرده، گروه II را مخلوطی می‌داند که نیم گروه اول آن از ۱۴ تا ۱۷ متأخر بر نیم گروه بعدی می‌باشد. آیه طولانی ۲۴ را نیز، الحاق بعدی می‌بیند. ولی از نظر توزیع طولی آیات، ما می‌توانیم دو گروه زیر را قائل شویم:

الف) تنذیر از طریق امم سلف و بشارت به نفوس مطمئنه آیات: (۱ تا ۱۳) و (۲۸ تا ۳۱)
 ب) مردم‌شناسی و سرنوشت نهائی آیات: (۱۴ تا ۲۷)

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره فجر (۸۹) - الف: آیات تنذیر و تبشیر (۱ تا ۱۳ و ۲۸ تا ۳۱)

طول آیات	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷
تعداد آیات	۰	۲	۷	۲	۴	۲	۰
تعداد کلمات	۰	۴	۲۱	۸	۲۰	۱۲	۰
درصد آیات	۰.۰	۱۱.۸	۴۱.۲	۱۱.۸	۲۳.۵	۱۱.۸	۰.۰

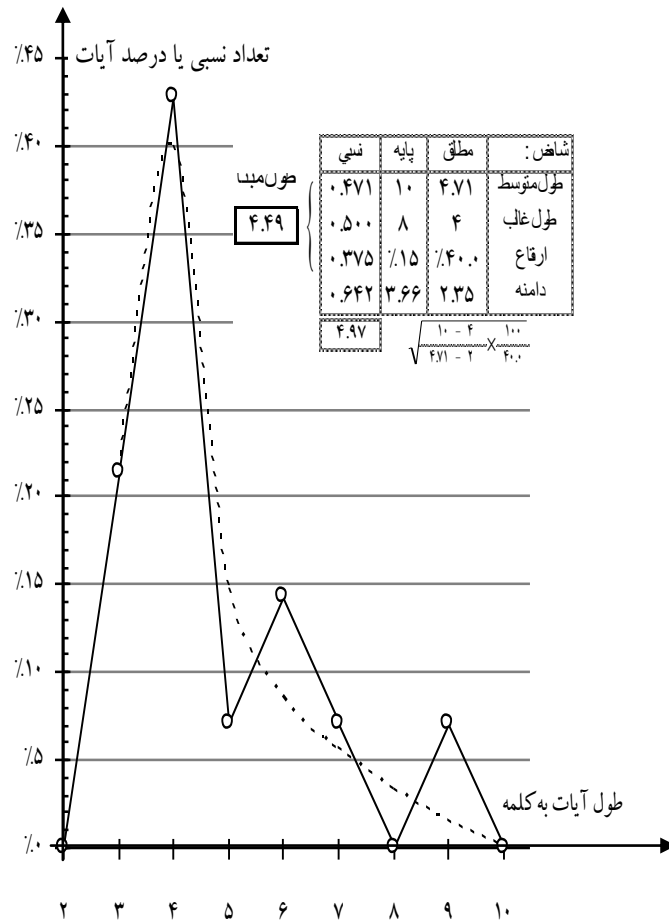
تعداد آیات ۱۷، تعداد کلمات ۶۵، طول متوسط $۳/۸۲ = ۶۵ \div ۱۷$

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره فجر (۸۹)
 ب: مردم‌شناسی و سرنوشت آخرت (آیات ۱۴ تا ۲۷)

طول آیات	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰
تعداد آیات	۰	۳	۶	۱	۲	۱	۰	۱	۰
تعداد کلمات	۰	۹	۲۴	۵	۱۲	۷	۰	۹	۰
درصد آیات	۰.۰	۲۱.۴	۴۲.۹	۷.۱	۱۴.۳	۷.۱	۰.۰	۷.۱	۰.۰

تعداد آیات ۱۴، تعداد کلمات ۶۶، طول متوسط $۴/۷۱ = ۱۴ \div ۳۱۶۶$

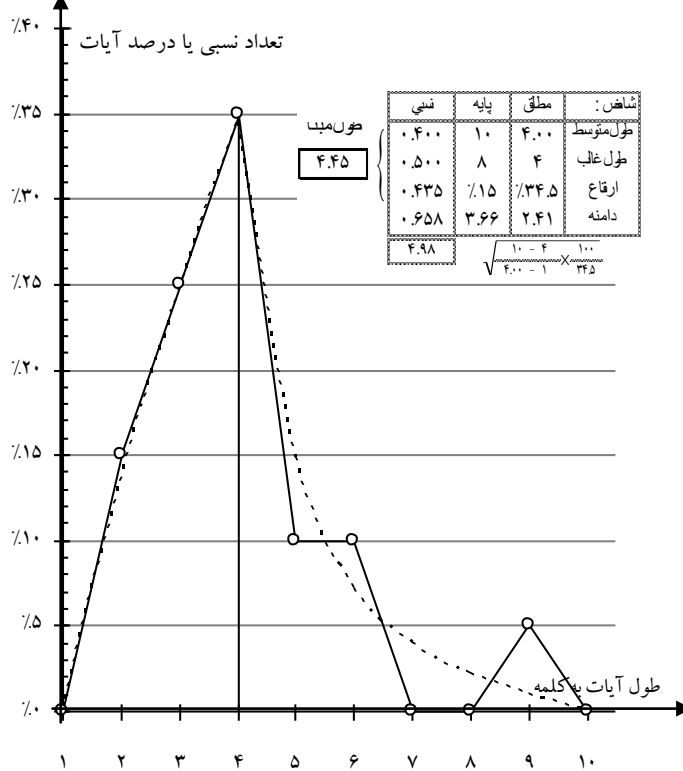

۹۰- بلد

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره بلد (۹۰)، تمام آیات (۱ تا ۲۰)

طول آیات	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰
شماره آیات		۹ ۱۰ ۱۳	۳ ۱۱ ۱۵ ۱۸ ۲۰	۱ ۲ ۶ ۷ ۸ ۱۲ ۱۶	۴ ۵	۱۴ ۱۹				۱۷
تعداد آیات	۰	۳	۵	۷	۲	۲	۰	۰	۱	۰
تعداد کلمات	۰	۶	۱۵	۲۸	۱۰	۱۲	۰	۰	۹	۰
درصد آیات	۰.۰	۱۵.۰	۲۵.۰	۳۵.۰	۱۰.۰	۱۰.۰	۰.۰	۰.۰	۵.۰	۰.۰

تعداد آیات ۲۰، تعداد کلمات ۸۰، طول متوسط $۸۰ \div ۲۰ = ۴/۰۰ = ۴.۰۰$

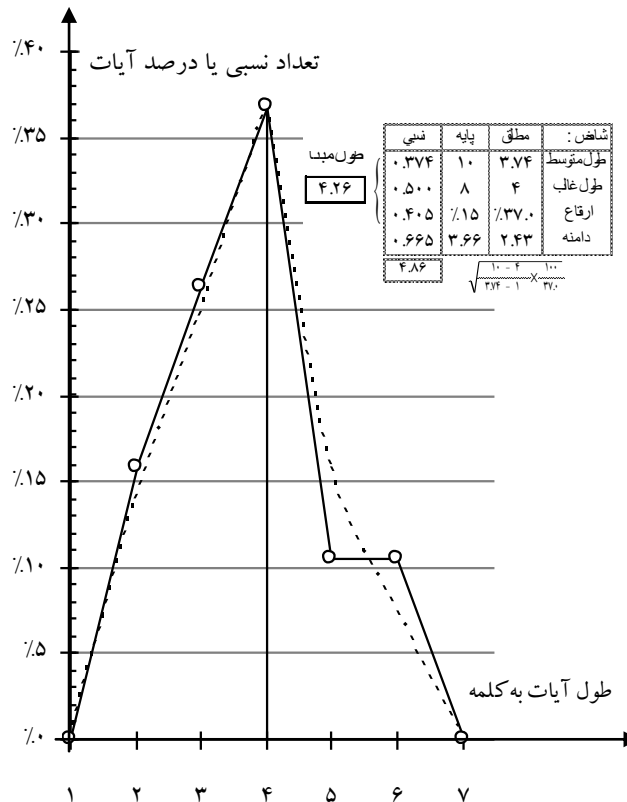
منحنی غیرطبیعی نیست و دامنه آن برای چنین طول مینا و سال نزول، بیش از قاعده نمی باشد و هر چهار شاخص روی هم رفته باهم می خوانند. پاشش با آنکه در ثلث اول سوره روی طول ۴ تکیه دارد و بعد روی طول ۳ می رود اما طول متوسط دو گروه حاصله مساوی است و به لحاظ مطلب از هم جدا نیستند، بنابراین سوره بلد (۹۰)

یکپارچه است. حتی آیه بلند ۹ کلمه‌ای ۱۷ را که بلاشر الحاق بعدی می‌داند نمی‌توانیم خارج متن بگیریم. زیرا علاوه بر اینکه هم‌قافیه و مرتبط با موضوع آیات قبل و بعد است، کنار گذاشتن آن، طول متوسط و دامنه را زیاده از قاعده تنزل می‌دهد.

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره بلد (۹۰)،
تمام آیات منهای آیه ۱۷ (۱ تا ۱۶ و ۱۸ تا ۲۰)

طول آیات	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷
شماره آیات		۹ ۱۰ ۱۳	۳ ۱۱ ۱۵ ۱۸ ۲۰	۱ ۲ ۶ ۷ ۸ ۱۲ ۱۶	۴ ۵	۱۴ ۱۹	
تعداد آیات	۰	۳	۵	۷	۲	۲	۰
تعداد کلمات	۰	۶	۱۵	۲۸	۱۰	۱۲	۰
درصد آیات	۰.۰	۱۵.۸	۲۶.۳	۳۶.۸	۱۰.۵	۱۰.۵	۰.۰

تعداد آیات ۱۹، تعداد کلمات ۷۱، طول متوسط $3/74 = 19 \div 71$

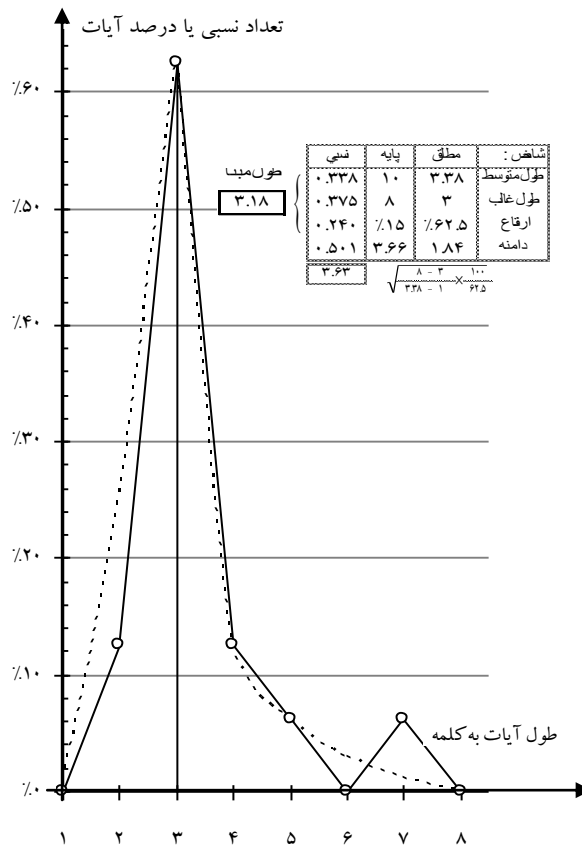

۹۱- شمس

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره شمس (۹۱)، تمام آیات (۱ تا ۱۶)

طول آیات	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸
شماره آیات (ز)		۱ ۱۶	۲ ۳ ۴ ۵ ۶ ۷ ۸ ۱۱ ۱۲ ۱۴	۹ ۱۰	۱۵		۱۳	
تعداد آیات	۰	۲	۱۰	۲	۱	۰	۱	۰
تعداد کلمات	۰	۴	۳۰	۸	۵	۰	۷	۰
درصد آیات	۰.۰	۱۲.۵	۶۲.۵	۱۲.۵	۶.۳	۰.۰	۶.۳	۰.۰

تعداد آیات ۱۶، تعداد کلمات ۵۴، طول متوسط $3.38 = 54 \div 16$

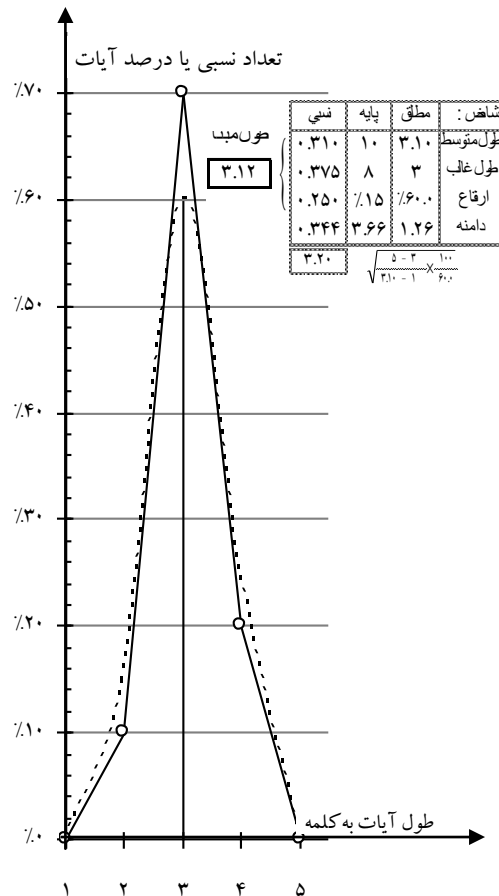
منحنی بد نیست ولی شاخص ها، هم آهنگی خوبی ندارند. (ارتفاع زیاد بلند است).
پاشش آیات نیز در دو ثلث اول، روی طول ۳ متمرکز و بعد، از ۲ تا ۷ متفرق می شود.
بلاش نیز سوره را به دلیل اختلاف موضوع و اختلاف طول آیات به دو گروه:

سیر تحول قرآن، مجموعه ضمیمه _____ ۵۱۷
 I (۱ تا ۱۰ و II) ۱۱ تا ۱۶ تقسیم می‌کند. این گروه‌بندی از نظر تجزیه و ترسیم قابل تأیید می‌باشد.

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره شمس (۹۱) - الف :
 قسم برای تزکیه اخلاقی (آیات ۱ تا ۱۰)

طول آیات	۱	۲	۳	۴	۵
شماره آیات		۱	۲ ۳ ۴ ۵ ۶ ۷ ۸	۹ ۱۰	
تعداد آیات	۰	۱	۷	۲	۰
تعداد کلمات	۰	۲	۲۱	۸	۰
درصد آیات	۰.۰	۱۰.۰	۷۰.۰	۲۰.۰	۰.۰

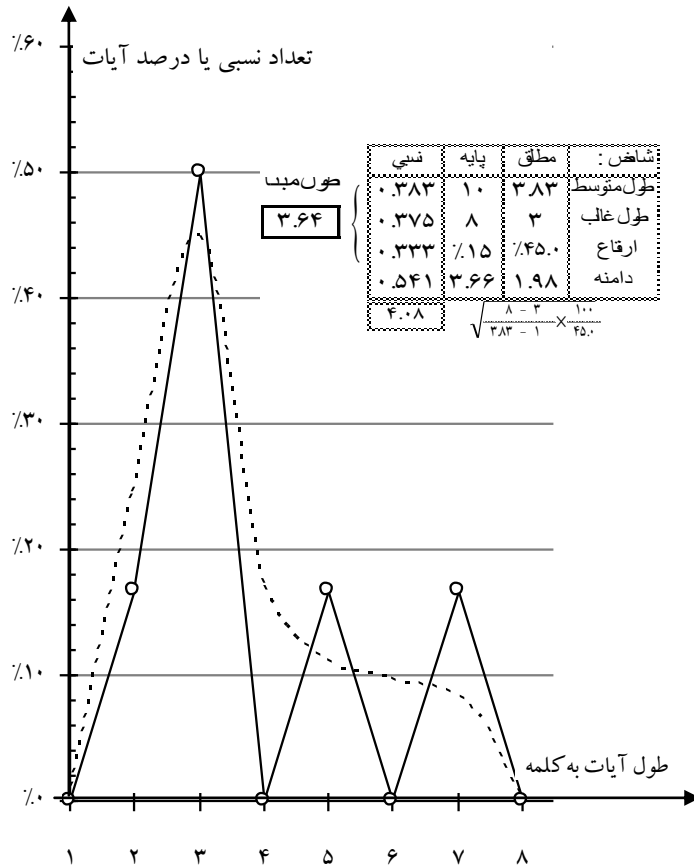
تعداد آیات ۱۰، تعداد کلمات ۳۱، طول متوسط $31 \div 10 = 3.1$

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره شمس (۹۱) - ب :
اولین داستان تئذیری از امت‌های گذشته (آیات ۱۱ تا ۱۶)

طول آیات	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸
شماره آیات		۱۶	۱۱		۱۵		۱۳	
تعداد آیات	۰	۱	۳	۰	۱	۰	۱	۰
تعداد کلمات	۰	۲	۹	۰	۵	۰	۷	۰
درصد آیات	۰.۰	۱۶.۷	۵۰.۰	۰.۰	۱۶.۷	۰.۰	۱۶.۷	۰.۰

تعداد آیات ۶، تعداد کلمات ۲۳، طول متوسط $۳/۸۳ = ۲۳ \div ۶$

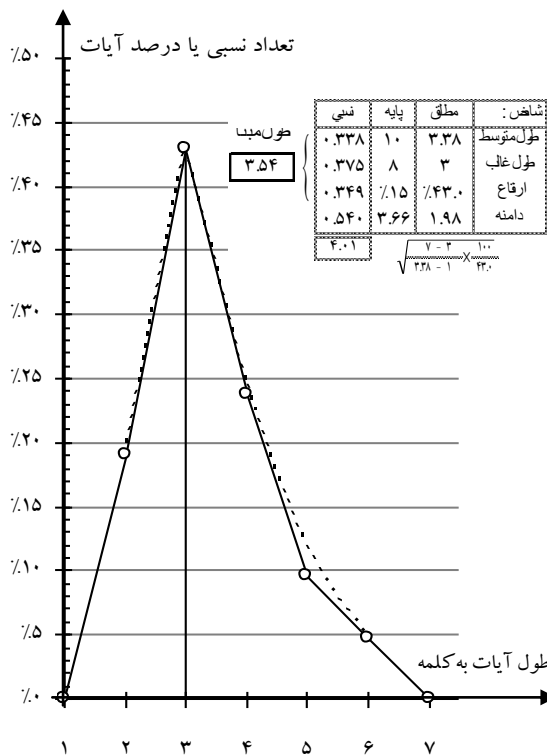

۹۲- لیل

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره لیل (۹۲)، تمام آیات (۱ تا ۲۱)

طول آیات	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷
شماره آیات		۶	۱	۳	۱۱	۱۹	
		۹	۲	۵	۲۰		
		۱۷	۴	۸			
		۲۱	۷	۱۳			
			۱۰	۱۸			
			۱۲				
		۱۴					
		۱۵					
		۱۶					
تعداد آیات	۰	۴	۹	۵	۲	۱	۰
تعداد کلمات	۰	۸	۲۷	۲۰	۱۰	۶	۰
درصد آیات	۰.۰	۱۹.۰	۴۲.۹	۲۳.۸	۹.۵	۴.۸	۰.۰

تعداد آیات ۲۱، تعداد کلمات ۷۱، طول متوسط $۳/۳۸ = ۷۱ \div ۲۱$

هم آهنگی شاخص‌ها کامل است و قیافه منحنی طبیعی است. نظر بعضی از مفسرین که آیات ۱۹ تا ۲۱ را مدنی دانسته‌اند، شاخص‌ها را بهتر نمی‌کند و اصلاً، نمی‌تواند مدنی باشد (طول متوسط آن سه آیه: $۴/۳۳ = ۱۳ \div ۳$ است).

۹۳- ضحی

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره ضحی (۹۳)، تمام آیات (۱ تا ۱۱)

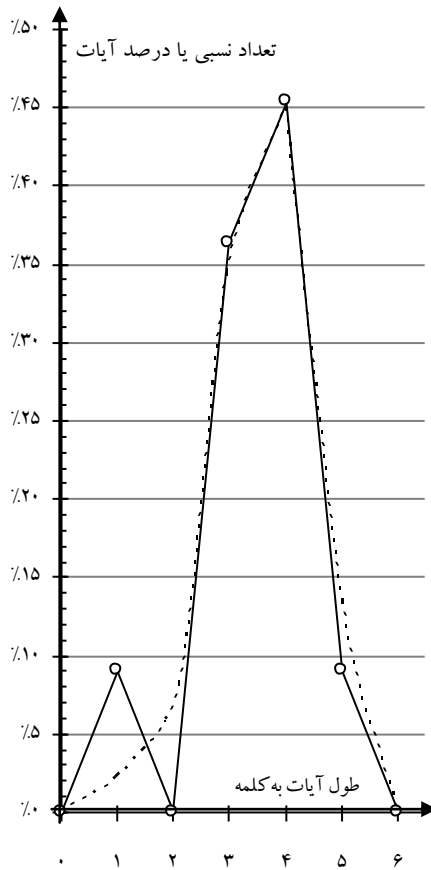
طول آیات	۰	۱	۲	۳	۴	۵	۶
شماره آیات (ن)		۱		۳	۵	۴	
				۶	۹		
				۸	۱۰		
					۱۱		
تعداد آیات	۰	۱	۰	۴	۵	۱	۰
تعداد کلمات	۰	۱	۰	۱۲	۲۰	۵	۰
درصد آیات	۰.۰	۹.۱	۰.۰	۳۶.۴	۴۵.۵	۹.۱	۰.۰

شاخص:	مطلق	پایه	نسبی
طول متوسط	۳.۴۵	۱.۰	۰.۳۴۵
طول غالب	۴	۸	۰.۵۰۰
ارتفاع	۴۵.۵٪	۱۵٪	۰.۳۳۰
دامنه	۱.۳۸	۳.۶۶	۰.۳۷۷
	۳.۸۸		

صومینا ۳.۹۲

$$\sqrt{\frac{7-4}{3.88} \times \frac{100}{45.5}}$$

تعداد آیات ۱۱، تعداد کلمات ۳۸، طول متوسط $3.45 = 38 \div 11$

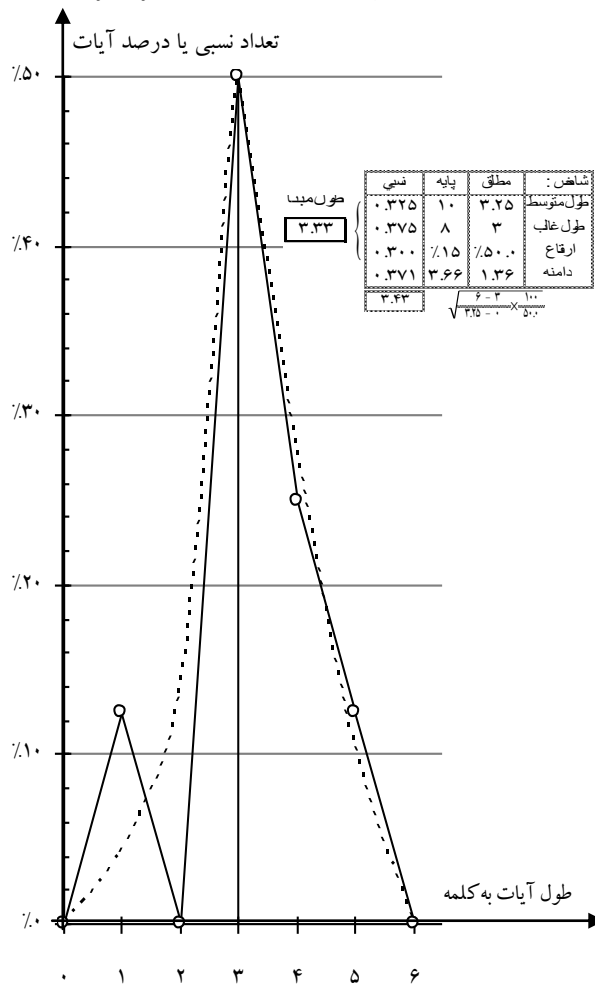
شکل منحنی از حالت سوره‌های گذشته که رفته‌رفته حالت تقارن پیدا می‌کردند خارج شده، طول غالب به راست رفته و دامنه، در سمت چپ پیدا شده است. این تغییر، خلاف سیر تحول تدریجی سوره‌ها نیست و دامنه می‌بایستی متدرجاً کوتاه و بالاخره صفر شود و حتی گرایش به چپ پیدا کند. اما شاخص‌های اصلی ناهم‌آهنگ‌اند و طول غالب در برابر سه شاخص دیگر که با هم کاملاً می‌خوانند متمایز و مغایر شده، زیاد درآمده است. البته پاشش نیز یکنواخت نیست و در سه آیه آخر، از محور ۳ خارج شده، روی طول ۴ متمرکز شده است.

بنابه قاعده اتخاذی، سوره ضحی (۹۳) به دو گروه: الف) ۱ تا ۸ و ب) ۹ تا ۱۱ قابل تفکیک است و اتفاقاً به لحاظ تجزیه و ترسیم نتایج موزونی می‌دهد.

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره ضحی (۹۳) - الف: آیات تسلی و تقویت پیغمبر (۱ تا ۸)

طول آیات	۰	۱	۲	۳	۴	۵	۶
شماره آیات		۱		۲ ۳ ۷ ۸	۵ ۶	۴	
تعداد آیات	۰	۱	۰	۴	۲	۱	۰
تعداد کلمات	۰	۱	۰	۱۲	۸	۵	۰
درصد آیات	۰.۰	۱۲.۵	۰.۰	۵۰.۰	۲۵.۰	۱۲.۵	۰.۰

تعداد آیات ۸، تعداد کلمات ۲۶، طول متوسط $۲۶ \div ۸ = ۳.۲۵$

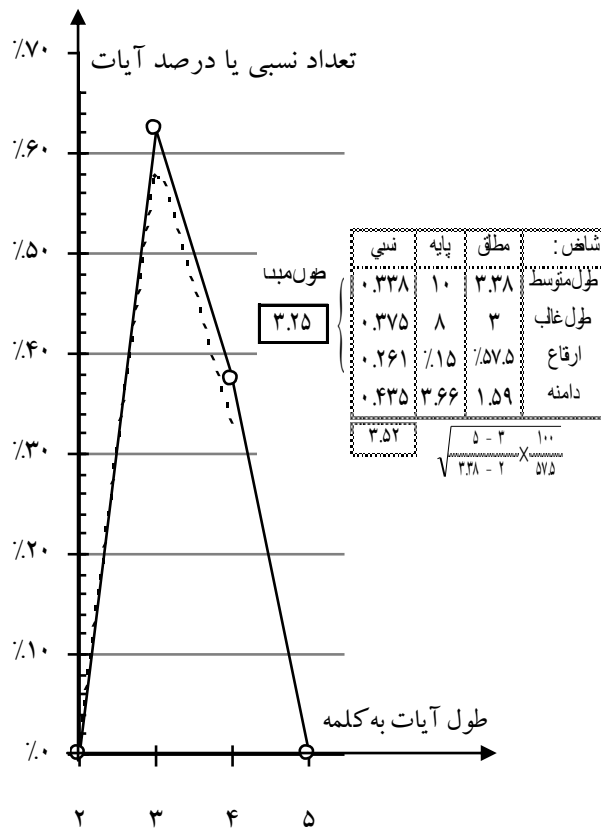
ضحی (۹۳) - ب؛ آیات تعلیمی به پیغمبر (۹ تا ۱۱)
 هر سه آیه، چهار کلمه‌ای هستند. بنابراین: ۴ = طول مینا = طول غالب = طول متوسط
 (اگر قاعده ترسیمی عمومی را به کار بریم طول مینا ۳/۵۰ می‌شود.)

۹۴ - انشراح

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره انشراح (۹۴)، تمام آیات (۱ تا ۸)

طول آیات	۲	۳	۴	۵
شماره آیات		۲ ۳ ۴ ۷ ۸	۱ ۵ ۶	
تعداد آیات	۰	۵	۳	۰
تعداد کلمات	۰	۱۵	۱۲	۰
درصد آیات	۰.۰	۶۲.۵	۳۷.۵	۰.۰

تعداد آیات ۸، تعداد کلمات ۲۷، طول متوسط $۳/۳۸ = ۲۷ \div ۸$

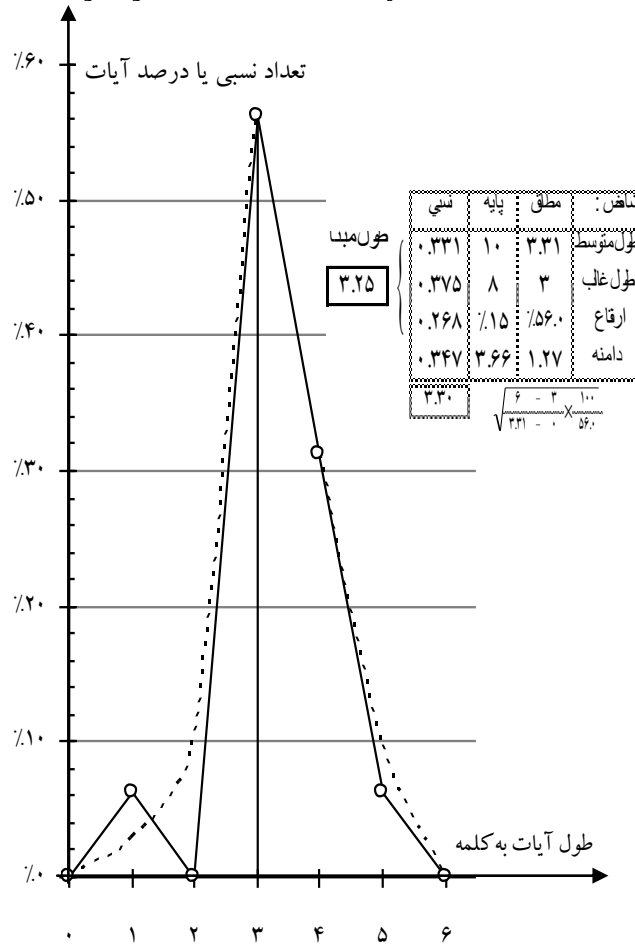
ارتفاع زیاد بلند است و دامنه، به قیاس سوره‌های مشابه و معاصر، زیاد کوتاه است.

سیر تحول قرآن، مجموعه ضمیمه _____ ۵۲۳
 ۹۴- الف) اگر ترکیب سوره انشراح (۹۴) و گروه الف از ضحی (۹۳) را در نظر بگیریم:

جدول توزیع و منحنی مشخصه ترکیب سوره انشراح (۹۴)
 و گروه الف از سوره ضحی (۹۳)

طول آیات	۰	۱	۲	۳	۴	۵	۶
تعداد آیات	۰	۱	۰	۹	۵	۱	۰
تعداد کلمات	۰	۱	۰	۲۷	۲۰	۵	۰
درصد آیات	۰.۰	۶.۳	۰.۰	۵۶.۳	۳۱.۳	۶.۳	۰.۰

تعداد آیات ۱۶، تعداد کلمات ۵۳، طول متوسط $۳/۳۱ = ۲۷ \div ۱۶$

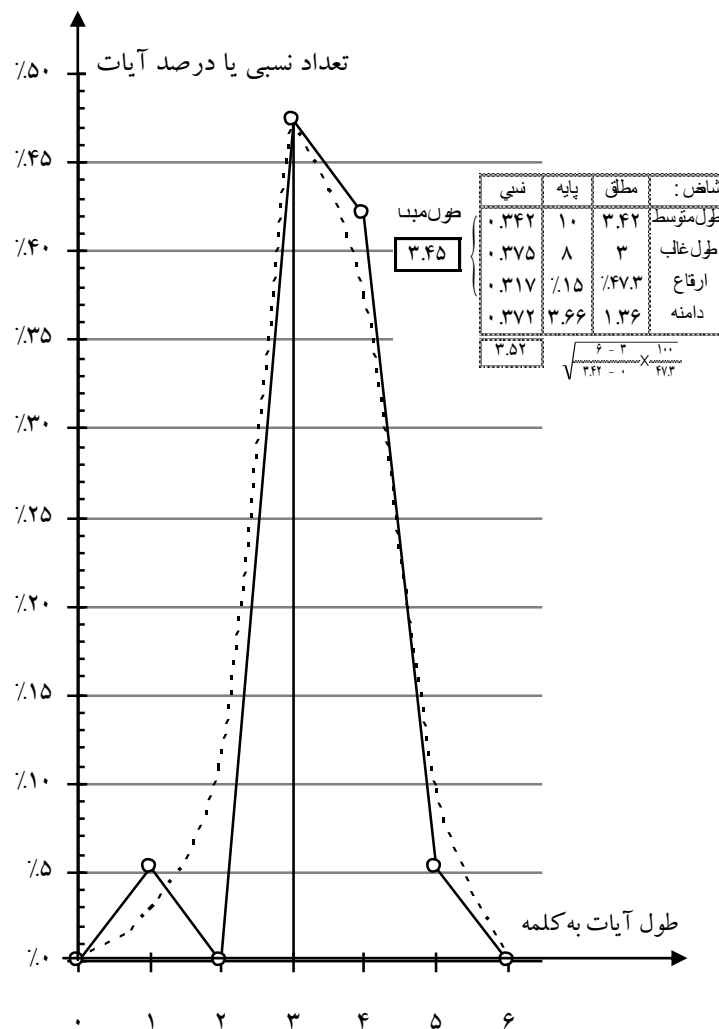

۹۴- ب) اگر تمام آیات دو سوره انشراح (۹۴) و ضحی (۹۳) را در نظر بگیریم:

جدول توزیع و منحنی مشخصه ترکیب تمام آیات سوره‌های انشراح (۹۴) و ضحی (۹۳)

طول آیات	۰	۱	۲	۳	۴	۵	۶
تعداد آیات	۰	۱	۰	۹	۸	۱	۰
تعداد کلمات	۰	۱	۰	۲۷	۳۲	۵	۰
درصد آیات	۰.۰	۵.۳	۰.۰	۴۷.۴	۴۲.۱	۵.۳	۰.۰

تعداد آیات ۱۹، تعداد کلمات ۶۵، طول متوسط $3/42 = 65 \div 19$

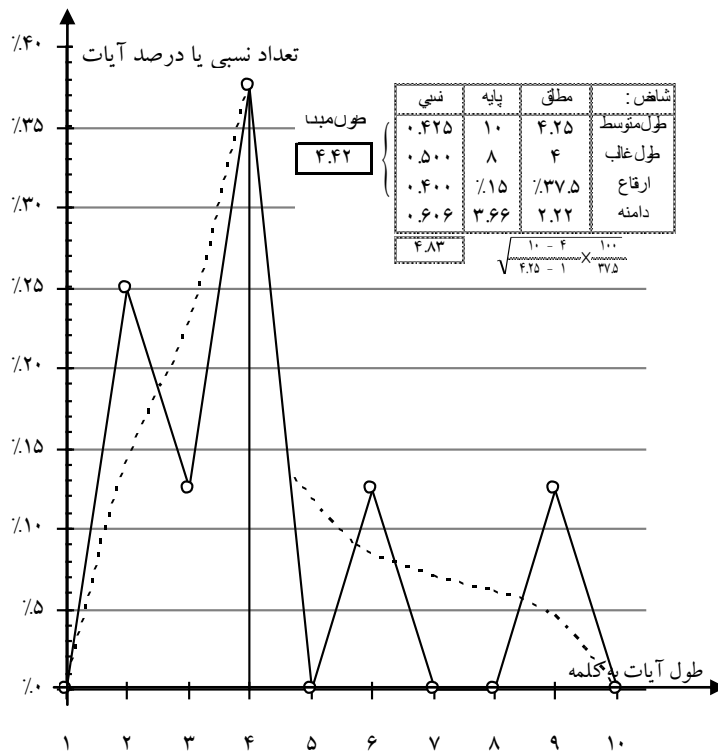

۹۵- تین

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره تین (۹۵)، تمام آیات (۱ تا ۸)

طول آیات	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰
شماره آیات		۱	۳	۵	۷	۴			۶	
تعداد آیات	۰	۲	۱	۳	۰	۱	۰	۰	۱	۰
تعداد کلمات	۰	۴	۳	۱۲	۰	۶	۰	۰	۹	۰
درصد آیات	۰.۰	۲۵.۰	۱۲.۵	۳۷.۵	۰.۰	۱۲.۵	۰.۰	۰.۰	۱۲.۵	۰.۰

تعداد آیات ۸، تعداد کلمات ۳۴، طول متوسط $۴/۲۵ = ۸ \div ۳۴$

دامنه منحنی البته بلند است ولی شاخص‌ها، ناهم‌آهنگ نیستند (باتوجه به اینکه در سوره‌های کوتاه، طول غالب چون باید عدد صحیح باشد، شاخص نسبی آن غالباً زیادتر یا کمتر از شاخص نسبی طول متوسط درمی‌آید).

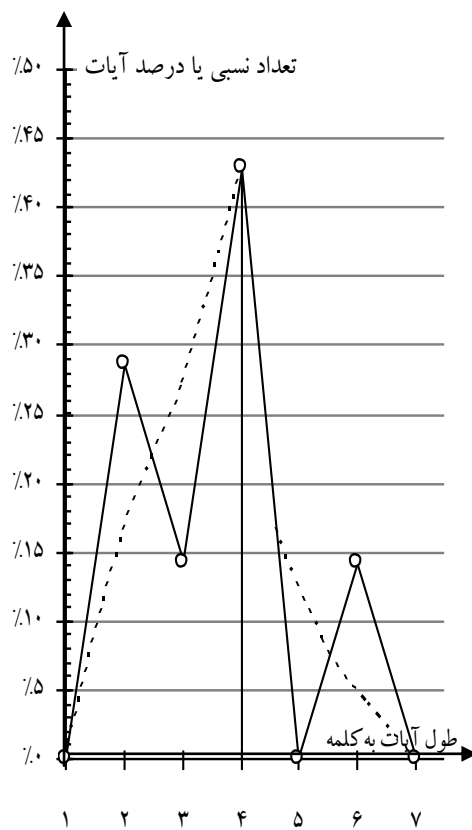
بلاش آیه ۹ کلمه‌ای ۶ (إِلَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ فَلَهُمْ أَجْرٌ غَيْرُ مَمْنُونٍ) را که تغییر قافیه داده است و عیناً در آخر سوره انشقاق (۸۴) (با طول مبنای ۴/۴۸) آمده است، تکرار می‌نماید و الحاق بعدی به سوره تین (۹۵) گرفته است.

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره تین (۹۵)، تمام آیات (۱ تا ۸) منهای آیه ۶

طول آیات	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷
شماره آیات		۱	۳	۵		۴	
تعداد آیات	۰	۲	۱	۳	۰	۱	۰
تعداد کلمات	۰	۴	۳	۱۲	۰	۶	۰
درصد آیات	۰.۰	۲۸.۶	۱۴.۳	۴۲.۹	۰.۰	۱۴.۳	۰.۰

سوره	مقطع	پایه	نمی
طول متوسط	۳.۵۷	۱۰	۰.۳۵۷
طول غالب	۴	۸	۰.۵۰۰
ارقاع	٪۴۲.۵	٪۱۵	۰.۳۵۳
دامنه	۱.۶۶	۳.۶۶	۰.۴۵۳
	$\sqrt{\frac{7-4}{257-1} \times \frac{100}{42.5}}$		۴.۱۶

تعداد آیات ۷، تعداد کلمات ۲۵، طول متوسط $3/57 = 7 \div 25$

عجیب است که استثنای «إِلَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ» هر جا می آید طول مبنای آن در حوالی ۹ و ۱۰ است (در این سوره (۹۵) و در سوره های انشقاق (۸۴) و العصر (۱۰۳)، ۹ کلمه است و در سوره بروج (۸۵)، در مجموعه ای است به طول مبنای ۱۰/۱۳ و در سوره بینه (۹۸) به طول مبنای ۱۰/۶۵ یا ۷/۸۰ و شاید از همان سال شروع شده و بعد مانند سایر مطالب و احکام توسعه یافته باشد. در فرضیه دوم، دامنه از حد متناسب کمی پائین تر آمده، و نزدیک به طول غالب شده، و روی هم رفته هم آهنگی چهار شاخص بیشتر شده است.

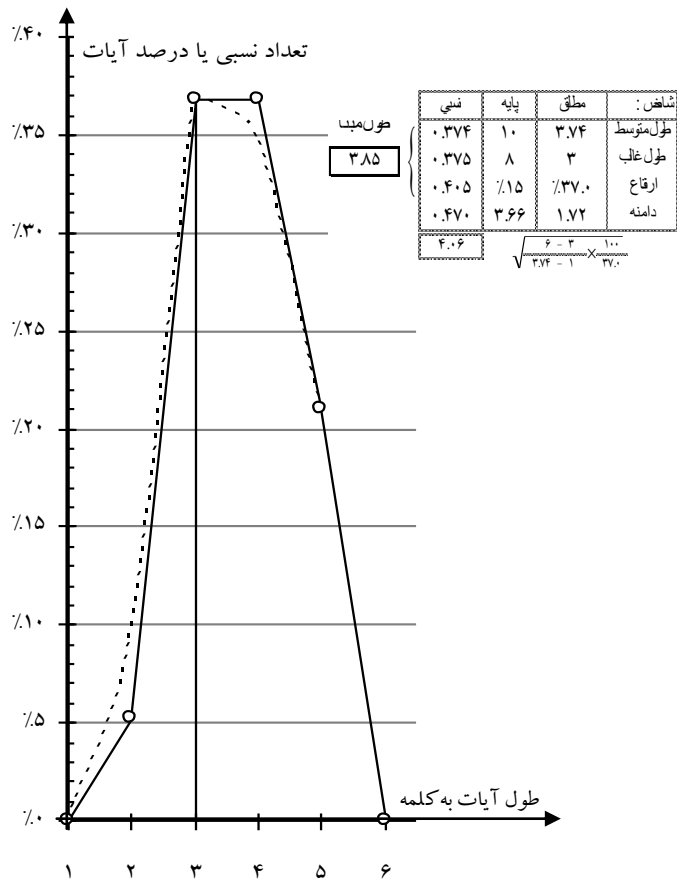
در حالی که اختلاف طول مبنای طول متوسط، به ۱۳٪ (به جای ۳/۷٪ سابق) رسیده است. بنابراین اظهار نظر قطعی مشکل است. ما به استناد اینکه آیه فوق الذکر در جاهای دیگر نیز صورت الحاقی دارد، شق دوم را قبول می کنیم.

۹۶- علق

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره علق (۹۶)، تمام آیات (۱ تا ۱۹)

طول آیات	۱	۲	۳	۴	۵	۶
شماره آیات		۱۸	۳	۲	۱	
			۴	۵	۱۱	
			۷	۶	۱۴	
			۹	۸	۱۵	
			۱۰	۱۳		
			۱۲	۱۷		
		۱۶	۱۹			
تعداد آیات	۰	۱	۷	۷	۴	۰
تعداد کلمات	۰	۲	۲۱	۲۸	۲۰	۰
درصد آیات	۰.۰	۵.۳	۳۶.۸	۳۶.۸	۲۱.۱	۰.۰

تعداد آیات ۱۹، تعداد کلمات ۷۱، طول متوسط $3.74 = 71 \div 19$

شکل منحنی با قله تخت شده‌ای که دارد نامناسب است. ولی شاخص‌ها، هیچ‌یک ناهم‌آهنگ نیستند. در پاشش نیز یکنواختی مشاهده می‌شود. بنابراین نظریه Noldeke که سوره علق (۹۶) را یکپارچه و معاصرالنزول می‌داند، قابل تأیید است. مگر آنکه ترکیب و تعداد آیات در اصل طور دیگر بوده باشد.

غالب سیره‌نویسان و مورخین و مفسرین، این سوره (یا به عبارت صحیح‌تر، ۵ آیه اول این سوره) را، آغاز وحی و اولین آیات نازل شده بر پیغمبر دانسته‌اند. ضمناً آنچه بیشتر متداول و معروف است اینکه می‌گویند اولین سخن جبرئیل کلمه آمرانه «إِقْرَأْ» بوده است و تا ۳ بار آن را تکرار نموده است. اگر این روایت متواتر صحیح باشد آیه: «إِقْرَأْ بِاسْمِ رَبِّكَ الَّذِي خَلَقَ» بعدها به صورت آیه واحد درآمده و خوانده شده است. شاید بقیه آیه نیز مقطع بوده و به طور منقطع به حضرت القاء شده باشد:

اقْرَأْ بِاسْمِ رَبِّكَ الَّذِي خَلَقَ.

این فرضیه چندان نامعقول و مطرود نیست. زیرا اولاً آیات ابتدای وحی، هر قدر به عقب می‌رویم، کوتاه‌تر دیده می‌شود و حتی بریدگی پیدا کرده یک آیه تشکیل جمله کامل را نمی‌دهد!

۱. نظیر و نمونه فراوان است. خصوصاً در سوره‌های قدیمی. از جمله در:

مطففین (۸۳): ۴- أَلَا يَظُنُّ أُولَئِكَ أَنَّهُمْ مَبْعُوثُونَ ،

۵- لَيَوْمٍ عَظِيمٍ

صافات (۳۷): ۲۲- أَحْشُرُوا الَّذِينَ ظَلَمُوا وَأَزْوَاجَهُمْ وَمَا كَانُوا يَعْبُدُونَ ،

۲۳- مِنْ دُونِ اللَّهِ فَاهْدُوهُمْ إِلَى صِرَاطِ الْجَحِيمِ ،

۱۵۱- أَلَا إِنَّهُمْ مِنْ إَفْكِهَمْ يُقُولُونَ ،

۱۵۲- وَلَدَّ اللَّهُ وَإِنَّهُمْ لَكَاذِبُونَ،

۱۶۷- وَإِنْ كَانُوا لَيَقُولُونَ ،

۱۶۸- لَوْ أَنَّ عِنْدَنَا ذِكْرًا مِنَ الْأُولِينَ ،

۱۶۹- لَكُنَّا عِبَادَ اللَّهِ الْمُخْلِصِينَ

یس (۳۶): ۳۰- أَلَمْ يَرَوْا كَمْ أَهْلَكْنَا قَبْلَهُمْ مِنَ الْقُرُونِ

۳۱- أَنَّهُمْ إِلَيْهِمْ لَا يَرْجِعُونَ

مریم (۱۹): ۲۶- فَكُلِّي وَاشْرَبِي وَقَرِّي عَيْنًا فَإِمَّا تَرِينِ مِنَ الْبَشَرِ أَحَدًا

۲۷- فَقُولِي إِنِّي نَذَرْتُ لِلرَّحْمَانِ صَوْمًا فَلَنْ أُكَلِّمَ الْيَوْمَ إِنْسِيًّا

در اوائل وحی، حالت روحی و قدرت اخذ و ظرفیت ضبط پیغمبر ظاهراً اجازه نمی‌داده است که جمله‌های بلند و عبارات طولانی و مطالب تفصیلی بر او خوانده شود. همان‌طور که می‌نویسند در برابر امر جبرئیل به: «اقراء»، حضرت عکس‌العمل نشان داده جواب می‌گوید: «ما انا بقاری»، هیچ استبعاد ندارد که دنباله آن و در جواب استعجاب و استفهام پیغمبر، ابتدا فقط توضیح: «باسم ربك» آمده باشد و پس از آن که مکثی به عمل آمده و این مطلب را حضرت هضم کرده است، توضیح تکمیلی و توصیفی: «الذی خلق» وحی شده باشد. همین‌طور نسبت به آیات بعد، پرده به پرده به شرح زیر توضیح و تفصیل رسیده تا بالاخره به آیه ۳ کلمه‌ای رسیده باشد:

۱- اقرأ	۲- باسم ربك	۳- الذی خلق
۴- خلق الإنسان	۵- من علق	۶- اقرأ
۷- وربك الأكرم	۸- الذی علم بالقلم	
۹- علم الإنسان	۱۰- ما لم يعلم	

با چنین ترکیب و ترتیب و فرض ۱۰ آیه بودن، به تجزیه و ترسیم زیر می‌رسیم:

→ زمر (۳۹): ۴۰- قُلْ يَا قَوْمِ اعْمَلُوا عَلَيَّ مَكَاتِبِكُمْ إِنِّي عَامِلٌ فَسَوْفَ تَعْلَمُونَ ،

۴۱- مَنْ يَأْتِيهِ عَذَابٌ يُخْزِيهِ وَيَحِلُّ عَلَيْهِ عَذَابٌ مُقِيمٌ

قلم (۶۸): ۵- فَسْتَبْصِرُ وَيَصْبُرُونَ ،

۶- بَأْيَيْكُمْ الْمُفْتُونَ ،

۲۳- فَاَنْطَلِقُوا وَهُمْ يَتَخَفَتُونَ ،

۲۴- أَنْ لَا يَدْخُلَتْهَا الْيَوْمَ عَلَيْكُمْ مَسْكِينٌ

ماعون (۱۰۷): ۴- فَوَيْلٌ لِلْمُصَلِّينَ ،

۵- الَّذِينَ هُمْ عَنْ صَلَاتِهِمْ سَاهُونَ

مدثر (۷۴): ۴۲- فِي جَنَّتٍ يَتَسَاءَلُونَ ،

۴۳- عَنْ الْمُجْرِمِينَ ،

۴۴- مَا سَلَكَكُمْ فِي سَقَرٍ

جدول توزیع و منحی مشخصه سوره علق (۹۶) - الف: آیات ابتدای وحی (۱ تا ۵)

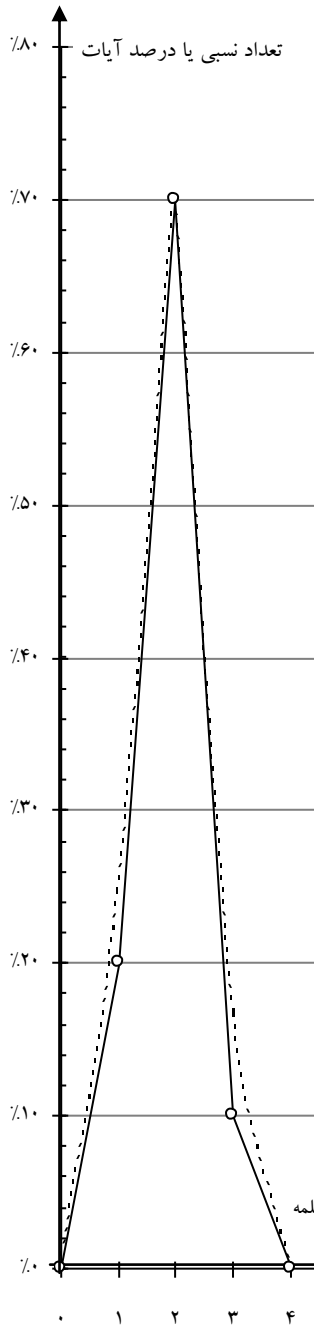
طول آیات	۰	۱	۲	۳	۴	
شماره آیات (ن)		۱	۲	۸		
		۶	۳			
			۴			
			۵			
			۷			
			۹			
			۱۰			
	تعداد آیات	۰	۲	۷	۱	۰
	تعداد کلمات	۰	۲	۱۴	۳	۰
	درصد آیات	۰.۰	۲۰.۰	۷۰.۰	۱۰.۰	۰.۰

تعداد آیات ۱۰، تعداد کلمات ۱۹، طول متوسط $19 \div 10 = 1.90$

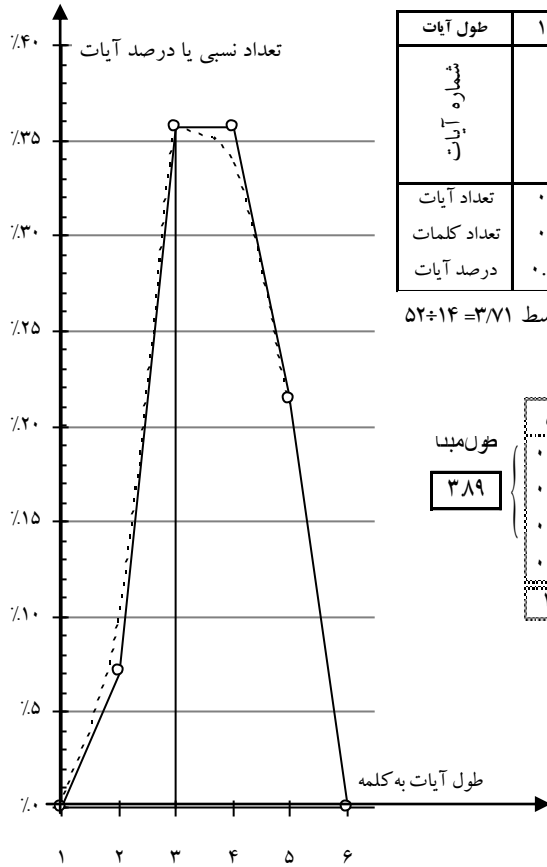
شناختن:	مطلق	پایه	نسبی
طول متوسط	۱.۹۰	۱۰	۰.۱۹۰
طول غالب	۲	۸	۰.۲۵۰
ارزاق	٪۷۰.۰	٪۱۵	۰.۲۱۴
دامنه	۱.۲۳	۳.۶۶	۰.۳۳۵
	$\sqrt{\frac{4-2}{1.90-0} \times \frac{10}{7.0}}$		۲.۴۷

طول متوسط حساب شده ، از طول متوسط هفت آیه اول سوره مدثر (۷۴) ، کمتر است ولی طول مینا بیشتر درآمده است. بدیهی است که دقت سیستم اتخاذی آن قدر نیست که با چنین اختلافات جزئی، بتوان تشخیص قطعی تقدّم و تأخر را داد و باید همان طول متوسط حساب شده را اختیار کرد.

تکلیف بقیه سوره نیز چنین می شود:

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره علق (۹۶) - ب: بقیه آیات (۶ تا ۱۹)

طول آیات	۱	۲	۳	۴	۵	۶
تعداد آیات	۰	۱	۵	۵	۳	۰
تعداد کلمات	۰	۲	۱۵	۲۰	۱۵	۰
درصد آیات	۰.۰	۷.۱	۳۵.۷	۳۵.۷	۲۱.۴	۰.۰

تعداد آیات ۱۴، تعداد کلمات ۵۲، طول متوسط $3.71 = 52 \div 14$

شاخص:	مطلق	پایه	نسبی
طول متوسط	۳.۷۱	۱۰	۰.۳۷۱
طول غالب	۳	۸	۰.۳۷۵
ارفاق	۳۵.۷	۱۵	۰.۴۲۰
دلمنه	۱.۷۶	۳.۶۶	۰.۴۸۱
	$\frac{6-3}{\sqrt{3.71-1}} \times \frac{100}{35.7}$		۴.۱۲

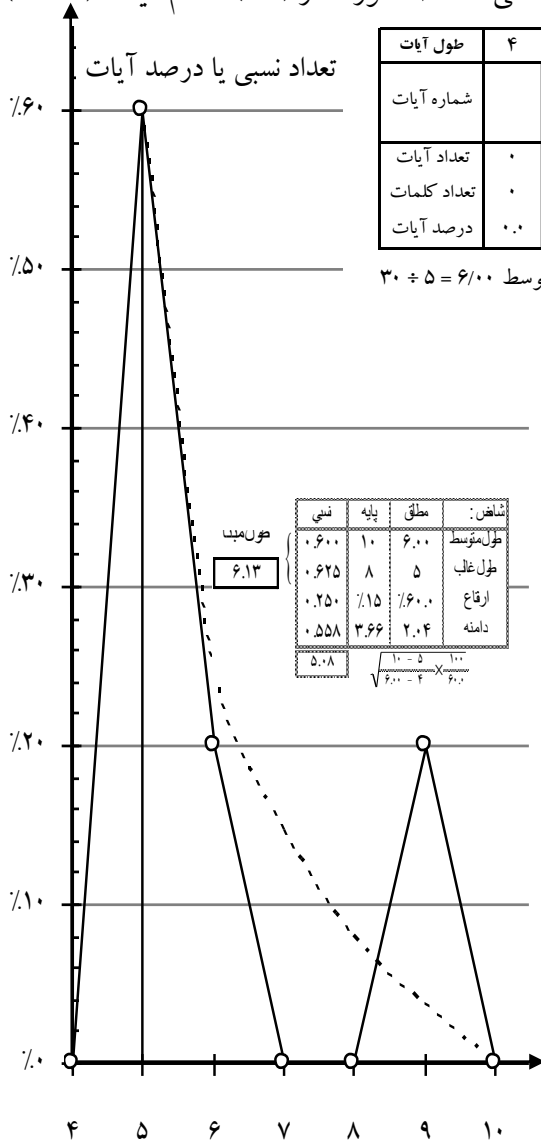
طول مبنا ۳۸۹

ایراد سر پهن بودن منحنی، به قوت خود باقی است و به همین دلیل شاخص ارتفاع هم آهنگی کمتری دارد تا شاخص های دیگر و چون یکنواختی پاشش و وحدت قافیه و ربط مطالب مسلم است، نمی توان گروه بندی دیگری قائل شد.

بنابراین اگر فرضیه بریدگی آیات ابتدای سوره علق (۹۶) را نپذیریم، تمام سوره یکپارچه و متعلق به دوره های قدری پیشرفته خواهد بود. خصوصاً که محتوی آیات نیز در ابتدا جنبه تعلیم و توضیح را دارد و پس از آن جنبه جدال و توییح، که آن هم نمی تواند تقارن با شروع رسالت داشته باشد. یعنی به طور خلاصه و برخلاف روایات رایج، آیات سوره علق (۹۶) به هیچ وجه اولین آیات وحی نمی باشد و هفت آیه اول سوره مدثر (۷۴) را باید آغاز وحی تلقی کرد. اتفاقاً روایاتی هم هست که آیات مدثر (۷۴) را اولین آیات نازل بر پیغمبر می داند.

۹۷- قدر

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره قدر (۹۷)، تمام آیات (۱ تا ۵)

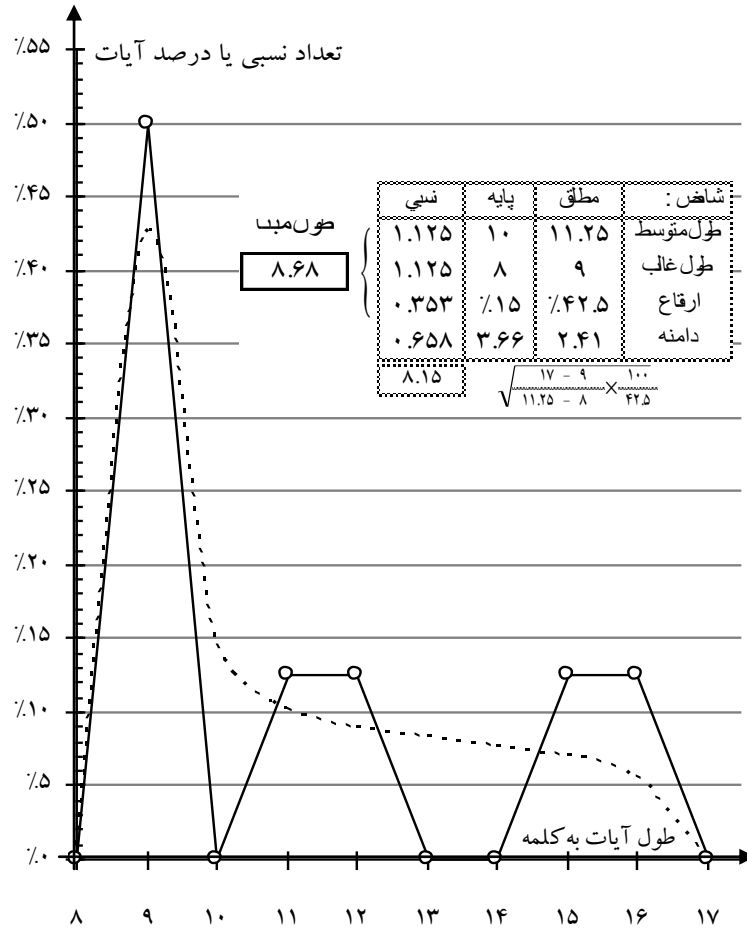
از مواردی است که یکی از شاخص‌ها و شکل منحنی انحراف استثنائی از قاعده کلی احتمالات پیدا کرده است. تمرکز غیرعادی روی طول ۵ پیدا شده، ارتفاع منحنی زیاد از حد درآمده و دامنه نسبتاً کوتاه شده است. ولی بین دو شاخص اول و دوم هم‌آهنگی وجود دارد و ناچار باید طول مینا را از متوسط آن دو استخراج کرد. بلاشهر آیه ۹ کلمه‌ای ۴ (تَنْزَلُ الْمَلَائِكَةُ وَالرُّوحُ فِيهَا بِإِذْنِ رَبِّهِمْ مِنْ كُلِّ أَمْرٍ) را الحاق بعدی می‌داند: از نظر شاخص‌ها و شکل منحنی وجود یک آیه ۹ کلمه‌ای وقتی طول غالب ۵ و

طول متوسط ۶ است غیرطبیعی نیست و دامنه نسبی که ۵۵۵/۰ درآمده است به فرض هم که اختلاف استثنائی ارتفاع را تصحیح کرده یک ارتفاع مجازی $15\% = 0.600 \times 0.25$ بگیریم، ۸۵۰/۰ می‌شود که به قیاس سوره‌های مشابه و معاصر چندان زیاد نیست. بنابراین سوره قدر (۹۷) را یکپارچه و بدون الحاق می‌گیریم.

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره بینه (۹۸)،
شماره گذاری نوع ۱، تمام آیات (۱ تا ۸)

طول آیات	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷
شماره آیات		۲ ۳ ۶ ۸		۱	۷			۴	۵	
تعداد آیات	۰	۴	۰	۱	۱	۰	۰	۱	۱	۰
تعداد کلمات	۰	۳۶	۰	۱۱	۱۲	۰	۰	۱۵	۱۶	۰
درصد آیات	۰.۰	۵۰.۰	۰.۰	۱۲.۵	۱۲.۵	۰.۰	۰.۰	۱۲.۵	۱۲.۵	۰.۰

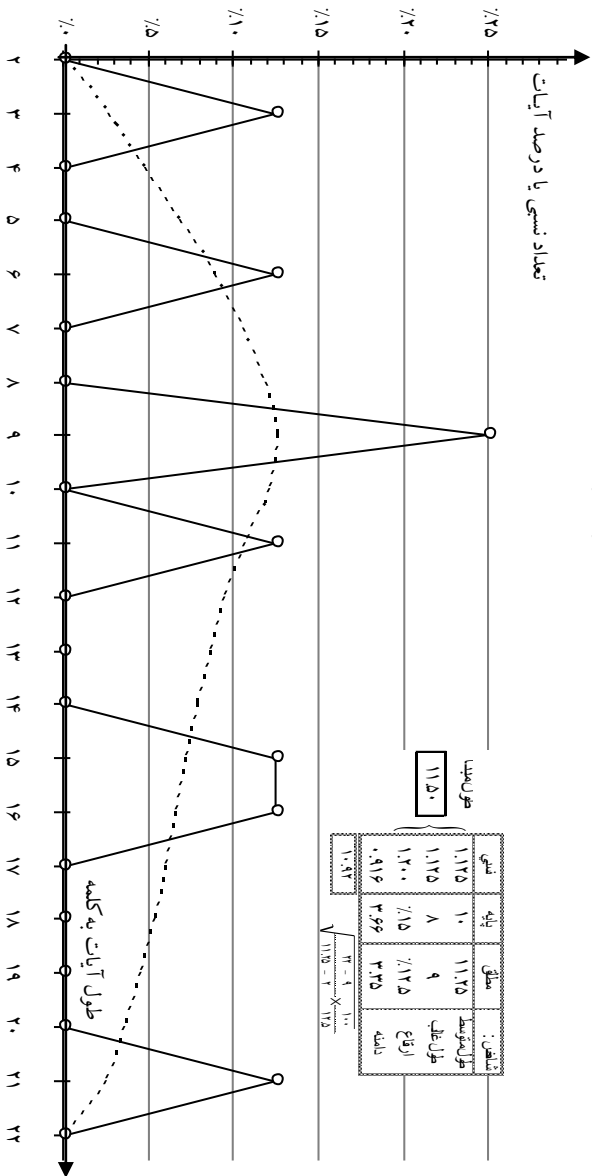
تعداد آیات ۸، تعداد کلمات ۹۰، طول متوسط $11/25 = 90 \div 8$

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره نینیه (۹۸)، شماره گذاری نوع ۲، تمام آیات (۱ تا ۸)

طول آیت	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰	۲۱	۲۲
شماره آیات		آب			آلف			۸		۱				۴	۵					۷۴۶	
تعداد آیات	۰	۱	۰	۰	۱	۰	۰	۲	۰	۱	۰	۰	۰	۱	۱	۰	۰	۰	۰	۱	۰
تعداد کلمات	۰	۳	۰	۰	۶	۰	۰	۱۸	۰	۱۱	۰	۰	۰	۱۵	۱۶	۰	۰	۰	۰	۲۱	۰
درصد آیات	۰.۰۰	۱۲.۵	۰.۰۰	۰.۰۰	۱۲.۵	۰.۰۰	۰.۰۰	۲۵.۰	۰.۰۰	۱۲.۵	۰.۰۰	۰.۰۰	۰.۰۰	۱۲.۵	۱۲.۵	۰.۰۰	۰.۰۰	۰.۰۰	۰.۰۰	۱۲.۵	۰.۰۰

تعداد آیات ۸، تعداد کلمات ۹۰، طول متوسط $11/25 = 90 \div 8$

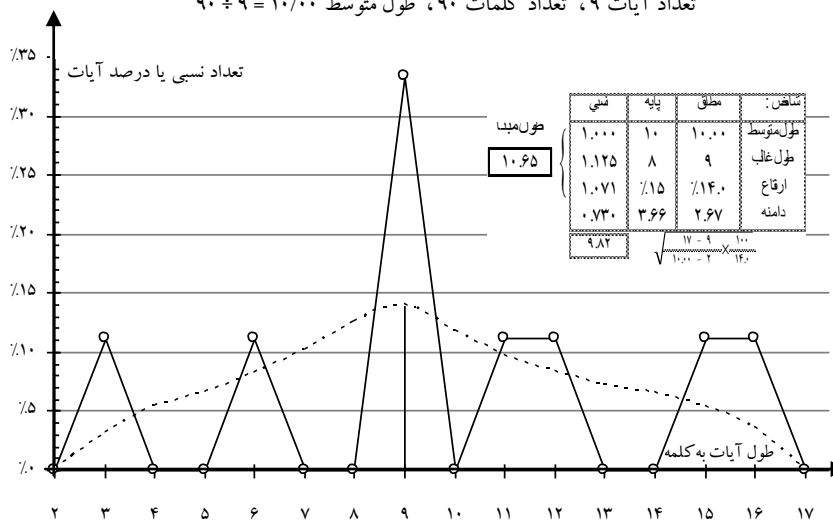

بدیهی است که با شماره گذاری نوع ۲، نتیجه طبیعی تر و قابل قبول تر درآمده است. ولی اگر در خاتمه آیات رعایت قافیه‌ها را بکنیم آیات ۶ و ۷ را باید مستقل از هم گرفت.

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره بینة (۹۸)، شماره گذاری مختلط، تمام آیات

طول آیات	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷
شماره آیات		۲ب			۱۲الف			۳ ۶ ۸		۱	۷			۴	۵	
تعداد آیات	۰	۱	۰	۰	۱	۰	۰	۳	۰	۱	۱	۰	۰	۱	۱	۰
تعداد کلمات	۰	۳	۰	۰	۶	۰	۰	۲۷	۰	۱۱	۱۲	۰	۰	۱۵	۱۶	۰
درصد آیات	۰.۰	۱۱.۱	۰.۰	۰.۰	۱۱.۱	۰.۰	۰.۰	۳۳.۳	۰.۰	۱۱.۱	۱۱.۱	۰.۰	۰.۰	۱۱.۱	۱۱.۱	۰.۰

تعداد آیات ۹، تعداد کلمات ۹۰، طول متوسط $۹۰ \div ۹ = ۱۰/۰۰$

به نظر می آید فرض شماره گذاری مختلط مناسب تر باشد. بلاشهر و نولدکه و شواله با توجه به محتوای آیات و خطاب به یهودیان، این سوره را مدنی دانسته‌اند. ولی متذکر می‌شوند که اولاً همه مورخین اسلامی آن را در عداد سوره‌های مدنی نیاورده‌اند، بعضی ساکت بوده و بعضی مکی دانسته‌اند و ثانیاً کوتاهی آیات و آهنگ آنها، مشابهت با سوره‌های دوره اول مکه دارد.

اگر سوره بینة (۹۸) را یکپارچه بگیریم راهی برای مدنی شناختن آن نیست و در هر نوع شماره گذاری، طول غالب روی ۹ و طول متوسط در اطراف ۱۱ است. به‌علاوه، قافیه داشتن و ضربه‌ای بودن آیات، مخصوص سوره‌های مکی است. بنابراین یا عنایت و صراحت به اهل کتاب از ابتدا، یعنی از سال‌های ۶ و ۷ بعثت، در میان نبوده و جنبه پیش‌بینی و آمادگی ذهن پیغمبر و افکار مؤمنین را داشته است و یا

آنکه سوره در دو وهله نازل و تکمیل شده است. با چنین فرضی شاید بتوان گفت تدوین اولیه آیات به شرح زیر بوده است :

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

۱- لَمْ يَكُنْ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ وَالْمُشْرِكِينَ مُنْفَكِينَ حَتَّى تَأْتِيَهُمُ الْبَيِّنَةُ.

۲- رَسُولٌ مِنَ اللَّهِ يَتْلُوا صُحُفًا مُّطَهَّرَةً.

۳- فِيهَا كُتِبَ قِيمَةٌ.

۴- إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ وَالْمُشْرِكِينَ فِي نَارِ جَهَنَّمَ خَالِدِينَ فِيهَا

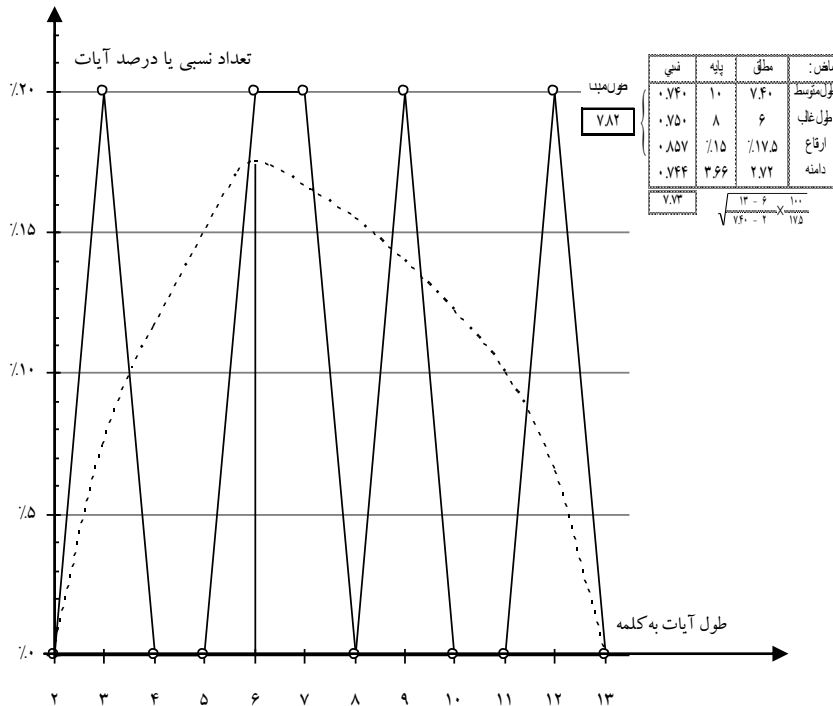
أُولَئِكَ هُمْ شَرُّ الْبَرِيَّةِ.

۵- إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ أُولَئِكَ هُمْ خَيْرُ الْبَرِيَّةِ.

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره بینه (۹۸)، تمام آیات با فرض تدوین اولیه

طول آیات	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳
شماره آیات		۳			۲	۱		۵			۴	
تعداد آیات	۰	۱	۰	۰	۱	۱	۰	۱	۰	۰	۱	۰
تعداد کلمات	۰	۳	۰	۰	۶	۷	۰	۹	۰	۰	۱۲	۰
درصد آیات	۰.۰	۲۰.۰	۰.۰	۰.۰	۲۰.۰	۲۰.۰	۰.۰	۲۰.۰	۰.۰	۰.۰	۲۰.۰	۰.۰

تعداد آیات ۵، تعداد کلمات ۳۷، طول متوسط $۳۷ \div ۵ = ۷.۴۰$

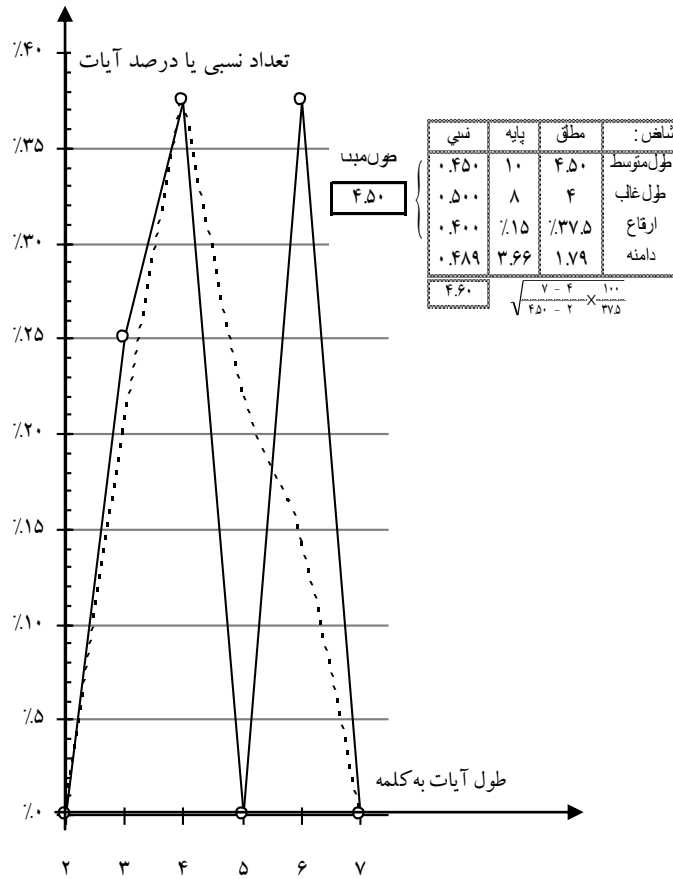

۹۹- زلزال

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره زلزال (۹۹)، تمام آیات (۱ تا ۸)

طول آیات	۲	۳	۴	۵	۶	۷
شماره آیات		۲	۱		۶	
		۴	۳		۷	
			۵		۸	
تعداد آیات	۰	۲	۳	۰	۳	۰
تعداد کلمات	۰	۶	۱۲	۰	۱۸	۰
درصد آیات	۰.۰	۲۵.۰	۳۷.۵	۰.۰	۳۷.۵	۰.۰

تعداد آیات ۸، تعداد کلمات ۳۶، طول متوسط $۴/۵۰ = ۳۶ \div ۸$

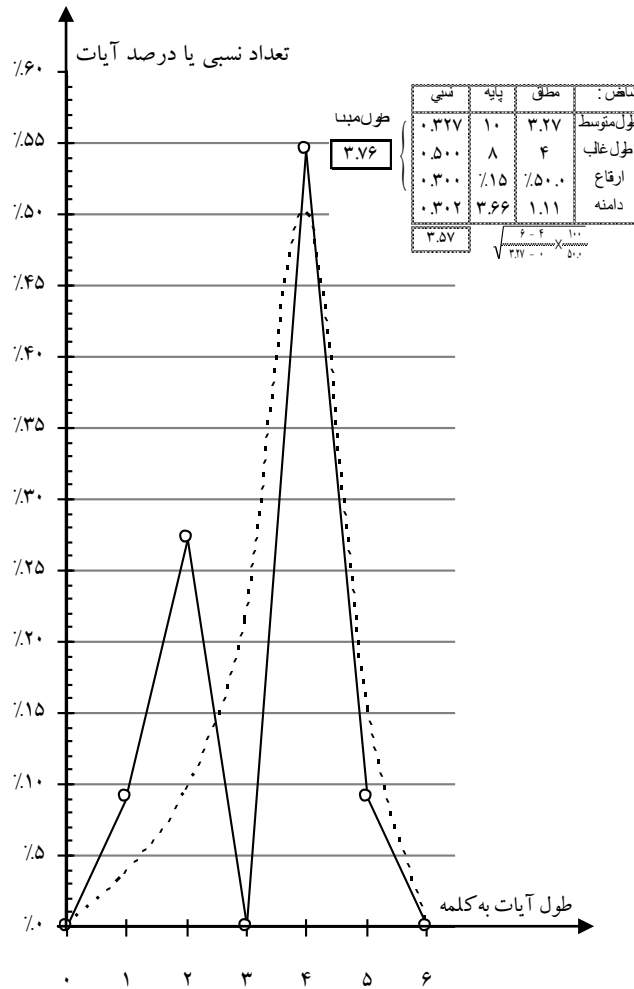

روی هم رفته مجموعه موزونی است.

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره زلزال (۹۹)، شماره گذاری نوع ۲

طول آیات	۰	۱	۲	۳	۴	۵	۶
شماره آیات		۰	۱ ع ۸		۲ ۴ الف ب الف ۷	۳	
تعداد آیات	۰	۱	۳	۰	۶	۱	۰
تعداد کلمات	۰	۱	۶	۰	۲۴	۵	۰
درصد آیات	۰.۰	۹.۱	۲۷.۳	۰.۰	۵۴.۵	۹.۱	۰.۰

تعداد آیات ۱۱، تعداد کلمات ۳۶، طول متوسط $3/27 = 11 \div 36$

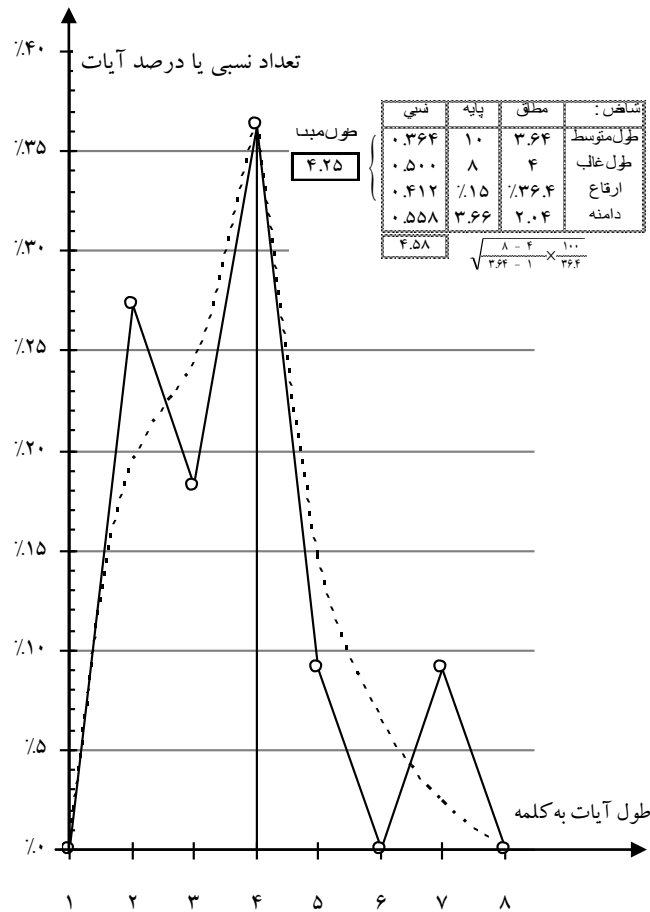

۱۰۰- عادیات

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره عادیات (۱۰۰)، تمام آیات (۱ تا ۱۱)

طول آیات	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸
تعداد آیات	۰	۳	۲	۴	۱	۰	۱	۰
تعداد کلمات	۰	۶	۶	۱۶	۵	۰	۷	۰
درصد آیات	۰.۰	۲۷.۳	۱۸.۲	۳۶.۴	۹.۱	۰.۰	۹.۱	۰.۰

تعداد آیات ۱۱، تعداد کلمات ۴۰، طول متوسط $۳/۶۴ = ۴۰ \div ۱۱$

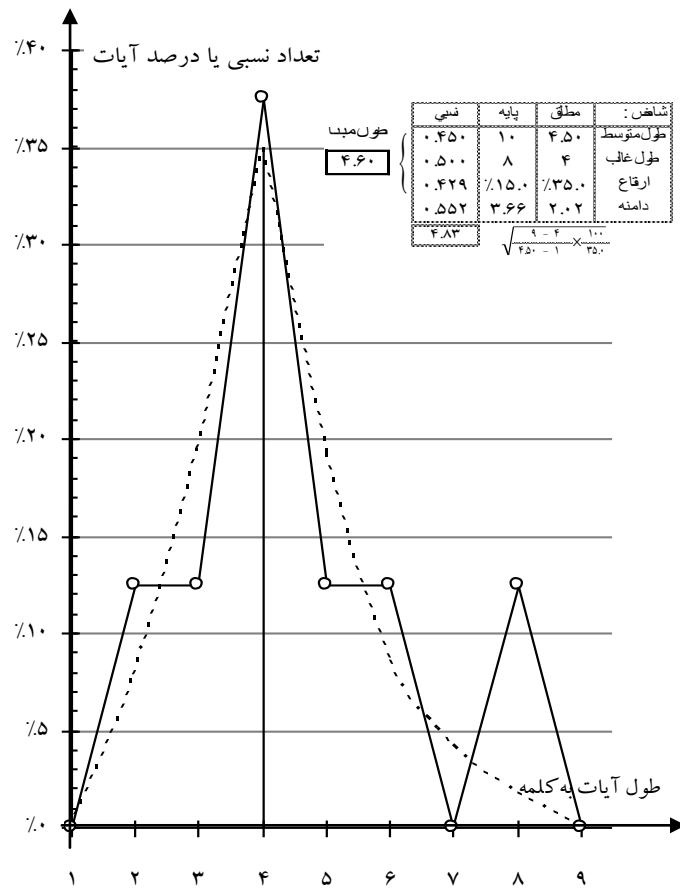
در این سوره‌ها، طول غالب رفته‌رفته جلو می‌رود تا دامنه از راست به چپ بیاید و بنابراین، شاخص نسبی طول غالب، عموماً زیادتر از طول متوسط درمی‌آید ولی روی قاعده و قیاس ایرادی نیست و می‌توان آن را طبیعی و هم‌آهنگ دانست.

۱۰۱- قارعه

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره قارعه (۱۰۱)،
شماره گذاری نوع ۱، تمام آیات (۱ تا ۸)

طول آیات	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹
شماره آیات		۸	۱	۲ ۴ ۷	۳	۶		۵	
تعداد آیات	۰	۱	۱	۳	۱	۱	۰	۱	۰
تعداد کلمات	۰	۲	۳	۱۲	۵	۶	۰	۸	۰
درصد آیات	۰.۰	۱۲.۵	۱۲.۵	۳۷.۵	۱۲.۵	۱۲.۵	۰.۰	۱۲.۵	۰.۰

تعداد آیات ۸، تعداد کلمات ۳۶، طول متوسط $4/50 = 36 \div 8$

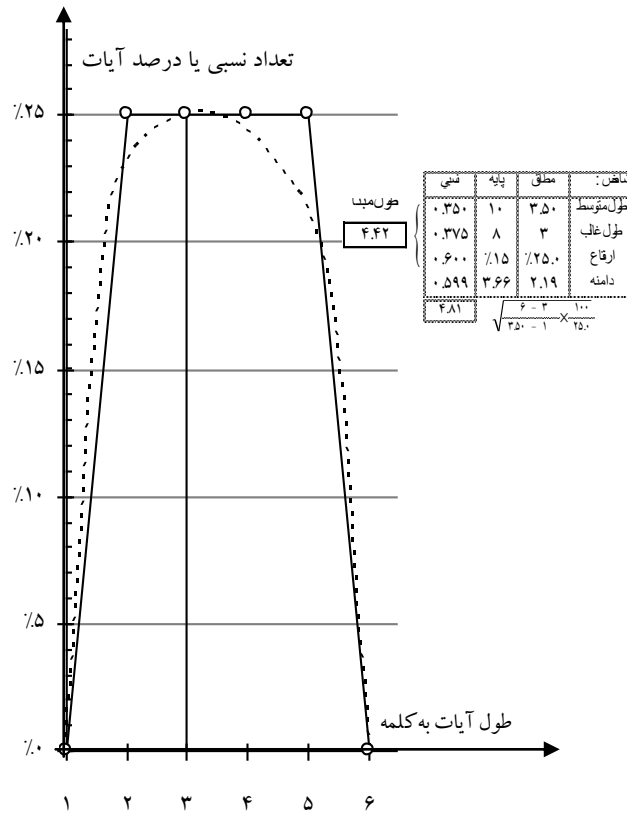
در شماره گذاری نوع ۱ هم آهنگی شاخص‌ها و نزدیکی طول مبنا به طول متوسط بیشتر است. بنابراین آن را اختیار می‌نمائیم.

۱۰۲- تکاثر

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره تکاثر (۱۰۲)، تمام آیات (۱ تا ۸)

طول آیات	۱	۲	۳	۴	۵	۶
شماره آیات		۱	۲	۴	۵	
تعداد آیات	۰	۲	۲	۲	۲	۰
تعداد کلمات	۰	۴	۶	۸	۱۰	۰
درصد آیات	۰.۰	۲۵.۰	۲۵.۰	۲۵.۰	۲۵.۰	۰.۰

تعداد آیات ۸، تعداد کلمات ۲۸، طول متوسط $۳/۵ = ۲۸ \div ۸$

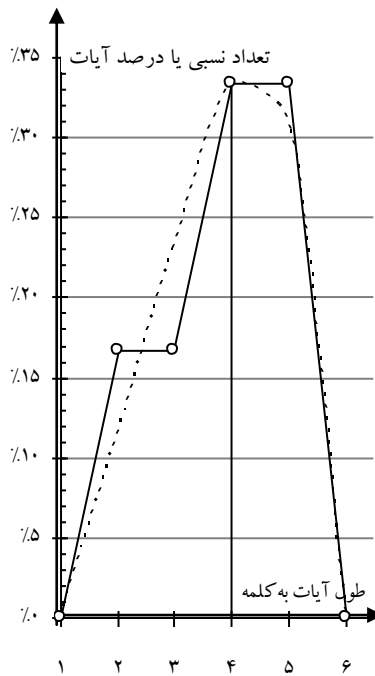
شکل منحنی با قله کاملاً مسطح آن غیر طبیعی و نامناسب است. شاخص‌ها نیز هم‌آهنگی نداشته طبعاً ارتفاع کم و دامنه بلند است. اختلاف طول مینا با طول متوسط $۲۵/۸\%$ شده است. نظریه Bell که می‌گوید دو آیه اول، گروه اصلی بوده و بقیه بعداً ملحق شده است، قابل توجه می‌باشد. خصوصاً که به لحاظ قافیه تمایز وجود دارد. با چنین فرضیه‌ای، به دو تجزیه و ترسیم طبیعی زیر می‌رسیم:

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره تکاثر (۱۰۲)،

ب: آیات ۳ تا ۸

طول آیات	۱	۲	۳	۴	۵	۶
شماره آیات		۶	۳	۴	۵	
تعداد آیات	۰	۱	۱	۲	۲	۰
تعداد کلمات	۰	۲	۳	۸	۱۰	۰
درصد آیات	۰.۰	۱۶.۷	۱۶.۷	۳۳.۳	۳۳.۳	۰.۰

تعداد آیات ۶، تعداد کلمات ۲۳، طول متوسط $۲۳ \div ۶ = ۳/۸۳$

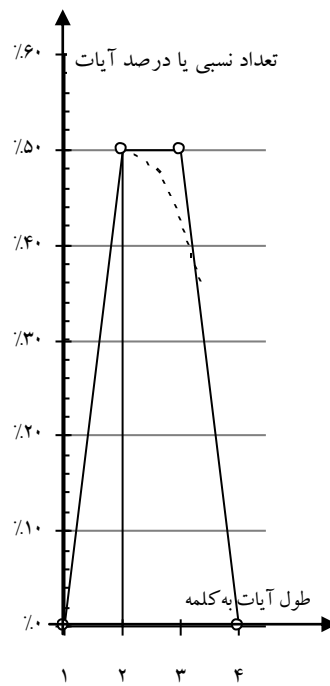

طول مینا	نسبی	پایه	مطلق	تعداد
۴.۴۴	۰.۲۸۳	۱۰	۳.۸۳	طول متوسط
	۰.۵۰۰	۸	۴	طول غالب
	۰.۴۵۰	۱۵	۳۳.۳	ارفاق
	۰.۳۹۸	۳.۶۶	۱.۴۶	دامنه

الف: آیات ۱ و ۲

طول آیات	۱	۲	۳	۴
شماره آیات		۱	۲	
تعداد آیات	۰	۱	۱	۰
تعداد کلمات	۰	۲	۳	۰
درصد آیات	۰.۰	۵۰.۰	۵۰.۰	۰.۰

تعداد آیات ۲، تعداد کلمات ۵، طول متوسط $۵ \div ۲ = ۲/۵۰$

طول مینا	نسبی	پایه	مطلق	تعداد
۲.۶۷	۰.۲۵۰	۱۰	۲.۵۰	طول متوسط
	۰.۲۵۰	۸	۲	طول غالب
	۰.۳۰۰	۱۵	۵۰	ارفاق
	۰.۴۴۶	۳.۶۶	۱.۶۳	دامنه

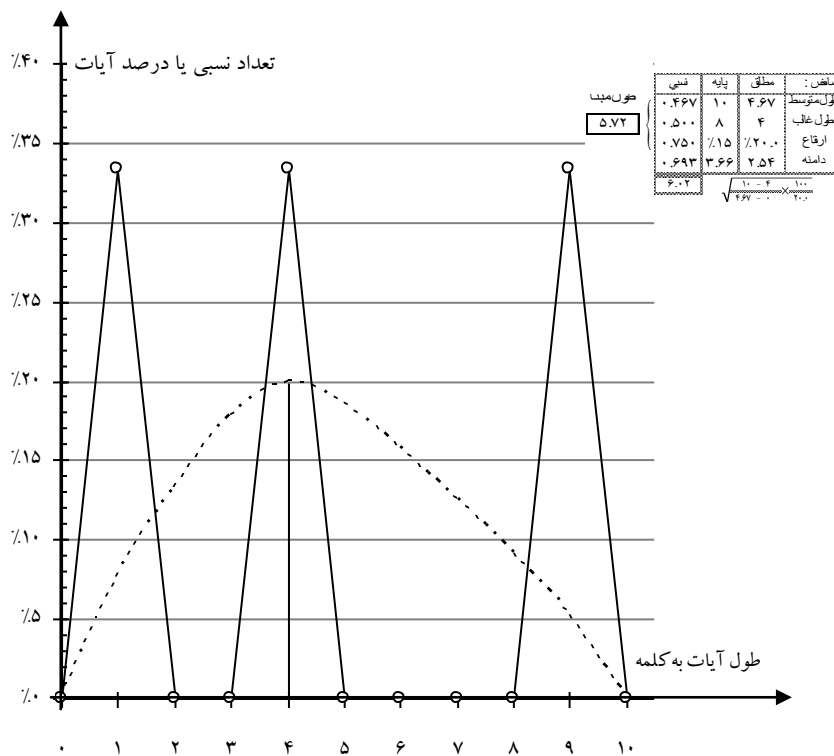
منحنی‌ها و شاخص‌ها طبیعی‌تر و هم‌آهنگ‌تراند (خصوصاً با توجه به اینکه در سوره‌های کوتاه، آیه شاخص نسبی طول غالب، نمی‌تواند همیشه مطابق شاخص‌های دیگر درآید). ضمناً طول مبنای گروه ب، همان طول مبنای سوره سراسری شده است ولی با هم‌آهنگی بیشتر.

۱۰۳- عصر

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره عصر (۱۰۳)، تمام آیات (۱ تا ۳)

طول آیات	۰	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰
شماره آیات		۱			۲					۳	
تعداد آیات	۰	۱	۰	۰	۱	۰	۰	۰	۰	۱	۰
تعداد کلمات	۰	۱	۰	۰	۴	۰	۰	۰	۰	۹	۰
درصد آیات	۰.۰	۳۳.۳	۰.۰	۰.۰	۳۳.۳	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۳۳.۳	۰.۰

تعداد آیات ۳، تعداد کلمات ۱۴، طول متوسط $۱۴ \div ۳ = ۴/۶۷$

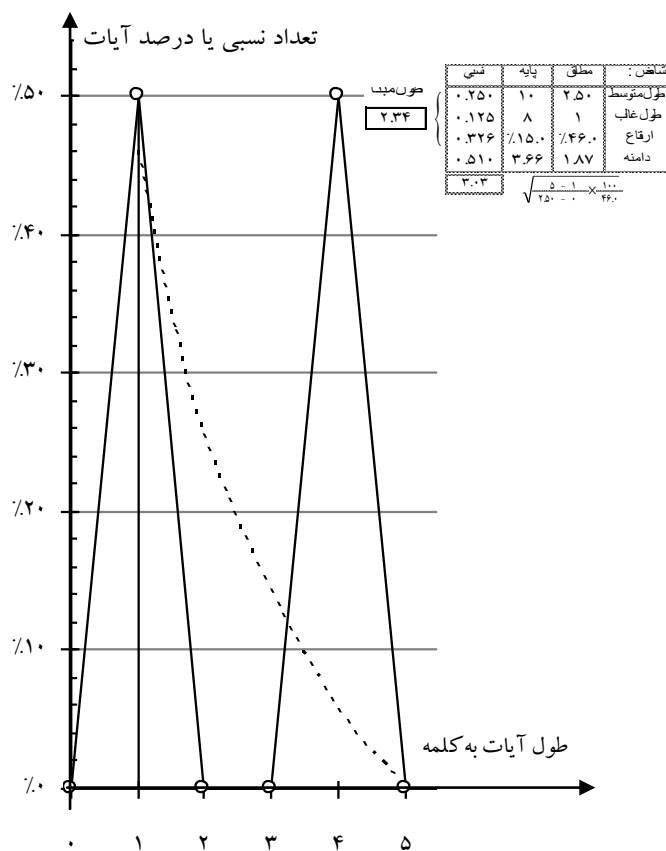

شاخص‌ها هم‌آهنگی درستی ندارند و برای طول غالب ۴، طول اکثر ۹ زیاد و غیرعادی است (البته می‌توانستیم منحنی منظم معادل را به‌طور مماس با محور طولها شروع کرده، یک مرتبه تا ارتفاع ۳۲/۵٪ که نظیر شاخص نسبی ۰/۴۶۰ است بالا ببریم و یک سلسله شاخص‌های هم‌آهنگ به دست آوریم. ولی قیافه و روال منحنی منظم معادل که باید کمابیش انعکاس و تشابهی از منحنی منکسر واقعی باشد، به کلی مغایر و مصنوعی درمی‌آید).

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره عصر (۱۰۳) - الف : آیات ۱ و ۲

طول آیات	۰	۱	۲	۳	۴	۵
شماره آیات		۱			۲	
تعداد آیات	۰	۱	۰	۰	۱	۰
تعداد کلمات	۰	۱	۰	۰	۴	۰
درصد آیات	۰.۰	۵۰.۰	۰.۰	۰.۰	۵۰.۰	۰.۰

تعداد آیات ۲، تعداد کلمات ۵، طول متوسط $۵ \div ۲ = ۲/۵۰$

بلاشر آیه ۹ کلمه‌ای ۳ را الحاق بعدی و به منظور استثناء و تعدیلی بر محکومیت انسان در آیه دوم می‌شمارد. الحاقی بودن آیه ۳ به لحاظ طریقه تجزیه و ترسیمی، قابل تأیید می‌باشد و گروه دو آیه‌ای حاصله، بالا مقابل را پیدا می‌کند که روی هم رفته طبیعی است و با تعداد کم افراد مربوطه، دارای هم‌آهنگی قابل قبول می‌باشد. آیه شماره ۳ باقی مانده، دارای طول ۹ است که با آیات و گروه‌های مشابه خود موافقت دارد.

۱۰۴- هَمَزَه

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره هَمَزَه (۱۰۴)، تمام آیات (۱ تا ۹)

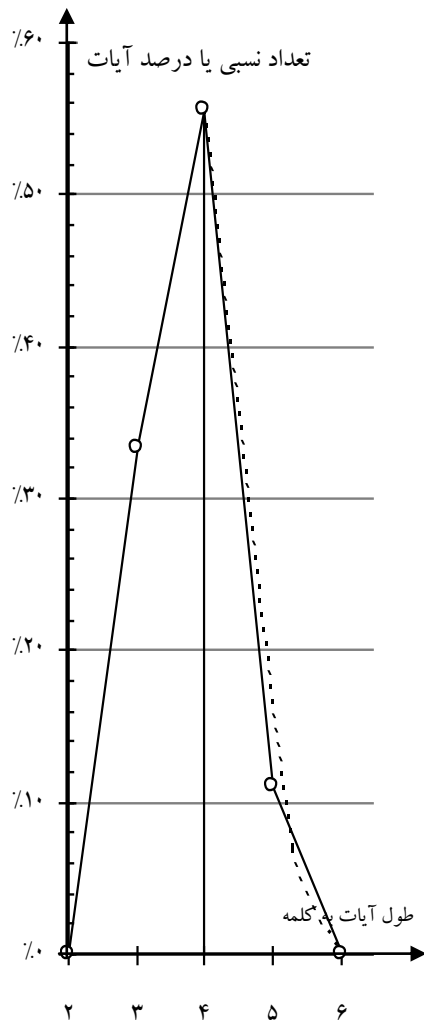
طول آیات	۲	۳	۴	۵	۶
شماره آیات		۶ ۸ ۹	۱ ۲ ۳ ۵ ۷	۴	
تعداد آیات	۰	۳	۵	۱	۰
تعداد کلمات	۰	۹	۲۰	۵	۰
درصد آیات	۰.۰	۳۳.۳	۵۵.۶	۱۱.۱	۰.۰

شاخص:	نسبی	پایه	مطلق
طول متوسط	۰.۳۷۸	۱۰	۳.۷۸
طول غالب	۰.۵۰۰	۸	۴
ارتفاع	۰.۲۷۰	%۱۵	%۵۵.۵
دامنه	۰.۳۸۹	۳.۶۶	۱.۴۲

صوم مبداء ۳۸۳

$$\sqrt{\frac{6-4}{3.78-2} \times \frac{10}{55.5}}$$

تعداد آیات ۹، تعداد کلمات ۳۴، طول متوسط $3/78 = 34 \div 9$

دامنه به طور آشکار، به طرف چپ کشیده شده است. بنابراین طول غالب بر طول متوسط چربیده و شاخص نسبی آن خیلی زیادتر شده است. در عوض ارتفاع بلند منحنی که نتیجه تجمع و تمرکز آیات روی طول غالب است، جبران آن را کرده و بالاخره طول مینا با یک اختلاف مختصر $1/3\%$ ، مساوی طول متوسط درآمده و شاخص دامنه آن را تأیید کرده است.

نظر بلاشر که این سوره را به ملاحظه لحن، تویخ و جدال متعلق به دوران نسبتاً پیشرفته رسالت و تشکل مخالفین به جلو برده و شماره ردیف ۳۹ به آن داده است، قابل تأیید نمی باشد.

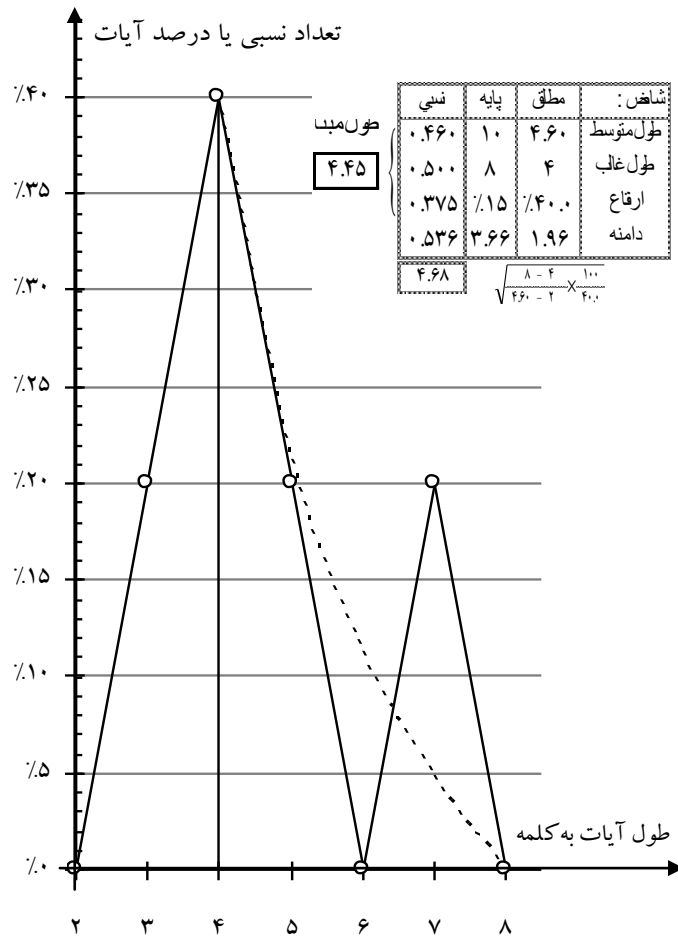
آیه ۴: «كَلَّا لَيُنْبَذَنَّ فِي الْحُطَمَةِ»، پنج کلمه حساب شده است. چون «لَيُنْبَذَنَّ» با اضافه داشتن «ل» در اول و «ن» مشدد در آخر، سنگین و در حکم ۲ کلمه شده است.

۱۰۵- فیل

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره فیل (۱۰۵)، تمام آیات (۱ تا ۵)

طول آیات	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸
شماره آیات		۵	۳	۲		۱	
تعداد آیات	۰	۱	۲	۱	۰	۱	۰
تعداد کلمات	۰	۳	۸	۵	۰	۷	۰
درصد آیات	۰.۰	۲۰.۰	۴۰.۰	۲۰.۰	۰.۰	۲۰.۰	۰.۰

تعداد آیات ۵، تعداد کلمات ۲۳، طول متوسط $۲۳ \div ۵ = ۴.۶۰$

شاخص ها به تناسب و قیاس سوره های معاصر و مشابه، هم آهنگی خوبی دارند.

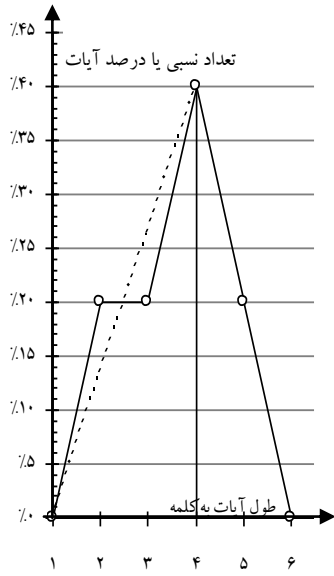
۱۰۶- قریش

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره قریش (۱۰۶)،^۱

شماره گذاری نوع ۱ (صحیح)، تمام آیات (۱ تا ۴) شماره گذاری نوع ۲، تمام آیات (۱ تا ۵)

طول آیات	۱	۲	۳	۴	۵	۶
شماره آیات		۱	۴	۲	۳	
تعداد آیات	۰	۱	۱	۲	۱	۰
تعداد کلمات	۰	۲	۳	۸	۵	۰
درصد آیات	۰.۰	۲۰.۰	۲۰.۰	۴۰.۰	۲۰.۰	۰.۰

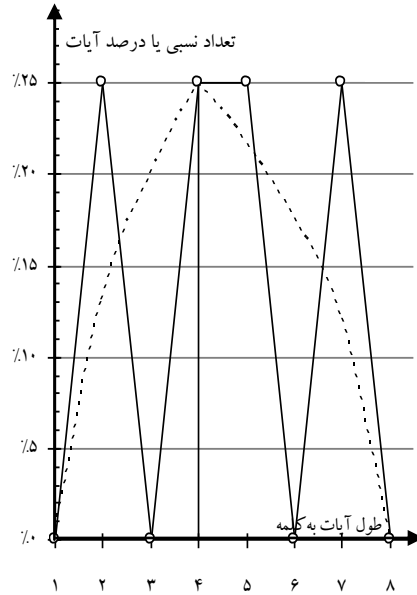
تعداد آیات ۵، تعداد کلمات ۱۸، طول متوسط $۱۸ \div ۵ = ۳.۶$

شماره	نوع	پایه	مطلق	نسبی
۱	۱	۱	۳.۶	۰.۳۶
۲	۱	۲	۷.۲	۰.۷۲
۳	۱	۳	۱۰.۸	۱.۰۸
۴	۲	۴	۱۸.۰	۱.۸۰
۵	۲	۵	۹.۰	۰.۹۰
۶	۲	۶	۰.۰	۰.۰۰
مجموع			۱۸.۰	۳.۶
طول متوسط				۳.۶

طول آیات	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸
شماره آیات		۱		۲	۳		۴+۵	
تعداد آیات	۰	۱	۰	۱	۱	۰	۱	۰
تعداد کلمات	۰	۲	۰	۴	۵	۰	۷	۰
درصد آیات	۰.۰	۲۵.۰	۰.۰	۲۵.۰	۲۵.۰	۰.۰	۲۵.۰	۰.۰

تعداد آیات ۴، تعداد کلمات ۱۸، طول متوسط $۱۸ \div ۴ = ۴.۵$

شماره	نوع	پایه	مطلق	نسبی
۱	۱	۱	۴.۵	۰.۴۵
۲	۱	۲	۹.۰	۰.۹۰
۳	۱	۳	۱۳.۵	۱.۳۵
۴	۲	۴	۱۸.۰	۱.۸۰
۵	۲	۵	۲۲.۵	۲.۲۵
۶	۲	۶	۰.۰	۰.۰۰
۷	۲	۷	۰.۰	۰.۰۰
۸	۲	۸	۰.۰	۰.۰۰
مجموع			۱۸.۰	۴.۵
طول متوسط				۴.۵

جدول توزیع سوره قریش (۱۰۶)، شماره گذاری نوع ۱ (قرآن علمیه)						
تعداد کلمات	۱	۲	۳	۴	...	۹
شماره آیات		۱	۴	۲	...	۳
تعداد آیات		۱	۱	۱	...	۱
تعداد کلمات		۲	۳	۴	...	۹
درصد آیات		۲۵٪	۲۵٪	۲۵٪	...	۲۵٪

تعداد آیات ۴، تعداد کلمات ۱۸، طول متوسط $۱۸ \div ۴ = ۴.۵$

۱. ظاهراً آیه‌بندی قرآن چاپ علمیه اشتباه است و با هیچ‌یک از دو نوع شماره‌گذاری تطبیق نمی‌کند. آیه ۳ در هر دو نوع شماره‌گذاری «فَلْيَعْبُدُوا رَبَّ هَذَا الْبَيْتِ» است و جمله بعدی «الَّذِي أَطْعَمَهُمْ مِنْ جُوعٍ وَآمَنَهُمْ مِنْ خَوْفٍ» در شماره‌گذاری نوع ۱، یک آیه حساب شده و در شماره‌گذاری نوع ۲، دو آیه.

به طوری که در اشکال صفحه قبل ملاحظه می شود هر دو مجموعه شاخص ها در داخله خود توافق و تناسبی دارند و می توانند مانند سوره ها و گروه های دیگر به عنوان مجموعه های کم و بیش هم آهنگ تلقی شوند.

شماره گذاری نوع ۱ (صحیح) سوره را (به اواسط سال ۲ بعثت) به جلو و چندین سوره بعد از سوره فیل (۱۰۵) می برد. بالعکس شماره گذاری نوع ۲ آن را به عقب و به اوایل، حتی قدیم تر از سوره فیل (۱۰۵) می رساند. ضمناً ناهم آهنگی شاخص ها در شماره گذاری نوع ۲ خیلی کمتر و منحصر به شاخص نسبی طول غالب است که در سوره های دامنه به چپ، عادی است. بنابراین ما همان را اختیار می کنیم و طول مبنا را متوسط سه شاخصی که هم آهنگ اند می گیریم.

۱۰۷- ماعون

منحنی سوره ماعون (۱۰۷) (در صفحه بعد) کاملاً قیافه سوره های اولیه را دارد که دامنه و تمایل به چپ دارند و طول غالبشان از طول متوسط بیشتر است. به همین دلیل، شاخص نسبی طول غالب را که خارج از قاعده شده است، خارج گذاشته و طول مبنا را از متوسط گیری شاخص های دیگر به دست آورده ایم (۳/۵۷ به جای ۳/۹۶). بلاشر می گوید بنابر روایات اسلامی (آیات ۱ تا ۳ اصلی مکی هستند و آیات بعدی ۴ تا ۷ مدنی و به عقیده خود او سوره قریش (۱۰۶) از انطباق دو گروه ترکیب شده است و گروه دوم (۴ تا ۷) که در آن اشاره به صلوة می نماید، مؤخر به گروه اول است که ذکر احسان در آن می آید.

اتفاقاً گروه اول تماماً آیات ۴ کلمه ای هستند در حالی که گروه دوم طول متوسطشان ۳ می شود و مقدم به نظر می آیند. در هر حال، چه به لحاظ مطلب و محتوا، چه از جهت قافیه و چه از نظر توزیع و پاشش آیات، یکپارچگی کامل در سوره قریش (۱۰۶) وجود ندارد. ۴ آیه اول از یک طرف و سه آیه بعد از طرف دیگر هر کدام تقریباً هم وزن می باشند و طول های متوسطشان نیز تقریباً مساوی با هم در می آید.

یک فرض هم اینست که آیات سوره را در اصل طولانی تر و به هم چسبیده تر

بگیریم:

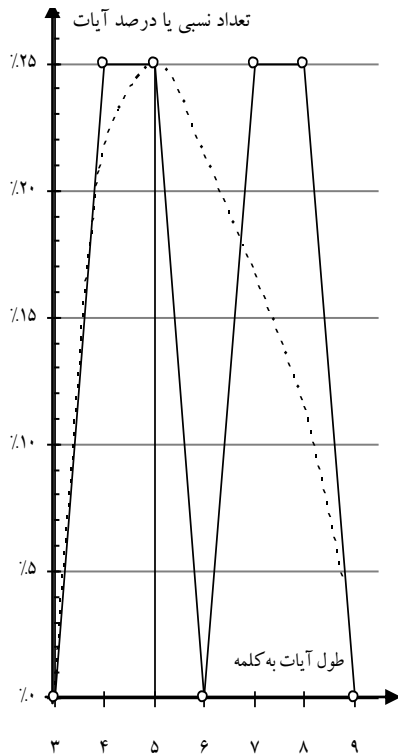
بسم الله الرحمن الرحيم. ۱- أَرَأَيْتَ الَّذِي يُكَذِّبُ بِالذِّينِ. ۲- فَذَلِكَ الَّذِي يَدْعُ الْيَتِيمَ
وَلَا يَحْضُ عَلَى طَعَامِ الْمَسْكِينِ. ۳- فَوَيْلٌ لِلْمُصَلِّينَ الَّذِينَ هُمْ عَنْ صَلَاتِهِمْ سَاهُونَ. ۴-
الَّذِينَ هُمْ يُرْءُونَ وَيَمْنَعُونَ الْمَاعُونَ.

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره ماعون (۱۰۷)،

تمام آیات (۱ تا ۷)
در حالتی که ۴ آیه (۱ تا ۴) تجمیع شوند

طول آیات	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹
شماره آیات		۱	۴		۳	۲	
تعداد آیات	۰	۱	۱	۰	۱	۱	۰
تعداد کلمات	۰	۴	۵	۰	۷	۸	۰
درصد آیات	۰.۰	۲۵.۰	۲۵.۰	۰.۰	۲۵.۰	۲۵.۰	۰.۰

تعداد آیات ۴، تعداد کلمات ۲۴، طول متوسط $۲۴ \div ۴ = ۶/۰۰$

شاخص:	مطلق	پایه	نسبی
طول متوسط	۶.۰۰	۱۰	۰.۶۰۰
طول غالب	۵	۸	۰.۶۲۵
ارتفاع	۲۵.۰	۱۵	۰.۶۰۰
دامنه	۲.۳۱	۳.۶۶	۰.۶۳۱

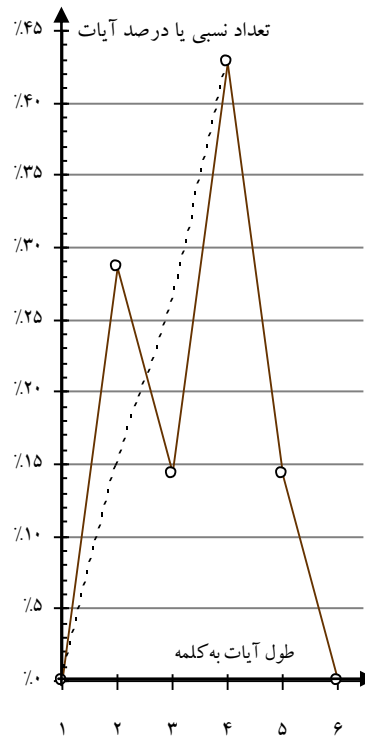
طول مینا: ۶.۰۸

$$\sqrt{\frac{100}{6.00 - 4} \times \frac{100}{25.0 - 15.0}}$$

تمام آیات (۱ تا ۷)

طول آیات	۱	۲	۳	۴	۵	۶
شماره آیات		۴	۶	۱	۵	
		۷		۲		
تعداد آیات	۰	۲	۱	۳	۱	۰
تعداد کلمات	۰	۴	۳	۱۲	۵	۰
درصد آیات	۰.۰	۲۸.۶	۱۴.۳	۴۲.۹	۱۴.۳	۰.۰

تعداد آیات ۷، تعداد کلمات ۲۴، طول متوسط $۲۴ \div ۷ = ۳/۴۳$

شاخص:	مطلق	پایه	نسبی
طول متوسط	۳.۴۳	۱۰	۰.۳۴۳
طول غالب	۴	۸	۰.۵۰۰
ارتفاع	۴۳.۰	۱۵	۰.۳۴۹
دامنه	۱.۳۸	۳.۶۶	۰.۳۷۸

طول مینا: ۳.۵۷

$$\sqrt{\frac{100}{3.43 - 1} \times \frac{100}{43.0 - 15.0}}$$

به این ترتیب زمان نزول سوره را به سال‌های ۲ و ۳ می‌خورد. تا آن وقت، هم تشکیلات نماز تا حدودی تنظیم شده است و منافقین هم، کم‌ویش مشخص گشته‌اند. در آیه‌بندی فوق، پاشش نیز یکنواخت بوده، طول متوسط دو قسمت سوره هر کدام مساوی ۶ می‌شود.

۱۰۸- کوثر

جدول توزیع و منحنی مشخصه

سوره کوثر (۱۰۸)، تمام آیات (۱ تا ۳)

(۶)

طول آیات	۲	۳	۴	۵
شماره آیات		۱	۳	
تعداد آیات	۰	۲	۱	۰
تعداد کلمات	۰	۶	۴	۰
درصد آیات	۰.۰	۶۶.۷	۳۳.۳	۰.۰

تعداد آیات ۳، تعداد کلمات ۱۰، طول متوسط $10 \div 3 = 3.33$

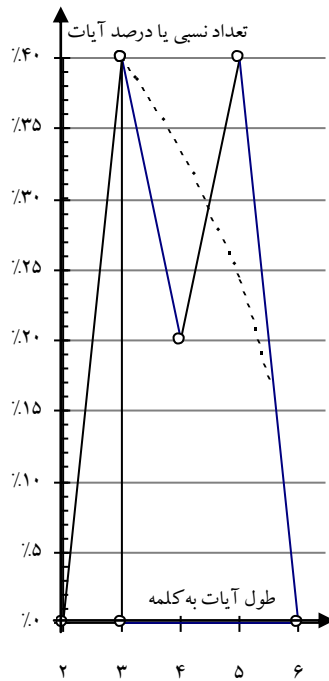
۱۰۹- کافرون

جدول توزیع و منحنی مشخصه

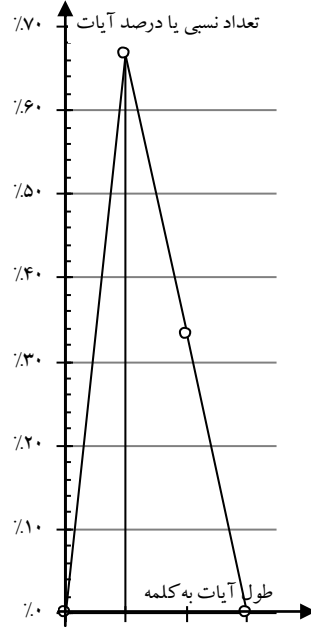
سوره کافرون (۱۰۹)، تمام آیات (۱ تا ۶)

طول آیات	۲	۳	۴	۵	۶
شماره آیات		۱	۶	۳	
تعداد آیات	۰	۲	۱	۲	۰
تعداد کلمات	۰	۶	۴	۱۰	۰
درصد آیات	۰.۰	۴۰.۰	۲۰.۰	۴۰.۰	۰.۰

تعداد آیات ۵، تعداد کلمات ۲۰، طول متوسط $20 \div 5 = 4.0$

شماره:	حلق	پایه	نسبی
طول متوسط	۳	۸	۰.۳۷۵
طول غالب	۴	۱۰	۰.۳۷۵
ارتفاع	۱.۹۲	۳.۶۶	۰.۵۲۹
دامنه	۱.۹۲	۳.۶۶	۰.۵۲۹
صوم مینا	۳۸۳		

شماره:	حلق	پایه	نسبی
طول متوسط	۳	۸	۰.۳۷۵
طول غالب	۳	۸	۰.۳۷۵
ارتفاع	۱.۵۲	۳.۶۶	۰.۴۱۵
دامنه	۱.۵۲	۳.۶۶	۰.۴۱۵
صوم مینا	۳۱۳		

۱۰۹- کافرون

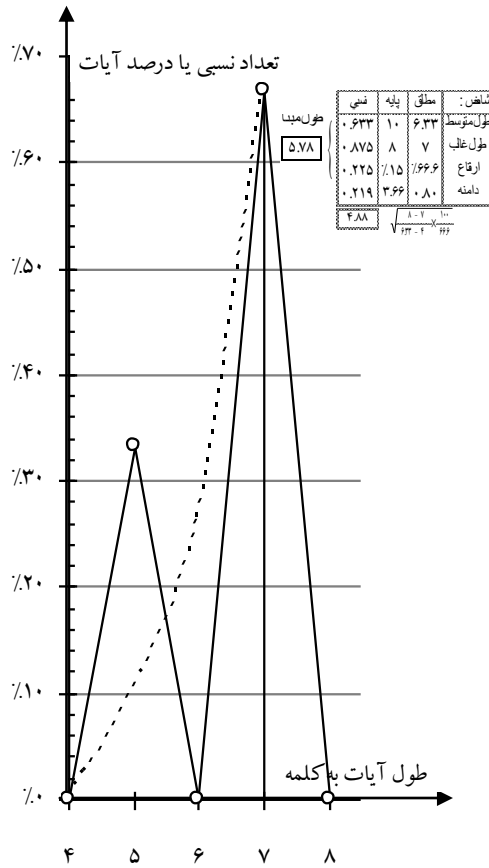
بنابه معمول آیه تکراری ۵ (وَلَا أَنْتُمْ عَابِدُونَ مَا أَعْبُدُ) را به حساب تجزیه و ترسیم نیاورده ایم. اگر می آوردم منحنی قیافه غیر طبیعی، با تمایل فوق العاده به چپ و ارتفاع فوق العاده زیاد را پیدا می کرد و شاخص های نسبی به ترتیب: ۰/۶۲۳، ۰/۴۱۶، ۰/۳۰۰ و ۰/۲۶۰ می شدند.

۱۱۰- نصر

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره نصر (۱۱۰)، تمام آیات (۱ تا ۳)

طول آیات	۴	۵	۶	۷	۸
شماره آیات		۱		۲ ۳	
تعداد آیات	۰	۱	۰	۲	۰
تعداد کلمات	۰	۵	۰	۱۴	۰
درصد آیات	۰.۰	۳۳.۳	۰.۰	۶۶.۷	۰.۰

تعداد آیات ۳، تعداد کلمات ۱۹، طول متوسط $6/33 = 19 \div 3$

شکل منحنی کاملاً غیر طبیعی است زیرا طول غالب خیلی به راست آمده و با داشتن طول متوسط $6/33$ ، برخلاف سوره‌های نظیر چنین طول متوسطی، دامنه به طرف چپ افتاده است. شاخص‌ها نیز منتهای ناهم‌آهنگی را دارند. (شاخص نسبی ارتفاع، $\frac{1}{4}$ شاخص نسبی طول غالب و $\frac{1}{3}$ طول متوسط شده است و از آن ناجورتر شاخص نسبی دامنه). به طوری که در این ترکیب، خیلی بعید است که آیه‌بندی سوره اصیل باشد. از طرف دیگر می‌دانیم که مورخین و مفسرین غالباً سوره نصر (۱۱۰) از آخرین سوره‌های مدینه دانسته‌اند (سال ۸ یا ۱۰) و ضمناً آیات سوره طوری است که قُرّاء قرآن، وقف روی هیچ یک از آنها را جائز ندانسته، مطلب و معنی تا به آخر نرسیم معلوم نمی‌شود.

بنابراین هیچ استبعادی ندارد که در اصل، سه آیه این سوره، آیه واحد مستقلی بوده است مرکب از ۱۹ کلمه و به این ترتیب سوره مدنی می‌شود.

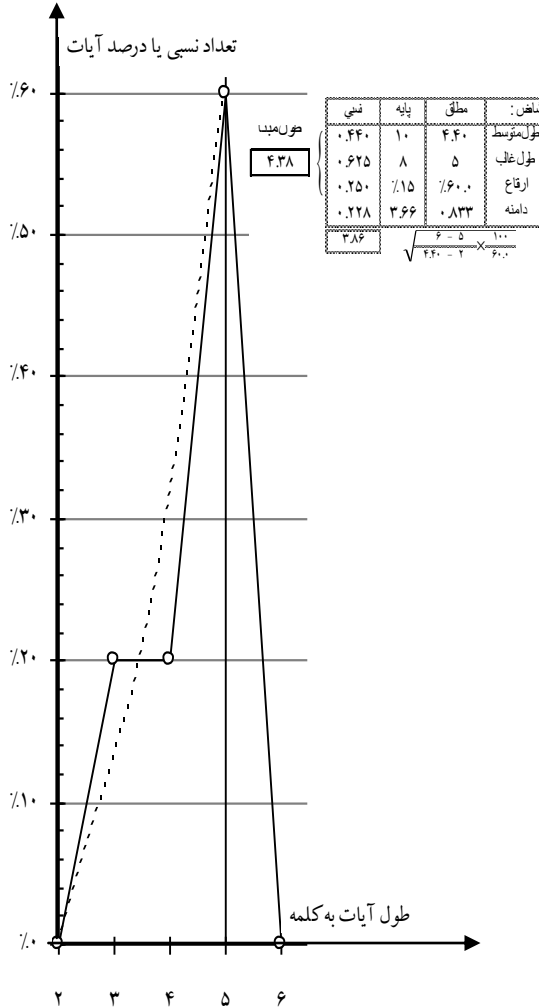
اتفاقاً بلاشر سوره نصر (۱۱۰) را در هر دو نوع شماره‌گذاری، با دو آیه نشان داده است.

۱۱۱- مسد (تبت)

جدول توزیع و منحی مشخصه سوره مسد (تبت) (۱۱۱)، تمام آیات (۱ تا ۵)

طول آیات	۲	۳	۴	۵	۶
شماره آیات		۴	۳	۱	۲
تعداد آیات	۰	۱	۱	۳	۰
تعداد کلمات	۰	۳	۴	۱۵	۰
درصد آیات	۰.۰	۲۰.۰	۲۰.۰	۶۰.۰	۰.۰

تعداد آیات ۵، تعداد کلمات ۲۲، طول متوسط $۲۲ \div ۵ = ۴.۴۰$ ، طول متوسط

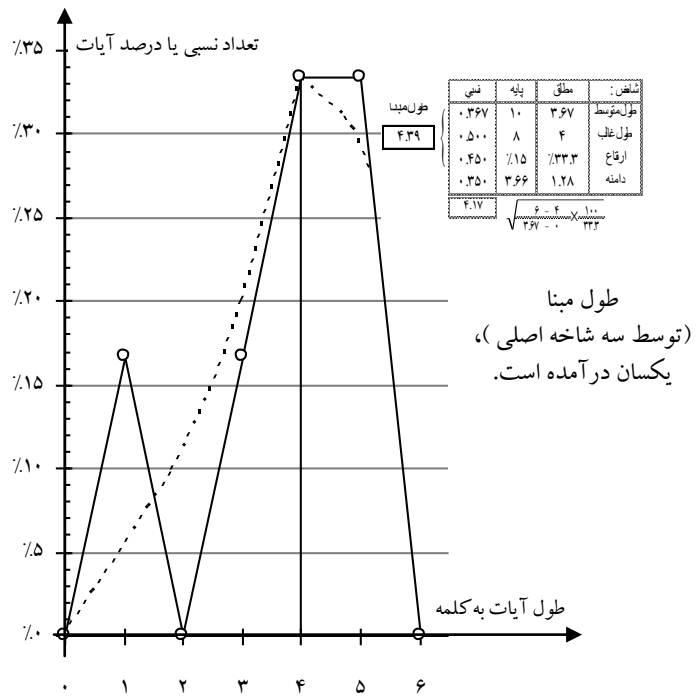

قیافه منحنی غیرعادی است (طول غالب بیشتر از طول متوسط، دامنه بلند طرف چپ با داشتن طول متوسط ۴/۴۰). شاخص‌ها، ناهم‌آهنگ‌اند (البته نه به ناهم‌آهنگی سوره نصر (۱۱۰)، خصوصاً که طول مبنا با یک اختلاف ۰/۴۵٪ مساوی طول متوسط شده، شاخص‌های دوم و سوم جبران یکدیگر را کرده‌اند). ممکن است یک مورد انحرافی احتمالی استثنائی باشد یا در اصل ترکیب آیات و استقلال سوره به نحو دیگر بوده است. مثلاً اگر آیه یک را قبول کنیم که در اصل دو آیه بوده است [۱- الف) تَبَّتْ يَدَا أَبِي لَهَبٍ. ۱- ب) وَتَبَّ] تجزیه و ترسیم به نتایج موزون‌تری می‌رسد:

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره مسد (تبت) (۱۱۱)،
تمام آیات، با تقسیم آیه اول به دو آیه

طول آیات	۰	۱	۲	۳	۴	۵	۶
شماره آیات		الف		۴	اب ۳	۲ ۵	
تعداد آیات	۰	۱	۰	۱	۲	۲	۰
تعداد کلمات	۰	۱	۰	۳	۸	۱۰	۰
درصد آیات	۰.۰	۱۶.۷	۰.۰	۱۶.۷	۳۳.۳	۳۳.۳	۰.۰

تعداد آیات ۶، تعداد کلمات ۲۲، طول متوسط $۲۲ \div ۶ = ۳/۶۷$

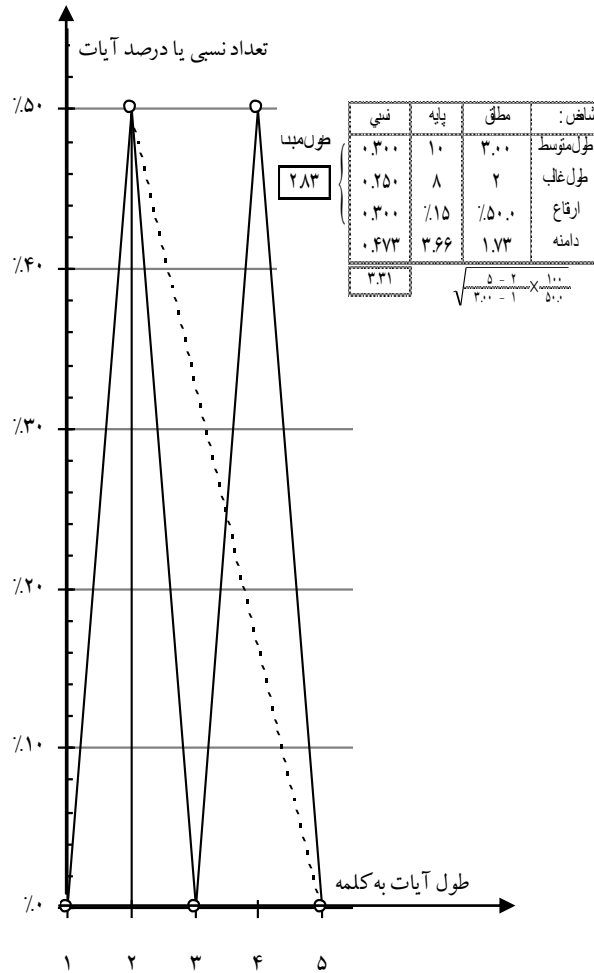

۱۱۲- اخلاص (توحید)

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره اخلاص (توحید) (۱۱۲)، تمام آیات (۱ تا ۴)

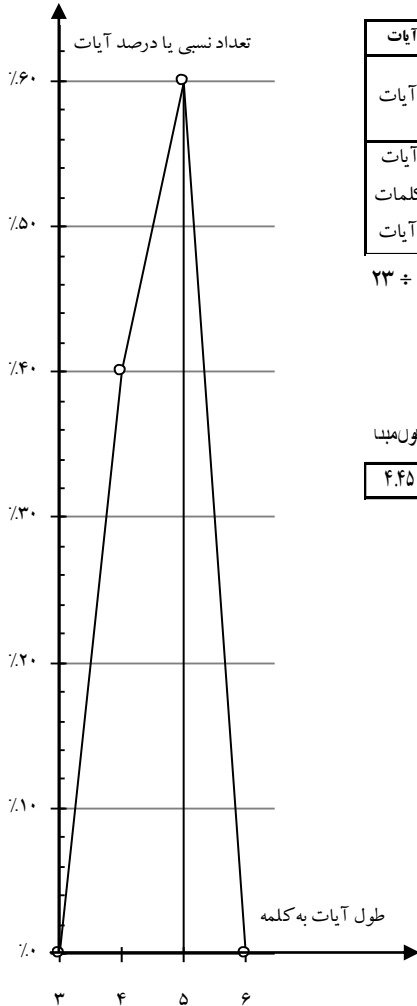
طول آیات	۱	۲	۳	۴	۵
شماره آیات		۲		۱	
		۳		۴	
تعداد آیات	۰	۲	۰	۲	۰
تعداد کلمات	۰	۴	۰	۸	۰
درصد آیات	۰.۰	۵۰.۰	۰.۰	۵۰.۰	۰.۰

تعداد آیات ۴، تعداد کلمات ۱۲، طول متوسط $۱۲ \div ۴ = ۳/۰۰$

۱۱۳- فلق

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره فلق (۱۱۳)، تمام آیات (۱ تا ۵)

طول آیات	۳	۴	۵	۶
شماره آیات		۱	۳	
		۲	۴	
			۵	
تعداد آیات	۰	۲	۳	۰
تعداد کلمات	۰	۸	۱۵	۰
درصد آیات	۰.۰	۴۰.۰	۶۰.۰	۰.۰

تعداد آیات ۵، تعداد کلمات ۲۳، طول متوسط $۴/۶۰ = ۲۳ \div ۵$

ساختار:	مطلق	نسبی	پایه	نسبی
طول متوسط	۴.۶۰	۱.۰	۰.۴۶۰	
طول غالب	۵	۸	۰.۶۲۵	
ارفاع	٪۶۰.۰	٪۱۵	۰.۲۵۰	
دامنه	۱.۰۲	۳.۶۶	۰.۲۷۹	
	$\sqrt{\frac{۶-۵}{۶۰-۳} \times \frac{۱۰۰}{۶۰}}$		۴.۰۳	

طول مینا: ۴.۴۵

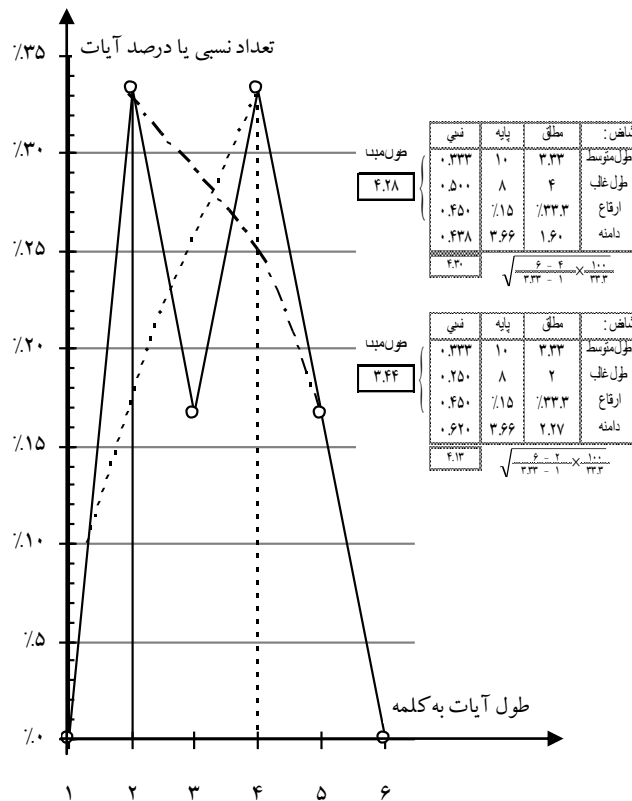
چون شکل منحنی زیاد بلند است و به سمت چپ دامنه پیدا کرده است، برای چنین طول متوسط، غیرعادی به نظر می آید. مگر آنکه هنوز ارتحال از تمایل چپ به تمایل به راست را انجام شده تلقی نکرده، در حال نوسان بدانیم. در این صورت هیچ یک از سوره های فلق (۱۱۳)، تبت (۱۱۱)، ماعون (۱۰۷)، قریش (۱۰۶)، هَمَزَه (۱۰۴)، تکاثر (۱۰۲) - ب، قارعه (۱۰۱) شماره گذاری ۲، ضحی (۹۳) سرتاسری و غیره، حالت استثنائی و غیرعادی ندارند. حتی شاید در سوره های اخلاص (۱۱۲)، کافرون (۱۰۹)، عصر (۱۰۳) دو آیه ای و زلزال (۹۹) نیز امکان تغییر طول غالب و کوتاه گرفتن دامنه باشد.

۱۱۴- ناس

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره ناس (۱۱۴)، تمام آیات (۱ تا ۶)

طول آیات	۱	۲	۳	۴	۵	۶
شماره آیات		۲	۶	۱	۵	
تعداد آیات	۰	۲	۱	۲	۱	۰
تعداد کلمات	۰	۴	۳	۸	۵	۰
درصد آیات	۰.۰	۳۳.۳	۱۶.۷	۳۳.۳	۱۶.۷	۰.۰

تعداد آیات ۶، تعداد کلمات ۲۰، طول متوسط $۳۳.۳ = ۲۰ \div ۶$

شاخص‌ها را با دو فرض می‌توان تنظیم کرد: رأس منحنی معادل منتظم روی

طول ۲، یا روی طول ۴.

در فرض اول، طول مبنا با طول متوسط، اختلاف کمتر دارد و شاخص‌های اصلی

به یکدیگر نزدیک‌تراند تا در فرض دوم. بنابراین ما طول غالب مساوی ۲ را اختیار

می‌نمائیم.

جداول و مدارک استنادی

(جدول ۱۰۱)

تبدیل دو نوع شماره گذاری قرآن‌ها

شماره در نوع ۲ اضافه یا کسر	شماره آیات در قرآن‌های نوع ۱	شماره در نوع ۲ اضافه یا کسر	شماره آیات در قرآن‌های نوع ۱	شماره در نوع ۲ اضافه یا کسر	شماره آیات در قرآن‌های نوع ۱	شماره در نوع ۲ اضافه یا کسر	شماره آیات در قرآن‌های نوع ۱
	بقره (۲)		۱۹۱ تا ۱۹۳	+۲	۱۳۲ تا ۱۳۳ الف	+۳	۱۲ تا ۱۳
+۱	۱ تا ۱۹ الف	+۱	۱۹۴ تا ۱۹۸	+۱	۱۳۲ ب تا ۱۳۹	+۴	۱۴ تا ۲۴
+۲	۱۹ ب تا ۳۸ الف	+۲	نساء (۴)		۱۴۰ تا ۱۴۳	+۳	۲۵ تا ۲۶
+۳	۳۸ ب تا ۶۱ الف	+۳	۳ ب تا ۵	+۱	۱۴۴ تا ۱۴۶	+۲	۲۷ تا ۳۷ الف
+۴	۶۱ ب تا ۶۳ الف	+۴	۷ تا ۱۳	-۱	۱۴۷ تا ۱۵۷	+۱	۳۷ ب
+۵	۶۳ ب تا ۷۳ الف	+۵	۱۴	-۲	۱۶۶ ب تا ۱۸۵	+۱	۳۷ ج تا ۴۱ الف
+۶	۷۳ تا ۱۳۷	+۶	۱۵	-۳	۱۹۱ ب تا ۲۰۵	+۱	۴۱ ب تا ۴۲ الف
+۵	۱۳۸ تا ۱۷۳	+۵	۱۶ تا ۲۹	-۴	انفال (۸)		۴۲ ب تا ۵۱ الف
+۴	۱۷۴ تا ۲۱۲	+۴	۳۰ تا ۳۲ الف	-۵	۳۷ تا ۴۳	-۱	نحل (۱۶)
+۳	۲۱۳ تا ۲۱۶	+۳	۳۲ ب تا ۴۶ الف	-۴	۴۴ تا ۶۴ الف	-۲	۲۳ تا ۲۴
+۲	۲۱۷ تا ۲۱۸	+۲	۴۶ ب تا ۷۰ الف	-۳	۶۴ ب تا ۷۶	-۱	۲۵ تا ۱۱۰ الف
+۱	۲۱۹ تا ۲۲۰	+۱	۷۰ تا ۱۰۰ الف	-۲	توبه (۹)		۱۱۰ ب تا ۱۲۸ الف
-۱	۲۳۶ تا ۲۵۸	-۱	۱۰۰ ب تا ۱۰۶ الف	-۱	۶۲ تا ۱۳۰	-۱	اسراء (۱۷)
-۲	۲۵۹ تا ۲۶۹	-۲	۱۱۸ تا ۱۵۶ الف	+۱	یونس (۱۰)		۱۰ تا ۲۶
-۳	۲۷۰ تا ۲۷۳ الف	-۳	۱۵۶ ب تا ۱۷۰	+۲	۱۱ تا ۸۰ الف	-۱	۳۷ تا ۱۰۶ الف
-۱	۲۷۳ تا ۲۷۷ الف	-۱	۱۷۱ تا ۱۷۲	+۱	هود (۱۱)		۱۰۶ ب تا ۱۰۸
	آل عمران (۳)		۱۷۴ ب تا ۱۷۵	+۱	۶		کهف (۱۸)
+۱	۱ تا ۴ الف	+۱	مائده (۵)		۷ تا ۹	-۲	۲ تا ۲۱
+۲	۴ تا ۲۹ الف	+۲	۳ تا ۴	-۱	۱۰ تا ۲۲ الف	-۳	۲۳ تا ۳۱ الف
+۳	۲۹ ب تا ۳۰ الف	+۳	۵ تا ۸	-۲	۲۲ ب تا ۵۴	-۲	۳۱ ب تا ۵۵
+۴	۳۰ ب تا ۳۱ الف	+۴	۹ تا ۳۵	-۳	۵۵ تا ۷۷ الف	-۳	۵۶ تا ۹۷
+۵	۳۱ ب تا ۴۳ الف	+۵	۳۶ تا ۵۲	-۴	۷۷ ب تا ۸۴ الف	-۲	۷۷ تا ۸۴ الف
+۶	۴۳ ب تا ۴۴ الف	+۶	۵۳ تا ۷۰ الف	-۵	۸۴ ب تا ۸۷	-۱	۸۴ تا ۸۷
+۷	۴۴ ب تا ۶۸	+۷	۷۰ ب تا ۸۲ الف	-۴	۸۸ تا ۹۵	-۲	۸۸ تا ۹۵
+۶	۶۸ تا ۶۹	+۶	۸۲ ب تا ۸۹ الف	-۳	۹۶ تا ۹۹ الف	-۳	۹۶ تا ۹۹
+۵	۶۹ تا ۹۸	+۵	۸۹ ب تا ۹۳ الف	-۲	۹۹ ب تا ۱۲۰ الف	-۲	۹۹ ب تا ۱۲۰ الف
+۴	۹۹ تا ۱۲۲ الف	+۴	۹۳ ب تا ۹۹ الف	-۱	۱۲۰ ب تا ۱۲۲ الف	-۱	۱۲۰ ب تا ۱۲۲ الف
+۵	۱۲۲ ب تا ۱۲۶ الف	+۵	۱۰۱ تا ۱۰۹	+۱	یوسف (۱۲)		۹۱ ب تا ۹۳ الف
+۶	۱۲۶ ب تا ۱۴۱ الف	+۶	انعام (۶)		۹۷ تا ۱۰۳ الف	-۱	۹۳ ب تا ۹۴ الف
+۷	۱۴۱ تا ۱۴۵	+۷	۶۶ ب تا ۷۱	+۱	رعد (۱۳)		طه (۲۰)
+۶	۱۴۶ تا ۱۷۳	+۶	۱۳۶ تا ۱۶۳ الف	-۱	۶ تا ۱۸ الف	-۱	۹ تا ۱۶
+۵	۱۷۴ تا ۱۷۵	+۵	اعراف (۷)		۲۸ ب تا ۳۰	+۱	۳۴ تا ۴۰ الف
+۴	۱۷۶ تا ۱۷۹	+۴	۱ تا ۲۸ الف	+۱	ابراهیم (۱۴)		۴۰ تا ۴۱
+۳	۱۸۰ تا ۱۹۰	+۳	۲۸ ب تا ۱۰۳ الف	+۲	۱۰ تا ۱۱	-۱	۴۲ تا ۶۳

شماره آیات در قرآن های نوع ۱	شماره آیات در قرآن های نوع ۲	شماره آیات در قرآن های نوع ۱	شماره آیات در قرآن های نوع ۲	شماره آیات در قرآن های نوع ۱	شماره آیات در قرآن های نوع ۲
۶۴ تا ۷۵ الف	۳-	۱۰ تا ۱۴ الف	۳-	عنکبوت (۲۹)	۳-
۷۵ تا ۸۸	۲-	۱۴ ب تا ۱۹ الف	۲-	۱ تا ۵۱	۲-
۸۹ تا ۹۰ الف	۳-	۱۹ ب تا ۶۳ الف	۱-	روم (۳۰)	۳-
۹۰ ب تا ۹۴ الف	۲-	مؤمن (۴۰)		۱ تا ۵۴	۲-
۹۴ ب تا ۹۶ الف	۱-	۱ تا ۲	+	لقمان (۳۱)	۱-
۱۰۶ ب تا ۱۱۵ الف	+	۱۹ تا ۳۲	+	۱ تا ۳۲	+
۱۱۵ تا ۱۲۱	+	۳۳ تا ۳۹	+	سجده (۳۲)	+
۱۲۲ تا ۱۲۳	+	۴۰ تا ۵۶ الف	+	۱ تا ۹	+
انبیاء (۲۱)		۵۶ ب تا ۷۳ الف	+	۴۱ تا ۴۸	
۲۹ تا ۶۷ الف	۱-	۷۳ ب تا ۷۴ الف	+	سیاء (۳۴)	۱-
حج (۲۲)		فصلت (۴۱)		۱۰ ب تا ۵۳	
۱۹ تا ۲۱ الف	۱-	۱ تا ۲۶	+	فاطر (۳۵)	۱-
۲۶ تا ۴۳ الف	۱-	شوری (۴۲)	+	۸ تا ۲۰ الف	۱-
۴۳ ج تا ۷۷	+	۱	+	۲۰ ج تا ۲۱ الف	+
مؤمنون (۲۳)		۱۱ تا ۱۱	+	۲۱ ب تا ۲۵ الف	
۲۸ تا ۳۴	۱-	۱۲ تا ۲۵	+	۲۵ ب تا ۳۴	۱-
۳۵ تا ۱۱۷ الف	۲-	۲۷ تا ۳۱ الف	+	۳۵ تا ۴۱	۲-
۱۱۷ ب	۱-	۳۱ ب تا ۴۲	+	۴۲ تا ۴۳	۱-
نور (۲۴)		۴۳ تا ۴۸	+	یس (۳۶)	
۱۴ تا ۱۸	+	زخرف (۴۳)	+	۱ تا ۲۹	+
۴۴ ب تا ۵۹	+	۱ تا ۵۱	+	صفات (۳۷)	+
فرقان (۲۵)		دخان (۴۴)	+	۲۹ ب تا ۴۷ الف	
۴ تا ۲۰	۱-	۱ تا ۳۶	+	۴۷ ب تا ۷۸	۱-
۲۱ تا ۶۰ الف	۲-	جاثیه (۴۵)	+	۷۹	۲-
۶۰ ب تا ۶۶ الف	۱-	۱ تا ۳۶	+	۸۱ تا ۱۰۰	۱-
شعراء (۲۶)		احقاف (۴۶)	+	۱۰۱	
۱ تا ۴۸	+	۱ تا ۳۴	+	ص (۳۸)	+
نمل (۲۷)		محمد (۴۷)	+	۱ تا ۴۳	
۴۵ تا ۶۶ الف	۱-	۵ تا ۱۶	+	۷۵ تا ۸۵ الف	۱-
۶۷ تا ۹۵	۲-	۱۷ تا ۴۰	+	زمر (۳۹)	۲-
قصص (۲۸)		ق (۵۰)	+	۴	
۱ تا ۲۲	+	۱۳ تا ۴۴	+	۵ تا ۹	+

(جدول ۱۰۲)

صورت تریبی سوره‌های قرآن

(پیشنهادی در کتاب سیر تحول قرآن)

آیات	نام سوره	آیات	نام سوره	آیات	نام سوره	آیات
تمام سوره	عادیات	تمام سوره	ماعون	۱ تا ۵	علق	۱
۳۸ تا ۵۲	حاقه	تمام سوره	مرسلات	۱ تا ۷	مدثر	۲
تمام سوره	تبت	۱ تا ۳۶	نباء	۱ تا ۲	عصر	۳
تمام سوره	فلق	تمام سوره	قریش	۱ تا ۸	طور	۴
تمام سوره	بلد	۱ تا ۲۵	نجم	تمام سوره	اخلاص	۵
۳ تا ۸	تکواثر	تمام سوره	انشقاق	۱۱ تا ۱۷	طارق	۶
تمام سوره	فیل	تمام سوره	عبس	۱ تا ۵	انفطار	۷
۱۴ تا ۲۷	فجر	تمام سوره	هُمَزَه	۱ تا ۱۷	شمس	۸
تمام سوره	زلزال	تمام سوره	کافرون	تمام سوره	کوثر	۹
تمام سوره	قارعه	۶ تا ۷	غاشیه	۱ تا ۹ منهای ۷	اعلی	۱۰
تمام سوره	صافات	۱۷ تا ۲۴	غاشیه	۱ تا ۷	بروج	۱۱
۱۹ تا ۳۵	معارج	۷ تا ۱۳	قیامت	۱۲ تا ۲۲	بروج	۱۱
تمام سوره	مطففین	۲۰ تا ۴۰	قیامت	تمام سوره	تکویر	۱۲
تمام سوره	قدر	تمام سوره	تین	تمام سوره	انشراح	۱۳
۷ تا ۶۰	ذاریات	تمام سوره	واقعه	تمام سوره	ضحی	۱۴
تمام سوره	قمر	۱ تا ۲۷	رحمن	تمام سوره	ناس	۱۵
۱۷ تا ۵۲	قلم	۲۸ تا ۷۸	رحمن	۱ تا ۲۶	نازعات	۱۶
۱ تا ۱۶	دخان	تمام سوره	فاتحه	تمام سوره	لیل	۱۷

آیات	نام سوره	آیات	نام سوره	آیات	نام سوره	آیات
تمام سوره	محمد	۹۲	اسراء	۷۲	تمام سوره	نوح
تمام سوره	انفال	۹۳	نمل	۷۳	تمام سوره معهای آخری	مزمل
تمام سوره	صف	۹۴	زمر	۷۴	۱ تا ۵۴	طه
۱ تا ۱۳	احقاف	۹۵	زمر	۷۴	۶ تا ۴۸	حجر
۲۶ تا ۲۷	احقاف	۹۵	جاثیه	۷۵	۱ تا ۵۱	شعراء
تمام سوره	جمعه	۹۶	تغابن	۷۶	تمام سوره	دهر
۳۰ تا ۷۶	آل عمران	۹۷	هود	۷۷	۱ تا ۲۴	ص
تمام سوره	منافقون	۹۸	فصلت	۷۸	۲۹ تا ۶۶	ص
۱ تا ۱۷	حج	۹۹	روم	۷۹	تمام سوره	ق
۳۱ تا ۴۲	حج	۹۹	روم	۷۹	تمام سوره	یس
۶۹ تا ۷۷	حج	۹۹	اعراف	۸۰	۱۲ تا ۱۸۸	مؤمنون
تمام سوره	حشر	۱۰۰	اعراف	۸۰	۱ تا ۶۵	زخرف
تمام سوره	حدید	۱۰۱	انعام	۸۱	۸۱ تا ۸۹	زخرف
۱ تا ۳۴	نور	۱۰۲	انعام	۸۱	تمام سوره	انبیاء
۱ تا ۳	احزاب	۱۰۳	انعام	۸۱	تمام سوره	جن
۷ و ۸	احزاب	۱۰۳	عنکبوت	۸۲	۱ تا ۳۴	مریم
۴۱ تا ۴۷	احزاب	۱۰۳	سبا	۸۳	۴۲ تا ۷۵	مریم
۶۳ تا ۶۸	احزاب	۱۰۳	یونس	۸۴	تمام سوره	بینه
۴۷ تا ۶۰	نساء	۱۰۴	یوسف	۸۵	تمام سوره	فرقان
۱۳۰ تا ۱۷۴	نساء	۱۰۴	قصص	۸۶	تمام سوره	ملک
تمام سوره	رعد	۱۰۵	قصص	۸۶	۴۳ تا ۵۲	ابراهیم
تمام سوره	فتح	۱۰۶	قصص	۸۶	۱ تا ۳۴	نحل
۸ تا ۱۲	طلاق	۱۰۷	مؤمن	۸۷	۴۳ تا ۶۶	نحل
تمام سوره	حجرات	۱۰۸	مؤمن	۸۷	۱۰۰ تا ۱۰۷	نحل
۱ تا ۳۷	توبه	۱۰۹	لقمان	۸۸	۱ تا ۷	کهف
تمام سوره	نصر	۱۱۰	شوری	۸۹	۵۹ تا ۱۰۲	کهف
تمام سوره	مجادله	۱۱۱	بقره	۹۰	تمام سوره	سجده
تمام سوره	ممتحنه	۱۱۲	بقره	۹۰	۹ تا ۵۴	اسراء
تمام سوره	تحریم	۱۱۳	فاطر	۹۱	۶۳ تا ۶۷	اسراء
۱ تا ۹	مائده	۱۱۴	فاطر	۹۱	۷۳ تا ۸۳	اسراء

(جدول ۱۰۳)

صورت ترتیبی و سال‌های نزول سوره‌های قرآن

برطبق قرآن اعتمادالسلطنه به نقل از یک مأخذ اروپائی
 مأخوذ از صفحه ۴۳۴ قرآن کشف‌الایات دار کتابفروشی علمیه اسلامیة
 چاپ تهران ، تیرماه ۱۳۲۸ ، رمضان ۱۳۶۸

شماره رسمی	سوره	آیه	شماره رسمی	سوره	آیه	شماره رسمی	سوره	آیه	شماره رسمی	سوره	آیه	شماره رسمی	سوره	آیه
۵۶	واقعه	۴۸	۸۳	مطففین	۳۱	۱۰۰	عادیات	۱۶	۱	فاتحه	۱			
۵۵	رحمن	۴۹	۸۲	انفطار	۳۲	۹۹	زلزال	۱۷	۱۱۴	ناس	۲			
۵۴	قمر	۵۰	۸۱	تکویر	۳۳	۹۶	علق	۱۸	۱۳	فلق	۳			
۵۳	نجم	۵۱	۸۰	عبس	۳۴	۹۵	تین	۱۹	۱۱۲	اخلاص	۴			
۵۲	طور	۵۲	۷۹	نازعات	۳۵	۹۴	انشراح	۲۰	۱۱۱	تبت	۵			
۵۱	ذاریات	۵۳	۷۸	نباء	۳۶	۹۳	ضحی	۲۱	۱۱۰	نصر	۶			
۵۰	ق	۵۴	۷۷	مرسلات	۳۷	۹۲	لیل	۲۲	۱۰۹	کافرون	۷			
۴۶	احقاف	۵۵	۷۶	دھر (انسان)	۳۸	۹۱	شمس	۲۳	۱۰۸	کوثر	۸			
۴۵	جاثیه	۵۶	۷۵	قیامت	۳۹	۹۰	بلد	۲۴	۱۰۷	ماعون	۹			
۴۴	دخان	۵۷		مدثر	۴۰	۸۹	فجر	۲۵	۱۰۶	قریش	۱۰			
۴۳	زخرف	۵۸	۷۴	مزمل	۴۱	۸۸	غاشیه	۲۶	۱۰۵	فیل	۱۱			
۴۲	شوری	۵۹	۷۲	جن	۴۲									
۴۱	فصلت	۶۰	۷۱	نوح	۴۳	۸۷	اعلی	۲۷	۱۰۴	هُمَزَه	۱۲			
۴۰	مؤمن (غافر)	۶۱	۷۰	معارج	۴۴	۸۶	طارق	۲۸	۱۰۳	عصر	۱۳			
۳۹	زمر	۶۲	۶۹	حاقه	۴۵	۸۵	نوح	۲۹	۱۰۲	تکائر	۱۴			
			۶۸	قلم	۴۶									
			۶۷	ملک	۴۷	۸۴	انشقاق	۳۰	۱۰۱	قارعه	۱۵			

ردیف	سوره	شماره رسمی	ردیف	سوره	شماره رسمی	ردیف	سوره	شماره رسمی	ردیف	سوره	شماره رسمی	ردیف	سوره	شماره رسمی												
هفتم بعثت	۶۳	ص	۳۸	۷۸	طه	۲۰	۹۱	قدر	۹۷	۱۰۴	نساء	۴	اول هجرت	۶۴	صافات	۳۷	۷۹	مریم	۱۹	۹۲	تغابن	۶۴	۱۰۵	نور	۲۴	
	۶۵	یس	۳۶	۸۰	کهف	۱۸	۹۳	منافقون	۶۳	هفتم هجرت	۱۰۶	طلاق		۶۵	۶۶	فاطر	۳۵	۸۱	اسراء	۱۷	۹۴	جمعه	۶۲	۱۰۷	تحریم	۶۶
	۶۷	سبا	۳۴	۸۲	نحل	۱۶	۹۵	بینه	۹۸		دوم هجرت	۱۰۸		احزاب	۳۳	۶۷	سبا	۳۴	۸۲	نحل	۱۶	۹۵	بینه	۹۸	۱۰۸	احزاب
	۶۸	سجده	۳۲	۸۳	حجر	۱۵	۹۶	صف	۶۱	سوم هجرت	۱۰۹	فتح		۴۸	۶۸	سجده	۳۲	۸۳	حجر	۱۵	۹۶	صف	۶۱	۱۰۹	فتح	۴۸
۶۹	لقمان	۳۱	۸۴	ابراهیم	۱۴	۹۷	حدید	۵۷	چهارم هجرت		۱۱۰	انفال	۸	۶۹	لقمان	۳۱	۸۴	ابراهیم	۱۴	۹۷	حدید	۵۷	۱۱۰	انفال	۸	
هشتم بعثت	۷۰	روم	۳۰	۸۵	رعد	۱۳	۹۸	محمد	۴۷	پنجم هجرت	۱۱۱	توبه	۹	۷۱	عنکبوت	۲۹	۸۶	یوسف	۱۲	۹۹	مجادله	۵۸	۱۱۲	بقره	۲	
	۷۱	عنکبوت	۲۹	۸۶	یوسف	۱۲	۹۹	مجادله	۵۸		ششم هجرت	۱۱۲	بقره	۲	۷۲	قصص	۲۸	۸۷	هود	۱۱	۱۰۰	حشر	۵۹	۱۱۳	آل عمران	۳
نهم بعثت	۷۲	قصص	۲۸	۸۷	هود	۱۱	۱۰۰	حشر	۵۹	هفتم هجرت	۱۱۳	آل عمران	۳	۷۳	نمل	۲۷	۸۸	یونس	۱۰	۱۰۱	ممتحنه	۶۰	۱۱۴	مائده	۵	
	۷۴	شعراء	۲۶	۸۹	اعراف	۷	۱۰۲	حجرات	۴۹																	
	۷۵	فرقان	۲۵	۹۰	انعام	۶	۱۰۳	حج	۲۲																	

ترتیب ردیف‌بندی سوره‌های مکی درست در جهت عکس ترتیب تنظیم قرآنهاست رسمی است و چنین فرض کرده است که قرآن را در جهت خلاف ترتیب نزول، سوره‌بندی کرده‌اند ولی همین قاعده و فرضیه را در مورد سوره‌های مدنی مجبور شده است نقض کند و در آنجا پس‌وپیش قرار داده است.

این جدول از قرآن با ترجمه و کشف‌الایات و کشف‌المطالب اعتمادالسلطنه وزیر انطباعات ناصرالدین شاه اخذ شده است. کشف‌المطالب را خود اعتمادالسلطنه از روی ترتیب یکی از علمای مغرب ساخته و پرداخته است و در آخرش فهرستی از نام سنوات و سور مکیه و مدینه داده است بدون آنکه مأخذ و مدرک نماید. تاریخ تحریر این قرآن ۱۳۱۳ قمری است و متصدی آن سرهنگ معتمدالسلطان و به خط میرزا عبدالباقی تفرشی بوده است.

(جدول ۱۰۴)

ترتیب نزول سوره‌های قرآن

به قول ابراهیم بن عمر بقاعی

بر طبق استخراج شیخ ابو عبدالله زنجانی، صاحب کتاب «تاریخ قرآن»، ترجمه ابوالقاسم سحاب، سال ۱۳۴۱، مأخوذ از کتاب «نظم الدرر و تناسق الآیات و السُّور»، تألیف ابراهیم بن عمر بقاعی (قرن ۹ هجری)، فهرست ابن‌الندیم، کتاب ابی‌القاسم عمر بن محمد عبدالکافی، با استفاده از نظریات نولدکه آلمانی. اسناد این روایت به نقل از تفسیر حاجی میرزا سیدعلی مفسر «مقتنیات الدرر» و به نقل از فخرالبیان، سید ابوالمحامد مهدی از ابوالقاسم عبدالله از ابونصر، از ابوحامد، از فزاری ابویوسف یعقوب، از محمد بن یزید سلمی، از زید بن ابی موسی، از عمرو بن هارون، از عثمان بن عطا، از پدرش ابن عباس می‌باشد.

سوره	استثناء	سوره	استثناء	سوره	استثناء	سوره	استثناء	سوره	استثناء
۱ علق		۱۵ کوثر		۸ اعلی		۲۲ اخلاص		۱ علق	
۲ قلم	} ۱۷ تا ۳۳ ۴۸ تا ۵۰ مدنی	۱۶ تکوین	} ۴ تا آخر (مدنی)	۹ لیل	} ۱۰ و ۱۱ و ۱۲	۲۳ نجم	} ۳۳	۲ قلم	}
۳ مزمل		۱۷ ماعون		۱۰ فجر		۲۴ عبس		۳ مزمل	
۴ مدثر		۱۸ کافرون		۱۱ ضحی		۲۵ قدر		۴ مدثر	
۵ فاتحه		۱۹ فیل		۱۲ انشراح		۲۶ شمس		۵ فاتحه	
۶ تبت		۲۰ فلق		۱۳ عصر		۲۷ بروج		۶ تبت	
۷ تکویر		۲۱ ناس		۱۴ عادیات		۲۸ تین		۷ تکویر	

سوره	استثناء	سوره	استثناء	سوره	استثناء	سوره	استثناء	سوره	استثناء
قريش	۲۹	يونس	۵۱	انبیاء	۷۳	۴۱ و ۹۴ تا ۹۶	۹۶ تا ۹۴ و ۴۱	محمّد	۹۵
قارعه	۳۰	هود	۵۲	مؤمنون	۷۴	۱۱۴ و ۱۷، ۱۵، ۱۲	۱۱۴ و ۱۷، ۱۵، ۱۲	رعده	۹۶
قيامت	۳۱	يوسف	۵۳	سجده	۷۵	۱ و ۲ و ۳ و ۷	۱ و ۲ و ۳ و ۷	رحمن	۹۷
هُمَزَه	۳۲	حجر	۵۴	طور	۷۶	۷۸	۷۸	دهر (انسان)	۹۸
مرسلات	۳۳	انعام	۵۵	ملك	۷۷	۲۰ و ۲۳ و ۹۱ و ۹۳ و ۱۱۴ و ۱۴۲ و ۱۵۱ و ۱۵۳ و ۱۵۴	۲۰ و ۲۳ و ۹۱ و ۹۳ و ۱۱۴ و ۱۴۲ و ۱۵۱ و ۱۵۳ و ۱۵۴	طلاق	۹۹
ق	۳۴	صافات	۵۶	حافه	۷۸			بينه	۱۰۰
بلد	۳۵	لقمان	۵۷	معارج	۷۹	۲۶ تا ۲۸	۲۶ تا ۲۸	حشر	۱۰۱
طارق	۳۶	سبا	۵۸	نبأ	۸۰	۶	۶	نور	۱۰۲
قمر	۳۷	زمر	۵۹	نازعات	۸۱	۵۳ تا ۵۵	۵۳ تا ۵۵	حج } ۵۱ تا ۵۴ بين مکه و مدینه	۱۰۳
ص	۳۸	مؤمن	۶۰	انفطار	۸۲	۵۸ و ۵۹	۵۸ و ۵۹	مناقفون	۱۰۴
اعراف	۳۹	فصلت	۶۱	انشقاق	۸۳			مجادله	۱۰۵
جن	۴۰	شورى	۶۲	روم	۸۴	۲۲ تا ۲۴ و ۲۶	۲۲ تا ۲۴ و ۲۶	حجرات	۱۰۶
يس	۴۱	زخرف	۶۳	عنكبوت	۸۵	۵۴	۵۴	تحریم	۱۰۷
فرقان	۴۲	دخان	۶۴	مطففين	۸۶			تعاين	۱۰۸
فاطر	۴۳	جاثيه	۶۵	بقره	۸۷	۱۴	۱۴	صف	۱۰۹
مريم	۴۴	احقاف	۶۶	انفال	۸۸	۹ و ۱۴ و ۳۴	۹ و ۱۴ و ۳۴	جمعه	۱۱۰
طه	۴۵	ذاريات	۶۷	آل عمران	۸۹			فتح } در مراجعت از حدیبیه	۱۱۱
واقعه	۴۶	غاشيه	۶۸	احزاب	۹۰			مائده	۱۱۲
شعراء	۴۷	كهف	۶۹	ممتحنه	۹۱	۲۷ و ۸۲ تا ۱۰۱	۲۷ و ۸۲ تا ۱۰۱	توبه	۱۱۳
نحل	۴۸	نمل	۷۰	نساء	۹۲	۳ آيه آخر	۳ آيه آخر	نصر	۱۱۴
قصص	۴۹	نوح	۷۱	زلزال	۹۳				
اسراء	۵۰	ابراهيم	۷۲	حديد	۹۴	۳۳ و ۳۴	۳۳ و ۳۴		

(جدول ۱۰۵)

ترتیب نزول سوره‌های قرآن

به قول محمد بن نعمان بشیر

به روایت ابن الندیم

(در کتاب «غورالعلوم» معروف به «فهرست» پس از ۷ روایت)

سوره	سوره	سوره	سوره	سوره	سوره	سوره	سوره	سوره	سوره	سوره	سوره	سوره
حج	طارق	انعام	حجر	رحمن	فیل	علق	۱					
منافقون	بقره	نمل	صافات	جن	اخلاص	قلم	۲					
مجادله	انفال	نوح	لقمان	یس	فلق	مزمل	۳					
حجرات	احزاب	ابراهیم	مؤمنون	اعراف	ناس	مدثر	۴					
تحریم	آل عمران	سجده	سبا	فرقان	نجم	تبت	۵					
جمعه	ممتحنه	طور	انبیاء	ص	عبس	تکویر	۶					
تغابن	نساء	ملک	زمر	فاطر	قدر	اعلی	۷					
صف	زلزال	حاقه	مؤمن	مریم	شمس	انشراح	۸					
فتح	حدید	معارج	فصلت	طه	بروج	عصر	۹					
مائده	محمد	نبأ	شوری	واقعه	تین	فجر	۱۰					
توبه	رعد	نازعات	زخرف	شعراء	قریش	ضحی	۱۱					
	دھر(انسان)	انفطار	دخان	نحل	قارعه	لیل	۱۲					
	طلاق	انشقاق	جاثیه	قصص	قیامت	عادیات	۱۳					
	بینه	روم	احقاف	اسراء	هُمَزَه	کوثر	۱۴					
	حشر	عنکبوت	ذاریات	هود	مرسلات	تکاثر	۱۵					
	نصر	مطففین	غاشیه	یوسف	ق	ماعون	۱۶					
	نور	قمر	کهف	یونس	بلد	کافرون	۱۷					

اختلافات اساسی فهرست نعمان بشیر با فهرست بقاعی :

نام سوره	رحمن	مؤمنون	انبیاء	انعام	قمر	طارق	نصر
شماره ترتیب در فهرست نعمان بشیر	۳۵	۵۵	۵۷	۶۹	۸۵	۸۶	۱۰۱
شماره ترتیب در فهرست بقاعی	۹۷	۷۴	۷۳	۵۵	۳۷	۳۶	۱۱۴

ایزادهای عمده به این دو صورت :

سوره	نعمان بشیر	بقاعی	پیشنهادی	سوره	نعمان بشیر	بقاعی	پیشنهادی	سوره	نعمان بشیر	بقاعی	پیشنهادی	سوره	نعمان بشیر	بقاعی	پیشنهادی
ق	۳۳	۳۴	۵۸	یونس	۵۱	۵۱	۵۴	نازعات	۸۴	۸۴	۸۴	۲۰	۷۹	۸۱	۱۶
رحمان	۳۵	۹۷	۳۱	لقمان	۵۴	۵۷	۲۸	انفطار	۸۲	۸۸	۸۸	۱۵	۸۰	۸۲	۷
جن	۳۶	۴۰	۶۳	مؤمنون	۵۵	۷۴	۶۲	انشقاق	۶۴	۶۰	۶۰	۱۹	۸۱	۸۳	۲۳
یس	۳۷	۴۱	۵۹	سبا	۵۶	۵۸	۶۰	مطففین	۸۵	۸۳	۸۳	۳۵	۸۴	۸۶	۴۵
اعراف	۳۸	۳۹	۸۰	انبیاء	۵۷	۷۳	۸۷	قمر	۶۵	۶۲	۶۲	۴۹	۸۵	۳۷	۴۸
فرقان	۳۹	۴۲	۶۶	زمر	۵۸	۵۹	۶۶	طارق	۸۰	۷۴	۷۴	۹	۸۶	۳۶	۶
ص	۴۰	۳۸	۵۷	شوری	۶۱	۶۲	۵۹	زلزال	۸۳	۸۹	۸۹	۱۱	۹۳	۹۳	۴۱
فاطر	۴۱	۴۳	۹۱	غاشیه	۶۷	۶۸	۸۶	رعد	۲۱	۲۷	۲۷	۹۰	۹۶	۹۶	۱۰۴
مریم	۴۲	۴۴	۶۴	انعام	۶۹	۵۵	۵۸	دهر	۸۹	۸۱	۸۱	۳۴	۹۷	۹۸	۵۶
واقعه	۴۴	۴۶	۳۰	نوح	۷۱	۷۱	۲۳	نصر	۵۲	۵۱	۵۱	۱۱۱	۱۰۱	۱۱۴	۱۱۰
نحل	۴۶	۴۸	۶۹	طور	۷۴	۷۶	۷۳	جمعه	۲۲	۴	۴	۹۴	۱۰۸	۱۱۰	۹۶
قصص	۴۷	۴۹	۸۶	حاقه	۷۶	۷۸	۷۹	تغابن	۲۴	۳۴	۳۴	۹۳	۱۰۹	۱۰۸	۷۶
هود	۴۹	۵۲	۷۷	معارج	۷۷	۷۹	۷۵	صف	۳۲	۴۴	۴۴	۹۸	۱۱۰	۱۰۹	۹۴
یوسف	۵۰	۵۳	۸۵	نبأ	۷۸	۸۰	۷۷		۲۶	۲۰	۲۰				

(جدول ۱۰۶)

ترتیب سوره‌ها در مصحف عبدالله بن عباس

شاگرد حضرت امیر (ع)

به نقل آقای زنجانی از فهرست ابن‌الندیم و مقدمه تفسیر شهرستانی

سوره	سوره	سوره	سوره	سوره	سوره	سوره	سوره	سوره	سوره	سوره	سوره	سوره	
۱	علق	۱۸	فیل	۳۵	قمر	۵۲	انعام	۶۹	ابراهیم	۸۶	آل‌عمران	۱۰۳	مجادله
۲	قلم	۱۹	کافرون	۳۶	ص	۵۳	صافات	۷۰	انبیاء	۸۷	حشر	۱۰۴	حجرات
۳	ضحی	۲۰	اخلاص	۳۷	اعراف	۵۴	لقمان	۷۱	مؤمنون	۸۸	احزاب	۱۰۵	تحريم
۴	مزمّل	۲۱	نجم	۳۸	جن	۵۵	سبا	۷۲	رعد	۸۹	نور	۱۰۶	تغابن
۵	مدثر	۲۲	عبس	۳۹	یس	۵۶	زمر	۷۳	طور	۹۰	ممتحنه	۱۰۷	صف
۶	فاتحه	۲۳	قدر	۴۰	فرقان	۵۷	مؤمن	۷۴	ملک	۹۱	فتح	۱۰۸	مائده
۷	تبت	۲۴	شمس	۴۱	فاطر	۵۸	فصلت	۷۵	حاقه	۹۲	نساء	۱۰۹	توبه
۸	تکویر	۲۵	بروج	۴۲	مریم	۵۹	شوری	۷۶	معارج	۹۳	زلزال	۱۱۰	نصر
۹	اعلی	۲۶	تین	۴۳	طه	۶۰	زخرف	۷۷	نبأ	۹۴	حج	۱۱۱	واقعه
۱۰	لیل	۲۷	قریش	۴۴	شعراء	۶۱	دخان	۷۸	نازعات	۹۵	حدید	۱۱۲	عادیات
۱۱	فجر	۲۸	قارعه	۴۵	نمل	۶۲	جاثیه	۷۹	انفطار	۹۶	محمد	۱۱۳	فلق
۱۲	انشراح	۲۹	قیامت	۴۶	قصص	۶۳	احقاف	۸۰	انشقاق	۹۷	دهر	۱۱۴	ناس
۱۳	رحمن	۳۰	هُمَزَه	۴۷	اسراء	۶۴	ذاریات	۸۱	روم	۹۸	طلاق		
۱۴	عصر	۳۱	مرسلات	۴۸	یونس	۶۵	غاشیه	۸۲	عنکبوت	۹۹	بینه		
۱۵	کوثر	۳۲	ق	۴۹	هود	۶۶	کهف	۸۳	مطففین	۱۰۰	جمعه		
۱۶	تکواثر	۳۳	بلد	۵۰	یوسف	۶۷	نحل	۸۴	بقره	۱۰۱	سجده		
۱۷	ماعون	۳۴	طارق	۵۱	حجر	۶۸	نوح	۸۵	انفال	۱۰۲	منافقون		

۱. بلاشر قسمت مدنی این فهرست را ذکر کرده و از «یعقوبی» نقل می‌کند و می‌گوید شبیه به فهرست مبانی است و به روایت از ابوصالح به ابن‌عباس از طریق انگلیسی منتهی می‌شود.

۵۶۲ _____ مجموعه آثار (۱۲)، سیر تحول قرآن (۱)

فهرست مصحف عبدالله بن عباس خیلی شبیه به فهرست بقاعی و نعمان بشیر است ولی در چند مورد زیر اختلاف آشکار دارد:

شماره ترتیب سوره‌های دارای اختلاف آشکار در فهرست‌های مورد بررسی

سوره صورت‌ها	رحمن	انعام	انبیاء	رعد	قمر	طارق	جمعه	سجده	واقعه	فلق	ناس
ابن عباس	۱۳	۵۲	۷۰	۷۲	۳۵	۳۴	۱۰۰	۱۰۱	۱۱۱	۱۱۳	۱۱۴
بشیر	۳۵	۶۹	۵۷	۹۶	۸۵	۸۶	۱۰۸	۷۳	۴۴	۲۰	۲۱
بقاعی	۹۷	۵۵	۷۳	۹۶	۳۷	۳۶	۱۱۰	۷۵	۴۶	۲۰	۲۱
پیشنهادی	۳۱	۸۱	۶۲	۱۰۵	۴۸	۶	۹۶	۷۱	۳۰	۳۶	۱۵
بلاشر	۲۸	۸۹	۶۵	۹۰	۴۹	۹	۹۴	۷۰	۲۳	۴۶	۴۷

(جدول ۱۰۷)

ترتیب سوره‌ها در مصحف حضرت امام صادق (ع)

(صفحه ۱۰۰ زنجانی نقل از شهرستانی)

مدنی				مکی									
سوره	آیة	سوره	آیة	سوره	آیة	سوره	آیة	سوره	آیة	سوره	آیة	سوره	آیة
حج	۱۰۳	بقره	۸۶	نحل	۶۹	یوسف	۵۲	طارق	۳۵	فیل	۱۸	علق	۱
منافقون	۱۰۴	انفال	۸۷	نوح	۷۰	حجر	۵۳	قمر	۳۶	فلق	۱۹	قلم	۲
مجادله	۱۰۵	آل عمران	۸۸	ابراهیم	۷۱	انعام	۵۴	ص	۳۷	ناس	۲۰	مزمل	۳
حجرات	۱۰۶	احزاب	۸۹	انبیاء	۷۲	صافات	۵۵	اعراف	۳۸	اخلاص	۲۱	مدثر	۴
تحریم	۱۰۷	ممتحنه	۹۰	مؤمنون	۷۳	لقمان	۵۶	جن	۳۹	نجم	۲۲	تبت	۵
صف	۱۰۸	نساء	۹۱	سجده	۷۴	سبا	۵۷	یس	۴۰	عبس	۲۳	تکویر	۶
جمعه	۱۰۹	زلزال	۹۲	طور	۷۵	زمر	۵۸	فرقان	۴۱	قدر	۲۴	اعلی	۷
تغابن	۱۱۰	حدید	۹۳	ملک	۷۶	مؤمن	۵۹	فاطر	۴۲	شمس	۲۵	لیل	۸
فتح	۱۱۱	محمد	۹۴	حاقه	۷۷	فصلت	۶۰	مریم	۴۳	بروج	۲۶	فجر	۹
توبه	۱۱۲	رعد	۹۵	معارج	۷۸	شوری	۶۱	طه	۴۴	تین	۲۷	ضحی	۱۰
مائده	۱۱۳	رحمان	۹۶	نبأ	۷۹	زخرف	۶۲	واقعه	۴۵	قریش	۲۸	انشراح	۱۱
ناس	۱۱۴	دهر	۹۷	نازعات	۸۰	دخان	۶۳	شعراء	۴۶	قارعه	۲۹	عصر	۱۲
		طلاق	۹۸	انفطار	۸۱	جاثیه	۶۴	نمل	۴۷	قیامت	۳۰	عادیات	۱۳
		یینه	۹۹	انشقاق	۸۲	احقاف	۶۵	قصص	۴۸	هُمَزَه	۳۱	کوثر	۱۴
		حشر	۱۰۰	روم	۸۳	ذاریات	۶۶	اسراء	۴۹	مرسلات	۳۲	تکائر	۱۵
		نصر	۱۰۱	عنکبوت	۸۴	غاشیه	۶۷	یونس	۵۰	ق	۳۳	ماعون	۱۶
		نور	۱۰۲	مطففین	۸۵	کهف	۶۸	هود	۵۱	بلد	۳۴	کافرون	۱۷

آقای تقوی در کتاب «تاریخ قرآن مجید» خود در صفحات ۷۷ تا ۷۹، ترتیب سوره‌های مکی و مدنی قرآن، به عقیده «نولدکه» را آورده است ولی با اصلاحات خیلی مختصر به عینه همین صورت است و ظاهراً اشتباه می‌باشد.

بلاشر (در صفحه ۲۴۵) که قسمت مدنی این صورت را آورده است (با اختلاف و تعویض محل سوره مائده (۵) و توبه (۹) از یک طرف و صف (۶۱) و جمعه (۶۲) و تغابن (۶۴) که باید تبدیل به جمعه - تغابن - صف شود) آن را یک ردیف‌بندی شیعی می‌داند که در کتاب‌های:

- ۱- فضائل القرآن ابن ضریس ،
- ۲- کتاب فی عدد السور و الآیات القرآن عمر بن محمد بن عبدالکافی،
- ۳- المبانی لنظم المعانی نامعلوم که از طریق عطا به ابن عباس منتهی می‌شود،
- ۴- تاریخ الخمیس دیار بکری با پاره‌ای تعبیرات،
- ۵- فهرست محمد ابن الندیم که به محمد بن نعمان بشیر با اصلاحات بارزی منتهی می‌شود.

و در آخر اضافه می‌کند که این صورت با اصلاحات مربوطه، همان است که به حضرت صادق (ع) منسوب می‌باشد.

(جدول ۱۰۸)

جمع و مقایسه بین جداول ۱۰۴ تا ۱۰۷ سابق

ردیف	مقامی	پتھر	زبان	حصرت صادق	ردیف	مقامی	پتھر	زبان	حصرت صادق	ردیف	مقامی	پتھر	زبان	حصرت صادق
۱	علق	علق	علق	۴۵	عبر	قدر	عبر	عبر	۲۳	علق	علق	علق	علق	واقعہ
۲	قلم	قلم	قلم	۴۶	شمس	قدر	شمس	قدر	۲۴	عبر	قلم	قلم	قلم	شعراء
۳	مزل	مزل	مزل	۴۷	شمس	بروج	شمس	بروج	۲۵	مزل	ضحی	مزل	مزل	نمل
۴	مدثر	مدثر	مدثر	۴۸	بروج	تین	بروج	تین	۲۶	مدثر	مزل	مدثر	مدثر	قصص
۵	فاتحہ	تبت	تبت	۴۹	تین	قریش	تین	قریش	۲۷	تبت	مدثر	تبت	تبت	اسراء
۶	تبت	تکویر	فاتحہ	۵۰	اسراء	یوسف	اسراء	یوسف	۲۸	تکویر	تبت	تکویر	تبت	یونس
۷	تکویر	اعلیٰ	تبت	۵۱	یونس	حجر	یونس	حجر	۲۹	اعلیٰ	تبت	تکویر	تکویر	هود
۸	اعلیٰ	انشراح	تکویر	۵۲	هود	حجر	انعام	یوسف	۳۰	لیل	تکویر	انشراح	اعلیٰ	یوسف
۹	لیل	عصر	اعلیٰ	۵۳	یوسف	صافات	صافات	حجر	۳۱	فجر	اعلیٰ	عصر	لیل	حجر
۱۰	فجر	فجر	لیل	۵۴	حجر	لقمان	لقمان	انعام	۳۲	ضحی	لیل	فجر	فجر	انعام
۱۱	ضحیٰ	ضحیٰ	ضحیٰ	۵۵	انعام	مؤمنون	سبا	صافات	۳۳	انشراح	فجر	ضحیٰ	ضحیٰ	صافات
۱۲	انشراح	لیل	انشراح	۵۶	صافات	سبا	لقمان	لقمان	۳۴	عصر	انشراح	لیل	انشراح	لقمان
۱۳	عصر	عادیات	رحمن	۵۷	لقمان	انبیاء	مؤمنون	سبا	۳۵	عادیات	رحمن	عادیات	عصر	سبا
۱۴	عادیات	کوثر	عصر	۵۸	سبا	زمر	فصلت	زمر	۳۶	کوثر	عصر	کوثر	عادیات	زمر
۱۵	کوثر	تکائر	کوثر	۵۹	زمر	مؤمن	شوری	مؤمن	۳۷	تکائر	کوثر	کوثر	کوثر	مؤمن
۱۶	تکائر	تکائر	ماعون	۶۰	مؤمن	فصلت	زخرف	فصلت	۳۸	ص	ماعون	تکائر	تکائر	فصلت
۱۷	ماعون	کافرون	ماعون	۶۱	فصلت	شوری	دخان	شوری	۳۹	اعراف	کافرون	ماعون	ماعون	شوری
۱۸	کافرون	فیل	فیل	۶۲	شوری	زخرف	دخان	زخرف	۴۰	جن	فیل	فیل	کافرون	زخرف
۱۹	فیل	فیل	فیل	۶۳	زخرف	دخان	احقاف	دخان	۴۱	یس	فلق	کافرون	فیل	دخان
۲۰	فلق	فلق	فلق	۶۴	دخان	جاثیہ	ذاریات	جاثیہ	۴۲	فرقان	ناس	اخلاص	فلق	جاثیہ
۲۱	ناس	ناس	ناس	۶۵	جاثیہ	احقاف	غاشیہ	احقاف	۴۳	فاطر	اخلاص	نجم	ناس	احقاف
۲۲	اخلاص	نجم	عبر	۶۶	احقاف	ذاریات	کھف	ذاریات	۴۴	مریم	نجم	عبر	اخلاص	ذاریات

مدنی					مکی				
ردیف	نقشه	تبت	ز.ب.ر	نصرت صادق	ردیف	نقشه	تبت	ز.ب.ر	نصرت صادق
۶۷	ذاریات	غاشیه	نحل	غاشیه	۹۱	ممتحنه	ممتحنه	فتح	نساء
۶۸	غاشیه	کهف	نوح	کهف	۹۲	نساء	نساء	نساء	زلزال
۶۹	کهف	انعام	ابراهیم	نحل	۹۳	زلزال	زلزال	زلزال	حدید
۷۰	نمل	نمل	انبیاء	نوح	۹۴	حدید	حدید	حج	محمد
۷۱	نوح	نوح	مؤمنون	ابراهیم	۹۵	محمد	محمد	حدید	رعد
۷۲	ابراهیم	ابراهیم	رعد	انبیاء	۹۶	رعد	رعد	محمد	رحمان
۷۳	انبیاء	سجده	طور	مؤمنون	۹۷	رحمان	انسان	انسان	انسان
۷۴	مؤمنون	طور	ملک	سجده	۹۸	انسان	طلاق	طلاق	طلاق
۷۵	سجده	ملک	حاقه	طور	۹۹	طلاق	بیّنه	بیّنه	بیّنه
۷۶	طور	حاقه	معارض	ملک	۱۰۰	بیّنه	حشر	جمعه	حشر
۷۷	ملک	معارض	نبأ	حاقه	۱۰۱	حشر	نصر	سجده	نصر
۷۸	حاقه	نبأ	نازعات	معارض	۱۰۲	نور	نور	منافقون	نور
۷۹	معارض	نازعات	انفطار	نبأ	۱۰۳	حج	حج	مجادله	حج
۸۰	نبأ	انفطار	انشقاق	نازعات	۱۰۴	منافقون	منافقون	حجرات	منافقون
۸۱	نازعات	انشقاق	روم	انفطار	۱۰۵	مجادله	مجادله	تحریم	مجادله
۸۲	انفطار	روم	عنکبوت	انشقاق	۱۰۶	حجرات	حجرات	تغابن	حجرات
۸۳	انشقاق	عنکبوت	مطففون	روم	۱۰۷	تحریم	تحریم	صف	تحریم
۸۴	روم	مطففین	بقره	عنکبوت	۱۰۸	تغابن	جمعه	مائده	صف
۸۵	عنکبوت	قمر	انفال	مطففین	۱۰۹	صف	تغابن	توبه	جمعه
۸۶	مطففین	طارق	آل عمران	بقره	۱۱۰	جمعه	صف	نصر	تغابن
۸۷	بقره	بقره	حشر	انفال	۱۱۱	فتح	فتح	واقعہ	فتح
۸۸	انفال	انفال	احزاب	آل عمران	۱۱۲	مائده	مائده	عادیات	توبه
۸۹	آل عمران	احزاب	نور	احزاب	۱۱۳	توبه	توبه	فلق	مائده
۹۰	احزاب	آل عمران	ممتحنه	ممتحنه	۱۱۴	نصر	نصر	ناس	ناس

*

* مرز سوره‌های مکی و مدنی در فهرست‌ها (جدول ۱۰۴ تا ۱۰۷)

مقایسه چهار صورت (بقاعی، بشیر، ابن عباس، حضرت صادق)

- ۱ - شباهت و قرابت فوق العاده زیاد، خصوصاً در ترتیب توالی؛ به احتمال قوی، هر چهار تا به یک منشاء و منبع واحد منتهی می‌شوند.
- ۲ - مع ذلک اختلاف وجود دارد. اختلافات خفیف و اختلافات بارز. خفیف‌ها در پس‌و‌پیش افتادن ردیف‌ها است و مهم نیست. بارزها کم‌اند ولی خوشبختانه خیلی بارز و آشکار، باز هم خوشبختانه در یک لیست دیده می‌شود که خود را متمایز می‌سازد در حالی که ۳ لیست دیگر تقریباً توافق دارند. بنابراین اختلافات بارز حتماً ناشی از اشتباه است و یک لیست خود را از سایرین جدا ساخته است. اختلافات بارز سه صورت اول نسبت به صورت ۴ (حضرت صادق)، به شرح زیر است:

در صورت ۱ (بقاعی): فاتحه $(\frac{5}{9})$ ، نصر $(\frac{114}{101})$.

در صورت ۲ (بشیر): عصر $(\frac{9}{12})$ ، رحمن $(\frac{35}{96})$ ، مؤمنون $(\frac{55}{73})$ ، انبیاء $(\frac{57}{72})$ ،

انعام $(\frac{69}{54})$ ، قمر $(\frac{85}{36})$ ، طارق $(\frac{86}{35})$.

در صورت ۳ (ابن عباس): ضحی $(\frac{3}{10})$ ، فاتحه $(\frac{6}{9})$ ، رحمن $(\frac{13}{96})$ ، رعد $(\frac{72}{95})$ ،

حشر $(\frac{87}{100})$ ، نور $(\frac{89}{102})$ ، فتح $(\frac{91}{111})$ ، حج $(\frac{94}{103})$ ، جمعه $(\frac{100}{109})$.

- ۳ - صورت ۳ (ابن عباس)، نسبت به سایرین از همه پر اختلاف‌تر و بنابراین پراشتباه‌تر است و صورت ۱ از صورت‌های ۲ و ۳ کمتر اختلاف بارز با صورت ۴ نشان می‌دهد.

۴ - صورت ۴ (منسوب به حضرت صادق) در هیچ مورد اختلاف بارز با اکثریت سه صورت دیگر ندارد، یعنی همه جا ردیف‌بندی آن اگر مورد تأیید تقریبی سه صورت دیگر نباشد اقلماً ۲ صورت دیگر با آن موافقت دارند (جز در مورد سوره فاتحه (۱) و رحمن (۵۵) که فقط یک رأی موافق دارد. شماره سوره رحمن (۵۵) به ترتیب چنین است: ۹۷، ۳۵، ۱۳، ۹۶ و شماره سوره فاتحه (۱): ۵ ، ؟ ، ۶ ، ؟)

بنابراین صورت ۴ را ما به عنوان صورت اصیل و جانشین سه صورت دیگر اختیار می‌نمائیم.

۵ - اختلافات بارز صورت ۴ (حضرت صادق)، با فهرست پیشنهادی و با بلاش:

نام سوره	حضرت صادق	پیشنهادی	بلاش	نام سوره	حضرت صادق	پیشنهادی	بلاش	نام سوره	حضرت صادق	پیشنهادی	بلاش
ق	۳۳	۵۸	۵۴	نمل	۴۷	۷۳	۶۷	شوری	۶۱	۸۹	۸۳
جن	۳۹	۶۳	۶۲	قصص	۴۸	۸۶	۷۹	غاشیه	۶۷	۲۷	۲۱
یس	۴۰	۵۹	۶۰	هود	۵۱	۷۷	۷۵	انعام	۵۴	۸۱	۸۹
اعراف	۳۸	۸۰	۸۷	یوسف	۵۲	۸۵	۷۷	نوح	۷۰	۵۱	۵۲
فرقان	۴۱	۶۶	۶۶	یونس	۵۰	۸۴	۸۴	طور	۷۵	۴	۲۲
ص	۳۷	۵۷	۵۹	لقمان	۵۶	۸۸	۸۲	حاقه	۷۷	۳۴	۲۴
فاطر	۴۲	۹۱	۸۶	سیا	۵۷	۸۳	۸۵	معارج	۷۸	۴۴	۳۲
مریم طه	۴۳ ۴۴	۶۴ ۵۳	۵۸ ۵۵	انبیاء	۷۲	۶۲	۶۵	نبأ	۷۹	۲۰	۲۶
واقعه	۴۵	۳۰	۲۳	زمر	۵۸	۷۴	۸۰	نازعات	۸۰	۱۶	۲۰

اصلاحات خیلی زیاد و مهم بر سر سوره‌های زیر است که از این طرف به آن طرف رفته است:

سوره	اعراف	غاشیه	انعام	نازعات	انشقاق	مطففین	زلزال
حضرت صادق	۳۸	۶۷	۵۴	۸۰	۸۲	۸۵	۹۲
پیشنهادی	۸۰	۲۷	۸۱	۱۶	۲۳	۴۵	۴۱

بلاشر	۸۷	۲۱	۸۹	۲۰	۱۹	۳۵	۱۱
-------	----	----	----	----	----	----	----

در کلیه این موارد هر قدر صورت منقول با صورت پیشنهادی مقابله دارد، مابین فهرست پیشنهادی و فهرست بلاشر نزدیکی و تأیید متقابل دیده می‌شود. به نظر از هیچ بابت معقول نمی‌آید و موردی نداشته است که در وسط سوره‌های مدنی بین سوره‌های نساء و حدید، در بحبوحه جدال‌های با اهل کتاب، جنگ با مشرکین و وضع قوانین و مقررات اجتماعی، سوره هشت آیه‌ای زلزال (۹۹) راجع به کیفیت حدوث قیامت و رؤیت اعمال، سبز شود! مگر در لابه‌لای آیات همین سوره‌ها نمی‌شد این حرفها را زد؟ تازه چه لزومی داشت بالحن و سبک و آهنگ سوره‌های ده دوازده سال قبل باشد؟ مثل اینکه یک سوره‌ای جا مانده باشد!... هم‌چنین است مظفین (۸۳) که به‌عنوان آخرین سوره مکه عنوان شده است؟ در زمان هجرت مسأله‌ای که مطرح نبوده کم‌فروشی است. بالاخره کلام خدا و تعلیمات رسول (ص) باید تناسب با احتیاج و اقتضا داشته باشد و به‌موقع خود برسد.

سوره اعراف (۷) هم که بعد از سوره‌های قمر (۵۴)، طارق (۸۶) و ص (۳۸) آمده است هیچ تناسب ندارد. سوره اعراف (۷) اخبار انبیاء و امم گذشته را فهرست‌وار تشریح می‌کند. حال چطور ممکن است چند سال بعد از آن تازه سوره شعراء (۲۶) که اشاره‌وار بعضی از این قضایا را ذکر می‌کند نازل شود؟ با این ترتیب چنین صورتی اعتبار خود را ازدست می‌دهد. مگر آنکه واقعیت و اصالت داشته باشد ولی قصد ردیف قرارداد سوره‌ها برحسب زمان نزول در کار نبوده است.

یادداشت‌های ۴۴-۴۶ ۱۵۶-۳۵۳ بلاشر.

در ۴۴ می‌گوید:

Des doutes subsistent sur l'autenticité de cette recension

و در ۱۵۶ می‌گوید:

La mention de ġāfar ás sadiq, parmi les «lecteurs» coraniques exclut, semble-t-il, la réalité d'une recension due á son initiative.

(جدول ۱۰۹)

ردیف بندی اتخاذی بلاشر

(در ترجمه فرانسه قرآن که به ترتیب نزول تنظیم شده است)

دوران I		دوران II		دوران III		دوران IV	
ردیف	سوره	آیه	سوره	آیه	سوره	آیه	سوره
۱	علق (آیه اول)	۲۵	مرسلات	۴۸	ذاریات	۶۹	فصلت
۲	مدثر (آیه اول)	۲۶	نبأ	۴۹	قمر	۷۰	سجده
۳	قریش	۲۷	قیامت	۵۰	قلم	۷۱	جاثیه
۴	ضحی	۲۸	رحمن	۵۱	صافات	۷۲	اسراء
۵	انشراح	۲۹	قدر	۵۲	نوح	۷۳	نحل
۶	عصر	۳۰	نجم	۵۳	دخان	۷۴	روم
۷	شمس	۳۱	تکواتر	۵۴	ق	۷۵	هود
۸	ماعون	۳۱ الف	علق (بقیه)	۵۵	طه	۷۶	ابراهیم
۹	طارق	۳۲	معارج	۵۶	شعراء	۷۷	یوسف
۱۰	تین	۳۳	مزل	۵۷	حجر	۷۸	مؤمن
۱۱	زلزال	۳۴	دهر	۵۸	مریم	۷۹	قصص
۱۲	قارعه	۳۵	مطففین	۵۹	ص	۸۰	زمر
۱۳	عادیات	۳۵ الف	مدثر (بقیه)	۶۰	یس	۸۱	عنکبوت
۱۴	لیل	۳۶	تبت	۶۱	زخرف	۸۲	لقمان
۱۵	انفطار	۳۷	کوثر	۶۲	جن	۸۳	شوری
۱۶	اعلی	۳۸	هُمَزَه	۶۳	ملک	۸۴	یونس
۱۷	عبس	۳۹	بلد	۶۴	مؤمنون	۸۵	سباء
۱۸	تکویر	۴۰	فیل	۶۵	انبیاء	۸۶	فاطر
۱۹	انشقاق	۴۱	فجر	۶۶	فرقان	۸۷	اعراف
۲۰	نازعات	۴۲	بروج	۶۷	نمل	۸۸	احقاف
۲۱	غاشیه	۴۳	اخلاص	۶۸	کهف	۸۹	انعام
۲۲	طور	۴۴	کافرون			۹۰	رعد
۲۳	واقعه	۴۵	فاتحه				
۲۴	حاقه	۴۶	فلق				
		۴۷	ناس				

این صورت در چهار دوران (périodes) تنظیم شده است :

دوران اول -	۱ تا	۴۷	سوره ۴۷
دوران دوم -	۴۸ تا	۶۸	سوره ۲۱
دوران سوم -	۶۹ تا	۹۰	سوره ۲۲
دوران چهارم -	۹۱ تا	۱۱۴	سوره ۲۴
	جمع		۱۱۴ سوره

لیست اصلی بلاشر شامل ۱۱۶ شماره می‌باشد، زیرا سوره‌های علق (۹۶) و مدثر (۷۴) را به دو قسمت تقسیم کرده پنج آیه اول سوره علق (۹۶) را در شماره ۱ گذارده و بقیه را در شماره ۳۲. به هفت آیه اول سوره مدثر (۷۴) نیز شماره ۲ داده و به بقیه شماره ۳۶. ولی ما برای سهولت مقایسه با سایر فهرست‌ها و رعایت تعداد رسمی سوره‌های قرآن برای هر یک از دو سوره فوق یک شماره قائل شده شماره دوم آنها را با متمم الف مشخص ساخته‌ایم. به این ترتیب ۲ عدد از شماره‌های بلاشر کاسته شده و در آخر به همان عدد ۱۱۴ رسیده‌ایم.

بخش اول

سیر تحوّل لفظی قرآن

۱- ترتیب تاریخی یا فهرست زمانی سوره‌ها

متأسفانه و به طوری که در مقدمه گفته شد، یک صورت صحیح یا جدول مطمئنی از ترتیب نزول سوره‌های مختلف قرآن برحسب سنوات رسالت که متفقاً علیه شیعه و سنی و مسلمین و مستشرقین باشد هنوز وجود ندارد و به این مطلب از طرف مفسرین قرآن و مورخین و محققین مسلمان، عنایت شایسته‌ای که قابل مقایسه با آنچه در زمینه تفسیر و فقه و حدیث و غیره دیده می‌شود، به عمل نیامده است.

البته در این زمینه، به مسئله توجه و کار شده و کتاب‌های چندی تألیف گردیده است. از قرن دوم و سوم هجری، بسیاری از سیره‌نویسان میل داشتند از طریق شأن نزول آیات، اطلاعات و مدارک بیشتری راجع به زندگی نبی اکرم به دست بیاورند. نکته مهم‌تر و عامل مؤثرتر نیز اینکه به زعم فقه‌های زمان و متکلمین، در قرآن آیات نسخ شده و نسخ‌کننده وجود دارد و از اینجا لازم می‌آید که برای استنباط حکم فقهی و قضاوت در قضایا، ناسخ و منسوخ آیات را برحسب تقدم و تأخر نزول، تشخیص دهند.

صرف نظر از مسئله‌ی ناسخ و منسوخ (که روی آن حرف است و اگر باشد حالت استثنائی و نادر دارد و به عقیده آقای طالقانی^۱ هر آیه که آمده است، در شرایط زمان و مکان مربوطه محکم و به جا بوده و با تکرار و تحقق آن شرایط، باز هم معتبر و نافذ

۱. آیت‌الله حاج سید محمود طالقانی، ۱۳۵۸-۱۲۸۲ هجری شمسی. (ب.ف.ب).

خواهد بود) از جهت تفسیر قرآن، غالباً اتفاق می‌افتد که برای فهم یک آیه، از مواجهه آن با آیات دیگری که در همان زمینه است مطلب روشن‌تر می‌گردد و رفع اشکال و ابهام به‌عمل می‌آید. حال اگر در مراجعه و مقابله آیات مشابه، تقدم و تأخرها معلوم باشد، با شیوه خاص قرآن که از اعلام و اجمال به تفصیل و تشریح می‌رود، اطلاع بر ترتیب زمانی نزول سوره‌ها کمک شایانی به استنباط مفهوم آیات می‌نماید. به‌طوری که مشهور است و مقبولیت عمومی در نزد شیعه و سنی دارد، واردترین شخص به قرآن و اطلاع بر زمان و مکان نزول تک‌تک آیات، شخص امیرالمؤمنین علی علیه‌السلام بوده است. نوشته‌اند که قرآن تنظیمی آن حضرت به ترتیب نزول سوره‌ها بوده است^۱ ولی در خاندان ولایت محفوظ نگاه‌داشته شده و مصلحت ندیده‌اند که با قرآن رسمی جمع‌آوری شده در زمان عثمان معارضه به‌عمل آید. به‌طور کلی چنین به‌نظر می‌آید که مسئله ترتیب زمانی نزول سوره‌های قرآن که حالا مستشرقین روی آن کار می‌کنند و طرح‌هایی داده‌اند، بیشتر در میان شیعه مطرح بوده و بدون آنکه امروزه خود آن قرآن‌ها در دسترس باشد، صورت‌هایی از سوره‌ها در کتب روایت و علمای این دسته دیده می‌شود که منتهی‌الیه و مستند آنها، یا به‌عبدالله بن عباس شاگرد حضرت امیر می‌رسد یا از ائمه اطهار، امام چهارم و پنجم و مخصوصاً امام ششم حضرت جعفر صادق (ع) و بالاخره از خود علی ابن ابیطالب علیهم‌السلام نقل می‌شود.^۲

۱. در کتاب «تاریخ قرآن مجید» تألیف آقای سیدمحمدعلی تقوی، چاپ ۱۳۲۸ تهران، در صفحه ۳۱۰ چنین می‌خوانیم:

... و از بعضی روایات چنین پیدا است که امیرالمؤمنین علی (ع) قرآن را به ترتیب نزول جمع‌آوری کرده است و آیات منسوخه را بر آیات ناسخه مقدم داشته چنانچه این‌اشته در کتاب مصاحف از ابن سیرین روایت کرده‌است که علی ابن ابیطالب (ع) در مصحف خود تمام ناسخ و منسوخ قرآن را نوشته است

و ابن حجر گوید:

علی (ع) بعد از پیغمبر (ص) قرآن را به ترتیب نزول جمع‌آوری نمود و ابن ابی داود آن را صحیح دانسته است.

۲. منابع اسلامی، بر مبنای روایات و اطلاعاتی است که از معاصرین پیغمبر و ائمه اطهار یا از قراء و محدثین صدر اسلام، راجع به مواقع نزول سوره‌ها نقل و بعدها ثبت و ضبط شده است. اما محققین خارجی علاوه بر تجزیه و تحلیل روایات (که متأسفانه گاهی اختلافات فاحش با هم دارند و مشکوک بودن آنها در بعضی موارد آشکار است)، مطالعه خاص و مقایسه روی خود سوره‌ها و آیات نموده، هم قرائن و شواهد تاریخی را در نظر گرفته‌اند و هم مضمون و محتوای آیات را که با چه دوران و با چه قضایا ارتباط پیدا می‌کرده است. علاوه بر آن، آهنگ و انسجام آیه‌ها و بلندی و کوتاهی آنها را یکی از ملاک‌های تشخیص قرار داده‌اند.

ما می‌توانیم برای شروع کار و به‌دست آوردن سرنخ، از وجود همین صورت‌ها استفاده نماییم.

در مجموعه جداول و منحنی‌ها که «مجموعه ضمیمه» را تشکیل می‌دهد، چند نمونه فهرست‌بندی از ترتیب نزول سوره‌ها، به‌طوری‌که در بعضی کتب تفسیر یا کتب تاریخ قرآن نقل شده است (و یکی از آنها سال‌های نزول را نیز تعیین کرده است) آورده‌ایم و همچنین فهرست‌بندی اخیری را که محقق قرآن‌شناس عالی‌قدر فرانسوی بلاشر^۱ به‌دنبال تحقیقات و تتبعات محققین دیگر- مخصوصاً نولدکه^۲ آلمانی- تنظیم نموده است. مابین این جداول^۳ پاره‌ای اختلافات چشم‌گیر وجود دارد، تا آنجا که سوره‌هایی را بعضی مکی و برخی مدنی قلمداد کرده از این سرِ دوران رسالت، به‌آن سر برده‌اند. ولی روال کلی کمابیش قابل انطباق است و در پاره‌ای از سوره‌ها تقریباً اشتراک نظر وجود دارد. خصوصاً اگر سال دقیق نزول و شماره ردیف قطعی را نخواستیم فقط تقدم و تأخر فیما بین منظورمان باشد.^۴

مثلاً سوره «هُمَزَه» را همگی از سوره‌های قدیمی اولیه نازل شده در مکه می‌دانند که در آن طعنه و تندی نسبت به اشراف مالدار متکبر قریش به‌عمل می‌آید و «طه» را یک سوره یکپارچه نازل شده در سال‌های بعد دوران مکه، مقارن با اسلام آوردن عمر که در سال پنجم بعثت اتفاق افتاده است حساب می‌کنند. همچنین در باره‌ی مدنی و آخری بودن، یا یکی از سوره‌های آخر بودن مائده نیز اختلاف و تردید نشده است. ضمناً سیاق عبارات و متن و موضوع آیات در این سوره‌ها دلالت بر ارتباط یا تعلق آنها به دوران‌های مشخص متوالی رسالت دارد.

۲- چه چیز را مبنا بگیریم؟

اینک که برای رسیدن به ترتیب زمانی نزول سوره‌ها، منابع اسلامی، ما را سردرگم می‌کند و تحقیقات خارجی علاوه بر اختلاف با منابع اسلامی و با خودشان، میزان غیر

۱. R. Blachère

۲. Noldeke

۳. جداول شماره ۱۰۲ و ۱۰۳ و پس از آن جداول ۱۰۴ تا ۱۰۷ که در جدول ۱۰۸ جمع‌آوری و مقابله شده است و بالاخره جدول ۱۰۹ بلاشر.

۴. در جریان این رساله دیده خواهد شد که اصلاً عنوان مکی یا مدنی بودن یک سوره نمی‌تواند امر قابل‌اطلاقی باشد و ردیف‌بندی سوره با تعیین تقدم یا تأخر یک سوره بر سوره دیگر نیز کلیت و موضوعیت ندارد.

قابل ایرادی به دست نمی‌دهد، به چه مآخذ یا مفتاحی متوسل شویم؟ اگر اجازه داشته باشیم قبول کنیم که در قرآن یک نظام یا نظام‌هایی وجود دارد که از طرف گوینده یا نازل کننده آن رعایت شده است و این رعایت نظم را معلول طبیعت یا مشیت دانسته، آن را تصوّر یا تحمیلی از ناحیه خودمان و تحدیدی بر اراده و قدرت صاحب قرآن نگیریم، در این صورت کافی است یکی از این نظام‌ها را استخراج کرده، ملاک تشخیص و ترتیب کار قرار دهیم.

در زمینه لفظی که مورد بحث بخش حاضر است، می‌توان آهنگ و وزن آیات را در نظر گرفت. آنچه زودتر از هر چیز به چشم می‌خورد (در حقیقت به گوش می‌رسد) و به آن، چه از ناحیه قدما و چه مخصوصاً از طرف اروپایی‌ها توجه شده، سجع و قافیه سوره‌ها (یا دسته آیه‌ها) و صدا یا به اصطلاح فرنگی، سیلابی است که آیات به آن ختم می‌شود و می‌تواند وسیله تخصیص و تشخیص باشد.

مثلاً آیات سوره طلاق به کلمات امرأ، قدرأ، یسرأ، اجرأ، أخری و غیره ختم می‌شود و در قسمتی از سوره نازعات به نظام راجعه، رادفه، واجفه، خاشعه ... برمی‌خوریم. آیات سوره اخلاص نیز به قافیه‌های احد، صمد، یولد و احد بسته می‌شود. اما این میزان عمومیت نداشته سوره‌های مدنی غالباً بدون آهنگ و قافیه است یا مکرر آیات به کلماتی مانند یعلمون، یحشرون یا رحیم و علیم ختم می‌شود که در سوره‌های متعددی مشترک است.

علاوه بر آن در قرآن برخلاف شعر که رعایت وزن و قافیه از لوازم آن است (البته نه در مورد نوپردازان) گویی تعمداً و غالباً قافیه شکسته می‌شود و با استثنائی که در آهنگ عمومی آیات پیش می‌آید، برجستگی خاص به جمله‌ای داده و توجه شنونده به آن سمت کشیده می‌شود.

کلمات یا اشتقاق‌های به کار رفته در سوره‌های مکی و مدنی و یا همچنین میزان فشردگی یا اختصار عبارات و ربط آیات با یکدیگر، کاملاً متفاوت است و زبان‌شناسان به سهولت تشخیص می‌دهند. اما این هم، عام و دقیق نیست و فقط به عنوان قرینه و نشانه (اندیس) می‌تواند مورد استفاده قرار گیرد.

بدیهی است که شأن نزول‌ها و تقارن‌های با وقایع تاریخی، می‌تواند وسیله خوبی برای زمان‌یابی آیات و سوره‌ها باشد که متأسفانه نه شأن نزول‌ها خیلی مشخص، مطمئن و متفق‌علیه است و نه برای اکثریت آیات می‌توان شأن نزول و مقارنه‌های

تاریخی پیدا کرد. این هم ممکن است در مواردی که اطمینان و یقین نسبی وجود داشته باشد، به عنوان نشانه و محک به کار برده شود.

ساده تر و سراسرتر از همه اینها، آنچه همه کس فهم باشد، بلندی و کوتاهی آیات است. یعنی تعداد کلماتی که هر آیه را تشکیل می دهد و ما آن را «طول آیه» می نامیم. این نکته، معلومات صرف و نحو و لغت شناسی لازم ندارد و از وسایل سنجش دیگر، بی دغدغه تر و بی اختلاف تر بوده، مزیت عمده اش این است که مستقیماً به رقم و عدد درمی آید.

خوشبختانه خواهید دید که از این جهت ما بین سوره ها اشتراک رقم و امکان اشتباه وجود نداشته، هر سوره رقم مخصوص به خود را دارد که آن را «شاخص سوره» اصطلاح خواهیم کرد.

البته آیات یک سوره متساوی الطول نیستند یعنی دارای تعداد کلمات مساوی نمی باشند ولی نزدیک به یکدیگرند و نظامی دارند. باید «طول متوسط» را در نظر بگیریم. «طول متوسط» از متوسط گیری تک تک آیات به دست می آید. کافی است تعداد کل کلمات یک سوره را بر تعداد آیات آن (که در بعضی قرآن ها در بالای هر سوره ثبت شده است)، تقسیم نماییم.^۱

۱. لازم است تذکر داده شود که تعداد آیات هر سوره و شماره گذاری آنها (که در سنوات اخیر خیلی معمول شده است و به احتمال قوی، دنباله روی از روش محققین غربی است که در کتب و مقالات خود برای مراجعه و اشاره به آیات مورد استناد، کار را ساده تر و کوتاه نموده به عدد سوره و شماره آیه اکتفا می نمایند)، در همه قرآن ها یکسان نیست. گاهی اوقات یک یا دو عدد اختلاف دیده می شود (استثناً تا ۵ و بلکه ۷ هم می رسد). علت امر این است که قراء صدر اسلام، یک آیه را همگی به یک نحو قرائت کرده و به یک جا ختم ننموده اند. مثلاً یکی از آیات ارث در سوره نساء که با جمله «وَلَكُمْ نِصْفُ مَا تَرَكَ أَزْوَاجُكُمْ» شروع می شود بعضی از قراء آن را تا آخر تقسیمات ارث برده، در «وَصِيَّةً مِنَ اللَّهِ وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَلِيمٌ» ختم کرده اند و بعضی دیگر آن را ۴ آیه گرفته اند.

در میان قرائت های مختلف آنچه معروف تر است، یکی قرائت مصری است و دیگری قرائت منسوب به کوفی ها. قرآن های امروزه، یکی از این دو نوع شماره گذاری را اختیار کرده اند. قرآن کشف الآیات داری که مورد استفاده نگارنده بوده است و شماره های آن در این کتاب (و در کتب تألیفی قبلی دیگر) به کار رفته است (قرآن به خط آقای خوشنویس، چاپ تهران، تیرماه ۱۳۲۸، کتاب فروشی اسلامیة)، بر طبق قرائت اول یعنی شماره گذاری مصری تنظیم شده است. ولی قرآن های زیادی هست که بر طبق قرائت و شماره گذاری کوفی می باشد. برای آنکه صاحبان قرآن های با شماره گذاری کوفی دچار اشتباه و اشکال نشوند، جدولی تحت شماره ۱۰۱ در بخش ضمیمه داده شده است که رابطه این دو نوع شماره گذاری و تبدیل آنها را به یکدیگر معلوم می نماید.

۴۰ _____ مجموعه آثار (۱۲)، سیر تحول قرآن (۱)

۳- مقایسه سه سوره متعلق به سه دوران مختلف

همان سه سوره سابق‌الذکر را می‌گیریم که به لحاظ موقع نزول مورد اتفاق هستند؛ سوره‌های هُمَزَه، طه و مائده :

نام سوره	دوران نزول	تعداد آیات	تعداد کلمات	طول متوسط (متوسط تعداد کلمات هر آیه)
هُمَزَه	اول و دوم بعثت	۹	۳۴	$34 \div 9 = 3/78$
طه	چهارم و پنجم بعثت	۱۴۳	۱۳۰۸	$1308 \div 143 = 9/15$
مائده	اواخر هجرت	۱۲۰	۲۷۴۹	$2749 \div 120 = 22/91$

اختلاف کاملاً آشکار است. درباره این سه سوره می‌توانیم بگوییم که:

با پیشرفت زمان، طول متوسط آیات سوره ترقی کرده است.

اگر این محاسبه و مقایسه را در باره سوره‌های دیگری نیز که حدود سال نزول، یا تقدّم و تأخّر نسبی آنها، به‌زعم عموم کمابیش معلوم است انجام دهیم، مسئله روشن‌تر می‌شود:

نام سوره	دوران نزول	طول متوسط = تعداد آیات ÷ تعداد کلمات
اعراف	سال‌های نزدیک هجرت	$3262 \div 210 = 15/53$
انفال	ابتدای هجرت، مقارن جنگ‌های بدر و أُحُد	$1205 \div 77 = 15/65$
حشر	سال چهارم هجرت، مقارن جنگ و اخراج یهودیان اطراف یثرب	$433 \div 24 = 18/04$
نور	حوالی سال ششم هجرت، مراجعت از جنگ بنی‌مصطلق	$1280 \div 65 = 19/69$

سوره‌های اخیر، به لحاظ تاریخی در فاصله سوره‌های طه و مائده نازل شده‌اند. به طوری که دیده می‌شود طول متوسط آیات مربوط نیز مابین ۹/۱۵ و ۲۲/۹۱ است و همان قاعده ترقی طول متوسط، با پیشرفت زمان در آنها صادق است. به عبارت ریاضی، طول متوسط آیات، تابع صعودی زمان است.

شاید بتوانیم حدس بزنیم که این قاعده کلیت داشته هر سوره که نازل شده است به طور متوسط تعداد کلمات آیات آن، که ما طول متوسط نامیدیم، بیشتر از سوره قبلی بوده و به تدریج با سن پیغمبر یا با پیشروی اسلام افزایش یافته است. همین قضیه - اگر درست درآید - می‌تواند وسیله ردیف‌بندی سوره‌ها و شناختن زمان نزول آنها گردد.

در اینکه آیات قرآن برخلاف جمله‌بندی عبارات و نوشته‌های ما، تفاوت‌های زیاد با هم دارند و سوره‌های قدیمی مکی، معمولاً کوتاه آیه بوده و در سوره‌های مدنی که بعد از آنها نازل شده است، آیات بلند خیلی بیشتر دیده می‌شود، نه کسی نسبت به آن حرفی دارد و نه کشف تازه‌ای است که ما مدعی آن بوده باشیم و متقدمین و متأخرین به آنها توجه نکرده باشند. ولی نکته مهم این است که آیا این تغییر نسبی تعداد کلمات آیات و تطویل اجمالی آنها، بر روال منظم و ثابت است و می‌تواند به عنوان قاعده‌ای اتخاذ شود یا خیر؟

جواب این سؤال را ظاهراً نه مورخین و مفسرین داده‌اند و نه اولیای دین که از آنها روایت آمده است و تا آنجا که نگارنده تفحص مختصری کرده، اصلاً کسی متعرض مطلب نشده است. ناچار با تجسس در قرآن و تتبع در شمارش آیات باید استخراج قاعده بنماییم.

۴- منحنی نمایش تغییرات سالیانه،

طول متوسط آیات بر حسب سنوات رسالت

اولین بار و عاملی که سبب تعقیب این مطالب شد در ماه رمضان سال ۱۳۴۴ در برازجان^۱ برای تفسیر سوره عنکبوت بود. در قسمت وسط سوره عنکبوت (از آیه ۱۳

۱. زنده‌یاد مهندس بازرگان، آیت‌الله طالقانی و دکتر یدالله سبحانی همراه با بسیاری دیگر از مسئولان و فعالان نهضت آزادی ایران، در چهارم بهمن ۱۳۴۱ توسط رژیم شاه دستگیر و زندانی شدند و پس از محاکمه در ←

تا ۳۹) فهرست وار از برخورد انبیاء با امم گذشته و هلاک آنها صحبت می شود. برای تکمیل و تفصیل فهرست، لازم شد آیات سوره های متعدد دیگری را نیز که همین داستان ها را نقل می کند، مطالعه نماییم. در جمع آوری و مقابله آن سرگذشت ها، این مسئله پیش آمد که کدام دسته از آیات (مثلاً مربوط به حضرت نوح) را باید جلوتر و کدام دسته را عقب تر بگذاریم. برای چنین کار، قهراً می بایستی تاریخ یا لااقل ترتیب نزول سوره ها را داشته باشیم. اتفاقاً در ضمیمه قرآن کتاب فروشی اسلامیة، بعد از صفحات کشف المطالب و قبل از صفحات کشف الآیات، جدولی دیدم که این مشکل را حل می کرد و در اینجا عیناً نقل می شود^۱ (جدول (۱) که همان جدول (۱۰۳) در «مجموعه ضمیمه» است):

→ دادگاه ویژه نظامی و دادگاه تجدید نظر دادرسی ارتش شاهنشاهی، در ۱۳۴۳/۴/۱۶ حکم دادگاه بدوی تأیید و مهندس بازرگان به ده سال زندان محکوم گردید و سپس ایشان به همراه دکتر یدالله سبحانی و چند نفر دیگر از هم پندان، در اوایل مهرماه ۱۳۴۴ از زندان قصر به زندان برازجان که یکی از بدترین زندان ها و از بدآب و هوای آن ها بود، تبعید شدند. اولین تحقیقات مربوط به سیر تحول قرآن توسط مهندس بازرگان در زندان برازجان انجام شد و کتاب تألیف گردید (ب. ف. ب.).

۱. راجع به مدرک و منشاء این جدول که در اینجا با شماره (۱) ارائه شده است، مکاتباتی به عمل آمد، از ناشر قرآن نیز پرسیده شد، کسی خبری نداشت. در قرآن های دیگر نیز نیامده بود. بعدها که به کتاب بسیار ارزنده «تاریخ قرآن»، تألیف شیخ ابو عبدالله زنجانی و ترجمه سال ۱۳۴۱ آقای ابوالقاسم سبحان و به کتاب های «تاریخ قرآن مجید»، تألیف آقای تقوی و مقدمه قرآن بلاشر (محقق فرانسوی متوفی در سال ۱۹۷۳ و مترجم معروف قرآن به فرانسه و مؤلف مقدمه ای بر قرآن که این مقدمه را آقای دکتر محمود رامیار ترجمه و دفتر نشر فرهنگ اسلامی در سال ۱۳۵۹ منتشر کرده است)، دسترسی پیدا شد. در آنجاها نیز که فهرست های تاریخی متعددی نقل کرده اند، کوچک ترین اشاره ای به این جدول دیده نشد. رفته رفته چنین ظاهر گردید که مؤلف جدول، قرآن را از آخر گرفته به طور مرتب ابتدا سوره های با عنوان مکی را ردیف کرده است و سپس با چند فقره پس و پیش، سوره های مدنی را. اما این تقسیم سوره ها و نام گذاری سال ها را از کجا آورده است کشف نگردید. یکی از دوستان که می دانست به دنبال تاریخ قرآن و کشف المطالب هستم، یک قرآن ترجمه دار با کشف الآیات و کشف المطالب نفیسی را آورد که شاید اولین قرآن از این نوع باشد که در ایران چاپ شده است. مبتکر و تنظیم کننده آن اعتمادالسلطنه وزیر انطباعات ناصرالدین شاه است که مقدمه جالبی نوشته و می گوید کشف المطالب را «از روی ترتیب یکی از علمای مغرب ساخته و پرداخته است» و در آخر، فهرستی از «نام سنوات و سوره های مکی و مدنی» داده است که عیناً همین جدول می باشد بدون آنکه باز ذکر مأخذ و مدارک نماید. محتمل است که خود اعتمادالسلطنه یا همان «عالم مغرب» که نامش را نمی برد تنظیم کننده جدول بوده باشد. تاریخ تحریر قرآن فوق، ۱۳۱۳ هجری قمری است و در تهران به خط میرزا عبدالباقی تفرشی نوشته شده و به تصدی سرهنگ معتمدالسلطان چاپ شده است.

جدول ۱- اسماء سال‌های مکیّه و مدنیّه و ترتیب نزول سوره‌ها

اسماء سال‌های مکیّه و نود سوره که در مکه معظمه نازل شده است

سال اول را «سنه افتتاحیه» خوانده‌اند و در آن بیست و شش سوره نازل شده است:

فاتحه ، ناس، فلق، اخلاص، تبت، نصر، کافرون، کوثر، ماعون ، قریش ،
فیل، الهُمَزَه، العصر، تکاثر، قارعه، عادیات، زلزال، علق، تین، انشراح،
الضحی، اللیل، الشمس، بلد، فجر، غاشیه.

سال دوم را «سنه استعلائیّه» خوانند و در آن سیزده سوره نازل شده است:

الاعلی، الطارق، البروج، انشقاق، تطفیف، انفطار، تکویر، عبس، نازعات،
نبأ، مرسلات، الدهر، القیمه.

سال سوم را «سنه دثاریه» خوانند و در آن هشت سوره نازل شده است:

المدثر، المزمّل، الجن، نوح، المعارج، الحاقه، القلم، الملک.

سال چهارم را «سنه واقعیّه» خوانند و در آن، هفت سوره نازل شده است:

الواقع، الرحمن، القمر، النجم، الطور، الذاریات، ق.

سال پنجم را «سنه احقاقیه» خوانند و در آن چهار سوره نازل شده است:

الاحقاف، الجاثیه ، الدخان ، الزخرف.

سال ششم را «سنه شورائیه» خوانند و در آن چهار سوره نازل شده است:

الشوری، فصلت، المؤمن، الزمر.

سال هفتم را «سنه داودیه» خوانند و در آن پنج سوره نازل شده است:

ص، صافات، یس، مائکة، سبأ.

سال هشتم را «سنه لامیه» خوانند و در آن چهار سوره نازل شده است:

السجده، لقمان، الروم، العنکبوت.

سال نهم را «سنه طائیه» خوانند و در آن سه سوره نازل شده است:

القصص، النمل، الشعراء.

سال دهم را «سنه فرقانیّه» خوانند و در آن سه سوره نازل شده است:

الفرقان، المؤمنون، الانبیاء.

سال یازدهم را «سنه سامریه» خوانند و در آن چهار سوره نازل شده است:

طه، مریم، الکهف، اسری.

سال دوازدهم را «سنه نعلیه» خوانند و در آن پنج سوره نازل شده است:

نحل، الحجر، ابراهیم، الرعد، یوسف.

سال سیزدهم را «سنه هودیّه» خوانند و در آن چهار سوره نازل شده است:

هود، یونس، الاعراف، الانعام.

۱. محتوای این جدول، عیناً از ضمیمه قرآن چاپ کتاب فروشی اسلامیّه، نقل شده است.

ادامه جدول ۱- اسماء سال‌های مکیّه و مدنیّه و ترتیب نزول سوره‌ها

اسماء سال‌های مدنیّه و بیست و چهار سوره که در مدینه منوره نازل شده است.

سال اول را «سنه هجریه» خوانند و در آن چهار سوره نازل شده است:
القدر، التغابن، المنافقون، الجمعة.

سال دوم را «سنه بدریه» خوانند و در آن سه سوره نازل شده است:
البینه، الصف، الحديد.

سال سوم را «سنه احدیه» خوانند و در آن دو سوره نازل شده است:
محمد، المجادله.

سال چهارم را «سنه نظیره» خوانند و در آن دو سوره نازل شده است:
الحشر، الممتحنه.

سال پنجم را «سنه خندقه» خوانند و در آن دو سوره نازل شده است:
الحجرات، الحج.

سال ششم را «سنه حدیبیه» خوانند و در آن دو سوره نازل شده است:
النساء، النور.

سال هفتم را «سنه خیبریه» خوانند و در آن سه سوره نازل شده است:
الطلاق، التحريم، الاحزاب.

سال هشتم را «سنه فتحیه» خوانند و در آن دو سوره نازل شده است:
الفتح، الانفال.

سال نهم را «سنه تبوکیه» خوانند و در آن دو سوره نازل شده است:
التوبه، البقره.

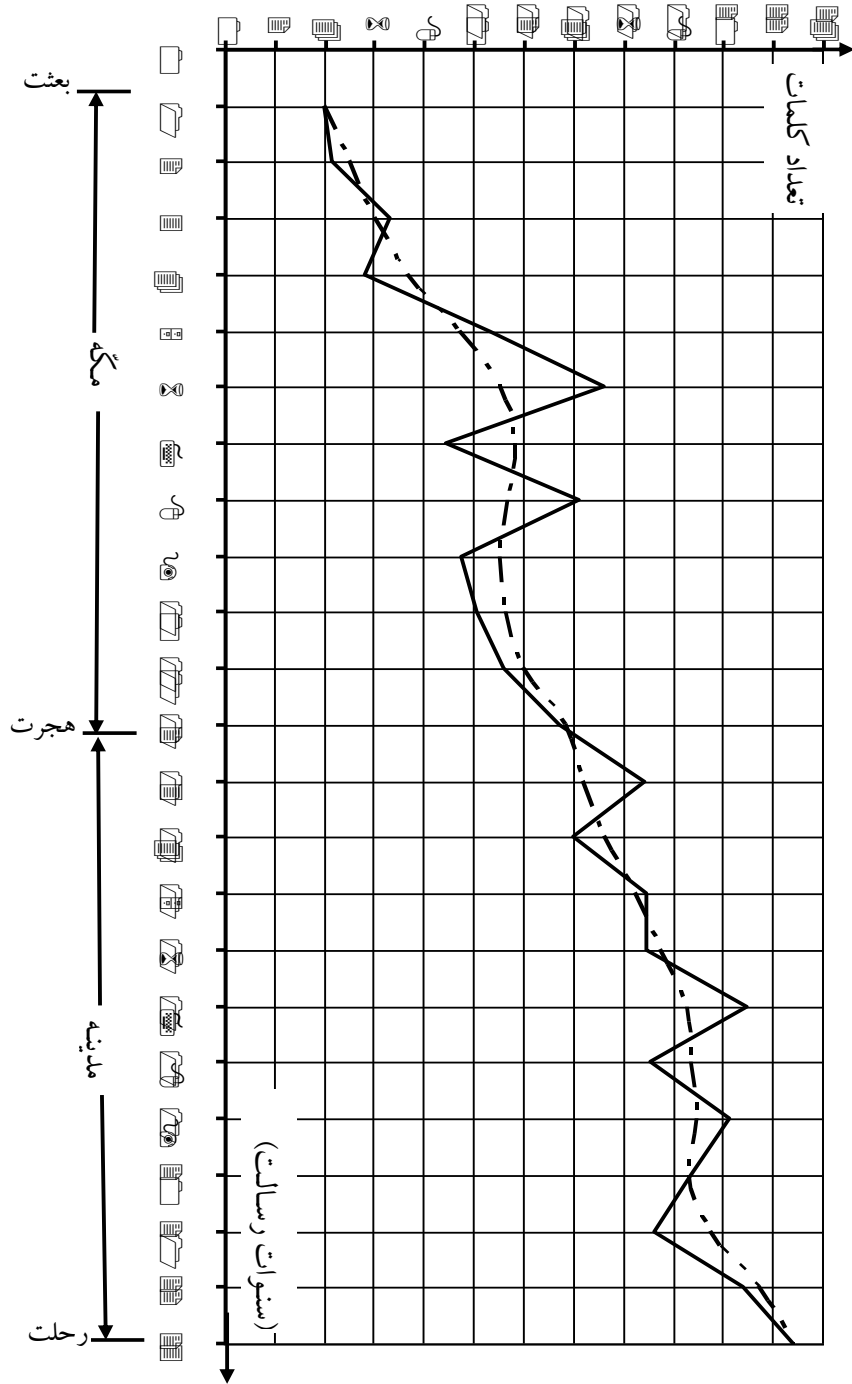
سال دهم را «سنه وداعیه» خوانند و در آن دو سوره نازل شده است:
آل عمران، المائده.

یافتن چنین جدول، که به جای خود بسیار جالب می‌نمود و وسیله‌ای برای خیلی مطالعات و استنباط‌ها می‌شد، اول فکری که القاء کرد این بود که ببینیم در هر سال چند آیه و چند کلمه بر پیغمبر نازل شده است و سپس طول متوسط آیات چگونه در جریان ۲۳ سال رسالت^۱ ترقی کرده است. از نتیجه چنین بررسی، جدول (۲) و منحنی شکل (۱) به دست آمد.

۱. توضیح مربوط به «دوران رسالت» را در پاورقی صفحه ۱۶۵ ملاحظه فرمایید (ب.ف.ب).

جدول ۲- تعداد کلمات، تعداد آیات و طول متوسط آیات نازلہ در هر سال بر طبق جدول (۱)

محل نزول	سال نزول	تعداد سوره‌ها	تعداد آیات	تعداد کلمات	طول متوسط
مکه (قبل از هجرت)	۱	۲۶	۲۶۲	۱۰۲۳	۳/۹۱
	۲	۱۳	۴۱۵	۱۷۷۳	۴/۲۷
	۳	۸	۳۰۹	۲۰۴۰	۶/۶۰
	۴	۷	۴۴۵	۲۴۷۸	۵/۵۶
	۵	۴	۲۱۷	۲۳۱۱	۱۰/۶۴
	۶	۴	۲۶۶	۴۰۲۸	۱۵/۱۴
	۷	۵	۴۵۲	۳۹۷۹	۸/۸
	۸	۴	۱۹۳	۲۷۳۲	۱۴/۱۵
	۹	۳	۴۱۰	۳۸۷۷	۹/۴۵
	۱۰	۳	۳۰۷	۳۱۰۵	۱۰/۱۰
	۱۱	۴	۴۵۱	۵۳۹۳	۱۱/۱۵
	۱۲	۵	۴۳۳	۵۸۱۷	۱۳/۴۳
	۱۳	۴	۶۰۳	۱۰۱۲۵	۱۶/۷۹
مدینه (بعد از هجرت)	۱۴	۴	۴۵	۶۲۶	۱۳/۹۰
	۱۵	۳	۵۱	۸۵۹	۱۶/۸۴
	۱۶	۲	۶۰	۱۰۱۲	۱۶/۸۶
	۱۷	۲	۳۷	۷۷۵	۲۰/۹۴
	۱۸	۲	۹۶	۱۶۳۴	۱۷/۰۰
	۱۹	۲	۲۴۰	۴۸۵۶	۲۰/۲۳
	۲۰	۳	۹۷	۱۸۱۲	۱۸/۶۵
	۲۱	۲	۱۰۴	۱۷۹۱	۱۷/۲۲
	۲۲	۲	۴۱۵	۸۶۱۸	۲۰/۷۶
	۲۳	۲	۳۲۰	۷۲۸۴	۲۲/۷۶

شکل ۱- طول متوسط آیات هر سال

به طوری که دیده می‌شود روال کلی در جهت افزایش و صعود است ولی به صورت ناهموار با ترقی و تنزل‌های مکرر. در ابتدا از حداقل ۳/۹۱ [در سال اول نزول قرآن] راه افتاده در سال‌های ۵ و ۶ به سرعت بالا رفته، بلافاصله سقوط ناگهانی کرده، سال هشتم جبران شده و مجدداً در سال ۹ پایین افتاده، از آن به بعد تا سال ۱۶ با شیب نسبتاً ثابتی باز اوج گرفته است. به سال‌های ۱۷ تا ۲۱ که می‌رسیم تنزلی شدید می‌بینیم اما و بالاخره در سال آخر خود را به حداکثر ۲۲/۷۶ رسانده است.^۱

۵- ناهماهنگی‌ها^۲

به این ترتیب منحنی شکل (۱) قاعده‌ای را که فوقاً ذکر کرده و حدس زده بودیم - اگر بتواند به عنوان وسیله تشخیص ترتیب نزول سوره‌ها به کار رود - به صورت قطعی دقیق تأیید نمی‌نماید.

البته این قاعده در آن موقع اختیار نشده بود و خود این منحنی بعداً سبب توجه به آن شد. در هر حال، منحنی روی هم رفته گویا و معرف وجود یک روال کلی در جهت ترقی تدریجی طول آیات بوده ولی استثناء و تنزل‌ها یا ناهماهنگی‌هایی در بر دارد. **چون انتظار بی‌نظمی از قرآن نمی‌رفت**، این احساس پیش آمد که تعمق بیشتری به عمل آمده معلوم نماییم ناهمواری‌های منحنی، طبیعی و درست است یا ناشی از اشتباه و ایراد جدول سنوات می‌باشد.

۱. در تنظیم جدول (۲) و در ترسیم منحنی شکل (۱)، تعداد آیات و کلمات هر سوره را از شماره گذاری قرآنی که در اختیار بود (یعنی شماره گذاری نوع ۱) و ارقامی که در سوره‌های آن درج شده است، گرفتیم ولی چون دیده شد که در شمارش آیات و کلمات، رویه ثابت مشترک خالی از اختلاف و اشتباه در آیه‌های چاپ شده وجود ندارد، رویه ثابتی اتخاذ گردید و حروف عطف و ربط و نفی و نهی و استفهام و امثال آنها را (مانند: و، ف، لا، لم، هل)، به حساب نیاورده، جزء کلمه متصل به آن گرفتیم ولی آنجا که دو حرف ربط یا نهی و نفی و استفهام پهلوی هم آمده باشند، کلمه جدا گرفته، مجموعه حروف و فعل یا اسم متصل به آنها را دو کلمه حساب کردیم (مانند: فلا تقل، الم تعلم، افلا تعقلون، افغیر، لولا کان، یا ایها الذین ...). کلماتی چون هو، اذا، مای غیر نافیه، هذا و مانند آنها را، کلمه مستقل به حساب آورده‌ایم. البته چون این طرز عمل در همه جا به طور یکسان اجرا شده است و محاسبات و مطالعات به صورت نسبی و مقایسه است، اتخاذ این رویه اگر به لحاظ قواعد صرف و نحو مورد ایراد باشد، به لحاظ محاسبه و مقایسه ایجاد تبعیض و خطا نمی‌کند و قابل قبول است. اما در تعیین تعداد آیات، هیچ یک از دو شماره گذاری (نوع ۱) و (نوع ۲) بر دیگری ترجیح داده نشد بلکه محاسبات و منحنی‌هایی که خواهد آمد، خود وسیله‌ای برای تشخیص و ترجیح شماره گذاری صحیح در هر مورد گردیده است.

دیده شد که مثلاً سوره انفال که آن جدول، آن را در سال هشتم هجری قرار داده است با آیات نسبتاً کوتاه خود، سبب سقوط منحنی در این سال گشته است در حالی که غالب آیات سوره انفال اشاره و ارتباط روشن با جنگ‌های بدر و احد و وقایع سال‌های اول و دوم هجرت دارد. به طوری که اگر محل سوره انفال را به عقب ببریم، فرورفتگی‌های سال‌های ۱۴ و ۲۱ منحنی، هر دو تعدیل می‌شود. همچنین آیات نسبتاً بلند سوره‌های ممتحنه و نساء که جدول مورد بحث در سال‌های ۴ و ۶ هجرت (یا ۱۷ و ۱۹ رسالت) گذارده است و متن و مطالب آنها به قضایای سال‌های جلوتر می‌خورد، باعث ترقی ناموزون طول متوسط در آن سنوات شده است و بنابراین سر جای خود نیستند. در سوره‌های مکی نیز هر یک از پستی و بلندی‌های خارج از قاعده منحنی، توجیهی پیدا می‌کرد که کاملاً قابل قبول می‌نمود. مثلاً سوره‌های نوح و جن که در سال ۳ رسالت گذارده است، به لحاظ سیاق عبارت و طول و تفصیل مطلب، به سوره‌های کوتاه‌آیه مدثر و معارج و حاقه در همان سال شباهت ندارد و سوره‌های با طول متوسط‌های ۱۴ و ۱۶ و ۱۸ و بیشتر که در سال‌های ۵ و ۶ رسالت قرار داده است، اگر همان‌طور که در فهرست‌های تاریخی نسبتاً معتبر عمل شده است، سه سال جلوتر ببریم و در عوض سوره‌های شعراء و حجر را به عقب بیاوریم، روال منحنی در سال‌های قبل از هجرت نزدیک به خط مستقیم با شیب ثابت می‌گردد.

ضمن محاسبه طول متوسط آیات و ترسیم منحنی نمایش مربوطه، استفاده دیگری که از آن جدول به عمل آمد، دسته‌بندی مطالب قرآن و تعیین محل آنها در سنوات متوالی رسالت بود (مثلاً آیات مربوط به قیامت، هلاکت اقوام گذشته، جهاد، توحید، منافقین و غیره که موضوع مورد بحث در بخش دوم کتاب حاضر است)، برای آن مطالب نیز منحنی‌هایی رسم شد. در آن منحنی‌ها نیز روال‌های کلی منظم مشاهده گردید که توأم با استثناء و ناهماهنگی‌هایی می‌باشد. نکته قابل توجه این بود که ناهماهنگی در همان سال‌هایی به چشم می‌خورد که در منحنی نمایش تغییرات طول متوسط، وجود داشت و قابل توجه‌تر اینکه با قبول توجیهاات فوق‌الذکر و با تصحیح و پس و پیش کردن سوره‌ها، هر دو دسته منحنی، در آن واحد اصلاح می‌شد.

این قضایا سبب شد که احساس یا میل به عدم انتظار بی‌نظمی از قرآن تقویت گردد و این فرضیه به‌طور موقت قبول شود که طول متوسط آیات قرآن سال به سال - و شاید از سوره‌ای به سوره مابعد - تدریجاً افزایش یافته است.

۶- جدول ترتیبی سوره‌ها برحسب طول متوسط آیات

با چنین تأیید نسبی و تشویق، کلیه سوره‌ها مجدداً کلمه‌شماری و طول متوسط هر یک محاسبه شد و ردیف‌بندی سوره‌های قرآن به صورت جدول (۳) استخراج گردید.

جدول ۳- ردیف‌بندی (ترتیب) سوره‌های قرآن برحسب طول متوسط آیات

شماره ترتیب	عنوان سوره	طول متوسط	شماره ترتیب	عنوان سوره	طول متوسط	شماره ترتیب	عنوان سوره	طول متوسط	شماره ترتیب	عنوان سوره	طول متوسط
۱	اخلاص	۳/۰۰	۳۰	انفطار	۴/۱۵	۵۹	مؤمنون	۸/۵۵	۸۸	انفال	۱۵/۶۴
۲	عبس	۳/۱۱	۳۱	فجر	۴/۲۲	۶۰	طه	۹/۱۴	۸۹	شوری	۱۵/۶۴
۳	اعلی	۳/۱۲	۳۲	تبت	۴/۴۰	۶۱	مریم	۹/۲۲	۹۰	صف	۱۵/۶۴
۴	قارعه	۳/۲۷	۳۳	مدثر	۴/۴۳	۶۲	زخرف	۹/۴۳	۹۱	قصص	۱۵/۷۵
۵	شمس	۳/۳۱	۳۴	زلزال	۴/۵۰	۶۳	جن	۹/۸۱	۹۲	لقمان	۱۵/۸۲
۶	ناس	۳/۳۳	۳۵	فلق	۴/۶۰	۶۴	بینه	۱۰/۰۰	۹۳	احقاف	۱۶/۰۰
۷	کوثر	۳/۳۳	۳۶	فیل	۴/۶۰	۶۵	انبیاء	۱۰/۱۳	۹۴	حج	۱۶/۱۵
۸	انشراح	۳/۳۷	۳۷	مطففین	۴/۶۳	۶۶	ملک	۱۱/۰۰	۹۵	یونس	۱۶/۳۱
۹	لیل	۳/۳۸	۳۸	عصر	۴/۶۴	۶۷	فرقان	۱۱/۱۵	۹۶	فاطر	۱۶/۴۸
۱۰	غاشیه	۳/۳۸	۳۹	صافات	۴/۷۰	۶۸	نمل	۱۱/۹۶	۹۷	احزاب	۱۶/۶۶
۱۱	ماعون	۳/۴۲	۴۰	حاقه	۴/۸۰	۶۹	سجده	۱۲/۱۶	۹۸	آل عمران	۱۷/۰۰
۱۲	ضحی	۳/۴۵	۴۱	بروج	۴/۸۶	۷۰	روم	۱۳/۳۵	۹۹	حشر	۱۷/۰۰
۱۳	تکواثر	۳/۵۰	۴۲	معارج	۴/۹۰	۷۱	جاثیه	۱۳/۶۰	۱۰۰	انعام	۱۷/۹۶
۱۴	مرسلات	۳/۵۴	۴۳	رحمن	۴/۹۶	۷۲	اسراء	۱۳/۶۲	۱۰۱	حجرات	۱۸/۴۶
۱۵	تکویر	۳/۵۵	۴۴	شعراء	۵/۶۵	۷۳	تغابن	۱۳/۸۰	۱۰۲	توبه	۱۸/۸۳
۱۶	تین	۳/۵۷	۴۵	نجم	۵/۷۱	۷۴	نحل	۱۳/۹۶	۱۰۳	نصر	۱۹/۰۰
۱۷	قریش	۳/۶۰	۴۶	قلم	۵/۷۷	۷۵	محمد	۱۴/۱۶	۱۰۴	حدید	۱۹/۰۲
۱۸	عادیات	۳/۶۳	۴۷	دخان	۵/۸۱	۷۶	عنکبوت	۱۴/۱۷	۱۰۵	فتح	۱۹/۰۳
۱۹	طارق	۳/۶۴	۴۸	ذاریات	۵/۸۵	۷۷	فصلت	۱۴/۴۸	۱۰۶	رعد	۱۹/۵۸
۲۰	علق	۳/۷۳	۴۹	حجر	۵/۸۹	۷۸	کهف	۱۴/۵۹	۱۰۷	نور	۱۹/۶۹
۲۱	هُمَزَه	۳/۷۷	۵۰	قدر	۶/۰۰	۷۹	مؤمن	۱۴/۶۹	۱۰۸	بقره	۲۰/۳۷
۲۲	نازعات	۳/۸۴	۵۱	طور	۶/۲۰	۸۰	هود	۱۴/۸۶	۱۰۹	نساء	۲۱/۰۶
۲۳	واقعه	۳/۸۸	۵۲	قمر	۶/۲۶	۸۱	ابراهیم	۱۴/۹۲	۱۱۰	مجادله	۲۲/۱۹
۲۴	انشقاق	۳/۹۵	۵۳	مزل	۶/۳۶	۸۲	زمر	۱۵/۴۰	۱۱۱	تحریم	۲۲/۶۰
۲۵	بلد	۴/۰۰	۵۴	نوح	۶/۵۰	۸۳	منافقون	۱۵/۴۵	۱۱۲	مائده	۲۲/۹۰
۲۶	کافرون	۴/۰۰	۵۵	دهر	۷/۶۴	۸۴	اعراف	۱۵/۵۷	۱۱۳	طلاق	۲۳/۵۸
۲۷	قیامه	۴/۰۷	۵۶	ق	۸/۱۵	۸۵	سبأ	۱۵/۶۰	۱۱۴	ممتحنه	۲۳/۹۲
۲۸	فاتحه	۴/۱۴	۵۷	ص	۸/۲۱	۸۶	یوسف	۱۵/۶۱			
۲۹	نباء	۴/۱۴	۵۸	یس	۸/۳۰	۸۷	جمعه	۱۵/۶۳			

یک نظر اجمالی به این جدول و ردیف‌بندی سوره‌ها برحسب طول متوسط که می‌بایستی معرف ترتیب زمانی نزول آنها باشد، نشان می‌دهد که احتمالاً زیاد دور از حقیقت نیست:

سوره‌های کوتاه و مسجع ابتدای وحی، در اوایل قرار گرفته است؛ سوره‌هایی که می‌گویند مقارن با هجرت است، از وسط جدول آن‌طرف تر رفته است؛

و بالاخره سوره‌های مدنی که تقارن تاریخی و تقدّم و تأخّرهاى آنها تا حدودی شناخته شده است، تقریباً سر جای خود افتاده. انفال و صف در ابتدا آمده بعد از آنها نوبت به احزاب و آل‌عمران و نور رسیده است و بقره و نساء و مائده را در اواخر می‌بینیم.

در فاصله این مدت، به کتاب‌های محققانه‌ای که ر. بلاشر استاد دانشگاه پاریس در زمینه قرآن تألیف کرده و ترجمه‌های دقیقی که به زبان فرانسه نموده است، اطلاع و دسترسی پیدا کردم. بلاشر در دومین ترجمه از قرآن که به زبان فرانسه منتشر نموده است، سوره‌ها را بر مبنای مطالعات و نظریات خود برحسب ترتیب نزول قرار داده است.

بلاشر، از روی سیاق آیات و مضمون سوره‌ها، برای تنزیل قرآن، چهار دوره متمایز و متوالی قائل شده است که سه دوره اول وحی در ۱۳ سال مگه است و دوره چهارم در مدینه. سپس سوره‌های متعلق به هر دوره را به ترتیبی که آن را اجمالی و تقریبی می‌داند، ردیف کرده است (جدول ۴).

در مقایسه جدول بلاشر و جدول ترتیبی (۳) که از روی طول متوسط آیات تنظیم شده است، انطباق نسبتاً خوبی به لحاظ دوران‌های چهارگانه وحی مشاهده می‌شود. به این معنی که اگر شماره ردیف سوره‌های کوچک ابتدای وحی، اختلاف محسوس با هم دارند ولی از ۴۸ سوره‌ای که بلاشر متعلق به دوران اول وحی دانسته است فقط ۵ سوره در جدول (۳) ردیف‌های بعد از ۴۸ را پیدا کرده است. از سوره‌های متعلق به دوران دوم وحی، فقط یک سوره خارج شده است و شماره‌های ردیف، غالباً نزدیک هم هستند و بالاخره در دوران‌های سوم و چهارم وحی که مشتمل بر ۲۲ و ۲۴ سوره هستند، تنها ۷ سوره جاهای خود را عوض کرده‌اند.

جدول ۴- دوران‌های متمایز و متوالی وحی و
ترتیب نزول سوره‌های قرآن بر طبق تشخیص و طرح بلاشر

مدنی		مکی							
دوران IV		دوران III		دوران II		دوران I			
عنوان سوره	شماره ترتیب	عنوان سوره	شماره ترتیب	عنوان سوره	شماره ترتیب	عنوان سوره	شماره ترتیب	عنوان سوره	شماره ترتیب
بقره	۹۱	فصلت	۶۹	ذاریات	۴۸	نبا	۲۶	علق	۱
بینه	۹۲	سجده	۷۰	قمر	۴۹	قیامه	۲۷	مدثر	۲
تغابن	۹۳	جاثیه	۷۱	قلم	۵۰	رحمن	۲۸	قریش	۳
جمعه	۹۴	اسری	۷۲	صافات	۵۱	قدر	۲۹	ضحی	۴
انفال	۹۵	نحل	۷۳	نوح	۵۲	نجم	۳۰	انشراح	۵
محمد	۹۶	روم	۷۴	دخان	۵۳	تکواثر	۳۱	عصر	۶
آل عمران	۹۷	هود	۷۵	ق	۵۴	علق	۳۱ مکرر	شمس	۷
صف	۹۸	ابراهیم	۷۶	طه	۵۵	معارج	۳۲	ماعون	۸
حدید	۹۹	یوسف	۷۷	شعرا	۵۶	مزل	۳۳	طارق	۹
نساء	۱۰۰	مؤمن	۷۸	حجر	۵۷	دهر	۳۴	تین	۱۰
طلاق	۱۰۱	قصص	۷۹	مریم	۵۸	مطففین	۳۵	زلزال	۱۱
حشر	۱۰۲	زمر	۸۰	ص	۵۹	مدثر	۳۵ مکرر	قارعه	۱۲
احزاب	۱۰۳	عنکبوت	۸۱	یس	۶۰	تبت	۳۶	عادیات	۱۳
منافقون	۱۰۴	لقمان	۸۲	زخرف	۶۱	کوثر	۳۷	لیل	۱۴
نور	۱۰۵	شوری	۸۳	جن	۶۲	هُمَزَه	۳۸	انفطار	۱۵
مجادله	۱۰۶	یونس	۸۴	ملک	۶۳	بلد	۳۹	اعلی	۱۶
حج	۱۰۷	سبأ	۸۵	مؤمنون	۶۴	فیل	۴۰	عبس	۱۷
فتح	۱۰۸	فاطر	۸۶	انبیاء	۶۵	فجر	۴۱	تکویر	۱۸
تحریم	۱۰۹	اعراف	۸۷	فرقان	۶۶	بروج	۴۲	انشقاق	۱۹
ممتحنه	۱۱۰	احقاف	۸۸	نمل	۶۷	اخلاص	۴۳	نازعات	۲۰
نصر	۱۱۱	انعام	۸۹	کهف	۶۸	کافرون	۴۴	غاشیه	۲۱
حجرات	۱۱۲	رعد	۹۰			فاتحه	۴۵	طور	۲۲
توبه	۱۱۳					فلق	۴۶	واقعه	۲۳
مائده	۱۱۴					ناس	۴۷	حاقه	۲۴
								مرسلات	۲۵

۵۲ _____ مجموعه آثار (۱۲)، سیر تحول قرآن (۱)
 در هر حال، این حدود انطباق موجب تشویق و تعقیب کار گردید. معلوم شد که «قاعده طول متوسط»، لااقل به عنوان فرضیه و راهنما (اندیس) قابل استفاده است. در اختلافات فیما بین برای اینکه تشخیص داده شود حق با کدام جدول است و تا چه حد می توان برای «قاعده طول متوسط» اهمیت و قاطعیت قائل شد، لازم بود تعمق بیشتری در قضیه به عمل آید و خوب است نه تنها طول متوسط آیات یک سوره که ارزش تقریبی دارد، بلکه طول تک تک هر یک از آیات و طرز توزیع آنها را که منتهی به تعیین طول متوسط می شود مطالعه نماییم.

۷- طرز توزیع آیات در داخل سوره ها

اگر آیات یک سوره را تک تک، کلمه شماری و جدولی از آنها تنظیم نماییم، چهره تازه ای از هر سوره ظاهر می شود. مثلاً در مورد سه سوره انتخابی سابق الذکر (هُمَزَه، طه، مائده)، به جدول های ۵، ۶ و ۷ خواهیم رسید:

جدول ۵ - توزیع آیات بر حسب تعداد کلمات در سوره هُمَزَه

طول آیات به کلمه	آیات ۳ کلمه ای	آیات ۴ کلمه ای	آیات ۵ کلمه ای
شماره آیات	آیه شماره ۶ آیه شماره ۸ آیه شماره ۹	آیه شماره ۱ آیه شماره ۲ آیه شماره ۳ آیه شماره ۵ آیه شماره ۷	آیه شماره ۴
تعداد آیات، جمعاً ۹ آیه	۳ آیه	۵ آیه	۱ آیه
تعداد کلمات، جمعاً ۳۴ کلمه	۹ کلمه	۲۰ کلمه	۵ کلمه
درصد آیات، جمعاً ۱۰۰٪	۳ ÷ ۹ = ۳۳٪	۵ ÷ ۹ = ۵۶٪	۱ ÷ ۹ = ۱۱٪
درصد کلمات در آیات	۹ ÷ ۳۴ = ۲۶/۵٪	۲۰ ÷ ۳۴ = ۵۸/۸٪	۵ ÷ ۳۴ = ۱۴/۷٪

جمع آیات ۹، جمع کلمات ۳۴، طول متوسط آیات $34 \div 9 = 3/78$

جدول ۹- توزیع آیات بر حسب تعداد کلمات در سوره طه

طول آیات	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰	۲۱	۲۲	۲۳	
تعداد آیات	۲۹	۸	۱	۱۱	۳	۶	۷	۷	۹	۴۷	۱۴	۵	۱۹	۶۰	۷۲	۸۳	۹۲	۷۵	۵۵	۴۰	۸۸	۴۱	۷۴
تعداد کلمات	۳۱	۲۷	۲	۱۳	۲۲	۴۴	۴۶	۱۰	۵۰	۲۳	۶۸	۶۹	۷۹	۸۲	۱۱۳	۹۵	۱۳۴	۱۳۴	۴۹	۸۸	۴۱	۷۴	۹۷
درصد آیات	۲۵	۲۲	۴	۱۵	۲۷	۴۴	۵۷	۱۲	۶۷	۴۲	۶۹	۷۸	۹۰	۸۹	۱۱۲	۱۳۱			۱۳۰				
درصد کلمات در آیات	۴۳	۲۳	۲۴	۲۰	۱۶	۲۹	۳۹	۱۷	۷۷	۷۶	۷۸	۹۰	۱۱۲	۱۱۹									
شماره آیات																							
تعداد آیات	۴	۸	۱۰	۱۹	۱۵	۶	۱۲	۱۴	۵	۱۱	۸	۷	۴	۴	۲	۴	۱	۲	۳	۱	۱	۲	
تعداد کلمات	۸	۲۴	۴۰	۹۵	۹۰	۴۲	۹۶	۱۲۶	۵۰	۱۲۱	۹۶	۹۱	۵۶	۶۰	۳۲	۶۸	۱۸	۳۸	۶۰	۲۱	۲۲	۵۴	
درصد آیات	۲۸.۰	۵۵.۹	۶.۹۹	۱۳.۲۹	۱۰.۴۹	۴.۲۰	۸.۳۹	۹.۷۸	۳.۵۰	۷.۶۹	۵.۵۹	۴.۹۰	۲.۸۰	۱.۴۰	۲.۸۰	۰.۷۰	۱.۴۰	۲.۱۰	۰.۷۰	۰.۷۰	۰.۷۰	۱.۴۰	
درصد کلمات در آیات	۰.۹۱	۱.۸۳	۳.۰۶	۷.۲۶	۶.۸۸	۳.۲۱	۷.۳۴	۹.۶۳	۳.۸۲	۹.۷۵	۷.۳۴	۶.۹۶	۴.۲۸	۴.۵۹	۲.۳۵	۵.۲۰	۱.۳۸	۲.۹۱	۴.۵۹	۱.۹۱	۱.۶۸	۴.۱۳	

$1308 \div 133 = 9.834661654135338$
 $1308 \div 133 = 9.834661654135338$
 $1308 \div 133 = 9.834661654135338$

از این جدول‌های توزیع آیات، چند نکته ظاهر می‌شود:

۱- در هر سوره، آیات به لحاظ تعداد کلمات ترکیب کننده، وضع مغشوش و «کیف‌اتفق»^۱ نداشته و نظام خاصی را نشان می‌دهند. می‌بینیم که تعداد آیات در هر ستون رو به افزایش گذاشته به حداکثری (ماکزیمم) رسیده و پس از آن رفته رفته کاهش یافته است.

در هر سوره، یک طول غالب وجود دارد. یعنی تعداد آیاتی که دارای آن عده کلمه است غلبه دارد. مثلاً در سوره هُمَزَه، اکثریت نسبی با آیات ۴ کلمه‌ای است. در سوره طه، طول غالب ۵ کلمه‌ای است و در سوره مائده، ۱۳ (یا ۱۵) کلمه‌ای می‌باشد. یعنی ضَمَن آنکه طول متوسط آیات بر حسب زمان نزول سوره بلندتر شده است، طول غالب نیز ترقی کرده است.

۲- تعداد نسبی آیاتی که دارای طول غالب هستند در سوره هُمَزَه ۵۵ درصد، در سوره طه ۱۳/۳ درصد و در سوره مائده ۷/۵ درصد است. یعنی رفته رفته تنزّل کرده است.

۳- سوره هُمَزَه که قدیمی‌تر است فقط ۳ طول آیه دارد:

۳ کلمه‌ای، ۴ کلمه‌ای و ۵ کلمه‌ای؛

سوره طه در اواسط است و ۲۲ طول آیه دارد:

۲ کلمه‌ای تا ۲۷ کلمه‌ای؛

سوره مائده در اواخر است و ۳۹ طول آیه دارد:

۷ کلمه‌ای تا ۶۴ کلمه‌ای.

یعنی تفرّق و تنوّع آیات رفته رفته زیاد شده، سوره حالت پراکنده پیدا کرده و روی هم رفته یک نوع لغزش و گسترش به طرف طول‌های بلند مشاهده می‌شود.

به طور خلاصه - و لا اقل در این سه سوره - طول متوسط آیات، همراه با زمان ترقی

کرده است، علاوه بر آن:

طول غالب زیاد شده است،

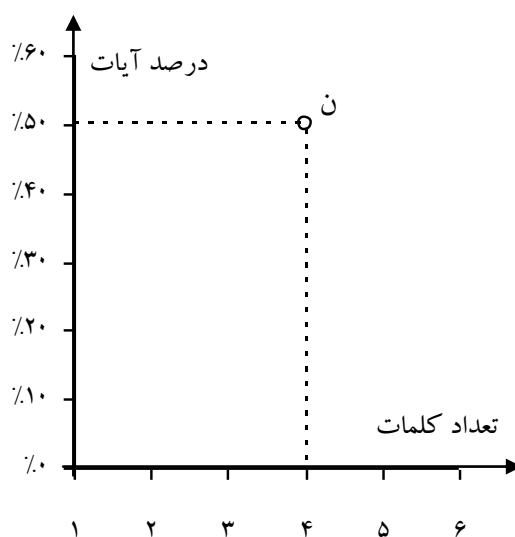
درصد طول غالب تنزّل کرده است،

و دامنه آیات گسترش یافته است.

۸- منحنی مشخصه هر سوره

جداول و مطالب فوق را اگر به زبان هندسی درآورده و به صورت منحنی ترسیم کنیم خیلی نمایان تر و بیشتر مرکوز ذهن می شود.

شکل ۲- محورهای مختصات نمایش توزیع آیات

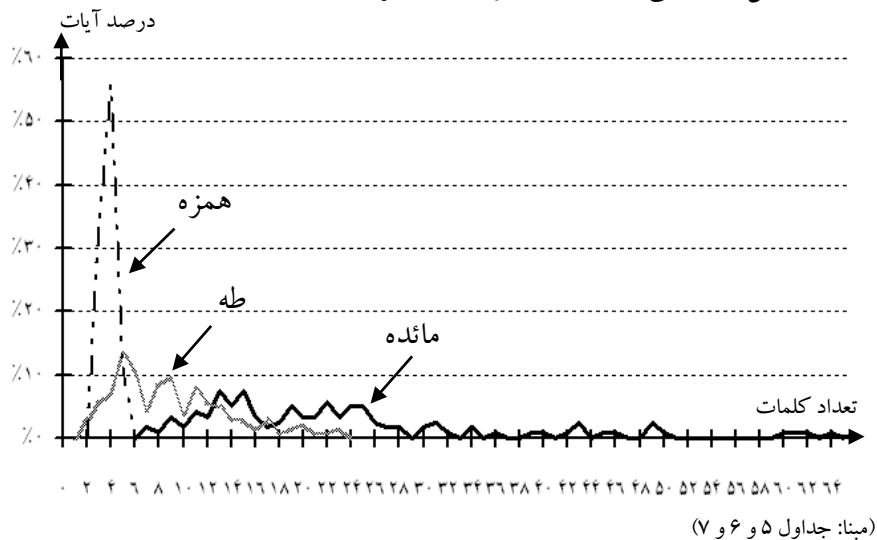
قاعده رسم منحنی این است که طبق شکل ۲، دو محور افقی و قائم می گیریم. محور افقی را که محور طول مختصات نامیده می شود برحسب تعداد کلمات درجه بندی می کنیم و محور قائم را که موسوم به محور عرض مختصات است، برحسب درصد آیاتی که دارای آن عده کلمه هستند، درجه بندی می کنیم. مثلاً اگر در سوره مفروض، تعداد آیات ۴ کلمه ای ۵۰ درصد کل آیات را تشکیل بدهد، نمایش قضیه یا معرف آن، نقطه ای مانند «ن» خواهد بود. به طوری که درست در بالای درجه ۴ محور طول و مقابل درجه ۵۰ درصد محور عرض قرار گیرد.

به این ترتیب برای هر یک از دسته آیات متساوی الکلمه که درصدی از آیات سوره را تشکیل می دهند نقطه ای خواهیم داشت و اگر آن نقاط را به یکدیگر وصل

کنیم یک خط منگسیر مضرس به دست می آید که آن را منحنی مشخصه آن سوره می گوئیم.

با استفاده از جداول توزیع سه سوره شاهد مثال (هُمَزَه، طه، مائده)، سه منحنی زیر را خواهیم داشت که به منظور امکان مقایسه بهتر، روی محورهای یک دستگاه مختصات مشترک، با سه نوع خط مختلف، رسم شده‌اند (شکل ۳).

شکل ۳- منحنی‌های مشخصه سوره‌های: همزه، طه و مائده

در این شکل، طرز توزیع آیات هر سوره بر حسب تعداد کلمات ترکیب‌کننده به‌طور خیلی برجسته‌تر روی منحنی‌های مشخصه ظاهر می‌گردد و اختلافاتی که مابین سه سوره وجود دارد کاملاً آشکار است.

منحنی هُمَزَه نوک‌تیز و مرتفع است و منحنی مائده خفته و گسترده است، در حالی که منحنی طه، مابین آن دو، حالت واسطی را نشان می‌دهد.

اما هر سه منحنی با وجود اختلاف در شکل و هیأت، جهات مشترکی دارند. هر کدام از یک طول شروع شده با ارائه تضاریس و نوسان‌های کوچک، اوج می‌گیرند و پس از آنکه به قله‌ای رسیدند رو به سرایشی گذارده از تعداد و درصد

آیات طویل تر مرتباً کاسته می شود و گاهی به صفر می رسد و مجدداً ظاهر می گردد تا در منتهی الیه دامنۀ سمت راست خاموش شود.

۹- منحنی مشخصه معادل

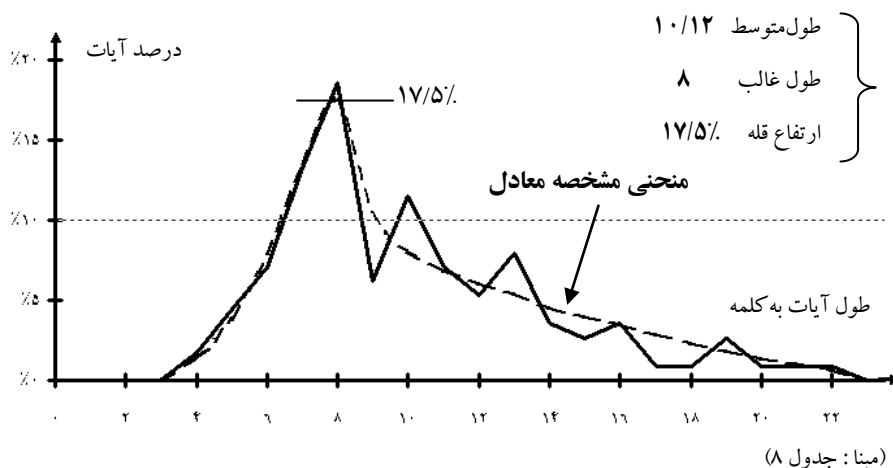
برای آنکه از اثر تضاریس کاسته شود و با منظره ساده‌تری سر و کار داشته باشیم، می‌توانیم به‌طوری که در محاسبات و ترسیمه‌های آماری معمول می‌باشد، به‌جای منحنی مضرس حفره‌دار، یک منحنی منظمی که معادل آن باشد رسم کنیم. این کار را در مورد سوره انبیاء انجام می‌دهیم تا با یک سوره و شکل دیگری نیز آشنا شده باشیم (جدول ۸ و شکل ۴)

جدول ۸- توزیع آیات بر حسب تعداد کلمات در سوره انبیاء

طول آیات	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰	۲۱	۲۲	
شماره آیات	۲۰	۱۴	۸	۱	۶	۱۳	۲	۱۷	۷	۱۸	۲۵	۵	۳	۳۷	۳۱	۴۵	۴۸	۲۴	۸۷	
	۱۰۷	۲۳	۱۶	۱۲	۹	۴۶	۴	۱۹	۷۶	۲۲	۷۸	۴۰	۷۴			۹۰				
		۲۷	۷۵	۲۱	۱۰	۵۲	۱۱	۳۴	۷۷	۳۰	۷۹	۷۳	۸۴			۹۷				
		۵۴	۸۶	۲۸	۱۵	۶۴	۳۵	۴۷	۸۲	۳۲	۸۱		۱۰۴							
		۷۰	۹۳	۲۹	۲۶	۶۶	۳۶	۵۳	۹۴	۴۲										
				۹۵	۳۹	۳۳	۶۷	۴۱	۹۱	۱۰۵	۴۳									
				۱۰۰	۵۶	۳۸	۱۰۱	۶۷	۹۸		۴۴									
				۱۰۶	۵۸	۴۹		۸۰	۱۰۸		۵۷									
					۶۱	۵۰		۸۳			۱۰۹									
					۶۳	۵۱		۸۹												
					۶۵	۵۵		۹۶												
				۶۸	۵۹		۱۰۲													
				۸۵	۶۰		۱۱۲													
				۸۸	۶۲															
				۱۰۲	۶۹															
					۷۱															
					۷۲															
					۹۲															
					۹۹															
					۱۱۰															
					۱۱۱															
تعداد آیات	۲	۵	۸	۱۵	۲۱	۷	۱۳	۸	۶	۹	۴	۳	۴	۱	۱	۳	۱	۱	۱	
تعداد کلمات	۸	۲۵	۴۸	۱۰۵	۱۶۸	۶۳	۱۳۰	۸۸	۷۲	۱۱۷	۵۶	۴۵	۶۴	۱۷	۱۸	۵۷	۲۰	۲۱	۲۲	
درصد آیات	۱.۷۷	۴.۴	۷.۱	۱۳.۳	۱۸.۶	۶.۲	۱۱.۵	۷.۱	۵.۳	۸.۰	۳.۵	۲.۷	۳.۵	۰.۹	۰.۹	۲.۷	۰.۹	۰.۹	۰.۹	
درصد کلمات در آیات	۰.۷۰	۲.۱۹	۴.۲۰	۹.۱۸	۱۴.۶۹	۵.۵۱	۱۱.۳۶	۷.۶۹	۶.۲۹	۱۰.۲۳	۴.۹۰	۳.۹۳	۵.۵۹	۱.۴۹	۱.۵۷	۴.۹۸	۱.۷۵	۱.۸۴	۱.۹۲	

تعداد آیات ۱۱۳ ، تعداد کلمات ۱۱۴۴ ، طول متوسط $10/12 = 113 \div 1144$

شکل ۴- منحنی مشخصه معادل سوره انبیاء

منحنی منظم معادل تقریباً از وسط قطعات عبور داده و طوری کشیده می‌شود که هر جا در بالای منحنی مضرس اصلی می‌افتد در نقطه بعد در زیر قرار گیرد به نحوی که سطوح مثبت و منفی حاصله در بین دو منحنی، یکدیگر را جبران کنند و مساحت زیر هر دو منحنی مساوی در آید.

این طرز عمل و این نوع منحنی‌ها که یک قله یا نقطه ماکزیمم دارد^۱ و به شکل سرپوش یا کلاه ژاندارم‌های قدیم اروپا است، خاص نمایش‌های آماری و حساب احتمالات می‌باشد.

هریک از سوره‌های قرآن، جدول توزیع و منحنی مشخصه سرپوش مانند مخصوص به خود را دارد که تماماً تنظیم و ترسیم شده و در مجموعه ضمیمه، ارائه گردیده است.

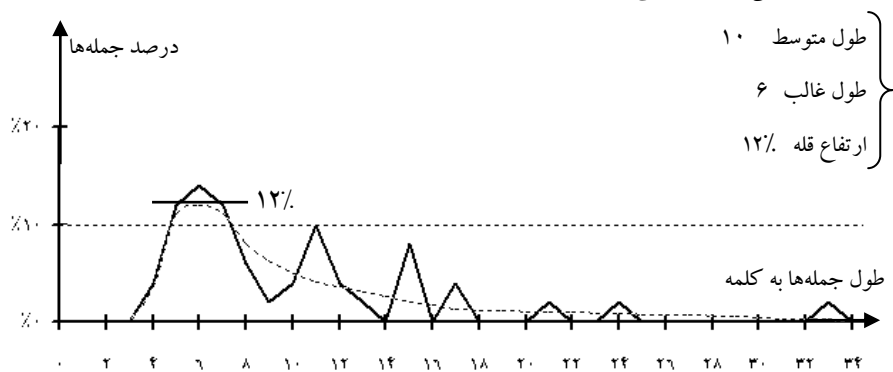
۱۰- آیا این کیفیت اختصاص به قرآن دارد؟

کیفیت توزیع آیات یک سوره یا جمله‌های یک مقاله، برحسب تعداد کلماتی که آن آیات یا جمله‌ها را تشکیل می‌دهد، بدیهی است که اختصاص به کلام الله مجید ندارد. در صحبت و در عبارت‌سازی هر گوینده یا نویسنده‌ای، شما می‌توانید جمله‌ها

۱. فقط سوره جمعه حالت استثنائی پیدا کرده، منحنی نمایش آن به جای یک قله دو قله دارد.

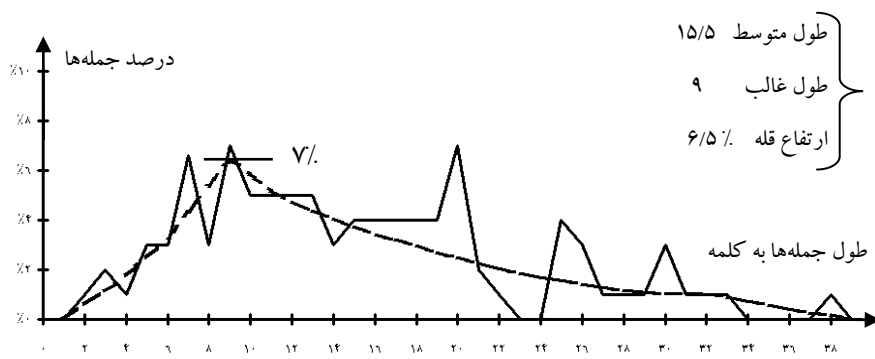
را برحسب تعداد کلمات محتوی، دسته دسته و جدول بندی کرده و به صورت یک منحنی، نمایش بدهید. قهراً یک جدول توزیع و یک منحنی مشخصه خواهید داشت. فقط باید دید به چه صورت در می آید و آیا از قاعده ای تغییر و تبعیت می کند یا خیر. ما این کار را در مورد چند مقاله یا چند صفحه از متون مختلف، در زبان های فارسی و عربی و فرانسه و انگلیسی انجام و منحنی های مشخصه مربوطه را در مجموعه ضمیمه نشان داده ایم. ذیلاً سه نمونه از آنها را در اینجا می آوریم (شکل های ۵، ۶ و ۷).

شکل ۵- منحنی مشخصه مقدمه شاهنامه ابومنصوری (۳۴۷ هجری)

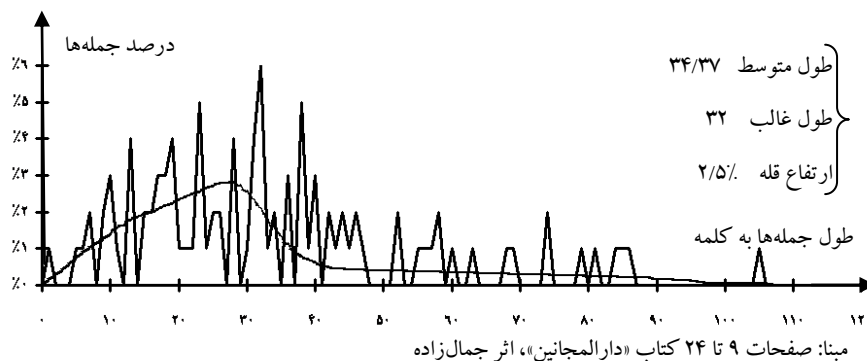
مبنا: ۴۴ جمله اول از کتاب «هزار سال نثر فارسی»، کریم کشاورز.

شکل ۶- منحنی مشخصه کتاب «کلمه ها» از ژان پل سارتر

مبنا: صفحات ۳ تا ۱۱ از کتاب «Les Mots».

شکل ۷- نمونه نثر رمان نویسی اخیر در زبان فارسی

معمولاً هر کس در کلام، گفته یا نوشته خود به لحاظ جمله‌بندی یا انتخاب جمله‌های کوتاه و بلند، شیوه‌ای مخصوص دارد که کم و بیش شبیه به هم‌زبانان معاصر می‌باشد (جز در شعر یا نثرهای قافیه‌ای مصنوعی). کسی خود را مقید نمی‌نماید که جمله‌های دارای تعداد کلمات معین و محدود به کار برد. بلکه به‌طور طبیعی، یعنی برطبق قانون احتمالات، انواع مختلف جمله‌ها از زبان و قلم او جاری می‌شود. ولی در میان جمله‌های ساخته و به کار رفته، برحسب سلیقه و عادت آن شخص و مطلب مورد بحث و بالاخره معمول زبان و زمان، یکی هست که به‌لحاظ تعداد کلمات تشکیل‌دهنده، بیشتر به کار برده می‌شود، مثلاً جمله ۶۰ کلمه‌ای یا ۸ کلمه‌ای، این همان طول غالب است. جمله‌هایی با کلمات کمتر یا بیشتر نیز به کار برده می‌شود ولی هر قدر از جمله با طول غالب دورتر باشد مصرف آن کمتر خواهد بود.

به‌طوری که در شکل‌های ۵ و ۶ و ۷ دیده می‌شود، منحنی‌های مشخصه‌ی نمونه، تا حدودی شبیه به سوره‌های وسط و اواخر قرآن است، با این تفاوت که نامنظمی و گستردگی بیشتر دارند و تفاوت مهمتر آنکه وقتی در یک کتاب معین و از یک نویسنده، صفحات یا فصول مختلفی را از اول و وسط و آخر کتاب تجزیه و ترسیم کردیم، طول‌های متوسط و غالب و ارتفاع منحنی مشخصه، با کم و بیش اختلاف، در یک حدود درمی‌آید بدون آنکه تغییرات آنها هم‌آهنگ و در جهت واحد باشد. قرآن این خصوصیت بارز را دارد که هر جزء یا هر سوره آن منحنی مشخصه متمایز دارد که با سیر زمان تغییر کرده است و متغیرهای مزبور (یعنی طول متوسط، طول غالب، ارتفاع منحنی و گسترش یا دامنه آن)، به‌طور منظم و همراه با هم، ترقی

یا تنزل می‌کند. این مطلب (که با تفصیل بیشتر و رقم، روی آن صحبت خواهیم کرد و در مجموعه ضمیمه برای هریک از سوره‌ها آمده است)، همان سیر تحول قرآن است. نمی‌گوییم معجزه است ولی صفت ممتازی است که قابل توجه و قابل استفاده می‌باشد. قابل استفاده از این جهت که خواه خواسته خدا و اعجاز باشد و خواه مربوط به قدرت ضبط وحی یا رشد استعداد پیغمبر باشد، چون پدیده متغیری است که با پیشرفت دوران رسالت ارتباط داشته است می‌تواند به‌عنوان وسیله تشخیص زمان نزول سوره‌ها به کار برده شود.

۱۱- درجه اعتبار قاعده تطویل آیات

البته در زمینه قاعده اتخاذی که طول متوسط و طول غالب سوره‌ها به موازات زمان نزول آنها ترقی نموده و درصد طول غالب تنزل کرده باشد، نه آیه و اشاره‌ای در قرآن کریم آمده است و نه در جایی روایت و دلالتی از گیرنده وحی و اوصیای او سراغ داریم. خداوند عهد و پیمان بسته و خود را ملزم نموده است که تصنعاً رعایت قاعده استنباطی ما را بنماید. قول هم نمی‌دهیم که چنین نشده باشد. ولی خداوند لجبازی هم ندارد که برای قدرت‌نمایی و اثبات فاعل مایشائی خود برخلاف روال و معمول عمل نماید. کما آنکه در کلیه آثار و پدیده‌های طبیعی که آنها نیز آیات و کلمات الهی هستند، یک نظم و وحدت عجیب، در زمان و مکان می‌بینیم که اگر خدا می‌خواست می‌توانست استثناء و خلاف بیاورد، اما چنین نکرده است.

شما در پهنه بی‌پایان زمین و آسمان و در گذشته و حال و آینده، فقط یک قانون جاذبه را حاکم می‌بینید. همچنین در فصول سال در تغییر و تناوب گرما و سرما یا بارندگی و خشکی، هر کس در هر منطقه که هست، استثناء و تعویض ندیده است. توگد و تحوّل خود انسان و سایر حیوانات پیوسته به یک منوال بوده است. هیچ کس پیر به دنیا نیامده است که رفته رفته جوان و کودک شده باشد. قرار و قانون سلامت و سعادت افراد و اقوام نیز همیشه یکسان جریان داشته است:

«سُنَّةَ اللَّهِ الَّتِي قَدْ خَلَتْ مِنْ قَبْلُ وَ لَنْ تَجِدَ لِسُنَّةِ اللَّهِ تَبْدِيلًا.»^۱

۱. فتح (۴۸) / ۲۳: سنت و رویه خدا که از پیش گذاشته است و هرگز تبدیل و تغییر در سنت خدا نخواهی دید.

اصولاً وقتی عمل یا پدیده‌ای از منشأ واحد صادر شود و یک قانون حکمفرما باشد، آثار حاصله چیزی غیر از نظام واحد و سادگی و سراسری نمی‌تواند باشد. تفرق و تخلف نتیجه دخالت عوامل و اراده‌های مختلف یا متغیر است. اما توضیح یا تصحیحی که باید اضافه کنیم (و قبلاً از خوانندگانی که واقف به مطلب هستند عذر می‌خواهیم) این است که پدیده‌های طبیعی در عین آنکه از سنت‌های لایتنغیر و قاعده‌های ثابت تبعیت می‌کنند، جلوه دهنده نظام خشک و تکرارهای یکنواختی که ریاضیات و صنایع بشری ما را عادت داده‌اند، نیستند. هر روز تابستان، الزاماً از هر روز زمستان گرم‌تر نیست و اگر در یک سال در ۲۵ آبان‌ماه، ۳ میلی‌متر باران آمد، دلیل نمی‌شود که همه سال چنین بوده و چنین خواهد شد. یا آنکه وقتی در علم زمین‌شناسی می‌گویند نیمرخ سلسله جبال و مقطع عرضی آنها به صورت یک منحنی شلجمی است، معنی‌اش برای گوینده و شنونده این نیست که سراسیمی کوه عیناً و دقیقاً منطبق بر منحنی شلجمی بوده، دره و ماهور و تپه و برآمدگی‌هایی که ایجاد استثناء و انحراف در شکل معهود منظم می‌نماید، وجود ندارد. باز اگر در همین علم می‌گویند که در شیب رودخانه‌ها و مسیر سیلاب‌ها، قطر سنگ‌ها و دانه‌های ریگ و ماسه از بالا به پایین در تنزل است، شما اگر در دره‌ی پس‌قلعه ماسه دیدید و در زیر پل عشرت‌آباد به قلوه‌سنگ برخوردید، قاعده فوق نقض نمی‌شود.

در تمام این موارد حکم روی متوسط است یعنی اگر در دو نقطه از قسمت علیا و سفلی رودخانه، یک قطعه زمین وسیع غیرمشخص را اختیار کرده، سنگ و ریگ و ماسه‌های آن را جمع و اندازه‌گیری نموده متوسط ابعاد آنها را به دست آورند، معلوم می‌شود که عدد متوسط برای منطقه سفلی، عادتاً کوچکتر از متوسط در منطقه علیا خواهد بود. در مناطق کوهستانی نیز اگر جاده‌ای مستقیم از دشت به طرف دامنه و قله کوه بسازند که از میان پستی و بلندی‌ها عبور کرده، خط‌الرأس‌ها و برجستگی‌ها را بتراشند و در گودال دره‌ها بریزند (یعنی همان کاری که در مورد منحنی مشخصه معادل انجام دادیم)، نیم‌رخ طولی چنین جاده‌ای، به‌طور تقریب، بر وفق یک منحنی شلجمی با معادله درجه دو خواهد بود. و قس‌علی‌ذلک در مورد تغییرات سرما و گرما و نزولات جوئی که همیشه روی آمارگیری‌های سی و چهل سال متوالی و بیشتر استخراج می‌شود.

در طبیعت، مصدر و حاکم یکی است ولی چون امر واحد بر وجودهای مختلف و متغیر وارد می‌شود و خود ایجاد تأثیر و تحول می‌نماید، نتایج حاصله طبعاً توأم با اختلاف و انحراف‌های جزئی می‌گردد.

در آمارهای اقتصادی و اجتماعی مثلاً برای تعیین شاخص زندگی، میزان دارایی و درآمد ساکنین یک شهر، ضریب تولید و غیره، متوسل به متوسط گیری می‌شوند. هیچ‌گاه شاخص زندگی را نمی‌شود تنها روی یک عنصر، مانند نرخ گوشت یا نان، بنا نهاد بلکه مواد خوراکی و پوشاکی و عناصر تشکیل‌دهنده هزینه افراد مختلف را در نظر گرفته، اخذ متوسط می‌نمایند. تک تک افراد و عناصر تشکیل‌دهنده هزینه زندگی، ممکن است نوسان‌هایی در جهت مخالف نشان دهند ولی وقتی تعداد زیادی از افراد و عناصر تحول‌کننده را به حساب بیاوریم احتمال اینکه به سیر واقعی و به رقم صحیح نزدیک شویم بیشتر می‌گردد.

آیات قرآن را نیز مانند باد و باران، پدیده طبیعی نازل از آسمان وحی و مضمول همان قوانین (یا به زعم منکرین وحی، ناشی از طبع بشر نابعه‌ای که جزئی و تابعی از طبیعت است) می‌دانیم. اشکال ندارد در عین آنکه سیر تحول طول متوسط آیات در جهت ترقی کلی در طی زمان بوده باشد ولی از یک سوره به سوره بعدی دچار کم و زیادی گردد و نتواند معرف تقدم و تأخر دقیق حتمی سوره‌ها باشد.

آیات قرآن در قالب‌های چندی کارخانه و با احتساب و الزام قبلی ریخته نشده‌اند و کاملاً طبیعی است که آیه‌ای بنا به اقتضای کلام و مفهوم، با تعداد کلمات بیشتر یا کمتر از آنچه انتظار می‌رود، آمده باشد. بنابراین ممکن است، هم در جدول توزیع و در منحنی مشخصه، تضاریس ظاهر گردند و هم طول متوسط و طول غالب سوره، اندکی پس و پیش شوند و بالنتیجه ترتیب تقدم و تأخر سوره‌ها را کمی به هم بزنند.

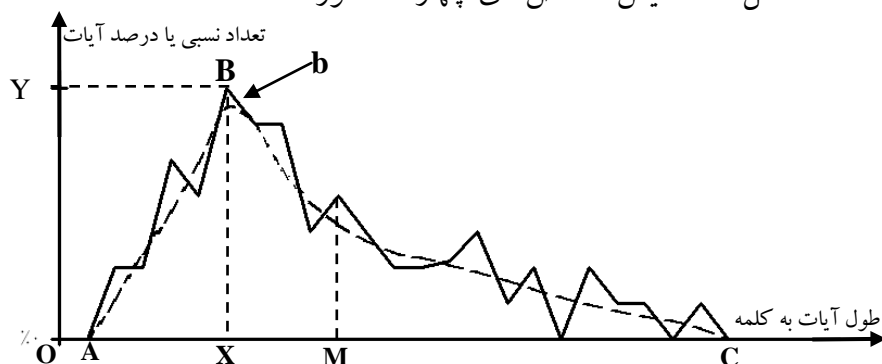
ولی اگر چندین عنصر متغیر را که همراه و هماهنگ با یکدیگر در تحول کلی هستند توأم در نظر آورده مابین آنها متوسط گیری بکنیم، رقم حاصله مسلماً راهنمای بهتری خواهد بود و درجه اطمینان و تقریب را بالا خواهد برد. کما آنکه منحنی منظم معادل، خود یک نوع متوسط گیری و ترمیم اختلاف و انحراف‌های فردی آیات است.

۱۲- شاخص‌های چهارگانه سوره‌ها

و طول متوسط تصحیح شده یا طول مبنا

به طوری که در سه سوره نمونه (هُمَزَه، طه و مائده) و سوره انبیاء دیدیم، به چهار کمیّت یا چهار عنصر متغیر تحوّل کننده، برخوردیم که تابع زمان نزول بودند. این عناصر را شاخص (پارامتر) سوره می‌نامیم و برطبق شکل ۸ به شرح زیر تعریف می‌کنیم:

شکل ۸- نمایش شاخص‌های چهارگانه سوره‌ها

ABC منحنی مشخصه اصلی سوره است که با ارتفاعات و تضاریس خود نمایش دهنده‌ی جدول توزیع می‌باشد.

AbC منحنی مشخصه معادل سوره است که منظم شده است و تقریباً از وسط قطعات مضرس می‌گذرد به طوری که مساحت زیر آن با مساحت زیر منحنی مشخصه اصلی برابر باشد.

نقطه B قله یا رأس منحنی مشخصه اصلی است و مقدار نسبی یا درصد «تعداد آیات» را برحسب تعداد کلماتی نشان می‌دهد که حداکثر آیات سوره را تشکیل می‌دهند.

نقطه b قله یا راس منحنی مشخصه معادل است و ارتفاع ماکزیمم را نشان می‌دهد.

۱- طول متوسط آیات : برابر است با خارج قسمت «تعداد کلمات سوره»، بر

$I = OM$

«تعداد آیات»

۲- **طول غالب** : تعداد کلمات آیاتی که به لحاظ طول کلمه‌ای، در سوره اکثریت

$$L = OX$$

دارد

۳- **ارتفاع** : عرض ماکزیمم یا ارتفاع قله در منحنی مشخصه معادل $H = OY$

۴- **دامنه**: عدم تقارن یا تناسب گسترش به راست و چپ منحنی با توجه به ارتفاع آن

$$P = \sqrt{\frac{XC}{AM} \times \frac{100}{H}}$$

این که در عبارت ریاضی دامنه یا شاخص چهارم، عمل ریشه‌گیری و حاصل ضرب به میان آمده و متوسط هندسی دو عامل گرفته شده، از این جهت است که خواسته‌ایم اولاً هم بُعد و هم درجه با سایر شاخص‌ها، و بنابراین قابل مقایسه با آنها باشد و ثانیاً بدیهی است که برای ارائه عدم تقارن دامنه‌های راست و چپ، باید ارتفاع منحنی را در نظر گرفت. زیرا که در دو منحنی با گسترش‌های مساوی طرف راست و طرف چپ، آن منحنی که خفته‌تر و کم ارتفاع‌تر است، عدم تقارنش بیشتر است. ضمناً برای آنکه حتی المقدور از اثر انحراف‌های فردی شاخص‌ها کاسته شود، در بیان نسبت طول دو دامنه، هر دو کمیّت طول متوسط و طول غالب را وارد کرده‌ایم.

از چهار شاخص فوق، سه تای آنها در ترقی و تابع صعودی زمان می‌باشند ولی یکی دیگر یعنی ارتفاع H تابع نزولی و در سیر کاهشی است. بنابراین از جهت سادگی مقایسه و هماهنگی در حافظه، همه جا عکس آن را در نظر می‌گیریم.

با در دست داشتن این چهار شاخص که همگی متحول بوده با انحراف و اختلاف‌هایی، به نظر می‌آید تابع صعودی زمان نزول باشند، بهتر است همان‌طور که در بند ۱۱ گفته شد، میان آنها متوسط‌گیری بنماییم و آن متوسط را، مبنای مقایسه یا معرف سوره بدانیم.

ولی برای آنکه هماهنگ و همراه بودن شاخص‌ها و ارزش متوسط‌گیری معلوم شود، لازم است ببینیم این شاخص‌ها تا چه حد پایه پای همدیگر پیش می‌روند.

سهل‌ترین راهی که به فکر آمد، این بود که یکی از سوره‌ها را پایه یا وسیله سنجش قرار داده، شاخص‌های سوره‌های دیگر را بر شاخص‌های نظیر سوره‌ی پایه تقسیم کنیم و خارج قسمت‌ها را - که «شاخص نسبی» می‌نامیم - با هم مقایسه نماییم. اگر مساوی یا لاقط معادل و در یک حدود درآمدند، معلوم می‌شود تماماً متحول‌اند و تحول آنها بر روال واحد و منظم است و ضمناً آیه‌بندی سوره دارای ترکیب طبیعی

هماهنگ با سایر سوره‌ها است. در این صورت متوسط‌گیری ارزش داشته، متوسط کل چهار شاخص، می‌تواند به عنوان شاخص سوره اختیار گردد. سوره انبیاء به‌دلیلی که به‌زودی گفته خواهد شد به‌عنوان سوره پایه اتخاذ گردید و ضمناً برای سهولت محاسبات، ارقام مربوطه را به‌صورت زیر ساده نمودیم:

۱۰	طول متوسط	}	شاخص‌های پایه
۸	طول غالب		
۱۵٪	ارتفاع		
۳/۶۶	دامنه		

در مورد سه سوره نمونه (هُمَزَه، طه و مائده)، نتایج بر طبق جدول ۹ به‌دست آمد.

جدول ۹- شاخص‌های مطلق و نسبی برای سه سوره نمونه هُمَزَه، طه و مائده

مائده		طه		هُمَزَه		سوره‌های نمونه شاخص‌ها	
				نسبی	مطلق		نسبی
۲۱/۰۵	۲/۲۹۱	۲۲/۹۱	۰/۹۱۵	۹/۱۵	$۳/۷ \div ۱۰ = ۰/۳۷۸$	۳/۷۸	طول متوسط
	۱/۶۲۵	۱۳	۰/۶۲۵	۵	$۴ \div ۸ = ۰/۵۰۰$	۴	طول غالب
	۲/۴۰۰	۶/۲۵٪	۱/۱۵۴	۱۳٪	$۱۵ \div ۵۵/۵ = ۰/۲۷۰$	۵۵/۵٪	ارتفاع
	۱/۹۱۵	۱/۲۷۲	۱/۲۷۳	۴/۶۶	$۱/۴۲ \div ۳/۶۶ = ۰/۳۸۸$	۱/۴۲	دامنه
۲/۰۵۸		۰/۹۲۲		۰/۳۸۴		متوسط چهار شاخص نسبی	

در جدول فوق دیده می‌شود شاخص‌های چهارگانه در هر سوره، وقتی به‌رقم نسبی و بر پایه مشترکی درمی‌آیند به‌همدیگر نزدیک شده به‌سمت تساوی میل می‌کنند. به‌عبارت دیگر معلوم می‌شود که شاخص‌های سوره‌های قرآن، تقریباً همراه و هماهنگ یکدیگر تغییر کرده، همگی نشان دهنده نمودار واحدی هستند. مختصر اختلافی که فی‌مابین آنها مشاهده می‌شود حاکی از طبیعی بودن قانون تحول و انحراف‌های آماری است که با متوسط‌گیری باید اصلاح شود. کما آنکه متوسط‌های

چهار شاخص نسبی، تعدیل دهنده ارقام مربوطه بوده، اختلاف کمتر و قابل قبول تری با تک تک شاخص ها و از جمله با طول متوسط نسبی ابراز می دارد.

حال اگر از نسبی به مطلق برگشته، متوسط چهار شاخص را که به طول متوسط نسبی نزدیک است در عدد ۱۰ (یعنی طول متوسط سوره پایه) ضرب کنیم، شاخصی به دست می آید که می تواند جانشین طول متوسط سوره شود، در حالی که نوسان و انحراف آن تعدیل یافته است و به طوری که قبلاً گفته شد به لحاظ محاسبات آماری و قانون احتمالات، حائز ارزش و اعتبار بیشتری می باشد.

غالباً اتفاق می افتد که در یک سوره، در اثر وجود یک آیه طویل، طول متوسط، زیاده از معمول بالا رفته باشد یا با کم و زیاد شدن یکی دو کلمه در چند آیه، طول غالب دو سه رقم عقب و جلو رفته، منحنی معادل به طور غیرطبیعی نوک تیز یا سرپهن در آید. به این ترتیب بعضی از شاخص های چهارگانه دستخوش انحراف و خروج از اعتدال و اعتبار می شوند ولی چون درجه احتمال اینکه همه آنها توأمأ و در جهت واحدی دچار اختلال شوند فوق العاده ضعیف است، متوسط گیری شاخص ها تا حدود زیادی تعدیل کننده اختلال و اختلاف بوده ما را به رقمی می رساند که قاعده تطویل آیات را بتوان با اطمینان نسبی کافی به کار برد.

سوره انبیاء از این جهت به عنوان سوره پایه انتخاب شده است که:

اولاً طول متوسط آن ۱۰ بوده تقسیم و ضرب با ۱۰ فوری انجام می شود.

ثانیاً یکی از سوره های یکپارچه ای است که ترکیب آیه بندی منظم و طبیعی داشته، منحنی مشخصه معادل آن تقریباً منطبق با منحنی مشخصه اصلی است. علاوه بر این، چهار شاخص سوره، انحراف نسبی ضعیفی داشته با تعداد کثیری از سوره های دیگر متناسب و موازی در می آید.

ثالثاً به لحاظ طول متوسط و زمان نزول، در حد واسط سوره های ابتدا و انتهای دوران رسالت بوده و ارقام نسبی سوره ها که از تقسیم بر شاخص های سوره انبیاء به دست می آید، اعداد خارج از قواره نمی شود.

بدیهی است که اگر سوره دیگری را به عنوان سنجش اختیار می کردیم، نتیجه نهائی متوسط گیری شاخص ها و ردیف بندی سوره ها تغییر نمی کرد. کما آنکه با سراسر کردن ارقام شاخص ها، عمل خلاف و خراب کننده ای انجام نشده است.

با مطالعه و تجزیه ترسیمی که روی هر یک از سوره‌ها به عمل آمد، شاخص‌های اول و دوم و سوم، به صورت موزون و نسبتاً همگام پیش می‌روند ولی شاخص چهارم یعنی دامنه، گاهی از قافله زیاد پرت می‌شود. علتش این است که حضور یا عدم حضور یک یا دو آیه طولانی در یک سوره که روی حساب احتمالات و آزادی کلام، امر کاملاً طبیعی است تأثیر محسوس در حساب رقم شاخص دامنه می‌نماید ($\sqrt{\frac{XC}{AM} \times \frac{100}{H}}$ در شکل ۸) و حال آنکه در محاسبه طول متوسط یا در محل طول غالب و میزان درصد آن، مستهلک و کم‌اثر است.

بنابراین خود این مطلب که شاخص‌ها پایه‌پای یکدیگر تغییر کرده‌اند و امتیاز خاص قرآن است، می‌تواند به منزله تأییدی از قاعده اتخاذی باشد و ما در متوسط‌گیری شاخص‌ها، فقط سه تای اول (طول متوسط، طول غالب و ارتفاع) را دخالت می‌دهیم. مجموع شاخص‌های نسبی اصلی را بر ۳ تقسیم کرده، پس از ضرب نمودن در ۱۰ که همان طول متوسط تصحیح شده است، نام آن‌را «طول مبنا» گذاردیم. شاخص دامنه را، همه جا به عنوان یک شاخص فرعی رهنما، محاسبه و حفظ کردیم. جدول ۱۰ برای ۸ سوره دیگر قرآن^۱ در تأیید و توضیح مطالب بالا ارائه شده است.

سه شاخص نسبی اول به وضع قابل توجهی به هم نزدیک‌اند. مخصوصاً در سوره‌های صافات (۳۷)، قمر (۵۴)، ق (۵۰)، و فرقان (۲۵). عجیب است که در سوره قمر (۵۴)، وقتی آیات تکراری، ترجیح‌بند «فَكَيْفَ كَانَ عَذَابِي وَنُذُرِي» و «وَلَقَدْ يَسَّرْنَا الْقُرْآنَ لِلذِّكْرِ فَهَلْ مِنْ مُدَكِّرٍ» را فقط یک بار به حساب بیاوریم، هماهنگی تقریباً صددرصد می‌شود.

در سوره‌های دیگری نیز هماهنگی شاخص‌های اصلی خیلی خوب است. مانند: تکویر (۸۱)، واقعه (۵۶)، عنکبوت (۲۹)، مؤمن (۴۰)، کهف (۱۸)، رعد (۱۳)، مریم (۱۹)، نمل (۲۷)، سجده (۳۲)، قارعه (۱۰۱)، فاطر (۳۵)، یس (۳۶)، ممتحنه (۶۰)، ملک (۶۷)، جن (۷۲)، دهر (۷۶)، انشقاق (۸۴)، بلد (۹۰)، کوثر (۱۰۸)، فاتحه (۱)، کافرون (۱۰۹)، زلزال (۹۹).

۱. از این به بعد، سوره‌های قرآن علاوه بر نام سوره، با شماره ترتیب رسمی آنها در قرآن، در داخل پرانتز مشخص می‌شود و برای تمایز با ارقام دیگر، از قلم تو خالی استفاده می‌شود و تا آخر کتاب این روال ثابت می‌ماند (ب.ف.ب).

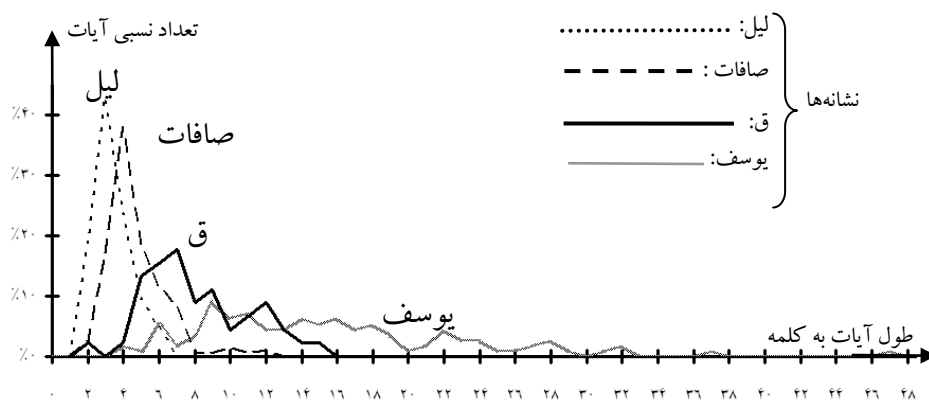
جدول ۱۰ - شاخص‌های مطلق و نسبی و طول مبنای هشت سوره از قرآن

دامنه	طول مینا	شاخص‌های اصلی						سوره‌ها ^۱	
		ارتفاع		طول غالب		طول متوسط			
		نسبی	مطلق	نسبی	مطلق	نسبی	مطلق		
۰/۴۷۳	۱/۷۳	۲/۸۳	۰/۳۰۰	۵۰	۰/۲۵۰	۲	۰/۳۰۰	۳	اخلاص (۱۱۲)
۰/۵۴۰	۱/۹۸	۳/۵۴	۰/۳۴۹	۴۳	۰/۳۷۵	۳	۰/۳۳۸	۳/۳۸	لیل (۹۲)
۰/۷۲۰	۲/۶۳	۴/۶۶	۰/۴۲۹	۳۵	۰/۵۰۰	۴	۰/۴۷۱	۴/۷۱	صافات (۳۷)
۰/۶۷۲	۲/۴۶	۶/۲۸	۰/۶۳۸	۲۳/۵	۰/۶۲۵	۵	۰/۶۲۲	۶/۲۲	قمر (۵۴)
۰/۶۶۲	۲/۴۲	۶/۲۵	۰/۶۲۵	۲۴	۰/۶۲۵	۵	۰/۶۲۶	۶/۲۶	قمر ^۲ (۵۴)
۰/۷۳۲	۲/۶۸	۸/۴۹	۰/۸۵۷	۱۷/۵	۰/۸۷۵	۷	۰/۸۱۶	۸/۱۶	ق (۵۰)
۱/۱۵۱	۴/۲۱	۱۰/۹۲	۱/۰۳۴	۱۴/۵	۱/۱۲۵	۹	۱/۱۱۵	۱۱/۱۵	فرقان (۳۵)
۱/۶۵۹	۶/۱۰۷	۱۴/۹۰	۱/۷۸۶	۸/۴	۱/۲۵	۹	۱/۵۶۱	۱۵/۶۱	یوسف (۱۲)
۱/۵۵۵	۵/۶۹	۱۵/۹۳	۱/۷۱۴	۸/۷۵	۱/۵۰۰	۱۲	۱/۵۶۵	۱۵/۶۵	انفال (۸)

- شماره‌هایی که در مقابل نام سوره‌ها نوشته شده است، شماره‌های رسمی آنها به ترتیب قرارگیری آنها در قرآن کریم است.
- ارقامی که در ارتباط با مقدار شاخص‌های مندرج در این سطر نوشته شده، با کنار گذاشتن آیات ترجیع‌بند تکراری، محاسبه شده است.

در شکل ۹ منحنی‌های مشخصه چهار سوره از سوره‌های فوق را به‌طور نمونه برای مشاهده زیبایی و موزون بودن آنها، در یک دستگاه مختصات نشان داده‌ایم.

شکل ۹ - منحنی‌های مشخصه چهار سوره لیل، صافات، ق و یوسف

۱۳- پاشش آیات

اگر همه سوره‌های قرآن مانند سی سوره‌ای که ذکر کردیم دارای منحنی مشخصه منظم و شاخص‌های نسبی هماهنگ بودند، تعیین طول مبنا و ردیف‌بندی سوره‌ها با اطمینان انجام می‌گرفت. اما غالباً چنین نیست و در بسیاری از سوره‌ها، شاخص‌های نسبی، بیش از ۵ یا ۱۰ درصد با متوسط خود، یعنی یکدهم طول مبنا، اختلاف پیدا می‌کنند. یا آنکه گاهی اوقات منحنی از شکل ساده منظم که از طول‌های کوتاه به سمت قله برجسته‌ای اوج گرفته سپس با شیب مرتب تنزل نماید، دور می‌شود. مخصوصاً در سوره‌های مدنی بلند، از این جهت وضع مغشوش و مبهمی دیده می‌شود.

این کیفیت ممکن است ناقض کلیت فرضیه و سلب‌کننده اعتبار قاعده اتخاذی تلقی شود و یا توجیه و تصحیحی در کار بوده در پیچه جدیدی را به‌رومی ما باز نماید. اصولاً دخالت دادن طول متوسط یک سوره و استناد به منحنی مشخصه و به شاخص‌های تعریف شده، وقتی می‌تواند معنی و ارزش پیدا کند که اصول حساب احتمالات حاکم باشد. به عبارت دیگر افراد و عناصری که در معرض متوسط‌گیری درمی‌آیند، یعنی آیات یک سوره، در شرایط مشابه قرار داشته به‌طور طبیعی و با تصادف یکسان جمع شده باشند. مثلاً اگر آیاتی از یک سوره در زمان دیگری غیر از زمان مربوط به متن سوره نازل شده باشند، چنین آیات که دارای طول‌های بیشتر یا کمتر است، صورت منحنی و حساب شاخص‌ها را به‌هم خواهد زد.

همچنین اگر طرز توزیع یا «پاشش آیات» به لحاظ طول‌های مربوطه در قسمت‌های مختلف سوره یکسان نباشد، طول متوسطی که حساب می‌شود و شاخص‌هایی که از منحنی درمی‌آیند، جنبه مصنوعی و قراردادی پیدا کرده و معنای صحیح خود را از دست می‌دهد. کمال مطلوب آن است که پاشش آیات در ابتدا و در وسط و آخر سوره به یک روال بوده، آیات در کلیه ستون‌های جدول توزیع به‌طور یکنواخت پخش شده باشند، نه آنکه یک قسمت سوره بیشتر ستون‌های کم‌طول را اشغال نماید و قسمت دیگر به ستون‌های با طول بلند متوجه شود. در چنین حالت، بهتر است تفکیک قائل شده، برای هر قسمت سوره که پاشش یکنواخت داشته باشد حساب جداگانه در نظر بگیریم.

اتفاقاً در هر دو مورد نظائر شناخته شده‌ای در قرآن وجود دارد.

اولاً سوره‌هایی هست که بعضی آیات آن به شهادت روایات معتبر تاریخی یا به حکم

سیاق عبارت و محتوی کلام، تعلق به زمان‌های متفاوت دارد. این قبیل سوره‌ها در منحنی مشخصه و در شاخص‌های مربوطه، ناهماهنگی‌های محسوسی نشان می‌دهند که با کنار گذاشتن آن آیات، به حالت طبیعی برمی‌گردند. چه بسیار شنیده‌ایم که در اثنای جنگ یا به مناسبت واقعه خاص یا در جواب پرسش مؤمنین و اهل کتاب، آیه‌ای یا دسته آیاتی نازل شده است و به دستور پیغمبر، کاتبین وحی آن را در میان آیات دیگری قرار داده‌اند، یا بعداً در جمع‌آوری و تدوین قرآن چنین کرده‌اند. مثل آیات مباحله، آیه تطهیر، آیه تبلیغ و غیره.

ثانیاً سوره‌هایی هست که مورخین و مفسرین قبول دارند به صورت یکپارچه و دفعتاً واحده نازل نشده بلکه ترکیب و تلفیقی از گروه آیه‌های مختلف هستند. در مشخصات ترسیمی این نوع سوره‌ها نیز انحراف و اشکال‌هایی نسبت به قاعده فرضی اتخاذی پیش می‌آید. اما وقتی گروه‌های همزمان را جداگانه تجزیه و ترسیم می‌کنیم، به نتایجی می‌رسیم که نامنظمی کمتری دارد.

بدیهی است که قرآن اگر ۱۱۴ سوره دارد، در ۱۱۴ مرتبه بر پیغمبر نازل نشده است و یک سوره بلند دو جزء و نیمی مانند بقره، آنقدر طولانی است و شامل مطالب گوناگون مربوط به حوادث و مسائل مختلف می‌باشد که تصور نزول یکسره آن خیلی مشکل و در عین حال غیرلازم به نظر می‌آید.

یک مورد دیگر هم هست، مثل سوره رحمن که تکرار بعضی از آیات، وضع پاشش را غیرعادی کرده، بالنتیجه، شاخص‌های نامنظم داده است.

به این ترتیب وقتی روی چند مورد موجود، مسلم دیدیم که برگشت به حالت طبیعی و آیات، همزمان سبب تأیید فرضیه اتخاذی می‌شود، این آزمایش به ما جرأت بیشتر در گرایش به صحت و کلیت آن قاعده داده، اجازه می‌گیریم در باره سوره‌هایی که پاشش آیات، نامنظم نشان می‌دهند و یا منحنی مشخصه و شاخص‌های دور از قاعده دارند و ضمناً روایات موجود نسبت به وجود آیات مختلط یا گروه‌های متمایز آنها ساکت و غیر قاطع است، دست به یک عمل تجزیه و تفکیک زده اولاً آیاتی را که حالت استثناء و ناجوری دارند از حساب متوسط‌گیری خارج سازیم و ثانیاً در سوره‌های مرکب، دسته آیاتی را که دارای پاشش یکنواخت مشابه و طول‌های متوسط و غالب معادل هستند، در گروه‌های جداگانه قرار دهیم و سوره را برحسب چنین گروه‌بندی، متعلق به زمان‌های مختلف بشناسیم.

۱۴- سوره‌های مختلط

به‌طور نمونه، به سوره مزمل (۷۳) که نگاه می‌کنیم، آیه آخر^۱ با ۷۷ کلمه‌ای که در بردارد حساب خود را در جدول توزیع از سایر آیات (که طولانی‌ترین آنها آیه ۱۱ کلمه‌ای است و شش آیه از ۱۹ آیه دیگر ۶ کلمه‌ای می‌باشد)، جدا کرده است. در منحنی مشخصه نیز یک محل کاملاً دور افتاده‌ای را اشغال می‌نماید. طول متوسط سوره با احتساب آن آیه ۹/۹ ولی بدون آن ۶/۳۷ در می‌آید درحالی که طول غالب به‌طور آشکار ۶ است.

جدول توزیع این سوره در شکل ۱۰ (با دو حالت الف و ب) ارائه گردیده و منحنی مشخصه و شاخص‌های نسبی آن، چنانچه آیه آخر را کنار بگذاریم یا محسوب بداریم، نمایش داده شده است.

به‌طوری که دیده می‌شود اختلاف طول متوسط با طول مبنا، با احتساب آیه بلند ۲۰، معادل ۲۷ درصد و با کنارگذاشتن آن کمتر از ۴ درصد می‌شود و پاشش آیات، با صرف‌نظر کردن از آیه ۲۰، در ستون‌های جدول بسیار خوب است و مابین آنها به‌طور یکنواخت پخش شده است.

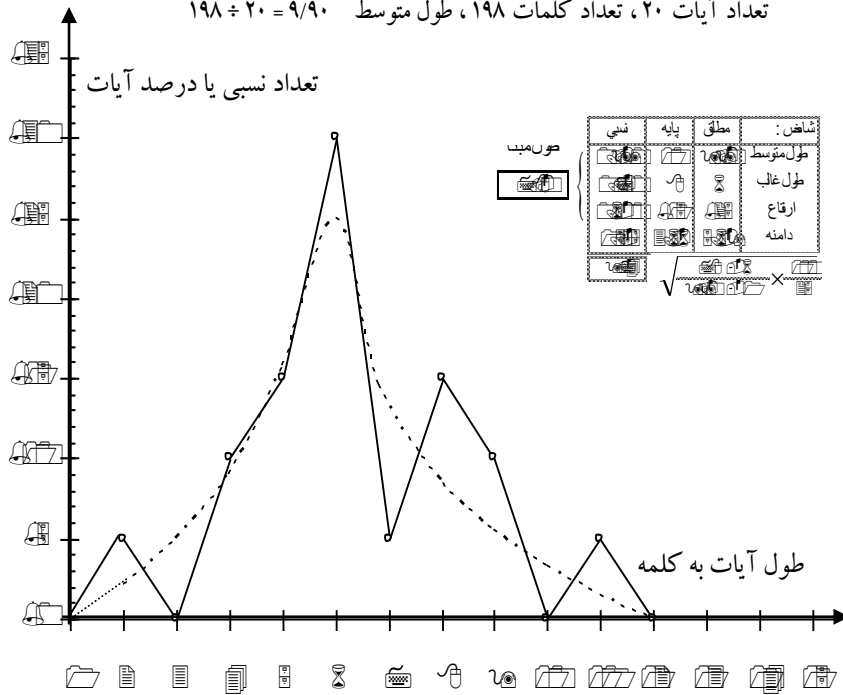
۱. مزمل (۷۳) / ۲۰: إِنَّ رَبَّكَ يَعْلَمُ أَنَّكَ تَقُومُ أَدْنَىٰ مِنْ ثُلُثِي اللَّيْلِ وَنَصْفَهُ وَثُلُثَهُ وَطَائِفَةٌ مِّنَ الَّذِينَ مَعَكَ وَاللَّهُ يُقَدِّرُ اللَّيْلَ وَالنَّهَارَ عَلِمَ أَنْ لَنْ تُحْصِيَهُ فَبَاتَ عَلَيْكَ فَاذْكُرُوا مَا تَيَسَّرَ مِنَ الْقُرْآنِ عَلِمَ أَنْ سَيَكُونُ مِنكُم مَّرْضَىٰ وَآخَرُونَ يَضْرِبُونَ فِي الْأَرْضِ يَبْتَغُونَ مِن فَضْلِ اللَّهِ وَآخَرُونَ يُقَاتِلُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَاذْكُرُوا مَا تَيَسَّرَ مِنْهُ وَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ وَآتُوا الزَّكَاةَ وَأَقْرِضُوا اللَّهَ قَرْضًا حَسَنًا وَمَا تُقَدِّمُوا لِأَنفُسِكُمْ مِّنْ خَيْرٍ تَجِدُوهُ عِنْدَ اللَّهِ هُوَ خَيْرًا وَأَعْظَمَ أَجْرًا وَاسْتَغْفِرُوا لِلَّهِ إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ

ترجمه: پروردگارتو آگاه است که تو و گروهی از همراهانت نزدیک دو ثلث یا نصف یا [حداقل] ثلث شب را [به عبادت] برمی‌خیزی؛ خداست که شب و روز را تقدیر می‌کند؛ [او] آگاه است که شما قادر نیستید این حدود را [برای شب زنده‌داری] به‌درستی رعایت کنید، لذا [به رحمت خود] بر شما بازگشت؛ اینک هرچه میسر است، [در ساعات شب] به تلاوت قرآن پردازید؛ خدا می‌داند که برخی از شما بیمار خواهند بود، و برخی دیگر در طلب روزی از بخشایش خدا در سفرند و گروهی دیگر در راه خدا جنگ می‌کنند؛ پس در همان حد که میسر است آیات قرآن را تلاوت کنید و به نماز بایستید و زکات پردازید و [با انفاق خود] به خدا وامی‌نیکو بدهید؛ و هر نیکویی که برای خود پیش می‌فرستید، به صورت پاداشی بهتر و بزرگ‌تر، آن را نزد خدا باز می‌یابید؛ و از خدا آمرزش بخواهید که خدا آمرزگاری است مهربان.

شکل ۱۰، الف - جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره مزمل (۷۳)، با احتساب آیه آخر

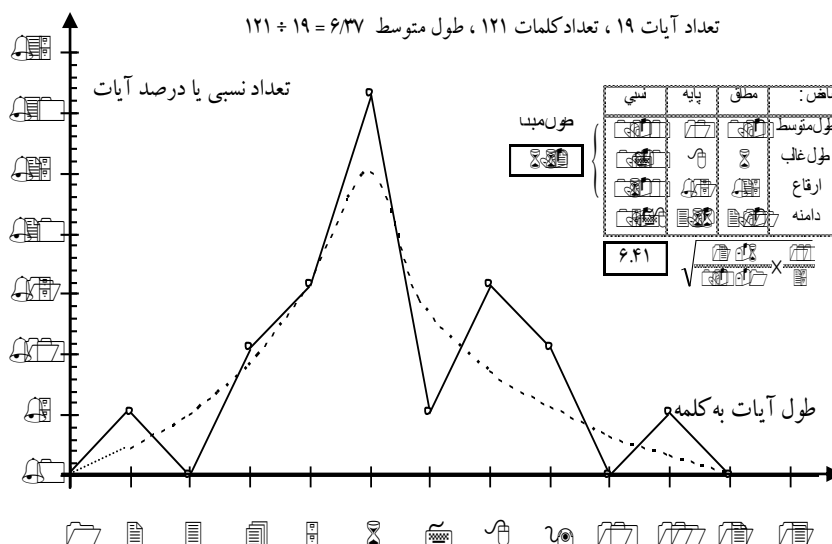
طول آیات	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۷۷	۷۸
شماره آیات		۱		۲	۳	۴	۱۰	۶	۹		۱۵		۲۰	
تعداد آیات	۰	۱	۰	۲	۳	۶	۱	۳	۲	۰	۱	۰	۱	۰
تعداد کلمات	۰	۲	۰	۸	۱۵	۳۶	۷	۲۴	۱۸	۰	۱۱	۰	۷۷	۰
درصد آیات	۰	۵.۰	۰	۱۰.۰	۱۵.۰	۳۰.۰	۵.۰	۱۵.۰	۱۰.۰	۰	۵.۰	۰	۵.۰	۰

تعداد آیات ۲۰، تعداد کلمات ۱۹۸، طول متوسط $198 \div 20 = 9.9$

شکل ۱۰ ب- جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره مزمل (۷۳)، بدون آیه آخر

طول آیات	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۷۷	۷۸
شماره آیات		۱		۲	۳	۴	۱۰	۶	۹		۱۵		۲۰	
تعداد آیات	۰	۱	۰	۲	۳	۶	۱	۳	۲	۰	۱	۰	۰	۰
تعداد کلمات	۰	۲	۰	۸	۱۵	۳۶	۷	۲۴	۱۸	۰	۱۱	۰	۰	۰
درصد آیات	۰	۵.۳	۰	۱۰.۵	۱۵.۸	۳۱.۶	۵.۳	۱۵.۸	۱۰.۵	۰	۵.۳	۰	۰	۰

از طرف دیگر آیه ۷۷ کلمه‌ای ۲۰، نه تنها به لحاظ تعداد کلمات و قافیه و سیاق عبارت متمایز از سایر آیات سوره مزمل (۷۳) می‌باشد (که به عقیده قاطبه مفسرین در اول یا در اوایل بعثت نازل شده است)، بلکه مضمون آن نیز بنا به دلایل و قرائن زیر، مربوط به سال‌های آخر مکه و شاید بعد از هجرت به مدینه می‌شود:

(۱) شروع آیه با جمله «إِنَّ رَبَّكَ يَعْلَمُ أَنَّكَ تَقُومُ أَدْنَىٰ مِن ثُلُثِي اللَّيْلِ...»^۱ منافات

۱. مزمل (۷۳) / ۲۰: پروردگار تو آگاه است که تو و گروهی از همراهات نزدیک دو ثلث یا نصف یا [حداقل] ثلث شب را

- با هم‌زمانی با «قُمِ اللَّيْلَ إِلَّا قَلِيلًا»^۱ دارد و مؤخر بر آن است،
 (۲) جمله «فَاقْرَأُوا مَا تيسَّرَ مِنَ الْقُرْآنِ»^۲ می‌رساند که در آن موقع قرآن تشکیل شده و سوره‌هایی وجود داشته است،
 (۳) کلمه «طَائِفَةٌ... مَعَكُمْ»^۳ به سال‌های ابتدای بعثت که هنوز مسلمان‌ها جمعیت و طائفه‌ای نشده بودند نمی‌خورد،
 (۴) جمله «يَضْرِبُونَ فِي الْأَرْضِ»^۴ تناسب با دوران مکه یا لااقل سال‌های اولیه که هنوز مسلمان‌ها به حرکت در نیامده بودند ندارد.

بلاشر این آیه را یک گروه مستقل می‌شناسد و می‌گوید مدنی بودن آن را روایات متعددی تأیید می‌نماید، و ضمناً آیات ۱ تا ۴ را گروه جداگانه و مقدم می‌گیرد. اما این گروه بندی و مخصوصاً گروه اول آن، منحنی مشخصه و جدول نامناسب غیرقابل قبولی می‌دهد. به علاوه، اگر مفهوم آیات ۵ و ۶ پشت سر آیات ۱ تا ۴ نیامده باشد، فلسفه و خاصیت دستور «قُمِ اللَّيْلَ إِلَّا قَلِيلًا» ظاهر نمی‌شود و آن چهار آیه بدون منطق و منظور جلوه خواهد کرد.

بنابراین یا سوره مزمل (۷۳)، در ۱۹ آیه اول خود یکپارچه است (کما آنکه یک قافیه است)، یا اگر وقفه‌ای در کار بوده باشد باید تا آیه ۹ که تماماً راجع به شب‌زنده‌داری و ذکر است، پیش برویم.

با چنین تفکیک پیشنهادی بلاشر، متوسط گروه اول ۵/۶۶ می‌شود درحالی که طول غالب ۶ است و کاملاً روال مخالف معمول را نشان می‌دهد. ما سوره را یکپارچه و شامل ۱۹ آیه اول گرفته‌ایم.

۱۵- سوره‌های مرکب

اکنون به منظور تحقیق پاشش آیات در سوره‌های مرکب، دو سوره را به عنوان نمونه مورد بررسی قرار می‌دهیم:

۱. مزمل (۷۳) / ۲۰: شب زنده‌دار باش، بجز اندکی [از شب].

۲. مزمل (۷۳) / ۲۰: ... پس در همان حد که میسر است آیات قرآن را تلاوت کنید...

۳. مزمل (۷۳) / ۲۰: ... گروهی از همراهانت ...

۴. مزمل (۷۳) / ۲۰: ... در طلب روزی در سفرند

سوره توبه (۹)، در حالت یکپارچه

ابتدا به طور نمونه، سوره مدنی توبه (۹) را در نظر می‌گیریم، با شماره گذاری نوع ۲ که نتایج بهتری می‌دهد (شکل ۱۱).

شکل منحنی کاملاً طبیعی و منظم است ولی اگر دقت و سخت‌گیری شود، ارتفاع زیاده از تناسب و دامنه نسبتاً کوتاه، مختصر بی‌نظمی نشان می‌دهد. پاشش آیات نیز یکنواخت نبوده ابتدای سوره، آیات روی طول‌های ۱۷ کلمه‌ای و ۲۳ کلمه‌ای تکیه دارد، وسط سوره روی طول‌های ۱۵ کلمه‌ای و ۱۶ کلمه‌ای می‌رود و آخر سوره روی ۱۶.

اگر منحنی شکل منظم و طبیعی پیدا کرده و ارتفاع و تمرکز روی ۱۶ زیاد شده، به این دلیل است که سوره از سه گروه نزدیک که طول‌های غالب آنها روی ۱۶ و در دو طرف ۱۶ قرار دارد، تشکیل گردیده است.

بلاش سوره توبه (۹) را به دو گروه:

(I) ۱ تا ۳۷

و

(II) ۳۸ تا ۱۳۰

تقسیم کرده و گروه اول را که اعلامیه علیه مشرکین است مربوط به سال ۸ هجری بعد از فتح مکه می‌داند.

درباره گروه دوم که توصیف و توبیخ منافقین است می‌گوید به عقیده طبری، مفسر و مورخ معروف، و بنا به پاره‌ای روایات، هسته اولیه سوره را تشکیل می‌داده است ولی نشانه‌ها و روایاتی نیز وجود دارد که آیه ۱۲۱ و آیات دیگری مقارن جنگ تبوک نازل شده و آیه‌های ۱۲۹ و ۱۳۰ را بعداً داخل سایر آیات این سوره قرار داده‌اند.

۸۰ _____ مجموعه آثار (۱۲)، سیر تحول قرآن (۱)

به نظر ما گروه اول شامل آیات ۱ تا ۳۷ البته مشخص است و هم‌زمان بوده، جنبه تاریخی مسلم دارد و از آیه ۳۸ مطلب عوض می‌شود و متوجه منافقین می‌گردد. اما به همین صورت، یکدست نمی‌ماند.

از آیه ۷۱ که خطاب و توصیف، قسمتی متوجه مؤمنین و قسمتی متوجه منافقین می‌گردد، طول آیات تمرکز محسوس و مکرر روی ۱۶ پیدا می‌کند بنابراین ما این سوره را به ۳ گروه:

الف) ۱ تا ۳۷ ب) ۳۸ تا ۷۱ ج) ۷۲ تا ۱۳۰
تقسیم می‌کنیم.

سوره توبه (۹)، گروه الف) اعلامیه به مشرکین مکه (آیات ۱ تا ۳۷)
با آنکه طول غالب واقعی ۲۳ است ولی منحنی معادل در آن نمی‌تواند حد اعلای ارتفاع را نشان دهد زیرا طرفین ۲۳ خالی است و حداکثر (ماکزیمم) را روی ۱۷ که در آنجا ترقی متوالی و متصل رخ داده است می‌برد. مضافاً به اینکه با اتخاذ طول ۲۳ به عنوان طول غالب، شاخص‌ها از هماهنگی خارج می‌شوند. بنابراین طول غالب ۲۳ کلمه را در اینجا باید یک استثنای انحرافی بگیریم (شکل ۱۲).

سوره توبه (۹)، گروه ب) در باره منافقین (آیات ۳۸ تا ۷۱)
منحنی طبیعی است و شاخص‌ها نسبتاً هماهنگ بوده و طول مبنا تقریباً با طول متوسط، مساوی درآمده است (شکل ۱۳).

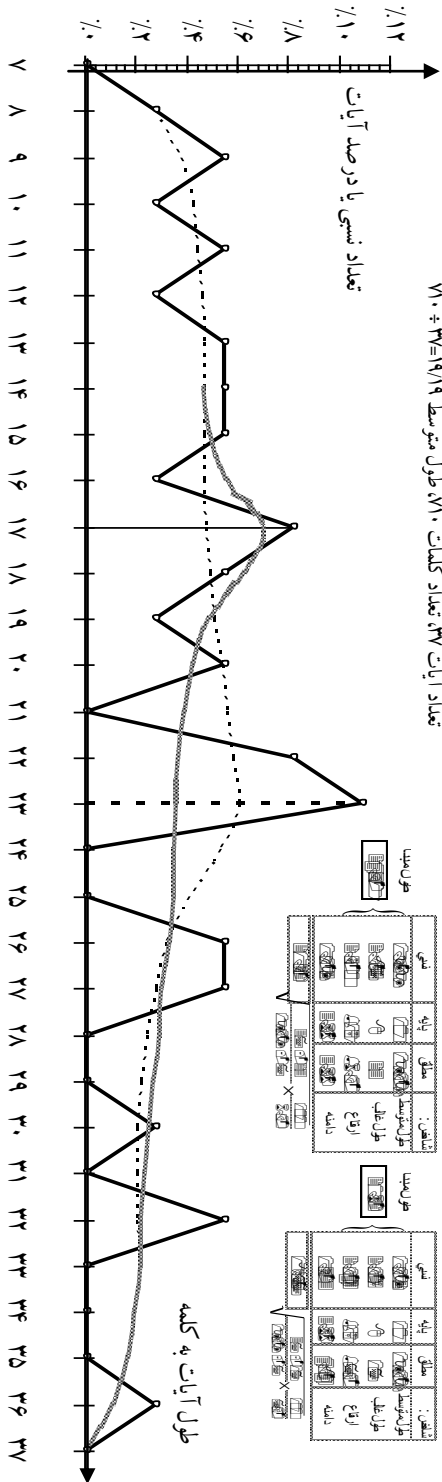
سوره توبه (۹)، گروه ج) مختلط، در باره مؤمنین و منافقین و کفار (آیات ۷۲ تا ۱۳۰)

منحنی باز هم طبیعی است و شاخص‌ها هماهنگی خوبی دارند. اختلاف طول مبنا با طول متوسط، فقط ۰/۲۴ درصد است (شکل ۱۴).

شکل ۱۲ - جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره توبه (۹)، گروه الف (آیات ۱ تا ۳۷)

طول آیات	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰	۲۱	۲۲	۲۳	۲۴	۲۵	۲۶	۲۷	۲۸	۲۹	۳۰	۳۱	۳۲	۳۳	۳۴	۳۵	۳۶	۳۷
شماره آیات	۲۲	۱	۲۱	۱۴	۱۵	۹	۲	۸	۲۰	۶	۱۷	۱۲	۳۵	۴	۱۸	۱۹	۷	۲۴	۲۵	۲۶	۲۷	۲۸	۲۹	۳۰	۳۱	۳۲	۳۳	۳۴	۳۵	۳۶	۳۷
تعداد آیات	۰	۱	۲	۲	۲	۱	۲	۲	۲	۱	۳	۲	۲	۱	۳	۴	۰	۰	۰	۲	۲	۰	۰	۱	۰	۲	۰	۰	۰	۱	۰
تعداد کلمات	۰	۸	۱۸	۱۰	۲۲	۱۲	۲۶	۲۸	۳۰	۱۶	۵۱	۳۶	۱۹	۴۰	۹۶	۹۲	۰	۰	۵۲	۵۴	۵۴	۰	۰	۳۰	۶۴	۰	۰	۰	۳۶	۰	۰
درصد آیات	۰	۲۷	۵۴	۲۷	۵۴	۲۷	۵۴	۵۴	۵۴	۲۷	۸۱	۵۴	۲۷	۵۴	۰	۸۱	۱۰۸	۰	۰	۵۴	۵۴	۰	۰	۲۷	۰	۵۴	۰	۰	۲۷	۰	۰

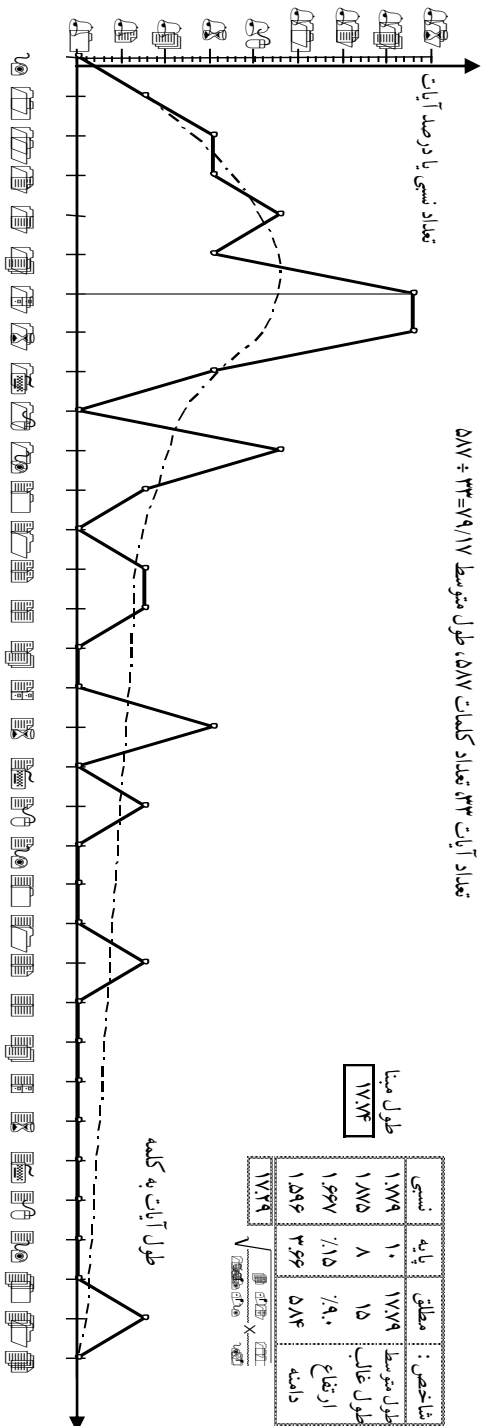
تعداد آیات ۳۷ = تعداد کلمات ۷۱۰ / طول متوسط ۱۹ / ۱۹ = ۳۷ = ۷۱۰

شکل ۱۳- جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره توبه (۹)، گروه ب (آیات ۳۸ تا ۷۱)

طول آیات	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰	۲۱	۲۲	۲۳	۲۴	۲۵	۲۶	۲۷	۲۸	۲۹	۳۰	۳۱	۳۲	۳۳	۳۴	۳۵	۳۶	۳۷	۳۸	۳۹	۴۰	۴۱	۴۲		
شماره آیات	۵۳	۵۷	۶۳	۶۵	۵۱	۶۶	۵۸	۶۴	۶۷	۵۵	۶۵	۵۴	۵۹	۶۱	۶۰	۶۲	۶۱+۶۲	۷۱	۶۸	۶۸	۶۹	۷۰	۷۰	۷۰	۷۰	۷۰	۷۰	۷۰	۷۰	۷۰	۷۰	۷۰	۷۰	۷۰		
تعداد آیات	۱	۲	۲	۳	۳	۲	۵	۵	۲	۰	۳	۳	۱	۰	۱	۰	۰	۲	۰	۱	۰	۰	۱	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	
تعداد کلمات	۰	۱۰	۲۳	۲۴	۲۹	۷۸	۷۵	۸۰	۳۴	۰	۵۷	۲۰	۲۲	۳۳	۰	۰	۵۲	۰	۷۸	۰	۰	۳۳	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
درصد آیات	۰	۳۰	۶۱	۶۱	۹۱	۶۱	۱۵۲	۱۵۲	۶۱	۰	۹۱	۳۰	۳۰	۳۰	۰	۰	۶۱	۰	۳۰	۰	۰	۳۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰

تعداد آیات ۳۳، تعداد کلمات ۵۸۷، طول متوسط ۱۷/۹۱ = ۵۸۷

بلاشر سوره را مرکب از دو گروه :

(I) ۱ تا ۱۶ و (II) ۱۷ تا ۵۲

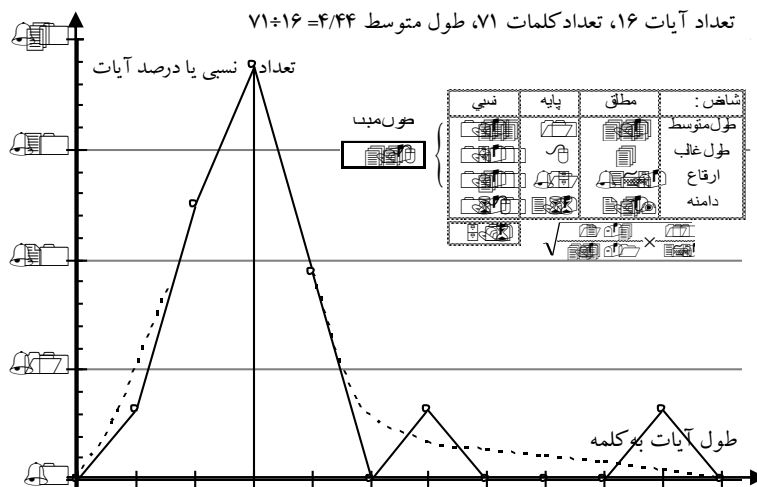
می‌داند ما نیز با چنین گروه‌بندی، آن را در دو حالت (الف) و (ب) مورد بررسی قرار می‌دهیم و به تجزیه و ترسیم‌های صفحات بعد می‌رسیم که خیلی طبیعی‌تر و هماهنگ‌تر از سوره یکپارچه است.

در گروه الف، اختلاف نسبی «طول‌مبنا» با «طول‌متوسط»، کمتر از یک درصد است که ضمن آنکه شاخص دامنه خارج از اندازه درآمده است ولی شاخص‌های دیگر هماهنگی کافی دارند و شکل منحنی طبیعی‌تر از سوره یکپارچه است و شاید آیه ۷، الحاق بعدی باشد.

سوره قلم (۶۸)، گروه الف) اعتراض و اعراض به‌مشرکین (آیات ۱ تا ۱۶)

شکل ۱۶- جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره قلم (۶۸)، گروه الف (آیات ۱ تا ۱۶)

طول آیات	شماره آیات	تعداد آیات	تعداد کلمات	درصد آیات
۱	۱	۱	۱	۱/۷۱
۲	۲	۲	۲	۲/۷۱
۳	۳	۳	۳	۳/۷۱
۴	۴	۴	۴	۴/۷۱
۵	۵	۵	۵	۵/۷۱
۶	۶	۶	۶	۶/۷۱
۷	۷	۷	۷	۷/۷۱
۸	۸	۸	۸	۸/۷۱
۹	۹	۹	۹	۹/۷۱
۱۰	۱۰	۱۰	۱۰	۱۰/۷۱
۱۱	۱۱	۱۱	۱۱	۱۱/۷۱
۱۲	۱۲	۱۲	۱۲	۱۲/۷۱
۱۳	۱۳	۱۳	۱۳	۱۳/۷۱
۱۴	۱۴	۱۴	۱۴	۱۴/۷۱
۱۵	۱۵	۱۵	۱۵	۱۵/۷۱
۱۶	۱۶	۱۶	۱۶	۱۶/۷۱

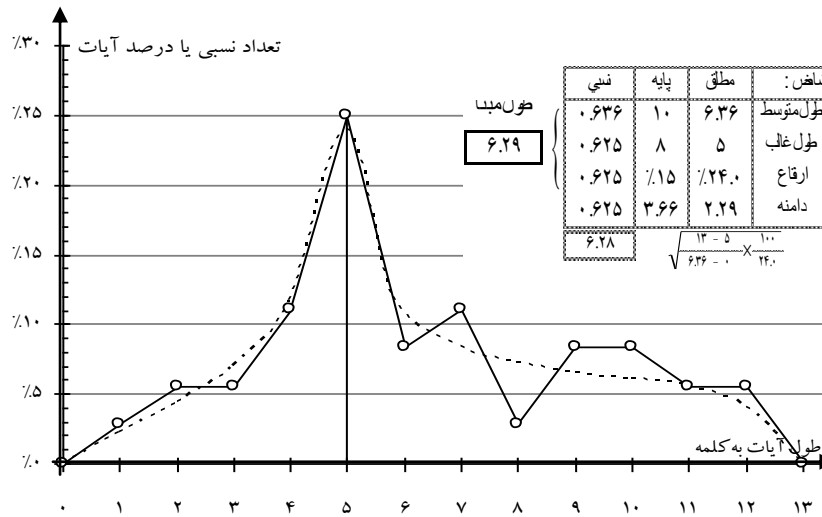

سوره قلم (۶۸)، گروه ب) تنبیه و تندییر توحیدی (آیات ۱۷ تا ۵۲)

شکل ۱۷- جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره قلم (۶۸)، گروه ب) (آیات ۱۷ تا ۵۲)

طول آیات	۰	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	
شماره آیات		۱۸	۲۰ ۲۱	۲۳ ۲۷	۲۵ ۳۶ ۴۰	۲۴ ۳۰ ۳۷ ۴۵ ۴۷ ۵۰ ۵۲	۲۹ ۳۱ ۳۴	۱۹ ۲۲ ۲۸ ۴۶	۳۳	۴۱ ۴۲ ۴۴	۱۷ ۴۸ ۴۹	۳۲ ۴۳	۳۹ ۵۱		
تعداد آیات	۰	۱	۲	۲	۴	۹	۳	۴	۱	۳	۳	۲	۲	۰	
تعداد کلمات	۰	۱	۴	۶	۱۶	۴۵	۱۸	۲۸	۸	۲۷	۳۰	۲۲	۲۴	۰	
درصد آیات	۰.۰	۲.۸	۵.۶	۵.۶	۱۱.۱	۲۵.۰	۸.۳	۱۱.۱	۲.۸	۸.۳	۸.۳	۵.۶	۵.۶	۰.۰	

تعداد آیات ۳۶ ، تعداد کلمات ۲۲۹ ، طول متوسط $۲۲۹ \div ۳۶ = ۶.۳۶$

منحنی خیلی طبیعی تر از حالت یکپارچه است و هماهنگی شاخص‌ها از این بهتر نمی‌شود. البته قسمت اصلی سوره، همین گروه «ب» است.

۱۶- تقطیع سوره‌ها

آخرین طریقه‌ای که برای تجزیه و ترکیب سوره‌ها یا تشخیص گروه‌بندی صحیح آن به کار برده شد، تقطیع سوره بود. سوره را برحسب آیاتی که در باره موضوع واحد و مرتبط با یکدیگر هستند، دسته‌بندی می‌کنیم. سپس برای هر دسته، طول متوسط و طول غالب را تعیین کرده، دسته آیات را به لحاظ طول‌های متوسط و غالب با هم می‌سنجیم. به این ترتیب دسته‌های متعلق به زمان‌های مختلف یا مشترک، به سهولت متمایز می‌شود.

به طور نمونه سوره نمل (۲۷) را مثال می‌زنیم.

سوره نمل (۲۷)، در حالت یکپارچه

(شماره گذاری مختلط: بر طبق شماره گذاری ۱، منطقی تر است که آیات ۴۵ و ۴۶ مجزی باشند ولی بر طبق شماره گذاری ۲، منطقی تر است که آیات ۶۶ + ۶۷ متصل باشند)

شکل ۱۸- جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره نمل (۲۷)، در حالت یکپارچه

طول آیات	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰	۲۱	۲۲	۲۳	۲۴	۲۵	۲۶	۲۷	۲۸	
شماره آیات	۲	۷۹	۳۱	۵۹	۹	۲۶	۴	۳۸	۱۴	۳۳	۲۲	۸	۱۵	۷	۱۰	۱۶	۱۲	۶۲	۶۵								۴۰
تعداد آیات	۱	۱	۳	۲	۸	۸	۱۱	۳	۱۳	۹	۵	۶	۶	۴	۴	۳	۲	۲	۰	۰	۰	۰	۱	۰	۱	۰	۱
تعداد کلمات	۳	۴	۱۵	۱۲	۵۶	۶۴	۹۹	۳۰	۱۳۲	۱۰۸	۶۵	۸۴	۹۰	۶۴	۶۸	۵۴	۳۸	۴۰	۰	۰	۰	۲۴	۰	۲۶	۰	۳۸	
درصد آیات	۱.۱	۱.۱	۳.۲	۲.۱	۸.۵	۸.۵	۱۱.۷	۳.۲	۱۳.۸	۹.۶	۵.۳	۶.۴	۶.۴	۴.۳	۴.۳	۳.۲	۲.۱	۲.۱	۰	۰	۰	۱.۱	۰	۱.۱	۰	۱.۱	

طبیعی بودن منحنی و هماهنگی شاخص‌ها بد نیست. معذک، بلاشدر در این

سوره سه گروه قائل شده است:

(I) ۱ تا ۶

(II) ۷ تا ۵۹

III (۶۰ تا ۹۵)

بلاشر حدس می‌زند گروه I مقارن آیات ابتدای سوره بقره (۲) باشد و گروه‌های II و III را مجزی می‌داند. برای تشخیص این مطلب و طرز گروه‌بندی صحیح سوره، ما آیات آن را برحسب مفهوم و موضوع دسته‌بندی نموده، در هر کدام طول‌های متوسط و غالب را به شرح زیر تعیین می‌نماییم:

دسته‌بندی آیات سوره نمل (۲۷) برحسب مفهوم و موضوع

شماره دسته	شماره آیات	مفهوم و موضوع آیات	طول متوسط	طول غالب
۱	۱ تا ۶	قرآن هادی مؤمنین	$۷/۱۷ = ۴۳ \div ۶$	۹
۲	۷ تا ۱۴	رسالت موسی (ع)	$۱۲/۸۸ = ۱۰۳ \div ۸$	۱۱
۳	۱۵ تا ۴۵	داستان سلیمان و ملکه سبا	$۱۳/۱۳ = ۴۰۷ \div ۳۱$	۱۱
۴	۴۶ تا ۵۴	داستان ثمود و صالح	$۱۰/۱۱ = ۹۱ \div ۹$	۹
۵	۵۵ تا ۵۹	داستان لوط	$۹/۴۰ = ۴۷ \div ۵$	۸
۶	۶۰ تا ۷۷	بحث توحید و قیامت و نبوت	$۱۲/۷۱ = ۲۱۶ \div ۱۷$	۹
۷	۷۸ تا ۹۵	قرآن و قیامت و نبوت	$۱۲/۰۰ = ۲۱۶ \div ۱۸$	۱۱

دسته‌ها به لحاظ طول متوسط و طول غالب، نزدیک به هم و در یک حدودند فقط دسته‌های ۱ و ۵، عقب‌افتاده‌تر از سایرین به نظر می‌آیند. ولی با توجه به تعداد کم آیات این دو دسته، نمی‌توان، به ارقام طول متوسط و طول غالب، زیاد اعتماد نمود. از طرف دیگر، بعید است که داستان لوط و حتی داستان صالح، جدای از داستان‌های دیگر آمده باشد. بنابراین سوره را یکپارچه و با آیات معاصر می‌گیریم. در گروه‌بندی سه‌گانه بلاشر، گروه‌های II و III، دارای طول‌های متوسط و غالب تقریباً یکسان و معادل سوره سراسری هستند. گروه I نیز به تنهایی دارای مشخصات عادی نیست ولی آیات ابتدای سوره بقره (۲)، در گروهی قرار دارند به طول مبنای ۱۲/۳۵ که نزدیک

طول مبنای همین سوره در می‌آید و از این جهت نظر بلاشر قابل تأیید است.

در سوره انعام (۶)، ۱۲ دسته آیه قابل تفکیک است و تقطیع سوره، ما را به ۳ گروه راهنمایی می‌کند که با گروه‌بندی بلاشر متفاوت است.

در سوره مائده (۵)، ۱۱ دسته آیه تشخیص داده می شود و به ۵ گروه می رسیم.
در سوره بقره (۲)، ۲۵ دسته آیه تشخیص داده می شود و به ۵ گروه می رسیم.
در غالب سوره های طویل ابتدای قرآن، مجبور شده ایم روش تقطیع را به کار بندیم.

۱۷- سوره های با ترجیع بند

در قرآن سوره هایی هست که با آیات مکرر است، مثل:

- ۱) الرحمن (۵۵)، با ۳۱ بار تکرار «فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ»؛
- ۲) قمر (۵۴)، با ۳ بار تکرار «وَلَقَدْ يَسَّرْنَا الْقُرْآنَ لِلذِّكْرِ فَهَلْ مِنْ مُدَكِّرٍ»
و ۲ بار تکرار «فَكَيْفَ كَانَ عَذَابِي وَنُذْرٍ»؛
- ۳) شعراء (۲۶)، با ۵ بار تکرار «وَمَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ مِنْ أَجْرٍ إِنْ أَجْرِيَ إِلَّا عَلَى رَبِّ الْعَالَمِينَ»؛

۸ بار تکرار «إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَةً وَمَا كَانَ أَكْثَرُهُمْ مُؤْمِنِينَ» ،

۸ بار تکرار «وَإِنَّ رَبَّكَ لَهُوَ الْعَزِيزُ الرَّحِيمُ» ،

۸ بار تکرار «فَاتَّقُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا» ؛

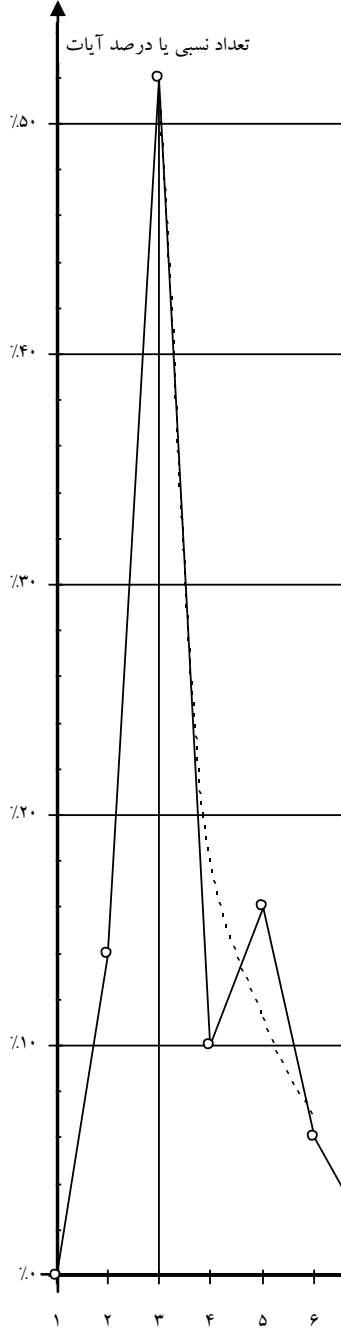
۴) مرسلات (۷۷)، با ۱۰ بار تکرار «وَيَلَّ يَوْمَئِذٍ لِلْمُكَذِّبِينَ» .

در کلیه این سوره ها، تکرار یک یا چند آیه، نظام طبیعی و اتفاقی توزیع طول آیات را که شرط اعمال قانون احتمالات است، به هم می زند و اتفاقاً در همه آنها دیده می شود که روال طبیعی منحنی مشخصه، به هم خورده است و مخصوصاً شاخص ها ناهمآهنگ در آمده اند. اما اگر آیات ترجیع بند را فقط یکبار به حساب بیاوریم، در وضع منحنی و در شاخص ها بهبود حاصل می شود. این خود تأییدی از روش اتخاذی و تصدیق قاعده احتمالات می تواند تلقی شود.

مثلاً در سوره مرسلات (۷۷)، بر حسب آنکه آیه ی سه کلمه ای ترجیع بند «وَيَلَّ يَوْمَئِذٍ لِلْمُكَذِّبِينَ» را ۱۰ بار به حساب بیاوریم یا فقط یک بار، به دو منحنی شکل های ۱۹ و ۲۰ می رسیم که شاخص های اولی کاملاً ناهمآهنگ بوده ارتفاع زیاد شده است و دومی بسیار همآهنگ در می آید و قهراً دومی را برای تعیین طول مبنا اتخاذ کرده ایم.

شکل ۱۹- جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره مرسلات (۷۷)، با احتساب ده بار

تکرار آیات ترجیع بند

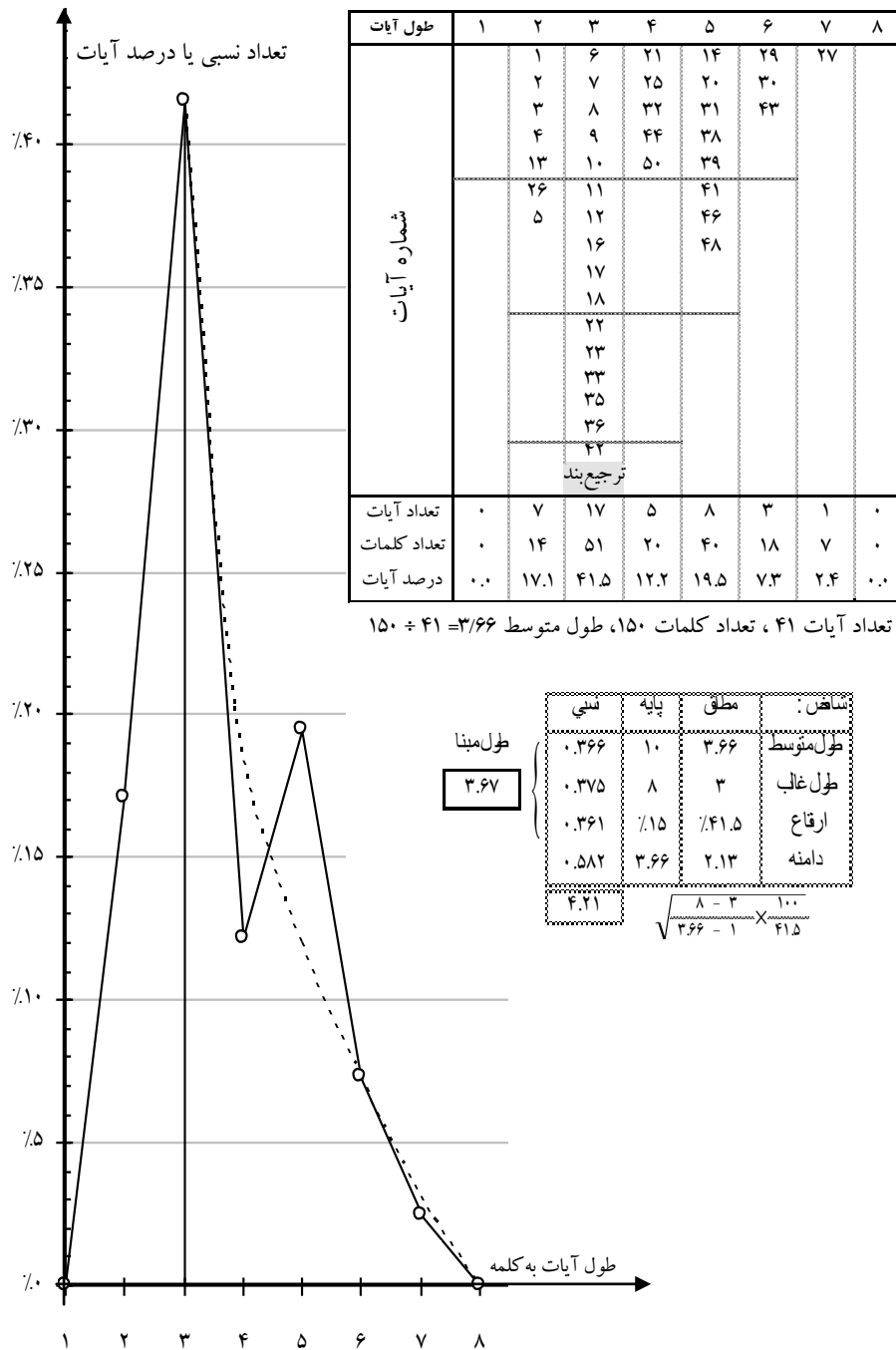
طول آیات	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸
شماره آیات	۱	۲	۶	۲۱	۱۴	۲۹	۲۷	
	۲	۷	۷	۲۵	۲۰	۳۰		
	۳	۸	۹	۳۲	۳۱	۳۳		
	۴	۹	۱۰	۴۴	۳۸			
	۵	۱۳	۱۱	۵۰	۳۹			
	۶	۲۶	۱۱		۴۱			
	۷	۵	۱۲		۴۶			
	۸		۱۶		۴۸			
			۱۷					
			۱۸					
			۲۲					
			۲۳					
			۳۳					
			۳۵					
			۳۶					
			۴۲					
			۴۵					
		۴۷						
		۴۹						
تعداد آیات	۰	۷	۲۶	۵	۸	۳	۱	۰
تعداد کلمات	۰	۱۴	۷۸	۲۰	۴۰	۱۸	۷	۰
درصد آیات	۰.۰	۱۴.۰	۵۲.۰	۱۰.۰	۱۶.۰	۶.۰	۲.۰	۰.۰

تعداد آیات ۵۰، تعداد کلمات ۱۷۷، طول متوسط $3.54 = 177 \div 50$

نسب	پایه	مطلق	ساخته
۰.۳۵۴	۱۰	۳.۵۴	طول متوسط
۰.۳۷۵	۸	۳	طول غالب
۰.۲۸۸	٪۱۵	٪۵۲	ارقاع
۰.۵۳۲	۳.۶۶	۱.۹۵	دامنه
۳.۸۷			

$$\sqrt{\frac{8-3}{3.54-1} \times \frac{100}{52}}$$

شکل ۲۰- جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره مرسلات (۷۷) با یک بار احتساب آیات ترجیع بند

در سوره رحمن (۵۵) که ۳۱ بار تکرار آیه پنج کلمه‌ای ترجیع‌بند (روی ۷۸ آیه) فوق‌العاده است، طول غالب روی ۵ کلمه رفته، منحنی مشخصه نوک‌تیز، و ارتفاع ۵۰ درصد شده است به طوری که شاخص‌ها وضع ناهم‌آهنگ زیر را پیدا کرده‌اند.

سوره رحمن (۵۵)، در حالت یکپارچه

	نسبی	مطلق	شاخص
طول مبنا ۴/۶۹	۰/۴۸۳	۴/۸۳	طول متوسط
	۰/۶۲۵	۵	طول غالب
	۰/۳۰۰	%۵۰	ارتفاع
	۰/۶۰۹	۲/۲۳	دامنه
	۵/۰۴		

اما وقتی آیه تکراری را فقط یک‌بار به حساب می‌آوریم و سوره را پس از تجزیه و ترسیم و با توجه به پاشش آیات، به دو گروه متجانس تقسیم می‌کنیم، به شاخص‌های زیر می‌رسیم که خیلی هم‌آهنگ‌تر هستند:

سوره رحمن (۵۵)، گروه متجانس ب

	نسبی	پایه	مطلق	شاخص
طول مبنا ۶/۶۱	۰/۶۷۷	۱۰	۶/۷۷	طول متوسط
	۰/۷۵۰	۸	۶	طول غالب
	۰/۵۵۶	%۱۵	%۲۷	ارتفاع
	۰/۸۹۸	۳/۶۶	۳/۲۹	دامنه
	۷/۲۰			

سوره رحمن (۵۵)، گروه متجانس الف

	نسبی	پایه	مطلق	شاخص
طول مبنا ۴/۲۲	۰/۴۰۰	۱۰	۴/۰۰	طول متوسط
	۰/۳۷۵	۸	۳	طول غالب
	۰/۴۹۲	%۱۵	%۳۰/۵	ارتفاع
	۰/۶۵۴	۳/۶۶	۲/۴۰	دامنه
	۴/۸۰			

در سوره قمر (۵۴)، چون آیه ترجیع‌بند فقط ۳ بار (روی ۵۵ آیه) تکرار می‌شود، اخلال چندانی در شکل منحنی و هماهنگی شاخص‌ها به وجود نیاورده است ولی معذک پس از حذف ۲ بار موارد تکراری، منحنی طبیعی‌تر و شاخص‌های نسبی تقریباً مساوی شده‌اند.

سوره شعراء (۲۶) نیز که قابل تفکیک به دو گروه غیرمعاصر می‌باشد، حذف تکرار آیات ترجیع‌بند، بهبودی محسوسی در شکل منحنی و هماهنگی شاخص‌ها به وجود می‌آورد.

۱۸- شاخص‌های آماری سوره‌های قرآن

(خلاصه تجزیه و ترسیم سوره‌ها)

باتوجه به مطالب فوق‌الذکر و کلمه‌شماری و جدول‌بندی آیات در هر سوره و پس از تجزیه و ترسیم و تقطیع‌های لازم، به گروه‌بندی‌ها و شاخص‌هایی رسیدیم که نمونه‌هایی از آن را در اینجا نشان دادیم و مشروح کامل آنها به ترتیب در مجموعه ضمیمه آورده شده است. خلاصه محاسبات را در جدول ۱۱، صفحات ۹۳ تا ۱۱۳، ملاحظه می‌فرمایید.

جدول ۱۱- شاخص‌های آماری و گروه‌بندی سوره‌های قرآن (خلاصه تجزیه و ترسیم سوره‌ها)

شماره رسمی	نام سوره	گروه بندی		تعداد			شاخص‌های چهارگانه (مطلق نسبی)				
				کلمات	آیات		طول متوسط غالب	طول ارتفاع	دامنه		
		ذکر شده	حساب شده		طول متوسط غالب	ارتفاع				دامنه	
۱	فاتحه	سراسری	تمام آیات	۷	۷	۲۹	$\frac{۴}{۱۴}$	$\frac{۴}{۱۴}$	$\frac{۴}{۱۴}$	$\frac{۲}{۱۳}$	$\frac{۴}{۲۴}$
				$\frac{۰}{۵۰۰}$	$\frac{۰}{۳۵۷}$	$\frac{۰}{۵۰۰}$	$\frac{۰}{۴۱۴}$	$\frac{۰}{۵۸۳}$	$\frac{۰}{۴۱۴}$		
		سراسری	تمام آیات	۲۸۶	۲۹۳	۵۹۸۰	$\frac{۲۰}{۴۱}$	$\frac{۲۰}{۴۱}$	$\frac{۱۴}{۷۵۰}$	$\frac{۱۰}{۶۲}$	$\frac{۲۰}{۹۷}$
				$\frac{۲۸۶}{۲۸۶}$	$\frac{۲۹۳}{۲۹۳}$	$\frac{۵۹۸۰}{۵۹۸۰}$	$\frac{۲۰}{۴۱}$	$\frac{۲۰}{۴۱}$	$\frac{۱۴}{۷۵۰}$	$\frac{۱۰}{۶۲}$	$\frac{۲۰}{۹۷}$
		الف) مردم‌شناسی و جهاد	۱ تا ۱۹ الف ۱۴۸ تا ۱۵۲ ۱۵۴ تا ۱۵۸ ۲۰۰ تا ۲۰۵ ۲۴۵ تا ۲۴۶	۳۶/۵	۳۷	۴۳۶	$\frac{۱۱}{۷۸}$	$\frac{۱۱}{۷۸}$	$\frac{۱۱}{۳۷۵}$	$\frac{۳}{۸۵}$	$\frac{۱۲}{۳۶}$
				$\frac{۳۶}{۳۶}$	$\frac{۳۷}{۳۷}$	$\frac{۴۳۶}{۴۳۶}$	$\frac{۱۱}{۷۸}$	$\frac{۱۱}{۷۸}$	$\frac{۱۱}{۳۷۵}$	$\frac{۳}{۸۵}$	$\frac{۱۲}{۳۶}$
		ب) * خلقت آدم و حکم جنگ	۲۸ تا ۳۷ ۱۸۶ تا ۱۹۱	۱۶	۱۵+۱ =۱۶	۲۴۹+۶ =۲۵۵	$\frac{۱۳}{۶۰}$	$\frac{۱۳}{۶۰}$	$\frac{۱۳}{۶۲۵}$	$\frac{۴}{۳۴}$	$\frac{۱۵}{۷۱}$
$\frac{۱۶}{۱۶}$	$\frac{۱۵+۱}{۱۶}$			$\frac{۲۴۹+۶}{۲۵۵}$	$\frac{۱۳}{۶۰}$	$\frac{۱۳}{۶۰}$	$\frac{۱۳}{۶۲۵}$	$\frac{۴}{۳۴}$	$\frac{۱۵}{۷۱}$		
ج) بنی اسرائیل، ابراهیم، قبله	۳۸ تا ۱۴۷	۱۱۰	۱۱۴	۲۱۰۶	$\frac{۱۴}{۴۷}$	$\frac{۱۴}{۴۷}$	$\frac{۱۴}{۷۵۰}$	$\frac{۷}{۱۰۲}$	$\frac{۱۸}{۲۴}$		
		$\frac{۱۱۰}{۱۱۰}$	$\frac{۱۱۴}{۱۱۴}$	$\frac{۲۱۰۶}{۲۱۰۶}$	$\frac{۱۴}{۴۷}$	$\frac{۱۴}{۴۷}$	$\frac{۱۴}{۷۵۰}$	$\frac{۷}{۱۰۲}$	$\frac{۱۸}{۲۴}$		
د) تندیرو و تبشیر ایمانی و تشریح	۱۹ تا ۲۷ ۱۵۳ ۱۶۰ تا ۱۸۵ ۱۹۲ تا ۱۹۹ ۲۰۶ تا ۲۴۳ ۲۵۵ ۲۶۳ تا ۲۸۳	۱۰۳/۵	۱۰۷	۲۴۸۵	$\frac{۱۶}{۲۲}$	$\frac{۱۶}{۲۲}$	$\frac{۱۶}{۲۰۰}$	$\frac{۹}{۵۹}$	$\frac{۲۲}{۱۰}$		
		$\frac{۱۰۳}{۱۰۳}$	$\frac{۱۰۷}{۱۰۷}$	$\frac{۲۴۸۵}{۲۴۸۵}$	$\frac{۱۶}{۲۲}$	$\frac{۱۶}{۲۲}$	$\frac{۱۶}{۲۰۰}$	$\frac{۹}{۵۹}$	$\frac{۲۲}{۱۰}$		
ه) آیات ایمانی و آیات بلنداهل کتاب	۱۵۹ و ۲۴۴ ۲۴۷ تا ۲۵۴ ۲۵۶ تا ۲۶۲ ۲۸۴ تا ۲۸۶	۲۰	۱۹	۶۹۸	$\frac{۳۶}{۷۴}$	$\frac{۳۶}{۷۴}$	$\frac{۲۸}{۵۰۰}$	$\frac{۵}{۲۱}$	$\frac{۳۳}{۹۱}$		
		$\frac{۲۰}{۲۰}$	$\frac{۱۹}{۱۹}$	$\frac{۶۹۸}{۶۹۸}$	$\frac{۳۶}{۷۴}$	$\frac{۳۶}{۷۴}$	$\frac{۲۸}{۵۰۰}$	$\frac{۵}{۲۱}$	$\frac{۳۳}{۹۱}$		
۳	ال عمران	سراسری	تمام آیات	۲۰۰	۲۰۱	۳۴۱۹	$\frac{۱۷}{۰۱}$	$\frac{۱۷}{۰۱}$	$\frac{۱۴}{۷۵}$	$\frac{۸}{۱۲}$	$\frac{۱۸}{۶۵}$
				$\frac{۲۰۰}{۲۰۰}$	$\frac{۲۰۱}{۲۰۱}$	$\frac{۳۴۱۹}{۳۴۱۹}$	$\frac{۱۷}{۰۱}$	$\frac{۱۷}{۰۱}$	$\frac{۱۴}{۷۵}$	$\frac{۸}{۱۲}$	$\frac{۱۸}{۶۵}$
		الف) ولادت مریم و یحیی و مسیح اهل کتاب جنگ احد	۳۰ تا ۱۷۶	۱۴۷	۱۴۹	۲۴۷۷+۲۷ =۲۵۰۴	$\frac{۱۱}{۶۲}$	$\frac{۱۱}{۶۲}$	$\frac{۱۱}{۳۷۵}$	$\frac{۶}{۳۷}$	$\frac{۱۶}{۵۳}$
ب) مردم‌شناسی	۱ تا ۲۹ ۱۷۷ تا ۲۰۰	۵۳	۵۲	۹۱۵	$\frac{۱۷}{۶۰}$	$\frac{۱۷}{۶۰}$	$\frac{۱۴}{۷۵۰}$	$\frac{۵}{۲۳}$	$\frac{۱۷}{۲۵}$		
		$\frac{۵۳}{۵۳}$	$\frac{۵۲}{۵۲}$	$\frac{۹۱۵}{۹۱۵}$	$\frac{۱۷}{۶۰}$	$\frac{۱۷}{۶۰}$	$\frac{۱۴}{۷۵۰}$	$\frac{۵}{۲۳}$	$\frac{۱۷}{۲۵}$		

* گروه اصلی آیات در سوره‌های متشکل از گروه‌های آیات غیرهمزمان.

ادامه جدول ۱۱- شاخص های آماری و گروه بندی سوره های قرآن (خلاصه تجزیه و ترسیم سوره ها)

شماره رسمی	نام سوره	گروه بندی		تعداد			شاخصهای چهارگانه (مطلق / نسبی)			
				کلمات	آیات		طول متوسط	طول غالب	ارتفاع	دامنه
		ذکر شده	حساب شده		طول متوسط	طول غالب				
۴	نساء	سراسری	تمام آیات	۱۷۵	۱۷۵	۳۶۸۳	۲۱/۰۵	۱۴	۸/۳۸	۲۱/۱۸
				۱۱۱	۱۰۴+۶=۱۱۰	۲۱۲۶+۹۵=۲۲۲۱	۲۰/۴۴	۱۶	۶/۱۲	۲۰/۱۵
		ب) * اهل کتاب و مردم شناسی	۶۷ تا ۶۰	۵۹	۵۷	۱۰۶۷	۱۸/۷۲	۱۴	۵/۸۸	۱۸/۳۲
			۱۳۰ تا ۱۴۸	۱۷۴ تا ۱۴۹	۱۸۷۲	۱/۸۷۲	۱/۷۵۰	۱/۸۷۵	۱/۶۰۸	۱۶/۳۶
		ج) گروه تشریحی	۱۲۶ تا ۱۲۹	۴۶ و ۱۷۵	۳۹۵	۲۵/۰۰	۲۵	—	—	۲۵
۵	مائده	سراسری	تمام آیات	۱۲۰	۱۲۰	۲۷۴۹	۲۲/۹۱	۱۳	۷/۰۱	۲۱/۰۵
				۲۰	۲۰	۳۴۱	۱۷/۰۵	۱۳	۴/۵۸	۱۶/۳۶
		الف) انضباطی، داستان و تشریح	۲۳ تا ۲۹	۴۴ تا ۳۷	۱/۷۰۵	۱/۶۲۵	۱/۵۷۹	۱/۲۵۱	۱۶/۳۶	
			۵۶ تا ۸۸	۳۳	۳۶	۷۰۵	۱۹/۵۸	۱۵	۵/۶۰	۱۹/۴۴
		ب) روابط با اهل کتاب و شناسایی	۳۰ تا ۳۶	۳۹	۴۰	۸۸	۲۲/۲۰	۱۶	۷/۴۳	۲۲/۰۷
			۸۹ تا ۱۲۰	۱۲۰ تا ۸۹	۲/۲۲۰	۲/۲۲۰	۲/۴۰۰	۲/۴۰۰	۲/۴۰۰	۲۲/۰۷
		د) اهل کتاب	۱۵ تا ۲۲	۴۵ تا ۵۵	۳/۰۴۴	۳/۰۴۴	۳/۲۵۰	۳/۰۴۴	۳۰/۹۸	
ه) * تشریحی	۱ تا ۹	۹	۶	۲۶۷	۴۴/۵۰	۳۱	۶/۱۴	۴۲/۰۴		
۶	انعام	سراسری	تمام آیات	۱۶۵	۱۶۵	۲۹۶۵	۱۷/۹۷	۱۲	۶/۱۷	۱۷/۶۶
				۵۲	۵۲	۷۷۰+۱۵=۷۸۵	۱۴/۸۱	۱۲	۵/۲۰	۱۴/۷۱
		الف) * جدال توحیدی نبوت و آخرت	۷۴ تا ۸۲	۱۱۷ تا ۱۰۵	۱/۴۸۱	۱/۴۸۱	۱/۵۰۰	۱/۴۲۹	۱۴/۷۱	
			۳۱ تا ۷۳	۸۳ تا ۱۰۴	۱۸۱۷	۱۸/۱۷	۱/۷۵۰	۱/۸۱۷	۱۸/۵۶	
ب) مانند الف با مختصری تشریحی	۱۵۵ تا ۱۶۵	۱۱۸ تا ۱۳۴	۱۸۱۷	۱۸/۱۷	۱/۷۵۰	۱/۸۱۷	۱۸/۵۶			
ج) جدال تشریحی روی مآکولات	۱۳۵ تا ۱۵۴	۲۰	۱۹	۴۷۲	۲۴/۸۴	۱۹	۴/۵۶	۲۴/۵۳		

ادامه جدول ۱۱- شاخص‌های آماری و گروه‌بندی سوره‌های قرآن (خلاصه تجزیه و ترسیم سوره‌ها)

شماره رسمی	نام سوره	گروه بندی		تعداد		شاخصهای چهارگانه (مطلق نسبی)				
				کلمات	آیات		طول متوسط	طول غالب	ارتفاع	دامنه
		ذکر شده	حساب شده		طول متوسط	طول غالب				
۷	الف) بحث انبیاء با امم گذشته	تمام آیات	سراسری	۲۰۵	۲۱۰	۳۲۶۲	۱۵/۵۳	۱۲	۸/۱	۵/۴۴
				۱۲۸	۱۳۱	۱۸۷۴	۱۴/۳۱	۱۱	۱۰/۱	۵/۰۲
				۷۷	۷۹	۱۳۸۸	۱۷/۵۷	۱۴	۸/۷۵	۴/۸۵
۸	ب) خلقت آدم، قیامت و توحید	تمام آیات	یکپارچه	۷۶	۷۷	۱۲۰۵	۱۵/۶۵	۱۲	۸/۷۵	۵/۶۹
				۷۶	۷۷	۱۲۰۵	۱۵/۶۵	۱۲	۸/۷۵	۵/۶۹
				۷۶	۷۷	۱۲۰۵	۱۵/۶۵	۱۲	۸/۷۵	۵/۶۹
۹	الف) اعلان جنگ به مشرکین	تمام آیات	سراسری	۱۳۰	۱۲۹	۲۴۳۰	۱۸/۸۴	۱۶	۹/۱	۵/۳۹
				۳۷	۳۷	۷۱۰	۱۹/۱۹	۱۷	۷/۱	۴/۸۴
				۳۴	۳۳	۵۸۷	۱۷/۷۹	۱۵	۹/۱	۵/۸۴
				۵۹	۵۹	۱۱۳۳	۱۹/۲۰	۱۶	۸/۴	۵/۵۰
۱۰	ب) منافقین	تمام آیات	سراسری	۱۰۹	۱۰۹	۱۷۷۸	۱۶/۳۱	۱۶	۷/۵	۵/۲۰
				۷۱	۷۱	۱۲۲۳	۱۷/۲۳	۱۵	۸/۵	۴/۸۱
				۳۸	۳۸	۵۵۶	۱۴/۶۱	۱۰	۸/۷	۴/۶۶
				۷۲	۷۲	۱۰۹	۱۴/۶۱	۱۰	۸/۷	۴/۶۶
۱۱	ج) مؤمنین و منافقین و کفار	تمام آیات	یکپارچه	۱۲۳	۱۲۷	۱۸۸۹	۱۴/۸۷	۹	۹/۵	۵/۰۳
				۱۱۱	۱۱۲	۱۷۴۷	۱۵/۶۰	۹	۸/۴	۶/۰۷
				۴۳	۴۳	۸۴۱	۱۹/۵۶	۱۵	۸/۵	۶/۳۹

ادامه جدول ۱۱- شاخص‌های آماری و گروه‌بندی سوره‌های قرآن (خلاصه تجزیه و ترسیم سوره‌ها)

شماره رسمی	نام سوره	گروه بندی		تعداد			شاخصهای چهارگانه (مطلق / نسبی)				
				کلمات	آیات		طول متوسط	طول غالب	ارتفاع	دامنه	
		ذکر شده	حساب شده		طول	ارتفاع					دامنه
۱۴	سراسری	تمام آیات	عنوان	۵۲	۵۲	۸۲۱	۱۵/۷۹	۱۳	٪۱۰/۵	۵/۱۸	۱۵/۴۴
				۴۰	۴۲	۶۴۶	۱۵/۳۸	۱۳	٪۹/۸	۴/۲۶	۱۵/۶۵
				۱۰	۵۲ تا ۴۳	۱۲۸	۱۱/۶۴	۱۰	٪۱۴	۴/۲۸	۱۱/۶۲
				۲	۶ و ۳۶	۴۷	۲۳/۵	۲۱	—	—	۲۱/۶
۱۵	سراسری	تمام آیات	عنوان	۹۹	۹۹	۶۳۹	۶/۴۵	۵	٪۱۸/۷۵	۳/۲۸	۶/۹۰
				۵۶	۵ تا ۴۹	۳۳۰	۵/۸۹	۵	٪۲۸/۵	۲/۸۵	۵/۸۰
				۴۳	۶ تا ۴۸	۳۰۹	۷/۱۹	۷	٪۲۲/۵	۲/۲۷	۷/۵۳
				۱۲۹	تمام آیات	۱۷۸۶	۱۳/۹۵	۱۳	٪۸	۴/۶۶	۱۶/۳۲
۱۶	سراسری	تمام آیات	عنوان	۷۴	۷۳	۸۶۸	۱۱/۸۹	۹	٪۱۱/۵	۳/۵۱	۱۲/۰۶
				۴۶	۳۴ تا ۴۳	۷۵۴	۱۶/۳۹	۱۳	٪۹/۲	۴/۲۹	۱۶/۳۲
				۹	۶۶ تا ۱۰۰	۱۶۴	۱۸/۲۲	۱۵	٪۸/۶	۶/۱۵	۱۸/۱۴
				۱۱۰	تمام آیات	۱۵۱۲	۱۳/۶۲	۹	٪۱۰	۴/۹۹	۱۳/۲۹
۱۷	سراسری	تمام آیات	عنوان	۷۱	۷۱	۹۰۱	۱۲/۶۹	۹	٪۱۱/۲۰	۴/۹۷	۱۲/۴۴
				۲۷	۵۴ تا ۶۳	۳۹۱	۱۴/۴۸	۱۲	٪۱۱/۲۵	۴/۶۸	۱۴/۲۷
				۱۳	۶۷ تا ۷۳	۲۲۰	۱۶/۹۲	۱۵	٪۱۱/۵	۴/۲۰	۱۶/۲۴
				۱۱۰	تمام آیات	۱۱۱۱	۱۳/۶۲	۹	٪۱۱/۲۵	۴/۹۹	۱۳/۲۹

ادامه جدول ۱۱- شاخص‌های آماری و گروه‌بندی سوره‌های قرآن (خلاصه تجزیه و ترسیم سوره‌ها)

شماره رسمی	نام سوره	گروه بندی		تعداد		شاخصهای چهارگانه (مطلق نسبی)				
				کلمات	آیات		طول متوسط	طول غالب	ارتفاع	دامنه
		ذکر شده	حساب شده		طول متوسط	ارتفاع				
۱۸	الف) داستان ذوالقرنین و لقاء پروردگار از راه عمل	تمام آیات	۱ تا ۷	۱۱۰	۱۰۹	۱۵۳۶	۱۴/۰۹	۱۱	۴/۸۳	۱۴/۵۴
				۵۹	۵۷+۱=۵۸	۶۸۱+۲=۶۸۳	۱/۱۹۵	۱۰	۱/۲۲	۱۲/۲۱
				۳۱	۳۰+۱=۳۱	۴۵۵+۲۶=۴۸۱	۱/۵۱۷	۱۱	۱/۹۲	۱۵/۱۹
				۲۰	۲۰	۳۷۲	۱۸/۶۰	۱۸	۴/۶۶	۲۰/۳۷
۱۹	ب) داستان دو باغ و زندگی دنیا و قیامت تا قرآن و رسالت و هلاکت اصحاب کهف	تمام آیات	۸ تا ۲۷	۹۸	۹۹	۹۴۵	۹/۵۵	۹	۴/۱۷	۱۰/۰۶
				۶۸	۶۶	۶۶۰	۱۰/۰۰	۹	۲/۸۴	۱۰/۳۱
				۲۳	۲۶	۱۹۶	۷/۵۴	۵	۳/۸۶	۷/۲۰
				۱+۷	۸	۸۹	۱۱/۱۳	۱۱	۳/۱۱	۱۱/۶۳
۲۰	الف) * نبوت موسی و برخورد با فرعون ب) سحره و سامری و نتیجه‌گیری + داستان آدم	تمام آیات	۱ تا ۵۴	۱۳۵	۱۴۳	۱۳۰۸	۹/۱۵	۵	۴/۶۶	۸/۹۸
				۵۴	۵۵	۳۷۳	۶/۷۸	۵	۳/۸۵	۶/۷۲
				۸۱	۸۸	۹۳۵	۱۰/۶۳	۸	۴/۳۱	۱۱/۳۴
				۱۱۲	۱۱۳	۱۱۴۴	۱۰/۱۲	۸	۳/۴۷	۹/۵۷

ادامه جدول ۱۱- شاخص‌های آماری و گروه‌بندی سوره‌های قرآن (خلاصه تجزیه و ترسیم سوره‌ها)

شماره رسمی	نام سوره	گروه بندی		تعداد		شاخصهای چهارگانه (مطلق نسبی)				
				کلمات	آیات		طول متوسط غالب	طول ارتفاع	دامنه	
		ذکر شده	حساب شده		طول متوسط	ارتفاع				دامنه
۲۲	سراسری	تمام آیات	عنوان	۱۲۶۰	۷۸	۷۷	۱۶/۱۵	۱۲	۸/۶۳	۱۶/۲۷
				۵۶۶	۳۹	۳۹	۱۶/۵۱	۱۲	۴/۲۸	۱۴/۷۱
				۶۹۴	۳۹	۳۸	۱۷/۷۹	۱۲	۸/۲۰	۱۷/۱۸
۳	سراسری	تمام آیات	عنوان	۱۰۲۷	۱۲۰	۱۱۸	۸/۵۶	۵	۴/۵۵	۸/۱۶
				۵۷	۱۱	۱۱	۵/۱۸	۵	۲/۳۶	۵/۲۸
				۹۷۰	۱۰۹	۱۰۹	۸/۹۰	۷	۴/۳۳	۹/۲۸
۴	سراسری	تمام آیات	عنوان	۱۲۸۰	۶۵	۶۴	۱۹/۶۹	۱۶	۷/۵۸	۱۹/۹۰
				۵۶۷+۱۸=۵۸۵	۳۱+۲=۳۳	۳۳	۱۸/۱۲	۱۳	۸/۲۰	۱۸/۱۸
				دو آیه تکراری است				۵۱۸	۱۹	۱۹
۵	سراسری	تمام آیات	عنوان	۱۸۲	۱۲	۱۲	۱۵/۱۷	۱۱	۵/۴۳	۱۴/۶۴
				۸۷۰	۷۷	۷۷	۱۱/۱۵	۹	۴/۲۱	۱۰/۹۲
				۵۱۸	۱۹	۱۹	۲۵/۹۰	۱۶	۷/۵۸	۱۹/۹۰

ادامه جدول ۱۱- شاخص‌های آماری و گروه‌بندی گروه‌های قرآن (خلاصه تجزیه و ترسیم سوره‌ها)

شماره رسمی	نام سوره	گروه بندی		تعداد		شاخصهای چهارگانه (مطلق نسبی)				
				کلمات	آیات		طول متوسط غالب	طول ارتفاع	دامنه	
		ذکر شده	حساب شده		طول متوسط	ارتفاع				
۲۶	شعراء	تمام آیات	سراسری	۲۷۷	۲۷۷	۱۲۸۴	۵/۶۶	۵	۴/۰۷	۶/۵۵
				۵۱	۵۱	۳۶۲	۷/۱۰	۷	۲/۸۳	۷/۵۶
				۱۴۶+۳۰=۱۷۶	۱۷۶	۷۳۸+۱۸۴=۹۲۲	۵/۰۵	۴	۳/۱۰	۵/۳۰
در تجزیه و ترسیم، آیه ۲۷۷ و آیات تکراری ترجیح‌بند جمعاً شامل ۳۰ آیه و ۱۸۴ کلمه، کنار گذاشته شده است.										
۲۷	رفیقا	تمام آیات	یکپارچه	۹۵	۹۴	۱۱۲۵	۱۱/۹۷	۱۱	۴/۹۴	۱۲/۹۲
							۱/۱۹۷	۱/۳۷۵	۱/۳۵۰	
۲۸	قصص	تمام آیات	سراسری	۸۸	۸۸	۱۳۸۸	۱۵/۷۷	۱۵	۴/۹۰	۱۷/۳۹
				۵۰	۵۰	۷۹۴	۱۵/۸۸	۱۰	۵/۲۱	۱۵/۰۲
				۲۹	۲۹	۴۱۰	۱۴/۱۴	۱۳	۴/۶۳	۱۵/۰۳
الف و ب) معاصر گرفته می‌شوند.										
۲۹	توبه	تمام آیات	یکپارچه	۶۹	۶۸	۹۶۵	۱۴/۱۹	۱۲	۴/۵۴	۱۴/۷۳
							۱/۴۱۹	۱/۵۰۰	۱/۲۴۰	
۳۰	تیم	تمام آیات	سراسری	۶۰	۶۰	۸۰۱	۱۳/۳۵	۸	۴/۲۴	۱۲/۲۳
				۲۶	۲۷	۳۱۰	۱۱/۴۸	۸	۴/۱۳	۱۰/۷۳
				۳۴	۳۳	۴۹۱	۱۴/۸۸	۱۰	۴/۳۹	۱۴/۱۳
الف) ثلث اول سوره ب) دوثلث آخر سوره										

۱۰۰ _____ مجموعه آثار (۱۲)، سیر تحول قرآن (۱)
 ادامه جدول ۱۱- شاخص‌های آماری و گروه‌بندی گروه‌های قرآن (خلاصه تجزیه و ترسیم سوره‌ها)

شماره رسمی	نام سوره	گروه بندی		تعداد			شاخصهای چهارگانه (مطلق نسبی)											
		عنوان	آیات	کلمات	طول			آیات										
					متوسط	غالب	ارتفاع	دامنه	ذکر شده	حساب شده								
۳۱	لقمان	سراسری	تمام آیات	۵۳۹	۱۵	۱۵/۸۵	۴/۲۲	۶/۵	۱۹/۲۳	۳۴	۳۴							
												۱ تا ۱۰	۱۱۴	۸	۱۱/۴۰	۱/۱۱۴	۱۰	۱۰
در تجزیه و ترسیم سوره آیات ۱۴ و ۲۶ کنار گذاشته شده																		
۳۲	سجده	یکپارچه	تمام آیات	۳۷۰	۱۰	۱۲/۱۷	۳/۹۱	٪۱۲	۱۲/۳۹	۳۰	۳۰							
												۱ تا ۷	۱۲۵۰	۱۲	۱۶/۸۹	۱/۶۸۹	۷۴	۷۳
الف) آیات مکی زمینه قبلی ۴۱ تا ۴۷ ۶۳ تا ۶۸																		
۳۳	آل عمران	* آیات مدنی (شخص پیغمبر، منافقین و جنگ احزاب)	تمام آیات	۹۶۹	۱۵	۱۸/۶۳	۵/۳۱	٪۸/۶	۱۸/۲۸	۵۲	۵۲							
												۴ تا ۶	۱۰۷	۳۵/۷	۱/۸۶۳	۳	۳	۵۳ تا ۵۵
ج) آیات بلند تشریحی																		
۳۴	سجده	سراسری	تمام آیات	۸۵۸	۱۰	۱۵/۶۰	۴/۶۴	٪۱۰	۱۴/۳۷	۵۵	۵۴							
												۱ تا ۹	۱۶۱	۱۵	۱۷/۸۹	۱/۷۸۹	۹	۹
الف) مقدمه توحید و آخرت																		
ب) * داستان داود و سبا و آیات توحید و رسالت																		

ادامه جدول ۱۱- شاخص‌های آماری و گروه‌بندی گروه‌های قرآن (خلاصه تجزیه و ترسیم سوره‌ها)

طول نقط	شاخصهای چهارگانه (مطلق نسبی)				تعداد			گروه بندی		نام سوره	شماره رسمی
	دامنه	ارتفاع	طول غالب	طول متوسط	کلمات	آیات		آیات	عنوان		
						حساب شده	ذکر شده				
۱۶/۶۹	۵/۰۷	%۸/۷۵	۱۳	۱۶/۶۷	۷۵۰	۴۵	۴۴	تمام آیات	سراسری	فاطر	۳۵
	۱/۳۸۵	۱/۷۱۴	۱/۶۲۵	۱/۶۶۷							
۱۵/۷۷	۴/۶۹	%۱۰	۱۳	۱۶/۰۵	۶۱۰	۳۸	۴۰	۴ تا ۴۵ منهای ۱۳ تا ۹ و قسمتی از ۱۹	الف) * آیات مکی		
	۱/۲۸۰	۱/۵۰۰	۱/۶۲۵	۱/۶۰۵							
۲۳/۳	-	-	-	۲۳/۳۳ ۲/۳۳۳	۱۴۰	۶	۶	۹ و ۲ و ۱ تا ۱۳ و ۲۳ کلمه از ۱۹	ب) آیات مدنی		
۸/۷۸	۳/۸۲	%۱۶/۵	۷	۸/۴۹	۷۰۵	۸۳	۸۳	تمام آیات	یکپارچه	سجده	۳۶
	۱/۰۴۲	۰/۹۰۹	۰/۸۷۵	۰/۸۴۹							
۴/۶۶	۲/۶۳	%۳۵	۴	۴/۷۱	۸۶۶	۱۸۴	۱۸۲	تمام آیات	یکپارچه	صافات	۴۷
	۰/۷۲۰	۰/۴۲۹	۰/۵۰۰	۰/۴۷۱							
۸/۸۱	۵/۴۷	%۱۴	۶	۸/۲۲	۷۲۳	۸۸	۸۸	تمام آیات	سراسری	زمر	۳۸
	۱/۴۹۳	۱/۰۷۱	۰/۷۵۰	۰/۸۲۲							
۷/۹۹	۳/۲۱	%۱۷/۷۵	۶	۸/۰۲	۴۹۷	۶۲	۶۲	۱ تا ۲۴ ۲۹ تا ۶۶	الف) * توصیف انبیاء و تنذیر		
	۰/۸۷۷	۰/۸۴۵	۰/۷۵۰	۰/۸۰۲							
۵/۷۶	۲/۷۴	%۲۵	۴	۶/۲۷	۱۳۸	۲۲	۲۲	۶۷ تا ۸۸	ب) قیامت و خلقت		
	۰/۷۴۸	۰/۶۰۰	۰/۵۰۰	۰/۶۲۷							
۱۵/۱۷	۴/۱۴	%۱۲	۱۳	۱۶/۷۵	۶۷+۲۱ =۸۸	۴	۴	۲۵ تا ۲۸	ج) تربیتی و توحیدی بعدی		
	۱/۱۳۱	۱/۲۵۰	۱/۶۲۵	۱/۶۷۵							
۱۵/۸۲	۵/۰۱	%۸/۷۵	۱۲	۱۵/۳۰	۱۱۶۳	۷۶	۷۵	تمام آیات	سراسری	زمر	۳۹
	۱/۳۶۸	۱/۷۱۴	۱/۵۰۰	۱/۵۳۰							
۱۳/۱۵	۳/۲۸	%۱۲	۱۲	۱۱/۹۵	۲۶۳	۲۲	۲۲	۳۰ تا ۳۸ ۵۴ تا ۶۶	الف) * توجه به مرگ و آخرت و توبه		
	۰/۸۹۷	۱/۲۵۰	۱/۵۰۰	۱/۱۹۵							
۱۵/۸۰	۴/۷۸	%۸/۷۵	۱۱	۱۶/۵۱	۷۴۳	۴۵	۴۳	۱ تا ۲۹ ۳۹ تا ۵۳	ب) توحید طبیعی تا تنذیر آخرت و توصیف قرآن		
	۱/۳۰۶	۱/۷۱۴	۱/۳۷۵	۱/۶۵۱							
۱۷/۶۱	۴/۵۴	%۹/۷۵	۱۶	۱۷/۴۴	۱۵۷	۹	۹	۶۷ تا ۷۵	ج) توصیف قیامت و تقسیم مردم		
	۱/۲۴۱	۱/۵۳۸	۲/۰۰	۱/۷۴۴							

۱۰۲ _____ مجموعه آثار (۱۲)، سیر تحول قرآن (۱)
 ادامه جدول ۱۱- شاخص‌های آماری و گروه‌بندی گروه‌های قرآن (خلاصه تجزیه و ترسیم سوره‌ها)

شماره رسمی	نام سوره	گروه بندی		تعداد		شاخصهای چهارگانه (مطلق نسبی)			
		عنوان	آیات	کلمات	طول			آیات ذکر شده	آیات حساب شده
					متوسط	غالب	ارتفاع		
۴۰	سراسری	تمام آیات	۸۵	۱۲۰۵	۱۴/۷۰	۱۲	٪۱۰	۵/۲۸	۱۴/۹۰
					۱/۴۷۰	۱/۵۰۰	۱/۴۴۲		
					۱۲/۴۳	۱۰	٪۱۲	۳/۹۶	
۴۱	سراسری	تمام آیات	۷۰	۱۰۳۱	۱۵/۱۶	۱۲	٪۱۰	۵/۱۵	۱۵/۰۵
					۱/۵۱۶	۱/۵۰۰	۱/۴۰۸		
					۱۲/۴۳	۱۰	٪۱۲	۳/۹۶	
۴۱	سراسری	تمام آیات	۵۴	۷۷۳	۱۴/۵۸	۱۱	٪۸/۷۵	۴/۳۷	۱۵/۱۶
					۱/۴۵۸	۱/۳۷۵	۱/۱۹۳		
					۹/۴۳	۷	٪۱۵/۵	۳/۳۲	
۴۱	سراسری	تمام آیات	۲۹	۴۲۰+۵ =۴۲۵	۱۴/۰۰	۱۱	٪۱۰/۵	۳/۶۰	۱۴/۰۱
					۱/۴۰۰	۱/۳۷۵	۱/۴۲۹		
					۱۲/۴۳	۱۰	٪۱۲	۳/۹۶	
۴۲	سراسری	تمام آیات	۱۶	۲۸۲	۱۷/۶۳	۱۲	٪۹/۵	۴/۶۸	۱۶/۱۴
					۱/۷۶۳	۱/۵۰۰	۱/۲۷۸		
					۱۲/۴۳	۱۰	٪۱۲	۳/۹۶	
۴۳	سراسری	تمام آیات	۵۳	۸۲۹+۱۷ =۸۴۶	۱۶/۲۵	۱۲	٪۹/۵	۴/۶۴	۱۵/۶۸
					۱/۶۲۵	۱/۵۰۰	۱/۲۶۷		
					۱۲/۴۳	۱۰	٪۱۲	۳/۹۶	
۴۴	سراسری	تمام آیات	۸۹	۸۲۰	۹/۲۱	۷	٪۱۶	۳/۸۰	۹/۱۱
					۱/۹۲۱	۱/۸۷۵	۱/۰۳۹		
					۱۲/۴۳	۱۰	٪۱۲	۳/۹۶	
۴۴	سراسری	تمام آیات	۷۶	۷۲۶	۹/۵۵	۷	٪۱۵/۵	۳/۷۹	۹/۳۳
					۱/۹۵۵	۱/۸۷۵	۱/۰۳۴		
					۱۲/۴۳	۱۰	٪۱۲	۳/۹۶	
۴۴	سراسری	تمام آیات	۱۳	۹۴	۷/۲۳	۵	٪۲۵	۳/۶۹	۶/۴۹
					۱/۷۲۳	۱/۶۲۵	۱/۰۰۸		
					۱۲/۴۳	۱۰	٪۱۲	۳/۹۶	

ادامه جدول ۱۱- شاخص‌های آماری و گروه‌بندی سوره‌های قرآن (خلاصه تجزیه و ترسیم سوره‌ها)

شماره رسمی	نام سوره	گروه بندی		تعداد			شاخصهای چهارگانه (مطلق نسبی)			
				کلمات	آیات		طول متوسط غالب	طول ارتفاع	دامنه	
		ذکر شده	حساب شده		طول متوسط	ارتفاع				دامنه
۴۴	دخان	سراسری	تمام آیات	۵۹	۵۸	۳۳۷	۵/۸۱	۶	۲۲/۴	۲/۵۵
				۴۲	۴۱	۲۵۷	۶/۲۷	۶	۲/۲۲	۰/۶۹۶
				۱۷	۱۷	۸۰	۴/۷۱	۵	۲/۰۴	۰/۵۵۷
۴۵	یوسف	یکپارچه	تمام آیات	۳۶	۳۵	۴۷۶	۱۳/۶۰	۱۱	۱۱/۵	۳/۸۹
				۳۶	۳۵	۴۷۶	۱۳/۶۰	۱۱	۳/۸۹	۱/۰۶۴
				۳۶	۳۵	۴۷۶	۱۳/۶۰	۱۱	۳/۸۹	۱/۰۶۴
۴۶	احقاف	سراسری	-	۳۵	۳۵	۶۳۰	۱۸/۵۳	۱۸	۸/۵	۴/۹۳
				۱۵	۱۵	۲۴۰	۱۶/۰۰	۱۳	۴/۱۴	۱/۳۴۸
				۲۰	۱۹	۳۹۰	۲۰/۵۳	۱۸	۵/۲۵	۱/۴۳۵
۴۷	محمد	یکپارچه	تمام آیات	۴۰	۳۶+۲=۳۸	۵۱۰+۲۳=۵۳۳	۱۴/۱۷	۱۴	۹/۴	۵/۱۲
				۲۹	۲۹	۵۵۲	۱۹/۰۳	۱۹	۴/۷۴	۱/۳۳۹
				۲۹	۲۹	۵۵۲	۱۹/۰۳	۱۹	۴/۷۴	۱/۳۳۹
۴۸	شعرا	یکپارچه	تمام آیات	۲۹	۲۹	۵۵۲	۱۹/۰۳	۱۹	۱۰/۰	۴/۷۴
				۲۹	۲۹	۵۵۲	۱۹/۰۳	۱۹	۴/۷۴	۱/۲۹۵
				۲۹	۲۹	۵۵۲	۱۹/۰۳	۱۹	۴/۷۴	۱/۲۹۵
۴۹	زمر	یکپارچه	تمام آیات	۱۸	۱۸	۳۳۲	۱۸/۴۴	۱۷	۸/۰	۴/۳۷
				۱۸	۱۸	۳۳۲	۱۸/۴۴	۱۷	۴/۳۷	۱/۱۹۴
				۱۸	۱۸	۳۳۲	۱۸/۴۴	۱۷	۴/۳۷	۱/۱۹۴
۵۰	مجادل	یکپارچه	تمام آیات	۴۵	۴۵	۳۶۷	۸/۱۶	۷	۱۷/۵	۲/۶۸
				۴۵	۴۵	۳۶۷	۸/۱۶	۷	۲/۶۸	۰/۷۳۲
				۴۵	۴۵	۳۶۷	۸/۱۶	۷	۲/۶۸	۰/۷۳۲
۵۱	تکوین	سراسری	تمام آیات	۶۰	۶۰	۳۵۱	۵/۸۵	۵	۲۱/۵	۲/۷۷
				۶	۶	۱۴	۲/۳۳	۲	۱/۵۰	۰/۷۵۷
				۶	۶	۱۴	۲/۳۳	۲	۱/۵۰	۰/۷۵۷
۵۲	نور	یکپارچه	تمام آیات	۵۴	۵۴	۳۳۷	۶/۲۴	۵	۲۴	۲/۵۲
				۵۴	۵۴	۳۳۷	۶/۲۴	۵	۲/۵۲	۰/۶۸۹
				۵۴	۵۴	۳۳۷	۶/۲۴	۵	۲/۵۲	۰/۶۸۹

۱۰۴ _____ مجموعه آثار (۱۲)، سیر تحول قرآن (۱)
 ادامه جدول ۱۱- شاخص‌های آماری و گروه‌بندی سوره‌های قرآن (خلاصه تجزیه و ترسیم سوره‌ها)

شماره رسمی	نام سوره	گروه بندی		تعداد			شاخصهای چهارگانه (مطلق نسبی)			
				کلمات	آیات		طول متوسط	طول غالب	ارتفاع	دامنه
		ذکر شده	حساب شده		آیات	عنوان				
۵۰	طور	سراسری	تمام آیات	۳۰۸	۴۹	۴۹	۶/۲۹	۷	٪۱۷/۵	۳/۳۰
							۰/۶۲۹	۰/۸۷۵	۰/۸۵۷	۰/۹۰۲
							۲/۵۰	۲	٪۵۰	۱/۵۵
							۰/۲۵۰	۰/۲۵۰	۰/۳۰۰	۰/۴۲۳
							۶/۱۶	۶	٪۲۶	۲/۳۶
۰/۶۱۶	۰/۷۵۰	۰/۵۷۷	۰/۶۴۴							
منهای آیه ۲۱										
۷/۵۱	۷/۷۷	۷	٪۲۵	۳/۵۷	۰/۹۷۵	۱۷۱	۲۱+۱	۲۱+۱	۴۹ تا ۲۹	ج) جدال توحیدی
بعلاوه آیه ۲۱										
۵۳	تبع	سراسری	تمام آیات	۳۵۴	۶۲	۶۲	۵/۷۱	۴	٪۲۷/۵	۴/۶۵
							۰/۵۷۱	۰/۵۰۰	۰/۵۴۵	۱/۲۷۰
							۳/۸۸	۳	٪۴۲	۲/۲۵
							۰/۳۸۸	۰/۳۷۵	۰/۳۵۷	۰/۶۱۶
							۱۱۷-۲۴	۲۵-۱	۲۵-۱	۲۵ تا ۱
منهای آیه ۲۳										
۱۵/۱۱	۱۵/۲۲	۱۶	٪۱۰	۴/۴۱	۱/۲۰۵	۱۱۳+۲۴	۹	۸+۱	۳۳ تا ۲۶	ب) توضیح و توییح مشرکین
بعلاوه آیه ۲۳ (طول مبنا توسط شاخصهای ۳ و ۱)										
۴/۵۷	۴/۲۸	۴	٪۳۵	۲/۲۹	۰/۶۲۵	۱۲۴	۲۹	۲۹	۶۲ تا ۳۴	ج) مردم‌شناسی، حکمت، توحید و تنذیر
۶/۲۵	۶/۲۶	۵	٪۲۴	۲/۴۲	۰/۶۶۶	۳۴۲	۵۵	۵۵	تمام آیات	یکپارچه
بدون احتساب آیات تکراری ترجیع‌بند										
۴/۶۹	۴/۸۳	۵	٪۵۰	۲/۲۳	۰/۶۰۹	۳۷۷	۷۸	۷۸	تمام آیات	سراسری
۴/۲۲	۴/۰۰	۳	٪۳۰/۵	۲/۴۰	۰/۶۵۴	۱۴۴+۱۰۵	۳۶+۲۱	۵۷	۲۷ تا ۱	الف) *خلقت و نعمت و بهشت
بدون احتساب آیات تکراری و با کنار گذاشتن آیات ۷ و ۸ و ۷۸										
۶/۶۱	۶/۷۷	۶	٪۲۷	۳/۲۹	۰/۸۹۸	۸۸+۳۰	۱۳+۸	۲۱	۴۵ تا ۲۸	ب) عتاب و عذاب
بدون احتساب آیات ترجیع‌بند و با احتساب آیات ۷ و ۸ و ۷۸										

ادامه جدول ۱۱- شاخص‌های آماری و گروه‌بندی سوره‌های قرآن (خلاصه تجزیه و ترسیم سوره‌ها)

شماره رسمی	نام سوره	گروه بندی		تعداد		شاخصهای چهارگانه (مطلق نسبی)				
				کلمات	آیات		طول متوسط	طول غالب	ارتفاع	دامنه
		ذکر شده	حساب شده		طول	ارتفاع				
۵۰	واقعه	یکپارچه	تمام آیات	۹۶	۹۸	۳۷۹	۳/۸۷	۳	۳۱/۰٪	۲/۲۴
							۰/۳۸۷	۰/۳۷۵	۰/۴۸۴	۰/۶۱۱
۵۷	جدید	یکپارچه	تمام آیات	۲۹	۲۹	۵۶۴	۱۹/۰۳	۱۴	۸/۵٪	۵/۷۷
							۱/۹۰۳	۱/۷۵۰	۱/۷۶۵	۱/۵۷۵
۵۸	مجادله	یکپارچه	تمام آیات	۲۳	۲۱	۴۶۶	۲۲/۱۹	۱۸	۷٪	۵/۹۸
							۲/۲۱۹	۲/۲۵۰	۲/۱۴۳	۱/۶۳۳
۵۹	اشتر	یکپارچه	تمام آیات	۲۴	۱۸	۳۱۸	۱۷/۶۷	۱۳	۸٪	۵/۹۱
							۱/۶۶۷	۱/۶۲۵	۱/۸۷۵	۱/۶۱۴
										آیات ۷ و ۱۵ و ۲۱ تا ۲۴ خارج از حساب
۶۰	ممتحنه	یکپارچه	تمام آیات	۱۲	۱۳	۳۲۱+۱۲	۲۴/۶۹	۱۸	۷/۰٪	۶/۲۱
							۲/۴۶۹	۲/۲۵۰	۲/۱۴۳	۱/۶۹۸
										۱۲ کلمه از آیه ۴ خارج از حساب
۶۱	صف	یکپارچه	تمام آیات	۱۴	۱۴	۲۱۹	۱۵/۶۴	۱۱	۹/۱٪	۵/۳۴
							۱/۵۶۴	۱/۳۷۵	۱/۶۴۸	۱/۴۵۸
										طول مینا متوسط شاخصهای او ۳
۶۲	جمعه	یکپارچه	تمام آیات	۱۱	۱۱	۱۷۲	۱۶/۴۰			
							۱/۶۴۰			
										با خارج گرفتن آیه ۳
۶۳	منافقون	یکپارچه	تمام آیات	۱۱	۱۱	۱۷۰	۱۵/۴۵	۱۶	۱۰٪	۳/۲۹
							۱/۵۴۵	۲/۰۰۰	۱/۵۰۰	۰/۹۰۰
۶۴	نجم	یکپارچه	تمام آیات	۱۸	۱۷+۱=۱۸	۲۳۶+۵=۲۴۱	۱۳/۸۸	۱۱	۱۱٪	۴/۷۴
							۱/۳۸۸	۱/۳۷۵	۱/۳۶۴	۱/۲۹۵
۶۵	طلاق	الف) تشریح (طلاق) ب) تنذیر و توحید	تمام آیات	۷	۷	۱۸۶	۲۶/۵۷	۲۰	۹/۵٪	۴/۶۴
							۲/۶۵۷	۲/۵۰۰	۲/۳۰۸	۱/۲۶۸
										۱۹/۴۴
							۱۹/۴۰	۱۴	۷٪	۴/۷۳
							۱/۹۴۰	۱/۷۵۰	۲/۱۴۳	۱/۲۹۳
۶۶	تحریم	یکپارچه	تمام آیات	۱۲	۱۰+۲=۱۲	۲۲۶+۲۱=۲۴۷	۲۲/۶۰	۲۱	۷٪	۵/۲۲
							۲/۲۶۰	۲/۶۲۵	۲/۱۴۳	۱/۴۲۵

۱۰۶ _____ مجموعه آثار (۱۲)، سیر تحول قرآن (۱)
 ادامه جدول ۱۱- شاخص های آماری و گروه بندی سوره های قرآن (خلاصه تجزیه و ترسیم سوره ها)

شماره رسمی	نام سوره	گروه بندی		تعداد			شاخص های چهارگانه (مطلق / نسبی)			
		عنوان	آیات	کلمات	آیات		طول متوسط	طول غالب	ارتفاع	دامنه
					ذکر شده	حساب شده				
۶	ملک	یکپارچه	تمام آیات	۳۰	۳۰	۳۰	۱۱/۰۰	۹	٪۱۲/۵	۳/۴۶
							۱/۱۰۰	۱/۱۲۵	۱/۲۰۰	۰/۹۴۶
۶	سراسری	سراسری	تمام آیات	۵۲	۵۲	۳۰۰	۵/۷۷	۵	٪۲۳	۲/۴۶
							۰/۵۷۷	۰/۶۲۵	۰/۶۵۲	۰/۶۷۱
۶	الف	الف) اعتراض و اعراض نسبت به مشرکین	۱ تا ۱۶	۱۶	۱۶	۷۱	۴/۴۴	۴	٪۳۷/۵	۲/۴۹
							۰/۴۴۴	۰/۵۰۰	۰/۴۰۰	۰/۶۸۱
۶	ب	ب) تنبیه و تنذیر توحیدی	۱۷ تا ۵۲	۳۶	۳۶	۲۲۹	۶/۳۶	۵	٪۲۴	۲/۴۹
							۰/۶۳۶	۰/۶۲۵	۰/۶۲۵	۰/۶۸۱
۶	سراسری	سراسری	تمام آیات	۵۲	۵۲	۲۵۰	۴/۸۱	۴	٪۲۳	۳/۲۹
							۰/۴۸۱	۰/۵۰۰	۰/۶۵۲	۰/۹۰۰
۶	الف	الف) قیامت	۱ تا ۳ تا ۱۳ تا ۳۷	۲۸	۲۸	۱۲۹	۴/۶۱	۳	٪۲۵	۲/۶۴
							۰/۴۶۱	۰/۳۷۵	۰/۶۰۰	۰/۷۲۰
۶	ب	ب) امم گذشته	۴ تا ۱۲	۹	۹	۵۹	۶/۵۶	۶	٪۳۵	۲/۸۳
							۰/۶۵۶	۰/۷۵۰	۰/۴۳۰	۰/۶۳۳
۶	ج	ج) وحی و نبوت	۳۸ تا ۵۲	۱۵	۱۵	۶۲	۴/۱۳	۴	٪۴۰	۱/۵۵۷
							۰/۴۱۳	۰/۵۰۰	۰/۳۷۵	۰/۴۲۳
۶	سراسری	سراسری	تمام آیات	۴۴	۴۴	۲۱۶	۴/۹۱	۴	٪۲۷	۲/۷۵
							۰/۴۹۱	۰/۵۰۰	۰/۵۵۶	۰/۷۵۲
۶	الف	الف) بحث روی قیامت	۱ تا ۴ تا ۳۶ تا ۴۴	۱۳	۱۳	۸۷	۶/۶۹	۵	٪۲۳/۱	۲/۸۶
							۰/۶۶۹	۰/۶۲۵	۰/۶۴۹	۰/۷۸۳
۶	ب	ب) حدوث قیامت و تنذیر آخرت	۵ تا ۱۸	۱۴	۱۴	۴۹	۳/۵۰	۳	٪۴۲/۵	۲/۵۷
							۰/۳۵۰	۰/۳۷۵	۰/۳۵۳	۰/۷۰۱
۶	ج	ج) مردم شناسی و صفات مؤمنین	۱۹ تا ۳۵	۱۷	۱۷	۸۰	۴/۷۱	۴	٪۳۲/۵	۲/۴۱
							۰/۴۷۱	۰/۵۰۰	۰/۴۶۲	۰/۶۵۹
۶	یکپارچه	یکپارچه	تمام آیات	۲۹	۳۲	۲۰۸+۱۰=۲۱۸	۶/۵۰	۵	٪۲۲	۳/۱۸
							۰/۶۵۰	۰/۶۲۵	۰/۶۸۲	۰/۸۶۸
۶	یکپارچه	یکپارچه	تمام آیات	۲۸	۲۸	۲۷۶	۹/۸۶	۸	٪۱۶/۲۵	۳/۰۸
							۰/۹۸۶	۱/۰۰۰	۰/۹۲۳	۰/۸۴۰

ادامه جدول ۱۱- شاخص‌های آماری و گروه‌بندی سوره‌های قرآن (خلاصه تجزیه و ترسیم سوره‌ها)

شماره رسمی سوره	نام سوره	گروه بندی		تعداد			شاخصهای چهارگانه (مطلق نسبی)			
		عنوان	آیات	کلمات	آیات			مطلق		نسبی
					ذکر شده	حساب شده	طول متوسط	طول غالب	ارتفاع	
۷۳	یوسف	یکپارچه*	۱ تا ۱۸	۱۹	۱۹	۱۲۱	۶/۳۷	۶	٪۲۵	۲/۱۱
		(منهای آیه آخر)					۰/۶۳۷	۰/۷۵۰	۰/۶۰۰	۰/۵۷۸
		آیه آخر	۱۹	۱	۱	۷۷	۷۷	۷/۷		
۷۴	سجده	سراسری	تمام آیات	۵۵	۵۵	۲۴۴	۴/۴۴	۲	٪۲۷	۴/۴۰
							۰/۴۴۴	۰/۲۵۰	۰/۵۵۶	۱/۲۰۳
		الف) رسالت*	۷ تا ۱	۷	۷	۱۶	۲/۲۹	۲	٪۷۰	—
							۰/۲۲۹	۰/۲۵۰	۰/۲۱۴	—
		ب) تئذیر قیامت	۱۰ تا ۸	۳	۳	۱۲	۴	٪۱۰۰	—	
							۰/۴۰۰	۰/۵۰۰	۰/۱۵	
		ج) توبیخ و تئذیر مشرکین	۳۰ تا ۱۱	۴۱	۴۵	۱۶۳	۳/۶۲	۳	٪۴۰	۲/۷۶
			۵۵ تا ۳۴				۰/۳۶۲	۰/۳۷۵	۰/۷۵۵	۰/۳۶۲
		فقط ۵ کلمه از آیه ۳۴								
		د) توضیحی فرشتگان	۳۴ تا ۳۱	۴	۴	۴۸	۱۲	۱۱	٪۱۳	۲/۹۴
							۱/۲۰۰	۱/۳۷۵	۱/۱۵۴	۰/۸۰۴
		منهای ۵ کلمه آخر ۳۴								
۷۵	زمر	سراسری	تمام آیات	۴۰	۴۰	۱۶۳	۴/۰۸	۳	٪۳۰	۲/۳۳
							۰/۴۰۸	۰/۳۷۵	۰/۵۰۰	۰/۶۳۶
		الف) زمان قیامت و ابلاغ	۶ تا ۱	۱۲	۱۲	۵۳	۴/۴۲	۴	٪۵۰	۱/۵۸
			۱۹ تا ۱۴				۰/۴۴۲	۰/۵۰۰	۰/۴۳۱	
		ب) حدوث قیامت و عدم توجه بشر	۱۳ تا ۷	۲۸	۲۸	۱۱۰	۳/۹۳	۳	٪۳۵	۲/۷۲
			۴۰ تا ۲۰				۰/۳۹۳	۰/۳۷۵	۰/۴۲۹	۰/۷۴۴
۷۶	ممتحنه	یکپارچه	تمام آیات	۳۱		۲۳۷	۷/۶۵	۷	٪۲۲	۰/۸۳
							۰/۷۶۵	۰/۸۷۵	۰/۶۸۲	۰/۲۲۶
۷۷	مجادله	سراسری	تمام آیات	۵۱	۵۰	۱۷۷	۳/۵۴	۳	٪۵۲	۱/۹۵
							۰/۳۵۴	۰/۳۷۵	۰/۲۸۸	۰/۵۳۲
		با یکمرتبه احتساب آیه ترجیع‌بند	تمام آیات بدون تکرار آیه ترجیع‌بند	۴۱+۹=۵۰	۴۱+۹=۵۰	۱۵۰+۲۷=۱۷۷	۳/۶۶	۳	٪۴۱/۵	۲/۱۳
						۰/۳۶۶	۰/۳۷۵	۰/۳۶۱	۰/۵۸۲	

۱۰۸ _____ مجموعه آثار (۱۲)، سیر تحول قرآن (۱)
 ادامه جدول ۱۱- شاخص‌های آماری و گروه‌بندی سوره‌های قرآن (خلاصه تجزیه و ترسیم سوره‌ها)

شماره رسمی	نام سوره	گروه بندی		تعداد			شاخصهای چهارگانه (مطلق / نسبی)			
				کلمات	آیات		طول متوسط	طول غالب	ارتفاع	دامنه
		ذکر شده	حساب شده		طول	ارتفاع				
۷۸	سراسری	تمام آیات	عنوان	۱۷۰	۴۱	۴۱	۴/۱۵	۳	۲۴/۸	۳/۷۵
							۰/۴۱۵	۰/۳۷۵	۰/۶۰۵	۱/۰۲۶
۷۸	الف) * خیر بزرگ و استدلال روی قیامت	۱ تا ۳۶		۱۲۳	۳۶	۳۶	۳/۴۲	۳	۳۹	۲/۰۶
							۰/۳۴۲	۰/۳۷۵	۰/۳۸۵	۰/۵۶۳
۹/۹۸	ب) تنذیر قیامت	۳۷ تا ۴۱		۴۸	۵	۵	۹/۶۰	۹	۱۶/۵	۲/۵۷
							۰/۹۶۰	۱/۱۲۵	۰/۹۰۹	۰/۷۰۱
۴/۸۷	سراسری	تمام آیات	عنوان	۱۷۷	۴۶	۴۶	۳/۸۵	۴	۲۶	۲/۸۵
							۰/۳۸۵	۰/۵۰۰	۰/۵۷۷	۰/۷۷۸
۷۹	الف) * تنذیر	۱ تا ۲۶		۹۰	۲۶	۲۶	۳/۴۶	۲	۳۴	۲/۴۴
							۰/۳۴۶	۰/۲۵	۰/۴۴۱	۰/۶۶۸
۴/۳۷	ب) استدلال و توضیح	۲۷ تا ۴۶		۸۷	۲۰	۲۰	۴/۳۵	۴	۴۰	۲/۱۲۶
							۰/۴۳۵	۰/۵۰۰	۰/۳۷۵	۰/۵۷۸
۸۰	یکپارچه	تمام آیات	عنوان	۱۳۴	۴۳	۴۳	۳/۱۲	۳	۳۲/۵۵	۱/۹۹
							۰/۳۱۲	۰/۳۷۵	۰/۴۶۱	۰/۵۴۳
۸۱	یکپارچه	تمام آیات	عنوان	۱۰۳	۲۹	۲۹	۳/۵۵	۳	۵۲/۵	۱/۹۳
							۰/۳۵۵	۰/۳۷۵	۰/۲۸۶	۰/۵۲۸
۴/۱۷	سراسری	تمام آیات	عنوان	۷۹	۱۹	۲۰	۴/۱۶	۳	۳۲/۵	۲/۴۲
							۰/۴۱۶	۰/۳۷۵	۰/۴۶۲	۰/۶۶۱
۸۲	الف) * حدوث قیامت	۱ تا ۵		۱۷	۵	۵	۳/۴۰	۳	۷۰	۱/۷۵
							۰/۳۴۰	۰/۳۷۵	۰/۲۱۴	۰/۴۷۸
۴/۶۸	ب) تذکر و تنذیر قیامت	۶ تا ۲۰		۶۲	۱۴	۱۵	۴/۴۳	۴	۳۲/۵	۲/۱۲
							۰/۴۴۳	۰/۵۰۰	۰/۴۶۲	۰/۵۷۹
۴/۸۸	یکپارچه	تمام آیات	عنوان	۱۶۷	۳۶	۳۶	۴/۶۴	۴	۳۰	۲/۱۴
							۰/۴۶۴	۰/۵۰۰	۰/۵۰۰	۰/۵۸۵
۸۴	یکپارچه	تمام آیات	عنوان	۹۵+۹=۱۰۴	۲۴+۱=۲۵	۲۵	۳/۹۶	۳	۴۰	۲/۲۵
							۰/۳۹۶	۰/۳۷۵	۰/۳۷۵	۰/۶۱۵

ادامه جدول ۱۱- شاخص‌های آماری و گروه‌بندی سوره‌های قرآن (خلاصه تجزیه و ترسیم سوره‌ها)

شماره رسمی	نام سوره	گروه بندی		تعداد		شاخصهای چهارگانه (مطلق نسبی)				
				کلمات	آیات					
		عنوان	آیات		ذکر شده	حساب شده	طول متوسط	طول غالب	ارتفاع	دامنه
۸۵	بروج	سراسری	تمام آیات	۲۲	۲۲	۱۰۷	۴/۸۶	۳	۳۶٪	۲/۹۴
				۱۷ تا ۷	۱۷		۰/۳۷۵	۰/۴۱۷	۰/۸۰۳	
				۱۲ تا ۲۲	۱۷		۰/۳۲۴	۰/۳۱۹	۰/۴۶۲	
۸۶	نور	سراسری	تمام آیات	۵	۵	۵۲	۱۰/۴۰	۸	۱۵٪	۲/۹۴
				۸ تا ۱۱	۵		۱/۰۰۰	۱/۰۰۰	۰/۸۰۳	
				۸ تا ۱۱	۵		۱/۰۴۰	۱/۰۰۰	۱/۰۴۰	
۸۷	واقف	سراسری	تمام آیات	۱۷	۱۷	۶۲	۳/۶۵	۳	۳۲/۵٪	۲/۱۶
				۱ تا ۱۰	۱۷		۰/۳۶۵	۰/۴۶۲	۰/۵۸۹	
				۱۰ تا ۱۰	۱۷		۰/۳۶۵	۰/۴۶۲	۰/۵۸۹	
۸۸	نور	الف (تذکره و قیامت)	۱۰ تا ۱۰	۱۰	۹+۱=۱۰	۳۶+۵=۴۱	۴	۴	۳۳/۳٪	۱/۷۳
				۱۰ تا ۱۰	۱۰		۰/۴۰۰	۰/۵۰۰	۰/۴۷۳	
				۱۰ تا ۱۰	۱۰		۰/۴۰۰	۰/۵۰۰	۰/۴۷۳	
۸۹	واقف	سراسری	تمام آیات	۷	۷	۲۱	۳	۳	۶۰٪	۱/۲۹
				۱۱ تا ۱۱	۷		۰/۳۰۰	۰/۳۷۵	۰/۳۵۳	
				۱۱ تا ۱۱	۷		۰/۳۰۰	۰/۳۷۵	۰/۳۵۳	
۹۰	واقف	سراسری	تمام آیات	۱۹	۱۹	۷۰	۳/۶۸	۳	۴۲٪	۲/۴۹
				۱ تا ۹	۱۹		۰/۳۶۸	۰/۳۵۷	۰/۶۸۱	
				۷ تا ۹	۱۹		۰/۳۶۸	۰/۳۵۷	۰/۶۸۱	
۹۱	واقف	الف (تذکره و تقویت)	۱ تا ۹	۸	۸	۲۵	۳/۱۳	۳	۵۷/۵٪	۱/۲۸
				۷ تا ۹	۸		۰/۳۱۳	۰/۳۷۵	۰/۳۵۰	
				۷ تا ۹	۸		۰/۳۱۳	۰/۳۷۵	۰/۳۵۰	
۹۲	واقف	ب (مردم شناسی)	۱۰ تا ۱۹	۱۱	۱۱	۴۵	۴/۰۹	۴	۴۲٪	۲/۱۵
				۷ تا ۱۰	۱۱		۰/۴۰۹	۰/۳۵۷	۰/۵۸۷	
				۷ تا ۱۰	۱۱		۰/۴۰۹	۰/۳۵۷	۰/۵۸۷	
۹۳	واقف	سراسری	تمام آیات	۲۶	۲۶	۸۸	۳/۳۸	۳	۳۸/۴٪	۲/۰۹
				۱ تا ۱۶	۲۶		۰/۳۳۸	۰/۳۷۵	۰/۵۷۱	
				۱۶ تا ۱۶	۲۶		۰/۳۳۸	۰/۳۷۵	۰/۵۷۱	
۹۴	واقف	الف (توصیف بهشت و جهنم)	۱ تا ۱۶	۱۴	۱۴	۳۸	۲/۷۱	۳	۵۷٪	۱/۴۳
				۷ تا ۱۶	۱۴		۰/۲۷۱	۰/۳۷۵	۰/۳۹۱	
				۷ تا ۱۶	۱۴		۰/۲۷۱	۰/۳۷۵	۰/۳۹۱	
۹۵	واقف	ب (استدلال توحیدی و تندی)	۱۷ تا ۲۶	۱۲	۱۲	۵۰	۴/۱۷	۴	۵۵٪	۱/۵۹
				۶ تا ۱۷	۱۲		۰/۴۱۷	۰/۵۰۰	۰/۴۳۴	
				۶ تا ۱۷	۱۲		۰/۴۱۷	۰/۵۰۰	۰/۴۳۴	

۱۱۰ _____ مجموعه آثار (۱۲)، سیر تحول قرآن (۱)
 ادامه جدول ۱۱- شاخص‌های آماری و گروه‌بندی سوره‌های قرآن (خلاصه تجزیه و ترسیم سوره‌ها)

شماره رسمی	نام سوره	گروه بندی		تعداد			شاخصهای چهارگانه (مطلق / نسبی)			
		عنوان	آیات	کلمات	آیات		طول متوسط	طول غالب	ارتفاع	دامنه
					ذکر شده	حساب شده				
۸۹	سراسری	تمام آیات	۳۱	۳۱	۱۳۱	۴/۲۳	۳	۳۱/۵٪	۲/۶۲	۴/۲۵
۹۰	یکپارچه	تمام آیات	۲۰	۲۰	۸۰	۴/۰۰	٪۴	۳۴/۵٪	۲/۴۱	۴/۴۵
۹۱	سراسری	تمام آیات	۱۶	۱۶	۵۴	۳/۳۸	۳	۶۲/۵٪	۱/۸۴	۳/۱۸
۹۲	یکپارچه	تمام آیات	۲۱	۲۱	۷۱	۳/۳۸	۳	۴۳٪	۱/۹۸	۳/۵۴
۹۳	سراسری*	تمام آیات	۱۱	۱۱	۳۸	۳/۴۵	۴	۴۵/۵٪	۱/۳۸	۳/۹۲
۹۴	یکپارچه	تمام آیات	۸	۸	۲۷	۳/۳۸	۳	۵۷/۵٪	۱/۵۹	۳/۲۴
۹۵	سراسری*	تمام آیات	۸	۸	۲۷	۳/۳۸	۳	۵۷/۵٪	۱/۵۹	۳/۲۴
۹۶	سراسری*	تمام آیات	۸	۸	۲۷	۳/۳۸	۳	۵۷/۵٪	۱/۵۹	۳/۲۴
۹۷	سراسری*	تمام آیات	۸	۸	۲۷	۳/۳۸	۳	۵۷/۵٪	۱/۵۹	۳/۲۴
۹۸	سراسری*	تمام آیات	۸	۸	۲۷	۳/۳۸	۳	۵۷/۵٪	۱/۵۹	۳/۲۴
۹۹	سراسری*	تمام آیات	۸	۸	۲۷	۳/۳۸	۳	۵۷/۵٪	۱/۵۹	۳/۲۴
۱۰۰	سراسری*	تمام آیات	۸	۸	۲۷	۳/۳۸	۳	۵۷/۵٪	۱/۵۹	۳/۲۴
۱۰۱	سراسری*	تمام آیات	۸	۸	۲۷	۳/۳۸	۳	۵۷/۵٪	۱/۵۹	۳/۲۴
۱۰۲	سراسری*	تمام آیات	۸	۸	۲۷	۳/۳۸	۳	۵۷/۵٪	۱/۵۹	۳/۲۴
۱۰۳	سراسری*	تمام آیات	۸	۸	۲۷	۳/۳۸	۳	۵۷/۵٪	۱/۵۹	۳/۲۴
۱۰۴	سراسری*	تمام آیات	۸	۸	۲۷	۳/۳۸	۳	۵۷/۵٪	۱/۵۹	۳/۲۴
۱۰۵	سراسری*	تمام آیات	۸	۸	۲۷	۳/۳۸	۳	۵۷/۵٪	۱/۵۹	۳/۲۴
۱۰۶	سراسری*	تمام آیات	۸	۸	۲۷	۳/۳۸	۳	۵۷/۵٪	۱/۵۹	۳/۲۴
۱۰۷	سراسری*	تمام آیات	۸	۸	۲۷	۳/۳۸	۳	۵۷/۵٪	۱/۵۹	۳/۲۴
۱۰۸	سراسری*	تمام آیات	۸	۸	۲۷	۳/۳۸	۳	۵۷/۵٪	۱/۵۹	۳/۲۴
۱۰۹	سراسری*	تمام آیات	۸	۸	۲۷	۳/۳۸	۳	۵۷/۵٪	۱/۵۹	۳/۲۴
۱۱۰	سراسری*	تمام آیات	۸	۸	۲۷	۳/۳۸	۳	۵۷/۵٪	۱/۵۹	۳/۲۴
۱۱۱	سراسری*	تمام آیات	۸	۸	۲۷	۳/۳۸	۳	۵۷/۵٪	۱/۵۹	۳/۲۴
۱۱۲	سراسری*	تمام آیات	۸	۸	۲۷	۳/۳۸	۳	۵۷/۵٪	۱/۵۹	۳/۲۴
۱۱۳	سراسری*	تمام آیات	۸	۸	۲۷	۳/۳۸	۳	۵۷/۵٪	۱/۵۹	۳/۲۴
۱۱۴	سراسری*	تمام آیات	۸	۸	۲۷	۳/۳۸	۳	۵۷/۵٪	۱/۵۹	۳/۲۴
۱۱۵	سراسری*	تمام آیات	۸	۸	۲۷	۳/۳۸	۳	۵۷/۵٪	۱/۵۹	۳/۲۴
۱۱۶	سراسری*	تمام آیات	۸	۸	۲۷	۳/۳۸	۳	۵۷/۵٪	۱/۵۹	۳/۲۴
۱۱۷	سراسری*	تمام آیات	۸	۸	۲۷	۳/۳۸	۳	۵۷/۵٪	۱/۵۹	۳/۲۴
۱۱۸	سراسری*	تمام آیات	۸	۸	۲۷	۳/۳۸	۳	۵۷/۵٪	۱/۵۹	۳/۲۴
۱۱۹	سراسری*	تمام آیات	۸	۸	۲۷	۳/۳۸	۳	۵۷/۵٪	۱/۵۹	۳/۲۴
۱۲۰	سراسری*	تمام آیات	۸	۸	۲۷	۳/۳۸	۳	۵۷/۵٪	۱/۵۹	۳/۲۴
۱۲۱	سراسری*	تمام آیات	۸	۸	۲۷	۳/۳۸	۳	۵۷/۵٪	۱/۵۹	۳/۲۴
۱۲۲	سراسری*	تمام آیات	۸	۸	۲۷	۳/۳۸	۳	۵۷/۵٪	۱/۵۹	۳/۲۴
۱۲۳	سراسری*	تمام آیات	۸	۸	۲۷	۳/۳۸	۳	۵۷/۵٪	۱/۵۹	۳/۲۴
۱۲۴	سراسری*	تمام آیات	۸	۸	۲۷	۳/۳۸	۳	۵۷/۵٪	۱/۵۹	۳/۲۴
۱۲۵	سراسری*	تمام آیات	۸	۸	۲۷	۳/۳۸	۳	۵۷/۵٪	۱/۵۹	۳/۲۴
۱۲۶	سراسری*	تمام آیات	۸	۸	۲۷	۳/۳۸	۳	۵۷/۵٪	۱/۵۹	۳/۲۴
۱۲۷	سراسری*	تمام آیات	۸	۸	۲۷	۳/۳۸	۳	۵۷/۵٪	۱/۵۹	۳/۲۴
۱۲۸	سراسری*	تمام آیات	۸	۸	۲۷	۳/۳۸	۳	۵۷/۵٪	۱/۵۹	۳/۲۴
۱۲۹	سراسری*	تمام آیات	۸	۸	۲۷	۳/۳۸	۳	۵۷/۵٪	۱/۵۹	۳/۲۴
۱۳۰	سراسری*	تمام آیات	۸	۸	۲۷	۳/۳۸	۳	۵۷/۵٪	۱/۵۹	۳/۲۴

ادامه جدول ۱۱- شاخص‌های آماری و گروه‌بندی سوره‌های قرآن (خلاصه تجزیه و ترسیم سوره‌ها)

شماره رسمی	نام سوره	گروه بندی		تعداد		شاخصهای چهارگانه (مطلق نسبی)				
				کلمات	آیات		طول متوسط غالب	طول ارتفاع	دامنه	
		ذکر شده	حساب شده							
۹۵	زُجُرُود	تمام آیات بدون آیه ۶	یکپارچه (منهای آیه ۶)	۷	۷	۲۵	۳/۵۷	۴	۴۲/۵	۱/۶۶
							۰/۳۵۷	۰/۵۰۰	۰/۳۵۳	۰/۴۵۳
۹۶	سُرَّاسِرِی	تمام آیات	سراسری	۱	۱	۹	۳/۷۴	۳	۳۷	۱/۷۲
							۰/۳۷۴	۰/۳۷۵	۰/۴۰۵	۰/۴۷۰
۹۷	قَدَر	تمام آیات	یکپارچه	۱	۱	۹	۱/۹۰	۲	۷۰	۱/۲۳
							۰/۱۹۰	۰/۲۵۰	۲/۱۴	۰/۳۳۵
۹۸	بَا فِرْسِی وَ هَلَه‌ای	تمام آیات	با فرض دو وهله‌ای	۱۹	۱۰	۱۹	۳/۷۱	۳	۳۵/۷	۱/۷۶
							۰/۳۷۱	۰/۳۷۵	۰/۴۲۰	۰/۴۸۱
۹۹	زُزَّال	تمام آیات	یکپارچه	۱۹	۱۰	۱۹	۱۰/۰۰	۹	۱۴	۲/۶۷
							۱/۰۰۰	۱/۱۲۵	۱/۰۷۱	۰/۷۳۰
۱۰۰	عَادِیَات	تمام آیات	یکپارچه	۱۴	۱۴	۵۲	۷/۴۰	۶	۱۷/۵	۲/۷۲
							۰/۷۴۰	۰/۷۵۰	۰/۸۵۷	۰/۷۴۴
طول مبناء، متوسط دو شاخص اول										
شماره گذاری مختلط										
وهله اول در مکه و وهله دوم در اواخر مکه یا در مدینه با متوسط ۱۴/۶ و مبنای ۱۳/۹۸										
۹۹	زُزَّال	تمام آیات	یکپارچه	۵	۵	۳۷	۴/۵۰	۴	۳۷/۵	۱/۷۹
							۰/۴۵۰	۰/۵۰۰	۰/۴۰۰	۰/۴۸۹
۱۰۰	عَادِیَات	تمام آیات	یکپارچه	۵	۵	۳۰	۳/۶۴	۴	۳۶/۴	۲/۰۴
							۰/۳۶۴	۰/۵۰۰	۰/۴۱۲	۰/۵۵۸

۱۱۲ _____ مجموعه آثار (۱۲)، سیر تحول قرآن (۱)
 ادامه جدول ۱۱- شاخص‌های آماری و گروه‌بندی سوره‌های قرآن (خلاصه تجزیه و ترسیم سوره‌ها)

شماره رسمی	نام سوره	گروه بندی		تعداد			شاخصهای چهارگانه (مطلق نسبی)						
				کلمات	آیات		طول متوسط	طول غالب	ارتفاع	دامنه			
		ذکر شده	حساب شده		آیات	عنوان							
۱۰۱	فازعه	تمام آیات	(۱) یکپارچه	۳۶	۸	۸	۴/۵۰	۴	٪۳۵	۲/۰۲	۰/۵۵۲		
				شماره گذاری نوع ۱									
۱۰۲	فازعه	تمام آیات	(۲) یکپارچه	۳۶	۱۱	۸	۳/۲۷	۴	٪۵۰	۱/۱۱	۰/۳۰۲		
				شماره گذاری نوع ۲									
۱۰۳	نکا	تمام آیات	سراسری	۲۸	۸	۸	۳/۵	۳	٪۲۵	۲/۱۹	۰/۵۹۹		
				۵	۲	۲	۲ تا ۱	الف) دو آیه اول	۲/۵۰	۲	٪۵۰	۱/۶۳	۰/۴۴۶
									۳/۸۳	۴	٪۳۳/۳	۱/۴۶	۰/۳۹۸
۲۳	۶	۶	۸ تا ۳	ب) شش آیه بعد	۳/۸۳	۴	٪۵۰	۰/۵۰۰	۰/۳۸۳				
۱۰۴	نکا	تمام آیات	سراسری	۱۴	۳	۳	۴/۶۷	۴	٪۲۰	۲/۵۴	۰/۶۹۳		
				۵	۲	۲	۲ تا ۱	الف) دو آیه اول	۲/۵۰	۱	٪۴۹	۱/۸۷	۰/۵۱۰
									۹	-	-	-	۰/۹
۹	۱	۱	۳	ب) آیه آخر	۰/۹	-	-	-	-				
۱۰۵	نکا	تمام آیات	یکپارچه	۳۴	۹	۹	۳/۷۸	۴	٪۵۵/۵	۱/۴۲	۰/۳۸۹		
				۲۳	۵	۵	۴/۶۰	۴	٪۴۰	۱/۹۹	۰/۵۳۶		
۱۰۶	نکا	تمام آیات	یکپارچه	۱۸	۵	۴	۳/۶۰	۴	٪۴۰	۱/۳۹	۰/۳۷۹		
				شماره گذاری نوع ۲ و متوسط گیری از شاخصهای ۱، ۳ و ۴									

ادامه جدول ۱۱- شاخص‌های آماری و گروه‌بندی سوره‌های قرآن (خلاصه تجزیه و ترسیم سوره‌ها)

شماره رسمی	نام سوره	گروه بندی		تعداد			شاخصهای چهارگانه (مطلق نسبی)			
				کلمات	آیات		طول متوسط	طول غالب	ارتفاع	دامنه
		ذکر شده	حساب شده		آیات	عنوان				
۱۰۷	معوون	یکپارچه	تمام آیات	۷	۷	۲۴	$\frac{۳/۴۳}{۰/۳۴۳}$	$\frac{۴}{۰/۵۰۰}$	$\frac{٪۴۳}{۰/۳۴۹}$	$\frac{۱/۲۸۷}{۰/۳۷۸}$
متوسط‌گیری از شاخصهای ۱، ۳ و ۴										
۱۰۸	کوثر	یکپارچه	تمام آیات	۳	۳	۱۰	$\frac{۳/۳۳}{۰/۳۳۳}$	$\frac{۳}{۰/۳۷۵}$	$\frac{٪۶۵/۰}{۰/۲۳۱}$	$\frac{۱/۵۲}{۰/۴۱۵}$
۱۰۹	کافرون	یکپارچه	تمام آیات	۶	۱+۵ =۶	۵+۲۰ =۲۵	$\frac{۴}{۰/۴۰۰}$	$\frac{۳}{۰/۳۷۵}$	$\frac{٪۴۰}{۰/۳۷۵}$	$\frac{۱/۹۴}{۰/۵۲۹}$
آیه تکراری ۵ در حساب نیامده است										
۱۱۰	نصر	یکپارچه	تمام آیات	۳	۱	۱۹	$\frac{۱۹}{۱/۹}$	$\frac{۱۹}{۲/۳۷۵}$	-	-
۱۱۱	قین	یکپارچه	تمام آیات	۵	۵	۲۲	$\frac{۴/۴۰}{۰/۴۴۰}$	$\frac{۵}{۰/۶۲۵}$	$\frac{٪۶۰}{۰/۲۵۰}$	$\frac{۰/۸۳۳}{۰/۲۲۸}$
۱۱۲	اخلاص	یکپارچه	تمام آیات	۴	۴	۱۲	$\frac{۳}{۰/۳۰۰}$	$\frac{۲}{۰/۲۵۰}$	$\frac{٪۵۰}{۰/۳۰۰}$	$\frac{۱/۷۳}{۰/۴۷۳}$
۱۱۳	فلق	یکپارچه	تمام آیات	۵	۵	۲۳	$\frac{۴/۶۰}{۰/۴۶۰}$	$\frac{۵}{۰/۶۲۵}$	$\frac{٪۶۰}{۰/۲۵۰}$	$\frac{۱/۰۲}{۰/۲۷۹}$
۱۱۴	ناس	یکپارچه	تمام آیات	۶	۶	۲۰	$\frac{۳/۳۳}{۰/۳۳۳}$	$\frac{۲}{۰/۲۵۰}$	$\frac{٪۳۳/۳}{۰/۴۵۰}$	$\frac{۲/۲۷}{۰/۶۲۰}$

۱۹- ترتیب زمانی نزول سوره‌ها و ردیف‌بندی گروهی آیات

اینک با استفاده از جدول شاخص‌های آماری سوره‌ها (جدول ۱۱) می‌توانیم جدول دیگری برحسب طول مبنای گروه‌های تفکیک شده سوره‌ها، تنظیم نماییم. این جدول چنانچه فرضیه اتخاذی را (که طول‌مبنا به‌طور تدریجی و منظم در جریان ۲۳ سال نزول وحی^۱، افزایش یافته است) درست بدانیم و حساب‌های آماری را با تصحیح و تعبیرهایی که شده است قبول کنیم، همان جدول ترتیب نزول سوره‌های قرآن خواهد بود که به‌دنبالش می‌گردیم. یا به عبارت صحیح‌تر، ترتیب نزول، گروه‌های همزمان آیات است که در داخل سوره‌های مختلف قرار دارد. به‌طوری‌که از جدول ۱۱ استخراج شده و در جدول ۱۲ نیز دیده می‌شود، جمعاً ۱۹۴ گروه آیات همزمان، در سراسر سوره‌های قرآن قابل تشخیص می‌باشد که برحسب طول مبنا ردیف شده‌اند.

نظر به اینکه چه در خود قرآن و چه در جداول ترتیب نزول که مورخین قدیم آورده یا محققین جدید تنظیم کرده‌اند، همه جا صحبت از ۱۱۴ سوره می‌شود و کلیه آیات قرآن در ۱۱۴ محل یا مجموعه از آیات و گروه‌ها گردآوری و عرضه شده است. ما علاوه بر ردیف کردن گروه آیات همزمان، سعی نموده‌ایم سوره‌ها را نیز ردیف‌بندی و شماره‌گذاری کنیم. برای این کار شماره نزول سوره‌ای را که متشکل از چند گروه آیات همزمان می‌باشد و در چند مرحله نازل شده است از گروه اصلی آن سوره گرفته و در آنجا گذاشته‌ایم.

منظور از گروه اصلی، گروهی است که غالباً در صدر سوره قرار دارد یا دارای زمان نزول مقدم بوده و معمولاً به‌مناسبت مضمون یا آیات متشکله، عنوان سوره و شهرت و موضوع سوره را داده است.

مثلاً در سوره علق (۹۶)، گروه اصلی را پنج آیه آغاز وحی گرفته ایم که شامل عنوان سوره و در صدر آن است، نه گروه آیات ۶ تا ۱۹ که بعداً نازل شده است. همچنین در سوره مدثر (۷۴)، یا در سوره نور (۲۴) که گروه اصلی، گروه الف محتوی آیات افک (۱ تا ۳۳) است که شهرت و تاریخچه سوره را داده است درحالی‌که آیه نور که عنوان سوره از آن اقتباس شده است جزء آیات ایمانی و

۱. به توضیح در پاورقی صفحه ۱۶۵ توجه فرمائید (ب.ف.ب).

تشریحی طویل می‌باشد که چند سال بعد از واقعه داستان عایشه نازل شده است. بالعکس در سوره نساء (۴)، گروه ب را که راجع به اهل کتاب و مردم‌شناسی است و طول مبنا و زمان نزول جلوتری نسبت به گروه صدر سوره دارد، به‌عنوان گروه اصلی اتخاذ کرده‌ایم. اما در سوره مائده (۵) که غالب مورخین و محققین آن را آخرین سوره می‌دانند با آنکه گروه الف سوره که آیات انضباطی و داستانی است به سال‌های اول هجرت می‌خورد و کلمه مائده در گروه ج آمده است، ما گروه ه را که محتوی ۹ آیه اول سوره و دارای بلندترین طول مبنا است، گروه اصلی گرفته شماره سوره را آنجا برده‌ایم.

در هر حال، چون بسیاری از سوره‌ها متشکل از گروه‌های غیرمعاصر بوده و می‌توان شماره ردیف‌های مختلفی برای هر سوره اتخاذ نمود، ما گروهی را ملاک شماره‌گذاری آن قرار داده‌ایم که ضمن تناسب با نام و موضوع و شهرت سوره، قابل تطبیق و نزدیک‌تر به ردیف‌بندی‌های متداول در نزد مورخین و محققین بوده باشد و در مقابل گروه‌های دیگر آن سوره، شماره‌های فرعی ۱ و ۲ و ... گذاشته‌ایم. جدول ۱۲ که چهره جدیدی از قرآن را نشان می‌دهد، جدول جامعی بوده علاوه بر تعیین ترتیب نزولی گروه‌ها برحسب طول مبنا، شماره‌گذاری ردیف‌بندی سوره‌ها و مشخصات هر گروه معاصر، به‌لحاظ عنوان و تعداد آیات و کلمات آن گروه، در آن دیده می‌شود.

جدول ۱۲- ردیف‌بندی گروه‌های آیات و شماره نزول سوره‌ها بر حسب طول مبنا

شماره ترتیب نزول آیات اصلی سوره	سوره‌ها		گروه‌های آیات همزمان				
	شماره ترتیب نزول	رسمی	عنوان	شماره آیات	عنوان و موضوع گروه	شماره ترتیب رسمی سوره	طول مبنا
۱	۱	۹۶	علق	۱ تا ۵	علق- الف) آغاز وحی	۹۶	۲/۱۸
۲	۲	۷۴	مدثر	۱ تا ۷	مدثر- الف) رسالت	۷۴	۲/۳۱
۳	۳	۱۰۳	عصر	۱ تا ۲	عصر- الف) دو آیه اول	۱۰۳	۲/۳۴
۴۷	۳-۱	۵۱	ذاریات	۱ تا ۶	ذاریات- الف) اعلام قیامت	۵۱	۲/۳۶
۳۸	۳-۲	۱۰۲	تکواثر	۱ تا ۲	تکواثر- الف) مردم‌شناسی	۱۰۲	۲/۶۷
۴	۴	۵۲	طور	۱ تا ۸	طور- الف) اعلام قیامت	۵۲	۲/۶۷
۵	۵	۱۱۲	اخلاص	تمام سوره	اخلاص	۱۱۲	۲/۸۳
۲۷	۵-۱	۸۸	غاشیه	۱ تا ۵ ۸ تا ۱۶	غاشیه- الف) توصیف بهشت و جهنم	۸۸	۳/۰۳
۶	۶	۸۶	طارق	۱۱ تا ۱۷	طارق- ب) وحی و نبوت	۸۶	۳/۰۸
۷	۷	۸۲	انفطار	۱ تا ۵	انفطار- الف) حدوث قیامت	۸۲	۳/۱۰
۸	۸	۹۱	شمس	۱ تا ۱۰	شمس- الف) مردم‌شناسی و تربیت	۹۱	۳/۱۲
۹	۹	۱۰۸	کوثر	تمام سوره	کوثر	۱۰۸	۳/۱۳
۱۰	۱۰	۸۷	اعلی	۱ تا ۶ ۸ تا ۹	اعلی- الف) تذکر و تقویت	۸۷	۳/۱۶
۱۱	۱۱	۸۵	بروج	۱ تا ۷ ۱۲ تا ۲۲	بروج- الف) تنذیر	۸۵	۳/۳۹
۱۲	۱۲	۸۱	تکویر	تمام سوره	تکویر	۸۱	۳/۳۹
۱۳	۱۳	۹۴	انشراح	تمام سوره	انشراح	۹۴	۳/۴۴۵
۱۴	۱۴	۹۳	ضحی	تمام سوره	ضحی	۹۳	۳/۴۵
۱۵	۱۵	۱۱۴	ناس	تمام سوره	ناس	۱۱۴	۳/۴۵
۱۶	۱۶	۷۹	نازعات	۱ تا ۲۶	نازعات- الف) تنذیر	۷۹	۳/۴۶

ادامه جدول ۱۲- ردیف‌بندی گروه‌های آیات و شماره نزول بر حسب طول مبنا

شماره ترتیب نزول آیات اصلی سوره	سوره‌ها		گروه آیات همزمان				
	شماره ترتیب	عنوان	شماره آیات	عنوان و موضوع گروه	شماره ترتیب	طول مبنا	

مبنا	رسمی سوره				رسمی	نزول	
۳/۵۰	۲۰	۷۴	مدثر - ب) تنذیر و قیامت	۸ تا ۱۰	مدثر	۷۴	۱۶-۱
۳/۵۴	۲۱	۹۲	لیل	تمام سوره	لیل	۹۲	۱۷
۳/۵۷	۲۲	۱۰۷	ماعون	تمام سوره	ماعون	۱۰۷	۱۸
۳/۵۹	۲۳	۷۰	معاوج - ب) حدوث قیامت و تنذیر	۵ تا ۱۸	معاوج	۷۰	۱۸-۱
۳/۶۴	۲۴	۹۱	شمس - ب) اولین داستان تنذیری	۱۱ تا ۱۶	شمس	۹۱	۱۸-۲
۳/۶۷	۲۵	۷۷	مرسلات	تمام سوره	مرسلات	۷۷	۱۹
۳/۶۷	۲۶	۷۸	نبأ - الف) خبر بزرگ	۱ تا ۳۶	نبأ	۷۸	۲۰
۳/۷۱	۲۷	۷۴	مدثر - ج) تویخ و تنذیر	۳۴ تا ۳۵	مدثر	۷۴	۲۰-۱
۳/۷۱	۲۸	۱۰۶	قریش	تمام سوره	قریش	۱۰۶	۲۱
۳/۷۳	۲۹	۵۳	نجم - الف) اعلام وحی و نفی بتها	۱ تا ۲۵ (بجز ۲۳)	نجم	۵۳	۲۲
۳/۷۷	۳۰	۸۹	فجر - الف) تنذیر و تبشیر	۱ تا ۱۳	فجر	۸۹	۲۲-۱
۳/۸۲	۳۱	۸۴	انشقاق	تمام سوره	انشقاق	۸۴	۲۳
۳/۸۲	۳۲	۸۰	عبس	تمام سوره	عبس	۸۰	۲۴
۳/۸۳	۳۳	۱۰۴	همزہ	تمام سوره	همزہ	۱۰۴	۲۵
۳/۸۳	۳۴	۱۰۹	کافرون	تمام سوره	کافرون	۱۰۹	۲۶
۳/۸۹	۳۵	۹۶	علق - ب) آیات بعدی	۶ تا ۱۹	علق	۹۶	۲۶-۱
۳/۹۶	۳۶	۸۸	غاشیہ - ب) استدلال توحیدی و تنذیری	۶ تا ۷	غاشیہ	۸۸	۲۷
۳/۹۹	۳۷	۷۵	قیامت - ب) حدوث قیامت و غفلت بشر	۷ تا ۱۳	قیامت	۷۵	۲۸
۴/۰۳	۳۸	۹۵	تین	تمام سوره	تین	۹۵	۲۹
۴/۱۴	۳۹	۷۵	قیامت - الف) اعلام زمان قیامت	۱ تا ۶	قیامت	۷۵	۲۹-۱
۴/۱۵	۴۰	۵۶	واقعه	تمام سوره	واقعه	۵۶	۳۰
۴/۲۲	۴۱	۵۵	رحمن - الف) خلقت و نعمت	۱ تا ۶	رحمن	۵۵	۳۱
۴/۲۲	۴۲	۸۷	اعلی - ب) مردم شناسی	۷ تا ۱۰	اعلی	۸۷	۳۱-۱
۴/۲۴	۴۳	۱	فاتحه	تمام سوره	فاتحه	۱	۳۲

ادامه جدول ۱۲- ردیف‌بندی گروه‌های آیات و شماره نزول برحسب طول مینا

شماره ترتیب نزول آیات اصلی سوره	سوره‌ها		گروه آیات همزمان					
	شماره ترتیب		عنوان	شماره آیات	عنوان و موضوع گروه	شماره ترتیب رسمی سوره	طول مینا	
	نزل	رسمی						
۳۳	۳۳	۱۰۰	عادیات	تمام سوره	عادیات	۱۰۰	۴۴	۴/۲۵
۳۴	۳۴	۶۸	حاقه	۵۲ تا ۳۸	حاقه - ج) وحی و نبوت	۶۸	۴۵	۴/۲۹
۱۶	۳۴-۱	۷۹	۷۹	۴۶ تا ۲۷	نازعات - ب) استدلال و توضیح	۷۹	۴۶	۴/۳۷
۳۵	۳۵	۱۱۱	تبت	تمام سوره	تبت	۱۱۱	۴۷	۴/۳۸
۳۶	۳۶	۱۱۳	فلق	تمام سوره	فلق	۱۱۳	۴۸	۴/۴۵
۳۷	۳۷	۹۰	بلد	تمام سوره	بلد	۹۰	۴۹	۴/۴۵
۳۸	۳۸	۱۰۲	تکائر	۸ تا ۳	تکائر - ب) آیات آخر	۱۰۲	۵۰	۴/۴۵
۳۹	۳۹	۱۰۵	فیل	تمام سوره	فیل	۱۰۵	۵۱	۴/۴۵
۴۹	۳۹-۱	۶۸	قلم	۱۶ تا ۱	قلم - الف) اعتراض و اعراض نسبت به مشرکین	۶۸	۵۲	۴/۴۸
۴۰	۴۰	۸۹	فجر	۲۷ تا ۱۴	فجر - ب) مردم‌شناسی و تنذیر آخرت	۸۹	۵۳	۴/۴۹
۴۱	۴۱	۹۹	زلزال	تمام سوره	زلزال	۹۹	۵۴	۴/۵۰
۶	۴۱-۱	۸۶	طارق	۱۰ تا ۱	طارق - الف) استدلالی قیامت	۸۶	۵۵	۴/۵۰
۲۲	۴۱-۲	۵۳	نجم	۶۲ تا ۳۴	نجم - ج) مردم‌شناسی و حکمت و توحید و تنذیر	۵۳	۵۶	۴/۵۷
۴۲	۴۲	۱۰۱	قارعه	تمام سوره	قارعه	۱۰۱	۵۷	۴/۶۰
۴۳	۴۳	۳۷	صافات	تمام سوره	صافات	۳۷	۵۸	۴/۶۶
۷	۴۳-۱	۸۲	انفطار	۲۰ تا ۶	انفطار - ب) تذکر و تنذیر قیامت	۸۲	۵۹	۴/۶۸
۳۴	۴۳-۲	۶۹	حاقه	۳ تا ۱ ۳۷ تا ۱۳	حاقه - الف) قیامت	۶۹	۶۰	۴/۷۹
۴۴	۴۴	۷۰	مearج	۳۵ تا ۱۹	مearج - ج) مردم‌شناسی	۷۰	۶۱	۴/۸۰
۴۵	۴۵	۸۳	مطففین	تمام	مطففین	۸۳	۶۲	۴/۸۸
۵۰	۴۵-۱	۴۴	دخان	۵۹ تا ۴۳	دخان - ب) توصیف بهشت و جهنم	۴۴	۶۳	۵/۱۹
۶۰	۴۵-۲	۲۳	مؤمنون	۱۱ تا ۱	مؤمنون - الف) بشارت و وصف مؤمنین	۲۳	۶۴	۵/۲۸
۵۵	۴۵-۳	۲۶	شعراء	۲۲۷ تا ۵۲	شعراء - ب) دنباله داستان موسی و انبیاء	۲۶	۶۵	۵/۳۰

ادامه جدول ۱۲- ردیف‌بندی گروه‌های آیات و شماره نزول بر حسب طول مبنا

شماره ترتیب نزول آیات اصلی سوره	سوره‌ها		گروه آیات همزمان						
	شماره ترتیب رسمی نزول	عنوان	شماره آیات	عنوان و موضوع گروه	شماره ترتیب رسمی سوره	طول مبنا	تجزیه آیات		
								رسمی	عنوان
۵۷	۴۵-۴	۳۸	ص	۸۸ تا ۶۷	ص - ب) قیامت و خلقت	۳۸	۶۶	۵/۷۶	
۵۴	۴۵-۵	۱۵	حجر	۵ تا ۱ ۹۹ تا ۴۹	حجر- الف) داستان‌های تنذیری و نبوت	۱۵	۶۷	۵/۸۰	
۳۴	۴۵-۶	۶۹	حاقه	۱۲ تا ۴	حاقه - ب) امم گذشته	۶۹	۶۸	۶/۱۱	
۴۶	۴۶	۹۷	قدر	تمام	قدر	۹۷	۶۹	۶/۱۳	
۴۷	۴۷	۵۱	ذاریات	۶۰ تا ۷	ذاریات - ب) استدلال و توصیف و تنذیر	۵۱	۷۰	۶/۲۵	
۴۸	۴۸	۵۴	قمر	تمام	قمر	۵۴	۷۱	۶/۲۵	
۴۹	۴۹	۶۸	قلم	۵۲ تا ۱۷	قلم- ب) تنبيه و تنذیر توحیدی	۶۸	۷۲	۶/۲۹	
۵۰	۵۰	۴۴	دخان	۴۲ تا ۱	دخان- الف) وحی - قیامت و امم گذشته	۴۴	۷۳	۶/۴۴	
۴۴	۵۰-۱	۷۰	معارج	۴ تا ۱ ۴۴ تا ۳۶	معارج - الف) بحث روی قیامت	۷۰	۷۴	۶/۴۸	
۴	۵۰-۲	۵۲	طور	۲۰ تا ۹ ۲۸ تا ۲۲	طور- ب) توصیف بهشت و جهنم	۵۲	۷۵	۶/۴۸	
۶۱	۵۰-۳	۴۳	زخرف	۷۸ تا ۶۶	زخرف - ب) آیات قیامت	۴۳	۷۶	۶/۴۹	
۵۱	۵۱	۷۱	نوح	تمام	نوح	۷۱	۷۷	۶/۵۲	
۳۱	۵۱-۱	۵۵	رحمن	۷ و ۸ و ۷ ۴۵ تا ۲۸	رحمن - ب) عتاب و عذاب	۵۵	۷۸	۶/۶۱	
۵۲	۵۲	۷۳	مزمل	۱۹ تا ۱	مزمل	۷۳	۷۹	۶/۶۲	
۵۳	۵۳	۲۰	طه	۵۴ تا ۱	طه - الف) موسی و فرعون	۲۰	۸۰	۶/۷۲	
۶۴	۵۳-۱	۱۹	مریم	۹۸ تا ۷۶	مریم - ب) تنذیر آخرت	۱۹	۸۱	۷/۲۰	
۴	۵۳-۲	۵۲	طور	۲۱ ۴۹ تا ۲۹	طور - ج) جدال توحیدی	۵۲	۸۲	۷/۵۱	
۵۴	۵۴	۱۵	حجر	۴۸ تا ۶	حجر - ب) جدال و استدلال‌های توحیدی	۱۵	۸۳	۷/۵۳	
۵۵	۵۵	۲۶	شعراء	۵۱ تا ۱	شعراء - الف) ابتدای داستان موسی	۲۶	۸۴	۷/۵۶	
۵۶	۵۶	۷۶	دهر	تمام	دهر	۷۶	۸۵	۷/۷۴	

ادامه جدول ۱۲- ردیف‌بندی گروه‌های آیات و شماره نزول بر حسب طول مینا

شماره ترتیب نزول آیات اصلی سوره	سوره‌ها		گروه آیات همزمان					
	شماره ترتیب		عنوان	شماره آیات	عنوان و موضوع گروه	شماره ترتیب رسمی سوره	طول مینا	
	نزل	رسمی						
۵۷	۵۷	۳۸	ص	۱ تا ۲۴ ۶۶ تا ۲۹	ص - الف) توصیف انبیاء و تئذیر	۳۸	۸۶	۷/۹۹
۵۸	۵۸	۵۰	ق	تمام	ق	۵۰	۸۷	۸/۴۹
۵۹	۵۹	۳۶	یس	تمام	یس	۳۶	۸۸	۸/۷۸
۳	۵۹-۱	۱۰۳	عصر	۳	عصر - ب) آیه آخر	۱۰۳	۸۹	۹/۰۰
۶۰	۶۰	۲۳	مؤمنون	۱۱۸ تا ۱۲	مؤمنون - ب) خلقت و نعمت انبیاء و امام گذشته توحید و تربیت و آخرت	۲۳	۹۰	۹/۲۸
۷۸	۶۰-۱	۴۱	فصلت	۱ تا ۷	فصلت - الف) قرآن و رسالت در برابر مشرکین	۴۱	۹۱	۹/۲۹
۶۱	۶۱	۴۳	زخرف	۱ تا ۶۵ ۷۹ تا ۸۹	زخرف - الف) جدال توحیدی	۴۳	۹۲	۹/۳۳
۱۰۳	۶۱-۱	۳۳	احزاب	۱ تا ۳ ۷ تا ۸ ۴۱ تا ۴۷ ۶۳ تا ۶۸	احزاب - الف) آیات مکی زمینه قبلی	۳۳	۹۳	۹/۵۱
۶۲	۶۲	۲۱	انبیاء	تمام	انبیاء	۲۱	۹۴	۹/۵۷
۶۳	۶۳	۷۲	جن	تمام	جن	۷۲	۹۵	۹/۷۰
۲۰	۶۳-۱	۷۸	نبأ	۳۷ تا ۴۱	نبأ - ب) تئذیر قیامت	۷۸	۹۶	۹/۹۸
۱۱	۶۳-۲	۸۵	بروج	۸ تا ۱۱	بروج - ب) توضیح	۸۵	۹۷	۱۰/۱۳
۶۴	۶۴	۱۹	مریم	۱ تا ۳۴ ۴۲ تا ۷۵ (منهای ۱۶ کلمه از آیه ۵۹)	مریم - الف) ولادت یحیی و مریم و مسیح	۱۹	۹۸	۱۰/۳۱
۶۵	۶۵	۹۸	بینه	تمام	بینه	۹۸	۹۹	۱۰/۶۵
۸	۶۵-۱	۳۱	لقمان	۱ تا ۱۰	لقمان - الف) معرفی قرآن و مردم‌شناسی و توحید	۳۱	۱۰۰	۱۰/۷۰
۷۹	۶۵-۲	۳۰	روم	۱ تا ۲۶	روم - الف) ثلث اول	۳۰	۱۰۱	۱۰/۷۳
۶۶	۶۶	۲۵	فرقان	تمام	فرقان	۲۵	۱۰۲	۱۰/۹۲
۵۳	۶۶-۱	۲۰	طه	۵۵ تا ۱۳۵	طه - ب) سحره، سامری، آدم	۲۰	۱۰۳	۱۱/۳۴
۶۷	۶۷	۶۷	ملک	تمام	ملک	۶۷	۱۰۴	۱۱/۴۲
۶۸	۶۸	۱۴	ابراهیم	۴۳ تا ۵۲	ابراهیم - ب) تئذیر و توصیف آخرت	۱۴	۱۰۵	۱۱/۶۲

ادامه جدول ۱۲- ردیف‌بندی گروه‌های آیات و شماره نزول برحسب طول مبنا

شماره ترتیب نزول آیات اصلی سوره	سوره‌ها		گروه آیات همزمان					
	شماره ترتیب رسمی	نزل	عنوان	شماره آیات	عنوان و موضوع گروه	شماره ترتیب رسمی سوره	طول مبنا	
								عنوان
۶۴	۶۸-۱	۱۹	مریم	۳۵ تا ۴۱ (۱۶ کلمه از آیه ۵۹)	مریم - ج) توضیحات راجع به حضرت عیسی	۱۹	۱۰۶	۱۱/۶۳
۶۹	۶۹	۱۶	نحل	۱ تا ۳۴ ۴۳ تا ۶۶ ۱۰۰ تا ۱۰۷ ۱۲۱ تا ۱۲۹	نحل - الف) توحیدی، تربیتی، وحدت ادیان	۱۶	۱۰۷	۱۲/۰۶
۷۰	۷۰	۱۸	کهف	۱ تا ۷ ۵۹ تا ۱۱۰	کهف - الف) داستان ذوالقرنین و لقاء پروردگار	۱۸	۱۰۸	۱۲/۲۱
۹۰	۷۰-۱	۲	بقره	۱ تا ۱۹ الف ۱۴۸ تا ۱۵۲ ۱۵۴ تا ۱۵۸ ۲۰۰ تا ۲۰۵ ۲۴۵ تا ۲۴۶	بقره - الف) مردم‌شناسی و جهاد	۲	۱۰۹	۱۲/۳۶
۷۱	۷۱	۳۲	سجده	تمام	سجده	۳۲	۱۱۰	۱۲/۳۹
۲	۷۱-۱	۷۴	مدثر	۳۱ تا ۳۴	مدثر - د) توضیح فرشتگان	۷۴	۱۱۱	۱۲/۴۳
۷۲	۷۲	۱۷	اسراء	۹ تا ۵۴ ۶۳ تا ۶۷ ۷۳ تا ۸۳ ۱۰۳ تا ۱۱۱	اسراء - الف) معرفی و تربیتی تذکر آخرت، برخورد موسی با فرعون	۱۷	۱۱۲	۱۲/۴۴
۸۷	۷۲-۱	۴۰	مؤمن	۱ تا ۶ ۵۴ تا ۶۲	مؤمن - الف) بخشش و یاری خدا و تکذیب مشرکین	۴۰	۱۱۳	۱۲/۴۸
۷۳	۷۳	۲۷	نمل	تمام	نمل	۲۷	۱۱۴	۱۲/۹۲
۷۴	۷۴	۳۹	زمر	۳۰ تا ۳۸ ۵۴ تا ۶۶	زمر - الف) مرگ، آخرت، توبه	۳۹	۱۱۵	۱۳/۱۵
۷۵	۷۵	۴۵	جاثیه	تمام	جاثیه	۴۵	۱۱۶	۱۳/۴۶
۷۶	۷۶	۶۴	تغابن	تمام	تغابن	۶۴	۱۱۷	۱۳/۷۶
۷۷	۷۷	۱۱	هود	تمام	هود	۱۱	۱۱۸	۱۳/۹۷
۷۸	۷۸	۴۱	فصلت	۸ تا ۳۸	فصلت - ب) توصیف و تنذیر و تربیت	۴۱	۱۱۹	۱۴/۰۱
۷۹	۷۹	۳۰	روم	۲۷ تا ۶۰	روم - ب) دو ثلث آخر	۳۰	۱۲۰	۱۴/۱۳
۷۲	۷۹-۱	۱۷	اسراء	۱ تا ۸ ۸۴ تا ۱۰۲	اسراء - ب) بنی اسرائیل، وحی و معرفت	۱۷	۱۲۱	۱۴/۲۷

ادامه جدول ۱۲- ردیف‌بندی گروه‌های آیات و شماره نزول برحسب طول مینا

شماره ترتیب نزول آیات اصلی سوره	سوره‌ها		گروه آیات همزمان					طول مینا
	شماره ترتیب		عنوان	شماره آیات	عنوان و موضوع گروه	شماره ترتیب رسمی سوره	تعداد آیات	
	نزل	رسمی						
۸۰	۸۰	۷	اعراف	۱۵۴ تا ۱۷۶ تا ۲۰۵	اعراف - الف) بحث انبیاء با امم گذشته	۷	۱۲۲	۱۴/۳۵
۱۰۲	۸۰-۱	۲۴	نور	۵۶ تا ۴۵	نور - ج) مردم‌شناسی	۲۴	۱۲۳	۱۴/۶۴
۹۹	۸۰-۲	۲۲	حج	۳۰ تا ۱۸ ۶۸ تا ۴۳	حج - الف) توحید و تندرید جدال با مشترکین اعلام حج بر ابراهیم	۲۲	۱۲۴	۱۴/۷۱
۸۱	۸۱	۶	انعام	۳۰ تا ۱ ۸۲ تا ۷۴ ۱۱۷ تا ۱۰۵	انعام - الف) تعلیم و جدال توحیدی و نبوت مکاشفه حضرت ابراهیم	۶	۱۲۵	۱۴/۷۱
۸۲	۸۲	۲۹	عنکبوت	تمام	عنکبوت	۲۹	۱۲۶	۱۴/۷۳
۸۳	۸۳	۳۴	سبأ	۵۴ تا ۱۰	سبأ - ب) داستان داود و سبا توحید و نبوت	۳۴	۱۲۷	۱۴/۷۷
۸۴	۸۴	۱۰	یونس	۱۰۹ تا ۷۲	یونس - ب) انبیاء و امم گذشته	۱۰	۱۲۸	۱۴/۷۸
۸۵	۸۵	۱۲	یوسف	تمام	یوسف	۱۲	۱۲۹	۱۴/۹۰
۸۶	۸۶	۲۸	قصص	۴۶ تا ۱ ۷۵ تا ۴۷ ۸۸ تا ۸۵	قصص الف) داستان طولانی موسی ب) توحید و نبوت	۲۸	۱۳۰	۱۵/۰۳
۵۲	۸۶-۱	۷۳	مزمل	۲۰	مزمل - ب) آیه آخر	۷۳	۱۳۱	-
۸۷	۸۷	۴۰	مؤمن	۵۳ تا ۷ ۸۵ تا ۶۳	مؤمن - ب) مؤمن آل فرعون + توصیف خدا و تندرید	۴۰	۱۳۲	۱۵/۰۵
۲۲	۸۷-۱	۵۳	نجم	۲۶+۲۳ تا ۳۳	نجم - ب) توضیح و توییح مشرکین	۵۳	۱۳۳	۱۵/۱۱
۵۷	۸۷-۲	۳۸	ص	۲۸ تا ۲۵	ص - ج) الحاقی تربیتی و توحیدی	۳۸	۱۳۴	۱۵/۱۷
۷۰	۸۷-۳	۱۸	کهف	۵۸ تا ۲۸	کهف - ب) داستان دو باغ، زندگی دنیا، قیامت تا قرآن و رسالت و هلاکت	۱۸	۱۳۵	۱۵/۱۹
۸۸	۸۸	۳۱	لقمان	۳۴ تا ۱۱	لقمان - ب) حکمت و معرفت	۳۱	۱۳۶	۱۵/۵۸

ادامه جدول ۱۲- ردیف‌بندی گروه‌های آیات و شماره نزول بر حسب طول مبنا

شماره ترتیب نزول آیات اصلی سوره	سوره‌ها		گروه آیات همزمان					
	شماره ترتیب نزل	رسمی	عنوان	شماره آیات	عنوان و موضوع گروه	شماره ترتیب رسمی سوره	طول مبنا	
								شماره ترتیب نزل
۶۸	۸۸-۱	۱۴	ابراهیم	۱ تا ۴۲ (بجز ۶ کلمه از آیه ۳۶)	ابراهیم- الف) رسالت و توحید و تنذیر ، دعای ابراهیم	۱۴	۱۳۷	۱۵/۶۶
۸۹	۸۹	۴۲	شوری	تمام	شوری	۴۲	۱۳۸	۱۵/۶۸
۹۰	۹۰	۲	بقره	۲۸ تا ۳۷ ۱۸۶ تا ۱۹۱	بقره- ب) خلقت آدم و حکم جنگ	۲	۱۳۹	۱۵/۷۱
۹۱	۹۱	۳۵	فاطر	۴ تا ۴۵ (منهای ۹ تا ۱۳ و ۱۹)	فاطر- الف) آیات مکی	۳۵	۱۴۰	۱۵/۷۷
۷۴	۹۱-۱	۳۹	زمر	۱ تا ۲۹ ۳۹ تا ۵۳	زمر- ب) توحیدی و تنذیر و توصیف قرآن	۳۹	۱۴۱	۱۵/۸۰
۹۲	۹۲	۴۷	محمد	تمام	محمد	۴۷	۱۴۲	۱۵/۸۳
۹۳	۹۳	۸	انفال	تمام	انفال	۸	۱۴۳	۱۵/۹۳
۹۴	۹۴	۶۱	صف	تمام	صف	۶۱	۱۴۴	۱۶/۰۶
۷۸	۹۴-۱	۴۱	فصلت	۳۹ تا ۵۴	فصلت- ج) استدلال قیامت و قرآن و توحید	۴۱	۱۴۵	۱۶/۱۴
۷۲	۹۴-۲	۱۷	اسراء	۵۵ تا ۶۲ ۶۸ تا ۷۲	اسراء- ج) اخلاقی ، توحید و نبوت	۱۷	۱۴۶	۱۶/۲۴
۹۵	۹۵	۴۶	احقاف	۱ تا ۱۳ ۲۶ تا ۲۷	احقاف- الف) توحید و نبوت و استقامت	۴۶	۱۴۷	۱۶/۳۱
۶۹	۹۵-۱	۱۶	نحل	۳۵ تا ۴۲ ۶۷ تا ۹۱ الف ۱۰۸ تا ۱۲۰	نحل - ب) جدال توحیدی و تشریحی - نعم الهی و تقویت روحی	۱۶	۱۴۸	۱۶/۳۲
۱۱۴	۹۵-۲	۵	مائده	۱۰ تا ۱۴ ۲۳ تا ۲۹ ۳۷ تا ۴۴	مائده - الف) انضباطی و داستانی و تشریحی	۵	۱۴۹	۱۶/۳۶
۹۶	۹۶	۶۲	جمعه	تمام	جمعه	۶۲	۱۵۰	۱۶/۴۰
۹۷	۹۷	۳	آل عمران	۳۰ تا ۱۷۶	آل عمران- الف) ولادت مریم و یحیی و مسیح اهل کتاب - احد- تشریحی	۳	۱۵۱	۱۶/۵۳
۹۸	۹۸	۶۳	منافقون	تمام	منافقون	۶۳	۱۵۲	۱۶/۸۲

ادامه جدول ۱۲- ردیف‌بندی گروه‌های آیات و شماره نزول بر حسب طول مینا

شماره ترتیب نزول آیات اصلی سوره	سوره‌ها		گروه آیات همزمان				طول مینا	
	شماره ترتیب		عنوان	شماره آیات	عنوان و موضوع گروه	شماره ترتیب رسمی سوره		تعداد آیات
	نزول	رسمی						
۹۹	۹۹	۲۲	حج	۱ تا ۱۷ ۳۱ تا ۴۲ ۶۹ تا ۷۷	حج - ب) توحید و قیامت و عبادت	۲۲	۱۵۳	۱۷/۱۸
۹۷	۹۹-۱	۳	آل عمران	۱ تا ۲۹ ۱۷۷ تا ۲۰۰	آل عمران - ب) مردم‌شناسی	۳	۱۵۴	۱۷/۲۵
۸۰	۹۹-۲	۷	اعراف	۱ تا ۵۶ ۱۷۵ تا ۱۵۵	اعراف - ب) خلقت آدم و قیامت و توحید	۷	۱۵۵	۱۷/۴۰
۱۰۰	۱۰۰	۵۹	حشر	تمام	حشر	۵۹	۱۵۶	۱۷/۵۶
۷۴	۱۰۰-۱	۳۹	زمر	۶۷ تا ۷۵	زمر - ج) توصیف و تقسیم در قیامت	۳۹	۱۵۷	۱۷/۶۱
۸۳	۱۰۰-۲	۳۴	سبأ	۱ تا ۹	سبأ - الف) توحید و نبوت	۳۴	۱۵۸	۱۷/۷۱
۱۰۹	۱۰۰-۳	۹	توبه	۳۸ تا ۷۱	توبه - ب) منافقین	۹	۱۵۹	۱۷/۷۳
۸۴	۱۰۰-۴	۱۰	یونس	۱ تا ۷۱	یونس - الف) استدلال توحید و نبوت	۱۰	۱۶۰	۱۷/۸۷
۱۰۱	۱۰۱	۵۷	حدید	تمام	حدید	۵۷	۱۶۱	۱۸/۰۶
۶۹	۱۰۱-۱	۱۶	نحل	۹۱ تا ۹۹	نحل - ج) تشریحی و اجتماعی و اخلاقی	۱۶	۱۶۲	۱۸/۱۴
۱۰۲	۱۰۲	۲۴	نور	۱ تا ۳۳	نور - الف) آیات افک	۲۴	۱۶۳	۱۸/۱۸
۹۰	۱۰۲-۱	۲	بقره	۳۸ تا ۱۴۷	بقره - ج) بنی اسرائیل، ابراهیم، قبله	۲	۱۶۴	۱۸/۲۴
۱۰۳	۱۰۳	۳۳	احزاب	۴ تا ۶ ۹ تا ۴۰ ۴۸ تا ۵۲ ۵۶ تا ۶۲ ۶۹ تا ۷۳	احزاب - ب) آیات مدنی	۳۳	۱۶۵	۱۸/۲۸
۱۰۴	۱۰۴	۴	نساء	۴۷ تا ۶۰ ۱۳۰ تا ۱۴۸ ۱۴۹ تا ۱۷۴	نساء - ب) اهل کتاب و مردم‌شناسی	۴	۱۶۶	۱۸/۳۲
۸۱	۱۰۴-۱	۶	انعام	۳۱ تا ۷۳ ۸۳ تا ۱۰۴ ۱۱۸ تا ۱۳۴ ۱۵۵ تا ۱۶۵	انعام - ب) جدال توحیدی و نبوت با مختصری تشریح	۶	۱۶۷	۱۸/۵۶
۱۰۵	۱۰۵	۱۳	رعد	تمام	رعد	۱۳	۱۶۸	۱۸/۶۵
۱۰۹	۱۰۵-۱	۹	توبه	۷۲ تا ۱۳۰	توبه - ج) منافقین و مؤمنین و کفار	۹	۱۶۹	۱۹/۰۲
۱۰۶	۱۰۶	۴۸	فتح	تمام	فتح	۴۸	۱۷۰	۱۹/۲۶

ادامه جدول ۱۲- ردیف‌بندی گروه‌های آیات و شماره نزول بر حسب طول مبنا

شماره ترتیب نزول آیات اصلی سوره	سوره‌ها		گروه آیات همزمان				
	شماره ترتیب رسمی	نزول	عنوان	شماره آیات	عنوان و موضوع گروه	شماره ترتیب رسمی سوره	طول مبنا
۱۰۷	۶۵	۱۰۷	طلاق	۸ تا ۱۲	طلاق - ب) تذیر و توحید	۶۵	۱۹/۴۴
۱۱۴	۵	۱۰۷-۱	مائده	۵۶ تا ۸۸	مائده - ب) روابط با اهل کتاب	۵	۱۹/۴۴
۱۰۸	۴۹	۱۰۸	حجرات	تمام	حجرات	۴۹	۱۹/۴۸
۸۶	۲۸	۱۰۸-۱	قصص	۷۶ تا ۸۴	قصص - ج) داستان قارون	۲۸	۲۰/۱۵
۱۰۴	۴	۱۰۸-۲	نساء	۱ تا ۴۵ ۶۱ تا ۱۲۵	نساء - الف) تشریحی و جهاد	۴	۲۰/۱۵
۷۰	۱۸	۱۰۸-۳	کهف	۸ تا ۲۷	کهف - ج) داستان اصحاب کهف	۱۸	۲۰/۳۷
۱۰۹	۹	۱۰۹	توبه	۱ تا ۳۷	توبه - الف) آیات براءت	۹	۲۰/۶۲
۹۵	۴۶	۱۰۹-۱	احقاف	۱۴ تا ۲۵ ۲۸ تا ۳۵	احقاف - ب) والدین، احقاف جن‌ها، تذیر و تقویت	۴۶	۲۱/۰۱
۱۱۰	۱۱۰	۱۱۰	نصر	تمام	نصر	۱۱۰	۲۱/۳۸
۶۸	۱۴	۱۱۰-۱	ابراهیم	۶ و ۳۶	ابراهیم - ج) آیات تکمیلی	۱۴	۲۱/۶۰
۱۱۱	۵۸	۱۱۱	مجادله	تمام	مجادله	۵۸	۲۲/۰۴
۱۱۴	۵	۱۱۱-۱	مائده	۳۰ تا ۳۶ ۸۹ تا ۱۲۰	مائده - ج) داستان و تشریحی، مائده	۵	۲۲/۰۷
۹۰	۲	۱۱۱-۲	بقره	۱۹ تا ۲۷ ۱۵۳ ۱۶۰ تا ۱۸۵ ۱۹۲ تا ۱۹۹ ۲۰۶ تا ۲۴۳ ۲۵۵ ۲۶۳ تا ۲۸۳	بقره - د) تذیر و تبشیر، ایمانی و تشریحی بلند	۲	۲۲/۱۰
۱۱۲	۶۰	۱۱۲	ممتحنه	تمام	ممتحنه	۶۰	۲۲/۸۷
۹۱	۳۵	۱۱۲-۱	فاطر	۱ تا ۳ ۹ تا ۱۳ ۱۹ (۲۳ کلمه)	فاطر - ب) آیات بعدی	۳۵	۲۳/۳۰
۱۱۳	۶۶	۱۱۳	تحریم	تمام	تحریم	۶۶	۲۳/۴۳
۸۱	۶	۱۱۳-۱	انعام	۱۳۵ تا ۱۵۴	انعام - ج) جدال تشریحی	۶	۲۴/۵۳
۱۰۷	۶۵	۱۱۳-۲	طلاق	۱ تا ۷	طلاق - الف) تشریحی طلاق	۶۵	۲۴/۸۸

ادامه جدول ۱۲- ردیف‌بندی گروه‌های آیات و شماره نزول برحسب طول مینا

شماره ترتیب نزول آیات اصلی سوره	سوره‌ها		گروه آیات همزمان					
	شماره ترتیب		عنوان	شماره آیات	عنوان و موضوع گروه	شماره ترتیب رسمی سوره	طول مینا	
	نزول	رسمی						
۱۰۴	۱۱۳-۳	۴	نساء	۴۶ و ۱۷۵ ۱۲۶ تا ۱۲۹ الحاقی (۳) تا ۴ و ۶ تا ۷ و ۱۲ و ۱۳ تا ۱۶ و ۲۹ تا ۳۰ و ۳۱ و (۳۲)	نساء - ج) تشریحی و بعدی	۴	۱۸۹	۲۵/۰۰
۱۰۲	۱۱۳-۴	۲۴	نور	۳۴ تا ۴۴ ۵۷ تا ۶۴	نور - ب) ایمانی و تشریحی بلند	۲۴	۱۹۰	۲۵/۲۵
۱۱۴	۱۱۳-۵	۵	مائده	۱۵ تا ۲۲ ۴۵ تا ۵۵	مائده - د) اهل کتاب	۵	۱۹۱	۳۰/۹۸
۹۰	۱۱۳-۶	۲	بقره	۱۵۹ و ۲۴۴ ۲۴۷ تا ۲۵۴ ۲۵۶ تا ۲۶۲ ۲۸۴ تا ۲۸۶	بقره - ه) ایمانی و اهل کتاب بلند	۲	۱۹۲	۳۳/۹۱
۱۰۳	۱۱۳-۷	۳۳	احزاب	۵۳ تا ۵۵	احزاب - ج) تشریحی بلند	۳۳	۱۹۳	۳۵/۷۰
۱۱۴	۱۱۴	۵	مائده	۱ تا ۹	مائده - ه) تشریحی بلند	۵	۱۹۴	۴۲/۰۴

۲۰- مقایسه با فهرست‌ها و شماره‌گذاری‌های دیگر

همان‌طور که در ابتدای کتاب در بند ۱ گفته شد، مورخین قدیم و محققین جدید یا مستشرقین، فهرست‌های چندی از ردیف‌بندی یا شماره‌گذاری سوره‌های کتاب خدا برحسب زمان نزول آورده‌اند. متأسفانه نه آن جداول با یکدیگر انطباق کامل دارند و نه جدولی که با استفاده از محاسبات آماری گذشته، ذیلاً در این کتاب داده می‌شود، صددرصد با آنها تطبیق می‌نماید.

صرف‌نظر از بعد زمان که روی فهرست‌های متقدمین اثر گذاشته و نقل‌ها و دست‌به‌دست‌گشتن‌ها قهراً اشتباه و اختلافاتی را پیش آورده و ما را از اصل و حقیقت فاصله انداخته است و صرف‌نظر از تقریبی بودن و مشکوک بودن ملاک‌هایی که مستشرقین در مقایسه زمانی و پس‌وپیش قرار دادن تاریخی سوره‌ها به کار برده‌اند، و

خود معترف و مردد درباره آنها می‌باشند^۱، اصولاً سوره‌های قرآن تماماً مجموعه‌های یکپارچه مجزای متوالی ردیف شده در زمان نبوده‌اند که بتوان ترتیب نزول قاطعی برای آنها قائل شد. به طوری که دیدیم و روایات تاریخی قدیم و نظریات تحقیقی مستشرقین، نمونه‌های زیادی به دست می‌دهد، سوره‌های مختلط و مرکب در قرآن فراوان است که هر چند گروه آنها در یک سال و لابه‌لای سوره‌های دیگر نازل گردیده و سپس در قالب و هیأت واحدی ترکیب بندی شده است، بنابراین اشکالی ندارد که سوره مفروضی در فهرست راویان یا تبعیت کنندگان مختلف آنها، محل واحدی را اشغال نکرده باشد.

در انتهای مجموعه ضمیمه، چهار جدول از معتبرترین مآخذ قدیم داده شده است (جدول ۱۰۴ از ابراهیم بن عمر بقاعی، جدول ۱۰۵ از محمد بن نعمان بشیر، - جدول ۱۰۶ در مصحف عبدالله بن عباس شاگرد حضرت امیر(ع)، و بالاخره جدول ۱۰۷ ترتیب سور در مصحف منسوب به امام جعفر صادق (ع) به نقل از شهرستانی) و بنا به مقایسه‌ای که در جدول ۱۰۸ میان آنها به عمل آمده است، آنکه از همه منظم‌تر و قابل اعتمادتر به نظر می‌آید، فهرست منسوب به مصحف حضرت صادق (ع) است.^۲

۱. بلاشر که استفاده کننده و تکمیل کننده نظریات Buhl, Bell, Grimme, Schwale, Noldeke و سایرین است و قرآن ترجمه فرانسه اخیر خود را به ترتیب نزول تنظیم کرده است (مجموعه ضمیمه، جدول ۱۰۹)، در مقدمه آن تقریبی بودن و نسبی بودن ترتیب اتخاذی و عدم انطباق کامل آن را با مراحل وحی چنین بیان می‌کند (صفحه ۷ Avertissement):

→ Ce reclassement, répétons – le ne vise ni à "refaire" le Coran ni à retrouver la chronologie des textes révélées- Il tend seulement dans sa ligne générale à évoquer avec une exactitude relative les phases selon lesquelles l'apostolat de Mahomet se déroula d'abord à la Mecque puis à Medine.

بنابراین، بلاشر چهار نوع سوره و چهار دوران برای نزول قرآن قائل شده، سوره‌های هم‌نوع و مشابه را به ترتیبی که از روی قرائن تاریخی و تناسب مطلب یا تحول اصطلاحات مربوطه حدس می‌زده است، در داخل گروه‌های چهارگانه ردیف کرده است و سه دوران را در ۱۳ سال مکه و یک دوران را در ۱۰ سال مدینه قرار داده است.

۲. البته اگر یقین بود که این فهرست به طور دست نخورده عیناً ترتیب سوره‌های مصحف حضرت صادق است و نظر آن حضرت صرفاً ردیف کردن سوره‌ها بر حسب تاریخ نزول بوده و مصالح و مرجحاتی را وارد نرموده است، هرگونه ابهام و اشکال از بین رفته و ما همان را اتخاذ می‌کردیم اما چون متأسفانه از هیچ یک از این بابت‌ها اطلاع و اطمینان در دست نیست، ناچار با تأمل و تحقیق باید به آن نگاه کنیم.

اینک در جدول ۱۳، فهرست نزول پیشنهادی را که استخراج شده از محاسبات آماری می‌باشد، با فهرست نقل شده از مورخین قدیم و با ترتیب تنظیمی بلاشر، مقابل هم می‌گذاریم.

فهرست پیشنهادی این امتیاز را دارد که برای هر سوره، علاوه بر شماره ترتیب نزول که نظیر گروه آیات اصلی آن سوره است، ترتیب‌های دیگر را نیز برای سایر گروه آیات همزمان آن سوره که قبلاً یا بعداً مقارن سوره‌های دیگر نازل شده است، نشان می‌دهد.

جدول ۱۳- فهرست پیشنهادی نزول سوره‌های قرآن
(و تطبیق با فهرست‌های تاریخی قدیم و تحقیقی جدید)

مقایسه فهرست‌ها				سوره‌ها			شماره ردیف نزول	
بلاشر	شماره اختلاف	شماره اختلاف	پیشنهادی	گروه آیات همزمان		شماره ترتیب رسمی	گروه	سوره
				اصلی	شماره آیات			
I	۰	۱	۱	۱	۵ تا ۱	۹۶	۱	۱
		X	X	۲۶-۱	۱۹ تا ۶	۹۶	۳۵	
I	۰	۲	۴	۲	۷ تا ۱	۷۴	۲	۲
		X	X	۱۶-۱	۱۰ تا ۸	۷۴	۲۰	
		X	X	۲۰-۱	۳۰ تا ۱۱ ۵۵ تا ۳۴	۷۴	۲۷	
		X	X	۷۱-۱	۳۴ تا ۳۱	۷۴	۱۱۷	
I	۳	۶	۱۲	۳	۲ تا ۱	۱۰۳	۳	۳
		X	X	۵۹-۱	۳	۱۰۳	۹۲	
I	۱۸	۲۲	۷۶	۴	۸ تا ۱	۵۲	۶	۴
		X	X	۵۰-۲	۲۰ تا ۹ ۲۸ تا ۲۲	۵۲	۷۷	
		X	X	۵۳-۲	۲۱ ۴۹ تا ۲۹	۵۲	۸۴	
I	۳۸	۴۳	۲۱	۵		۱۱۲	۷	۵
I	۳	۹	۳۵	۶	۱۷ تا ۱۱	۸۶	۹	۶
		X	X	۴۱-۱	۱۰ تا ۱	۸۶	۵۶	
I	۸	۱۵	۸۲	۷	۵ تا ۱	۸۲	۱۰	۷
				۴۳-۱	۲۰ تا ۶	۸۲	۶۰	
I	-۱	۷	۲۵	۸	۱۰ تا ۱	۹۱	۱۱	۸

				۱۸-۲		۱۱ تا ۱۶	شمس- (ب) اولین داستان تندی	۹ ۱	۲۴	
I	۲۸	۳۷	۱۴		۹		کوثر- تمام سوره	۱۰ ۸	۱۲	۹

ادامه جدول ۱۳- فهرست پیشنهادی نزول سوره‌های قرآن
(و تطبیق با فهرست‌های تاریخی قدیم و تحقیقی جدید)

مقایسه فهرست‌ها				سوره‌ها			شماره ردیف نزول			
بلاشر	شماره اختلاف	شماره	تفاوت (تفاوت در شماره و جایگاه)	پیشنهادی		گروه آیات همزمان		شماره ترتیب رسمی	گروه	سوره
				اصلی	فرعی	شماره آیات	عنوان و موضوع گروه			
I	۶	۱۶	۷	۱۰	۳۱-۱	۱ تا ۶ ۸ تا ۹	اعلی- الف) تذکر و تقویت	۸۷	۱۳	۱۰
						۷ تا ۱۰+۱۹	اعلی- ب) مردم‌شناسی	۸۷	۴۲	
I	۳۱	۴۲	۲۶	۱۱	۶۳-۲	۷ تا ۷ ۱۲ تا ۲۲	بروج- الف) تندی	۸۵	۱۴	۱۱
		X	X			۸ تا ۱۱	بروج- ب) توضیح	۸۵	۱۰۱	
I	۶	۱۸	۶	۱۲	-	-	تکویر- تمام سوره	۸۱	۱۵	۱۲
I	-۸	۵	۱۱	۱۳	-	-	انشراح- تمام سوره	۹۴	۱۶	۱۳
I	-۱۰	۴	۱۰	۱۴	-	-	ضحی- تمام سوره	۹۳	۱۷	۱۴
I	۳۲	۴۷	۲۰	۱۵	-	-	ناس- تمام سوره	۱۱۴	۱۸	۱۵
I	۴	۲۰	۸۱	۱۶	X	۱ تا ۲۶	نازعات- الف) تندی	۷۹	۱۹	۱۶
		X	X	۳۴-۱	X	۲۷ تا ۴۶	نازعات- ب) استدلال و توضیح	۷۹	۴۷	
I	-۳	۱۴	۸	۱۷	-	-	لیل- تمام سوره	۹۲	۲۱	۱۷
I	-۱۰	۸	۱۶	۱۸	-	-	ماعون- تمام سوره	۱۰۷	۲۲	۱۸
I	۶	۲۵	۳۲	۱۹	-	-	مرسلات- تمام سوره	۷۷	۲۵	۱۹
I	۶	۲۶	۸۰	۲۰	۳۶ تا ۱	۱ تا ۳۶	نبأ- الف) خبر بزرگ	۷۸	۲۶	۲۰
		X	X	۶۳-۱		۳۷ تا ۴۱	نبأ- ب) تندی قیامت	۷۸	۱۰۰	
I	-۱۸	۳	۲۸	۲۱	-	-	قریش- تمام سوره	۱۰۶	۲۸	۲۱
I	۸	۳۰	۲۲	۲۲	۲۵ تا ۱	۱ (منهای ۲۳)	نجم- الف) اعلام وحی ونفی بت‌ها	۵۳	۲۹	۲۲
		X	X	۴۱-۲		۳۴ تا ۶۲	نجم- ج) مردم‌شناسی و حکمت و توحید و تندی	۵۳	۵۷	
		X	X	۸۷-۱		۲۳ تا ۳۳	نجم- ب) توضیح و تویخ مشرکین	۵۳	۱۴۴	
I	-۴	۱۹	۸۳	۲۳			انشقاق- تمام سوره	۸۴	۳۱	۲۳

ادامه جدول ۱۳- فهرست پیشنهادی نزول سوره‌های قرآن

(و تطبیق با فهرست‌های تاریخی قدیم و تحقیقی جدید)

مقایسه فهرست‌ها				سوره‌ها			شماره ردیف نزول		
بلاشر			پیشنهادی	گروه آیات همزمان		شماره ترتیب رسمی	گروه	سوره	
دوران	اختلاف	شماره		شماره آیات	عنوان و موضوع گروه				
I	-۷	۱۷	۲۳	۲۴	عیس- تمام سوره	۸۰	۳۲	۲۴	
I	۱۳	۳۸	۳۱	۲۵	هُمَزَه- تمام سوره	۱۰۴	۳۳	۲۵	
I	۱۸	۴۴	۱۷	۲۶	کافرون- تمام سوره	۱۰۹	۳۴	۲۶	
		X	X	۵-۱	۵ تا ۱ ۱۶ تا ۸	غاشیه - الف) توصیف بهشت و جهنم	۸۸	۸	۲۷
I	-۶	۲۱	۶۸	۲۷	۷ تا ۶ ۲۶ تا ۱۷	غاشیه- ب) استدلال توحیدی و تنذیری	۸۸	۳۶	
I	-۱	۲۷	۳۰	۲۸	۱۳ تا ۷ ۴۰ تا ۲۰	قیامت- ب) حدوث قیامت و غفلت بشر	۷۵	۳۷	۲۸
		X	X	۲۹-۱	۶ تا ۱ ۱۹ تا ۱۴	قیامت- الف) اعلام زمان قیامت	۷۵	۳۹	
I	-۱۹	۱۰	۲۷	۲۹	-	تین- تمام سوره	۹۵	۳۸	۲۹
I	-۷	۲۳	۴۶	۳۰	-	واقعه- تمام سوره	۵۶	۴۰	۳۰
I	-۳	۲۸	۹۷	۳۱	۶ تا ۱ ۲۷ تا ۹ ۱۷ تا ۴۶	رحمن- الف) خلقت و نعمت	۵۵	۴۱	۳۱
		X	X	۵۱-۱	۸ تا ۷ ۴۵ تا ۲۸ ۷۸	رحمن- ب) عتاب و عذاب	۵۵	۸۰	
I	۱۳	۴۵	۴	۳۲	-	فاتحه- تمام سوره	۱	۴۴	۳۲
I	-۲۰	۱۳	۱۳	۳۳	-	عادیات- تمام سوره	۱۰۰	۴۵	۳۳
I	-۱۰	۲۴	۷۸	۳۴	۵۲ تا ۳۸	حاقه- ج) وحی و نبوت	۶۹	۴۶	۳۴
		X	X	۴۳-۲	۳ تا ۱ ۳۷ تا ۱۳	حاقه- الف) قیامت	۶۹	۶۱	
		X	X	۴۵-۶	۱۲ تا ۴	حاقه- ب) امم گذشته	۶۹	۶۹	
I	۱	۳۶	۵	۳۵	-	تبت- تمام سوره	۱۱۱	۴۸	۳۵
I	۱۰	۴۶	۱۹	۳۶		فلق- تمام سوره	۱۱۱	۴۹	۳۶
I	۲	۳۹	۳۵	۳۷		بلد- تمام سوره	۹۰	۵۰	۳۷
I	-۷	۳۱	۱۵	۳۸	۸ تا ۳	تکائر- ب) آیات آخر	۱۰۲	۵۱	۳۸
				۳-۲	۲ تا ۱	تکائر- الف) مردم‌شناسی	۱۰۲	۵	

ادامه جدول ۱۳- فهرست پیشنهادی نزول سوره‌های قرآن

(و تطبیق با فهرست‌های تاریخی قدیم و تحقیقی جدید)

مقایسه فهرست‌ها				سوره‌ها			شماره ردیف نزول			
بلاشر			شماره اختلاف	شماره اختلاف	پیشنهادی	گروه آیات همزمان		شماره ترتیب رسمی	گروه	سوره
دوران	اختلاف	شماره				اصلی	شماره آیات			
I	-۱۹	۳۳	۳	۵۲	۱ تا ۱۹	مزمّل-الف)	۷۳	۸۱	۵۲	
				۸۶-۱	۲۰	مزمّل-ب) آیه آخر	۷۳	۱۴۲		
II	۲	۵۵	۴۵	۵۳	۱ تا ۵۴	طه-الف) موسی و فرعون	۲۰	۸۲	۵۳	
				۶۶-۱	۵۵ تا ۱۳۵	طه-ب) سحره سامری-آدم	۲۰	۱۰۷		
II	۳	۵۷	۵۴	۵۴	۶ تا ۴۸	حجر-ب) جدال و استدلال‌های توحیدی	۱۵	۸۵	۵۴	
				۴۵-۵	۱ تا ۵	حجر-الف) داستان‌های تنذیری و نبوت	۱۵	۶۸		
II	۱	۵۶	۴۷	۵۵	۱ تا ۵۱	شعراء-الف) ابتدای داستان موسی	۲۶	۸۶	۵۵	
				۴۵-۳	۵۲ تا ۲۲۷	شعراء-ب) دنباله داستان موسی و انبیاء	۲۶	۶۶		
I	-۲۲	۳۴	۹۸	۵۶		دهر- تمام سوره	۷۶	۸۷	۵۶	
II	۲	۵۹	۳۸	۵۷	۱ تا ۲۴	ص-الف) توصیف انبیاء و تنذیر	۳۸	۸۹	۵۷	
				۴۵-۴	۶۷ تا ۸۸	ص-ب) قیامت و خلقت	۳۸	۶۷		
				۸۷-۲	۲۵ تا ۲۸	ص-ج) تربیتی و توحیدی بعدی	۳۸	۱۴۵		
II	-۴	۵۴	۳۴	۵۸		ق- تمام سوره	۵۰	۹۰	۵۸	
				۵۹		یس- تمام سوره	۳۶	۹۱		
II	۴	۶۴	۷۳	۶۰	۱۲ تا ۱۱۸	مؤمنون-ب) خلقت و نعمت انبیاء و امام گذشته توحید و تربیت و آخرت	۲۳	۹۳	۶۰	
				۴۵-۲	۱ تا ۱۱	مؤمنون-الف) بشارت و وصف مؤمنین	۲۳	۶۵		

ادامه جدول ۱۳- فهرست پیشنهادی نزول سوره‌های قرآن
(و تطبیق با فهرست‌های تاریخی قدیم و تحقیقی جدید)

مقایسه فهرست‌ها				سوره‌ها			شماره ردیف نزول						
بلاشر			شماره (تاریخ نزول)	پیشنهادی		گروه آیات همزمان		شماره ترتیب رسمی	گروه	سوره			
دوران	اختلاف	شماره		اصلی	فرعی	شماره آیات	عنوان و موضوع گروه						
II	۰	۶۱	۶۳	۶۱	۱ تا ۶۵	زخرف- الف) جدال توحیدی	۳ ۴	۹۵	۶۱				
					۷۹ تا ۸۹					۳ ۴	۷۸		
				۳-۵۰	۶۶ تا ۷۸	زخرف- ب) آیات قیامت	۳ ۴	۷۸					
II	۳	۶۵	۷۳	۶۲		انبیاء- تمام سوره	۱ ۲	۹۷	۶۲				
II	-۱	۶۲	۴۰	۶۳		جن- تمام سوره	۲ ۷	۹۹	۶۳				
II	-۶	۵۸	۴۴	۶۴	۱ تا ۳۴	مریم- الف) ولادت یحیی و مریم و مسیح	۹ ۱	۱۰۲	۶۴				
					۴۲ تا ۷۵					۹ ۱	۸۳		
					(منهای ۱۶ کلمه از آیه ۵۹)					۱-۵۳	۷۶ تا ۹۸	مریم- ب) تئذیر آخرت	۹ ۱
				۱-۶۸	۳۵ تا ۴۱	مریم- ج) توضیحات راجع به حضرت عیسی	۹ ۱	۱۱۱					
IV	۲۷	۹۲	۱۰۰	۶۵		بنه- تمام سوره	۸ ۹	۱۰۳	۶۵				
II	۰	۶۶	۴۲	۶۶		فرقان- تمام سوره	۵ ۲	۱۰۶	۶۶				
II	-۴	۶۳	۷۷	۶۷		ملک- تمام سوره	۷ ۶	۱۰۹	۶۷				
III	۸	۷۶	۷۲	۶۸	۴۳ تا ۵۲	ابراهیم- ب) تئذیر و توصیف آخرت	۴ ۱	۱۱۰	۶۸				
					۱ تا ۵					۱-۸۸	۷ تا ۳۵	۴ ۱	۱۴۸
					۳۷ تا ۴۲						۳۶ و ۳		
				۱-۱۱۰	۶ و ۳۶	ابراهیم- ج) آیات تکمیلی	۴ ۱	۲۰۰					
III	۴	۷۳	۷۵	۶۹	۱ تا ۳۴ ۴۳ تا ۶۶ ۱۰۰ تا ۱۰۷ ۱۲۱ تا ۱۲۹	نحل- الف) توحیدی و تربیتی، وحدت ادیان	۶ ۱	۱۱۲	۶۹				

ادامه جدول ۱۳- فهرست پیشنهادی نزول سوره‌های قرآن

(و تطبیق با فهرست‌های تاریخی قدیم و تحقیقی جدید)

مقایسه فهرست‌ها				سوره‌ها		شماره ردیف نزول				
بلاشر		شماره اختلاف	شماره (تسلسل) (تاریخ نزول)	پیشنهادی		گروه آیات همزمان		شماره ترتیب رسمی	گروه	سوره
دوران	اختلاف			اصلی	فرعی	شماره آیات	عنوان و موضوع گروه			
				۹۵-۱	۳۵ تا ۴۲ ۶۷ تا ۹۱ الف	نحل - ب) جدال توحیدی و تشریحی، نعم الهی و تقویت روحی	۱۶	۱۶۱		
				۱۰۱-۱	۹۹ ب تا ۹۱	نحل - ج) تشریحی و اجتماعی و اخلاقی	۱۶	۱۷۸		
II	-۲	۶۸	۶۹	۷۰	۱ تا ۷ ۵۹ تا ۱۱۰	کهف - الف) ذوالقرنین، لقاء پروردگار	۱۸	۱۱۳		
				۸۷-۳	۲۸ تا ۵۸	کهف - ب) دو باغ، زندگی دنیا، قیامت تا قرآن و رسالت و هلاکت	۱۸	۱۴۶	۷۰	
				۱۰۸-۳	۸ تا ۲۷	کهف - ج) داستان اصحاب کهف	۱۸	۱۹۵		
III	-۱	۷۰	۷۵	۷۱	-	سجده - تمام سوره	۳۲	۱۱۵	۷۱	
III	۰	۷۲	۵۰	۷۲	۹ تا ۵۴ ۶۳ تا ۶۷ ۷۳ تا ۸۳ ۱۰۳ تا ۱۱۱	اسراء - الف) معرفی و تربیتی، تذکر آخرت، موسی و فرعون	۱۷	۱۱۸		
				۷۹-۱	۱ تا ۸ ۸۴ تا ۱۰۲	اسراء - ب) بنی اسرائیل، وحی و معرفت	۱۷	۱۲۸	۷۲	
				۹۴-۲	۵۵ تا ۶۲ ۶۸ تا ۷۲	اسراء - ج) اخلاقی، توحید، نبوت	۱۷	۱۵۹		
II	-۶	۶۷	۴۸	۷۳		نمل - تمام سوره	۲۷	۱۲۰	۷۳	
III	۶	۸۰	۵۷	۷۴	۳۰ تا ۳۸ ۵۴ تا ۶۶	زمر - الف) مرگ، آخرت، توبه	۳۹	۱۲۱		
				۹۱-۱	۱ تا ۲۹ ۳۹ تا ۵۳	زمر - ب) توحیدی و تنذیر، توصیف قرآن	۳۹	۱۵۳	۷۴	
				۱۰۰-۱	۶۷ تا ۷۵	زمر - ج) توصیف و تقسیم در قیامت	۳۹	۱۷۲		

ادامه جدول ۱۳- فهرست پیشنهادی نزول سوره‌های قرآن
(و تطبیق با فهرست‌های تاریخی قدیم و تحقیقی جدید)

مقایسه فهرست‌ها				سوره‌ها			شماره ردیف نزول			
بلاشر			شماره (تاریخ نزول و سوره)	پیشنهادی		گروه آیات همزمان		شماره ترتیب رسمی	سوره	
دوران	اختلاف	شماره		اصلی	فرعی	شماره آیات	عنوان و موضوع گروه			
III	-۴	۷۱	۶۳		۷۵		جائیه- تمام سوره	۴۵	۱۲۲	۷۵
IV	۱۷	۹۳	۱۱۱		۷۶		تغاین- تمام سوره	۶۴	۱۲۳	۷۶
III	-۲	۷۵	۵۱		۷۷		هود- تمام سوره	۱۱	۱۲۴	۷۷
III	-۹	۶۹	۶۱		۷۸	۳۸ تا ۸	فصلت- (ب) توصیف تئذیر و تربیت	۴۱	۱۲۶	۷۸
				۶۰-۱		۷ تا ۱	فصلت - الف) قرآن و رسالت در برابر مشرکین	۴۱	۹۴	
				۹۴-۱		۵۴ تا ۳۹	فصلت - ج) استدلال قیامت و قرآن و توحید	۴۱	۱۵۸	
III	-۵	۷۴	۸۴		۷۹	۶۰ تا ۲۷	روم- (ب) دو ثلث آخر	۳۰	۱۲۷	۷۹
				۶۵-۲		۲۶ تا ۱	روم- الف) ثلث اول	۳۰	۱۰۵	
III	۷	۸۷	۳۹		۸۰	۱۵۴ تا ۵۷ ۲۰۵ تا ۱۷۶	اعراف- الف) بحث و برخورد با پیغمبران	۷	۱۲۹	۸۰
				۹۹-۲		۵۶ تا ۱ ۱۷۵ تا ۱۵۵	اعراف- ب) خلقت آدم و قیامت و توحید	۷	۱۶۹	
III	۸	۸۹	۵۵		۸۱	۳۰ تا ۱ ۸۲ تا ۷۴ ۱۱۷ تا ۱۰۵	انعام- الف) تعلیم و جدال توحیدی و نبوت و مکاشفه ابراهیم	۶	۱۳۳	۸۱
				۱۰۴-۱		۷۳ تا ۳۱ ۱۰۴ تا ۸۳ ۱۳۴ تا ۱۱۸ ۱۶۵ تا ۱۵۵	انعام- ب) جدال توحیدی و نبوت و تشریح	۶	۱۸۴	
				۱۱۳-۱		۱۵۴ تا ۱۳۵	انعام- ج) جدال تشریحی	۶	۲۰۸	
III	-۱	۸۱	۸۵		۸۲		عنکبوت- تمام سوره	۲۹	۱۳۴	۸۲
III	۲	۸۵	۵۸		۸۳	۵۴ تا ۱۰	سبأ - ب) داستان داود و سبأ، توحید و نبوت	۳۴	۱۳۵	۸۳

ادامه جدول ۱۳- فهرست پیشنهادی نزول سوره‌های قرآن

(و تطبیق با فهرست‌های تاریخی قدیم و تحقیقی جدید)

مقایسه فهرست‌ها				سوره‌ها		شماره ردیف نزول		
بلاشر		شماره اختلاف	شماره (تسلسل) (تاریخ نزول)	پیشنهادی		گروه آیات همزمان		
دوران	شماره			اصلی	فرعی	شماره آیات	عنوان و موضوع گروه	شماره ترتیب رسمی
				۱۰۰-۲	۹ تا ۱	سبأ- الف- توحید و نبوت	۳۴	۱۳۷
III	۰	۸۴	۵۱	۸۴	۱۰۹ تا ۷۲	یونس- ب- انبیاء و امم گذشته	۱۰	۱۳۷
				۱۰۰-۴	۷۱ تا ۱	یونس- الف- استدلال توحید و نبوت	۱۰	۱۷۵
III	-۸	۷۷	۵۳	۸۵		یوسف- تمام سوره	۱۲	۱۳۸
III	-۷	۷۹	۴۹	۸۶	۱ تا ۴۶ ۸۵ تا ۸۸	قصص- الف- داستان طولانی موسی	۲۸	۱۳۹
				۸۶	۷۵ تا ۴۷	قصص- ب- توحید و نبوت	۲۸	۱۴۱
				۱۰۸-۱	۸۴ تا ۷۶	قصص- ج- داستان قارون	۲۸	۱۹۲
III	-۹	۷۸	۶۰	۸۷	۷ تا ۵۳ ۶۳ تا ۸۵	مؤمن- ب- مؤمن آل فرعون، توصیف خدا و تندییر	۴۰	۱۴۳
				۷۲-۱	۱ تا ۶ ۵۴ تا ۶۲	مؤمن- الف- بخشش و یاری خدا و تکذیب مشرکین	۴۰	۱۱۹
III	-۶	۸۲	۵۷	۸۸	۱۱ تا ۳۴	لقمان- ب- حکمت و معرفت	۳۱	۱۴۷
				۶۵-۱	۱ تا ۱۰	لقمان- الف- قرآن و مردم‌شناسی و توحید	۳۱	۱۰۴
IV	-۶	۸۳	۶۲	۸۹		شوری- تمام سوره	۴۲	۱۴۹
IV	۱	۹۱	۸۷	۹۰	۲۸ تا ۳۷ ۱۸۶ تا ۱۹۱	بقره- ب- خلقت آدم و حکم جنگ	۲	۱۵۱
				۷۰-۱	۱ تا ۱۱۹ ۱۴۸ تا ۱۵۲ ۱۵۴ تا ۱۵۸ ۲۰۰ تا ۲۰۵ ۲۴۵ تا ۲۴۶	بقره- الف- مردم‌شناسی و جهاد	۲	۱۱۴
				۱۰۲-۱	۳۸ تا ۱۴۷	بقره- ج- بنی اسرائیل، ابراهیم، قبله	۲	۱۸۰

ادامه جدول ۱۳- فهرست پیشنهادی نزول سوره‌های قرآن

(و تطبیق با فهرست‌های تاریخی قدیم و تحقیقی جدید)

مقایسه فهرست‌ها				سوره‌ها		شماره ردیف نزول		
بلاشر		شماره	تفاوت (تفاوت در شماره نزول)	پیشنهادی		گروه آیات همزمان	شماره ترتیب رسمی	سوره
دوران	اختلاف			اصلی	فرعی			
				۱۱۱-۲	۱۹ب تا ۲۷ ۱۵۳ ۱۸۵ تا ۱۶۰ ۱۹۹ تا ۱۹۲ ۲۴۳ تا ۲۰۶ ۲۵۵ ۲۸۳ تا ۲۶۳	بقره- (د) تذیر و تبشیر، ایمانی و تشریحی	۲	۲۰۳
				۱۱۳-۶	۱۵۹ و ۲۴۴ ۲۴۷ تا ۲۵۴ ۲۵۶ تا ۲۶۲ ۲۸۴ تا ۲۸۶	بقره- (ه) ایمانی و اهل کتاب	۲	۲۱۳
III	-۵	۸۶	۴۳	۹۱	۴ تا ۴۵ (منهای ۱۹ و ۱۳ تا ۹)	فاطر- الف) آیات مکی	۳۵	۱۵۲
				۱۱۲-۱	۱ تا ۳ و ۹ تا ۱۳ (۲۳ کلمه از آیه ۱۹)	فاطر- ب) آیات بعدی	۳۵	۲۰۶
IV	۴	۹۶	۹۵	۹۲		محمد- تمام سوره	۴۷	۱۵۴
IV	۲	۹۵	۸۶	۹۳		انفال- تمام سوره	۸	۱۵۵
IV	۴	۹۸	۱۰۸	۹۴		صف- تمام سوره	۶۱	۱۵۷
III	-۷	۸۸	۶۶	۹۵	۱ تا ۱۳ و ۲۶ تا ۲۷	احقاف- الف) توحید و نبوت و استقامت	۴۶	۱۶۰
				۱۰۹-۱	۱۴ تا ۲۵ و ۲۸ تا ۳۵	احقاف- ب) والدین، احقاف، جن‌ها، تذیر و قیامت	۴۶	۱۹۷
IV	-۲	۹۴	۱۱۰	۹۶		جمعه- تمام سوره	۶۲	۱۶۳
IV	۰	۹۷	۸۹	۹۷	۱۷۶ تا ۳۰	آل عمران- الف) ولادت یحیی و مریم و مسیح، اهل کتاب، احد، تشریحی	۳	۱۶۴
				۹۹-۱	۱ تا ۲۹ و ۱۷۷ تا ۲۰۰	آل عمران- ب) مردم‌شناسی	۳	۱۶۸

ادامه جدول ۱۳- فهرست پیشنهادی نزول سوره‌های قرآن

(و تطبیق با فهرست‌های تاریخی قدیم و تحقیقی جدید)

مقایسه فهرست‌ها				سوره‌ها			شماره ردیف نزول			
بلاشر			فهرست (تاریخ نزول و تعداد آیه)	پیشنهادی		گروه آیات همزمان		شماره ترتیب رسمی	گروه	سوره
دوران	اختلاف	شماره		اصلی	فرعی	شماره آیات	عنوان و موضوع گروه			
IV	۶	۱۰۴	۱۰۵		۹۸		منافقون- تمام سوره	۶۳	۱۶۶	۹۸
IV	۸	۱۰۷	۱۰۴		۹۹	۱ تا ۱۷ ۳۱ تا ۴۲ ۶۹ تا ۷۷	حج-ب) توحید و قیامت و عبادت	۲۲	۱۶۷	۹۹
				۸۰-۲		۱۸ تا ۳۰ ۴۳ تا ۶۸	حج-الف) توحید و تذییر، جدال با مشرکین، اعلام حج بر ابراهیم	۲۲	۱۳۲	
IV	۲	۱۰۲	۱۰۱		۱۰۰		حشر- تمام سوره	۵۹	۱۷۱	۱۰۰
IV	-۲	۹۹	۹۴		۱۰۱		حدید- تمام سوره	۵۷	۱۷۶	۱۰۱
IV	۳	۱۰۵	۱۰۲		۱۰۲	۱ تا ۳۳	نور-الف) آیات افک	۲۴	۱۷۹	۱۰۲
				۸۰-۱		۴۵ تا ۵۶	نور-ج) مردم‌شناسی	۲۴	۱۳۱	
				۱۱۳-۴		۳۴ تا ۴۴ ۵۷ تا ۶۴	نور-ب) ایمانی و تشریحی	۲۴	۲۱۱	
IV	۰	۱۰۳	۹۰		۱۰۳	۴ تا ۶ ۹ تا ۴۰ ۴۸ تا ۵۲ ۵۶ تا ۶۲ ۶۹ تا ۷۳	احزاب-ب) آیات مدنی	۳۳	۱۸۱	۱۰۳
				۶۱-۱		۱ تا ۳ ۷ تا ۸ ۴۱ تا ۴۷ ۶۳ تا ۶۸	احزاب-الف) آیات مکی زمینه قبلی	۳۳	۹۶	
				۱۱۳-۷		۵۳ تا ۵۵	احزاب-ج) تکمیلی بعدی	۳۳	۲۱۵	
IV	-۴	۱۰۰	۹۲		۱۰۴	۴۷ تا ۶۰ ۱۳۰ تا ۱۴۸ ۱۴۹ تا ۱۷۴	نساء-ب) اهل کتاب و مردم‌شناسی	۴	۱۸۳	۱۰۴
				۱۰۸-۲		۱ تا ۴۵ ۶۱ تا ۱۲۵	نساء-الف) تشریحی و جهاد و مردم‌شناسی	۴	۱۹۳	

ادامه جدول ۱۳- فهرست پیشنهادی نزول سوره‌های قرآن
(و تطبیق با فهرست‌های تاریخی قدیم و تحقیقی جدید)

مقایسه فهرست‌ها				سوره‌ها			شماره ردیف نزول		
بلاشر		شماره	تفاوت (تفاوت در شماره)	پیشنهادی		گروه آیات همزمان		شماره ترتیب رسمی	سوره
دوران	اختلاف			اصلی	فرعی	شماره آیات	عنوان و موضوع گروه		
				۱۱۳-۳		۱۲۶ تا ۱۲۹ و ۴۶ و ۱۷۵ و الحاقی به (۳-۴ و ۶-۷ و ۱۲ و ۱۳ تا ۱۱۶ و ۲۹-۳۰ و ۳۱ و ۳۲)	نساء-ج) تشریحی و بعدی	۴	۲۱۰
III	-۱۵	۹۰	۹۶		۱۰۵		رعد- تمام سوره	۱۳	۱۸۵
IV	۲	۱۰۸	۱۱۲		۱۰۶		فتح- تمام سوره	۸	۱۸۸
IV	-۶	۱۰۱	۹۹		۱۰۷	۸ تا ۱۲	طلاق-ب) تنذیر و توحید	۶۵	۱۸۹
					۱۱۳-۲	۱ تا ۷	طلاق-الف) تشریحی طلاق	۶۵	۲۰۹
IV	۴	۱۱۲	۱۰۷		۱۰۸		حجرات- تمام سوره	۹	۱۹۱
IV	۴	۱۱۳	۱۱۳		۱۰۹	۱ تا ۳۷	توبه-الف) آیات برائت	۹	۱۹۶
					۱۰۵-۱	۷۲ تا ۱۳۰	توبه-ج) مؤمنین و منافقین و کفار	۹	۱۸۷
					۱۰۰-۳	۳۸ تا ۷۱	توبه-ب) منافقین	۹	۱۷۴
IV	۱	۱۱۱	۱۰۲		۱۱۰		نصر- تمام سوره	۱۱۰	۱۹۹
IV	-۵	۱۰۶	۱۰۶		۱۱۱		مجادله- تمام سوره	۵۸	۲۰۱
IV	-۲	۱۱۰	۹۱		۱۱۲		ممتحنه- تمام سوره	۶۰	۲۰۵
IV	-۴	۱۰۹	۱۰۸		۱۱۳		تحریم- تمام سوره	۶۶	۲۰۷
IV	۰	۱۱۴	۱۱۴		۱۱۴	۱ تا ۹	مائده-ه) تشریحی بلند	۵	۲۱۶
					۹۵-۲	۱۰ تا ۱۴ و ۲۳ تا ۲۹ و ۳۷ تا ۴۴	مائده-الف) انضباطی، داستان و تشریحی	۵	۱۶۲
					۱۰۷-۱	۵۶ تا ۸۸	مائده-ب) روابط با اهل کتاب	۵	۱۹۰
					۱۱۱-۱	۳۰ تا ۳۶ و ۸۹ تا ۱۲۰	مائده-ج) داستانی و تشریحی، مائده	۵	۲۰۲

۱۴۰ _____ مجموعه آثار (۱۲)، سیر تحول قرآن (۱)

ادامه جدول ۱۳- فهرست پیشنهادی نزول سوره‌های قرآن

(و تطبیق با فهرست‌های تاریخی قدیم و تحقیقی جدید)

مقایسه فهرست‌ها				سوره‌ها			شماره ردیف نزول		
بلاشر		شماره اختلاف	شماره	پیشنهادی		گروه آیات همزمان		شماره ترتیب رسمی	سوره
دوران	اختلاف			اصلی	فرعی	شماره آیات	عنوان و موضوع گروه		
				۱۱۳-۵	۲۲ تا ۱۵ ۵۵ تا ۴۵	مائده-د اهل کتاب		۵	۲۱۲

در بررسی جدول ۱۳ دیده می‌شود که شماره ترتیب نزول بسیاری از سوره‌ها در هر سه فهرست انطباق کامل یا نسبی دارد، یعنی با سه چهار رقم اختلاف (و اصولاً انتظار بیش از این را نباید داشت). بعضی از سوره‌ها در سه فهرست تا حدودی به هم نزدیک‌اند و اختلافشان در حساب سال نزول، ضعیف در می‌آید ولی سوره‌هایی هستند که محل‌های کاملاً متغایر و بسیار دور از یکدیگر را در سه فهرست اشغال کرده‌اند.

در دسته اول، سوره‌های زیر را می‌توانیم نام ببریم:

سوره	فهرست آماری پیشنهادی	فهرست شهرستانی	فهرست بلاشر
علق	۱	۱	۱
مدثر	۲	۴	۲
لیل	۱۷	۸	۱۴
ماعون	۱۸	۱۶	۸
نجم	۲۲	۲۲	۳۰
عبس	۲۴	۲۳	۱۷
قیامه	۲۸	۳۰	۲۷
بلد	۳۷	۳۵	۳۹
قمر	۴۸	۳۷	۴۹
حجر	۵۴	۵۴	۵۷
زخرف	۶۱	۶۳	۶۱

سوره	فهرست آماری پیشنهادی	فهرست شهرستانی	فهرست بلاشر
ابراهیم	۶۸	۷۲	۷۶
نحل	۶۹	۷۰	۷۳
کهف	۷۰	۶۹	۶۸
سجده	۷۱	۷۵	۷۰
عنکبوت	۸۲	۸۵	۸۱
بقره	۹۰	۸۷	۹۱
محمد	۹۲	۹۵	۹۶
حشر	۱۰۰	۱۰۱	۱۰۲
نور	۱۰۲	۱۰۳	۱۰۵
حجرات	۱۰۸	۱۰۷	۱۱۲
مائده	۱۱۴	۱۱۴	۱۱۴

در دسته دوم، این سوره‌ها قابل اشاره‌اند:

فهرست بلاشر	فهرست شهرستانی	فهرست آماري پيشنهادي	سوره
۱۸	۶	۱۲	تکویر
۴	۱۰	۱۴	ضحی
۲۵	۳۲	۱۹	مرسلات
۴۴	۱۷	۲۶	کافرون
۲۳	۴۶	۳۰	واقعه

فهرست بلاشر	فهرست شهرستانی	فهرست آماري پيشنهادي	نام سوره
۶	۱۲	۳	عصر
۷	۲۵	۸	شمس
۳۷	۱۴	۹	کوثر
۱۶	۷	۱۰	اعلی
۴۲	۲۶	۱۱	بروج

ادامه دسته دوم سوره‌ها:

فهرست بلاشر	فهرست شهرستانی	فهرست آماري پيشنهادي	نام سوره
۷۲	۵۰	۷۲	اسراء
۶۷	۴۸	۷۳	نمل
۷۵	۵۹	۷۷	هود
۶۹	۶۱	۷۸	فصلت
۷۴	۸۴	۷۹	روم
۸۹	۵۵	۸۱	انعام
۸۵	۵۸	۸۳	سبأ
۸۳	۶۲	۸۹	شوری
۹۵	۸۶	۹۳	انفال
۹۸	۱۰۹	۹۴	صف
۹۴	۱۱۰	۹۶	جمعه
۹۷	۸۹	۹۷	آل عمران
۹۹	۹۴	۱۰۱	حدید
۱۰۳	۹۰	۱۰۳	احزاب
۱۱۳	۱۱۳	۱۰۹	توبه
۱۱۱	۱۰۲	۱۱۰	نصر
۱۰۶	۱۰۶	۱۱۱	مجادله
۱۱۰	۹۱	۱۱۲	ممتحنه

فهرست بلاشر	فهرست شهرستانی	فهرست آماري پيشنهادي	نام سوره
۱۳	۱۳	۳۳	عادیات
۳۶	۵	۳۵	تبت
۴۶	۱۹	۳۶	فلق
۳۱	۱۵	۳۸	تکواتر
۵۱	۵۶	۴۳	صافات
۲۹	۲۴	۴۶	قدر
۴۸	۶۷	۴۷	ذاریات
۴۹	۳۷	۴۸	قمر
۵۳	۶۲	۵۰	دخان
۵۲	۷۲	۵۱	نوح
۵۵	۴۵	۵۳	طه
۵۶	۴۷	۵۵	شعراء
۵۹	۳۸	۵۷	ص
۵۴	۳۴	۵۸	ق
۶۰	۴۱	۵۹	یس
۶۵	۷۳	۶۲	انبیاء
۵۸	۴۴	۶۴	مریم
۶۶	۴۲	۶۶	فرقان
۶۳	۷۷	۶۷	ملک

در مورد سوره‌های کوچک مکی که شماره‌های ترتیب پایین دارند، اختلافات تا ۱۰ و ۱۲ رقم به لحاظ سال نزول ایجاد تفاوت نمی‌کند و هر قدر شماره ترتیب بالا می‌رود اختلاف باید کمتر شود. نکته قابل توجه این است که در این دسته، هر جا اختلاف، بین ستون اول و دوم زیاد باشد غالباً ستون سوم (فهرست بلاشر)، ستون اول (ترتیب آماری پیشنهادی) را تأیید می‌نماید و به آن نزدیک‌تر است.

اما دسته سوم که بیشتر قابل مطالعه است و اختلافات را فاحش نشان می‌دهد، مربوط به ۲۷ تا ۳۰ سوره می‌باشد

دسته سوم سوره‌ها، به شرح زیر است :

سوره	فهرست آماری پیشنهادی	فهرست شهرستانی	فهرست بلاشر
طور	۴	۷۶	۲۲
اخلاص	۵	۲۱	۴۳
طارق	۶	۳۵	۹
انقطار	۷	۸۲	۱۵
بروج	۱۱	۲۶	۴۲
ناس	۱۵	۲۰	۴۷
نازعات	۱۶	۸۱	۲۱
نبأ	۲۰	۸۰	۲۶
انشقاق	۲۳	۸۳	۱۹
غاشیه	۲۷	۶۸	۲۱
رحمن	۳۱	۹۷	۲۸
حاقه	۳۴	۷۸	۲۴
فجر	۴۰	۹	۴۱
زلزال	۴۱	۹۳	۱۱

سوره	فهرست آماری پیشنهادی	فهرست شهرستانی	فهرست بلاشر
قارعه	۴۲	۲۹	۱۲
مطففین	۴۵	۸۶	۳۵
قلم	۴۹	۲	۵۰
نوح	۵۱	۷۲	۵۲
دھر	۵۶	۹۸	۳۴
اسراء	۷۲	۵۰	۷۲
تغابن	۷۶	۱۱۱	۹۳
اعراف	۸۰	۳۹	۸۷
انعام	۸۱	۵۵	۸۹
یونس	۸۴	۵۱	۸۴
قصص	۸۶	۴۹	۷۹
لقمان	۸۸	۵۷	۸۲
فاطر	۹۱	۴۳	۸۶

در اینجا باز اختلاف‌های عمده در ارقام ستون ۲ (شهرستانی) دیده می‌شود که معلوم نیست چگونه شده است در این فهرست، علی‌رغم تشابه صوری در سیاق آیات و تجانس موضوعی که در مطالب سوره‌های کوتاه ابتدای وحی وجود دارد، سوره‌هایی مانند انفطار، نازعات، نبأ، انشقاق، غاشیه، رحمن، زلزال، مطففین، نوح

و دهر در ردیف سوره‌های مقارن زمان هجرت و بعد از هجرت برده شده است؟ و بالعکس سوره‌های قصص، فاطر و لقمان را که نظائر زیاد در سال‌های نزدیک هجرت دارد خیلی جلو گذاشته‌اند!^۱ در کلیه این موارد باز ستون ۳ (فهرست بلاشر)، ستون ۱ (فهرست شهرستانی) را تأیید می‌کند و از ستون ۲ فاصله گرفته است و هر جا ستون ۳ از ستون ۱ دور شده است ستون ۲ نسبت به آن نزدیک تر قرار گرفته است.

در مقایسه دو گانه فهرست آماری پیشنهادی و فهرست بلاشر، اختلافات روی هم رفته ضعیف است مگر در ۴۷ سوره اوایل وحی که بلاشر آنها را متعلق و موسوم به دوران اول دانسته و خود تصریح نموده است که تنها تعلق آنها را به این دوران می‌تواند تأکید کند نه تقدم و تأخر ترتیبی آنها را. از این نظر که نگاه کنیم فقط سوره‌های مزمل و دهر است که در ردیف‌بندی بلاشر داخل دوران اول قرار داشته و در ردیف‌بندی آماری به دوران دوم می‌افتد و در عوض سوره صافات که در حساب بلاشر متعلق به دوران دوم آمده است، در فهرست پیشنهادی در اواخر دوران اول قرار دارد. مابین دوران‌های سوم و چهارم نیز در هر کدام، محل یکی دو سوره در دو فهرست جا به جا شده است.

پس به طور کلی و با تذکر اینکه از حساب احتمالات آماری هیچ‌گاه انتظار دقت صددرصد و انطباق کامل با واقعیت (جز در مواردی که تعداد عناصر و افراد عملاً بی‌نهایت باشد) نمی‌توان داشت و روی هیچ‌یک از طول مبنای حساب شده سوره‌ها و گروه‌ها قسم نمی‌خوریم که نمی‌شود با ± 10 درصد آنها را پس‌وپیش کرد، من حیث المجموع، فهرست پیشنهادی استخراج شده از محاسبات آماری، مورد تأیید نسبی و اکثریت جداول دیگر می‌باشد و چون بالاخره مبتنی بر یک اصول و ارقام می‌باشد قابل قبول تر و مورد اعتمادتر از فهرست‌های قدیم و جدید باید تلقی شود.

۱. مگر آنکه بگوییم در برداشت اولی این فهرست را از قرآن مفروضی که منسوب به حضرت صادق (ع) است عدم دقتی رخ داده است، یا در نقل و انتقال روایت و کتابت اشتباهاتی مزید شده است و یا اصلاً در مصحف اصلی اصرار بر این نبوده است که سوره‌ها حتماً به ترتیب زمان نزول ردیف شده باشد.

۲۱- طریقه ترسیم برای تعیین سال نزول سوره‌ها

ظاهراً هیچ یک از مورخین و محققین این عمل را انجام نداده و سال نزول سوره‌های قرآن را جز در مورد بعضی از سوره‌ها یا آیات که با مقارنات تاریخی همراه می‌باشد تعیین نکرده‌اند^۱.

طریقه محاسبات آماری مبتنی بر فرضیه اتخاذی، به ما اجازه می‌دهد که با استفاده و اتکاء به پاره‌ای قرائن تاریخی موجود یا منطقی مقبول، راهی برای کشف قضیه جستجو نماییم.

وجود اطلاعات یا شواهد تاریخی که حکایت می‌کند فلان سوره یا آیه مقارن با چه واقعه و در چه سالی از بعثت یا هجرت نازل شده‌است، اولین راهنمای ما بوده قابل تشبیه به ابنیه تاریخی گذشته و بقایای شهرها و کاروانسراهایی می‌باشد که به روایت تاریخ، معبر فلان فاتح یا مسیر کاروان‌های تجارتهای قدیم بوده است و محققین امروزی به وسیله آن نشانه‌ها و جاپاها که در حکم گذرگاه‌های احتمالی است، مسیر جاده را با بردن آن نقاط به روی نقشه و وصل کردن آنها به یکدیگر با تقریب کافی و با استفاده از گذرگاه‌های اجباری، مانند گردنه‌ها و گذارها و غیره، رسم می‌نمایند. نظر به اینکه در جدول ۱۲ گروه‌های آیات همزمان هر یک از سوره‌ها برحسب زمان نزول ردیف شده‌اند، همین قدر که سال نزول مثلاً دو سوره یا آیاتی از آن دو سوره را به ما بدهند، خواهیم توانست محل تاریخی تقریبی گروه‌های فیما بین آن دو سوره را بشناسیم.

چنانچه حساب دقیق‌تر و سال نزول نسبتاً قطعی گروهی را خواسته باشیم، به طریقه ترسیمی هندسه تحلیلی، عمل می‌نماییم.

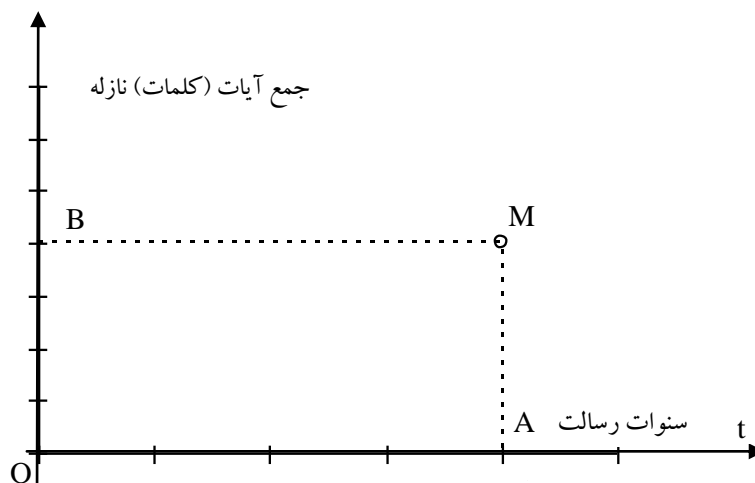
برای ترسیم مسیر کاروان وحی در نقشه زمانی رسالت و تشخیص موقع نزول هر سوره یا گروه، احتیاج به دو مختصه یا معرف (Coordonnée) برای هر گروه داریم. مختصه اول، همان طول زمانی یا سال نزول است که در مورد بعضی از سوره‌ها یا آیات در دست است.

به عنوان مختصه دوم، برای هر گروه یا آیه، فاصله کلمه‌ای آن گروه را نسبت به آغاز وحی اختیار می‌کنیم.

۱. غیر از آن جدول قرآن اعتماد السلطنه که قبلاً راجع به بی‌مأخذ و نادرست بودن آن صحبت شد.

منظور از فاصله کلمه‌ای (در مقابل فاصله زمانی)، مجموع تعداد کلمات (یا آیاتی) است که قبل از آن گروه، بر پیغمبر اکرم نازل شده است. جدول ۱۲ که در آن گروه‌های آیات بر حسب زمان نزول ردیف شده‌اند، وسیله این کار را به ما می‌دهد. کافی است در برابر هر گروه، تعداد آیات یا کلمات ترکیب‌کننده آن را با استخراج از جدول ۱۱ یادداشت کرده و با آیات و کلمات گروه‌های قبلی جمع‌بزنیم تا جمع تجمعی آنها به دست آید. تعداد جمع‌شده آیات یا کلماتی که به دست می‌آید، مختصه یا معرف دوم گروه تلقی می‌شود و ما آن را عرض گروه می‌نامیم. مختصه اول یا طول هر گروه، همان فاصله زمانی یا سال نزول است که در صدد تعیین آن هستیم و برای بعضی از گروه‌ها، آن را کم و بیش می‌شناسیم.

شکل ۲۱- محورهای مختصات نمایش
نقاط معرف نزول گروه آیات همزمان سوره‌ها

نقطه معرف هر گروه در صفحه مختصات، نقطه‌ای است مانند M به طوری که :

طول $OA =$ سال تنزیل یا فاصله زمانی از ابتدای بعثت باشد،

عرض $OB =$ عرض تنزیل یا فاصله کلامی از اولین آیه نازل شده .

این عملیات در جدول شماره ۱۴ انجام و ارائه گردیده است.

جدول ۱۴، عرض‌های OB را برای کلیه گروه‌های ردیف شده تعیین می‌نماید و

چون طول‌های OA را در مورد چند سوره یا آیه می‌شناسیم، بنابراین می‌توانیم نقاط

معرف مربوطه را روی صفحه مختصات نشان کرده، برطبق روال و نظامی که خود

آنها به دست ما می‌دهند، فواصل خالی را به هم وصل نموده مسیر کاروان وحی را در

بیست و سه سال رسالت^۱ تا حدودی مشخص سازیم.

۱. برای آگاهی بیشتر از دوران رسالت به توضیحات مندرج در زیرنویس صفحه ۱۶۵ مراجعه فرمائید
(ب.ف.ب).

جدول ۱۴- ترتیب نزول گروه آیات سوره‌ها و جمع آیات و کلمات نازلۀ تا آن زمان

سال نزول ^۱	جمع تجمعی		تعداد		سوره‌ها		شماره ردیف نزول	
	کلمات	آیات	کلمات	آیات	گروه آیات همزمان			
					عنوان و موضوع گروه	شماره آیات		
سال اول بعثت (تا ۳۹۱ کلمه)	۱۹	۵	۱۹	۵	۱ تا ۵	علق - الف) آغاز وحی	۹۶	۰۰۱
	۳۵	۱۲	۱۶	۷	۱ تا ۷	مدثر - الف) رسالت	۷۴	۰۰۲
	۴۰	۱۴	۵	۲	۱ تا ۲	عصر - الف) دو آیه اول	۱۰۳	۰۰۳
	۵۴	۲۰	۱۴	۶	۱ تا ۶	ذاریات - الف) اعلام قیامت	۵۱	۰۰۴
	۵۹	۲۲	۵	۲	۱ تا ۲	تکائر - الف) مردم شناسی	۱۰۲	۰۰۵
	۷۹	۳۰	۲۰	۸	۱ تا ۸	طور - الف) اعلام قیامت	۵۲	۰۰۶
	۹۱	۳۴	۱۲	۴	۱ تا ۴	اخلاص - تمام سوره	۱۱۲	۰۰۷
	۱۲۹	۴۸	۳۸	۱۴	۱ تا ۵ ۸ تا ۱۶	غاشیه - الف) توصیف بهشت و جهنم	۸۸	۰۰۸
	۱۵۰	۵۵	۲۱	۷	۱۱ تا ۱۷	طارق - ب) وحی و نبوت	۸۶	۰۰۹
	۱۶۷	۶۰	۱۷	۵	۱ تا ۵	انفطار - الف) حدوث قیامت	۸۲	۰۱۰
	۱۹۸	۷۰	۳۱	۱۰	۱ تا ۱۰	شمس - الف) مردم شناسی	۹۱	۰۱۱
	۲۰۸	۷۳	۱۰	۳	۱ تا ۳	کوثر - تمام سوره	۱۰۸	۰۱۲
	۲۳۳	۸۱	۲۵	۸	۱ تا ۶ ۸ تا ۹	اعلی - الف) تذکر و تقویت	۸۷	۰۱۳
	۲۸۸	۹۸	۵۵	۱۷	۱ تا ۷ ۱۲ تا ۲۲	بروج - الف) تنذیر	۸۵	۰۱۴
	۳۹۱	۱۲۷	۱۰۳	۲۹	۱ تا ۲۹	تکویر - تمام سوره	۸۱	۰۱۵
سال دوم بعثت (تا ۲۶۲۶ کلمه)	۴۱۸	۱۳۵	۲۷	۸	۱ تا ۸	انشراح - تمام سوره	۹۴	۰۱۶
	۴۵۶	۱۴۶	۳۸	۱۱	۱ تا ۱۱	ضحی - تمام سوره	۹۳	۰۱۷
	۴۷۶	۱۵۲	۲۰	۶	۱ تا ۶	ناس - تمام سوره	۱۱۴	۰۱۸
	۵۶۶	۱۷۸	۹۰	۲۶	۱ تا ۲۶	نازعات - الف) تنذیر	۷۹	۰۱۹

۱. برای توضیح در مورد ستون سال نزول و چگونگی توزیع آیات در سال‌های متوالی، به شکل ۲۳ در صفحه ۱۶۶ و به متن بند ۲۴ (تعیین سال‌های نزول) در صفحات ۱۶۸ و ۱۶۹ مراجعه فرمائید (ب.ف.ب).

ادامه جدول ۱۴- ترتیب نزول گروه آیات سوره‌ها و جمع آیات و کلمات نازلۀ تا آن زمان

سال نزول	جمع تجمعی		تعداد		سوره‌ها		شماره ردیف نزول	
	کلمات	آیات	کلمات	آیات	گروه آیات همزمان			
					عنوان و موضوع گروه	شماره آیات		
ادامه سال دوم بعثت (تا ۲۶۳۶ کلمه)	۵۷۸	۱۸۱	۱۲	۳	۸ تا ۱۰	مدثر - ب) تندیرو قیامت	۷۴	۰۲۰
	۶۴۹	۲۰۲	۷۱	۲۱	۱ تا ۲۱	لیل - تمام سوره	۹۲	۰۲۱
	۶۷۳	۲۰۹	۲۴	۷	۱ تا ۷	ماعون - تمام سوره	۱۰۷	۰۲۲
	۷۲۲	۲۲۳	۴۹	۱۴	۵ تا ۱۸	معارض - ب) حدوث قیامت و تندیرو	۷۰	۰۲۳
	۷۴۵	۲۲۹	۲۳	۶	۱۱ تا ۱۶	شمس - ب) اولین داستان تندیرو	۹۱	۰۲۴
	۹۲۲ ←	۲۷۹	۱۷۷	۵۰	۱ تا ۵۰	مرسلات - تمام سوره	۷۷	۰۲۵
	۱۰۴۵	۳۱۵	۱۲۳	۳۶	۱ تا ۳۶	نبأ - الف) خبر بزرگ	۷۸	۰۲۶
	۱۲۰۸	۳۶۰	۱۶۳	۴۵	۱۱ تا ۳۰ ۳۴ تا ۵۵	مدثر - ج) توییح و تندیرو	۷۴	۰۲۷
	۱۲۲۶	۳۶۵	۱۸	۵	۱ تا ۵	قریش - تمام سوره	۱۰۶	۰۲۸
	۱۳۱۹	۳۸۹	۹۳	۲۴	۱ تا ۲۵ (منهای ۲۳)	نجم - الف) اعلام وحی و مبارزطلبی بت‌ها	۵۳	۰۲۹
	۱۳۸۴	۴۰۶	۶۵	۱۷	۱ تا ۱۳ ۲۸ تا ۳۱	فجر - الف) تندیرو و تبشیر	۸۹	۰۳۰
	۱۴۸۸	۴۳۱	۱۰۴	۲۵	۱ تا ۲۵	انشقاق - تمام سوره	۸۴	۰۳۱
	۱۶۲۲	۴۷۴	۱۳۴	۴۳	۱ تا ۴۳	عبس - تمام سوره	۸۰	۰۳۲
	۱۶۵۶	۴۸۳	۳۴	۹	۱ تا ۹	همزۀ - تمام سوره	۱۰۴	۰۳۳
	۱۶۸۱	۴۸۹	۲۵	۶	۱ تا ۶	کافرون - تمام سوره	۱۰۹	۰۳۴
	۱۷۳۳	۵۰۳	۵۲	۱۴	۶ تا ۱۹	علق - ب) آیات بعدی	۹۶	۰۳۵
	۱۷۸۳	۵۱۵	۵۰	۱۲	۶ تا ۷ ۱۷ تا ۲۶	غاشیۀ - ب) استدلال‌های توحیدی و تندیرو	۸۸	۰۳۶
	۱۸۹۳	۵۴۳	۱۱۰	۲۸	۷ تا ۱۳ ۲۰ تا ۴۰	قیامت - ب) حدوث قیامت و غفلت بشر	۷۵	۰۳۷
	۱۹۲۷	۵۵۱	۳۴	۸	۱ تا ۸	تین - تمام سوره	۹۵	۰۳۸
	۱۹۸۰	۵۶۳	۵۳	۱۲	۱ تا ۶ ۱۴ تا ۱۹	قیامت - الف) اعلام زمان قیامت	۷۵	۰۳۹
۲۳۵۹	۶۶۱	۳۷۹	۹۸	۱ تا ۹۸	واقعه - تمام سوره	۵۶	۰۴۰	
با وارد کردن آیات ترجمه‌بند در تعداد آیات و کلمات	۲۶۰۸ ←	۷۱۸	۲۴۹	۵۷	۱ تا ۶ ۹ تا ۲۷ ۴۶ تا ۷۷	رحمن - الف) خلقت و نعمت	۵۵	۰۴۱
	۲۶۳۴	۷۲۴	۲۶	۶	۷ ۱۰ تا ۱۴	اعلی - ب) مردم‌شناسی	۸۷	۰۴۲-۱
	۲۶۵۳	۷۲۹	۱۹	۵	۱۵ تا ۱۹	اعلی - ب) مردم‌شناسی	۸۷	۰۴۲-۲
بعثت (تا ۶۲۶۸ سال سوم)	۲۶۸۲	۷۳۶	۲۹	۷	۱ تا ۷	فاتحه - تمام سوره	۱	۰۴۳
	۲۷۲۲	۷۴۷	۴۰	۱۱	۱ تا ۱۱	عادیات - تمام سوره	۱۰۰	۰۴۴

ادامه جدول ۱۴- ترتیب نزول گروه آیات سوره‌ها و جمع آیات و کلمات نازلۀ تا آن زمان

سال نزول	جمع تجمعی		تعداد		سوره‌ها		شماره نزول	شماره سوره
	کلمات	آیات	کلمات	آیات	گروه آیات همزمان			
					عنوان و موضوع گروه	شماره آیات		
ادامه سال سوم بعثت	۲۷۸۴	۷۶۲	۶۲	۱۵	۳۸ تا ۵۲	حاقه - ج (وحی و نبوت)	۶۹	۰۴۵
	۲۸۷۱	۷۸۲	۸۷	۲۰	۲۷ تا ۴۶	نازعات - ب (استدلال و توضیح)	۷۹	۰۴۶
	۲۸۹۳	۷۸۷	۲۲	۵	۱ تا ۵	تبت - تمام سوره	۱۱۱	۰۴۷
	۲۹۱۶	۷۹۲	۲۳	۵	۱ تا ۵	فلق - تمام سوره	۱۱۳	۰۴۸
	۲۹۹۶	۸۱۲	۸۰	۲۰	۱ تا ۲۰	بلد - تمام سوره	۹۰	۰۴۹
	۳۰۱۹	۸۱۸	۲۳	۶	۳ تا ۸	تکائر - ب (آیات آخر)	۱۰۲	۰۵۰
	۳۰۴۲	۸۲۳	۲۳	۵	۱ تا ۵	فیل - تمام سوره	۱۰۵	۰۵۱
	۳۱۱۳	۸۳۹	۷۱	۱۶	۱ تا ۱۶	قلم - الف) اعتراض و اعراض نسبت به مشرکین	۶۸	۰۵۲
	۳۱۷۹	۸۵۳	۶۶	۱۴	۱۴ تا ۲۷	فجر - ب (مردم‌شناسی و تندییر آخرت)	۸۹	۰۵۳
	۳۲۱۵	۸۶۱	۳۶	۸	۱ تا ۸	زلزال - تمام سوره	۹۹	۰۵۴
	۳۲۵۶	۸۷۱	۴۱	۱۰	۱ تا ۱۰	طارق - الف) استدلالی قیامت	۸۶	۰۵۵
	۳۳۸۰	۹۰۰	۱۲۴	۲۹	۳۴ تا ۶۲	نجم - ج) مردم‌شناسی، حکمت و توحید و تندییر	۵۳	۰۵۶
	۳۴۱۶	۹۰۸	۳۶	۸	۱ تا ۸	قارعه - تمام سوره	۱۰۱	۰۵۷
	۴۲۸۲	۱۰۹۲	۸۶۶	۱۸۴	۱ تا ۱۸۲	صافات - تمام سوره	۳۷	۰۵۸
	۴۳۴۴	۱۱۰۶	۶۲	۱۴	۶ تا ۲۰	انفطار - ب) تذکر و تندییر قیامت	۸۲	۰۵۹
	۴۴۷۳	۱۱۳۴	۱۲۹	۲۸	۱ تا ۳ ۱۳ تا ۳۷	حاقه - الف) قیامت	۶۹	۰۶۰
	۴۵۵۳	۱۱۵۱	۸۰	۱۷	۱۹ تا ۳۵	معارض - ج) مردم‌شناسی	۷۰	۰۶۱
	۴۷۲۰	۱۱۸۷	۱۶۷	۳۶	۱ تا ۳۶	مطففین - تمام سوره	۸۳	۰۶۲
	۴۸۰۰	۱۲۰۴	۸۰	۱۷	۴۳ تا ۵۹	دخان - ب) توصیف بهشت و جهنم	۴۴	۰۶۳
	۴۸۵۷	۱۲۱۵	۵۷	۱۱	۱ تا ۱۱	مؤمنون - الف) بشارت و وصف مؤمنین	۲۳	۰۶۴
	۵۷۷۹	۱۳۹۱	۹۲۲	۱۷۶	۵۲ تا ۲۲۷	شعراء - ب) دنباله داستان موسی و انبیاء	۲۶	۰۶۵
	۵۹۱۷	۱۴۱۳	۱۳۸	۲۲	۶۷ تا ۸۸	ص - ب) قیامت و خلقت	۳۸	۰۶۶
	۶۲۴۷	۱۴۶۹	۳۳۰	۵۶	۱ تا ۵ ۴۹ تا ۹۹	حجر - الف) داستان‌های تندییری و نبوت	۱۵	۰۶۷
	۶۲۶۱	۱۴۷۲	۱۴	۳	۴ تا ۶	حاقه - ب) امم گذشته	۶۹	۰۶۸-۱
	۶۳۰۶	۱۴۷۸	۴۵	۶	۷ تا ۱۲	حاقه - ب) بقیه امم گذشته	۶۹	۰۶۸-۲

۱۵۰ _____ مجموعه آثار (۱۲)، سیر تحول قرآن (۱)

ادامه جدول ۱۴- ترتیب نزول گروه آیات سوره‌ها و جمع آیات و کلمات نازلۀ تا آن زمان

سال نزول	جمع تجمعی		تعداد		سوره‌ها		شماره ردیف نزول	
	کلمات	آیات	کلمات	آیات	گروه آیات همزمان			
					شماره آیات	عنوان و موضوع گروه		
	۶۳۳۶	۱۴۸۳	۳۰	۵	۱ تا ۵	قدر - تمام سوره	۹۷	۰۶۹
	۶۶۷۳	۱۵۳۷	۳۳۷	۵۴	۷ تا ۶۰	ذاریات - ب) (استدلال و توصیف و تذیر	۵۱	۰۷۰
	۷۰۱۵	۱۵۹۲	۳۴۲	۵۵	۱ تا ۵۵	قمر - تمام سوره	۵۴	۰۷۱
	۷۲۴۴	۱۶۲۸	۲۲۹	۳۶	۱۷ تا ۵۲	قلم - ب) (تنبیه و تذیر توحیدی	۶۸	۰۷۲
	۷۵۰۱	۱۶۶۹	۲۵۷	۴۱	۱ تا ۴۲	دخان- الف) وحی و قیامت و امم گذشته	۴۴	۰۷۳
	۷۵۸۸	۱۶۸۲	۸۷	۱۳	۱ تا ۴ ۳۶ تا ۴۴	معارض- الف) بحث روی قیامت	۷۰	۰۷۴
	۷۷۰۵	۱۷۰۱	۱۱۷	۱۹	۹ تا ۲۰ ۲۲ تا ۲۸	طور- ب) (توصیف بهشت و جهنم	۵۲	۰۷۵
	۷۷۹۹	۱۷۱۴	۹۴	۱۳	۶۶ تا ۷۸	زخرف- ب) (آیات قیامت	۴۳	۰۷۶
	۸۰۱۷	۱۷۴۶	۲۱۸	۳۲	۱ تا ۲۹	نوح - تمام سوره	۷۱	۰۷۷
	۸۱۴۵	۱۷۶۷	۱۲۸	۲۱	۷-۸-۷۸ ۲۸ تا ۴۵	رحمن- ب) (عتاب و عذاب	۵۵	۰۷۸
	۸۲۶۶	۱۷۸۶	۱۲۱	۱۹	۱ تا ۱۹	مزل- تمام منهای آخرین آیه	۷۳	۰۷۹
	۸۶۳۹	۱۸۴۱	۳۷۳	۵۵	۱ تا ۵۴	طه- الف) موسی و فرعون	۲۰	۰۸۰
	۸۸۳۵	۱۸۶۷	۱۹۶	۲۶	۷۶ تا ۹۸	مریم- ب) (تذیر آخرت	۱۹	۰۸۱
	۹۰۰۶	۱۸۸۹	۱۷۱	۲۲	۲۱ ۲۹ تا ۴۹	طور- ج) (جدال توحیدی	۵۲	۰۸۲
	۹۳۱۵	۱۹۳۲	۳۰۹	۴۳	۶ تا ۴۸	حجر- ب) (جدال و استدلال‌های توحیدی	۱۵	۰۸۳
	۹۶۷۷	۱۹۸۳	۳۶۲	۵۱	۱ تا ۵۱	شعراء- الف) ابتدای داستان موسی	۲۶	۸۴
	۹۸۹۴	۲۰۱۲	۲۱۷	۲۹	۱ تا ۲۹	دهر - تمام سوره بجز دو آیه آخر	۷۶	۰۸۵-۱
سال پنجم بعثت (تا ۱۳۵۳ کلمه)	۹۹۱۴	۲۰۱۴	۲۰	۲	۳۰ تا ۳۱	دهر - دو آیه آخر	۷۶	۰۸۵-۲
	۱۰۴۱۱	۲۰۷۶	۴۹۷	۶۲	۱ تا ۲۴ ۲۹ تا ۶۶	ص- الف) توصیف انبیاء و تذیر	۳۸	۰۸۶
	۱۰۷۷۸	۲۱۲۱	۳۶۷	۴۵	۱ تا ۴۵	ق- تمام سوره	۵۰	۰۸۷
	۱۱۴۸۳	۲۲۰۴	۷۰۵	۸۳	۱ تا ۸۳	یس - تمام سوره	۳۶	۰۸۸
	۱۱۴۹۱	۲۲۰۵	۹	۱	۳	عصر- ب) (آیه آخر	۱۰۳	۰۸۹
	۱۲۴۶۲	۲۳۱۴	۹۷۰	۱۰۹	۱۲ تا ۱۱۸	مؤمنون- ب) (خلقت و نعمت انبیاء و امم گذشته توصیه و تربیت و آخرت	۲۳	۰۹۰
	۱۲۵۲۸	۲۳۲۱	۶۶	۷	۱ تا ۷	فصلت- الف) قرآن و رسالت در برابر مشرکین	۴۱	۰۹۱

ادامه جدول ۱۴- ترتیب نزول گروه آیات سوره‌ها و جمع آیات و کلمات نازلۀ تا آن زمان

سال نزول	جمع تجمعی		تعداد		سوره‌ها		شماره نزول	
	کلمات	آیات	کلمات	آیات	گروه آیات همزمان			
					عنوان و موضوع گروه	شماره آیات		
	۱۳۲۵۴	۲۳۹۷	۷۲۶	۷۶	۱ تا ۶۵ ۷۹ تا ۸۹	زخرف - الف) جدال توحیدی	۴۳	۰۹۲
	۱۳۴۲۸	۲۴۱۶	۱۷۴	۱۹	۱-۲-۳-۷-۸	احزاب - الف) آیات کلی زمینه قبلی	۳۳	۰۹۳
	۱۳۵۲۸	۲۴۲۶	۱۰۰	۱۰	۱ تا ۱۰	انبیاء - ده آیه اول	۲۱	۰۹۴-۱
سال ششم بعثت (تا ۱۷۱۶۴ کلمه)	۱۴۵۷۲	۲۵۲۹	۱۰۴۴	۱۰۳	۱۱ تا ۱۱۲	انبیاء - بقیه سوره	۲۱	۰۹۴-۲
	۱۴۸۴۸	۲۵۵۷	۲۷۶	۲۸	۱ تا ۲۸	جن - تمام سوره	۷۲	۰۹۵
	۱۴۸۹۶	۲۵۶۲	۴۸	۵	۳۷ تا ۴۱	نبأ - ب) تنذیر قیامت	۷۸	۰۹۶
	۱۴۹۴۸	۲۵۶۷	۵۲	۵	۸ تا ۱۱	بروج - ب) توضیح	۸۵	۰۹۷
	۱۵۶۰۸	۲۶۳۳	۶۶۰	۶۶	۱ تا ۳۴ ۴۲ تا ۷۵ (بجز ۱۶ کلمه از آیه ۵۹)	مریم - الف) ولادت یحیی و مریم و مسیح	۱۹	۰۹۸
	۱۵۶۹۸	۲۶۴۲	۹۰	۹	۱ تا ۹	یینه - تمام سوره	۹۸	۰۹۹
	۱۵۸۱۲	۲۶۵۲	۱۱۴	۱۰	۱ تا ۱۰	لقمان - الف) قرآن و مردم شناسی و توحید	۳۱	۱۰۰
	۱۶۱۲۲	۲۶۷۹	۳۱۰	۲۷	۱ تا ۲۶	روم - الف) ثلث اول	۳۰	۱۰۱
	۱۶۹۹۲	۲۷۵۶	۸۷۰	۷۷	۱ تا ۷۷	فرقان - تمام سوره	۲۵	۱۰۲
۱۷۱۶۵	۲۷۷۵	۱۷۵	۱۹	۵۵ تا ۷۳	طه - ب) سحره، سامری، آدم	۲۰	۱۰۳-۱	
سال هفتم بعثت (تا ۲۰۷۹۷ کلمه)	۱۷۹۲۷	۲۸۴۴	۷۶۰	۶۹	۷۴ تا ۱۳۵	طه - بقیه سوره	۲۰	۱۰۳-۲
	۱۸۲۵۷	۲۸۷۴	۳۳۰	۳۰	۱ تا ۳۰	ملک - تمام سوره	۶۷	۱۰۴
	۱۸۳۸۵	۲۸۸۵	۱۲۸	۱۱	۴۳ تا ۵۲	ابراهیم - ب) تنذیر و توصیف آخرت	۱۴	۱۰۵
	۱۸۴۷۴	۲۸۹۳	۸۹	۸	۳۵ تا ۴۱ (۱۶ کلمه از آیه ۵۹)	مریم - توضیحات راجع به حضرت عیسی	۱۹	۱۰۶
	۱۹۳۴۲	۲۹۶۶	۸۶۸	۷۳	۱ تا ۳۴ ۴۳ تا ۶۶ ۱۰۰ تا ۱۰۷ ۱۲۱ تا ۱۲۹	نحل - الف) توحیدی، تربیتی، وحدت	۱۶	۱۰۷

ادامه جدول ۱۴- ترتیب نزول گروه آیات سوره‌ها و جمع آیات و کلمات نازلۀ تا آن زمان

سال نزول	جمع تجمعی		تعداد		سوره‌ها		شماره رسمی	شماره ردیف نزول
					گروه آیات همزمان			
	کلمات	آیات	کلمات	آیات	شماره آیات	عنوان و موضوع گروه		
	۲۰۰۲۵	۳۰۲۴	۶۸۳	۵۸	۱ تا ۷ ۵۹ تا ۱۱۰	کهف - الف) ذوالقرنین، لقاء پروردگار	۱۸	۱۰۸
	۲۰۴۶۱	۳۰۶۱	۴۳۶	۳۷	۱ تا ۱۹ الف ۱۴۸ تا ۱۵۲ ۱۵۴ تا ۱۵۸ ۲۰۰ تا ۲۰۵ ۲۴۵ تا ۲۴۶	بقره - الف) مردم‌شناسی و جهاد	۲	۱۰۹
	۲۰۷۹۲	۳۰۸۷	۳۳۱	۲۶	۱ تا ۲۶	سجده - ۲۶ آیه اول	۳۲	۱۱۰-۱
سال هشتم بعثت (تا ۴۲۹ ۲۴ کلمه)	۲۰۸۳۱	۳۰۹۱	۳۹	۴	۲۷ تا ۳۰	سجده - بقیه سوره	۳۲	۱۱۰-۲
	۲۰۸۷۹	۳۰۹۵	۴۸	۴	۳۱ تا ۳۴	مدثر - د) توضیح فرشتگان	۷۴	۱۱۱
	۲۱۷۸۰	۳۱۶۶	۹۰۱	۷۱	۹ تا ۵۴ ۶۳ تا ۶۷ ۷۳ تا ۸۳ ۱۰۳ تا ۱۱۱	اسراء - الف) معرفی و تربیتی تذکر آخرت موسی و فرعون	۱۷	۱۱۲
	۲۱۹۵۴	۳۱۸۰	۱۷۴	۱۴	۱ تا ۶ ۵۴ تا ۶۲	مؤمن - الف) بخشش و یاری خدا و تکذیب مشرکین	۴۰	۱۱۳
	۲۳۰۷۹	۳۲۷۴	۱۱۲۵	۹۴	۱ تا ۹۵	نمل - تمام سوره	۲۷	۱۱۴
	۲۳۳۴۲	۳۲۹۶	۲۶۳	۲۲	۳۰ تا ۳۸ ۵۴ تا ۶۶	زمر - الف) مرگ، آخرت، توبه	۳۹	۱۱۵
	۲۳۸۱۸	۳۳۳۱	۴۷۶	۳۵	۱ تا ۳۶	جاثیه - تمام سوره	۴۵	۱۱۶
	۲۴۰۵۹	۳۳۴۹	۲۴۱	۱۸	۱ تا ۱۸	تغابن - تمام سوره	۶۴	۱۱۷
	۲۴۴۳۰	۳۳۷۴	۳۷۱	۲۵	۱ تا ۲۴	هود - ۲۴ آیه اول	۱۱	۱۱۸-۱
سال نهم بعثت (تا ۲۸۰۶۱ کلمه)	۲۵۹۴۸	۳۴۷۶	۱۵۱۸	۱۰۲	۲۵ تا ۱۲۳	هود - بقیه سوره	۱۱	۱۱۸-۲
	۲۶۳۷۳	۳۵۰۶	۴۲۵	۳۰	۸ تا ۳۸	فصلت - ب) تجلیل خدا، تنذیر، تربیت، معرفت	۴۱	۱۱۹
	۲۶۸۶۴	۳۵۳۹	۴۹۱	۳۳	۲۷ تا ۶۰	روم - ب) دو ثلث آخر	۳۰	۱۲۰
	۲۷۲۵۵	۳۵۶۶	۳۹۱	۲۷	۱ تا ۸ ۸۴ تا ۱۰۲	اسراء - ب) بنی اسرائیل و وحی و معرفت	۱۷	۱۲۱
	۲۸۰۶۰	۳۶۲۲	۸۰۵	۵۶	۵۷ تا ۱۱۱	اعراف - الف) بحث و برخورد با پیغمبران	۷	۱۲۲-۱

ادامه جدول ۱۴- ترتیب نزول گروه آیات سوره‌ها و جمع آیات و کلمات نازلۀ تا آن زمان

سال نزول	جمع تجمعی		تعداد		سوره‌ها		شماره ردیف نزول	
					شماره آیات	عنوان و موضوع گروه		
	کلمات	آیات	کلمات	آیات				گروه آیات همزمان
سال دهم بعثت (تا ۶۹۳ کلمه)	۲۹۱۲۹	۳۶۹۷	۱۰۶۹	۷۵	۱۱۲ تا ۱۵۴ ۱۷۶ تا ۲۰۵	اعراف- الف) بحث انبیاء با امم گذشته	۷	۱۲۲-۲
	۲۹۳۱۱	۳۷۰۹	۱۸۲	۱۲	۴۵ تا ۵۶	نور- ج) مردم‌شناسی	۲۴	۱۲۳
	۲۹۸۷۷	۳۷۴۸	۵۶۶	۳۹	۱۸ تا ۳۰ ۴۳ تا ۶۸	حج- الف) توحید و تنذیر، جدال با مشرکین، اعلام حج بر ابراهیم	۲۲	۱۲۴
	۳۰۶۶۲	۳۸۰۰	۷۸۵	۵۲	۱ تا ۳۰ ۷۴ تا ۸۲ ۱۰۵ تا ۱۱۷	انعام- الف) تعلیم و جدال توحیدی مکاشفه حضرت ابراهیم	۶	۱۲۵
	۳۱۶۲۷	۳۸۶۸	۹۶۵	۶۸	۱ تا ۶۹	عنکبوت- تمام سوره	۲۹	۱۲۶
	۳۱۶۹۸	۳۸۷۲	۷۱	۴	۱۰ تا ۱۲	سبأ- ب) داود و سبأ، توحید و نبوت	۳۴	۱۲۷-۱
سال یازدهم بعثت (تا ۳۲۵ کلمه)	۳۲۳۲۴	۳۹۱۴	۶۲۶	۴۲	۱۳ تا ۵۴	سبأ- بقیه آیات	۳۴	۱۲۷-۲
	۳۲۸۹۷	۳۹۵۲	۵۵۵	۳۸	۷۲ تا ۱۰۹	یونس- ب) انبیاء امم گذشته	۱۰	۱۲۸
	۳۴۶۲۶	۴۰۶۴	۱۷۴۷	۱۱۲	۱ تا ۱۱۱	یوسف- تمام سوره	۱۲	۱۲۹
	۳۵۳۲۰	۴۱۰۸	۶۹۴	۴۴	۱ تا ۴۴	قصص- الف) داستان طولانی موسی	۲۸	۱۳۰-۱
سال دوازدهم بعثت (تا ۳۸۹۵۸ کلمه)	۳۵۸۳۰	۴۱۴۳	۵۱۰	۳۵	۴۵ تا ۷۵ ۸۵ تا ۸۸	قصص- آیات ۴۵ تا ۷۵ و ۸۵ تا ۸۸	۲۸	۱۳۰-۲
	۳۵۹۰۱	۴۱۴۴	۷۷	۱	۲۰	مزمّل- ب) آیه آخر	۷۳	۱۳۱
	۳۶۹۳۸	۴۲۱۲	۱۰۳۱	۶۸	۷ تا ۵۳ ۶۳ تا ۸۵	مؤمن- ب) مؤمن آل فرعون، توصیف خدا و تنذیر مشرکین	۴۰	۱۳۲
	۳۷۰۷۵	۴۲۲۱	۱۳۷	۹	۲۳ ۲۶ تا ۳۳	نجم- ب) توضیح و توییح مشرکین	۵۳	۱۳۳
	۳۷۱۶۳	۴۲۲۵	۸۸	۴	۲۵ تا ۲۸	ص- ج) الحاقی تربیتی و توحیدی	۳۸	۱۳۴

ادامه جدول ۱۴- ترتیب نزول گروه آیات سوره‌ها و جمع آیات و کلمات نازلۀ تا آن زمان

سال نزول	جمع تجمعی		تعداد		سوره‌ها		شماره رسمی	شماره ردیف نزول
					گروه آیات همزمان			
	کلمات	آیات	کلمات	آیات	شماره آیات	عنوان و موضوع گروه		
سال نزول	۳۷۶۴۴	۴۲۵۶	۴۸۱	۳۱	۵۸ تا ۲۸	کهف - ب) دو باغ، زندگی دنیا و قیامت تا: قرآن، رسالت و هلاکت	۱۸	۱۳۵
	۳۸۰۶۹	۴۲۸۰	۴۲۵	۲۴	۳۴ تا ۱۱	لقمان - ب) حکمت و معرفت	۳۱	۱۳۶
	۳۸۷۱۷	۴۳۲۲	۶۴۸	۴۲	۴۲ تا ۱ منهای ۳۶ و ۳۷	ابراهیم - الف) رسالت و توحید و تنذیر، دعای ابراهیم	۱۴	۱۳۷
	۳۸۹۷۲	۴۳۳۶	۲۵۵	۱۴	۱ تا ۱۴	شوری - ۱۴ آیه اول	۴۲	۱۳۸-۱
سال سیزدهم بعثت (سال اول هجرت) (تا ۴۲۵۹۰ کلمه)	۳۹۵۶۳	۴۳۷۵	۵۹۱	۳۹	۵۳ تا ۱۵	شوری - بقیه آیات	۴۲	۱۳۸-۲
	۳۹۸۱۸	۴۳۹۱	۲۵۵	۱۶	۳۷ تا ۲۸ ۱۹۱ تا ۱۸۶	بقره - ب) خلقت آدم، حکم جنگ	۲	۱۳۹
	۴۰۴۲۸	۴۴۲۹	۶۱۰	۳۸	۴۵ تا ۴ (منهای ۱۳ تا ۹ و قسمتی از ۱۹)	فاطر - الف) آیات اولیه	۳۵	۱۴۰
	۴۱۱۷۱	۴۴۷۴	۷۴۳	۴۵	۲۹ تا ۱ ۵۳ تا ۳۹	زمر - ب) توحیدی، تنذیر، توصیف قرآن	۳۹	۱۴۱
	۴۱۷۰۴	۴۵۱۲	۵۳۳	۳۸		محمد - تمام سوره	۴۷	۱۴۲
	۴۲۵۹۶	۴۵۷۲	۸۹۲	۶۰	۶۰ تا ۱	انفال - ۶۰ آیه اول	۸	۱۴۳-۱
سال دوم هجرت (تا ۴۶۲۲۲ کلمه)	۴۲۹۰۹	۴۵۸۹	۳۱۳	۱۷	۷۶ تا ۶۱	انفال - بقیه آیات	۸	۱۴۳-۲
	۴۳۱۲۸	۴۶۰۳	۲۱۹	۱۴	۱۴ تا ۱	صف - تمام سوره	۶۱	۱۴۴
	۴۳۴۱۰	۴۶۱۹	۲۸۲	۱۶	۵۴ تا ۳۹	فصلت - ج) استدلال قیامت، قرآن و توحید	۴۱	۱۴۵
	۴۳۶۳۰	۴۶۳۲	۲۲۰	۱۳	۶۲ تا ۵۵ ۷۲ تا ۶۸	اسراء - ج) اخلاقی، توحید و نبوت	۱۷	۱۴۶
	۴۳۸۷۰	۴۶۴۷	۲۴۰	۱۵	۱۳ تا ۱ ۲۷ تا ۲۶	احقاف - الف) توحید و نبوت و استقامت	۴۶	۱۴۷

ادامه جدول ۱۴- ترتیب نزول گروه آیات سوره‌ها و جمع آیات و کلمات نازلۀ تا آن زمان

سال نزول	جمع تجمعی		تعداد		سوره‌ها		شماره رسمی	شماره نزول
					گروه آیات همزمان			
	کلمات	آیات	کلمات	آیات	شماره آیات	عنوان و موضوع گروه		
	۴۴۶۲۴	۴۶۹۳	۷۵۴	۴۶	۳۵ تا ۴۲ ۶۷ تا ۹۱ الف ۱۰۸ تا ۱۲۰	نحل - ب) جدال توحیدی و تشریحی نعم الهی و تقویت روحی	۱۶	۱۴۸
	۴۴۹۶۵	۴۷۱۳	۳۴۱	۲۰	۱۰ تا ۱۴ ۲۳ تا ۲۹ ۳۷ تا ۴۴	مائده - الف) انضباطی و داستانی و تشریحی	۵	۱۴۹
	۴۵۱۳۷	۴۷۲۴	۱۷۲	۱۱	۱ تا ۱۱	جمعه - تمام سوره	۶۲	۱۵۰
	۴۶۲۲۷	۴۷۸۹	۱۰۹۰	۶۵	۳۰ تا ۹۳	آل عمران - الف) ولادت مریم و یحیی و مسیح، اهل کتاب، جنگ احد، تشریحی	۳	۱۵۱-۱
سال سوم هجرت (تا ۴۹/۸۵۴ کلمه)	۴۷۶۴۱	۴۸۷۳	۱۴۱۴	۸۴	۹۴ تا ۱۷۶	آل عمران - آیات ۹۴ تا ۱۷۶	۳	۱۵۱-۲
	۴۷۸۱۱	۴۸۸۴	۱۷۰	۱۱	۱ تا ۱۱	منافقون - تمام سوره	۶۳	۱۵۲
	۴۸۵۰۵	۴۹۲۳	۶۹۴	۳۹	۱ تا ۱۷ ۳۱ تا ۴۲ ۶۹ تا ۷۷	حج - ب) توحید، قیامت، عبادت	۲۲	۱۵۳
	۴۹۴۲۰	۴۹۷۵	۹۱۵	۵۲	۱ تا ۲۹ ۱۷۷ تا ۲۰۰	آل عمران - ب) مردم شناسی	۳	۱۵۴
	۴۹۸۴۱	۵۰۰۶	۴۲۱	۳۱	۱ تا ۳۰	اعراف - ب) خلقت آدم، قیامت، توحید	۷	۱۵۵-۱
سال چهارم هجرت (تا ۵۳/۴۸۶ کلمه)	۵۰۸۰۸	۵۰۵۴	۹۶۷	۴۸	۳۱ تا ۵۶ ۱۵۵ تا ۱۷۵	اعراف - آیات ۳۱ تا ۵۶ و ۱۵۵ تا ۱۷۵	۷	۱۵۵-۲
	۵۱۲۴۱	۵۰۷۸	۴۳۳	۲۴	۱ تا ۲۴	حشر - تمام سوره	۵۹	۱۵۶
	۵۱۳۹۸	۵۰۸۷	۱۵۷	۹	۶۷ تا ۷۵	زمر - ج) توصیف قیامت و تقسیم مردم	۳۹	۱۵۷
	۵۱۵۵۹	۵۰۹۶	۱۶۱	۹	۱ تا ۹	سبأ - الف) توحید و نبوت	۳۴	۱۵۸
	۵۲۱۴۶	۵۱۲۹	۵۸۷	۳۳	۳۸ تا ۷۱	توبه - ب) منافقین	۹	۱۵۹
	۵۳۳۶۹	۵۲۰۰	۱۲۲۳	۷۱	۱ تا ۷۱	یونس - الف) استدلال توحید و نبوت	۱۰	۱۶۰

ادامه جدول ۱۴- ترتیب نزول گروه آیات سوره‌ها و جمع آیات و کلمات نازلۀ تا آن زمان

سال نزول	جمع تجمعی		تعداد		سوره‌ها		شماره ردیف نزول	
					شماره رسمی	گروه آیات همزمان		
	کلمات	آیات	کلمات	آیات		شماره آیات		عنوان و موضوع گروه
	۵۳۴۸۲	۵۲۰۸	۱۱۳	۸	۱ تا ۸	حدید- ۸ آیه اول سوره	۵۷	۱۶۱-۱
	۵۳۹۳۳	۵۲۲۹	۴۵۱	۲۱	۹ تا ۲۹	حدید- بقیه آیات	۵۷	۱۶۱-۲
سال پنجم هجرت (تا ۱۱۹ ۵۷ کلمه)	۵۴۰۹۷	۵۲۳۸	۱۶۴	۹	۹۱ تا ۹۹	نحل - ج)	۱۶	۱۶۲
	۵۴۶۸۲	۵۲۷۱	۵۸۵	۳۳	۱ تا ۳۳	نور - الف) آیات افک	۲۴	۱۶۳
	۵۶۷۸۸	۵۳۸۵	۲۱۰۶	۱۱۴	۳۸ تا ۱۴۷	بقره - ج) بنی اسرائیل، ابراهیم، قبله	۲	۱۶۴
	۵۷۱۱۱	۵۴۰۲	۳۲۳	۱۷	۴ تا ۶ ۹ تا ۲۲	احزاب - ب) آیات مدنی	۳۳	۱۶۵-۱
	۵۷۷۵۷	۵۴۳۷	۶۴۶	۳۵	۲۳ تا ۴۰ ۴۸ تا ۵۲ ۵۶ تا ۶۲ ۶۹ تا ۷۳	احزاب - بقیه آیات	۳۳	۱۶۵-۲
سال ششم هجرت (تا ۶۰ ۷۵۱ کلمه)	۵۸۱۲۴	۵۴۹۴	۱۰۶۷	۵۷	۴۷ تا ۶۰ ۱۳۰ تا ۱۴۸ ۱۴۹ تا ۱۷۴	نساء - ب) اهل کتاب، مردم شناسی	۴	۱۶۶
	۶۰۵۳۲	۵۵۸۸	۱۷۰۸	۹۴	۳۱ تا ۷۳ ۸۳ تا ۱۰۴ ۱۱۸ تا ۱۳۴ ۱۵۵ تا ۱۶۵	انعام - ب) جدال توحیدی، نبوت، تشریحی	۶	۱۶۷
	۶۰۷۵۰	۵۶۰۰	۲۱۸	۱۲	۱ تا ۱۲	رعد - ۱۲ آیه اول	۱۳	۱۶۸-۱
سال هفتم هجرت (تا ۶۴ ۳۸۳ کلمه)	۶۱۳۷۳	۵۶۳۱	۶۲۳	۳۱	۱۳ تا ۴۳	رعد - بقیه آیات	۱۳	۱۶۸-۲
	۶۲۵۰۶	۵۶۹۰	۱۱۳۳	۵۹	۷۲ تا ۱۳۰	توبه - ج) منافقین، مؤمنین، کفار	۹	۱۶۹
	۶۳۰۵۸	۵۷۱۹	۵۵۲	۲۹	۱ تا ۲۹	فتح - تمام سوره	۴۸	۱۷۰
	۶۳۱۵۵	۵۷۲۴	۹۷	۵	۸ تا ۱۲	طلاق - ب) تنذیر و توحید	۶۵	۱۷۱
	۶۳۸۶۰	۵۷۶۰	۷۰۵	۳۶	۵۶ تا ۸۸	مائده - ب) روابط با اهل کتاب	۵	۱۷۲
	۶۴۱۹۲	۵۷۷۸	۳۳۲	۱۸	۱ تا ۱۸	حجرات - تمام سوره	۴۹	۱۷۳
	۶۴۳۷۶	۵۷۸۷	۱۸۴	۹	۷۶ تا ۸۴	قصص - ج) داستان قارون	۲۸	۱۷۴
سال هشتم هجرت (تا ۶۸ ۱۵۰ کلمه)	۶۶۵۹۷	۵۸۹۷	۲۲۲۱	۱۱۰	۱ تا ۴۵ ۶۱ تا ۱۲۵	نساء - الف) تشریحی و جهاد و مردم شناسی	۴	۱۷۵
	۶۶۹۶۹	۵۹۱۷	۳۷۲	۲۰	۸ تا ۲۷	کهف - ج) داستان اصحاب کهف	۱۸	۱۷۶

ادامه جدول ۱۴- ترتیب نزول گروه آیات سوره‌ها و جمع آیات و کلمات نازله تا آن زمان

سال نزول	جمع تجمعی		تعداد		سوره‌ها		شماره نزول	شماره در سوره
	کلمات	آیات	کلمات	آیات	گروه آیات همزمان			
					عنوان و موضوع گروه	شماره آیات		
سال نزول	۶۷۶۷۹	۵۹۵۴	۷۱۰	۳۷	۱ تا ۳۷	توبه - الف) آیات برائت	۹	۱۷۷
	۶۸۰۰۵	۵۹۷۰	۳۲۶	۱۶	۱۴ تا ۲۵ ۲۸ تا ۳۱	احقاف - ب) والدین، احقاف، جن‌ها، تندیرو تقویت	۴ ۶	۱۷۸-۱
سال نهم هجرت (تا ۶۴۷ کلمه)	۶۸۰۶۹	۵۹۷۳	۶۴	۳	۳۲ تا ۳۵	احقاف - بقیه آیات	۴ ۶	۱۷۸-۲
	۶۸۰۸۸	۵۹۷۴	۱۹	۱	۱ تا ۳	نصر - تمام سوره	۱ ۱۰	۱۷۹
	۶۸۱۳۵	۵۹۷۶	۴۷	۲	۶ و ۳۶	ابراهیم - ج) آیات تکمیلی	۱ ۴	۱۸۰
	۶۸۶۰۱	۵۹۹۷	۴۶۶	۲۱	۱ تا ۲۳	مجادله - تمام سوره	۵ ۸	۱۸۱
	۶۹۴۸۹	۶۰۳۷	۸۸۸	۴۰	۳۰ تا ۳۶ ۸۹ تا ۱۲۰	مائده - ج) داستان و تشریحی، مائده	۵	۱۸۲
	۷۱۶۴۴	۶۱۳۳	۲۱۵۵	۹۶	۱۹ب تا ۲۷ ۱۵۳ ۱۶۰ تا ۱۸۵ ۱۹۲ تا ۱۹۹ ۲۰۶ تا ۲۴۳ ۲۵۵ ۲۶۳ تا ۲۷۴	بقره - د) تندیرو تیشیر، ایمانی و تشریحی بلند	۲	۱۸۳-۱
	۷۱۹۷۴	۶۱۴۴	۳۳۰	۱۱	۲۷۵ تا ۲۸۳	بقره - د) بقیه آیات	۲	۱۸۳-۲
سال دهم هجرت (تا ۷۵۲۸۰ کلمه)	۷۲۳۰۷	۶۱۵۷	۳۳۳	۱۳	۱ تا ۱۳	ممتحنه - تمام سوره	۶ ۰	۱۸۴
	۷۲۴۴۷	۶۱۶۳	۱۴۰	۶	۱ تا ۳ ۹ و ۱۳ (۲۳ کلمه از آیه ۱۹)	فاطر - آیات مدنی	۳ ۵	۱۸۵
	۷۲۶۹۴	۶۱۷۵	۲۴۷	۱۲	۱ تا ۱۲	تحریم - تمام سوره	۶ ۶	۱۸۶
	۷۳۱۶۶	۶۱۹۴	۴۷۲	۱۹	۱۳۵ تا ۱۵۴	انعام - ج) جدال تشریحی	۶	۱۸۷
	۷۳۳۵۲	۶۲۰۱	۱۸۶	۷	۱ تا ۷	طلاق - الف) تشریحی طلاق	۶ ۵	۱۸۸

ادامه جدول ۱۴- ترتیب نزول گروه آیات سوره‌ها و جمع آیات و کلمات نازلۀ تا آن زمان

سال نزول	جمع تجمعی		تعداد		سوره‌ها		شماره ردیف نزول	
	کلمات	آیات	کلمات	آیات	گروه آیات همزمان			
					عنوان و موضوع گروه	شماره آیات		
سال نزول	۷۳۷۴۷	۶۲۱۲	۳۹۵	۱۱	۱۷۵ و ۴۶ ۱۲۶ تا ۱۲۹ الحاقی به (۴-۳ و ۷-۶ و ۱۲ و ۱۳ تا ۱۶ و ۲۹-۳۰)	نساء- ج) تشریحی و بعدی	۴	۱۸۹
	۷۴۲۶۵	۶۲۳۱	۵۱۸	۱۹	۴۴ تا ۳۴ ۶۴ تا ۵۷	نور- ب) ایمانی و تشریحی بلند	۲	۱۹۰
	۷۴۸۱۳	۶۲۴۹	۵۴۸	۱۸	۲۲ تا ۱۵ ۵۵ تا ۴۵	مائده- د) اهل کتاب	۵	۱۹۱
	۷۵۲۶۵	۶۲۶۲	۴۵۲	۱۳	۱۵۹ و ۲۴۴ و ۲۴۷ تا ۲۵۴ و ۲۵۶ تا ۲۵۹	بقره- ه) آیات بلند اهل کتاب و ایمانی	۲	۱۹۲-۱
سال یازدهم هجرت (سال رحلت) (تا ۷۵۸۸۵ کلمه)	۷۵۵۱۱	۶۲۶۸	۲۴۶	۶	۲۶۰ تا ۲۶۲ و ۲۸۴ تا ۲۸۶	بقره- ه) بقیه آیات بلند اهل کتاب و ایمانی	۲	۱۹۲-۲
	۷۵۶۱۸	۶۲۷۱	۱۰۷	۳	۵۵ تا ۵۳	احزاب- ج) تکمیلی و بعدی	۳	۱۹۳
	۷۵۸۸۵	۶۲۷۷	۲۶۷	۶	۱ تا ۹	مائده- ه) تشریحی بلند	۵	۱۹۴

۲۲- گذرگاه‌های اجباری یا احتمالی تنزیل

سوره‌ها یا آیات تاریخدار و با شأن نزول معین که سال وحی آنها با تقریب کافی قابل تعیین است، گذرگاه‌های احتمالی تنزیل محسوب می‌شوند.

چند گذرگاه اجباری هم داریم که تکلیفش معلوم است:

۱- آغاز وحی که به روایت مورد قبول شیعه در ۲۷ ماه رجب یعنی پنج ماه به آخر سال اول بعثت مانده رخ داده است (۶۱۰ میلادی).

۲- هجرت از مکه به مدینه که در اول ربیع‌الاول یعنی ابتدای سومین ماه سال ۱۳ بعثت (۶۲۲ میلادی) واقع شده است.

۳- پایان وحی یا رحلت رسول اکرم که در ۲۸ صفر یا دومین ماه بعد از سال دهم هجرت به وقوع پیوسته است.

اما از گذرگاه‌های احتمالی یا وقایع و قرائنی که نزول پاره‌ای از آیات یا سوره را مقارن آنها گرفته‌اند و می‌توان به‌عنوان نشانه (Repère) تلقی کرد، موارد زیر قابل ذکر است:

۱- اسلام آوردن عمر در سال چهارم بعثت بوده و دیده است که در خانه خواهرش، سوره طه (۲۰) را می‌خواند. بنابراین سوره طه مقارن یا کمی قبل از این واقعه بوده است. ما طول مختصات اولین گروه سوره طه (۲۰) یعنی تاریخ نزول آن را با تقریب یکساله بین ۲/۷۵ سال تا ۳/۷۵ سال می‌گیریم (یعنی از سه ماه مانده به آخر سال سوم بعثت تا ۹ ماه گذشته از سال چهارم بعثت). عرض مختصات نقطه معرف سوره طه (۲۰) (گروه الف) بنا به جدول ۱۴ (شماره ردیف نزول ۸۰) مابین ۸'۲۶۶ و ۸'۶۳۹ است. به‌طور خلاصه گروه الف سوره طه (۲۰) را به‌جای آنکه به‌وسیله یک نقطه هندسی بدون ابعاد در صفحه مختصات بشناسیم، در داخل یک مربع مستطیل کوچک به‌طول ۲/۷۵ تا ۳/۷۵ و به‌عرض ۸'۲۶۶ تا ۸'۶۳۹ نمایش می‌دهیم.

۲- آیات ابتدای سوره ص (۳۸) (گروه الف) را می‌گویند بلافاصله بعد از اسلام آوردن عمر نازل شده است. بنابراین مختصه طولی آن را از ۳/۲۵ تا ۴/۲۵ می‌گیریم که سه ربع آخر سال چهارم بعثت و یک ربع اول سال پنجم بعثت را می‌پوشاند. مختصه عرضی از روی تعداد کلمات نازل شده تا قبل از این سوره و در پایان سوره معلوم می‌شود (۹۹۱۴ تا ۱۰۴۱۱).

۳- آیات اول سوره مریم (۱۹) را یک واقعه یا نشانه تاریخی مشخص کرده است. این آیات را جعفر ابن ابیطالب - سرکرده دسته دوم مهاجرین به حبشه - برای نجاشی^۱ قرائت کرده است. و از طرف دیگر مهاجرت اول به حبشه در سال چهارم بعثت صورت گرفته است و اگر مهاجرت دوم را یکسال بعد از اولی بگیریم، می‌توانیم حدس بزنیم که نزول آیات ابتدای سوره مریم (۱۹) مقارن یا ماقبل سال پنجم بوده است. مختصه طولی سوره مریم (۱۹) را با یکسال تقریب احتیاطی، مابین ۴/۵ تا ۵/۵ می‌گیریم.

۱. نجاشی، نام پادشاه عیسوی حبشه در آن عصر و زمان بوده است (ب.ف.ب).

- ۱۶۰ _____ مجموعه آثار (۱۲)، سیر تحول قرآن (۱)
- ۴ - آیات ابتدای سوره روم (۳۰) (گروه الف) بعد از آخرین غلبه ایران بر روم، در سال‌های ۶۱۵ تا ۶۱۶ میلادی یعنی ۶ تا ۷ سال مانده به هجرت، نازل شده است. پس طول احتمالی آن از ۵/۲۵ تا ۶/۲۵ به دست می‌آید.
- ۵ - معروف است که آیه ۳۹ سوره انفال (۸) «وَقَاتِلُوهُمْ حَتَّى لَا تَكُونَ فِئْتَةً»^۱ در سال خیلی نزدیک به هجرت نازل شده است و قسمت عمده سوره انفال (۸) در سال ۲ هجرت بوده است: ۰/۵ تا ۱/۵ هجرت.
- ۶ - دوره نزول سوره آل عمران (۳)، کلاً سال‌های سوم و چهارم پس از هجرت است. آیات ۱۱۲ تا ۱۲۴ (واقع در گروه الف) مربوط به جنگ احد است که در ماه شوال (ماه دهم) از سال سوم هجری نازل شده است و آیات ۳۷ تا ۵۶ (گروه الف) مربوط به حضرت مریم (س) و حضرت مسیح (ع) است که به عقیده بلاشر، بین سال‌های دوم و سوم هجری (۶۲۴ و ۶۲۵ میلادی) نازل شده است. بنابراین، برای گروه الف سوره آل عمران (۳)، طول ۲ تا ۲/۷۵ و برای گروه ب، طول ۲/۷۵ تا ۳/۷۵ را قائل می‌شویم.
- ۷ - سوره حشر (۵۹) که اشارات متعدد به یهودیان بنی‌نضیر و منافقین و وقایع سال چهارم هجرت دارد، به احتمال قوی در سال چهارم نازل شده است. طول آن را ۳ تا ۴ می‌گیریم.
- ۸ - حادثه عایشه در مراجعت از جنگ بنی‌مصطلق (نوامبر ۶۲۰ به قول بلاشر) یعنی اواخر سال چهارم، پیش آمده است. به این ترتیب طول گروه الف سوره نور (۲۴) (آیات افک) را می‌توانیم ۳/۷۵ تا ۴/۷۵ بدانیم.
- ۹ - سوره احزاب (۳۳) در باره وقایع اواخر سال پنجم تا اواخر سال هفتم هجری نازل شده است و به نظر بلاشر، از بهار ۶۲۷ میلادی و طی ماه‌های بعد از آن می‌باشد. بنابراین طول مختصاتی آن را از ۴/۷۵ تا ۶ در نظر می‌گیریم.
- ۱۰ - آیه ۲۷ سوره فتح (۴۸) راجع به خوابی است که حضرت رسول (ص) در سال ۶ هجری دیده‌اند و سوره فتح (۴۸) در سال ششم نازل شده است. همچنین آیات ۱۸ تا ۲۴ این سوره به پیمان حدیبیه اشاره دارد که در بهار سال ۶۲۸ میلادی اتفاق افتاده است. پس حدود طول این سوره، ۵/۷۵ تا ۶/۷۵ می‌شود.
- ۱۱ - ابلاغ آیات برائت سوره توبه (۹) در سال ۹ هجری به عمل آمده است، یعنی حدود طول آن ۷/۵ تا ۸/۵ می‌شود.

۱. انفال (۸) / ۳۹: با آن‌ها بجنگید تا فتنه برچیده شود....

پس به طور خلاصه حدود طول و عرض گذرگاه‌های اجباری و احتمالی تنزیل به شرح زیر به دست می‌آید:

حدود مختصه عرضی یا فاصله کلماتی	حدود مختصه طولی یا فاصله زمانی	سوره یا گروه
۰	از بعثت ۰/۵۸۳ «بعثت»	علق (۹۶)*
۸۶۳۹ تا ۸۲۶۶	از بعثت ۳/۷۵ تا ۲/۷۵	طه (۲۰) - الف)
۱۰۴۱۱ تا ۹۹۱۴	از بعثت ۴/۲۵ تا ۳/۲۵	ص (۳۸) - الف)
۱۵۶۰۸ تا ۱۴۹۴۸	از بعثت ۵/۵ تا ۴/۵	مریم (۱۹) - الف)
۱۶۱۲۲ تا ۱۵۸۱۲	از بعثت ۶/۲۵ تا ۵/۲۵	روم (۳۰) - الف)
۳۹۵۶۳	از بعثت ۱۲/۱۶۷ «هجرت»	شوری (۴۲)، بقره -
۴۲۹۰۹ تا ۴۱۷۰۴	از هجرت ۱/۵ تا ۰/۵	ب)*
۴۶۲۲۷ تا ۴۵۱۳۷	از هجرت ۲/۷۵ تا ۲	انفال (۸)
۴۹۴۲۰ تا ۴۸۵۰۵	از هجرت ۳/۷۵ تا ۲/۷۵	آل عمران (۳) -
۵۱۲۴۱ تا ۵۰۸۰۸	از هجرت ۴ تا ۳	الف)
۵۴۶۸۲ تا ۵۴۰۹۷	از هجرت ۴/۷۵ تا ۳/۷۵	آل عمران (۳) - ب)
۵۷۷۵۷ تا ۵۶۷۸۸	از هجرت ۶ تا ۴/۷۵	حشر (۵۹)
۶۳۰۵۸ تا ۶۲۵۰۶	از هجرت ۶/۷۵ تا ۵/۷۵	نور (۲۴) - الف)
۶۷۶۷۹ تا ۶۶۹۶۹	از هجرت ۸/۵ تا ۷/۵	احزاب (۳۳) - ب)
۷۵۸۸۵	از هجرت ۱۰/۰ «و حلت»	فتح (۴۸)
		توبه (۹) - الف)
		مائده (۵) - ه)*

* گذرگاه‌های اجباری

۲۳- منحنی تنزیل (بر حسب کلمات)

با بردن طول و عرض‌های حساب شده فوق در صفحه مختصات، یک عده خانه‌های مستطیل شکل بر طبق شکل ۲۲ به دست آوردیم.

شکل ۲۲- در فایل مستقل آمده است. (صفحه ۱۶۳)

نکته جالب و عجیب - و ضمناً ساده‌کننده کار- این است که کلیه خانه‌های معرف سوره‌های تاریخدار، روی یک خط مورب تقریباً مستقیم قرار دارند! خط مستقیمی که نقطه «رحلت» یا پایان وحی را به نقطه «هجرت» وصل کرده با انحرافی ضعیف و اختلاف زمانی هشت ماهه به آغاز وحی یا مبدأ مختصات ب «بعثت» منتهی می‌شود (یا از آنجا عزیمت می‌کند).

خط رابط وصل‌کننده نقاط معرف گذرگاه‌های احتمالی تنزیل، همان منحنی معرف تنزیل مورد جستجو است. اگر این خط، منکسر نامنظم یا منحنی پیچ و خم‌داری می‌شد، کار ما دچار اشکال و احتمال تردید می‌گردید و نمی‌توانستیم با راحتی خیال، حکم کنیم که در فاصله دو گذرگاه، شکل مسیر چگونه است. ولی این سراسری و سادگی را می‌توان اولاً تأیید مجددی از فرضیات و محاسبات گذشته تلقی نمود و ثانیاً به شکل مسیر اطمینان پیدا کرده به سهولت سال‌های نزول کلیه گروه‌ها و سوره‌ها را تعیین نمود.

خانه‌های معرف سوره‌های تاریخدار، تماماً در سر راه منظم خط واصل سه گذرگاه اجباری تنزیل (آغاز یا بعثت (ب) - هجرت - رحلت) قرار گرفته‌اند و منحنی فرضی تنزیل از وسط اکثر آنها عبور می‌کند. فقط در مورد سوره‌های آل عمران و مریم و طه از گوشه و کنار رد می‌شود.

نظر به اینکه تاریخ وقایع بعد از هجرت روشن‌تر و مشخص‌تر می‌باشد، تعداد گذرگاه‌های احتمالی این دوران بیشتر از نشانه‌ها و جای‌های قبل از هجرت درآمده است و معذک تماماً روی یک خط قرار گرفته‌اند و با هم می‌خوانند^۱.

۱. دو سوره دیگر بعد از هجرت هستند که برای آنها نیز تاریخ نزول سراغ داده‌اند ولی ما در جدول مختصات و شکل ۲۲ به شکل نقطه چین رسم کرده‌ایم زیرا که خارج از امتداد مستقیم می‌افتند. یکی سوره منافقون (۶۳) است (که گفته‌اند از وقایع سال ۴ هجرت می‌باشد) و دیگر سوره نصر (۱۱۰) (که بعضی از مفسرین مقارن به سال ۱۰ هجرت دانسته‌اند).

عرض سوره منافقون (۶۳) در جدول ۱۴ عدد ۴۷۸۱۱ است و عرض سوره نصر (۱۱۰)، ۶۸۰۸۸ و هر دوی آنها در شکل ۲۲ در زیر خط تنزیل اتخاذی افتاده‌اند. حال ممکن است یا تاریخ‌های نقل شده صحیح نباشد (مثلاً اگر نزول سوره نصر (۱۱۰) را سال بعد از فتح مکه که در سال ۷ هجری بوده است و سوره منافقون (۶۳) را در سال ۳ بدانیم، محل‌ها در مسیر عمومی قرار می‌گیرد) و یا آنکه ارقام طول میناهای حساب شده ما که از متوسط گیری‌های احتمالی به دست آمده است، عامل اختلاف شده باشد.

ما امتداد متوسط مستقیمی را که برای گذرگاه‌های تنزیل بعد از هجرت^۱ به دست می‌آید ادامه داده همان را به عنوان منحنی تنزیل قبول می‌کنیم: (شکل ۲۳)

مثلاً اگر در مورد سوره تک آیه نصر (۱۱۰) که تعداد کلمات آن ۱۹ است رقم ۱۹ را به عوض طول متوسط طول غالب گرفته بودیم طول مبنای سوره به جای ۱۹ عدد ۲۳/۷۵ در می‌آمد و مختصه عرضی این ←

→ سوره در جدول ۱۴ به ۷۲۴۵۴ رسیده نقطه معرف آن درست روی خط مستقیم تنزیل کمی قبل از سوره مانده قرار می‌گرفت. سوره منافقون نیز اتفاقاً در جدول مقایسه‌ای شماره ۱۳ با حساب ما نود و هشتمین سوره در آمده بود ولی در فهرست‌های شهرستانی و بلاشر رتبه‌های ۱۰۵ و ۱۰۴ را احراز کرده از موارد استثنائی به‌شمار می‌رفت که فهرست پیشنهادی را در اقلیت قرار داده است ولی اگر بیایم ردیف ۱۰۱ را برای آن قائل شویم که حد وسط سه فهرست است این سوره بعد از سوره حدید و قبل از سوره نور افتاده عرض آن به حوالی ۵۴۰۰۰ کلمه می‌رسد و نقطه معرف روی خط تنزیل قرار می‌گیرد. همچنین است آیات قبله (بقره، گروه ج، آیات ۱۴۴ و ۱۴۵) که پیکتال می‌گوید در سال اول هجرت بوده و بلاشر می‌نویسد در رجب سال دوم نازل شده است در حالی که منحنی تنزیل حوالی سال پنجم هجرت را نشان می‌دهد.

با تحقیق و تطبیق‌های تاریخی بیشتر و حساب‌های آماری صحیح‌تر، قضاوت نهائی امکان‌پذیر خواهد بود. فعلاً ما به اعتبار قانون اکثریت موارد، همان خط مورب مستقیم محتمل‌تر را به عنوان منحنی تنزیل قبول می‌نماییم و باز تکرار می‌کنیم که اصولاً با اتخاذ فرضیه اولیه و استفاده از حساب‌های احتمالات آماری، هیچ‌گاه داعیه دقت صددرصد و صحت مطلق را نداشته‌ایم و از طرف دیگر حدود تاریخ‌های انتخاب شده برای نزول سوره‌ها و گروه‌های آیات قطعیت صریح ندارد.

۱. در کتب تاریخ و سیره و در بسیاری متون - از جمله کتاب حاضر - مشهور و معروف است که دوران رسالت پیغمبر اسلام، معادل ۲۳ سال، شامل ۱۳ سال دوران مکه (از بعثت تا هجرت) و ۱۰ سال دوران مدینه (از هجرت تا رحلت) می‌باشد و چنین متبادر به ذهن می‌شود که دوران رسالت ۲۳ سال تمام است! حال آنکه چنین نیست.

این تقویم تقریبی - با مسامحه نسبت به روز و ماه‌های ابتدا و انتهای این دوران - تنها، مبتنی بر شمارش سال‌های دوران رسالت است.

چنانچه مطابق روایت مشهور شیعه (که در این کتاب مستند قرار گرفته)، سه مقطع زمانی بعثت، هجرت و رحلت پیامبر مکرم اسلام (ص) را با احتساب روز و ماه مورد توجه قرار دهیم، دوران رسالت پیغمبر کوتاه‌تر از قول مشهور ذکر شده، به دست می‌آید.

در تقویم قمری، از ابتدای ماه محرم تا انتهای ماه ذیحجه، یک سال کامل شمرده می‌شود. لذا از ابتدای سال اول بعثت (اول محرم) تا تاریخ آغاز نزول وحی بر پیغمبر (۲۷ رجب سال اول بعثت)، ۶ ماه و ۲۷ روز (تقریباً هفت ماه) فاصله زمانی وجود دارد که نباید جزء دوران نزول وحی به حساب آید.

بنابراین، دوران رسالت پیامبر از ابتدای بعثت، شامل پنج ماه انتهایی از سال اول بعثت و ۱۱ سال تمام از سال دوم لغایت سال دوازدهم بعثت و دو ماه محرم و صفر از اول سال سیزدهم بعثت می‌باشد. از ماه سوم سال سیزدهم (ربیع‌الاول) بعثت که ابتدای هجرت است، لغایت ۲۸ صفر (دو ماه اول سال سوم بعثت که

شکل ۲۲- در فایل مستقل آمده است . (صفحه ۱۶۳)

درست برابر ده سال کامل است ، دوران هجرت و نیز دوران رسالت به پایان می‌رسد. یعنی دوران رسالت شامل ۵ ماه انتهایی از سال اول بعثت و ۲۱ سال کامل (از ابتدای سال دوم تا انتهای سال بیست و دوم بعثت) و دو ماه از ابتدای سال بیست و سوم بعثت، جمعاً معادل ۲۱ سال و ۷ ماه است که ۱۱ سال و ۷ ماه از آن دوران مکه را تشکیل می‌دهد و ۱۰ سال کامل، دوران مدینه می‌باشد (ب.ف.ب).

خط مستقیم حاصله، از روی خانه‌های گذرگاه‌های قبل از هجرت می‌گذرد ولی به نقطه **ب** مبدأ مختصات که ابتدای وحی است نرسیده یک شکستگی در نقطه **ف** پیدا می‌کند. این شکستگی یا قطعه افقی **ت ف** که طول آن روی شکل ۲۳ کمتر از یک سال (در حدود ۸/۵ ماه) است، می‌تواند همان تعطیل وحی یا دوران فترت که در تواریخ آمده است باشد.

نقطه **ت** که محل شکستگی و توقف تنزیل است در روی خطی قرار دارد که از مبدأ مختصات به موازات خط تنزیل رسم شده و در عرض نظیر سوره ضحی (۹۳)، (یعنی ۳۹۱ کلمه آخر سوره تکویر (۸۱)) افتاده است و از آنجا به خط افقی تا نقطه **ف** که محل تقاطع با خط مورب تنزیل می‌شود، آمده‌ایم.

قبل از آنکه به استخراج سال‌های نزول سوره‌های دیگر و گروه‌های آیات پردازیم، جا دارد مختصر توفقی کرده، توجهی به تعبیر هندسی یا معنای خارجی مستقیم بودن خط تنزیل بنماییم.

اگر این محاسبات و ترسیم منحنی درست باشد (که به فرض عدم صحت صد درصد و انطباق کامل، در هر حال با تقریب کافی صحیح بوده و منحنی تنزیل اگر دقیقاً یک خط بدون اعوجاج نباشد اجمالاً مستقیم است) ثابت بودن شیب منحنی تنزیل حکایت از این معنای مهم می‌کند که تعداد کلمات وحی شده بر پیغمبر در هر سال، در تمام دوران رسالت مقدار ثابتی در حدود ۳۶۳۰ کلمه بوده است! در دوران پر تلاطم مدینه که هر سال و در هر روز آن وقایع و وظایف نوینی پیش می‌آمده است و رهبر اسلام درگیر با انواع مشکلات و مسائل بی‌شمار ایمانی، اخلاقی، اجتماعی، مدنی، اداری، سیاسی و حتی خانوادگی بوده است، از مطالب قرآن همان اندازه کلمه تحویل مؤمنین می‌شده است که در ابتدای غربی و ضعف مکه که توأم با بیکاری نسبی و مقارن سنین جوانی پیغمبر بوده است. کاملاً برخلاف نویسندگان و هنرمندان و مصلحین بشری که تولیدات وجودی آنها به فراخور شرایط شخصی و خارجی و متناسب عکس‌العمل‌های محیط، اوج و حضيض‌هایی به موازات مخالفات و اشتغال‌های زمان داشته‌اند و

۱. این عدد که همان شیب یا ضریب زاویه خط تنزیل می‌باشد، از تقسیم کردن تعداد کلمات نازل بعد از دوران فترت، بر سال‌های رسالت مربوط، بر طبق محاسبه زیر به دست آمده است:

$$\frac{75885 - 391}{22/167 - 1/382} = \frac{75494}{20/785} = 3632 \# 3630$$

از طرف دیگر در دوران محدودی از سنین پختگی و شور و هیجان نفسانی بوده است که قسمت عمده شاهکارهای خود را می‌آفریده‌اند ولی برای پیغمبر اسلام اوضاع و احتیاجات و همچنین شرایط و حالات روانی شخصی، دخالتی در این کار نداشته است! درست چنین می‌ماند که یک گوینده و دستی مافوق از شخص او و محیط او وجود داشته است که به مصداق «وَقُرْآنًا فَرَقْنَاهُ لِتَقْرَأَهُ عَلَى النَّاسِ عَلَى مُكْثٍ وَنَزَّلْنَاهُ تَنْزِيلًا»^۱ قرآن را با بده تدریجی ثابتی بدون توقف و تعجیل بر او دیکته می‌کرده است! بعد از مسئله کثرت و تنوع محتویات قرآن و بعد از مسئله تحول دامنه‌دار و منظم جمله‌بندی قرآن (به لحاظ طول متوسط آیات که از ۲/۱۸ تا ۴۲/۰۴ افزایش یافته است) اینک به مسئله ثابت بودن تعداد کلمات در فاصله‌های زمانی یا یک روالی نظام تولیدی قرآن برمی‌خوریم که مانند آن دو دیگر در میان تمام نوشته‌ها و گفته‌های بشری بی‌نظیر است و خصوصیت ممتاز غیر قابل انکاری برای نحوه تدوین قرآن می‌تواند نشان بدهد به طوری که بسیار مشکل است توجیهی غیر از تنزیل برای آن تصور کرد! خصلت بشری یا جمود و رکود است، یا برای احساس‌های نوابغ، تأثیر پذیری مترقیانه و تحول متلاطم در جریان افکار و حوادث می‌باشد. ولی در اینجا می‌بینیم در عین تنوع مطالب و تطابق با مسائل، یک تحول وسیع و در عین حال منظم مستقل از شخص و از حوادث، توأم با ثبات در روال، حکمفرما است. بدون انحراف از مقصد و مسیر و اختلاف در مبدأ، به طوری که در بخش دوم خواهیم دید:

« أَفَلَا يَتَذَكَّرُونَ الْقُرْآنَ »

وَلَوْ كَانَ مِنْ عِنْدِ غَيْرِ اللَّهِ لَوَجَدُوا فِيهِ اخْتِلَافًا كَثِيرًا.^۲

۲۴- تعیین سال‌های نزول

به طوری که گفتیم، اینک با استفاده از منحنی مستقیم تنزیل، تعداد کلمات نازل شده تا آخر هر یک از سال‌های رسالت را روی محور عرض‌ها خوانده و عددی را که برطبق شکل ۲۳ به دست می‌آید، با ارقام ستون آخر جدول ۱۴ مقایسه می‌نماییم. بالنتیجه معلوم می‌شود کدام سوره یا کدام گروه از آیات یک سوره، منطبق با پایان این

۱. اسراء (۱۷) / ۱۰۶: و قرآنی که آن را متفرق ساختیم تا با درنگ و تأمل بر مردم بخوانی و به صورت فرو ریختن و پایین آمدن مخصوصی نازل کردیم.

۲. نساء (۴) / ۸۲: چرا در قرآن تدبیر نمی‌کنند؟ اگر از جانب غیر خدا می‌بود، در آن ناهمگونی بسیار می‌یافتند.

سال است.

به این ترتیب در هر یک از سنوات رسالت، سوره‌ها و گروه آیات نازل در آن سال شناخته می‌شود.

از طریق محاسبه عددی نیز این عمل به سهولت امکان‌پذیر است: جمع کلمات نازل شده در فاصله فترت تا رحلت را که $75494 = 391 - 75885$ کلمه می‌شود بر مدت زمان مربوطه $20/785 = 1/382 - 22/167$ سال تقسیم کرده تعداد ثابت مفروض کلمات وحی شده در هر سال را حساب می‌کنیم و این تعداد را سال به سال منظور می‌نماییم:

$$\frac{75494}{20/785} = 3632$$

در جدول ۱۴ مجموع کلمات نازل شده تا پایان هر سال را یادداشت نموده و به طوری که در ستون سال نزول دیده می‌شود، سوره‌ها و آیات نازل شده در هر سال را مشخص کرده‌ایم.

۲۵- منحنی تنزیل برحسب آیات

منحنی تنزیل را که در شکل ۲۳ برحسب تعداد کلمات نازل شده در سال‌های متوالی رسالت نشان داده بودیم، اگر برحسب آیات نازل شده رسم نماییم به شکل ۲۴ خواهیم رسید. مجموع آیات نازله تا آخر هر سال نیز از جدول ۱۴ (ستون ۷) استخراج شده است. منحنی تنزیل برحسب آیات، خط مستقیم نیست ولی روال منظم داشته شبیه شلجمی با معادله درجه ۲ می‌باشد. تعداد آیات نازله که در سال سوم بعثت $748 = 724 - 1472$ است. در سال دوازدهم بعثت به $228 = 4108 - 4336$ می‌رسد و در سال دهم هجرت تا $129 = 6133 - 6262$ تنزل می‌کند.

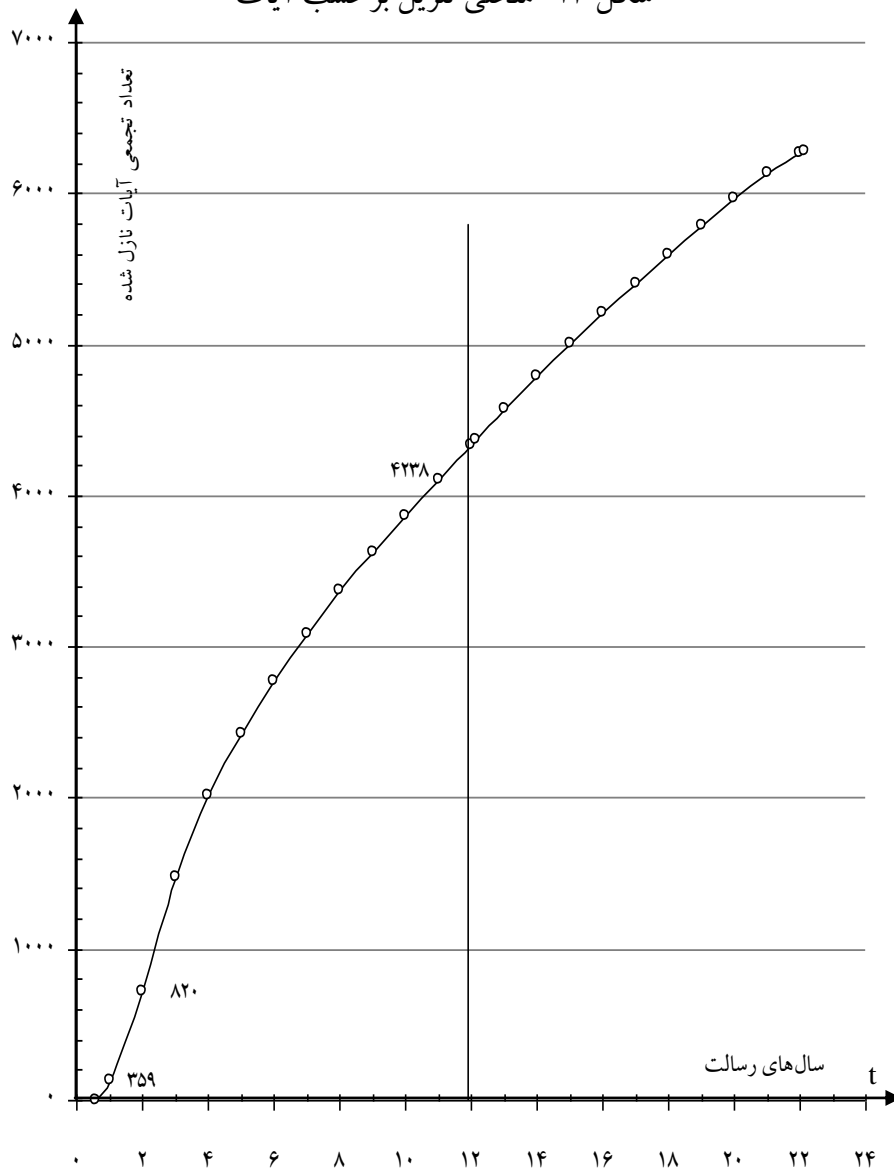
نظر به اینکه از یک طرف تعداد کلمات نازله سالیانه مقدار ثابتی دارد و از طرف دیگر طول متوسط آیات در حال ترقی می‌باشد، قهراً تعداد سالیانه آیات رفته رفته کمتر می‌شود ولی این تنزل و تحول روال منظمی دارد.

در شکل ۲۴، معادله منحنی تنزیل تقریباً چنین است:

$$(y - 127) = 500(t - 1/65) - 8/5(t - 1/65)^2$$

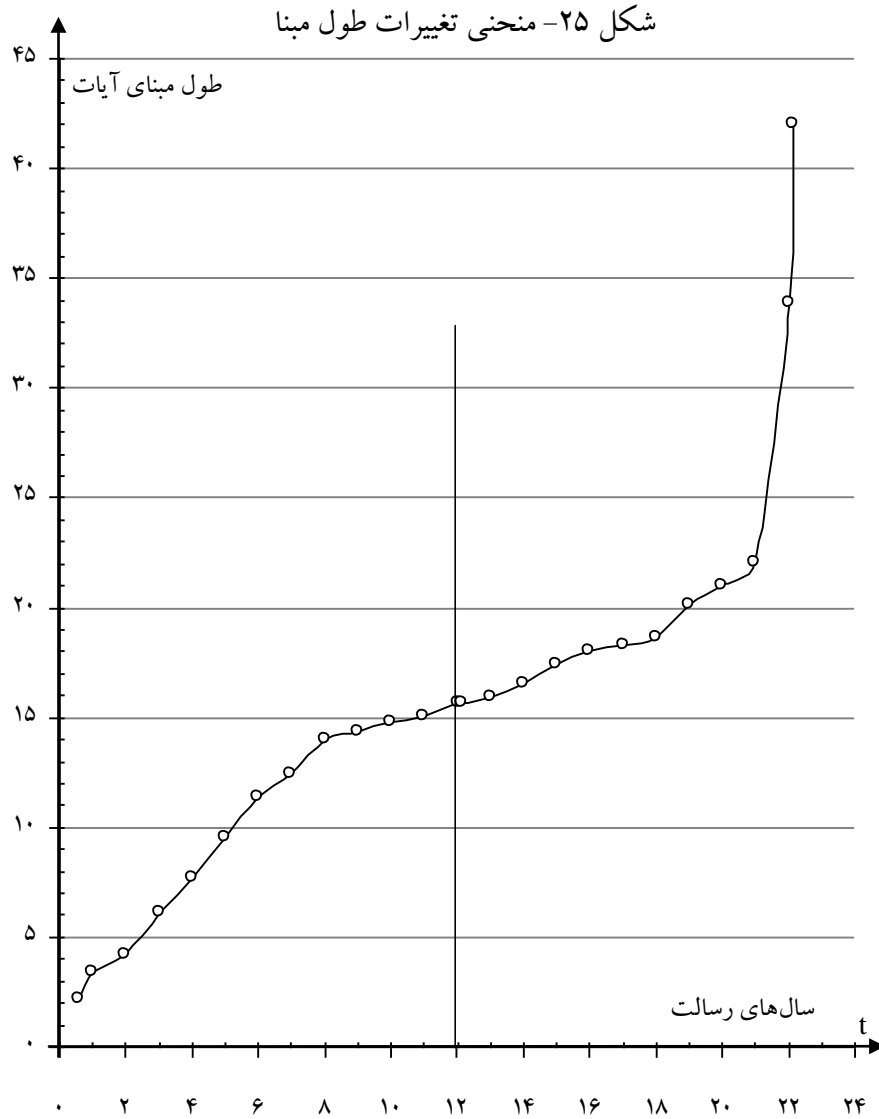
$$y = -8/5 t^2 + 500 t - 720$$

شکل ۲۴- منحنی تنزیل برحسب آیات

۲۶- منحنی تغییرات طول متوسط آیات (طول مبنا)

طول متوسط آیات که به جای آن طول مبنا را در نظر گرفتیم، از ابتدای محاسبات به عنوان مأخذ کار و فرض اصلی، تابعی صعودی از زمان گرفته شده بود. حال چنانچه روال ترقی یا تغییرات سالیانه آن را خواسته باشیم، می‌توانیم روی منحنی شکل ۲۵ ببینیم.

منحنی معرف طول مبنا، نقطه عطفی در سال هجرت داشته و از سه منطقه مشخص تشکیل می‌شود:

ترقی سریع در سال‌های اول بعثت و در سال‌های آخر قبل از رحلت و ترقی ملایم در چهار پنج سال اطراف هجرت. انحنا منحنی در سال دوم مربوط به یک سال فترت است و با حذف فترت از بین می‌رود.

وجود نقطه عطف در هجرت و تغییرات سریع ابتدا و انتهای رسالت می‌تواند دارای

تعبیر قابل توجهی از نظر پذیرش وحی باشد. در هر حال اگر سرعت ترقی طول متوسط را نشانه و معرفی از نیروی جوانی و استعداد رشد بگیریم، این استعداد در سنین پیری آخر رسالت مانند چهل سالگی ابتدای رسالت تکرار شده است.

ضمناً روی این منحنی و روی منحنی تنزیل بر حسب آیات، مختصر پس و پیش و بی‌نظمی در سال هجدهم (ششم هجرت) دیده می‌شود که ممکن است ناشی از شمارش آیات مربوطه یا اشتباه در تعیین سال نزول بعضی از سوره‌ها و گروه‌ها باشد. با استفاده از جدول‌های ۱۴ و ۱۱، طول مبنای پایان هر سال را به شرح جدول صفحه بعد استخراج نموده‌ایم:

سال‌های رسالت	زمان	نام سوره (یا گروه)	طول متوسط	طول مبنا
	آغاز بعثت			
۱	پایان سال اول بعثت	علق - الف) ۹۶	۱/۹۰	۲/۱۸
۲	" دوم "	تکویر ۸۱	۳/۵۵	۳/۳۹
۳	" سوم "	اعلی - ب) ۸۷	۴/۰۹	۴/۲۲
۴	" چهارم "	حاقه - ب) ۶۹	۶/۵۶	۶/۱۱
۵	" پنجم "	دهر ۷۶	۷/۶۵	۷/۷۴
۶	" ششم "	انبیاء ۲۱	۱۰/۱۲	۹/۵۷
۷	" هفتم "	طه - ب) ۲۰	۱۰/۶۳	۱۱/۳۴
۸	" هشتم "	سجده ۳۲	۱۲/۱۷	۱۲/۳۹
۹	" نهم "	هود ۱۱	۱۴/۸۷	۱۳/۹۷
۱۰	" دهم "	اعراف - الف) ۷	۱۴/۳۱	۱۴/۳۵
۱۱	" یازدهم "	سبأ - ب) ۳۴	۱۵/۱۵	۱۴/۷۷
۱۲	" دوازدهم "	قصص - الف) ۲۸	۱۵/۸۸	۱۵/۰۲
	آغاز هجرت			
۱۳	پایان سال اول هجرت	شوری ۴۲	۱۶/۲۵	۱۵/۶۸
۱۴	" دوم "	شوری ۴۲	۱۶/۲۵	۱۵/۶۸
۱۵	" سوم "	انفال ۸	۱۵/۶۵	۱۵/۹۳
۱۶	" چهارم "	آل عمران - الف) ۳	۱۶/۶۲	۱۶/۵۳
۱۷	" پنجم "	اعراف - ب) ۷	۱۷/۵۷	۱۷/۴۰
۱۸	" ششم "	حدید ۵۷	۱۹/۰۳	۱۸/۰۶
۱۹	" هفتم "	احزاب - ب) ۳۳	۱۸/۶۳	۱۸/۲۸
۲۰	" هشتم "	رعد ۱۳	۱۹/۵۶	۱۸/۶۵
۲۱	" نهم "	قصص - ج) ۲۸	۲۰/۴۴	۲۰/۱۵
۲۲	" دهم "	احقاف - ب) ۴۶	۲۰/۵۳	۲۱/۰۱
۲۳	" رحلت "	بقره - د) ۲	۲۳/۲۲	۲۲/۱۰
		بقره - ه) ۲	۳۶/۷۴	۳۳/۹۱
		مائده - ه) ۵	۴۴/۵۰	۴۲/۰۴

تبصره - در فهرست‌های ترتیب نزول دیگر، مانند شهرستانی و بلاشر نیز می‌توان همان عملی را که با استفاده از جدول تنظیمی پیشنهادی برای ترسیم منحنی نمایش مجموع کلمات نازل و تعیین سال‌های نزول سوره‌ها انجام داده‌ایم، اجرا کرد. منحنی‌های حاصله، کم و بیش روال منحنی‌های اشکال ۲۲ و ۲۳ و ۲۴ را پیدا می‌کند ولی با بی‌نظمی و پس و پیش‌های زیاد. مخصوصاً از این جهت که در سایر فهرست‌ها، تقطیع سوره‌ها و تفکیک گروه‌های آیات که نزول آنها در سال‌های مختلف بوده به عمل نیامده است.

۲۷- کشف‌السنوات یا جدول سال نزول آیات

جدول ۱۲ (صفحات ۱۱۶ تا ۱۲۱) ردیف‌بندی گروه‌های آیات و شماره نزول سوره‌ها را برحسب طول مبنا نشان می‌داد. و در جدول ۱۴ (صفحات ۱۴۸ تا ۱۵۹) ترتیب نزول گروه‌ها را دیدیم. اینک از ترکیب این دو جدول می‌توان جدول جدیدی تنظیم کرد که سال نزول هر یک از گروه‌ها و آیات را به ترتیب شماره‌های رسمی سوره‌ها و شماره‌های ردیف آیات ارائه دهد؛ جدول ۱۵:

به نظر نمی‌آید تا به حال، چنین جدول ساده کامل - اگر صحیح و مورد اطمینان باشد - در هیچ یک از کتب قدیم یا جدید داده شده باشد، جز آنکه بعضی از محققین علاوه بر تدوین فهرست ترتیبی نزول سوره‌ها، که قهراً اجمالی و تقریبی است، مقارنه پاره‌ای از گروه آیات یا سوره‌ها را با گروه‌های دیگر حدس زده و دلالت‌هایی کرده‌اند. جدول ۱۵ اگر در مورد کلیه آیات قطعی نباشد، به عنوان راهنما و تقریب اولیه می‌تواند مورد استفاده قرار گیرد.

ضمناً در این جدول، شماره ترتیب نزول هر سوره (که از جدول ۱۲ به دست آمده است) در ستون اول، شماره رسمی سوره در قرآن کریم در ستون دوم و با قلم توخالی، و نام سوره در ستون سوم مشخص شده است.

جدول شماره ۱۵- تعیین سال نزول آیات (استخراج از جدول‌های ۱۲ و ۱۴)

سال نزول	گروه مربوطه		شماره آیات	نام سوره	شماره رسمی سوره	شماره ترتیب نزول آیات اصلی سوره
	شماره ترتیب نزول گروه آیات	عنوان و موضوع				
ب ۳ = هجرت	۴۳	یکپارچه	۱ تا ۷	فاتحه	۱	۳۲
ب ۷	۱۰۹	مردم‌شناسی و جهاد	الف ۱ تا ۱۹	سوره مکه	۲	۹۰
ب ۷	۱۰۹	مردم‌شناسی و جهاد	الف ۱۵۲ تا ۱۴۸			
ه ۹	۱۸۳-۱	تندیر و تبشیر ایمانی و تشریح	د ۱۹ تا ۲۷			
ه ۱	۱۳۹	خلقت آدم و حکم جنگ	ب ۲۸ تا ۳۷			
ه ۵	۱۶۴	بنی اسرائیل - ابراهیم - قبله	ج ۳۸ تا ۱۴۷			
ب ۷	۱۰۹	مردم‌شناسی و جهاد	الف ۱۴۸ تا ۱۵۲			
ه ۹	۱۸۳-۱	تندیر و تبشیر ایمانی و تشریح	د ۱۵۳			
ب ۷	۱۰۹	مردم‌شناسی و جهاد	الف ۱۵۴ تا ۱۵۸			
ه ۱۰	۱۹۲-۱	ایمانی و اهل کتاب بلند	ه ۱۵۹			
ه ۹	۱۸۳-۱	تندیر و تبشیر ایمانی و تشریح	د ۱۶۰ تا ۱۸۵			
ه ۱	۱۳۹	خلقت آدم و جنگ	ب ۱۸۶ تا ۱۹۱			
ه ۹	۱۸۳-۱	تندیر و تبشیر ایمانی و تشریح	د ۱۹۲ تا ۱۹۹			
ب ۷	۱۰۹	مردم‌شناسی و جهاد	الف ۲۰۰ تا ۲۰۵			
ه ۹	۱۸۳-۱	تندیر و تبشیر ایمانی و تشریح	د ۲۰۶ تا ۲۴۳			
ه ۱۰	۱۹۲-۱	ایمانی و آیات بلند اهل کتاب	ه ۲۴۴			
ب ۷	۱۰۹	مردم‌شناسی و جهاد	الف ۲۴۵ تا ۲۴۶			
ه ۱۰	۱۹۲-۱	آیات ایمانی و اهل کتاب بلند	ه ۲۴۷ تا ۲۵۴			
ه ۹	۱۸۳-۱	تندیر و تبشیر ایمانی و تشریح	د ۲۵۵			
ه ۱۰	۱۹۲-۱	آیات ایمانی و اهل کتاب بلند	ه ۲۵۶ تا ۲۵۹			
ه ۱۱	۱۹۲-۲	آیات ایمانی و اهل کتاب بلند	ه ۲۶۰ تا ۲۶۲			
ه ۹	۱۸۳-۱	تندیر و تبشیر ایمانی و تشریح	د ۲۶۳ تا ۲۷۴			
ه ۱۰	۱۸۳-۲	تندیر و تبشیر ایمانی و تشریح	د ۲۷۵ تا ۲۸۳			
ه ۱۱	۱۸۳-۲	آیات ایمانی و اهل کتاب بلند	ه ۲۸۴ تا ۲۸۶			

ادامه جدول ۱۵- تعیین سال نزول آیات (استخراج از جدول‌های ۱۲ و ۱۴)

سال نزول	گروه مربوطه			شماره آیات	نام سوره	شماره رسمی	شماره ترتیب نزول آیات اصلی سوره			
	شماره ترتیب نزول گروه آیات	عنوان و موضوع	شماره فرعی							
۳ هـ	۱۵۴	مردم‌شناسی	ب	۱ تا ۲۹	آل عمران	۳	۹۷			
۲ هـ	۱۵۱-۱	ولادت مریم و یحیی و عیسی -	الف	۳۰ تا ۹۳						
۳ هـ	۱۵۱-۲	اهل کتاب - جنگک اُحُد	ب	۹۴ تا ۱۷۶						
۳ هـ	۱۵۴	مردم‌شناسی	ب	۱۷۷ تا ۲۰۰	نساء	۴	۱۰۴			
۸ هـ	۱۷۵	تشریحی و جهاد	الف	۱ تا ۴۵						
۱۰ هـ	۱۸۹	-	ج	۴۶ تکمیل						
۶ هـ	۱۶۶	اهل کتاب و مردم‌شناسی	ب	۴۷ تا ۶۰						
۸ هـ	۱۷۵	تشریحی و جهاد	الف	۶۱ تا ۱۲۵						
۱۰ هـ	۱۸۹	تشریحی	ج	۱۲۶ تا ۱۲۹						
۶ هـ	۱۶۶	اهل کتاب و مردم‌شناسی	ب	۱۳۰ تا ۱۷۴						
۱۰ هـ	۱۸۹	تشریحی	ج	۱۷۵ و الحاقی ب (۳ و ۴ و ۶ و ۷ و ۱۲ و ۱۳ تا ۱۶ و ۲۹ و ۳۰ و ۳۱ و ۳۲)						
۱۱ هـ	۱۹۴	تشریحی	هـ	۱ تا ۹				مائده	۵	۱۱۴
۲ هـ	۱۴۹	انضباطی - داستانی - تشریحی	الف	۱۰ تا ۱۴						
۱۰ هـ	۱۹۱	اهل کتاب	د	۱۵ تا ۲۲						
۲ هـ	۱۴۹	انضباطی - داستانی - تشریحی	الف	۲۳ تا ۲۹						
۹ هـ	۱۸۲	داستانی و تشریحی	ج	۳۰ تا ۳۶						
۲ هـ	۱۴۹	انضباطی - داستانی - تشریحی	الف	۳۷ تا ۴۴						
۱۰ هـ	۱۹۱	اهل کتاب	د	۴۵ تا ۵۵						
۷ هـ	۱۷۲	روابط با اهل کتاب و شناسایی	ب	۵۶ تا ۸۸						
۹ هـ	۱۸۲	داستانی و تشریحی	ج	۸۹ تا ۱۲۰						

ادامه جدول ۱۵- تعیین سال نزول آیات (استخراج از جدول‌های ۱۲ و ۱۴)

سال نزول	گروه مربوطه			شماره آیات	نام سوره	شماره رسمی	شماره ترتیب نزول آیات اصلی سوره
	شماره ترتیب نزول گروه آیات	عنوان و موضوع	شماره فرعی				
ب ۱۰ = هجرت	۱۲۵	جدال توحیدی - نبوت - آخرت	الف	۱ تا ۳۰	انعام	۶	۸۱
ه ۶	۱۶۷	مانند الف با مختصر تشریح	ب	۳۱ تا ۷۳			
ب ۱۰	۱۲۵	جدال توحیدی - نبوت - آخرت	الف	۷۴ تا ۸۲			
ه ۶	۱۶۷	مانند الف با مختصر تشریح	ب	۸۳ تا ۱۰۴			
ب ۱۰	۱۲۵	جدال توحیدی - نبوت - آخرت	الف	۱۰۵ تا ۱۱۷			
ه ۶	۱۶۷	مانند الف با مختصر تشریح	ب	۱۱۸ تا ۱۳۴			
ه ۱۰	۱۸۷	جدال تشریحی روی مأكولات	ج	۱۳۵ تا ۱۵۴			
ه ۶	۱۶۷	مانند الف با مختصر تشریح	ب	۱۵۵ تا ۱۶۵			
ه ۳	۱۵۵-۱	خلقت آدم - قیامت - توحید	ب	۱ تا ۳۰	اعراف	۷	۸۰
ه ۴	۱۵۵-۲		ب	۳۱ تا ۵۶			
ب ۹	۱۲۲-۱	بحث انبیاء با امم گذشته	الف	۵۷ تا ۱۱۱			
ب ۱۰	۱۲۲-۲		الف	۱۱۲ تا ۱۵۴			
ه ۴	۱۵۵-۲	امت موسی - قیامت - توحید	ب	۱۵۵ تا ۱۷۵			
ب ۱۰	۱۲۲-۲	بحث انبیاء با امم گذشته	الف	۱۷۶ تا ۲۰۵			
ه ۱	۱۴۳-۱	یکپارچه		۱ تا ۶۰	انفال	۸	۹۳
ه ۲	۱۴۳-۲						
ه ۸	۱۷۷	اعلام جنگ به مشرکین	الف	۱ تا ۳۷	توبه	۹	۱۰۹
ه ۴	۱۵۹	منافقین	ب	۳۸ تا ۷۱			
ه ۷	۱۶۹	مومنین و منافقین و کفار	ج	۷۲ تا ۱۳۰			
ه ۴	۱۶۰	استدلال توحید و رسالت	الف	۱ تا ۷۱	یونس	۱۰	۸۴
ب ۱۱	۱۲۸	انبیاء و امم گذشته	ب	۷۲ تا ۱۰۹			
ب ۸	۱۱۸-۱	یکپارچه		۱ تا ۲۴	هود	۱	۷۷
ب ۹	۱۱۸-۲						

ادامه جدول ۱۵- تعیین سال نزول آیات (استخراج از جدول‌های ۱۲ و ۱۴)

سال نزول	گروه مربوطه			شماره آیات	نام سوره	شماره رسمی	شماره ترتیب نزول آیات اصلی سوره
	شماره ترتیب نزول گروه آیات	عنوان و موضوع	شماره فرعی				
ب ۱۱ = هجرت	۱۲۹	یکپارچه		۱ تا ۱۱۱	یوسف	۱ ۲	۸۵
ه ۶ ه ۷	۱۶۸-۱ ۱۶۸-۲	یکپارچه		۱ تا ۱۲ ۱۳ تا ۴۳	زمر	۱ ۲	۱۰۵
ب ۱۲	۱۳۷	رسالت - توحید - تنذیر - دعای ابراهیم	الف	۱ تا ۴۲ (بجز ۶ و ۳۶)	ابراهیم	۱ ۴	۶۸
ب ۷	۱۰۵	تنذیر و توصیف آخرت	ب	۴۳ تا ۵۲			
ه ۹	۱۸۰	آیات مدنی	ج	۶ و ۳۶			
ب ۳	۶۷	داستان‌های تنذیری و نبوت	الف	۱ تا ۵	یسر	۱ ۵	۵۴
ب ۴	۸۳	جدال و استدلال‌های ایمانی	ب	۶ تا ۴۸			
ب ۳	۶۷	داستان‌های تنذیری و نبوت	الف	۴۹ تا ۹۹			
ب ۷	۱۰۷	توحیدی و تربیتی و وحدت دین	الف	۱ تا ۳۴	ز	۱ ۶	۶۹
ه ۲	۱۴۸	جدال توحیدی و تشریحی و تقویتی	ب	۳۵ تا ۴۲			
ب ۷	۱۰۷	توحیدی و تربیتی و وحدت دین	الف	۴۳ تا ۶۶			
ه ۲	۱۴۸	جدال توحیدی و تشریحی و تقویتی	ب	۶۷ تا ۹۱ الف			
ه ۵	۱۶۲	تشریحی اجتماعی و اخلاقی	ج	۹۱ ب تا ۹۹			
ب ۷	۱۰۷	توحیدی و تربیتی و وحدت دین	الف	۱۰۰ تا ۱۰۷			
ه ۲	۱۴۸	جدال توحیدی و تشریحی و تقویتی	ب	۱۰۸ تا ۱۲۰			
ب ۷	۱۰۷	توحیدی و تربیتی و وحدت دین	الف	۱۲۱ تا ۱۲۹			

ادامه جدول ۱۵- تعیین سال نزول آیات (استخراج از جدول‌های ۱۲ و ۱۴)

سال نزول	گروه مربوطه			شماره آیات	نام سوره	شماره رسمی	شماره ترتیب نزول آیات اصلی سوره
	شماره ترتیب نزول گروه آیات	عنوان و موضوع	شماره فرعی				
ب = بعثت ه = هجرت							
ب ۹	۱۲۱	بنی اسرائیل + وحی و معرفت	ب	۸ تا ۱	اسراء	۱ ۷	۷۲
ب ۸	۱۱۲	معرفت و تربیت و آخرت + مختصری از برخورد موسی با فرعون	الف	۵۴ تا ۹			
ه ۲	۱۴۶	اخلاق و توحید و نبوت	ج	۶۲ تا ۵۵			
ب ۸	۱۱۲	معرفت و تربیت و آخرت + مختصری از برخورد موسی و فرعون	الف	۶۷ تا ۶۳			
ه ۲	۱۴۶	اخلاق و توحید و نبوت	ج	۷۲ تا ۶۸			
ب ۸	۱۱۲	معرفت و تربیت و آخرت + مختصری از برخورد موسی و فرعون	الف	۸۳ تا ۷۳			
ب ۹	۱۲۱	بنی اسرائیل + وحی و معرفت	ب	۱۰۲ تا ۸۴			
ب ۸	۱۱۲	معرفت و تربیت و آخرت + مختصری از برخورد موسی و فرعون	الف	۱۱۱ تا ۱۰۳			
ب ۷	۱۰۸	داستان ذوالقرنین و لقاء پروردگار و عمل	الف	۷ تا ۱	کهف	۱ ۸	۷۰
ه ۸	۱۷۶	اصحاب کهف	ج	۲۷ تا ۸			
ب ۱۲	۱۳۵	داستان دو باغ و زندگی دنیا و قیامت تا قرآن و رسالت و هلاکت	ب	۵۸ تا ۲۸			
ب ۷	۱۰۸	داستان ذوالقرنین و لقاء پروردگار و عمل	الف	۱۱۰ تا ۵۹			
ب ۶	۹۸	ولادت عیسی و ذکر انبیاء	الف	۳۴ تا ۱	مائد	۱ ۹	۶۴
ب ۷	۱۰۶	آیات توضیحی مربوط به حضرت عیسی	ج	۴۱ تا ۳۵			
ب ۶	۹۸	ولادت عیسی و ذکر انبیاء	الف	۷۵ تا ۴۲ (بجز ۱۶ کلمه وسط آیه ۵۹)			
ب ۷	۱۰۶	آیات توضیحی مربوط به حضرت عیسی	ج	۱۶ کلمه (وسط آیه ۵۹)			
ب ۴	۸۱	تندیر آخرت در برابر شرک	ب	۹۸ تا ۷۶			

ادامه جدول ۱۵- تعیین سال نزول آیات (استخراج از جدول‌های ۱۲ و ۱۴)

سال نزول	گروه مربوطه			شماره آیات	نام سوره	شماره رسمی	شماره ترتیب نزول آیات اصلی سوره
	شماره ترتیب نزول گروه آیات	عنوان و موضوع	شماره فرعی				
ب ۴ = بعثت ه ۱ = هجرت	۸۰	نبوت موسی و برخورد با فرعون	الف	۵۴ تا ۱	طه	۰ ۲	۵۳
ب ۶	۱۰۳-۱	سحره و سامری نتیجه‌گیری + داستان آدم	ب	۷۳ تا ۵۵			
ب ۷	۱۰۳-۲	سحره و سامری نتیجه‌گیری + داستان آدم	ب	۷۴ تا ۱۳۵			
ب ۵ ب ۶	۹۴-۱ ۹۴-۲	یکپارچه		۱ تا ۱۰ ۱۱ تا ۱۱۲	انبیاء	۲ ۱	۶۲
ه ۳	۱۵۳	توحید و قیامت + حج و عبادت و جهاد	ب	۱۷ تا ۱	حج	۲ ۲	۹۹
ب ۱۰	۱۲۴	توحید و تندییر و جدال با مشرکین + اعلام حج بر ابراهیم	الف	۳۰ تا ۱۸			
ه ۳	۱۵۳	توحید و قیامت + حج و عبادت و خدمت و جهاد	ب	۴۲ تا ۳۱			
ب ۱۰	۱۲۴	توحید و تندییر و جدال با مشرکین + اعلام حج بر ابراهیم	الف	۶۸ تا ۴۳			
ه ۳	۱۵۳	توحید و قیامت + حج و عبادت و خدمت و جهاد	ب	۷۷ تا ۶۹			
ب ۳	۶۴	بشارت و وصف مومنین	الف	۱۱ تا ۱	مومنون	۲ ۴	۶۰
ب ۵	۹۰	خلقت و نعمت + انبیاء و امام گذشته توحید و تربیت و آخرت	ب	۱۱۸ تا ۱۲			
ه ۵	۱۶۳	آیات افک	الف	۳۳ تا ۱	نور	۲ ۴	۱۰۲
ه ۱۰	۱۹۰	ایمانی و تشریحی	ب	۴۴ تا ۳۴			
ب ۱۰	۱۲۳	مردم‌شناسی	ج	۵۶ تا ۴۵			
ه ۱۰	۱۹۰	ایمانی و تشریحی	ب	۶۴ تا ۵۷			
ب ۶	۱۰۲	یکپارچه		۱ تا ۷۷	فرقان	۲ ۵	۶۶

ادامه جدول ۱۵- تعیین سال نزول آیات (استخراج از جدول‌های ۱۲ و ۱۴)

سال نزول	گروه مربوطه			شماره آیات	نام سوره	شماره رسمی	شماره ترتیب نزول آیات اصلی سوره
	شماره ترتیب نزول گروه آیات	عنوان و موضوع	شماره فرعی				
ب ۴ = هجرت	۸۴	داستان موسی در مصر	الف	۵۱ تا ۱	شعراء	۲-۱	۵۵
	۶۵	داستان موسی بعد از کوچ داستان سایر انبیاء و نتیجه گیری	ب	۲۲۷ تا ۵۲			
ب ۸	۱۱۴	یکپارچه		۹۵ تا ۱	نمل	۲-۷	۷۳
ب ۱۱	۱۳۰-۱	ولادت تا نبوت موسی و پیغمبر	الف	۴۴ تا ۱	قصص	۲-۸	۸۶
ب ۱۲	۱۳۰-۲		ب	۴۶ تا ۴۵			
ب ۱۲	۱۳۰-۲	نبوت و الوهیت	ب	۷۵ تا ۴۷			
ب ۷	۱۷۴	داستان قارون	ج	۸۴ تا ۷۶			
ب ۱۲	۱۳۰-۲	ولادت تا نبوت موسی و پیغمبر	الف	۸۸ تا ۸۵			
ب ۱۰	۱۲۶	یکپارچه		۶۹ تا ۱	عنکبوت	۲-۹	۸۲
ب ۶	۱۰۱	ثلث اول سوره	الف	۲۶ تا ۱	رود	۳-۰	۷۹
ب ۹	۱۲۰	دو ثلث آخر سوره	ب	۶۰ تا ۲۷			
ب ۶	۱۰۰	معرفی قرآن و مردم‌شناسی و توحید	الف	۱۰ تا ۱	لقمان	۳-۱	۸۸
ب ۱۲	۱۳۶	حکمت و معرفت	ب	۳۴ تا ۱۱			
ب ۷	۱۱۰-۱	یکپارچه		۲۶ تا ۱	سجده	۳-۳	۷۱
ب ۸	۱۱۰-۲		ب	۳۰ تا ۲۷			

ادامه جدول ۱۵- تعیین سال نزول آیات (استخراج از جدول‌های ۱۲ و ۱۴)

سال نزول	گروه مربوطه			شماره آیات	نام سوره	شماره رسمی	شماره ترتیب نزول آیات اصلی سوره
	شماره ترتیب نزول گروه آیات	عنوان و موضوع	شماره فرعی				
ب ۵ = بعثت ه = هجرت	۹۳	آیات مکی زمینه قبلی	الف	۱ تا ۳	الف	۳۲	۱۰۳
ه ۵	۱-۱۶۵	آیات مدنی: پیغمبر، منافقین، جنگ احزاب	ب	۴ تا ۶			
ب ۵	۹۳	آیات مکی زمینه قبلی	الف	۷ تا ۸			
ه ۵	۱-۱۶۵	آیات مدنی: پیغمبر، منافقین، جنگ احزاب	ب	۹ تا ۲۲			
ه ۶	۲-۱۶۵	احزاب	ب	۲۳ تا ۴۰			
ب ۵	۹۳	آیات مکی زمینه قبلی	الف	۴۱ تا ۴۷			
ه ۶	۲-۱۶۵	آیات مدنی: پیغمبر، منافقین، جنگ احزاب	ب	۴۸ تا ۵۲			
ه ۱۱	۱۹۳	آیات بلند تشریحی	ج	۵۳ تا ۵۵			
ه ۶	۲-۱۶۵	آیات مدنی: پیغمبر، منافقین، جنگ احزاب	ب	۵۶ تا ۶۲			
ب ۵	۹۳	آیات مکی زمینه قبلی	الف	۶۳ تا ۶۸			
ه ۶	۲-۱۶۵	آیات مدنی: پیغمبر، منافقین، جنگ احزاب	ب	۶۹ تا ۷۳			
ه ۴	۱۵۸	مقدمه توحید و آخرت	الف	۱ تا ۹	س	۳۴	۸۴
ب ۱۰	۱-۱۲۷	داستان داود و سبأ - آیات توحید و رسالت	ب	۱۰ تا ۱۲			
ب ۱۱	۲-۱۲۷	داستان داود و سبأ - آیات توحید و رسالت	ب	۱۳ تا ۵۴			
ه ۱۰	۱۸۵	آیات مدنی	ب	۱ تا ۳	فاطر	۳۵	۹۱
ه ۱	۱۴۰	آیات مکی	الف	۴ تا ۴۵ (بجز ۹ تا ۱۳ و قسمتی از ۱۹)			
ه ۱۰	۱۸۵	آیات مدنی	ب	۹ تا ۱۳ و ۲۳ کلمه از آیه ۱۹			

ادامه جدول ۱۵- تعیین سال نزول آیات (استخراج از جدول‌های ۱۲ و ۱۴)

سال نزول	گروه مربوطه			شماره آیات	نام سوره	شماره رسمی	شماره ترتیب نزول آیات اصلی سوره
	شماره ترتیب نزول گروه آیات	عنوان و موضوع	شماره فرعی				
ب ۵	۸۸	یکپارچه		۱ تا ۸۳	یس	۶۱	۵۹
ب ۳	۵۸	یکپارچه		۱ تا ۱۸۲	صافات	۶۷	۴۴
ب ۵	۸۶	توصیف انبیاء و تنذیر	الف	۱ تا ۲۴	ص	۸۳	۵۷
ب ۱۲	۱۳۴	تربیتی و توحیدی	ج	۲۵ تا ۲۸			
ب ۵	۸۶	توصیف انبیاء و تنذیر	الف	۲۹ تا ۶۶			
ب ۳	۶۶	قیامت و خلقت	ب	۶۷ تا ۸۸			
ه ۱	۱۴۱	توحید طبیعی، تنذیر آخرت، توصیف قرآن	ب	۱ تا ۲۹	ز	۹۳	۷۴
ب ۸	۱۱۵	مرگ، آخرت، توبه	الف	۳۰ تا ۳۸			
ه ۱	۱۴۱	توحید طبیعی، تنذیر آخرت، توصیف قرآن	ب	۳۹ تا ۵۳			
ب ۸	۱۱۵	مرگ، آخرت، توبه	الف	۵۴ تا ۶۶			
ه ۴	۱۵۷	توصیف قیامت و تقسیم مردم	ج	۶۷ تا ۷۵			
ب ۸	۱۱۳	بخشش و یاری خدا و تکذیب مشرکین	الف	۱ تا ۶	مؤمن	۴۰	۸۷
ب ۱۲	۱۳۲	مومن آل فرعون + توصیف خدا و تنذیر	ب	۷ تا ۵۳			
ب ۸	۱۱۳	بخشش و یاری خدا و تکذیب مشرکین	الف	۵۴ تا ۶۲			
ب ۱۲	۱۳۲	مومن آل فرعون + توصیف خدا و تنذیر	ب	۶۳ تا ۸۵			
ب ۵	۹۱	قرآن و رسالت در برابر لجاج مشرکین	الف	۱ تا ۷	فصلت	۴۱	۷۸
ب ۹	۱۱۹	خدا، آخرت، قیامت و معرفت	ب	۸ تا ۳۸			
ه ۲	۱۴۵	استدلالی قیامت و قرآن و توحید	ج	۳۹ تا ۵۴			

ادامه جدول ۱۵- تعیین سال نزول آیات (استخراج از جدول‌های ۱۲ و ۱۴)

سال نزول	گروه مربوطه		شماره آیات	نام سوره	شماره رسمی	شماره ترتیب نزول آیات اصلی سوره
	شماره ترتیب نزول گروه آیات	عنوان و موضوع				
ب ۱۲ هـ ۱	۱۳۸-۱ ۱۳۸-۲	یکپارچه	۱ تا ۱۴ ۱۵ تا ۵۳	شوری	۴۴	۸۹
ب ۵	۹۲	جدال توحیدی	الف ۱ تا ۶۵	زخرف	۴۴	۶۱
ب ۴	۷۶	آیات قیامت	ب ۶۶ تا ۷۸			
ب ۵	۹۲	جدال توحیدی	الف ۷۹ تا ۸۹			
ب ۴	۷۳	وحی - قیامت - امم گذشته	الف ۱ تا ۴۲	دخان	۴۴	۵۰
ب ۳	۶۳	توصیف بهشت و جهنم	ب ۴۳ تا ۵۹			
ب ۸	۱۱۶	یکپارچه	۱ تا ۳۶	جاثیه	۴۵	۷۵
هـ ۲	۱۴۷	توحید و نبوت و استقامت	الف ۱ تا ۱۳	احقاف	۴۶	۹۵
هـ ۸	۱۷۸-۱	والدین، احقاف، جن، تنذیر و تقویت	ب ۱۴ تا ۲۵			
هـ ۲	۱۴۷	توحید و نبوت و استقامت	الف ۲۶ تا ۲۷			
هـ ۸	۱۷۸-۱	والدین، احقاف، جن، تنذیر و تقویت	ب ۲۸ تا ۳۱			
هـ ۹	۱۷۸-۲	والدین، احقاف، جن، تنذیر و تقویت	ب ۳۲ تا ۳۵			
هـ ۱	۱۴۲	یکپارچه	۱ تا ۴۰	محمد	۴۷	۹۲
هـ ۷	۱۷۰	یکپارچه	۱ تا ۲۹	فتح	۴۸	۱۰۶
هـ ۷	۱۷۳	یکپارچه	۱ تا ۱۸	حجرات	۴۹	۱۰۸
ب ۵	۸۷	یکپارچه	۱ تا ۴۵	ق	۵۰	۵۸
ب ۱	۴	اعلام قیامت با قسم	الف ۱ تا ۶	بقره	۵۰	۴۷

ادامه جدول ۱۵- تعیین سال نزول آیات (استخراج از جدول‌های ۱۲ و ۱۴)

سال نزول	گروه مربوطه			شماره آیات	نام سوره	شماره رسمی	شماره ترتیب نزول آیات اصلی سوره
	شماره ترتیب نزول گروه آیات	عنوان و موضوع	شماره فرعی				
ب ۴ = هجرت	۷۰	استدلال و توصیف و تندییر	ب	۶۰ تا ۷	ط	۵ ۲	۴
ب ۱	۶	اعلام قیامت	الف	۸ تا ۱			
ب ۴	۷۵	توصیف بهشت و جهنم	ب	۲۰ تا ۹			
ب ۴	۸۲	جدال توحیدی	ج	۲۱			
ب ۴	۷۵	توصیف بهشت و جهنم	ب	۲۸ تا ۲۲			
ب ۴	۸۲	جدال توحیدی	ج	۴۹ تا ۲۹			
ب ۲	۲۹	اعلام وحی و مبارز طلبی بتها	الف	۱ تا ۲۵ (بجز ۲۳)	ت	۵ ۲	۲۲
ب ۱۲	۱۳۳	توضیح و توییح مشرکین	ب	۲۳ و ۲۶ تا ۳۳			
ب ۳	۵۶	مردم‌شناسی - حکمت - توحید - تندییر	ج	۳۴ تا ۶۲			
ب ۴	۷۱	یکپارچه		۱ تا ۵۵	ق	۵ ۴	۴۸
ب ۲	۴۱	خلقت و نعمت و بهشت	الف	۱ تا ۶ ۹ تا ۲۷	ر	۵ ۵	۳۱
ب ۴	۷۸	عتاب و عذاب	ب	۷ تا ۸ ۲۸ تا ۴۵ و ۷۸			
ب ۲	۴۱	خلقت و نعمت و بهشت	الف	۴۶ تا ۷۷			
ب ۲	۴۰	یکپارچه		۱ تا ۹۶	واقه	۵ ۶	۳۰
ه ۴	۱۶۱-۱	یکپارچه		۱ تا ۸	حدید	۵ ۷	۱۰۱
ه ۵	۱۶۱-۲	یکپارچه		۹ تا ۲۹			
ه ۹	۱۸۱	یکپارچه		۱ تا ۲۹	مجادله	۵ ۸	۱۱۱
ه ۴	۱۵۶	یکپارچه		۱ تا ۲۴	شور	۵ ۹	۱۰۰

ادامه جدول ۱۵- تعیین سال نزول آیات (استخراج از جدول‌های ۱۲ و ۱۴)

سال نزول	گروه مربوطه			شماره آیات	نام سوره	شماره رسمی	شماره ترتیب نزول آیات اصلی سوره
	شماره ترتیب نزول گروه آیات	عنوان و موضوع	شماره فرعی				
۱۰ هـ	۱۸۴	یکپارچه		۱ تا ۱۳	ممتحنه	۶۰	۱۱۲
۲ هـ	۱۴۴	یکپارچه		۱ تا ۱۴	صف	۶۱	۹۴
۲ هـ	۱۵۰	یکپارچه		۱ تا ۱۱	جمعه	۶۲	۹۶
۳ هـ	۱۵۲	یکپارچه		۱ تا ۱۱	منافقون	۶۳	۹۸
۸ ب	۱۱۷	یکپارچه		۱ تا ۱۸	تغابن	۶۴	۷۶
۱۰ هـ	۱۸۸	تشریح	الف	۱ تا ۷	طلاق	۶۵	۱۰۷
۷ هـ	۱۷۱	تندیر و توحید	ب	۸ تا ۱۲			
۱۰ هـ	۱۸۶	یکپارچه		۱ تا ۱۲	تحریم	۶۶	۱۱۳
۷ ب	۱۰۴	یکپارچه		۱ تا ۳۰	ملک	۶۷	۶۷
۳ ب	۵۲	اعتراض نسبت به مشرکین و اعراض	الف	۱ تا ۱۶	قلم	۶۸	۴۹
۴ ب	۷۲	تنبيه و تندیر توحیدی	ب	۱۷ تا ۵۲			
۳ ب	۶۰	قیامت	الف	۱ تا ۳	حاقه	۶۹	۳۴
۳ ب	۶۸-۱	امم گذشته	ب	۴ تا ۶			
۴ ب	۶۸-۲			۷ تا ۱۲			
۳ ب	۶۰	قیامت	الف	۱۳ تا ۳۷			
۳ ب	۴۵	وحی و نبوت	ج	۳۸ تا ۵۲			

ادامه جدول ۱۵- تعیین سال نزول آیات (استخراج از جدول‌های ۱۲ و ۱۴)

سال نزول	گروه مربوطه			شماره آیات	نام سوره	شماره رسمی	شماره ترتیب نزول آیات اصلی سوره
	شماره ترتیب نزول گروه آیات	عنوان و موضوع	شماره فرعی				
ب ۴ = بعثت هـ = هجرت	۷۴	بحث روی قیامت	الف	۴ تا ۱	مبارج	۷۰	۴۴
	۲۳	حدوث قیامت و تنذیر	ب	۱۸ تا ۵			
	۶۱	مردم‌شناسی و توصیف مؤمنین	ج	۳۵ تا ۱۹			
	۷۴	بحث روی قیامت	الف	۴۴ تا ۳۶			
	۷۷	یکپارچه		۲۹ تا ۱	توح	۷۱	۵۱
	۹۵	یکپارچه		۲۸ تا ۱	نور	۷۲	۶۳
	۷۹	آیات اصلی	الف	۱۹ تا ۱	مومل	۷۳	۵۲
	۱۳۱	آیه آخر	ب	۲۰			
	۲	رسالت	الف	۷ تا ۱	مدثر	۷۴	۲
	۲۰	تنذیر قیامت	ب	۱۰ تا ۸			
	۲۷	توبیخ مشرکین و تنذیر	ج	۳۰ تا ۱۱			
	۱۱۱	توضیح فرشتگان	د	۳۴ تا ۳۱			
	۲۷	توبیخ مشرکین و تنذیر	ج	۵۵ تا ۳۴			
	۳۹	زمان قیامت و ابلاغ	الف	۶ تا ۱	قیامت	۷۵	۲۸
	۳۷	حدوث قیامت و عدم توجه بشر	ب	۱۳ تا ۷			
	۳۹	زمان قیامت و ابلاغ	الف	۱۹ تا ۱۴			
	۳۷	حدوث قیامت و عدم توجه بشر	ب	۴۰ تا ۲۰			
	۸۵-۱	یکپارچه		۲۹ تا ۱	دھر	۷۶	۵۶
	۸۵-۲			۳۱ و ۳۰			
	۲۵	یکپارچه		۵۰ تا ۱	موسلات	۷۷	۱۹

ادامه جدول ۱۵- تعیین سال نزول آیات (استخراج از جدول‌های ۱۲ و ۱۴)

سال نزول	گروه مربوطه			شماره آیات	نام سوره	شماره رسمی	شماره ترتیب نزول آیات اصلی سوره
	شماره ترتیب نزول گروه آیات	عنوان و موضوع	شماره فرعی				
ب ۲ = بعثت ه = هجرت	شماره	عنوان و موضوع	شماره فرعی	شماره آیات	نام سوره	شماره رسمی	شماره ترتیب نزول آیات اصلی سوره
ب ۲	۲۶	خبر بزرگ و استدلال قیامت	الف	۱ تا ۳۶	بناء	۷	۲۰
ب ۶	۹۶	تذخیر قیامت	ب	۳۷ تا ۴۱		۸	
ب ۲	۱۹	تذخیر قیامت	الف	۱ تا ۲۶	فازعات	۷	۱۶
ب ۳	۴۶	استدلال و توضیح	ب	۲۷ تا ۴۶		۹	
ب ۲	۳۲	یکپارچه		۱ تا ۴۳	عبس	۸۰	۲۴
ب ۱	۱۵	یکپارچه		۱ تا ۲۹	تکویر	۸۱	۱۲
ب ۱	۱۰	حدوث قیامت	الف	۱ تا ۵	انفطار	۸	۷
ب ۳	۵۹	تذکر و تذخیر قیامت	ب	۶ تا ۲۰		۲	
ب ۳	۶۲	یکپارچه		۱ تا ۳۶	مطففین	۸۴	۴۵
ب ۲	۳۱	یکپارچه		۱ تا ۲۵	انشقاق	۸۴	۲۴
ب ۱	۱۳	تذخیر	الف	۱ تا ۷	بروج	۸	۱۱
ب ۶	۹۷	توضیح	ب	۸ تا ۱۱		۵	
ب ۱	۱۴	تذخیر	الف	۱۲ تا ۲۲			
ب ۳	۵۵	استدلالی قیامت	الف	۱ تا ۱۰	طارق	۸	۶
ب ۱	۹	تاکید وحی و صداقت پیغمبر	ب	۱۱ تا ۱۷		۶	
ب ۱	۱۳	تذکر و تقویت	الف	۱ تا ۶ ۸ تا ۹	اعلی	۸	۱۰
ب ۲	۴۲-۱	مردم‌شناسی	ب	۷ تا ۱۰ و ۱۴		۷	
ب ۳	۴۲-۲	مردم‌شناسی	ب	۱۵ تا ۱۹			

ادامه جدول ۱۵- تعیین سال نزول آیات (استخراج از جدول‌های ۱۲ و ۱۴)

سال نزول	گروه مربوطه			شماره آیات	نام سوره	شماره رسمی	شماره ترتیب نزول آیات اصلی سوره
	شماره ترتیب نزول گروه آیات	عنوان و موضوع	شماره فرعی				
ب ۱ = بعثت ه = هجرت	۸	توصیف بهشت و جهنم	الف	۱ تا ۵	غاشیه	۸۸	۲۷
	۳۶	استدلال توحیدی و تندر	ب	۶ تا ۷			
	۹	توصیف بهشت و جهنم	الف	۸ تا ۱۶			
	۳۶	استدلال توحیدی و تندر	ب	۱۷ تا ۲۶			
	۳۰	تندیر و تبشیر	الف	۱ تا ۱۳	فجر	۸۹	۴۰
	۵۳	مردم‌شناسی و تندیر آخرت	ب	۱۴ تا ۲۷			
	۳۰	تندیر و تبشیر	الف	۲۸ تا ۳۱			
	۴۹	یکپارچه		۱ تا ۲۰	بلد	۹۰	۳۷
	۱۱	مردم‌شناسی و تربیت	الف	۱ تا ۱۰	شمس	۹۱	۸
	۲۴	داستان تندیری	ب	۱۱ تا ۱۶			
	۲۱	یکپارچه		۱ تا ۲۱	بل	۹۲	۱۷
	۱۷	تسلی و تقویت پیغمبر	الف	۱ تا ۸	ضحی	۹۳	۱۴
	۱۷	تعلیمی	ب	۹ تا ۱۱			
	۱۶	یکپارچه		۱ تا ۸	انشراح	۹۴	۱۳
	۳۸	یکپارچه		۱ تا ۸	تین	۹۵	۲۹
	۱	آغاز وحی	الف	۱ تا ۵	علق	۹۶	۱
	۳۵	آیات بعدی	ب	۶ تا ۱۹			
	۶۹	یکپارچه		۱ تا ۵	قدر	۹۷	۴۶
	۹۹	یکپارچه		۱ تا ۸	بینه	۹۸	۶۵
	۵۴	یکپارچه		۱ تا ۸	زوال	۹۹	۴۱

ادامه جدول ۱۵- تعیین سال نزول آیات (استخراج از جدول‌های ۱۲ و ۱۴)

سال نزول	گروه مربوطه		شماره آیات	نام سوره	شماره رسمی	شماره ترتیب نزول آیات اصلی سوره
	شماره ترتیب نزول گروه آیات	عنوان و موضوع				
ب ۳	۴۴	یکپارچه	۱ تا ۱۱	عادیات	۱۰	۳۴
ب ۳	۵۷	یکپارچه	۱ تا ۸	فارهه	۱۰	۴۲
ب ۱	۵	دو آیه اول	الف ۱ تا ۲	تکاتر	۱۰	۳۸
ب ۳	۵۰	شش آیه بعد	ب ۳ تا ۸			
ب ۱	۳	دو آیه اول	الف ۱ تا ۲	عصر	۱۰	۲
ب ۵	۸۹	آیه آخر	ب ۳			
ب ۲	۳۳	یکپارچه	۱ تا ۹	همزه	۱۰	۲۵
ب ۳	۵۱	یکپارچه	۱ تا ۵	فیل	۱۰	۳۹
ب ۲	۲۸	یکپارچه	۱ تا ۵	فریش	۱۰	۲۱
ب ۲	۲۲	یکپارچه	۱ تا ۷	معاون	۱۰	۱۸
ب ۱	۱۲	یکپارچه	۱ تا ۳	کوثر	۱۰	۹
ب ۲	۳۴	یکپارچه	۱ تا ۶	کافرون	۱۰	۲۶
ه ۹	۱۷۹	یکپارچه	۱ تا ۳	نصر	۱۱	۱۱۰
ب ۳	۴۷	یکپارچه	۱ تا ۵	تبت	۱۱	۳۵
ب ۱	۷	یکپارچه	۱ تا ۴	اخلاص	۱۱	۵
ب ۳	۴۸	یکپارچه	۱ تا ۵	فلق	۱۱	۳۶
ب ۲	۱۸	یکپارچه	۱ تا ۶	ناس	۱۱	۱۵

مهندس عبدالعلی بازرگان در کنار مهندس مهدی بازرگان

فهرست الفبایی سوره‌های قرآن کریم

شماره سوره	نام سوره	شماره سوره	نام سوره	شماره سوره	نام سوره
	ز	۹	التوبه		أ
۴۳	الزخرف	۹۵	التين	۳	آل عمران
۹۹	الزلزله (الزلزال)		ج	۱۴	ابراهيم
۳۹	الزمر	۴۵	الجاثية	۳۳	الأحزاب
	س	۶۲	الجمعه	۴۶	الأحقاف
۳۴	سبأ	۷۲	الجن	۱۱۲	الإخلاص
۳۲	السجده		ح	۱۷	الإسراء
	ش	۶۹	الحاقه	۷	الأعراف
۹۴	الشرح	۲۲	الحج	۸۷	الأعلى
۲۶	الشعراء	۱۵	الحجر	۲۱	الأنبياء
۹۱	الشمس	۴۹	الحجرات	۷۶	الأنسان (الدهر)
۴۲	الشورى	۵۹	الحشر	۸۴	الأشواق
	ص	۵۷	الحديد	۶	الأنعام
۳۸	ص		د	۸	الأنفال
۳۷	الصفات	۴۴	الدخان	۸۲	الانفطار
۶۱	الصف		ذ		ب
	ض	۵۱	الذاريات	۸۵	البروج
۹۳	الضحى		ر	۲	البقره
	ط	۵۵	الرحمن	۹۰	البلد
۸۶	الطارق	۱۳	الرعد	۹۸	البينه
۶۵	الطلاق	۳۰	الروم		ت
۵۲	الطور			۶۶	التحریم
				۶۴	التغابن
				۱۰۲	التكاثر
				۸۱	التكوير (الكورت)

ادامه فهرست الفبایی سوره‌های قرآن کریم

شماره سوره	نام سوره	شماره سوره	نام سوره	شماره سوره	نام سوره
۶۰	الممتحنه	۲۸	القصص	۲۰	طه
۶۳	المنافقون	۶۸	القلم		ع
	ن	۵۴	القمر		العاديات
		۷۵	القيامه	۱۰۰	عبس
۷۹	النازعات		ك	۸۰	العصر
۱۱۴	الناس		الكافرون	۱۰	العنكبوت
۷۸	النبأ	۱۰۹	الكهف	۲۹	العلق
۵۳	النجم	۱۸	الكوثر	۹۶	غ
۱۶	النحل	۱۰۸	ل		الغاشيه
۴	النساء		لقمان	۸۸	غافر(المؤمن)
۱۱۰	النصر	۳۱	الليل	۴۰	ف
۲۷	النمل	۹۲	م		الفاتحه
۲۴	النور		المائدہ	۱	فاطر
۷۱	نوح	۵	الماعون	۳۵	الفتح
	هـ	۱۰۷	المؤمنون	۴۸	الفجر
۱۰۴	الهمزه	۲۳	المجادله	۸۹	الفرقان
۱۱	هود	۵۸	محمد	۲۵	فصلت
	و	۴۷	المدثر	۴۱	الفلق
۵۶	الواقعه	۷۴	المرسلات	۱۱۳	الفيل
	ی	۷۷	مریم	۱۰۵	ق
	يس	۱۹	المزمل		ق
۳۶	يوسف	۷۳	المسد (لهب)	۵۰	القارعه
۱۲	يونس	۱۱۱	المطففين	۱۰۱	القدر
۱۰		۸۳	المعارج	۹۷	قریش
		۷۰	الملك	۱۰۶	
		۶۷			

فهرست ترتیبی سوره‌های قرآن کریم

شماره سوره	نام سوره	شماره سوره	نام سوره
۳۰	الروم	۱	الفاتحه
۳۱	لقمان	۲	البقره
۳۲	السجده	۳	آل عمران
۳۳	الأحزاب	۴	النساء
۳۴	سأ	۵	المائده
۳۵	فاطر	۶	الأنعام
۳۶	یس	۷	الأعراف
۳۷	الصافات	۸	الأنفال
۳۸	ص	۹	التوبه
۳۹	الزمر	۱۰	یونس
۴۰	غافر	۱۱	هود
۴۱	فصلت	۱۲	یوسف
۴۲	الشوری	۱۳	الرعد
۴۳	الزخرف	۱۴	ابراهیم
۴۴	الدخان	۱۵	الحجر
۴۵	الجاثیه	۱۶	النحل
۴۶	الأحقاف	۱۷	الأسراء
۴۷	محمد	۱۸	الکھف
۴۸	الفتح	۱۹	مریم
۴۹	الحجرات	۲۰	طه
۵۰	ق	۲۱	الأنبیاء
۵۱	الداریات	۲۲	الحج
۵۲	الطور	۲۳	المؤمنون
۵۳	النجم	۲۴	النور
۵۴	القمر	۲۵	الفرقان
۵۵	الرحمن	۲۶	الشعراء
۵۶	الواقعه	۲۷	النمل
۵۷	الحدید	۲۸	القصص
۵۸	المجادله	۲۹	العنکبوت

شماره سوره	نام سوره	شماره سوره	نام سوره
٨٧	الأعلى	٥٩	الحشر
٨٨	الغاشيه	٦٠	المتحنه
٨٩	الفجر	٦١	الصف
٩٠	البلد	٦٢	الجمعه
٩١	الشمس	٦٣	المنافقون
٩٢	الليل	٦٤	التغابن
٩٣	الضحى	٦٥	الطلاق
٩٤	الشرح (الاشراح)	٦٦	التحریم
٩٥	التين	٦٧	الملک
٩٦	العلق	٦٨	القلم
٩٧	القدر	٦٩	الحاقه
٩٨	البينه	٧٠	المعارج
٩٩	الزلزله	٧١	نوح
١٠٠	العاديات	٧٢	الجن
١٠١	القارعه	٧٣	المزمل
١٠٢	التكاثر	٧٤	المدثر
١٠٣	العصر	٧٥	القيامه
١٠٤	الهمزه	٧٦	الإنسان
١٠٥	الفيل	٧٧	المرسلات
١٠٦	قريش	٧٨	النبأ
١٠٧	الماعون	٧٩	النازعات
١٠٨	الكوثر	٨٠	عبس
١٠٩	الكافرون	٨١	التكوير
١١٠	النصر	٨٢	الانفطار
١١١	المسد	٨٣	المطفقين
١١٢	الإخلاص	٨٤	الانشقاق
١١٣	الفلق	٨٥	البروج
١١٤	الناس	٨٦	الطارق

نمایه فارسی

آلمانی	آ	آخر رسالت
۵۵۷، ۳۷	۱۷۲	آخر رسالت
۹۶ آیات اجتماعی و اخلاقی	۹۸، ۹۷، ۹۶، ۹۴، ۳۱	آخرت
۱۷۷، ۱۵۷، ۱۳۵، ۱۲۵	۱۲۰، ۱۱۸، ۱۱۰، ۱۰۶، ۱۰۲، ۱۰۱، ۱۰۰	
۱۲۶، ۱۱۴ آیات افک	۱۵۰، ۱۳۶، ۱۳۵، ۱۳۴، ۱۳۲، ۱۲۲، ۱۲۱	
۳۲۰، ۳۱۹، ۱۷۹، ۱۶۱، ۱۵۸، ۱۳۵	۱۷۹، ۱۷۸، ۱۷۷، ۱۷۶، ۱۵۳، ۱۵۲، ۱۵۱	
۱۶۲، ۱۵۸، ۱۴۱، ۱۲۶ آیات برائت	۱۷۹، ۱۷۸، ۱۷۷، ۱۷۶، ۱۵۳، ۱۵۲، ۱۵۱	
۲۱۰، ۲۰۷، ۲۰۴ آیات بلند ایمانی	۲۷۳، ۲۷۱، ۲۳۹، ۲۳۸، ۱۸۸، ۱۸۲، ۱۸۱	
۱۱۴، ۹۳ آیات ایمانی	۳۵۰، ۳۰۶، ۳۰۳، ۳۰۱، ۲۹۰، ۲۸۹، ۲۸۴	
۳۲۱، ۳۱۹، ۲۰۹، ۲۰۳، ۱۷۴	۵۰۵، ۴۰۰، ۳۸۰، ۳۷۱، ۳۷۰، ۳۵۴	
۳۶۸، ۲۹۱ آیات تربیتی	۳۱۷، ۳۱۶، ۲۸۴	آخرتی
۳۵۰، ۳۲۱، ۳۱۹، ۲۲۲، ۲۰۹ آیات تشریحی	۱۲۳، ۱۲۱، ۹۷، ۹۳	آدم
۱۵۸، ۱۳۵، ۱۲۶ آیات تکمیلی	۲۴۵، ۱۷۹، ۱۷۴، ۱۵۵، ۱۵۲، ۱۳۸، ۱۳۳	آزادی
۴۹۰، ۴۳۴ آیات تنذیری	۶۹، ۳۲	آسمان
۴۶۵ آیات توییح و تنذیر مشرکین	۶۴، ۶۲، ۳۱	آغاز (ابتدای) وحی
۴۳۴، ۳۶۸، ۳۴۶ آیات توحیدی	۱۱۴، ۱۱۱	
۱۷۸، ۹۷ آیات توضیحی	۱۶۵، ۱۶۴، ۱۶۰، ۱۴۸، ۱۴۶، ۱۲۹، ۱۱۶	
۴۶۶ آیات توضیحی عدد فرشتگان	۵۲۳، ۵۲۰، ۴۷۴، ۱۸۸، ۱۶۷	
۳۴۷ آیات حکمت	۱۸۲، ۱۳۸، ۱۰۲، ۵۰	آل فرعون
۱۱۹، ۱۰۲ آیات قیامت	۹۳، ۵۱، ۵۰، ۴۹	آل عمران (۳)
۳۸۵، ۳۶۷، ۱۸۳، ۱۵۰، ۱۳۴	۱۶۴، ۱۶۲، ۱۶۱، ۱۵۶، ۱۴۳، ۱۳۹، ۱۲۴	
۴۱۵ آیات عتاب و عذاب	۲۱۵، ۲۱۴، ۲۱۳، ۲۱۲، ۲۱۱، ۱۷۵، ۱۷۲	
۷۲ آیات مباحله	۲۱۵، ۲۱۴، ۲۱۲، ۲۷ ۱۶۴ / (۳)	آل عمران (۳)

ابن عباس ۵۶۱، ۵۶۲، ۵۶۵، ۵۶۶، ۵۵۷، ۵۶۷	۹۶، ۱۰۰، ۱۰۱	آیات مدنی
ابن هشام ۳۷۹	۱۲۵، ۱۴۰، ۱۵۷، ۱۵۹، ۱۷۷، ۱۸۱، ۳۵۲	آیات معرفت
ابوالقاسم عبدالله ۵۵۷	۲۹۱، ۳۴۷	آیات مکی
ابوصالح ۵۶۱	۱۰۰، ۱۰۱	آیات نسخ شده و نسخ کننده
ابونصر ۵۵۷	۳۵۱، ۳۵۰، ۱۸۱، ۱۴۰، ۱۳۹، ۱۲۳، ۱۲۰	آیت الکرسی
ابوحامد ۵۵۷	۳۵	آیه تبلیغ
ابی القاسم عمر بن محمد عبدالکافی ۵۵۷	۲۰۳	آیه تطهیر
اثبات نبوت ۲۰۳	۷۲	آیه نور
اجل مسمی ۴۵۵، ۳۴۵	۷۲	
احد ۳۸، ۴۰، ۹۳	۳۱۹، ۱۱۴	
۱۲۴، ۱۳۹، ۱۵۶، ۱۷۵، ۲۲۵، ۳۳۵		
احزاب (۳۳) ۴۹، ۵۰، ۵۱		۱
۱۰۰، ۱۲۰، ۱۲۵، ۱۲۷، ۱۴۰، ۱۴۳، ۱۵۲	۳۶	ائمه اطهار
۱۵۷، ۱۵۹، ۱۶۱، ۱۶۲، ۱۷۲، ۱۸۱، ۳۴۹	۴۵۸	ابتدای بعثت
۳۵۰، ۳۵۱، ۳۵۲	۱۷۲	ابتدای رسالت
احقاف ۱۰۳، ۱۲۶، ۱۳۹، ۱۵۸، ۱۸۳، ۳۹۲	۲۹۵	ابتلاء
احقاف (۴۶) ۴۹، ۵۱	۹۳، ۹۶، ۹۸	ابراهیم (ع)
۱۰۳، ۱۲۴، ۱۲۶، ۱۳۹، ۱۵۶، ۱۵۸، ۱۷۲	۱۲۲، ۱۲۳، ۱۲۵، ۱۳۵، ۱۳۷، ۱۳۸، ۱۳۹	
۱۸۳، ۳۹۱، ۳۹۲، ۳۹۳، ۳۹۴، ۵۵۲	۱۵۴، ۱۵۵، ۱۵۷، ۱۷۴، ۱۷۹، ۲۰۱، ۲۰۳	
احکام اجتماعی ۳۱	۲۰۴، ۲۰۵، ۲۰۷، ۲۰۸، ۲۳۸، ۲۳۹، ۲۶۹	
احکام تشریحی ۲۰۱، ۳۵۰	۲۷۱، ۲۷۳، ۲۷۹، ۳۱۱، ۵۵۱، ۵۵۴، ۵۵۹	
احکام جهاد ۲۹	۵۶۱، ۵۶۳، ۵۶۶، ۵۷۱	
احکام حجاب ۲۹	۴۹، ۵۱، ۹۶، ۱۲۱	ابراهیم (ع) ۱۴
احکام شرب خمر ۲۹	۱۲۳، ۱۲۶، ۱۳۵، ۱۴۲، ۱۵۳، ۱۵۵، ۱۵۸	
احکام شرعی ۳۱	۱۷۷، ۲۶۹، ۲۷۰، ۲۷۱، ۲۷۳، ۲۷۴، ۲۷۵	
احکام قصاص ۲۲۵	۳۶	ابن ابی داود
احکام نماز ۲۹	۳۶	ابن اشته
احیا ۲۷۹	۵۵۹	ابن الندیم
اختیار ۲۹، ۳۹، ۱۴۶	۳۶	ابن حجر
اخراج شیطان ۲۷۹	۲۸۳	ابن سلمه
اخراج یهودیان ۴۰	۳۶	ابن سیرین
اخلاص (۱۱۲) ۳۸، ۴۳، ۴۹، ۵۱، ۷۰	۵۶۴	ابن ضریس

۱۲۲، ۱۲۴، ۱۳۷، ۱۴۴، ۱۵۴، ۱۵۶، ۱۵۷،	۱۱۳، ۱۱۶، ۱۲۹، ۱۴۴، ۱۴۸، ۱۸۹
۱۷۲، ۱۷۶، ۲۴۴، ۲۴۵، ۲۴۶، ۲۴۷، ۲۴۸،	۹۶، ۱۷۸، ۲۰۳، ۲۸۹، ۲۹۰، ۲۹۲
۲۴۹، ۲۵۰، ۲۵۱، ۲۵۲، ۲۵۳، ۵۵۱، ۵۶۹	اخلاق
۳۰ اعجاز قرآن	۱۲۴، ۱۳۶
۱۷۶ اعلام جنگ به مشرکین	۱۵۶، ۱۶۷، ۲۸۴، ۲۸۷، ۲۸۹، ۵۰۹
۹۸ اعلام حج بر ابراهیم	ادیان ابراهیمی
۳۱۱، ۱۷۹، ۱۵۴، ۱۳۹، ۱۲۲	۲۸۴ ارتش شاهنشاهی
۱۲۹، ۱۱۸، ۱۱۶، ۱۰۴، ۱۰۳ اعلام قیامت	۴۲ ارث
۴۰۴، ۱۸۴، ۱۸۳، ۱۴۹، ۱۴۸، ۱۴۲، ۱۳۱	۳۹، ۲۱۹، ۲۲۱، ۲۲۲
۱۱۷، ۱۰۴ اعلام وحی	۲۱۹ ارث کلاله
۴۰۸، ۴۰۷، ۱۸۴، ۱۴۹، ۱۳۰	۵۹ اروپا
۲۵۷ اعلامیه مشرکین مکه	۳۲، ۳۸، ۵۵۵ اروپایی، اروپایی‌ها
۱۱۸، ۱۱۶، ۱۰۹، ۵۱، ۴۹ اعلیٰ (۸۷)	۱۰۹ استدلال توحیدی و تنذیر
۱۸۷، ۱۷۲، ۱۵۰، ۱۴۹، ۱۴۸، ۱۴۲، ۱۳۰	۱۱۷، ۱۳۱، ۱۴۹، ۱۸۸، ۵۰۲
۳۸۷، ۲۷۳، ۲۷۱ اقوام سلف	۱۵۶ استدلال قیامت
۴۸ اقوام گذشته	۱۰۸ استدلال و توضیح
۲۳۸، ۲۳۱، ۲۲۸، ۲۲۷ اکل	۱۱۸، ۱۳۰، ۱۵۰، ۱۸۷
۲۸۳ «الاسام»	۱۳۲ استدلال و توصیف و تنذیر
۸۸ الرحمن (۵۵)	۱۵۱، ۴۰۱، ۴۰۲
۱۹۵ الرحمن (۵۵) / ۱ تا ۴	۲۸۰، ۱۷۷، ۹۶ استدلال‌های ایمانی
۵۶۴ «المبانی لنظم المعانی»، کتاب	۱۰۲ استدلالی
۴۳۱ المسبحات	۱۸۷، ۱۸۲، ۱۵۰، ۱۲۹، ۱۱۸، ۱۰۹
۳۰ الهی بودن قرآن	۳۹۳، ۱۸۳، ۱۵۶، ۱۳۹، ۱۲۴، ۱۰۳ استقامت
۳۳۳، ۳۳۱، ۱۸۰، ۹۹ الوهیت	۱۲۴، ۱۲۲، ۹۶، ۴۹ اسراء (۱۷)
۳۶ امام پنجم	۱۳۶، ۱۴۳، ۱۴۴، ۱۵۳، ۱۵۴، ۱۵۶، ۱۶۸
۳۶ امام چهارم	۱۷۸، ۲۸۸، ۲۸۹، ۲۹۰، ۲۹۱، ۲۹۲، ۵۵۱
۵۶۷، ۵۶۴، ۱۴۴، ۳۶ امام صادق (ع)	۱۶۸، ۲۹، ۲۸ اسراء (۱۷) / ۱۰۶
۲۷۹ امامت	۳۳۱، ۲۳۶، ۱۹۷، ۱۶۰، ۴۱، ۳۷ اسلام
۱۹۵ امامی، هما	۴۴، ۴۳ اسماء سال‌های مکیه و مدنیّه
۱۷۶ امت موسی	۹۷، ۱۲۶ اصحاب کهف
۹۸، ۹۵، ۴۲ امم گذشته	۲۹۶، ۲۹۵، ۲۹۳، ۱۷۸، ۱۵۸، ۱۳۵
۱۰۳، ۱۰۶، ۱۱۹، ۱۲۰، ۱۲۲، ۱۲۳، ۱۳۱	۴۴۲ اعتراض و اعراض از مشرکین
	۵۵۶، ۵۵۵، ۱۴۵، ۴۲ اعتمادالسلطنه
	۴۰، ۴۹، ۵۱، ۹۵ اعراف (۷)

انفطار (۸۲)	۵۱، ۴۹، ۴۳	۱۳۳، ۱۳۴، ۱۳۷، ۱۵۰، ۱۵۱، ۱۵۲، ۱۵۴
	۱۰۸، ۱۱۶، ۱۱۹، ۱۲۹، ۱۴۴، ۱۴۸، ۱۵۰	۱۷۶، ۱۷۹، ۱۸۳، ۱۸۵، ۳۱۶، ۳۲۵، ۴۰۰
	۴۸۶، ۴۸۵، ۴۸۴، ۱۸۷	۴۴۶، ۴۴۸، ۴۷۹، ۵۶۹
انگلیسی	۵۶۱، ۶۰، ۲۲	۴۲، ۹۵، ۹۷، ۹۸
اهل کتاب	۹۴، ۹۳، ۷۲	۹۹، ۱۰۱، ۱۱۹، ۱۲۰، ۱۲۲، ۱۲۳، ۱۳۴
	۱۱۵، ۱۲۴، ۱۲۵، ۱۲۷، ۱۳۸، ۱۳۹، ۱۴۰	۱۳۷، ۱۵۰، ۱۵۱، ۱۵۲، ۱۵۴، ۱۷۶، ۱۷۸
	۱۴۱، ۱۵۶، ۱۵۷، ۱۵۸، ۱۷۴، ۱۷۵	۱۷۹، ۱۸۰، ۱۸۲، ۲۰۳، ۲۶۵، ۲۷۱، ۳۰۱
	۲۰۱، ۲۰۳، ۲۰۵، ۲۰۷، ۲۱۰، ۲۱۱، ۲۱۳	۳۰۲، ۳۰۹، ۳۲۵، ۳۳۱، ۳۶۶، ۵۵۲، ۵۵۴
	۲۲۱، ۲۲۲، ۲۲۴، ۲۲۷، ۲۲۸، ۲۲۹، ۲۳۱	۵۵۹، ۵۶۰، ۵۶۱، ۵۶۲، ۵۶۳، ۵۶۵، ۵۶۶
	۲۳۸، ۲۳۹، ۲۴۵، ۳۳۱	۵۶۷، ۵۶۸، ۵۶۹، ۵۷۱
اولاد آدم	۲۲۹	۴۹، ۵۱، ۵۸، ۶۵، ۶۷، ۶۸، ۹۷
ایران	۱۶۱	۱۲۰، ۱۴۳، ۱۵۲، ۱۷۲، ۱۸۲، ۲۶۵، ۳۰۹
ایمان علمی	۲۲	۱۷۱
ایمان	۹۸	انتهای رسالت
ایمانی	۱۱۴، ۹۳	انسان (بشر) ۲۸، ۳۱، ۶۲، ۶۴، ۱۰۷، ۱۱۷
	۱۲۶، ۱۲۷، ۱۳۸، ۱۴۰، ۱۵۸، ۱۵۹، ۱۶۷	۱۳۱، ۱۴۹، ۱۸۶، ۱۹۷
	۱۷۴، ۱۷۷، ۱۷۹، ۲۰۱، ۲۰۳، ۲۰۴، ۲۰۵	انسان (دهر) (۷۶) ۴۷۱
	۲۰۷، ۲۱۳، ۲۲۷، ۲۲۹، ۲۸۰، ۳۱۹	انشریح (۹۴) ۴۳، ۴۹
		۵۱، ۱۱۰، ۱۱۶، ۱۳۰، ۱۴۸، ۱۸۸
		انشقاق (۸۴) ۴۳، ۴۹، ۵۱، ۶۹، ۱۰۸
		۱۱۷، ۱۳۱، ۱۴۴، ۱۴۹، ۱۸۷، ۴۸۸، ۵۱۸
		انضباطی ۹۴، ۱۱۵، ۱۲۴
		۱۴۱، ۱۵۶، ۱۷۵، ۲۲۷، ۲۲۹، ۳۱۹
		انعام (۶) ۴۹، ۵۱، ۸۸، ۹۴
		۱۲۲، ۱۲۵، ۱۲۶، ۱۳۷، ۱۴۳، ۱۴۴، ۱۵۴
		۱۵۷، ۱۵۹، ۱۷۶، ۲۳۶، ۲۳۷، ۲۳۹، ۲۴۰
		۲۴۱، ۲۴۲، ۲۴۳، ۵۵۱
		انعام (۶) / ۵۹ ۳۰
		انفاق ۲۰۳، ۲۱۳
		انفال (۸) ۴۰، ۴۸، ۴۹، ۵۰، ۵۱، ۷۰
		۹۵، ۱۲۴، ۱۳۹، ۱۴۳، ۱۵۵، ۱۵۶، ۱۶۱
		۱۶۲، ۱۷۲، ۱۷۶، ۲۵۴
		انفال (۸) / ۳۹ ۱۶۱

ب

باد صرصر	۴۴۴	
«باد و باران»، کتاب	۴۴۴	
باران	۶۴، ۶۳	
بازرگان، مهندس عبدالعلی	۲۱	
	۳۳، ۴۱، ۴۲، ۱۹۵	
بانی کعبه	۲۰۵	
بخشش و یاری خدا، بخشندگی خدا		
	۱۰۲، ۱۲۲، ۱۳۸، ۱۵۳، ۱۸۲، ۳۷۵	
برائت	۱۶۲، ۱۵۸، ۱۴۱، ۱۲۶	
برازجان	۴۱	
بروج (۸۵)	۵۱، ۴۹	
	۱۰۹، ۱۱۶، ۱۲۱، ۱۳۰، ۱۴۲، ۱۴۴، ۱۴۸	

،۴۳۹ ،۴۴۰ ،۴۴۱ ،۴۴۴ ،۴۴۵ ،۴۵۰ ،۴۵۲ ،۴۵۳ ،۴۵۵ ،۴۵۷ ،۴۵۹ ،۴۶۰ ،۴۶۱ ،۴۶۳ ،۴۶۸ ،۴۷۱ ،۴۷۴ ،۴۷۸ ،۴۸۲ ،۴۸۴ ،۴۸۸ ،۴۸۹ ،۴۹۲ ،۴۹۷ ،۵۰۴ ،۵۰۷ ،۵۰۸ ،۵۱۷ ،۵۲۴ ،۵۲۷ ،۵۳۶ ،۵۳۷ ،۵۴۰ ،۵۴۳ ،۵۶۰ ،۵۶۱ ،۵۶۲ ،۵۶۴ ،۵۶۸ ،۵۶۹ ،۵۷۱ ،۵۷۲ ،۴۳ ،۴۹ ،۵۱ ،۶۹ (بلد) (۹۰) ،۱۱۰ ،۱۱۸ ،۱۳۲ ،۱۴۲ ،۱۵۰ ،۱۸۸ ،۲۴۵ (بنی آدم) ،۹۳ ،۹۶ ،۱۲۲ (بنی اسرائیل (قوم)) ،۱۲۵ ،۱۳۶ ،۱۳۸ ،۱۵۴ ،۱۵۷ ،۱۷۴ ،۱۷۸ ،۲۰۱ ،۲۰۳ ،۲۰۵ ،۲۰۷ ،۲۰۸ ،۲۲۷ ،۲۲۹ ،۲۸۹ ،۲۹۰ ،۲۹۲ ،۳۰۶ ،۳۰۸ ،۳۲۵ ،۳۲۷ (بنی اسرائیل (سوره)) ← اسراء (۱۷)) ،۳۰ ،۱۰۳ ،۱۰۴ (بهشت) ،۱۰۹ ،۱۱۶ ،۱۱۹ ،۱۲۹ ،۱۳۱ ،۱۳۳ ،۱۴۸ ،۱۵۰ ،۱۵۱ ،۱۸۳ ،۱۸۴ ،۱۸۸ ،۲۴۵ ،۲۹۶ ،۳۱۲ ،۳۷۰ ،۳۸۴ ،۴۰۰ ،۴۱۵ ،۴۱۶ ،۵۰۱ ،۴۹ ،۵۱ (یینه) (۹۸) ،۱۱۱ ،۱۲۱ ،۱۳۴ ،۱۵۲ ،۱۸۸ ،۴۳۱ (بیست و سه سال رسالت) ،۱۴۷ (بیست و هشت صفر) ،۱۶۰ ،۱۶۵

پ

۵۰ (پاریس) ،۲۱ (پاستور) ،۱۶۰ (پایان وحی) ،۷۳ ،۷۵ ،۹۷ (پروردگار) ،۱۲۱ ،۱۳۵ ،۱۵۳ ،۱۷۸ (پس قلعه) ،۲۹ ،۳۶ ،۴۱ ،۴۴ ،۶۲ ،۷۲ (پیغمبر(ص)) ،۹۹ ،۱۰۰ ،۱۰۹ ،۱۱۰ ،۱۴۶ ،۱۶۵ ،۱۶۷ ،۱۸۰ ،۱۸۱ ،۱۸۷ ،۱۸۸ ،۲۰۱ ،۲۲۵ ،۲۳۶

،۱۵۲ ،۱۸۷ ،۴۸۹ ،۴۹۰ ،۴۹۱ ،۴۹۸ ،۴۹۹ ،۲۲۵ ،۲۱۳ ،۲۱۱ (بریدگی از یهود) ،۹۸ ،۱۱۹ (بشارت) ،۱۳۴ ،۱۵۱ ،۱۷۹ ،۳۱۶ ،۳۱۷ ،۳۱۹ ،۵۰۴ (بشر ← انسان) ،۱۲۸ (بشیر، محمدبن نعمان) ،۵۵۹ ،۵۶۰ ،۵۶۲ ،۵۶۴ ،۵۶۷ (بعثت) ،۳۷ ،۴۰ ،۷۵ ،۷۶ ،۱۴۶ ،۱۶۰ ،۱۶۱ ،۱۶۴ ،۱۶۵ ،۱۶۹ ،۱۷۱ ،۲۳۹ ،۳۰۴ ،۵۲۷ ،۵۴۰ (بقاعی، ابراهیم بن عمر) ،۱۲۸ ،۵۵۷ ،۵۶۲ ،۵۶۷ (بقره (۲)) ،۴۹ ،۵۰ ،۵۱ ،۷۲ ،۸۷ ،۸۸ ،۹۳ ،۱۲۱ ،۱۲۳ ،۱۲۵ ،۱۲۶ ،۱۲۷ ،۱۳۸ ،۱۴۲ ،۱۵۳ ،۱۵۵ ،۱۵۷ ،۱۵۸ ،۱۵۹ ،۱۶۲ ،۱۶۵ ،۱۷۲ ،۱۷۴ ،۲۰۱ ،۲۰۲ ،۲۰۳ ،۲۰۵ ،۲۰۶ ،۲۰۷ ،۲۰۸ ،۲۰۹ ،۲۱۰ ،۲۱۱ ،۲۴۵ ،۳۲۹ ،۳۴۵ ،۵۵۱ (بقره (۲) / ۱۲۹) ،۲۷ (بل (Bell)) ،۲۸۳ ،۴۶۸ (بلاشتر) ،۳۷ ،۵۰ ،۷۷ ،۸۴ ،۸۷ ،۸۸ ،۱۲۸ ،۱۴۳ ،۱۴۵ ،۱۶۱ ،۱۶۵ ،۱۷۲ ،۲۰۱ ،۲۱۱ ،۲۲۱ ،۲۲۵ ،۲۲۹ ،۲۳۱ ،۲۳۶ ،۲۴۵ ،۲۴۶ ،۲۴۷ ،۲۴۸ ،۲۴۹ ،۲۵۰ ،۲۵۱ ،۲۵۲ ،۲۵۳ ،۲۵۵ ،۲۶۰ ،۲۶۲ ،۲۶۳ ،۲۶۵ ،۲۷۱ ،۲۷۲ ،۲۷۷ ،۲۷۸ ،۲۷۹ ،۲۸۱ ،۲۸۳ ،۲۸۴ ،۲۸۷ ،۲۸۹ ،۲۹۳ ،۳۰۱ ،۳۰۴ ،۳۰۶ ،۳۰۹ ،۳۱۱ ،۳۱۲ ،۳۱۵ ،۳۱۹ ،۳۲۳ ،۳۲۵ ،۳۲۹ ،۳۳۱ ،۳۳۵ ،۳۳۹ ،۳۴۱ ،۳۴۵ ،۳۴۸ ،۳۵۰ ،۳۵۴ ،۳۵۸ ،۳۵۹ ،۳۶۱ ،۳۶۳ ،۳۶۴ ،۳۶۶ ،۳۷۰ ،۳۷۵ ،۳۷۹ ،۳۸۱ ،۳۸۲ ،۳۸۳ ،۳۸۵ ،۳۸۷ ،۳۹۰ ،۳۹۲ ،۳۹۹ ،۴۰۰ ،۴۰۳ ،۴۰۸ ،۴۱۵ ،۴۱۹ ،۴۲۱ ،۴۲۶ ،۴۲۸ ،۴۲۹ ،۴۳۱ ،۴۳۵

۳۶	ترتیب زمانی نزول سوره‌ها	۳۳۱، ۳۱۱، ۲۹۵، ۲۸۰، ۲۷۹، ۲۶۵، ۲۳۸
۴۷، ۴۴، ۴۳، ۴۲، ۳۷		۵۲۷، ۵۲۳، ۵۲۱، ۵۲۰، ۵۱۳، ۴۶۸، ۳۵۰
۵۱۳، ۱۸۸، ۱۱۰	تسلی و تقویت پیغمبر	۳۷۵، ۱۵۴، ۱۳۷
۱۰۵، ۹۴، ۹۳	تشریح	۱۶۸
۳۴۱، ۲۳۱، ۱۸۵، ۱۷۶، ۱۷۴، ۱۳۷، ۱۲۵		۱۶۵
۲۰۳	تشریح صریح جنگ	۱۶۲
۲۰۳	تشریح قتال	
۹۸، ۹۶، ۹۴	تشریحی	
۱۰۰، ۱۱۵، ۱۲۴، ۱۲۵، ۱۲۶، ۱۲۷، ۱۳۵		۴۹۶، ۱۸۷، ۱۰۹
۱۳۸، ۱۳۹، ۱۴۰، ۱۴۱، ۱۴۶، ۱۵۶، ۱۵۷، ۱۵۸		۵۶۴
۱۵۹، ۱۷۵، ۱۷۶، ۱۷۷، ۱۷۹، ۱۸۱، ۲۰۳		۲۰۱
۲۰۳، ۲۰۵، ۲۰۷، ۲۱۳، ۲۱۹، ۲۲۱، ۲۲۲		۵۵۷، ۴۲، ۳۲
۲۲۳، ۲۲۷، ۲۲۸، ۲۲۹، ۲۳۱، ۲۳۸، ۲۳۹		«تاریخ قرآن»، کتاب
۲۸۴، ۲۸۵، ۲۸۷، ۳۱۹، ۳۵۱، ۴۳۵		«تاریخ قرآن مجید»، کتاب
۲۲۱	تشریحی (ارث)	تبت (۱۱۱)
۲۳۹	تشریحی (اکل)	۵۱، ۴۹، ۴۳
۲۲۱	تشریحی زنان	۱۸۹، ۱۵۰، ۱۴۳، ۱۳۲، ۱۱۸، ۱۱۳
۱۶۷	تعطیل وحی	تثبیر
۵۲۳، ۴۰۷، ۳۴۱، ۲۳۹، ۲۳۸	تعلیم	۹۳، ۱۱۰، ۱۱۷، ۱۲۶، ۱۳۲
۱۸۸، ۱۱۰	تعلیمی	۱۳۸، ۱۴۹، ۱۵۸، ۱۷۴، ۱۸۸، ۲۹۵، ۵۰۴
۱۰۵، ۵۱، ۴۹	تغابن (۶۴)	تجوید
۵۶۴، ۴۳۰، ۱۸۵، ۱۵۳، ۱۴۴، ۱۳۶، ۱۲۲		۳۲
۲۰۷، ۲۰۵، ۲۰۴، ۲۰۳	تغییر قبله	تحریم (۶۶)
۵۶۱	تفسیر شهرستانی	۱۰۵، ۵۱، ۴۹
۵۵۶، ۴۲	تفرشی، میرزا عبدالباقی	۴۳۹، ۴۳۸، ۴۳۱، ۱۸۵، ۱۵۹، ۱۴۱، ۱۲۶
۳۷۳	تقسیم مردم	تحول قرآن
	تقوی، مؤلف کتاب «تاریخ قرآن مجید»	۳۳، ۲۸
۵۶۴، ۴۲، ۳۶		تذکر انبیاء
۱۲۴، ۱۱۶، ۱۰۹، ۱۰۳، ۴۸	تقویت	تذکر و تنذیر قیامت
۱۸۸، ۱۸۷، ۱۸۳، ۱۴۸، ۱۳۵، ۱۳۰، ۱۲۶		تربیت
۹۶	تقویتی	۱۱۰، ۹۶، ۹۸، ۱۰۲، ۱۱۰
۱۱۲، ۵۱، ۴۹، ۴۳	تکاثر (۱۰۲)	۱۱۶، ۱۲۰، ۱۲۲، ۱۲۹، ۱۳۴، ۱۳۶، ۱۵۲
		۱۵۴، ۱۷۸، ۱۷۹، ۱۸۸، ۲۸۴، ۲۹۰، ۳۸۰
		تربیت و معرفت
		۳۸۰، ۲۹۱، ۲۹۰، ۱۷۸، ۹۶
		تربیتی
		۹۶، ۱۰۱، ۱۲۱، ۱۲۲، ۱۲۳، ۱۳۵
		۱۳۶، ۱۵۳، ۱۵۵، ۱۷۷، ۱۸۲، ۲۰۳، ۲۱۳
		۲۲۷، ۲۲۹، ۲۸۴، ۲۸۵، ۲۸۹، ۳۱۶، ۳۱۷
		تربیتی و توحیدی
		۱۰۱، ۱۲۳
		۱۳۴، ۱۳۵، ۱۵۵، ۱۷۷، ۱۸۲، ۲۸۵، ۳۱۶

۱۱۸، ۱۲۲، ۱۲۵، ۱۳۰، ۱۳۹، ۱۴۱، ۱۵۰، ۱۵۴، ۱۵۸، ۱۷۹، ۱۸۵، ۲۷۳، ۴۱۰، ۴۳۵	۱۱۶، ۱۱۸، ۱۳۲، ۱۴۳، ۱۴۸، ۱۵۰، ۱۸۹
تنذیر و توصیف آخرت ۲۷۵	تکذیب مشرکین ۳۷۵
تنذیر و توصیف عذاب ۴۵۰	تکویر (۸۱) ۳۰، ۴۳، ۴۹، ۵۱
تنذیری ۱۲۹، ۱۱۹، ۱۱۷، ۱۱۰، ۹۶	۱۰۸، ۱۰۶، ۱۱۶، ۱۳۰، ۱۴۲، ۱۴۸، ۱۶۷، ۴۸۳، ۱۸۷، ۱۷۲
۴۴۸، ۱۸۸، ۱۷۷، ۱۵۱، ۱۴۹، ۱۳۳، ۱۳۱	تکویر (۸۱) / ۱۰ الی ۱۴ ۳۰
۳۷۰، ۲۹۵	تنبيه و تنذیر توحیدی ۸۵
۵۰	تنزیل قرآن ۴۴۳، ۱۸۵، ۱۵۱، ۱۳۳، ۱۱۹، ۱۰۶
۵۵۵، ۴۲	تهران ۹۸، ۹۷، ۹۶، ۹۳، ۸۵، ۳۷
توبه ۱۲۲، ۱۰۱	تذیر ۱۰۱، ۱۰۲، ۱۰۳، ۱۰۴، ۱۰۶، ۱۰۷، ۱۰۸، ۱۰۹، ۱۱۰، ۱۱۶، ۱۱۷، ۱۱۸، ۱۱۹، ۱۲۰، ۱۲۱، ۱۲۲، ۱۲۳، ۱۲۵، ۱۲۶، ۱۲۹، ۱۳۰، ۱۳۲، ۱۳۴، ۱۳۵، ۱۳۶، ۱۳۸، ۱۳۹، ۱۴۱، ۱۴۳، ۱۴۴، ۱۴۹، ۱۵۰، ۱۵۱، ۱۵۲، ۱۵۳، ۱۵۴، ۱۵۵، ۱۵۸، ۱۷۴، ۱۷۷، ۱۷۸، ۱۷۹، ۱۸۲، ۱۸۳، ۱۸۴، ۱۸۵، ۱۸۶، ۱۸۷، ۱۸۸، ۲۰۴، ۲۳۸، ۲۳۹، ۲۷۱، ۲۷۳، ۲۷۴، ۲۸۰، ۲۸۴، ۲۹۵، ۳۰۱، ۳۰۳، ۳۱۱، ۳۱۲، ۳۷۰، ۳۷۷، ۳۸۰، ۳۹۲، ۴۰۰، ۴۰۷، ۴۱۰، ۴۳۵، ۴۶۳، ۴۶۴، ۵۰۱، ۵۰۲، ۵۰۴
۳۷۱، ۳۷۰، ۲۱۳، ۱۸۲، ۱۵۳، ۱۳۶	تذیر «یوم التلاق» ۳۷۵
توبه (برائت) (۹) ۵۱، ۴۹، ۱۳	تذیر آخرت ۳۷۲، ۳۰۳، ۲۳۹
۷۷، ۷۸، ۷۹، ۸۰، ۹۵، ۱۲۵، ۱۲۶، ۱۴۱	تذیر از امم گذشته ۴۰۲، ۴۰۱
۱۴۳، ۱۵۷، ۱۵۸، ۱۶۲، ۱۷۶، ۱۹۳، ۲۵۵	تذیر از عذاب ۴۵۲، ۲۰۳
۲۵۶، ۲۵۷، ۲۵۸، ۲۵۹، ۵۵۹، ۵۵۴، ۵۵۱	تذیر قیامت ۱۰۸، ۱۰۷
۵۶۱، ۵۶۳، ۵۶۴، ۵۶۶، ۵۷۱	۱۱۷، ۱۱۹، ۱۲۱، ۱۲۹، ۱۳۰، ۱۴۹، ۱۵۰، ۱۵۲، ۱۵۶، ۱۸۶، ۱۸۷، ۴۰۱، ۴۰۲، ۴۵۲، ۴۶۳، ۴۷۷، ۴۷۹، ۴۸۴، ۴۸۶
توبیخ کافران ۴۵۰	تذیر مشرکین ۳۷۵
توجه به مرگ ۳۷۱، ۱۰۱	تذیر و تبشیر ۹۳
توحید، توحیدی ۱۰۰، ۹۸، ۹۵، ۹۶، ۸۷، ۸۵، ۴۸	۱۱۷، ۱۲۶، ۱۳۲، ۱۳۸، ۱۴۹، ۱۵۸، ۱۷۴
۱۰۱، ۱۰۲، ۱۰۳، ۱۰۴، ۱۰۵، ۱۰۶، ۱۰۹	۱۸۸، ۲۰۵، ۲۰۷، ۲۰۹، ۵۰۴
۱۱۸، ۱۱۹، ۱۲۰، ۱۲۱، ۱۲۲، ۱۲۳، ۱۲۴	تذیر و توحید ۱۰۵، ۱۰۴، ۹۸
۱۲۵، ۱۳۰، ۱۳۳، ۱۳۴، ۱۳۵، ۱۳۶، ۱۳۷	
۱۳۸، ۱۳۹، ۱۴۱، ۱۴۹، ۱۵۰، ۱۵۱، ۱۵۲	
۱۵۳، ۱۵۴، ۱۵۵، ۱۵۶، ۱۵۷، ۱۵۸، ۱۷۶	
۱۷۷، ۱۷۸، ۱۷۹، ۱۸۰، ۱۸۱، ۱۸۲، ۱۸۳	
۱۸۴، ۱۸۵، ۱۸۸، ۲۰۳، ۲۳۶، ۲۳۸، ۲۳۹	
۲۴۵، ۲۷۱، ۲۷۳، ۲۷۴، ۲۸۴، ۲۸۵، ۲۸۹	
۲۹۰، ۲۹۲، ۳۰۶، ۳۱۱، ۳۱۲، ۳۱۴، ۳۱۶	
۳۱۷، ۳۲۹، ۳۳۱، ۳۴۱، ۳۴۵، ۳۵۴، ۳۵۵	
۳۷۰، ۳۸۰، ۳۹۲، ۴۱۰، ۴۳۵، ۵۰۱، ۵۰۲	
توحید (سوره) ← اخلاص (۱۱۲)	
توحید طبیعی ۳۷۲، ۳۱۱	
توحید و نبوت ۱۰۳، ۹۶	

۲۸۱، ۲۸۰، ۲۷۹، ۲۷۸، ۲۷۷	۵۶۹	جنگ با مشرکین
۱۰۳، ۵۱، ۴۹	۴۰	جنگ با یهودیان
۳۹۸، ۳۹۷، ۱۸۳، ۱۵۸، ۱۴۲، ۱۴۱، ۱۲۵	۲۱۱، ۴۸، ۴۰	جنگ بدر
۱۰۶	۱۶۱، ۴۰	جنگ بنی مصطلق
۱۳۲، ۱۳۱، ۱۲۹، ۱۱۷، ۱۱۶، ۱۰۸، ۱۰۷	۲۵۵، ۲۲۵، ۷۷	جنگ تبوک
۴۵۲، ۴۰۱، ۴۰۰، ۱۸۷، ۱۸۶، ۱۴۹، ۱۴۸	۲۲۹	جنگ خیبر
۵۶۹، ۴۸۵، ۴۸۴، ۴۷۰، ۴۶۸	۲۲۵	جنگ موته
۴۴۶	۹۳، ۴۸، ۳۱	جهاد (حکم جنگ)
۳۵	۱۵۳، ۱۴۰، ۱۳۸، ۱۲۵، ۱۲۳، ۱۲۱، ۹۸	
۱۴۰، ۱۲۵، ۱۰۵، ۵۱، ۴۹	۲۰۳، ۲۰۱، ۱۷۹، ۱۷۵، ۱۷۴، ۱۵۸، ۱۵۵	
۵۶۹، ۴۵۱، ۱۸۴، ۱۷۲، ۱۶۵، ۱۵۷، ۱۴۳	۲۲۳، ۲۲۲، ۲۲۱، ۲۱۳، ۲۰۶، ۲۰۵، ۲۰۴	
۳۹۶، ۳۴	۳۱۴، ۳۱۲، ۳۱۱، ۲۸۷	
۵۱، ۴۹، ۴۰	۱۰۴، ۱۰۳	جهنم
۱۶۲، ۱۶۱، ۱۵۷، ۱۴۲، ۱۴۰، ۱۲۴، ۱۰۵	۱۸۳، ۱۵۱، ۱۳۳، ۱۳۱، ۱۱۹، ۱۱۶، ۱۰۹	
۴۲۶، ۴۲۵، ۴۲۴، ۴۲۳، ۲۷۹، ۱۸۴	۳۷۰، ۳۱۲، ۲۹۶، ۲۴۵، ۱۹۶، ۱۸۸، ۱۸۴	
۵۶۱، ۱۲۸، ۳۶	۵۲۸، ۵۰۱، ۴۱۷، ۴۰۰، ۳۸۴	
۲۸۹		ح
		حاجی میرزا سیدعلی
	۵۵۷	حاقه (۶۹)
	۱۰۶، ۵۱، ۴۹، ۴۸	
	۱۷۲، ۱۵۱، ۱۵۰، ۱۴۴، ۱۳۱، ۱۱۹، ۱۱۸	
	۴۴۹، ۴۴۸، ۴۴۷، ۴۴۶، ۴۴۵، ۴۴۴، ۱۸۵	
	۱۶۱، ۱۶۰	حیشه
	۳۱۴، ۳۱۲، ۳۱۱، ۲۳۱، ۲۲۸، ۲۰۱	حج
	۹۸، ۵۱، ۴۹	حج (۲۲)
	۲۰۳، ۱۷۹، ۱۵۶، ۱۵۴، ۱۳۹، ۱۲۴، ۱۲۲	
	۵۶۱، ۵۵۹، ۵۵۴، ۵۵۲، ۳۱۴، ۳۱۱، ۳۱۰	
	۵۷۱، ۵۶۷، ۵۶۶، ۵۶۳	
	۳۱۲، ۹۸	حج بر ابراهیم
	۳۱۹	حجاب
	۹۶، ۵۱، ۴۹، ۴۸	حجر (۱۰)
	۲۷۶، ۱۷۷، ۱۵۱، ۱۴۲، ۱۳۳، ۱۲۰، ۱۱۹	
		خ
۳۵۰		خاندان پیغمبر
۳۶		خاندان ولایت
۱۱۷، ۱۰۸		خبر بزرگ
۴۷۶، ۴۷۵، ۱۸۷، ۱۴۹، ۱۳۰		

داستان ذوالقرنین	۳۱	خدا و آخرت
۲۹۵، ۱۲۱، ۹۷		
داستان سایر انبیاء	۱۶۷	خط تنزیل
۳۲۵، ۱۸۰		
داستان سامری	۱۰۱، ۹۳	خلقت
۳۰۸، ۳۰۶		
داستان سحره	۱۳۴، ۱۳۱، ۱۲۳، ۱۲۰، ۱۱۹، ۱۱۸، ۱۰۴	
۳۰۸، ۳۰۶		
داستان سلیمان و ملکه صبا	۱۷۹، ۱۷۴، ۱۵۵، ۱۵۲، ۱۵۱، ۱۴۹، ۱۳۸	
۳۲۹		
داستان صالح	۲۸۴، ۲۷۹، ۲۰۷، ۲۰۴، ۲۰۳، ۱۸۴، ۱۸۲	
۳۲۹، ۸۷		
داستان فرزندان آدم	۴۱۶، ۴۱۵، ۳۷۰، ۳۶۷، ۳۱۶، ۲۸۹، ۲۸۵	
۲۳۱		
داستان قارون	۹۵، ۹۳	خلقت آدم
۹۹		
داستان موسی (ع)	۱۷۴، ۱۵۶، ۱۵۵، ۱۳۸، ۱۳۷، ۱۲۴، ۱۲۳	
۳۳۳، ۳۳۱، ۱۸۰، ۱۵۸، ۱۳۷، ۱۲۵		
داستان کهف	۲۸۹، ۲۰۷، ۲۰۴، ۲۰۳، ۱۷۶	
۲۹۹، ۲۹۶، ۲۹۵، ۲۹۴، ۲۹۳		
داستان لوط	۲۷۹	خلقت آسمان و زمین
۳۲۹		
داستان مؤمن آل فرعون	۳۱۶، ۲۷۹	خلقت انسان
۳۷۵		
داستان مائده	۱۰۴، ۹۸	خلقت و نعمت
۲۲۸		
داستان مکاشفه حضرت ابراهیم	۱۸۴، ۱۷۹، ۱۴۹، ۱۳۴، ۱۳۱	
۲۳۸		
داستان موسی (ع)	۲۲۵	خندق
۹۹		
خوشنویس (نام خطاط قرآن در سال ۱۳۲۸)	۳۹	
۱۱۹، ۱۲۰، ۱۲۳، ۱۳۳، ۱۳۷، ۱۴۹، ۱۵۱		
خوراکی‌ها	۲۸۴، ۲۰۳	
۱۵۴، ۲۲۷، ۲۲۹، ۲۹۵، ۲۹۶، ۲۹۷، ۳۰۶		
خون‌بها	۲۲۱	
۳۳۱، ۳۲۷، ۳۲۶، ۳۲۵		
داستان ولادت تا رسالت موسی (ع)		
۳۳۱		
دخان (۴۴)		
۱۳۳، ۱۱۹، ۱۰۳، ۵۱، ۴۹		
دادگاه بدوی	۴۲	
۱۴۳، ۱۵۰، ۱۵۱، ۱۸۳، ۳۸۶، ۳۸۷، ۳۸۸		
دادگاه تجدید نظر دادرسی ارتش	۴۲	
۵۰		
دانشگاه پاریس	۴۲	
۱۰۰		
داود	۶۱	«دارالمجانین»، کتاب
۱۲۲، ۱۳۷، ۱۵۴، ۱۸۱، ۲۰۳، ۳۶۶		
دعای ابراهیم	۳۰۸، ۳۰۶، ۲۰۱	داستان آدم
۲۷۴، ۲۷۳، ۲۷۱		
دعای فرشتگان	۳۲۷، ۳۱۶	داستان انبیاء
۳۷۵		
دفتر نشر فرهنگ اسلامی	۲۲۵	داستان پسران آدم
۴۲		
دهر (۷۶)	۳۲۹، ۸۷	داستان ثمود و صالح
۴۹، ۵۱، ۶۹، ۱۰۷، ۱۲۰		
داستان داود	۳۶۶، ۳۵۵، ۳۵۴	
۱۳۳، ۱۴۴، ۱۴۵، ۱۵۱، ۱۵۲، ۱۷۲، ۱۸۶		
دنیا	۳۵۴، ۱۳۷، ۱۰۰	داستان داود و سبأ
۲۴۵، ۲۹۶، ۲۹۵، ۲۸۹، ۲۴۵		
دنیا و آخرت	۹۷	داستان دو صاحب باغ
۲۴۵		
دوران آخر مکه	۲۹۸، ۲۹۶، ۲۹۵، ۱۷۸	
۳۷۰		

نمایه فارسی		۵۸۷
دوران اول (وحی)	۱۴۵، ۵۰	۱۱۸، ۱۲۰، ۱۳۱، ۱۴۴، ۱۴۹، ۱۵۱، ۱۸۴، ۴۱۳، ۴۱۴، ۴۱۵، ۴۱۶، ۴۱۷، ۵۵۲، ۵۶۸
دوران چهارم (وحی)	۱۴۵	۴۱
دوران دوم (وحی)	۱۴۵، ۵۰	ردیف بندی شیعی
دوران دوم مکه	۲۹۳	رسالت
دوران رسالت	۱۶۶، ۱۶۵، ۶۸، ۶۲، ۴۴	۲۷، ۳۷، ۴۱
دوران سوم (وحی)	۱۴۵، ۵۰	۴۴، ۴۸، ۶۲، ۶۸، ۸۷، ۹۵، ۹۶، ۹۷، ۱۰۰
دوران فترت	۱۶۷	۱۰۲، ۱۰۷، ۱۱۶، ۱۲۰، ۱۲۳، ۱۲۹، ۱۳۵
دوران مدینه	۳۵۲، ۳۱۱، ۱۶۷، ۱۶۶، ۱۶۵	۱۳۶، ۱۴۶، ۱۴۷، ۱۴۸، ۱۵۲، ۱۵۵، ۱۶۵
دوران مکه	۴۵۹، ۱۶۶، ۱۶۵، ۷۶، ۳۷	۱۶۷، ۱۷۶، ۱۷۲، ۱۷۱، ۱۶۹، ۱۶۸، ۱۶۷
دوران نزول وحی	۱۶۵	۱۷۸، ۱۸۱، ۱۸۲، ۱۸۶، ۱۹۷، ۲۷۱، ۲۷۳
دوران هجرت	۱۶۵	۲۷۴، ۲۷۹، ۲۸۴، ۲۹۵، ۲۹۶، ۳۷۹، ۴۶۳
دوره اول مکه	۳۸۷	۴۶۴، ۴۹۸، ۵۲۳، ۵۳۷
دوره دوم مکه	۳۸۷	رسالت پیغمبر
دوزخ	۱۹۶	۳۱، ۳۲۷
دیار بکری	۵۶۴	رسالت موسی (ع)
		رسول اکرم (ص)، نبی اکرم (ص)
		۲۹، ۳۵، ۲۶۲، ۳۵۰، ۵۶۹
		۴۹، ۵۱، ۶۹
		رعد (۱۳)
		۹۵، ۱۲۵، ۱۴۱، ۱۵۷، ۱۵۸، ۱۷۲، ۱۷۷
		۲۶۷، ۲۶۸، ۳۹۲، ۵۵۱
		رمضان
		۴۱
		روایات
		۳۳۹
		روایات اسلامی
		۳۳۵
		روایات اسلامی
		۲۸۹، ۲۹۳، ۳۴۵، ۳۹۲، ۵۴۰
		روایات تاریخی قرآن
		۴۶۳
		روزه
		۲۰۱، ۲۰۳
		روم (۳۰)
		۴۹، ۵۱، ۹۹
		۱۲۱، ۱۲۲، ۱۳۶، ۱۴۳، ۱۵۲، ۱۵۴، ۱۶۱
		۱۶۲، ۳۴۰، ۳۴۱، ۳۴۲، ۳۴۳، ۵۵۲
		ریاضیات
		۳۳، ۳۴
		ز
		زخرف (۴۳)
		۴۹، ۵۱
ذاریات (۵۱)	۵۱، ۴۹	
		۱۰۳، ۱۱۶، ۱۱۹، ۱۳۲، ۱۴۳، ۱۴۸، ۱۵۱
		۱۸۳، ۳۹۹، ۴۰۰، ۴۰۱، ۴۰۲
ذریه	۲۷۴، ۲۷۳، ۲۷۱	
ذوالقرنین	۱۲۱، ۹۷	
		۱۳۵، ۱۵۳، ۱۷۸، ۲۹۶، ۲۹۷
		ر
رازی	۴۳۱	
رامیار، دکتر محمود	۴۲	
راویان	۱۲۸	
ریا	۲۱۳، ۲۰۳	
رحلت	۱۷۱، ۱۶۹، ۱۶۵، ۱۶۴	
رحلت پیغمبر (رحلت رسول اکرم)	۱۶۰	
رحمن (۵۵)	۱۰۴، ۹۱، ۷۲، ۵۱، ۴۹	

۵۵۲، ۳۴۸، ۱۸۰، ۱۷۲، ۱۵۳، ۱۴۲، ۱۳۵		۱۰۲، ۱۱۹، ۱۲۰، ۱۳۴، ۱۴۲، ۱۵۱، ۱۵۲	
۲۷۹	سجده فرشتگان	۵۵۲، ۳۸۵، ۳۸۴، ۳۸۳، ۱۸۳	
۵۵۷، ۴۲	سحاب، ابوالقاسم	۷۳	زکات
۴۲، ۴۱	سحابی، دکتر یدالله	۳۰۱	زکریا
۱۲۱، ۹۷	سحره	۶۹، ۵۱، ۴۹، ۴۳	زلزال (۹۹)
۳۲۵، ۳۰۸، ۳۰۶، ۱۷۹، ۱۵۲، ۱۳۳		۵۶۹، ۱۸۸، ۱۵۰، ۱۴۴، ۱۳۲، ۱۱۸، ۱۱۱	
۲۲۹، ۲۲۷	سرقه	۱۲۲، ۱۰۱، ۵۱، ۴۹	زمر (۳۹)
۲۰۴، ۸۷	سلیمان	۱۸۲، ۱۵۷، ۱۵۵، ۱۵۳، ۱۳۶، ۱۲۴، ۱۲۳	
۱۹۵	سلیمانی، عباس	۵۵۲، ۵۲۱، ۳۷۳، ۳۷۲، ۳۷۱، ۳۷۰، ۳۶۹	
۴۴	سنه احدیه	۱۹۶	زمر (۳۹) / ۳۲
۴۳	سنه احقاقیه	۶۲، ۳۱	زمین
۴۳	سنه استعلائیة	۶۳	زمین شناسی (علم)
۴۳	سنه افتتاحیه	۱۲۵، ۱۲۳، ۹۷	زندگی دنیا
۴۴	سنه بدریه	۲۹۸، ۲۹۶، ۲۹۵، ۱۷۸، ۱۵۵، ۱۳۵	
۴۴	سنه تبوکیه	۲۱۸	زن و شوهر
۴۴	سنه حدیبیه	۳۵۰، ۳۱۹، ۲۲۱، ۲۰۳	زنان
۴۴	سنه خندقیه	۵۶۱، ۵۵۷، ۴۲	زنجانی، شیخ ابوعبدالله
۴۴	سنه خیبریه	۴۲	زندادان برازجان
۴۳	سنه داودیه	۴۲	زندادان قصر
۴۳	سنه دثاریه	۵۵۷	زیدبن ابی موسی
۴۳	سنه سامریه،		
۴۳	سنه شورائیه		
۴۳	سنه طائیه	۲۰۴، ۲۰۳	ساختمان کعبه
۴۴	سنه فتحیه	۶۰	سارتر، ژان پل
۴۳	سنه فرقائیه	۱۷۱	سال فترت
۴۳	سنه لامیه	۳۰۶، ۱۷۹، ۱۵۲، ۱۳۳، ۱۲۱، ۹۷	سامری
۴۳	سنه نحلیه	۳۵۵	سبأ
۴۴	سنه نظیریّه	۸۷، ۵۱، ۴۹، ۴۳	سبأ (۳۴)
۴۴	سنه هجریه	۱۵۷، ۱۵۴، ۱۴۳، ۱۳۷، ۱۲۴، ۱۲۲، ۱۰۰	
۴۳	سنه هودیّه	۵۵۲، ۳۵۵، ۳۵۴، ۳۵۳، ۱۸۱، ۱۷۲	
۴۳	سنه واقعیه	۳۱	سبأ (۳۴) / ۲۸
۴۴	سنه وداعیه	۱۲۱، ۱۰۰، ۶۹، ۵۱، ۴۹	سجده (۳۲)

س

١٩٧، ٦٦	طول غالب	٢٤٥، ٨٧	صالح (ع)
٢١٦، ٢١٣، ٢١١، ٢٠٥، ٢٠٤، ٢٠١، ١٩٩		٢٠٣	صبر و صلوة
٢٣٦، ٢٢٩، ٢٢٨، ٢٢٧، ٢٢٥، ٢٢٢، ٢٢١		١٨٧، ١٠٩	صداقت پیغمبر
٢٨٣، ٢٧٩، ٢٧٦، ٢٧٣، ٢٧١، ٢٣٩، ٢٣٨		٣٩	صدر اسلام
٣٠٦، ٣٠٣، ٣٠١، ٢٩٥، ٢٩٣، ٢٨٩، ٢٨٤		١٠٥، ٥١، ٥٠، ٤٩	صف (٦١)
٣٣٣، ٣٣١، ٣٢٩، ٣١٦، ٣١٥، ٣١١، ٣٠٩		٥٦٤، ٤٣١، ١٨٥، ١٥٦، ١٤٣، ١٣٩، ١٢٤	
٣٧١، ٣٧٠، ٣٥٤، ٣٥٠، ٣٤٥، ٣٤١، ٣٣٥			
٤٠١، ٤٠٠، ٣٩٨، ٣٩٢، ٣٩٠، ٣٨٤، ٣٧٥			
٤٥٩، ٤٥٤، ٤٢٩، ٤١٥، ٤١٤، ٤١٢، ٤٠٣		٥١، ٤٩	ضحی (٩٣)
٥١٧، ٥١٣، ٥١٢، ٤٨٩، ٤٧٨، ٤٦٨، ٤٦٣		١٨٨، ١٦٧، ١٤٨، ١٤٢، ١٣٠، ١١٦، ١١٠	
٥٣٧، ٥٣٥، ٥٣٤، ٥٣١، ٥٢٧، ٥٢٤، ٥١٨		٢١٣	ضد نفاق
٥٤٨، ٥٤٧، ٥٤٥، ٥٤٣، ٥٤٠		٢٢١	ضد یهود
٨٤، ٧٩، ٧٣، ٧١، ٦٩، ٦٥	طول مینا	٢٠٣	ضرورت جنگ
٨٨، ٩١، ٩٣، ٩٤، ٩٩، ١٠٣، ١٠٤، ١٠٥			
١٠٧، ١١١، ١١٤، ١١٥، ١١٦، ١١٧، ١٧٠			
١٧١، ١٧٢، ١٧٣، ١٩٦، ٢٠٥، ٢٣١، ٢٤٠		٥١، ٤٩	طارق (٨٦)
٢٦٥، ٢٩٣، ٣٠٣، ٣٠٤، ٣٠٦، ٣٠٩، ٣٢٥		١٥٠، ١٤٨، ١٤٤، ١٢٩، ١١٨، ١١٦، ١٠٩	
٣٢٦، ٣٢٧، ٣٢٩، ٣٣٥، ٣٤٥، ٣٦١، ٣٦٧		٥٦٩، ٤٩٦، ٤٩٥، ٤٩٤، ٤٩٣، ٤٩٢، ١٨٧	
٣٨٣، ٣٨٦، ٣٨٧، ٣٨٨، ٣٨٩، ٣٩٨، ٤٠٠		طالقانی، آیت الله حاج سید محمود	٤١، ٣٥
٤٠٢، ٤٠٣، ٤٠٥، ٤٠٦، ٤٠٧، ٤١٥، ٤١٧		٤٣١، ٢٥٥، ٧٧	طبری
٤٢٨، ٤٢٩، ٤٣١، ٤٤٠، ٤٤٢، ٤٤٥، ٤٤٦		١٠٥، ٥١، ٤٩	طلاق (٦٥)
٤٦٣، ٤٦٦، ٤٧٤، ٤٧٩، ٤٨٢، ٤٨٧، ٤٩٣		٢٠١، ١٨٥، ١٥٩، ١٥٨، ١٤١، ١٢٦، ١٢٥	
٤٩٩، ٥٠٦، ٥١٣، ٥١٧، ٥١٨، ٥٢٢، ٥٢٤		٢٠٣، ٢٣١، ٢٣٢، ٢٣٣، ٢٣٤، ٢٣٥، ٢٣٦	
٥٣٢، ٥٣٣، ٥٣٤، ٥٣٧، ٥٤٠، ٥٤٥، ٥٤٨		٤٣٧، ٥٥٤، ٥٥٩، ٥٦١، ٥٦٣، ٥٦٦، ٥٧١	
٣٩، ٤١، ٤٤، ٦٦، ٦٨	طول متوسط	٣٧، ٤٠، ٤١، ٤٣، ٤٩	طه (٢٠)
١٩٦، ١٩٩، ٢٠٣، ٢٠٤، ٢١١، ٢١٣، ٢١٦		٥١، ٥٢، ٥٣، ٥٥، ٥٧، ٦٥، ٦٧، ٩٧، ١٢٠	
٢٢١، ٢٢٧، ٢٢٨، ٢٢٩، ٢٣٨، ٢٣٩، ٢٤٥		١٢١، ١٣٣، ١٤٣، ١٥١، ١٥٢، ١٥٣، ١٦٠	
٢٧١، ٢٧٢، ٢٧٣، ٢٧٩، ٢٨٣، ٢٨٤، ٢٨٩		١٦٢، ١٦٤، ١٧٢، ١٧٩، ١٩٦، ٢٣٨، ٢٦٥	
٢٩٣، ٢٩٥، ٢٩٦، ٣٠٣، ٣٠٦، ٣٠٩، ٣١١		٣٠٥، ٣٠٦، ٣٠٧، ٣٠٨، ٥٥١	
٣١٥، ٣١٦، ٣٢٥، ٣٢٦، ٣٢٧، ٣٢٩، ٣٣١		٥١، ٤٩	طور (٥٢)
٣٣٥، ٣٤١، ٣٥٠، ٣٥١، ٣٥٤، ٣٦٣، ٣٦٧		١٠٤، ١١٦، ١١٩، ١٢٠، ١٢٩، ١٤٤، ١٤٨	
٣٧٠، ٣٧٥، ٣٧٩، ٣٨٣، ٣٨٤، ٣٨٧، ٣٨٨		١٥١، ١٨٤، ٢٠٣، ٢٠٤، ٢٠٥، ٢٠٦	

۱۱۶، ۱۱۷، ۱۲۹، ۱۴۲، ۱۴۸، ۱۴۹، ۱۶۲،
 ۱۷۲، ۱۸۸، ۱۸۹، ۵۱۹، ۵۲۰، ۵۲۲، ۵۲۳، ۵۷۲
 علم احتمالات ۳۴
 علمای مغرب ۵۵۶
 علی بن ابیطالب (ع) ← حضرت امیر (ع)
 عمر ۱۶۰، ۳۷
 عمر بن محمد بن عبدالکافی ۵۶۴
 عمره ۲۲۵
 عمرو بن هارون ۵۵۷
 عنکبوت (۲۹) ۴۱، ۴۹، ۵۱، ۶۹، ۹۹،
 ۱۲۲، ۱۳۷، ۱۴۲، ۱۵۴، ۱۸۰، ۳۳۴، ۳۳۵
 ۳۳۶، ۳۳۹، ۳۳۸، ۳۳۷
 عیسوی ۲۲۹، ۲۲۵، ۱۶۱
 عیسی (ع) ۱۳۴، ۱۲۱، ۹۷
 ۱۵۳، ۱۶۱، ۱۷۵، ۱۷۸، ۳۰۱، ۳۰۴

غ

غاشیه (۸۸) ۴۳، ۴۹، ۵۱، ۱۰۹،
 ۱۱۶، ۱۱۷، ۱۳۱، ۱۴۴، ۱۴۸، ۱۴۹، ۱۸۸
 غافر (۴۰) ۳۷۴، ۳۷۵، ۳۷۷
 غسل ۲۲۷
 «غورالعلوم»، کتاب ۵۵۹

ف

فاتحه (۱) ۴۳، ۴۹، ۵۱، ۶۹، ۹۳،
 ۱۱۸، ۱۳۱، ۱۵۰، ۱۷۴، ۱۹۹، ۲۰۰، ۵۶۸
 فارسی ۶۰
 فاطر (۳۵) ۴۹، ۵۱، ۶۹
 ۱۰۱، ۱۲۳، ۱۲۶، ۱۳۹، ۱۴۴، ۱۵۵، ۱۵۹
 ۱۸۱، ۳۵۶، ۳۵۷، ۳۵۸، ۳۵۹، ۵۵۲
 فتح مکه ۲۵۵، ۱۶۴، ۷۷
 فتح (۴۸) ۴۹، ۵۱، ۶۲، ۷۷، ۱۰۳،

۳۸۹، ۳۹۰، ۳۹۸، ۴۰۰، ۴۰۲، ۴۰۳، ۴۰۵،
 ۴۱۴، ۴۱۵، ۴۲۸، ۴۲۹، ۴۴۰، ۴۴۲، ۴۴۵،
 ۴۵۳، ۴۵۴، ۴۵۷، ۴۶۳، ۴۶۴، ۴۶۵، ۴۷۴،
 ۴۷۸، ۴۹۳، ۵۰۰، ۵۰۱، ۵۰۶، ۵۱۱، ۵۱۳،
 ۵۱۷، ۵۱۸، ۵۲۲، ۵۲۴، ۵۲۷، ۵۳۱، ۵۳۲،
 ۵۳۳، ۵۳۷، ۵۳۹، ۵۴۰، ۵۴۱، ۵۴۳، ۵۴۵،
 ۵۴۷، ۵۴۸

ع

عاد ۴۴۶
 عادیات (۱۰۰) ۴۳، ۴۹، ۵۱،
 ۱۱۱، ۱۱۸، ۱۳۱، ۱۴۳، ۱۵۰، ۱۸۹
 عایشه ۱۶۱، ۱۱۵
 عبادت ۳۱۴
 عبدالله بن عباس ۳۶
 عبس (۸۰) ۴۳، ۴۹، ۵۱، ۱۰۸، ۱۱۷،
 ۱۳۱، ۱۴۲، ۱۴۹، ۱۸۷، ۴۸۱، ۴۸۲، ۵۵۲
 عتاب ۴۱۷، ۴۱۵
 عتاب و عذاب ۱۰۴
 ۱۲۰، ۱۳۱، ۱۵۱، ۱۸۴، ۴۱۵، ۴۱۷
 عثمان ۳۲، ۳۶
 عثمان بن عطا ۵۵۷
 عذاب قیامت ۴۵۱
 عرب زبانان ۳۱
 عربی ۶۰، ۲۲
 عرفا ۳۱
 عشرت آباد ۶۳
 عصر (۱۰۳) ۴۹، ۵۱، ۱۱۲، ۱۱۶،
 ۱۲۰، ۱۲۹، ۱۴۲، ۱۴۸، ۱۵۲، ۱۶۱، ۱۸۹
 عطا ۵۶۴
 عفت ۳۱۹
 علق (۹۶) ۴۳، ۴۹، ۵۱، ۱۱۱، ۱۱۴،

۵۶۴	فهرست محمدابن‌الندیم	۳۹۶، ۱۸۳، ۱۶۴، ۱۶۲، ۱۵۸، ۱۴۱، ۱۲۵
۵۶۴	«فی عدد السور و الآيات القرآن»، کتاب	فتح (۴۸) / ۲۳
۵۱، ۴۹، ۴۳	فیل (۱۰۵)	۱۶۹
۱۸۹، ۱۵۰، ۱۳۲، ۱۱۸، ۱۱۲		فجرت
		فجر (۸۹)
		۴۳، ۴۹، ۵۱، ۱۱۰، ۱۸۸، ۱۱۷
		۱۳۲، ۱۴۴، ۱۴۹، ۱۵۰، ۱۸۸
		۵۵۷
		فخرالبیان
		فرانسه
		۴۲، ۲۲، ۵۰، ۶۰، ۱۲۷، ۵۷۱
		فرزندان آدم
		۲۲۷
		فرشتگان
		۱۰۷، ۱۲۱
		۱۲۹، ۱۵۳، ۱۸۶، ۲۷۹، ۳۷۵، ۴۶۳، ۴۶۶
		فرعون
		۹۶، ۹۷، ۱۰۲، ۱۲۰، ۱۲۲، ۱۳۳
		۱۳۶، ۱۳۸، ۱۴۱، ۱۵۱، ۱۵۳، ۱۷۸، ۱۷۹، ۱۸۲
		۲۴۵، ۲۸۹، ۲۹۰، ۲۹۱، ۳۰۶، ۳۰۷، ۳۰۸
		فرقان (۲۵)
		۴۹، ۵۱، ۶۹، ۷۰، ۹۸
		۱۲۱، ۱۳۵، ۱۴۳، ۱۵۲، ۱۷۹، ۳۲۳، ۵۵۲
		فرقان (۲۵) / ۲۲
		۲۹
		فرقان (۲۵) / ۳۲
		۲۸
		فرزای ابویوسف یعقوب
		۵۵۷
		فصلت (۴۱)
		۴۳، ۴۹، ۵۱
		۱۰۲، ۱۲۰، ۱۲۲، ۱۲۴، ۱۳۶، ۱۴۳، ۱۵۲
		۱۵۴، ۱۵۶، ۱۸۲، ۳۷۸، ۳۷۹، ۳۸۰، ۵۵۲
		فضائل القرآن
		۵۶۴
		فقه
		۳۵
		فقها
		۳۱، ۳۵
		فلسفه
		۲۲، ۳۰، ۳۱، ۳۳، ۷۶
		فلق (۱۱۳)
		۴۳، ۴۹، ۵۱
		۱۱۳، ۱۱۸، ۱۳۲، ۱۴۳، ۱۵۰، ۱۸۹
		«فهرست» (یا «غورالعلوم»)، کتاب
		۵۵۹
		فهرست ابن‌الندیم
		۵۵۷، ۵۶۱
		فهرست بلاشر
		۱۴۴، ۱۴۵، ۱۶۵، ۵۶۹
		فهرست پیشهادی
		۱۴۵، ۱۶۵، ۵۶۸، ۵۶۹
		فهرست شهرستانی
		۱۴۴، ۱۶۵

ق

۷۰، ۶۹، ۵۱، ۴۹، ۴۳	ق (۵۰)
۱۸۸، ۱۸۳، ۱۵۲، ۱۴۳، ۱۳۴، ۱۲۰، ۱۰۳	
۵۵۲، ۳۹۹، ۳۹۸، ۱۸۹	
۵۱، ۴۹، ۴۳	قارعه (۱۰۱)
۱۸۹، ۱۵۰، ۱۴۴، ۱۳۲، ۱۱۸، ۱۱۲، ۶۹	
۱۸۰، ۱۵۸، ۱۳۷، ۱۲۵، ۹۹	قارون
۳۹۸، ۳۹۶	قانون اعداد بزرگ
۶۲	قانون جاذبه
۱۳۸، ۱۲۵، ۹۳	قبله
۲۰۸، ۲۰۷، ۲۰۵، ۲۰۱، ۱۷۴، ۱۶۵، ۱۵۷	
۲۸۳	قتاده
۶۱، ۵۱، ۴۹	قدر (۹۷)
۱۸۸، ۱۵۱، ۱۴۳، ۱۳۲، ۱۱۹، ۱۱۱	
۳۶	قراء صدر اسلام
۳۹	قرائت کوفی
۳۹	قرائت مصری
۳۷۰، ۲۸۴	قرآن اسلامی
۱۴۵	قرآن اعتمادالسلطنه
۴۲	قرآن بلاشر
۳۶	قرآن رسمی
۱۰۲، ۹۷	قرآن و رسالت
۳۷۹، ۲۹۶، ۲۹۵، ۱۸۲، ۱۷۸، ۱۳۶، ۱۲۰	
۲۱۸	قرآن‌های کوفی
۲۷۲، ۲۱۸	قرآن‌های مصری
۲۳۸	قربانی‌ها

۵۹۳		نمایه فارسی	
۱۴۷	کاروان وحی	،۴۹ ،۴۳ ،۳۷	قریش (۱۰۶)
۳۵۰ ، ۲۴۹ ، ۲۱۳	کافر، کافرین	۱۸۹ ، ۱۴۹ ، ۱۳۰ ، ۱۱۷ ، ۱۱۲ ، ۵۱	
،۵۱ ،۴۹ ،۴۳	کافرون (۱۰۹)	۵۰۹ ، ۴۹۴ ، ۴۰۱ ، ۴۰۰ ، ۱۴۵	قسم
۱۸۹ ، ۱۴۹ ، ۱۴۲ ، ۱۳۱ ، ۱۱۷ ، ۱۱۳ ، ۶۹		۲۳۱ ، ۲۲۷ ، ۲۰۳	قصاص
۵۵۵ ، ۴۳ ، ۴۲ ، ۳۹	کتاب فروشی اسلامیة	،۱۲۳ ، ۹۹ ، ۵۱ ، ۴۹	قصص (۲۸)
۶۰	کشاورز، کریم	،۱۷۲ ، ۱۵۸ ، ۱۵۵ ، ۱۵۴ ، ۱۴۴ ، ۱۳۷ ، ۱۲۵	
۵۵۶ ، ۴۲	کشف الآیات	۵۵۲ ، ۳۳۳ ، ۳۳۲ ، ۳۳۱ ، ۳۳۰ ، ۲۶۵ ، ۱۸۰	
۵۵۶ ، ۴۲	کشف المطالب	۲۷	قصص (۲۸) / ۵۹
۲۷۴ ، ۲۷۳ ، ۲۷۱ ، ۲۰۱	کعبه	۸۴ ، ۸۳ ، ۶۹ ، ۶۱ ، ۵۱ ، ۴۹	قلم (۶۸)
،۱۷۶ ، ۱۵۸ ، ۱۴۱ ، ۱۲۵ ، ۹۵ ، ۷۹	کفار	،۱۵۰ ، ۱۴۴ ، ۱۳۳ ، ۱۱۹ ، ۱۱۸ ، ۱۰۶ ، ۸۵	
۴۵۲ ، ۴۳۹ ، ۳۱۱ ، ۲۸۴ ، ۲۵۹ ، ۲۵۵ ، ۲۰۳		۵۲۱ ، ۴۴۳ ، ۴۴۲ ، ۴۴۱ ، ۱۸۵ ، ۱۷۳ ، ۱۵۱	
۶۰	«کلمه‌ها»، کتاب	۲۰۳	قمار
،۱۲۳ ، ۱۲۱ ، ۹۷ ، ۶۹ ، ۵۱ ، ۴۹	کهف (۱۸)	،۵۱ ، ۴۹	قمر (۵۴)
،۱۷۸ ، ۱۵۸ ، ۱۵۵ ، ۱۵۳ ، ۱۴۲ ، ۱۳۵ ، ۱۲۶		،۱۴۲ ، ۱۳۳ ، ۱۱۹ ، ۱۰۴ ، ۹۲ ، ۸۸ ، ۷۰ ، ۶۹	
۵۵۱ ، ۲۹۹ ، ۲۹۸ ، ۲۹۷ ، ۲۹۶ ، ۲۹۴ ، ۲۹۳		۵۶۹ ، ۴۱۲ ، ۴۱۱ ، ۱۸۴ ، ۱۵۱ ، ۱۴۳	
،۵۱ ، ۴۹ ، ۴۳	کوثر (۱۰۸)	۲۷۱ ، ۲۴۵	قوم موسی
۱۸۹ ، ۱۴۸ ، ۱۴۲ ، ۱۲۹ ، ۱۱۶ ، ۱۱۳ ، ۶۹		،۹۸ ، ۹۷ ، ۹۵ ، ۸۷ ، ۴۸	قیامت
۳۲۷ ، ۳۰۸ ، ۳۰۶	کوچ دادن بنی اسرائیل	،۱۰۸ ، ۱۰۷ ، ۱۰۶ ، ۱۰۴ ، ۱۰۳ ، ۱۰۲ ، ۱۰۱	
	ک	،۱۲۳ ، ۱۲۱ ، ۱۱۹ ، ۱۱۸ ، ۱۱۷ ، ۱۱۶ ، ۱۰۹	
۲۱	گالیه	،۱۲۴ ، ۱۲۹ ، ۱۲۰ ، ۱۳۰ ، ۱۳۱ ، ۱۳۲ ، ۱۳۳ ، ۱۳۴	
۱۶۶	گذرگاه‌های تنزیل	،۱۵۰ ، ۱۴۹ ، ۱۴۸ ، ۱۳۹ ، ۱۳۷ ، ۱۳۶ ، ۱۳۵	
۲۱۱	گسیختگی با یهود	،۱۷۸ ، ۱۷۶ ، ۱۵۷ ، ۱۵۶ ، ۱۵۵ ، ۱۵۲ ، ۱۵۱	
	ل	،۱۸۷ ، ۱۸۶ ، ۱۸۵ ، ۱۸۴ ، ۱۸۳ ، ۱۸۲ ، ۱۷۹	
۲۹۷ ، ۱۷۸ ، ۱۵۳ ، ۱۳۵	لقاء پروردگار	،۲۴۵ ، ۲۴۵ ، ۲۹۶ ، ۲۹۸ ، ۳۰۱ ، ۳۱۱ ، ۳۱۲	
۱۹۵	لایرنت	،۳۱۴ ، ۳۲۹ ، ۳۶۷ ، ۳۸۰ ، ۳۸۵ ، ۳۸۷ ، ۴۰۰	
۳۷۹ ، ۱۸۲ ، ۱۰۲	لجاج مشرکین	،۴۴۶ ، ۴۴۷ ، ۴۵۰ ، ۴۵۲ ، ۴۶۴ ، ۴۶۹ ، ۴۷۵	
،۵۱ ، ۴۹ ، ۴۳	لقمان (۳۱)	۴۹۳ ، ۴۸۰ ، ۴۷۹ ، ۴۷۶	
،۱۵۵ ، ۱۵۲ ، ۱۴۴ ، ۱۳۸ ، ۱۲۳ ، ۱۲۱ ، ۱۰۰		،۱۱۸ ، ۱۱۷ ، ۱۰۷	قیامت (۷۵)
۵۵۲ ، ۳۴۷ ، ۳۴۶ ، ۳۴۵ ، ۳۴۴ ، ۱۸۰		،۴۷۰ ، ۴۶۹ ، ۴۶۸ ، ۴۶۷ ، ۱۸۶ ، ۱۴۹ ، ۱۳۱	
۲۷۹ ، ۲۴۵ ، ۸۷	لوط (ع)	۵۷۱ ، ۵۶۵ ، ۵۶۳ ، ۵۶۱ ، ۵۵۹ ، ۵۵۵ ، ۵۵۳	
،۷۰ ، ۵۱ ، ۴۹	لیل (۹۲)	۱۷۸ ، ۱۳۵ ، ۱۲۳ ، ۹۷	قیامت تا قرآن
	ک		
	کاتبین وحی	۷۲	

۴۴۴	«مباحث علمی، اسلامی»، کتاب	۱۸۸، ۱۴۹، ۱۴۲، ۱۳۰، ۱۱۷، ۱۱۰
۱۰۴	مبارزه طلبی بت‌ها	
۵۶۱	«مبانی»، کتاب	م
۷۲	مباهله	۲۰۱
۲۸	متحول بودن قرآن	مؤسسه‌ی انتشارات و آموزش انقلاب اسلامی
۳۵، ۳۱	متکلمین	۱۹۵
۵۱، ۴۹	مجادله (۵۸)	۱۹۵
۴۲۲، ۱۸۴، ۱۵۸، ۱۴۳، ۱۴۱، ۱۲۶، ۱۰۵		مؤسسه‌ی انتشارات فرانکلین سابق
۲۱۳، ۲۱۱	مجاهدین	۱۵۵، ۱۳۸، ۱۲۳، ۱۰۲
۴۴۴	«مجموعه آثار ۷»، کتاب	مؤمن آل فرعون
۲۲۷	مخاربه با خدا	۱۰۲
۱۹۵	محبوب، حسن	۳۷۷، ۳۷۵، ۱۵۵، ۱۳۸، ۱۲۳
۳۶	محدثین صدر اسلام	مؤمن (۴۰)
۵۱، ۴۹، ۴۴	محمد (۴۷)	۱۸۲، ۱۵۵، ۱۵۳، ۱۳۸، ۱۲۳، ۱۲۲، ۱۰۲
۳۹۵، ۱۸۳، ۱۵۵، ۱۴۲، ۱۳۹، ۱۲۳، ۱۰۳		مؤمنون (۲۳)
۵۵۷	محمد بن یزید سلمی	۵۵۲، ۳۱۷، ۳۱۶، ۳۱۵، ۱۵۲، ۱۵۱، ۱۳۴
۲۸۹	محققین اروپایی	مؤمنین
۳۵	محققین مسلمان	۹۵، ۸۸، ۸۷، ۷۹، ۷۲
۵۱، ۴۹، ۴۸	مدثر (۷۴)	۹۸، ۱۰۶، ۱۱۹، ۱۲۵، ۱۳۴، ۱۴۱، ۱۵۱
۱۴۲، ۱۲۹، ۱۲۱، ۱۱۷، ۱۱۶، ۱۱۴، ۱۰۷		۱۵۸، ۱۶۷، ۱۸۶، ۱۹۷، ۲۰۳، ۲۰۵، ۲۱۱
۴۶۳، ۴۶۲، ۴۶۱، ۱۸۶، ۱۵۳، ۱۴۹، ۱۴۸		۲۲۸، ۲۵۵، ۲۵۹، ۲۸۴، ۲۸۵، ۳۱۱، ۳۱۷
۵۷۲، ۵۵۲، ۵۲۳، ۴۸۲، ۴۶۶، ۴۶۵، ۴۶۴		۳۱۹، ۳۲۹، ۳۵۰، ۳۷۵، ۴۳۱، ۵۲۷
۲۰۱، ۱۹۹، ۴۲، ۳۷، ۳۲	مدنی	مأکولات
۲۸۹، ۲۸۷، ۲۸۳، ۲۷۳، ۲۷۲، ۲۷۱، ۲۶۰		۲۳۹، ۲۳۶، ۱۷۶، ۹۴
۳۳۹، ۳۳۵، ۳۲۳، ۳۰۶، ۳۰۴، ۳۰۱، ۲۹۳		مأئده
۳۹۲، ۳۸۳، ۳۵۸، ۳۵۶، ۳۵۴، ۳۵۰، ۳۴۵		مأئده (۵)
۵۲۷، ۵۱۱، ۴۶۳، ۴۵۹، ۴۵۷، ۴۳۱، ۳۹۶		۴۱، ۴۰، ۳۷، ۳۰
۵۶۶، ۵۶۴، ۵۶۳، ۵۶۱، ۵۵۷، ۵۴۳، ۵۴۰		۴۹، ۵۰، ۵۱، ۵۲، ۵۴، ۵۵، ۵۷، ۶۵، ۶۷
۵۵۶، ۴۳	مدینه	۸۸، ۹۴، ۱۱۵، ۱۲۴، ۱۲۵، ۱۲۶، ۱۲۷
۷۵، ۵۰، ۴۴	مدینه	۱۴۱، ۱۴۲، ۱۵۶، ۱۵۸، ۱۵۹، ۱۶۲، ۱۶۵
۲۹۶، ۲۸۷، ۲۷۲، ۲۷۱، ۲۳۶، ۲۰۱، ۱۶۰		۱۷۲، ۱۷۵، ۲۲۵، ۲۳۲، ۲۳۱، ۲۳۳، ۲۳۴
۵۷۲، ۵۴۳، ۴۳۱، ۳۷۰، ۳۵۰، ۳۳۱		۲۳۵، ۳۵۲، ۵۵۱، ۵۶۴
		مأئده (۵) / ۷
		مأئده (۵) / ۳
		مأئده (۵) / ۴۸
		معاون (۱۰۷)
		۱۸۹، ۱۴۹، ۱۴۲، ۱۳۰، ۱۱۷، ۱۱۳

۲۰۱، ۲۳۶، ۲۳۸، ۲۳۹، ۲۵۵، ۲۷۹، ۲۸۰، ۲۸۴، ۲۸۵، ۲۹۵، ۳۱۲، ۳۳۱، ۴۶۳، ۴۶۵	مردم‌شناسی ۹۳، ۹۴، ۹۸، ۱۰۰، ۱۰۴، ۱۰۶، ۱۱۰، ۱۱۵، ۱۱۶، ۱۱۸، ۱۱۹، ۱۲۱، ۱۲۲، ۱۲۴، ۱۲۵، ۱۲۹، ۱۳۰، ۱۳۲، ۱۳۸، ۱۳۹، ۱۴۰، ۱۴۸، ۱۴۹، ۱۵۰، ۱۵۲، ۱۵۳، ۱۵۴، ۱۵۶، ۱۵۷، ۱۵۸، ۱۷۴، ۱۷۵، ۱۷۹، ۱۸۰، ۱۸۴، ۱۸۶، ۱۸۷، ۱۸۸، ۲۰۱، ۲۰۳، ۲۰۴، ۲۰۵، ۲۰۶، ۲۱۳، ۲۲۱، ۲۲۲، ۲۲۳، ۲۲۴، ۳۱۹، ۳۲۲، ۳۴۵، ۳۴۶، ۴۱۰، ۴۵۲، ۴۵۳، ۴۹۷، ۴۹۹، ۵۰۴، ۵۰۵
۲۵۵، ۷۹	مشرکین مکه
۳۶	«مصاحف»، کتاب
۳۶	«مصحف» علی (ع)
۱۴۴	«مصحف اصلی»
۵۶۳، ۱۲۸	«مصحف» امام جعفر صادق (ع)
۵۶۲، ۵۶۱، ۱۲۸	«مصحف» عبدالله بن عباس
۲۶۹، ۱۸۰، ۹۹	مصر
۵۱، ۴۹	مطفقین (۸۳)
۵۶۹، ۵۲۰، ۴۸۷، ۱۸۷، ۱۴۴، ۱۱۹، ۱۰۸	
۵۱، ۴۹، ۴۸	معارض (۷۰)
۱۵۱، ۱۵۰، ۱۴۹، ۱۳۲، ۱۱۹، ۱۱۷، ۱۰۶	
۴۵۳، ۴۵۲، ۴۵۱، ۴۵۰، ۳۱۷، ۱۸۶	
۳۶، ۳۱	معاصرین پیغمبر
۱۲۳، ۱۲۲، ۱۰۲، ۱۰۰، ۹۶	معرفت
۱۸۲، ۱۸۰، ۱۷۸، ۱۵۵، ۱۵۴، ۱۳۸، ۱۳۶	
۳۸۰، ۳۴۵، ۲۹۰، ۲۸۹، ۲۳۹، ۲۳۸، ۲۰۱	
۲۱۱، ۲۱۳	معرفی کتاب
۳۴۶، ۱۸۰، ۱۲۱، ۱۰۰	معرفی قرآن
۵۵۶، ۴۲	معتدالسلطان، سرهنگ
۳۵	مفسرین قرآن
۵۵۷	«مقتنیات الدرر»، کتاب
۷۵، ۵۰، ۳۷	مکه
۳۴۵، ۲۸۳، ۲۷۳، ۲۷۱، ۲۶۰، ۲۳۶، ۱۶۰	
۵۷۲، ۵۶۹، ۵۲۷، ۳۹۲، ۳۷۹	
۲۸۳، ۲۷۱، ۲۳۶، ۲۰۱، ۴۲، ۳۷، ۳۲	مکی
۳۹۲، ۳۵۲، ۳۵۰، ۳۴۵، ۳۳۵، ۳۱۲، ۲۹۳	
۵۶۶، ۵۶۳، ۵۲۷، ۴۶۳، ۴۳۱، ۴۲۸	
۴۴، ۴۳	مکیه
۲۴۵	ملاء
۳۱۱، ۲۸۴، ۲۳۹، ۲۳۸	ملت ابراهیم
۴۳، ۴۹	مرسلات (۷۷)
۱۴۲، ۱۳۰، ۱۱۷، ۱۰۷، ۹۰، ۸۹، ۸۸، ۵۱	
۴۷۳، ۴۷۲، ۱۸۶، ۱۴۹	
۲۰۱	مرکز حقیقت
۹۳، ۶۹، ۵۱، ۴۹، ۴۳	مریم (۱۹)
۱۵۲، ۱۵۱، ۱۴۳، ۱۳۴، ۱۲۱، ۱۲۰، ۹۷	
۲۶۵، ۱۷۸، ۱۶۴، ۱۶۲، ۱۶۱، ۱۶۰، ۱۵۳	
۵۵۱، ۵۲۰، ۳۰۴، ۳۰۳، ۳۰۲، ۳۰۱، ۳۰۰	
۵۷۱، ۵۶۵، ۵۶۳، ۵۶۱، ۵۶۰، ۵۵۹، ۵۵۴	
۳۰۱، ۱۶۱	مریم (س)
۷۳، ۵۱، ۴۹	مزمّل (۷۳)
۱۴۵، ۱۳۳، ۱۲۳، ۱۲۰، ۱۰۷، ۷۶، ۷۵، ۷۴	
۴۶۰، ۴۵۹، ۴۵۸، ۱۸۶، ۱۵۵، ۱۵۱	
۷۶، ۷۵	مزمّل (۷۳) / ۲۰
۱۲۸، ۱۲۷، ۳۶، ۳۵، ۳۲	مستشرقین
۳۱۱	مسجدالحرام
۷۶، ۳۵، ۳۱	مسلمانان، مسلمین
۲۲۱، ۲۱۳، ۲۱۱، ۱۲۴	مسیح (ع)
۲۲۵	مسیحی‌های نجران
۱۰۶، ۱۰۴، ۱۰۲، ۹۵، ۸۴، ۷۹، ۷۷	مشرکین
۱۳۳، ۱۳۰، ۱۲۳، ۱۲۲، ۱۲۰، ۱۱۸، ۱۰۷	
۱۵۴، ۱۵۳، ۱۵۲، ۱۵۰، ۱۳۹، ۱۳۸، ۱۳۶	
۱۸۶، ۱۸۵، ۱۸۴، ۱۸۲، ۱۷۹، ۱۷۶، ۱۵۵	

ناصرالدين شاه (قاجار)	٥٥٦، ٤٢	ملک (٦٧)	٥٩، ٥١، ٤٩
نباء (٧٨)	١٣٠، ١٢١، ١١٧، ١٠٨، ٤٣		٤٤٠، ١٨٥، ١٥٣، ١٤٣، ١٣٥، ١٢١، ١٠٦
	٤٧٧، ٤٧٦، ٤٧٥، ٤٧٤، ٢٣٨، ١٤٩، ١٤٤	ملکه سبا	٨٧
نبوت	١٠٦، ١٠٣، ٩٩، ٩٧، ٩٦، ٩٤، ٨٧	مليت	٢٨٥
	١١٦، ١١٨، ١١٩، ١٢٢، ١٢٣، ١٢٤، ١٢٥	ممتحنه (٦٠)	٤٨، ٤٩، ٥١، ٤٩
	١٢٩، ١٣١، ١٣٣، ١٣٦، ١٣٧، ١٣٩، ١٤٨		١٠٥، ١٢٦، ١٤١، ١٤٣، ١٥٩، ١٨٥، ٤٢٦
	١٥٠، ١٥١، ١٥٤، ١٥٦، ١٥٧، ١٧٦، ١٧٧	مناسک حج	٣١١
	١٧٨، ١٧٩، ١٨٠، ١٨٣، ١٨٥، ٢٣٦، ٢٣٨	مناققون (٦٣)	٤٩، ٥١، ١٠٥
	٢٣٩، ٢٣٩، ٢٩٠، ٢٩٢، ٣٠٦، ٣٠٧، ٣٢٩		١٢٤، ١٣٩، ١٥٦، ١٦٤، ١٦٥، ١٨٥، ٤٢٩
نبوت پیغمبر (ص)	٣٢٢، ٢٣٨، ٢٣٦، ٩٩	مناققين ، مناقق	٤٨، ٧٧، ٧٩، ٩٥
نبوت موسی (ع)	٣٠٧، ٣٠٦		١٠٠، ١٢٥، ١٤١، ١٥٧، ١٥٨، ١٦١، ١٧٦
نجاشی	١٦١		١٨١، ٢٠٣، ٢١٣، ٢٢١، ٢٢٥، ٢٥٥، ٢٥٨
نجران	٢٢٩، ٢٢٥		٢٥٩، ٣١٩، ٣٥٠، ٣٥٢، ٤٣٩، ٥٤١
نجم (٥٣)	١٠٤، ٥١، ٤٩	منحنی تنزیل	١٦٤، ١٦٣
	١١٧، ١١٨، ١٢٣، ١٣٠، ١٤٢، ١٤٩، ١٥٠		١٦٥، ١٦٧، ١٦٨، ١٦٩، ١٧٢، ١٩٥، ١٩٦
	١٥٥، ١٨٤، ١٥٧، ٤٠٧، ٤٠٨، ٤٠٩، ٤١٠، ٥٥٢	منظومه شمسی	٢١، ٢٢
نحل (١٦)	١٢١، ٩٦، ٥١، ٤٩	منکرین نبوت	٣١١
	١٢٤، ١٢٥، ١٣٥، ١٤٢، ١٥٣، ١٥٦، ١٥٧	مهاجرت ، مهاجرین	١٦٠، ١٦١
	١٧٧، ٢٨٢، ٢٨٣، ٢٨٥، ٢٨٦، ٢٨٧، ٥٥١	مورخین اسلامی	٢٨٣، ٢٨٩، ٥٢٧
نزول تدریجی	٢٨	موسى (ع)	٨٧، ٩٦، ٩٧، ٩٩، ١١٩
نساء (٤)	٤٨، ٣٩		١٢٠، ١٢٢، ١٢٣، ١٣٣، ١٣٦، ١٣٧، ١٥١
	٤٩، ٥٠، ٥١، ٩٤، ١١٥، ١٢٥، ١٢٦، ١٤٠		١٥٣، ١٥٤، ١٥٦، ١٧٦، ١٧٨، ١٧٩، ١٨٠
	١٥٧، ١٥٨، ١٥٩، ١٦٨، ١٧٥، ٢١٦، ٢١٧		٢٠٣، ٢٢٧، ٢٤٥، ٢٤٥، ٢٦٣، ٢٨٩، ٢٩٠
	٢٢٠، ٢٢٣، ٢٢٤، ٢٣٨، ٥٥١، ٥٦٩		٢٩١، ٢٩٥، ٣٠٦، ٣٠٧، ٣٠٨، ٣٢٥، ٣٢٧
نساء(٤)/٨٢	١٦٨	ن	
نصر(١١٠)	٥١، ٤٩، ٤٣	نازعات (٧٩)	٣٨، ٤٣، ٤٩
	١١٣، ١٢٦، ١٤١، ١٤٣، ١٥٨، ١٦٤، ١٨٩		٥١، ١٠٨، ١١٦، ١١٨، ١٣٠، ١٤٤، ١٤٨
«نظم الدرر و تناسق الآيات و النور»، كتاب			١٥٠، ١٨٧، ٤٧٨، ٤٧٩، ٤٨٠
	٥٥٧	ناس (١١٤)	٤٣، ٤٩، ٥١
نعمات الهی	٢٧٣، ٢٧١، ٢٤٥		١١٣، ١١٦، ١٣٠، ١٤٤، ١٤٨، ١٨٩
نعمات دنیا	٤١٥	ناسخ و منسوخ آیات	٣٥، ٣٦

۱۶۱، ۱۶۲، ۱۶۴، ۲۰۱، ۲۲۱، ۲۳۹، ۲۵۵،	۱۱۸، ۱۰۴، ۹۸	نعمت
۲۷۱، ۳۵۰، ۴۶۱، ۵۵۷	۱۲۰، ۱۳۱، ۱۳۴، ۱۴۹، ۱۵۲، ۱۷۹، ۱۸۴	
۴۸، ۹۷، ۱۲۳، ۱۳۵	۲۸۴، ۲۸۵، ۳۱۶، ۳۷۰، ۴۱۵، ۴۱۶، ۴۹۷	
هلاکت	۴۱۵	نعیم آخرت
۱۵۵، ۱۷۸، ۲۷۹، ۲۸۹، ۲۹۵، ۲۹۶، ۲۹۸	۲۹۵	نسخه صور
هُمَزَه (۴-۱۰)	۲۰۱، ۲۰۳، ۲۱۹	نکاح
۳۷، ۴۰، ۴۹، ۵۱، ۵۲، ۵۵	۷۳، ۲۱۹، ۲۸۹	نماز
۶۷، ۶۷، ۱۱۲، ۱۱۷، ۱۳۱، ۱۴۹، ۱۸۹	۲۲۱	نماز جنگ
هود (۱۱)	۴۹، ۵۱	نمل (۲۷)
۴۹، ۵۱، ۹۵	۶۹، ۸۶، ۸۷، ۹۹، ۱۲۲، ۱۳۶، ۱۴۳، ۱۵۳	
۱۲۲، ۱۳۶، ۱۴۳، ۱۵۳، ۱۵۴، ۱۷۲، ۱۷۶	۱۸۰، ۲۶۵، ۳۲۸، ۳۲۹، ۵۵۲	
۲۴۵، ۲۶۵، ۲۶۶، ۲۴۵	۴۳، ۴۸، ۴۹	نوح (۷۱)
۵۶۰، ۵۶۱، ۵۶۳، ۵۶۵، ۵۶۸، ۵۷۱	۵۱، ۱۰۶، ۱۲۰، ۱۳۳، ۱۴۳، ۱۴۴، ۱۵۱	
۴۳	۱۸۶، ۲۴۵، ۳۰۱، ۴۵۴، ۴۵۵، ۴۵۶، ۵۵۲	
هودیة	۵۶۰، ۵۶۱، ۵۶۳، ۵۶۶	
هیرشفلد	۵۷۱، ۵۶۸	
۴۳۱	۴۲، ۱۲۰، ۱۳۳، ۱۵۱	نوح (ع)
	۴۰، ۴۹، ۵۰، ۵۱، ۹۸	نور (۲۴)
و	۱۱۴، ۱۲۲، ۱۲۵، ۱۲۷، ۱۴۰، ۱۴۲، ۱۴۴، ۱۵۴	
۲۲۱	۱۵۷، ۱۵۹، ۱۶۱، ۱۶۲، ۱۶۵، ۱۷۹، ۳۱۸	
وارث	۳۱۹، ۳۲۰، ۳۲۱، ۳۲۲، ۵۵۲	
واقعه (۶-۵)	۳۷، ۲۸۳، ۲۹۳	نولدکه
۴۹، ۵۱، ۶۹، ۷۲	۳۳۵، ۳۷۵، ۴۳۱، ۵۲۷، ۵۵۷، ۵۶۴	
۱۰۵، ۱۱۵، ۱۱۸، ۱۳۱، ۱۴۲، ۱۴۶، ۱۴۹	۲۱	نیوتن
۱۶۰، ۱۸۴، ۴۱۸، ۴۱۹، ۴۲۰، ۵۵۲		
والدین		
۱۰۳، ۱۲۶		
۱۳۹، ۱۵۸، ۱۸۳، ۳۹۲، ۳۹۴		
وحدت		
۹۶، ۹۶، ۱۲۱، ۱۳۵، ۱۵۳، ۱۷۷		
وحدت ادیان، وحدت دین		
۱۳۵، ۱۷۷، ۲۰۳، ۲۰۵، ۲۳۸، ۲۳۹، ۲۸۴		
وحدت انبیاء		
۲۰۳		
وحی		
۲۲		
۲۸، ۲۹، ۵۰، ۵۱، ۶۲، ۶۴، ۷۲، ۹۶، ۱۰۳		
۱۰۴، ۱۰۶، ۱۰۹، ۱۱۱، ۱۱۴، ۱۱۶، ۱۱۷		
۱۱۸، ۱۱۹، ۱۲۲، ۱۲۷، ۱۲۹، ۱۳۰، ۱۳۱		
۱۳۳، ۱۳۶، ۱۴۴، ۱۴۵، ۱۴۶، ۱۴۷، ۱۴۸		
۱۴۹، ۱۵۰، ۱۵۱، ۱۵۴، ۱۶۰، ۱۶۴، ۱۶۵		
۱۶۷، ۱۶۹، ۱۷۲، ۱۷۸، ۱۸۳، ۱۸۴، ۱۸۵		
۱۸۷، ۱۸۸، ۲۳۶، ۲۷۹، ۲۸۴، ۲۸۹، ۲۹۰		
هجرت		
۴۸، ۵۰، ۷۵		
۱۴۴، ۱۴۶، ۱۶۰، ۱۶۱، ۱۶۴، ۱۶۵، ۱۶۶		
۱۶۷، ۱۶۹، ۱۷۱، ۲۰۱، ۲۱۱، ۲۲۱، ۲۲۹		
۲۳۶، ۲۳۹، ۲۴۰، ۲۴۹، ۲۶۵، ۲۷۱، ۲۸۳		
۲۸۷، ۳۱۱، ۳۳۵، ۳۷۰، ۵۶۹		
هجری		
۳۵، ۴۲، ۴۸، ۷۷		

ی

۲۲۱، ۲۰۳	یتیم‌ها	۴۴۶، ۴۰۷، ۳۹۰، ۳۸۷، ۳۷۰، ۳۲۵، ۲۹۲
۴۰	یثرب	۵۲۳، ۵۲۲، ۵۲۱، ۵۲۰، ۴۹۶، ۴۴۹
۹۳، ۱۲۱، ۱۲۴	یحیی (ع)	۲۱ وحی الهی، وحی طبیعی
۲۱۳، ۲۱۱، ۱۷۵، ۱۵۶، ۱۵۲، ۱۳۹، ۱۳۴	یس (۳۶)	وحی و نبوت
۱۲۰، ۱۰۱، ۶۹، ۵۱، ۴۹، ۴۳	یس (۳۶)	۱۱۶، ۱۰۶
۵۵۲، ۵۲۰، ۳۶۱، ۱۸۲، ۱۵۲، ۱۴۳، ۱۳۴	یعقوبی	۱۱۸، ۱۱۹، ۱۲۰، ۱۳۱، ۱۳۳، ۱۴۸، ۱۵۰
۵۶۱	یهودیان	۱۵۱، ۱۸۵، ۲۳۶، ۲۹۲، ۴۴۳، ۴۴۶، ۴۴۹
۲۲۵، ۲۰۱	یهودیان بنی‌نضیر	۴۲ وزیر انطباعات
۱۶۱	یهودی‌های مدینه	۴۵۳، ۳۱۶ وصف مؤمنین
۴۳۱	یوسف (۱۲)	۵۶۹ وضع قوانین و مقررات اجتماعی
۹۵، ۷۰، ۵۱، ۴۹، ۴۳	یونس (۱۰)	۲۳۱، ۲۲۷ وضو
۵۵۱، ۲۶۶، ۲۶۵، ۱۷۷، ۱۵۴، ۱۳۷، ۱۲۳		۱۶۴ وقایع بعد از هجرت
۹۵، ۵۱، ۴۹		ولادت تا نبوت موسی (ع)
۱۲۳، ۱۲۵، ۱۳۷، ۱۴۴، ۱۵۴، ۱۵۷، ۱۷۶		۹۹، ۱۸۰، ۳۳۱، ۳۳۲
۵۵۱، ۲۶۵، ۲۶۳، ۲۶۲، ۲۶۱، ۲۶۰، ۲۳۶		ولادت عیسی (ع)
		ولادت مریم (س)
		۲۱۳، ۲۱۱، ۱۷۵، ۱۵۶، ۱۵۲، ۱۳۹، ۱۳۴
		۴۳۱، ۳۳۵، ۲۸۳ ویل

نمایه عربی

۲۷	هُوَ الَّذِي بَعَثَ فِي الْأُمِّيِّينَ رَسُولًا...	۱۶۸	أَفَلَا يَتَذَكَّرُونَ الْقُرْآنَ وَلَوْ كَانَ...
۳۰	وَإِذَا الصُّحُفُ نُشِرَتْ ، وَإِذَا...	۱۹۵	الرَّحْمَنُ. عَلَّمَ الْقُرْآنَ... عَلَّمَهُ الْبَيَانَ
۱۶۱	وَقَاتِلُوهُمْ حَتَّى لَا تَكُونَ فِتْنَةً	۲۸	أَلْيَوْمَ أَكْمَلْتُ لَكُمْ دِينَكُمْ
۱۶۸، ۲۹، ۲۸	وَقُرْآنًا فَرَقْنَاهُ لِتَقْرَأَهُ عَلَى النَّاسِ	۲۸	جَمَلَةٌ وَاحِدَةٌ
	وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ لَجَعَلَكُمْ أُمَّةً وَاحِدَةً وَلَكِنْ	۳۱	«كَافَّةً لِلنَّاسِ»
۲۹	لِيُبْلِغَكُمْ فِي مَا آتَاكُمْ فَاسْتَبِقُوا...	۲۹	كَذَلِكَ لِنُنشِئَ بِهِ فُؤَادَكَ وَرَتَّلْنَاهُ تَرْتِيلًا
۲۷	يَتْلُوا عَلَيْهِمْ	۵۵، ۳۱	«كَيْفَ اتَّفَقَ»
۳	يُقْسِرُ بَعْضُهَا بَعْضًا	۳۰	«لَا رَطْبٌ وَلَا يَابِسٌ إِلَّا فِي كِتَابٍ مُبِينٍ»
		۲۹	لِتَقْرَأَهُ عَلَى النَّاسِ عَلَى مُكْتٍ

نمایه انگلیسی و فرانسه

A		L	
Anormalies	۴۷	La coupure des Versets 1 á 4 est factice	۳۴۱
Avertissement	۱۲۷		
B		N	
Barth	۴۴۰ ، ۲۸۷	Nas	۴۳۱
Bay	۴۳۱	Noldeke	۱۲۷ ، ۳۷
Bell	۵۳۳ ، ۴۹۷ ، ۴۳۱ ، ۳۷۰ ، ۲۸۳ ، ۱۲۷		
Buhl	۱۲۷	R	
C		R. Blachère	۳۷
Caractère évolutif	۲۹	Repère	۱۶۰
Coordonnée	۱۴۶	S	
G		Schwale	۱۲۷
Grimme	۱۲۷	Sprenger	۴۸۲
H		W	
Hirschfeld	۴۳۱	Weil	۴۳۱ ، ۲۸۳
Homelie Tripartit	۳۳۵		

خلاصه

بخش اول سیر تحول قرآن

به زبان فرانسه

table 15 (pp. 174 à 189) dans laquelle les sourates arrangées dans l'ordre classique et les versets classés dans des groupes ou sous-groupes contemporains, on lit pour chacun son année probable de révélation.

On y compte 285 groupes ou sous-groupes . c'est peut-être le nombre de fois de l'état de révélation chez le Prophète durant ses 23 ans d'apostolat...

Et le Dieu sait mieux!..,

des oiseaux, le profil parabolique des versants d'une montagne à structure homogène... et milles autres.

Partout où règne des lois uniques et constantes les conséquences ne peuvent être que des formes simples et régulières.

Si on considère aussi le Coran comme une œuvre directe de la Nature la question posée trouve son explication facile. La constance et la régularité de La Révélation, la croissance continue de la lm., la forme accentuée des cc., les paramètres synchrones et toutes les autres particularités rencontrées paraissent comme conséquences naturelles des faits à origine unique.

* * *

Evidemment dans toutes les manifestations de la nature des déviations et exceptions ne sont pas rares. Le jugement se portant sur la moyenne, c'est la loi des grands nombres et les règles de la probabilité qui jouent.

Ainsi la succession indiquée dans nos tables pour les groupes de versets et les dates données pour les années de révélation, doivent s'entendre avec tolérances d'au-moins un an.

Nous ne cachons non plus ce fait, peut-être arbitraire, que chaque fois qu'il y avait dans le comptage de versets ou dans le calcul des paramètres des variantes à choisir, nous avons opté naturellement pour celle qui aboutissait à la meilleure régularité du résultat.

Tableau récapitulatif des sourates, avec indication d'année de révélation des versets.

La première section du volume I se résume dans la

24 et 25 (pp. 170 et 171),

La $lm.$ étant variable et fonction croissante du temps, le nombre de versets révélés par an ne pourra plus être constant comme c'était le nombre des mots. Mais ce qui ne manque nullement c'est la régularité de sa décroissance, selon une courbe parabolique à equation du 2ème degré.

Parti de l'hypothèse vraisemblable mais arbitraire de la croissance des versets avec le temps, nous voilà arrivé à des résultats toujours simples et réguliers : ligne droite pour le nombre des mots et courbe 2ème degré pour les versets!

Est-ce là un effet de hasard ou l'aboutissement nécessaire de la règle admise au départ?

Ni l'un ni l'autre de ces conclusions ne paraissent logiquement obligatoires.

S'il s'agissait de paroles débitées pendant 2 ou 3 ans, la possibilité de tomber sur une croissance rectiligne aurait été probable. Mais étalée sur 23 ans, le hasard se justifie difficilement. De même avec une variation de $lm.$ autre que celle, assez paradoxale d'ailleurs, de la fig. 25, la courbe de versets cumulés serait moins régulière. A moins que la simplicité de l'hypothèse de départ et la régularité harmonieuse des résultats obtenus soient les aspects d'une même vérité, se confirmant réciproquement.

De faits semblables s'observent dans la nature. Exemple, la forme sphérique d'une orme, la taille élancée à branches ramassées d'un peuplier. le plumage coloré couvrant le corp symétrique à proportions aérodynamique

Ni l'hostilité féroce des Ghoraichites et le nombre infime des croyants des premiers jours de la Mekke n'out réduit le débit naissant de la révélation, ni les victoires remportées à Medine et la multiplicité des problèmes soulevés par la communauté florissante n'ont accéléré sa course

on a bien l'impression d'un phénomène indépendant de la personne du Prophète et des faits extérieurs.

Methodes graphique pour la détermination des années de révélation.

Sur la ccr. tracée par extrapolation, on a pu, à l'aide de lignes de rappel menées des points de division annuels de l'axe des t. (fig 23 p. 166), lire sur l'axe des n. la somme cumulée des mots révélés à la fin de chaque année. Ensuite par retour sur la dernière colonne de la table 14, déterminer les sourates ou groupes appartenant à cette année.

Un point à noter encore c'est l'apparition sur la ccr. de la période dite "arrêt de révélation," rapporté par l'Exégèse comme survenu tout au début de l'Apostolat.

Le palier de la ccr. de durée d'environ un an se place à la hauteur 389 mots cumulés de la sourate XCIII- la Clarté diurne.

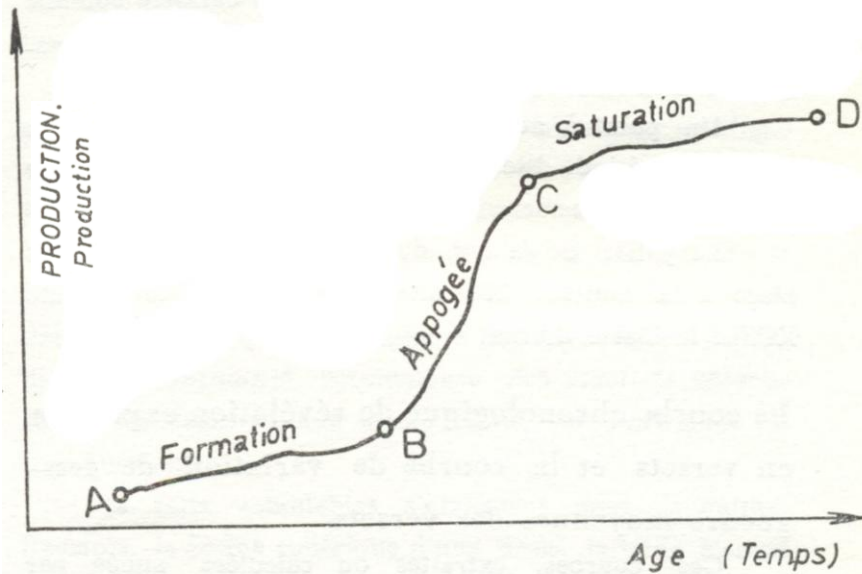
La courbe chronologique de révélation exprimée en versets et la courbe de variation de longueurs moyennes des versets.

Ces courbes, extraites ou calculées année par année des tables 14 et 11, sont présentées dans les figs.

générale de l'inspiration du Coran.

Normalement l'œuvre ou «le produit» des hommes de génie, qu'ils soient écrivain, savant, guerrier, artiste, politicien ou autre, s'étale dans une période florissante mais généralement courte de leur vie. L'œuvre varie avec la volonté et l'état moral de l'auteur, d'une part, et les conditions extérieures ou réactions du milieu récepteur d'autre part.

Si on étudie en quantité et qualité les variations de l'activité ou la production des hommes de génie, on observe d'abord une période laborieuse de formation à progression lente AB. S'il réussit dans sa tâche, la période d'apogée BC à grand rendement s'en suit. Mais une fois le jeu gagné, la satisfaction résultante et l'avance de l'âge diminuent la productivité. C'est la période asymptotique de saturation.

Chez Mahomet c'est un cas singulier qu'on observe

un point figuratif dans le plan de coordonnées t,n. (fig. 21 p. 147).

L'abscisse t représente le temps ou l'année de révélation tandis que n indique le nombre cumulé des mots contenus dans les versets précédents.

L'ensemble de ces points constitue ce qu' on pourra appeler "la courbe chronologique de révélation," (ccr.).

Heureusement il y a des sourates et des versets - repères pour la date desquels la Tradition et les biographies du Prophète donnent des indications plus ou moins précises.

Avec un nombre suffisant et bien réparti de ces repères et en les joignant convenablement on aura par extrapolation la ccr.

Des événements fondamentaux, comme le début d'Apostolat, l'Hégir et la mort du Prophète sont des points fixes ou passages obligatoires de la ccr. De même certain groupes de versets et sourates en relation approximative avec des faits historiques connus (liste de la page 162), présentés dans le plan des coordonnées t.n. par des petits rectangles, peuvent être pris comme points de passage probable, pour tracer la ccr.

Comme on voit sur la fig 22 (p. 163) la ccr. est une ligne droite (ou presque).

L'interprétation de ce fait graphipue - fort important d'ailleurs - est la constance de la révélation. Le nombre de mots des versets révélés par an au Prophète a été constant, 3670 environ.

Les conditions de vie très variées et les événements extraordinairement agités des 23 ans de la Mission n'ont pas eu d'influence ralentissante ni accélérante sur l'allure

chaque sourte celui des groupes contemporains qui porte le titre de la sourate ou relate l'événement correspondant le plus connu : colonne 9 de la table 12.

Tableau comparatif.

Des anciens commentateurs, surtout les schiites, parlaient du Coran de l'Imam Ali arrangé dans l'ordre chronologique. De ce Coran, transmi depuis dans les descendants de l'Imam, on a rapporté la liste des sourates.

Comme déjà dit' les orientalistes ont essayé aussi de «refaire» le Coran, sans toutefois séparer les groupes dont ils jugeaient quand-même appartenir aux époques différentes.

La table 13 (pp. 129 à 141) donne la comparaison entre le recencement tiré de l'analyse statistique exposée dans cette étude et deux autres classifications les plus sérieuses : celle rapportée par Schahrestani d'après l'Imam Sadegh et la dernière recension proposée par R. Blachère.

On constate que dans la majorité des cas la concordance est acceptable, et chaque fois qu'il y a de différence sensible entre les 3 listes la liste analytique se trouve appuyée par l'une des deux autres listes.

La courbe chronologique de révélation

Une fois la succession des groupes trouvée, on pourra appliquer à chacun un chiffre cumulatif indiquant la somme des mots des versets révélés avant ce groupe : table 14 (pp. 148 à 159).

D'autre part si on connaît l'année de révélation du groupe, il sera possible de représenter ledit groupe par

En excluant les versets singuliers des surates "mixtes", et les versets répétés des sourates comme LV et LXXVII (fig 19 et 20 *) et en sectionnant les sourates composées à des groupes contemporains à répartition homogène (exemple LXVIII figs 15 à 17 pp. 83 à 85) on est arrivé à obtenir généralement de belles cc. et des paramètres plus conformes.

Ceci a été considéré comme une nouvelle justification de la règle de départ.

Table d'analyse statistique des sourates.

Une étude analytique sourate par sourate, selon les considérations sus-mentionnées, relatée en détail dans le volume Documentation, s'est aboutie à la table 11 (pp. 93 à 113).

On y trouve pour chaque sourate, arrangée dans l'ordre classique, le sectionnement en groupes homogènes à versets contemporains, avec indication des paramètres caractéristiques et l'index de base lb.

L'ordre chronologique des sourates et groupes de versets contemporains.

Les lb. ainsi calculées pour les sourates et pour les groupes constitutifs des sourates composées, et arrangés par ordre croissant a permis d'établir la table 14 (pp. 116 à 127).

Cette table contenant 194 "système de révélation", (au lieu de 114 sourates), classés chronologiquement, donne une nouvelle physionomie du Coran.

De leur tour les sourates ont leur propre no. d'ordre chronologique. Ce No. est obtenu en choisissant pour * (pp. 89 à 90).

rappochées

Cette harmonie à la fois constante et évolutive de beaucoup de sourate - surtout celles de premières années - a donné une certaine qualité objective aux paramètres relevés et a joué comme un deuxième facteur d'encouragement pour continuer l'étude.

Elle nous a autorisé à compter davantage sur les cc. et regarder la lb. comme un index déterminant.

La bonne répartition des versets, condition du jeu naturel du hasard.

Il arrive - et l'Exégèse le confirme - que de versets à constitution verbale différente et de nature explicative ou tardive, ne se collant pas avec les autres, se soient inclus dans une série de versets bien homogène.

La cc. se sent aussitôt influencée, en perdant sa forme plus ou moins régulière et en donnant des paramètres dispersés. Exemple: le dernier verset à 77 mots de la sourate LXXIII - "Celui qui est enveloppé,, où lm. = 9/9. (fig 10 p. 75).

D'autres sourates - mekkoises de date avancée ou medinoises - présentent des cc. flux à sommets secondaires et paramètres irréguliers. L'examen serré de la table de distribution de versets de ces sourates fait ressortir des hétérogénéités quant à la répartition des longueurs. Ce sont des sourates "composées,, pour certaines desquelles l'Exégèse et les travaux des orientalistes attribuent des périodes de révélation multiples.

L'application des règles de la probabilité exigeant une répartition uniforme et homogène des longueurs de versets dans une sourate, nous avons été amené à écarter les anomalies et les causes d'exception.

du Coran les avaient cherchées intentionnellement et si le texte était fabriqué dans ce but.

Les phrases venant naturellement comme chez tout écrivain ou orateur, c'est la loi du hasard des mots et les règles du calcul de probabilité qui règnent.

Nous avons pris au début la moyenne des longueurs des versets pour obtenir la lm . Si nous prenons maintenant la moyenne des 3 paramètres relatifs nous aurons plus de chance de corriger les écarts de la probabilité et de tomber sur quelque chose de spécifique et objective pour chaque sourate.

Les 3 premiers paramètres (lm , ld et $\frac{1}{h}$) s'étant montrés plus réguliers, nous les avons choisis comme paramètres principaux.

Le paramètre relatif moyen ainsi obtenu et multiplié par 10 (lm , de la sourata de base) est appelé longueur de base (lb). Il servira pour la classification chronologique des sourates (ou groupes de versets contemporains décrit Plus loin).

* * *

Pour n'importe quelle œuvre écrite ou parole prononcée on peut tracer une cc.: figs. 5 à 7 (p. 34)*. Mais nul part nous n'avons trouvé de pareil resserrement de phrases ou d'harmonie de paramètres comme dans le Coran.

Ailleurs les phrases sont plus éparpillées en longueur et les courbes plus étalées, avec ld moins prononcée.

De plus quand on dresse des cc. pour différents chapitres d'un livre ou pour différents livres d'un auteur, émanés durant sa vie, les cc. se montrent assez semblables sans que les paramètres principaux gardent des valeurs

* (pp. 60 à 61).

allé plus loin, examiner la distribution des versets à l'intérieur des sourates au point de vue longueur, et de voir s'il y a d'autres renseignements ou indices complémentaires à recueillir.

Ainsi, les tables 6, 7 et 8 (pp. 53 à 54 et 58) interprétées graphiquement dans les courbes fig. 3 et 4 (pp. 59 et 31) dites "courbes caractéristiques", cc. présentent une nouvelle physionomie des sourates.

Pour la représentation cartésienne de la mode de distribution des versets on a porté en abscisse les longueurs ou nombre de mots des versets, et en ordonné les pourcentages des versets ayant ces longueurs.

Sur la cc. (fig 8 p. 65) on distingue en plus de la lm. l=OM déjà définie, 3 nouveaux paramètres: la longueur dominante (ld) L=OX, la hauteur h ou le pourcentage maximum H=oy et enfin la portée p de la courbe, définie par

$$p = \sqrt{\frac{XC}{AM} \times \frac{100}{H}}$$

* * *

La chose intéressante est que ces 4 paramètres varient de concert. Ils s'augmentent ou se diminuent parallèlement d'une sourate à l'autre en gardant un rapport presque constant entre eux. Avec tolérance de $\pm 5\%$ sur 30 sourates.

Les valeurs relatives des 3 premiers paramètres (c. a. d. comparés à ceux d'une sourate prise comme base, par exemple la XX. Prophètes' se montrent presque égales: tables 9 et 10 (pp. 67 et 70).

La régularité parfaite de la cc. et l'égalité absolue des paramètres relatifs serait possible si le compositeur

Sur ces 7 sourates la differentiation en lm. est frappante : L'index lm. s'est accru régulièrement avec le temps.

Est - ce là une règle générale applicable à toutes les sourates?

Aucune réponse directe ne parait être donnée à cette question dans le Coran, dans la tradition ou par les auteurs occidentaux. Quitte à trouver des preuves indirectes ou indices justificatives par la suite.

L'hypothèse n'est pourtant pas réfutable à - priori, vue l'ordre et l'harmonie reconnu pour le Coran, indépendamment de la question de son authenticité divine.

Cette observation de base, nous la prenons comme règle de départ.

Première comparaison

Faisons un tableau de succession des sourates par ordre croissant des lm : table 3 (page 49 du texte persan).

Cette table comparée avec la recension faite par Blachère (table 4 - p. 51) la concordance ne parait évidemment pas parfaite, mais si on se place dans le cadre des 4 périodes de révélation indiquées par Blachère, et dont il souligne lui - même être la seule distinction possible et fiable, à l'exclusion de l'ordre numératif des sourates, (1) on arrive déjà à une confirmation encourageante. (p. 52).

Disribusion des versets et la Courbe caractéristique (cc) des sourates

Fort de ce premier encouragement, nous sommes

(1) R. Blachère. Le Coran - Traduction nouvelle. 1949. page V.

- le monde est que les sourates mekkoises des premières dates occupant la fin du Coran sont composées des versets rythmés et courts tandis que ceux du début du Livre correspondants aux dernières années d'Apostolat perdent généralement en rythme et gagnent en longueur.

Dans le tableau suivant nous calculons les longueurs moyennes (lm) de quelque sourates à emplacements chronologiques consécutifs bien connus :

1) CIV_ Le Calomniateur

années 1-2 de la Mekke $lm = \frac{33}{9} = 3/66$

2) XX_ TA'HA

années 4-5 de la Mekke $\frac{1302}{142} = 9/16$

3) VII_ AL ARAF

à l'approche de l'Hegir $\frac{3243}{211} = 15/36$

4) VIII _ Le Butin

les premières années de Medine

(guerres de Badre et d'Ohod) $\frac{1197}{77} = 15/57$

5) LIX_ Le Rassemblement

4 Hegir- Expulsion des juifs de yathreb $\frac{463}{36} = 17/11$

6) XXIV_ La Lumière

Environ 6 Hegir-Retour de la guerre de Bani Mustalagh

$$\frac{1284}{64} = 19/75$$

7) V_ La Table Servie

Dernières années de Message $\frac{2636}{125} = 21/08$

de l' époque de la révélation et des faits historiques.

L' intérêt de la question résidait pour les anciens auteurs dans la reconnaissance des versets dits abrogeants et abrogés.

Pour les orientalistes le problème même de la chronologie des chapitres fait partie de la science du Coran et de l' Islam.

Dans cette étude on va plus loin en tantant de classer et de reconnaître les groupements de versets contemporains et de chercher de nouvelles données sur le Livre sacré.

On a essayé de choisir un index chiffrable se prêtant à une formulation mathématique, indépendamment d' interprétations ou considérations plus ou moins certaines.

L' index proposé est la longueur moyenne (lm) des versets d' une sourate ou d' un groupe. c. a. d. le nombre pris en moyenne des mots constitutifs des versets considérés. c' est le quotient

$$lm = \frac{\text{nombre des mots d' une sourate}}{\text{nombre des versets corespondants}}$$

* * *

L' étude se traite en 2 volumes.

Le premier – le présent – expose le problème en vue et donne les explications nécessaires pour aboutir aux résultats cherchés.

Le deuxième sera consacré aux documents et détails.

Le premier volume se subdivise en 1) évolution de forme. et 2) évolution d' objet.

Observation de base

Une observation presque évidente constatée par tout

SECTION I EVOLUTION DE FORME

Introduction

Le caractère évolutif du Coran , durant les 23 ans de sa révélation n'est pas une particularité à nier.

Du moins la variété du texte parait évidente à tout lecteur du Coran. Aussi bien au point de vue sujets traités et richesse d'expressions qu' au point de vue forme et musique des versets.

Le but proposé dans cette étude est de voir si cette variation de forme et de contenu suit un ordre déterminé , et de trouver la relation entre l' évolution envisagée et le temps, en utilisant un index ou indice représentative à la fois simple et sûr .

Une fois cette relation formulée, on pourra donner pour chaque sourate, voir chaque verset sa date de révélation et établir ensuite le tableau évolutif du Coran.

Bien entendu l' Histor du Coran n'est pas une science oubliée dans la Tradition islamique et chez les orientalistes modernes. Des recensements du Coran ou listes chronologiques des sourates ont été rapportés dans certains ouvrages anciens, et donnés depuis un siècle par des savants érudits comme W. Muir, Nöldeke et R. Blachère.

Le principe de l' évolution du Coran a été admis implicitement en utilisant des indices représentatives

SEYR - e
TAHAWWOL - e
QORÄN
(1)

EVOLUTION DU CORAN

Resumé en français